C
11.

J.R.

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

udgivet af

Generalstaben.

BIBLIOTHEK I KJØBENHAVN. DET KGL. ARNIS. BIBL.

2den Del. Krigen i 1849.

J.R.

Ingeniørkorpsets
Bibliotek

Kjøbenhavn.
1877.

HÅNDBIBLIOTEKET

Trykt hos J. H. Schultz.

Andet Afsnit.

Fra Fjendlighedernes Begyndelse til Vaabenstilstanden i Berlin.

3die April — 17de Juli.

Anden Afdeling
fra 8de Maj — 6te Juli.

Hermed Plan IV. Fredericia, samt Oversigtskaart til Krigsoperationerne i Nørrejylland i Aarene 1848—50.

Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling af Capitain C. A. S. Dalberg af Generalstaben med Understøttelse af Capitain J. C. Pingel af Fodfolket.

Indhold.

Side.

Forholdene og Begivenhederne ved Flankecorpset paa Als.

Flankecorpsets Sammensætning 624
Dislocation og Tjenesteomgang ..... 624.
Batterier og Indskjæringer ved Als Sund..... 627.
Andre Forsvarsforanstaltninger ..... 630.
Bestemmelser for Anvendelsen af Styrken paa Als til Øens Forsvar..... .... 632.
Anvendelsen af den ved Als stationerede Marineafdeling ..... 640.
Als erklæres i Belejringstilstand .... 640.
Fordelingen af den fjendlige Styrke i Sundeved..... 641.
De fjendlige Forskandsningsanlæg paa Dybbelhejderne 643.
Forpostfægtninger i Sundeved ..... 647.
6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières overferes til Fyen ..... 650.
Foranstaltninger som Følge af Troppestyrkens Formindskelse ..... 652.
Oberst Krabbe overtager midlertidigt Commandoen over Flankecorpset..... 653.

Forholdene og Begivenhederne ved General Ryes Corps.

Stillingen af General Ryes Corps den 7de Maj om Aftenen..... 653.
Fægtning ved Vejle den 8de Maj .... 654.

Side.

Corpsets Retraite til bag Ølsted Aa ..... 662.
Tabet i Fægtningen den 8de Maj ..... 663.
Corpsets Stilling bag Hansted Aa..... 664.
Forholdene paa den fjendlige Side efter Fægtningen den 8de Maj ..... 665.
Oberst Juel erholder Ordre til Fremrykning..... 667.
Fjendlig Recognoscering den 11te Maj..... 668.
Corpsets Opstilling den 12te Maj ..... 670.
Corpset gaaer tilbage til Stillingen ved Skanderborg 671.
Forandret Inddeling af Corpset. Bestemmelser for Corpsets videre Retraite..... ..... 674.
Afsendelse af et Detachement til Viby..... 677.
Mindre Sammensted med Fjenden..... 678.
Fjendens Fremrykning mod Stillingen ved Skanderborg 679.
Corpset gaaer tilbage til en Stilling i Højde med Borum 680.
Corpset erholder Ordre til at dirigere Retraiten mod Helgenæs..... 682.
Corpsets Dislocation den 23de Maj ..... 683.
Corpset indtager en Stilling Hjortshøj-Skjering..... 684.
Fjendens Fremrykning den 23de Maj og følgende Dage 685.
Besætningen i Aarhus forstærkes, og Corpset gjør en fremadgaaende Bevægelse ..... 686.
En mindre Søstyrke dirigeres til Aarhus Bugt..... 686.
Fjendlig Recognoscering den 31te Maj ..... 687.
Fægtning ved Aarhus den 31te Maj ..... 687.
Tabet i Fægtningen den 31te Maj ..... 691.
Corpset indtager atter Stillingen Hjortshøj-Skjering. 692.
Fjendens Stilling efter den 1ste Juni..... 692.
General Rye erholder Ordre til ved eventuel Indskibning at lade en Styrke blive tilbage ..... 693.
Foranstaltninger med Hensyn til en eventuel Retraite til Helgenæs..... 694.
Forhandlinger med den fjendlige Overcommando 696.
Corpset besætter atter Aarhus med en større Styrke..... 698.
Foranstaltninger i Anledning af de fjendlige Udskrivninger..... 699.
Ordningen af Efterretningsvæsenet..... 701.

Side.

Ordning med Hensyn til Reqvisitioner paa Befordringsmidler ..... 702.
General Prittwitz gjør Forslag om en Vaabenhvile.. 702.
Fjendens Fremrykning den 20de Juni og følgende Dage 703.
Corpsets Stilling den 23de Juni om Aftenen ..... 707.
Fjendens Stilling efter den 23de Juni ..... 708.
En Del af Corpset overføres til Fyen og Fredericia 711.
General Rye og Oberst Juel afrejse til Fyen; Commandoforholdene ved Corpset som Følge heraf ..... 712.
Forholdene ved Corpset efter dets Formindskelse... 712.
General Prittwitz sender en Styrke til Undsætning for General Bonin. Fjendlig Recognoscering den 6te Juli 715
Dannelse af et særligt Corps under Oberstlieutenant Freiesleben ..... 717.
Instrux for Oberstlieutenant Freiesleben ..... 718.
2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment beordres Vester paa; deres særlige Hverv ..... 723.
1ste Escadron af 3die Dragon-Regiment afgaaer til Gjern Herred ..... 725.
En kurhessisk Escadron afsendes fra Horsens for at inddrive Naturalpræstationer. Overfaldet i Nørre Snede ..... 726.
Fjendlig Expedition til Afstraffelse af Nørre Snede 730.
2den Escadron af 3die Dragon-Regiment afgaaer til Ringkjøbing Amt ..... 732.
3die Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Compagnier af 1ste Jægercorps detacheres Vester paa 735.
De 2 Compagnier af 1ste Jægercorps retournere atter til Corpset ..... 737.
De detacherede Escadroners Bevægelser i de nærmeste Dage efter den 24de Juni ..... 737.
4de Escadron af 3die Dragon-Regiment detacheres Nord paa. Fordelingen af de detacherede Escadroner den 28de Juni ..... 739.
Større, fjendlig Detachering Vester paa. Bevægelser som Følge deraf ..... 739.

Side.

Fjendlig Expedition mod Viborg den 3die Juli og følgende Dage ..... 744.
1ste og 4de Escadron vende tilbage til Hovedcorpset 746.
Foranstaltninger paa Randers Fjord og Limfjorden.. 746.

Forholdene og Begivenhederne i og ved Fredericia under Fæstningens Belejring.

Fortificatoriske Arbejder i og ved Fredericia ..... 747.
Besætningen i Fredericia..... 749.
Materiellet i Fredericia og i Batterierne ved Lille Belt ..... 750.
Sikkringstjenesten ..... 751.
Opgaven, som stilles den slesvig-holstenske Hær.... 753.
Fjenden begynder at opkaste Forskandsninger..... 754.
Begivenhederne den 9de Maj ..... 754.
Begivenhederne den 10de Maj..... 755.
Fordelingen af de slesvig-holstenske Tropper efter den 9de Maj ..... 756.
General Bonin beslutter et Bombardement af Fredericia 757.
Begivenhederne den 11te og 12te Maj..... 757.
Recognoscering fra Fæstningen den 13de Maj..... 758.
Et Belejringstrain befales formeret..... 765.
De fjendlige Arbejder i Tiden mellem den 13de og 16de Maj. Den fjendlige Opstilling fra den 15de Maj..... 766.
Bombardement af Fredericia fra den 16de til den 19de Maj..... 768.
Foranstaltninger i Fæstningen til Sikkring mod Bombardement ..... 773.
Delvis Afløsning af Garnisonen ..... 774.
General Bonin opgiver det regelmæssige Bombardement og beslutter sig til om muligt at afskjære Fæstningens Forbindelse med Fyen. Arbejder i denne Anledning ..... 775.
Angreb paa Blokhuset den 22de Maj ..... 777.

Side.

Mindre Udfald fra Fæstningen Natten mellem den 22de og 23de Maj ..... 780.
Begivenhederne den 23de Maj ..... 785.
Begivenhederne i Tidsrummet fra den 24de Maj indtil den 2den Juni ..... 785.
Den fjendlige Opstilling den 2den Juni om Aftenen. 790.
Større Artillerikamp den 3die Juni. Forpostfægtning samme Dags Aften ..... 792.
Tabet i Nattefægtningen den 3die Juni ..... 800.
Commandantens Opfattelse af Situationen. Skrivelse derom til Overcommandoen ..... 800.
Begivenhederne i Tidsrummet fra den 4de til den 27de Juni ..... 805.
General Bonin bestemmer sig for Anlæget af Batterier N. for Fæstningen ..... 807.
Den fjendlige Opstilling fra den 26de Juni ..... 808.
Større Artillerikamp den 15de Juni ..... 815.
Større Artillerikamp den 26de Juni ..... 816.
Forsøg fra Fæstningens Side for at skaffe Oplysning om de fjendlige Foretagender ..... 817.
Foranstaltninger i Fæstningen mod de fjendlige Batterianlæg N. for samme ..... 818.
Commandanten opfordrer Overcommandoen til ikke længer at opsætte det afgjørende Udfald ..... 820.
Udfald fra Fæstningen den 30te Juni for at demolere de fjendlige Batterianlæg N. for samme ..... 821.
Tabet ved Udfaldet den 30te Juni ..... 825.
Commandanten erholder Meddelelse om Tidspunktet for det afgjørende Udfald. Foranstaltninger i den Anledning ..... 827.
Bombardement af Fæstningen i Anledning af Troppeconcentrationen ..... 829.
De fjendlige Arbejders Fremgang indtil den 6te Juli 830.
General Bonin beslutter eventuelt at modtage en Kamp i de indtagne Stillinger. Disposition i denne Anledning ..... 831.
Betragtning over Gangen i Belejringen. Tabet under denne ..... 833.

Side.

Betragtninger og Overvejelser, som havde gjort sig gjældende paa vor Side med Hensyn til Førelsen af Krigen.

Skrivelse fra Krigsministeren af 15de Maj angaaende de eventuelt forestaaende Operationer . . 837.
Svarskrivelse fra Overcommandoen af 17de Maj . . . . . 839.
Krigsministeren afrejser til Conference med General Bülow . . . . . 841.
General Rye erholder Ordre til at dirigere Retraiten paa Helgenæs . . . . . 841.
General Rye erholder Ordre til ved eventuel Indskibning at lade en mindre Styrke blive tilbage i Jylland . . . . . 842.
General Rye erholder Ordre til at detachere 1 Dragon-Regiment til at operere selvstændigt . . . . . 843.
General de Meza afgiver Betænkning om Situationen, navnlig om at drage en Brigade fra Als . . . . . 843.
Krigsministeren ønsker foreløbigt ikke at drage nogen Troppestyrke fra Als til Fyen. Yderligere Forhandlinger i denne Anledning . . . . . 844.
Conference mellem Generalerne Bülow og de Meza den 8de Juni i Assens . . . . . 849.
General de Meza erholder Ordre til at holde 6te Brigade færdig til paa nærmere Befaling at afgaae fra Als . . . . . 850.
Yderligere Forhandling mellem Krigsministeren og Overcommandoen angaaende Diversionen til Fredericias Undsætning . . . . . 851.
General Bülow erholder frie Hænder med Hensyn til Udførelsen af den tilsigtede Diversion . . . . . 855.
Ordrer fra Overcommandoen i Anledning af Diversionen 856.
Conference mellem Generalerne Bülow, Rye og de Meza den 2den Juli . . . . . 860.
Conferencen i Hovedqvarteret den 4de Juli . . . . . 860.
Disposition for Udfaldet fra Fredericia . . . . . 862.
Fæstningens Opgave under Udfaldet . . . . . 867.
Den slesvig-holstenske Hærs Opstilling ved Udfaldets Begyndelse . . . . . 869.

Side.

Slaget ved Fredericia den 6te Juli.

Kampens 1ste Moment indtil Kl. omtrent 2½ ..... 872.
Kampens 2det Moment indtil Kl. omtrent 3½ ..... 891.
Kampens videre Gang indtil Kl. omtrent 5..... 902.
Kampens videre Gang indtil dens endelige Opher... 912.
Besættelsen af Afsnittet efter Kampens Opher ..... 926.
Den slesvig-holstenske Hær gaaer tilbage til Vejle.. 929.
Landgangsdemonstrationerne i Kolding- og Vejle Fjord 932.
De danske Tropper trækkes tilbage til Fæstningen.. 933.
Foranstaltninger med Hensyn til de Saarede ..... 934.
Tabet paa Fjendens Side i Slaget den 6te Juli..... 937.
Tabet paa vor Side i Slaget den 6te Juli..... 937.
Vort under Slaget vundne Bytte ..... 940.
General Bülow udtaler sin Tak til Tropperne ..... 941.
Kongens Proclamation i Anledning af Slaget..... 943.

Trykfejl.

Side			
642	Corpus	13de L. f. o.	Oldenburg, læs: Oldenborg.
682	—	17de L. f. o.	formnetlig, læs: formentlig.
692	—	11te L. f. o.	:, læs: ;.
696	—	15de L. f. n.	ogaa, læs: ogsaa.
697	—	14de L. f. o.	Underretninger, læs: Meddelelser.
697	—	15de L. f. o.	Meddelelser, læs: Underhandlinger.
728	—	8de L. f. o.	Manzanti, læs: Mazanti.
729	—	13de L. f. o.	Negligé, læs: Neglige.
747	—	4de L. f. o.	Samfærsel, læs: Samfærdsel.
749	—	16de L. f. o.	Rserve, læs: Reserve.
759	—	13de L. f. o.	ud ad, læs: ud af.
805	—	17de L. f. n.	indskrænkede, læs: indskrænkede sig.
809	—	6te L. f. o.	Fil, læs: Til.
809	—	12te L. f. n.	da, læs: fra.
809	—	11te L. f. n.	ren, læs: den.
858	—	3die L. f. o.	gjert, læs: gjort.
859	—	8de L. f. n.	dct, læs: det.
928	—	13de L. f. o.	biveuakerede, læs: bivouakerede.
70	Bilag	11te L. f. n.	er er, læs: er.
73	—	10de L. f. o.	Hast., læs: Hast,.

Langsomhed og Mangel paa Kraft havde allerede inden Indmarchen i Jylland været Særkjendet for den tydske Rigshærs Operationer, og de Forsøg, som under Paavirkning af Statholderskabet egenmægtigt vare blevne gjorte af den slesvig - holstenske Hærafdeling paa at bringe Krigsførelsen ind i et mere energisk Spor, vare strandede paa den fjendlige Overgenerals bestemte Misbilligelse og Modstand. Grunden hertil maa nærmest søges deri, at General Prittwitz, om end beskikket til Overgeneral af den tydske Centralmagt, dog som preussisk Officer ikke havde troet at kunne see bort fra de politiske Hensyn, der vare ledende for Cabinettet i Berlin, men som kun lidet stemmede med de Ønsker om en energisk Førelse af Krigen, der næredes af Centralmagten og Statholderskabet, og som havde fundet deres Udtryk i de Overgeneralen fra Frankfurt tilgaaede Instructioner. Denne Modsætning i Anskuelser syntes vel at være hævet, da General Prittwitz tog sine Bestemmelser om Hærens Indmarche i Jylland og om Occupationen af denne Provinds; men den Jubel, hvormed Efterretningen herom modtoges i Hertugdømmerne og Tydskland, forstummede hurtigt og maatte vige Pladsen for en mismodig Stemning, da det snart viste sig, at Modsætningen, langtfra at være hævet, efterhaanden blev større og større og i den øvrige Del af dette Aars Felttog gav den tydske

Hærs Operationer det samme matte Præg som hidtil, ligesom den ogsaa fremkaldte mindre Divergentser mellem Overgeneralen og General Bonin, der i sin særegne Stilling som Øverstcommanderende for den slesvig-holstenske Hær ikke kunde undgaae at paavirkes af den Stemning, som rørte sig i Hertugdømmernes Regjering og Befolkning.

General Prittwitz's Operationsplan gik ud paa at lade 1ste og 3die Division marchere mod Nord for at occupere Jylland, medens den slesvig-holstenske Hærafdeling henlagdes til Fredericia-Afsnittet for at dække Operationslinien; i samme Øjemed vare tidligere den 2den Division og Reserve-Divisionen blevne efterladte i Sundeved, Reserve-Brigaden i Egnen mellem Kiel og Ekernførde, og flere mindre Afdelinger til Bevogtning af den øvrige betydelige Kyststrækning. De Bevægelser, som i Overensstemmelse med denne Plan kom til Udførelse den 7de Maj, havde, om end det i den specielle Disposition for denne Dag satte Maal ikke blev naaet, dog bragt vor under General Rye staaende Styrke til at vige tilbage til Vejle og den øvrige Del af det nørrejydske Corps til Fredericia, hvorved den tidligere stedfundne Tredeling af den danske Hær atter indtraadte. Den danske Overcommando kunde foreløbigt kun indtage en afventende Holdning, hvert af de 3 Corpser havde sin bestemte Opgave at løse, sin Modstander at bekjæmpe, og den naturlige Følge heraf var, at de Begivenheder, som under den videre Gjennemførelse af de fjendlige Operationsplaner forefaldt paa de tre Krigsskuepladser, for Størstedelen maatte blive uafhængige af hverandre, indtil en Samvirken atter skjønnedes at kunne indtræde. De Baand, som politiske Hensyn i Begyndelsen af Felttoget havde lagt paa vor Krigsførelse, vare ikke længer tilstede, og endskjøndt der ved Ruslands og Englands Bestræbelser snart kom

diplomatiske Underhandlinger i Gang angaaende Tilvejebringelsen af en Vaabenstilstand, saa havde disse, om end deres Indflydelse spores i de General Prittwitz fra Berlin tilgaaede Instructioner, der saavel hindrede Generalen i en energisk Førelse af Krigen, som ogsaa gave ham Anledning til lejlighedsvis at søge at indlede Forhandlinger med den danske Overcommando om en kortere Vaabenhvile, dog ingen væsenlig Indflydelse paa den danske Hærs Operationer. Det var imidlertid først henimod Felttogets Slutning, at Betingelserne bleve saadanne, at det blev muligt for den danske Overcommando at samle en større Del af Hæren til en fælles Action mod en enkelt af de fjendlige Hærafdelinger — den slesvig-holstenske, foran Fredericia staaende Hær. — Fremstillingen af de diplomatiske Forhandlinger vil blive given i en senere Afdeling af dette Værk; her holde vi os foreløbigt til Operationerne og da navnlig først til Forholdene og Begivenhederne ved Flankecorpset paa Als, ved General Ryes Corps og ved Fæstningen Fredericia, for dernæst, efter at have gjort Rede for de Betragtninger og Overvejelser, som efterhaanden paa vor Side gjorde sig gjældende med Hensyn til Førelsen af Krigen, at skride til Skildringen af selve Afslutningskampen ved Fredericia.

Den Opgave, der af Krigsministeren var stillet vor paa Als staaende Styrke efter Rømningen af Sundeved, var en absolut defensiv. Vel forløb der kun en kort Tid, inden Ministeren modificerede sin Anskuelse i saa Henseende; men efter at Fjenden havde sat sig i Besiddelse af Dybbølhøjderne, og efterhaanden som de der paabegyndte Forskandsningsarbejder skrede fremad, var enhver større, offensiv Bevægelse fra Øen

forbunden med betydelige Vanskeligheder. Om end Flankecorpset ikke ganske opgav Tanken om mindre, offensive Foretagender, maatte dets Opmærksomhed derfor nærmest være rettet paa ved hensigtsmæssig Placering af Tropper og Fartøjer og ved Anlæg af Batterier og Indskjæringer langs Als Sund at sikkre Brohovederne og Øen mod fjendlige Foretagender.

Flankecorpsets Sammensætning.

Efterat 3die Infanteri-Brigade var bleven overført til Fyen, bestod, som tidligere omtalt, Styrken paa Als af 1ste, 2den og 6te Infanteri-Brigade, 3die Cavaleri-Division, 1ste, 5te og 7de Batteri (Lumholtz, Dinesen og Baggesen), Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, 2det Espingolbatteri, 2 Delinger Ingenieurtropper samt en Ordonnantsafdeling. Ved Armeecorpsets Dagsbefaling af 18de April fik Infanteri-Brigaderne en fra den tidligere noget forskjellig Sammensætning, idet 1ste Brigade kom til at bestaae af 10de lette Bataillon, 1ste Reserve-Bataillon, 3die Reserve-Bataillon og 3die Reserve-Jægercorps, 2den Brigade af den Kongelige Livgarde til Fods, 4de Linie-Bataillon, 13de Linie-Bataillon og 2den Reserve-Bataillon, og 6te Brigade af 1ste lette Bataillon, 2den lette Bataillon, 2det Jægercorps, 3die Forstærknings-Bataillon og 1ste Forstærknings-Jægercorps.

Dislocation og Tjenesteomgang.

6te Infanteri-Brigade besørgede Bevogtningen af Kysten fra Lynetten 1*) til Arnkilsøre og cantonnerede i de nærmest Kysten liggende Byer, Ulkebøl Vestermark, Kjær, Ulkebøl, Vollerup og i Begyndelsen tillige i Lambjerg; 1ste Forstærknings-Jægercorps var detacheret til Mels og Omegn til Bevogtning af den brede Del af Sundet, og 2 Compagnier af 2det Jægercorps anvendtes til Bevogtning af Kegenæs og Kyststrækningen indtil Gammel Pøl. Allerede den 21de April afløstes dog 1ste

*) see Plan I, Felttoget 1849.

Forstærknings-Jægercorps af 13de Linie-Bataillon, som fra den Tid af overtog Bevogtningen af Mels, medens til Gjengjæld 1ste Forstærknings-Jægercorps interimistisk stilledes under 2den Brigade; omtrent fra dette Tidspunkt blev ogsaa Bevogtningen af Kegenæs overdragen den af de andre Brigader, der i Øjeblikket laa i 2den Linie. — Fra den 24de April belagde en af 6te Brigades Bataillonen de da færdigt byggede Barakker ved Arnkilsskov, saaledes at den forblev der 4 Dage og derefter skiftede med en af de andre Batailloner; fra den 8de Maj belagdes paa samme Maade Barakkerne ved Kjær med 1 Bataillon, og Brigaden havde fra dette Tidspunkt kun Byerne Kjær, Ulkebøl og Vollerup til sin Raadighed.

De to andre Brigader alternerede i Bestridelsen af Forposttjenesten i Sundeved og Bevogtningen af Als Sund fra Lynetten I til Sønderborg Ladegaard saaledes, at den Brigade, der i Øjeblikket var i 1ste Linie, cantonnerede i Sønderborg samt eventuelt i Sønderskov, Sundsmark og Klintinge, senere tillige i Lambjergskov, medens den Brigade, der i Øjeblikket var i 2den Linie, cantonnerede i Hørup, Mintebjerg, Tandslet og omliggende Byer og fra den 19de April havde 2 Compagnier detacherede til Kegenæs; Livgarden til Fods forblev dog stadigt indqvarteret paa Sønderborg Slot. — Til Besættelsen af Brohovederne og Bestridelsen af Forposttjenesten i Sundeved anvendtes 1 Bataillon; Forposterne udstilledes foran de 2 nærmest Brohovederne liggende Gaarde og paa Als Siden langs Øens vestlige og sydlige Kyst; de 2 Brigader afløste hinanden i Reglen hver 6te eller 8de Dag, eftersom det var den ene eller den anden Brigade, der var i 1ste Linie; Livgarden til Fods deltog nemlig ikke i Forposttjenesten i Sundeved, men havde, naar 2den Brigade var i 1ste Linie, som særligt og stadigt Hverv at bestride Kyst-

bevogtningen fra Lynetten I til Ladegaarden samt at besætte Posterne i Sønderborg.

Cavaleri-Divisionen cantonnerede i de nærmest N. og Ø. for Infanteri-Cantonnementerne liggende Byer; 1 Deling var detacheret til Mels med en Etapepost i Bro. Af Artilleriet cantonnerede 7de Batteri (Baggesen) paa Ladegaarden og i Sundsmark, Halvbatteriet Tillisch i Rønhave og Kjær, indtil det den 5te Maj afgik til det nørrejydske Armeecorps, Halvbatteriet Jonquières i Ulkebøl og Kjær; 1ste Batteri (Lumholtz) cantonnerede i Vollerup og Klintinge indtil den 25de April, da det halve Batteri derefter belagde Barakkerne ved Rønhave; 5de Batteri (Dinesen) cantonnerede i Kettinge og Asseballe ligeledes indtil den 25de April, da det halve Batteri forlagdes til Lambjerg; fra den 3die Maj havde Batteriet et halvt Batteri i Mels og Omegn, det andet halve Batteri i Vollerup og Klintinge; de faste Batteriers Mandskab endelig cantonnerede i Sønderborg, Kjær og Ulkebøl Vestermark, Espingolbatteriet og Ingenieurdetachementet i Sønderborg.

I denne Dislocering og Tjenesteomgang foregik der ingen væsenlige Forandringer før den 21de Juni, da 6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières indskibedes til Fyen for senere at deltage i Udfaldet fra Fredericia; Halvbatteriet i Mels og Omegn var den 27de Maj blevet afløst af et Halvbatteri af 1ste Batteri (Lumholtz), og sidstnævnte Batteri havde derefter det ene Halvbatteri i Mels og Omegn, det andet i Rønhave og Kjær, 5te Batteri (Dinesen) det ene Halvbatteri i Rønhave, det andet i Barakkerne ved Kjær; iøvrigt var det nærmest for at lette Indqvarteringsbyrden, at der fra Tid til anden blev befalet mindre Omdisloceringer af Afdelingerne i 2den Linie.

For Anlæget af Batterier og Indskjæringer langs Als Sund var det en god Hjælp, at de for en stor

Batterier og Indskjæringer ved Als Sund.

Del allerede existerede fra det foregaaende Aar; der var ved disse Anlæg saaledes kun Tale om en Udbedring og en forøget Bestykning. Ligeoverfor de Forskandsninger, som Fjenden opkastede paa Dybbølhøjderne, og som han tildels monterede med svært Skyts fra de ved Ekernførde erobrede Skibe, bleve flere nye Anlæg imidlertid nødvendige, og efterhaanden som man blev bekjendt med de fjendlige Værkers Construction og Bestykning, lod man sig det være magtpaaliggende, paa ethvert Punkt at kunne virke med et større Antal Piecer, end Fjenden i det givne Øjeblik var istand til. Den 22de April fandtes der paa Als til Batteriernes Armering 11 84 Pds. Granat-Kanoner, 9 24 Pds. Kugle-Kanoner, 11 24 Pds. Granat-Kanoner og 15 12 Pds. Kugle-Kanoner, ialt altsaa 46 Stykker Skyts med henimod 200 Skud pr. Piece; dette Tal blev i de nærmeste Dage forøget med 4 84 Pds. og 4 24 Pds. Granat-Kanoner samt 8 12 Pds. Kugle-Kanoner og senere med 4 84 Pds. og 4 168 Pds. Morterer.

Begynder man ved den nordlige Ende af den smalle Del af Sundet og gaaer Syd paa, træffer man følgende, for Størstedelen allerede i April og i hvert Fald i den første Halvdel af Maj fuldførte Batterier og Indskjæringer:

Indskjæring N. for Arnkilsøre Batteri til .	4	Piecer,
Arnkilsøre Batteri med	3	—
Indskjæring mellem Arnkilsøre- og Forbindelsesbatteriet til.	6	—
Skovfoged- eller Forbindelsesbatteriet med .	3	—
Indskjæring mellem Forbindelses- og Skovbatteriet til	6	—
Skovbatteriet med	4	—
Indskjæring N. for Rønhaves nordre Batteri til	3	—
Rønhaves nordre Batteri med	4	—

Indskjæring: Rønhaves søndre Batteri til. (besattes om Natten med 2 Piecer)	7	Piecer,
Indskjæring S. for Rønhaves søndre Batteri til	6	—
Indskjæring S. for Kjær Vig til	8	—
Kjærvig Batteri med	4	—
Indskjæringer mellem Kjærvig- og Surlokke Batteri: Nr. 1 til	4	—
Nr. 2 til (besattes om Natten med 2 Piecer)	8	—
Nr. 3 til	3	—
Nr. 4 til	2	—
Surlokke Batteri med	4	—
Indskjæring ved Surlokke Batteri til	3	—
do. S. for Surlokke Batteri til	6	—
do. N. for Lynetten I til (besattes om Natten med 2 Piecer)	8	—
Lynetten I med	4	—
Batteriet A med	4	—
Indskjæring ved Batteriet A til	4	—
Batteriet B med	6	—
Indskjæring ved Batteriet B til	4	—
do. S. for Batteriet B til	8	—
Batteriet C med	3	—
Indskjæring ved den nordre Mølle til	6	—
Batteriet D, N. for Kirkegaarden, med	5	—
Indskjæring ved Batteriet D til	10	—
do. bag C. Ceppers Gaard til	2	—
do. ved Toldboden til	2	—
do. N. for den nordre Slotsport til	2	—
do. N. V. for Slottet til	4	—
do. V. - do. -	6	—
do. S. V. - do. -	2	—
Søndermølle Batteri med	4	—
Indskjæring S. for Søndermølle Batteri til	3	—

Da Mortererne ankom, anbragtes de dels mellem Indskjæringen ved Batteriet A og Batteriet B (1ste Morterbatteri med 4 168 Pds. Morterer) og dels mellem Indskjæringen ved nordre Mølle og Batteriet D (2det Morterbatteri med 4 84 Pds. Morterer). Endnu en Indskjæring til 4 Piecer anbragtes i en Have i Nærheden af Broen S. for Batteriet D, og for at virke mod Terrainet mellem Brohovederne og Struben af det søndre Brohoved anbragtes der paa Als Siden en Blendering til 8 Espingoler og en Traverse til 4. Nærmere Oplysning om de anlagte Værker og deres Montering med Angivelse af det Terrain, der fra hvert enkelt Værk kunde bestryges, findes i Bilag 1. Arbejdet fremmedes saa godt, at Flankecorpset under 15de Maj kunde indberette, at de her nævnte 14 Kystbatterier til svært Skyts vare fuldkomment monterede, approvisionerede og i enhver Henseende parate til energisk Angreb og Forsvar, samt at af Indskjæringerne til Feltskyts de 16 vare i fuldkommen Orden til at modtage det for dem ved Angreb paa Kysten bestemte Feltartilleri, hvis Piecer vare parkerede, og hvis Mandskab var cantonneret i deres Nærhed. Imellem Batteriet A og Lynetten I blev der i Begyndelsen af Juni anlagt et nyt Batteri, Mellembatteriet, der monteredes med Skytset fra Batteriet C, som ikke sees at være monteret paany, og i Slutningen af Juni omdannedes den tæt N. for Lynetten I værende Indskjæring til et permanent Kystbatteri, som monteredes med 1 84 Pds. Granat-Kanon, 1 24 Pds. Kugle-Kanon og 2 24 Pds. Granat-Kanoner, og hvis Opgave det nærmest skulde være tilligemed Lynetten I, hvis Bestykning blev reduceret til 2 Piecer, Batteriet A og 1ste Morterbatteri at virke mod de 2 nordligste af de fjendlige Batterier. Foruden de ovennævnte Værker fandtes der, som tidligere omtalt, paa Als med Front mod Øst og mod Nord 4 lukkede Lynetter: E,

F, G og H, samt endel Indskjæringer, der vare blevne anlagte i Løbet af Vinteren, og hvis Bestemmelse havde været at anvendes mod et pludseligt Overfald, saafremt Isen maatte have tillagt Sundet; nu vare de umonterede, og deres Skyts anvendt i Batterierne langs Sundet.

Andre Forsvarsforanstaltninger.

Til Brohovedernes Forstærkning blev der i Løbet af Perioden truffet forskjellige Foranstaltninger. Saaledes demoleredes de ved Hulvejen mellem Brohovederne liggende, saakaldte crenelerede Huse, der fandtes at absorbere en for stor Del af den Besætning, der ellers kunde forstærke Brohovederne, medens de i Tilfælde af et Angreb paa disse hindrede en fra Als Siden mod Hulvejen rettet Kanonild; endvidere blev det nordre Brohoveds Indre gjennemskaaret af et med Banket forsynet Afsnit til Værn mod Granatkast; ved det søndre Brohoved aflukkedes Pladsen, der havde været optaget af et creneleret Hus, af en Palissadering, som sluttede sig til den bestaaende; de 2 Barakker reduceredes til een tilstrækkelig stor, som istedetfor Straatag fik et Jordlag, hvilende paa Brædebeklædning; Brohovedernes Forgrave udvidedes og fordybedes, det nordre Brohoveds Strube forsynedes med Stormpæle og foran Indgangsrampen med en Rad spanske Ryttere; endelig anlagdes der Fladderminer foran begge Brohoveders Saillanter, til hvis Antændelse i paakommende Tilfælde der Dag og Nat var særligt Personale tilstede i Brohovederne. Det var ogsaa navnlig med Hensyn til Brohovedernes Forsvar, at der i Midten af Maj oversendtes 6 Voldriffelskytter til Als. Af Materiel til Forsvaret var der oprindelig 2 Kanoner, som afgaves tourvis af Feltbatterierne, og som om Natten bleve trukne tilbage bag Broen; de bleve imidlertid inddragne allerede den 25de April, medens man bibeholdt Armeringen med Espingoler, af hvilke der om Dagen var 4 i det nordre Bro-

hoved, medens der om Natten var 8 Espingoler anbragte paa Skibe til Bestrygning af dets Flanker.

Af blenderede Batterier fandtes der ingen hverken ved Sønderborg eller andetsteds, idet man formente Kysten saa stærkt besat med Skyts, at man ikke skjønnede dem nødvendige, tilmed ligeoverfor de betydelige Bekostninger, Anlæget af dem vilde have medført.

Uagtet man fandt det temmelig usandsynligt, at det vilde kunne lykkes Fjenden at foretage en Broslagning over Sundet, var man dog betænkt paa Midler, ved hvilke en eventuel Bro kunde ødelægges. Krigsministeriet anbefalede som et saadant Middel et svært ladet Skib, der skulde føres frem af et Dampskib, til hvis Side det var fastgjort, saa at Maskineriet derved blev dækket; Flankecorpset fandt imidlertid, at et saadant Foretagende bedre vilde kunne udføres af et Dampskib alene, som da til sin Dækning skulde beklædes med fastpressede Høsække; Anvendelsen af Brandere og Sprængmaskiner troede man ikke at turde stole paa af Hensyn til Sundets dobbelte og ustadige Strømning. Uagtet Marineministeriet tog Sagen i sin Haand, kom man ikke til noget endeligt Resultat dermed, da man stadigt vaklede med Hensyn til Maaden, hvorpaa Dækningen skulde tilvejebringes; den Tanke, ved hvilken man tilsidst syntes at blive staaende, var at dække Dampskibet ved et Skib, fuldt ladet med Tømmer, for at det ikke skulde kunne skydes isænk.

Der existerede kun een Bro over Als Sund; efterhaanden som Fjendens Forskandsningsarbejder tiltoge i Betydning, og denne Bro ved sin Beliggenhed blev mere udsat for Fjendens Ild, blev det mere og mere betænkeligt kun at have dette ene Forbindelsesmiddel, og det indstilledes derfor til Ministeriet at faae oversendt nogle hule Kanonbaade eller større Pramme til Anvendelse som Færger.

For det Tilfælde, at man skulde blive nødt til at rømme Øen, var Halvøen Kegenæs bleven udseet som midlertidig Repli og Forsvarsposition, og den fandtes saameget hensigtsmæssigere, som Retraiten dertil frembød flere Stillinger, der syntes at egne sig vel til kraftig Modstand. Ogsaa her var der fra det foregaaende Aar et enkelt Forvarsanlæg paa Draget; dette blev i Løbet af denne Periode demoleret og erstattet med passive Hindringer, medens Forskandsninger til en virksommere Artilleriild anlagdes nogle faa Hundrede Alen vestligere paa den lige for Draget værende Skrænt; der anbragtes derhos flere Indskjæringer, hver til 2 Piecer, omtrent 1000 Alen N. og N. O. for Draget; de existerende 3 Barakker bleve flyttede længere tilbage, og endelig anlagdes der en Bro til Ud- og Indskibning i den lille Bugt mellem Sønderby og Østerby ved Fiskerhytterne S. Ø. for Kegenæs Kirke og Mølle, hvilket Punkt fandtes at være det, som i alle Henseender egnede sig bedst for et saadant Anlæg. For ogsaa paa Østsiden af Øen at befordre Ud- og Indskibningens Hurtighed blev Broen ved Mommark istandsat.

Bestemmelser for Anvendelsen af Styrken paa Als til Øens Forsvar.

Med Hensyn til Forposttjenesten, Besættelsen af Brohovederne og Anvendelsen af Styrken paa Als til Øens Forsvar under et fjendligt Angreb var der i Løbet af April givet detaillerede Bestemmelser, hvoraf vi fremsætte de vigtigste. Brohovederne skulde besættes med 3 Compagnier, hvoraf 2 Compagnier i det nordlige, 1 Compagni i det sydlige Værk; Forposttjenesten skulde bestrides af 1 Compagni, som skulde udsætte sine Feltvagter i de 2 nærmest Brohovederne liggende Gaarde, og fra disse skulde der om Natten posteres 2 Troppe, hver paa c. 20 Mand, henimod Als Sund og Vemmingbund til Soutiens for Kjædens Fløje; der skulde for hver Barriere i Brohovederne være en særlig Vagt, og

Barriererne skulde stadigt holdes lukkede, naar det var mørkt. Passagen ad den egenlige Landevej var spærret, og Feltvagterne skulde derfor under Retraite benytte Colonnevejene mod Barriererne, men maatte ikke lukkes ind, for alt Mandskabet var samlet udenfor Brohovederne. Af Mandskabet i Brohovederne skulde $^1/_3$ holdes under Gevær paa Banketterne m. m., $^1/_3$ kunde hvile med Geværerne i Pyramider, men uden at turde gaae ind i Barrakkerne eller Blokhusene, $^1/_3$ endelig kunde søge Hvile i sidstnævnte Localiteter. Ved Angreb paa de lavere Dele af Værkerne skulde disse forsvares saa kraftigt som muligt, idet man navnlig henvendte sin Opmærksomhed paa Palissaderingerne ved Stranden; kunde Besætningen ikke forsvare sig længere forneden, skulde den begive sig ad Trapperne op i de højere Værker, hvor den skulde forsvare sig til det Yderste. For at Batterierne paa Als ikke skulde aabne deres Ild, før samtlige Blænkere havde rømmet Forterrainet i Sundeved, skulde der, naar dette havde fundet Sted, tændes Blinkfyr i Brohovederne; iøvrigt skulde Skulderpunkterne af Brohovedernes Værker, fra det blev mørkt om Aftenen og til det blev Dag, markeres med Lanterner, blenderede mod den fjendlige Side.

Bevogtningen og Forsvaret af Als fra Lynetten I sydpaa til Indløbet af Sundet skulde for Infanteriets Vedkommende paahvile den i Sønderborg og nærmeste Omegn cantonnerende Brigade; Allarmpladserne for dens disponible Afdelinger skulde bestemmes saaledes, at Tropperne ikke vare udsatte for Fjendens Ild. Brigaden i 2den Linie skulde have sin Allarmplads paa Vejen til Sønderborg og vilde i paakommende Tilfælde erholde nærmere Ordre fra Flankecorpset; dog skulde dens Afdelinger uden Ordre samle sig ved stærk Skydning.

Bevogtningen og Forsvaret af Als fra Arnkilsøre til Lynetten I skulde for Infanteriets Vedkommende-

paahvile den i Ulkebøl Sogn cantonnerende Brigade, der, saasnart Barakkerne vare færdige, skulde lade 1 Bataillon belægge Barakkerne i og ved Arnkilsskov og 1 Bataillon Barakkerne S. V. for Kjær, hvilke Bataillonner da skulde bevogte Terrainet henholdsvis fra Arnkilsøre til Kjær Vig og fra Kjær Vig til Lynetten I. Paa den nordlige Strækning skulde der etableres 2 à 3 Feltvagter, hvortil skulde anvendes 1 Compagni, medens 1 Compagni som Piket om Natten skulde være beredt til Feltvagternes Understøttelse; paa den sydlige Strækning skulde der ligeledes af 1 Compagni etableres 2 Feltvagter, ligeledes med 1 Compagni om Natten som Piket; den nordligste Feldvagt skulde sætte sig i Forbindelse med Marinestationen ved Arnkilsøre. Til hurtig Melding om fjendlige Foretagender skulde Brigaden etablere Signalstationer, hvis nordligste Station paa Arnkilsøre tillige skulde observere de Signaler, der maatte gives af Kanonbaadsstationen ved Hardeshøj, og hvis sydligste Station signalerede til en af Artilleriet i Lynetten H, S. for Engeshøj, etableret Station, hvorfra Meldingerne gik til Flankecorpset. — I Overensstemmelse med denne Instrux og efter de Eventualiteter, der nærmest antoges at kunne indtræde, traf 6te Brigade forskjellige Dispositioner; saaledes bestemtes det for det Tilfælde, at Fjenden skulde forsøge Overgang mellem Arnkilsøre og Kjær Vig, at 1 Bataillon skulde tage en dækket Opstilling i Ulkebøl Nørremark Skov paa begge Sider af Skovløberhuset, 1 Bataillon i Fordybningen af Terrainet N. for Kjær Vig, S. V. for Rønhave, 1 Bataillon bag Rønhave Skov tæt ved og S. Ø. for Rønhave, og 1 Bataillon skulde tage Stilling som Reserve omtrent paa det Sted, hvor Ulkebøl-Kjær Vejen skjæres af Sønderborg-Rønhave Vejen, altsaa omtrent Ø. eller S. Ø. for Kjær Vig, skjult paa et eller andet Vænge; denne Bataillon skulde tillige have et

vaagent Øje med den ikke angrebne Strækning, navnlig Egnen om Bygegaard; forsøgte Fjenden derimod Overgang mellem Kjær Vig og Sønderborg, skulde 1 Bataillon tage en dækket Opstilling V. for Frydendal, 1 Bataillon ved Skjæringspunktet af Sønderborg-Rønhave og Ulkebøl-Rønhave Vejene, 1 Bataillon i Fordybningen Ø. for Bygegaard og 1 Bataillon som Reserve paa et Vænge Ø. for Lykkegaard. Saalænge Artillerikampen varede, skulde Bataillonerne holde sig aldeles skjulte, og først naar Angrebspunktet var bestemt, skulde de efterhaanden søge at nærme sig samme og benytte Terrainet til dækket og ubemærket i smaa Hobe at udføre dette; Deboucheer i de omliggende Hegn skulde strax tilvejebringes for derigjennem med Lethed at kunne gaae over til Angreb eller eventuelt trække sig tilbage. Paa det gjentagne Signal »det Hele Attaque«, der skulde repeteres af alle Afdelinger, skulde der brydes frem i Compagnicolonner med Blænkere imellem for at at angribe Fjenden med Bajonetten, men indtil dette Tidspunkt skulde man holde sig fuldstændigt skjult, idet man dog vogtede sig for Opstilling bag vore egne faste eller bevægelige Batterier. Det anbefaledes at anvende Geværbrandraketter mod de fjendlige Pontons. — Hvis Fjenden uden Kanonade ved ubemærket at sætte nogle Pontons i Vandet, kastede endel Tropper iland for under deres Beskyttelse at slaae Bro, skulde Piketterne og Forposterne uden Ophold angribe ham og kaste ham tilbage i Vandet, hvorfor Piketterne ved mindste Allarm strax maatte være ved Haanden. Saafremt endelig Fjenden var saa stærk, at Brigadens Bestræbelser bleve forgjæves, og Retraiten maatte tiltrædes, skulde denne gaae ad Ulkebøl, hvorved Vejene til Sønderborg ikke maatte vælges af Hensyn til de andre Brigaders Fremrykning til Assistance.

I nøje Forbindelse med de anførte Instruxer stod

en Befaling af 22de April med Hensyn til de mobile Batteriers Anvendelse ved Kystforsvaret; ifølge denne skulde fra om Aftenen Kl. 8 til den næste Morgen Kl. 6 efterfølgende Indskjæringer og Batterier paa Kysten mellem Sønderborg og Arnkilsøre besættes hver med 2 Piecer, nemlig:

Indskjæringen N. for Lynetten I,
do. Nr. 2 N. for Surlokke Batteri og Rønhaves sondre Batteri.

Til Betjening af dette Skyts skulde de respective Batterier til hver Piece afgive en Commandeur og 5 Mand; i Udgravninger bag Indskjæringerne skulde enten Forstillings-Ammunitionskasser anbringes, eller Geværkasser nedsættes til deri at have Ammunition. Forstillingerne og deres Bespænding skulde anbringes i de nærliggende Gaarde for, hvis det behøvedes, strax at kunne være ved Piecerne, ligesom ogsaa en Ammunitionsvogn strax skulde spændes for og eventuelt bringe Forstærkning af Ammunition. Mandskabet skulde bivouakere, indtil der ved Batterichefernes Foranstaltning kunde blive bygget Hytter til det. Af Hensyn til disse Forpostpiecers nærmeste Bestemmelse, at anvendes mod en Overgang over Sundet, skulde de, saasnart de kom i Placement, lades med Kardæsker. — Med Hensyn til stedfindende Allarmering befaledes det, at paa første Signal og uden Hensyn til, hvor Allarmeringen fandt Sted, skulde Mandskabet til de faste Batterier begive sig til de Batterier, hvorved de vare ansatte, ligesom ogsaa de mobile Batterier skulde samles paa de respective Parkpladser. Allarmerede Fjenden mellem Arnkilsøre og Kjær Vig, skulde det paa Rønhave stationerede Halvbatteri, eller om Natten den disponible Deling deraf, strax rykke frem til det truede Punkt, medens efter Omstændighederne den anden Deling blev staaende eller fulgte efter; i ethvert Tilfælde skulde den gjøres

marcheberedt, hvis ikke Angrebet skete directe paa den, da der saa først skulde sørges for dens Ammunitionsforsyning; Forstillingerne til Delingen skulde være à portée for i værste Tilfælde at trække den ud af Ilden. I Analogi hermed skulde det Halvbatteri forholde sig, som cantonnerede i Kjær, naar Allarmeringen skete mellem Kjær Vig og Sønderborg. Hvis Fjendens Angreb tydeligt truede et eller andet Punkt N. eller S. for dette eller hint Halvbatteries District, skulde Commandeuren for samme, naar han ingen særlig Ordre erholdt, handle efter bedste Overlæg og efter Omstændighederne føre sit hele Halvbatteri eller om Natten den disponible Deling mod det truede Punkt, hvilken Bestemmelse ogsaa skulde gjælde ved et Angreb paa Sønderborg. Det Batteri, som havde Parkplads paa Ladegaarden, skulde forblive der indtil nærmere Ordre, undtagen naar Allarmeringen var meget stærk, da det i saa Fald skulde rykke nærmere til et forud betegnet Punkt; den Deling af dette Batteri, der stod i Indskjæringen N. for Lynetten I, skulde dog forblive dersteds indtil nærmere Ordre. Overalt, hvor der var Piecer afgivne, skulde der strax fra de respective Batterier afsendes det manglende Mandskab og de fornødne Ammunitionsvogne. Batterierne længere tilbage paa Øen skulde, naar de ingen anden Ordre erholdt, ved stærk Allarmering begive sig frem ad Vejen til Sønderborg, dog ikke længere end til Vejknudepunktet ved Ulkebøl Kirke.

Det er gjentagne Gange omtalt, at der i Løbet af Perioden byggedes Barakker til Underbringelse af Mandskab og Heste; der byggedes saaledes Barakker til 1 Bataillon ved Arnkilsskov og til 1 ved Kjær, paa dette Punkt desuden til et halvt Batteri; endelig byggedes der flere Steder Barakker for Feltvagter.

For Bevogtningen af den nordlige Del af Øen var der af Flankecorpset givet den Instrux, at Bevogtningen

skulde omfatte Kyststrækningen fra Tuntoft Nakke til Stevning Nor, og at Bataillonen skulde fordeles med 1 Compagni i Stevning og Brandsbøl, 1 Compagni i Broballe og Mels, 1 ½ Compagni i Holm og Gaardene N. V. for Nordborg og ½ Compagni i Bro til Bestridelse af Vagttjenesten paa Augustenborg; paa den nævnte Kyststrækning, især ved Færgestederne, skulde der etableres Vagter, hvorfra der skulde udstilles det til Observation og en fuldstændig Afspærring fornødne Antal Poster; Bataillonen skulde strængt vaage over, at ingen Baade eller Fartøjer forlode Kysten, hvorfor de, naar de ikke vare under umiddelbar Control, skulde oplægges eller aflaases, og den skulde derhos vaage over, at Adgang til Øen kun tilstodes Flygtninge, Deserteurer etc., der under Bevogtning skulde sendes til Hovedqvarteret. Til Fremsendelse af en daglig, directe Rapport til Hovedqvarteret etableredes der en Forbindelse mellem Kanonbaadsstationerne ved Hardeshøj og Arnkilsøre. I disse Bestemmelser foretoges der snart en Forandring, efter hvilken Detachementet i Bro blev afgivet af den i 2de Linie værende Brigade; fremdeles bestemtes det med Hensyn til Forsvaret, at Bataillonen, hvis Fjenden effectuerede en Landgang N. for Stegsvig, og den nødtes til at trække sig tilbage, skulde rette sin Retraite mod Afsnittet S. for Stegsvig, Vester Sø og Bund Sø, i hvilket Afsnit det formentes, at den vilde kunne holde sig, indtil Forstærkning ankom; gjorde Fjenden derimod Landgang paa Stegvigs søndre Bred for at trænge frem gjennem det nævnte Afsnit, skulde Bataillonens Retraite skee Nord derfor mod Egen Mølle. Nordborg Amtshus blev derhos anmodet om at træffe Aftale med Bataillonscommandeuren til Bestemmelse af de Punkter, hvor i Tilfælde af et fjendligt Angreb de i Øens nordlige District værende Vogne skulde møde for at være til Disposition for

Bataillonen. For at tilvejebringe en hurtigere Forbindelse med den nordlige Del af Øen blev der anlagt 2 Forbindelsesbroer, den ene over Mundingen af Ketting-Nor, og den anden over Stegsvig ved det saakaldte Steg.

Hvad endelig Bevogtningen af Kegenæs angaaer, var der givet den Instrux, at de dertil beordrede 2 Compagnier skulde overtage Kystbevogtningen fra Færgemoloen til Fyret, og at de skulde have Detachementer henholdsvis i Hørup og i Balle, det første til Vagt ved det derværende Krudtmagasin samt paa Broen i Hørup-hav, det sidste til at observere Kyststrækningen fra Fyret indtil Gammel Pøl; med Undtagelse af de Ud- og Indskibninger, der foretoges af Marinen eller Landetaten, skulde al Passage til og fra Øen paa det Strængeste forbydes. Til Overbringelse af Meldinger stationeredes der Ordonnantser i Høruphav, og til hurtig Meddelelse om fjendlige Foretagender etableredes der et Signalsystem, der corresponderede med en ved Ladegaarden under Artilleriet sorterende Station. Ogsaa i disse Bestemmelser foretoges der snart en Forandring, efter hvilken Besætningen i Hørup blev afgiven af den Bataillon af Brigaden i 2den Linie, som cantonnerede i denne By.

Da det bragtes i Erfaring, at der fra Hørup ved de derboende Fiskere fandt en temmelig stadig Forbindelse Sted med Slesvigs Østkyst, blev det paalagt den i 2den Linie cantonnerende Brigade at forhindre dette ved en hensigtssvarende Bevogtning, og der blev til Hjælp herved af Marinen stationeret 2 Kanonjoller i Hørup Hav. Der optoges Fortegnelse over alle Baade, som det tillodes Vedkommende at benytte til Fiskeri, hvilke Baade forsynedes med Numre, og Tiden for Tilladelsen til at fiske sattes fra Kl. 6 Morgen til 8 Aften; i Resten af Døgnet skulde alle Baade være samlede paa enkelte

Steder, et bestemt Antal og bestemte Numre paa hvert Sted, hvor de da skulde holdes godt fastbundne, og Aarerne borttages. Foruden at overholde dette skulde de i dette Øjemed udstillede Poster paasee, at naar ikke undtagelsesvis særlig Tilladelse dertil var given, ikke mere end 1 Person toges med i Baaden; særlig Tilladelse skulde ogsaa haves for Baade, der vilde til Sonderborg for at falbyde Fisk.

Anvendelsen af den ved Als stationerede Marineafdeling.

Ved den ved Als stationerede Marineafdeling skete der i hele Perioden heller ingen Forandring af Betydning, om der end fra Tid til anden skete enkelte Ombytninger af Skibe; en Opgjørelse af Fartøjernes Antal den 11te Maj viser følgende Fordeling: ved Sonderborg laa Dampskibet Skirner og 4 Chalouper af 2den Division; Strækningen fra Arnkilsøre til Aabenraa Fjord dækkedes af Dampskibet Valdemar og 3die Divisions Fartøjer, idet Dampskibet, 2 Chalouper og 2 Joller vare stationerede ved Arnkilsøre, 2 Chalouper ved Hardeshøj, og 2 Chalouper ved Stegsvig; i Hørup Hav fandtes 2 Joller af 2den Division. Flankecorpset ansaa dog ikke denne Marinestyrke for tilstrækkelig, især hvis Fjenden skulde transportere Kanonbaade til Flensborg, Sundeved og Aabenraa, og saavel af Hensyn hertil, som ogsaa for at besætte 2 vigtige, dengang ubesatte Stationer, Holdnæs og Kegenæs, androg det derfor om at maatte erholde endnu et Dampskib og 2 til 4 Kanonbaade. — Af Transportflaaden laa, som tidligere omtalt, 1ste Divisions Fartøjer i Hørup Hav, og blandt dem 6 til Transport indrettede Kanonbaade, hvoraf 1 var afgiven til Brotrainet; til Hjælp ved de Troppeoverførsler, som fandt Sted fra Als i den sidste Del af Juni Maaned, oversendtes fra Kjøbenhavn 2 Ankerjoller til Slagning af Landgangsbroer.

Als erklæres i Belejringstilstand.

I Henhold til en Statsraadsbeslutning blev Als under 12te Maj erklæret i Belejringstilstand, idet man fandt, at der blev mere og mere Grund til dette Skridt,

efterhaanden som Øen antog Charakteren af en belejret Fæstning; som Højstbefalende paa Øen fik Oberst de Meza derefter den udstrakte, civile og militaire Magtfuldkommenhed, hvormed en Fæstningscommandant under en Belejring er beklædt, saavelsom det Ansvar, Udøvelsen af en saadan Magt medfører. Den nærmest synlige Virkning af Belejringstilstanden viste sig ved den skarpere Control, man udøvede for at forhindre, at Underretning om Forholdene paa Als kom til Fjendens Kundskab; ikke alene forbødes det de locale Blade at optage nogensomhelst Artikel om militaire Forhold, men det befaledes ogsaa, at ingen Rejsende uden at være forsynet med behørigt Pas eller anden Legitimation maatte tilstedes Adgang til Øen, ligesom det heller ikke tillodes Nogen at forlade Øen uden saadan Legitimation; enhver ankommen Rejsende skulde hos nærmeste Politiøvrighed forsynes med et Opholdskort for en bestemt Tid, hvilket da efter Omstændighederne kunde fornyes. Endelig bortsendte man fra Tid til anden med Tvangspas til Kjøbenhavn saadanne Personer, som man i politisk Henseende betragtede som mistænkelige, selv om der ikke forelaa bestemte Facta imod dem.

Fordelingen af den fjendlige Styrke i Sundeved.

Vi skulle nu kortelig betragte Forholdene paa den fjendlige Side. Det vil erindres, at 1ste og 2den Division efter Fægtningen den 13de April foreløbigt vare forblevne i Sundeved; den 26de April var den bajerske Brigade, hvormed 1ste Divisions Stab fulgte, afmarcheret mod Nord, meden den kurhessiske Brigade foreløbigt stilledes under 2den Division, der altsaa bestod af 3 Brigader, en kurhessisk, en sachsisk og en hannoveransk; Divisionsqvarteret var i Ullerup. I de første Dage af Maj afløstes 2den Division af den af Contingenter fra de tydske Smaastater dannede Reserve-Division og forlagdes til i Nærheden af Chausseen mellem Flensborg og Aabenraa, idet dog den kurhessiske

Brigade afgik videre Nord paa for atter at indlemmes i 1ste Division. Reserve-Divisionen forblev i Sundeved i den følgende Del af Perioden, og det er altsaa med denne, vi her skulle beskjæftige os. Divisionen, under Befaling af Generallieutenant Bauer, bestod af

1ste Brigade:

3 Batailloner Nassau,
2 do. Anhalt,
1 Compagni Hessen-Homburgske Jægere,
1 6 Pds. brunsvigsk Batteri,
1 Escadron brunsvigske Husarer.

2den Brigade:

3 Batailloner Oldenburg,
2 do, Brunsvig,
1 do. Lippe-Detmold,
1 do. Waldeck,
1 6 Pds. oldenborgsk Batteri,
1 Escadron brunsvigske Husarer.

Dertil kom 1 preussisk og 1 slesvig - holstensk Compagni Fæstningsartilleri; til Hjælp ved Betjeningen af det svære Skyts i Værkerne maatte Infanteriet afgive endel Mandskab. Foruden at forsvare Kysten af Sundeved med Halvøen Broager og de i Nærheden liggende Kystbatterier (Alnor, Sandager) mod Angreb fra Als var Reserve-Divisionens Opgave navnlig at hindre en Debouchering fra Øen, og derfor at holde Positionen paa Dybbolhøjderne og paa bedste Maade forstærke den ved Forskandsningsanlæg. 3 Batailloner, Jægercompagniet og de 2 Escadroner bestemtes til Bedækning af Parker og Magasiner i Graasten og til Observation af Kysterne deromkring, medens de øvrige 9 Batailloner tilligemed Artilleriet bestemtes til Forsvar af Dybbølhøjderne og navnlig saaledes, at der dagligt fra de 3 Rayons, i hvilke Cantonnementerne bleve delte, Øster-Vester- og Kirke-Dybbol, afgaves 1 Bataillon og

½ Batteri til Besættelse af Højderne, hvilken Styrke i Forbindelse med de 2 øvrige til 1ste Rayon hørende Bataillonner dannede Avantgarden; af de 3 Forpostbatailloner blev den, der i Øjeblikket dannede Reserven, tillige anvendt til Forskandsningsarbejder. Denne anstrængende Tjeneste under vanskelige Vejrforhold fremkaldte megen Sygelighed, og allerede efter en halv Snes Dages Forløb havde Divisionen en Afgang af over 700 Syge, et Antal, der senere endnu betydeligt forøgedes.

I Midten af Maj blev 2den Division atter skudt frem mod Øst til Understøttelse for Reserve-Divisionen, den sachsiske Brigade nærmest denne, den hannoveranske Brigade vestligst; i Slutningen af Juni, da en større Samling Fartøjer ved Assens lod befrygte en mulig Landgang paa Slesvigs Kyst, blev sidstnævnte Brigade imidlertid atter omqvarteret, idet den ifølge Ordre fra Overcommandoen blev forlagt til Terrainet mellem Aabenraa Fjord og Gjenner Bugt, hvorfra den, foruden at være à portée mod en saadan Landgang, tillige skulde være beredt til Understøttelse saavel mod Dybbøl som i nordlig Retning.

De fjendtlige Forskandsningsanlæg paa Dybbølhøjderne.

Forskandsningsanlægene paa Dybbølhøjderne paabegyndtes umiddelbart efter disses Erobring; man begyndte strax paa Anlæget af en tilbageliggende Redoute med et Blokhus og af 3 omtrent 500 Skridt østligere fremskudte Skandser; imellem Skandserne anlagdes der Skyttegrave, og tilhøjre for den sydligste Skandse et Batteri, nærmest bestemt mod de danske Skibe i Vemmingbund; disse Arbejder vare fuldendte den 11te Maj. Til Bestykning af disse Værker var der foreløbigt kun 16 Stykker svært Skyts til Raadighed. Ved Sandager var der til Sikkring af Flensborg Fjord et Batteri paa 10 Stykker svært Skyts med Ovne til Glødning af Kugler, og ved Alnor var der et Batteri paa 4

12Pds. Kanoner for at lukke Indsejlingen til Nybøl Nor og dække Graasten.

Efterhaanden bleve Forskandsningslinierne paa Dybbølhøjderne mere udvidede og sikkrede, idet man anlagde endnu flere Værker, til hvis Armering tildels anvendtes Skyts fra Gefion og Christian den 8de; i det Hele fik man samlet 47 Stykker svært Skyts paa Dybbølhøjderne foruden nogle og tyve Haandmorterer; hver Piece havde en Ammunitionsforsyning af 200 Skud. Dels gjennem Efterretningsvæsenet, dels ved omhyggelige Observationer, navnlig under de ubetydelige Fægtninger, der forefaldt, var man paa vor Side i det Hele godt underrettet om Antallet, Beliggenheden og Monteringen af de af Fjenden opkastede Værker; Skridt for Skridt at forfølge disse Anlæg vil imidlertid blive for vidtløftigt, og der skal derfor her kun gives en Beskrivelse af dem, saaledes som de viste sig efter Vaabenstilstandens Afslutning i Slutningen af Juli. Befæstningen bestod da af et Antal Værker for Artilleri og Infanteri, der dannede en Forskandsningslinie af omtrent 2000 Alens Længde i omtrent 2200 Alens Afstand fra Brohovedernes Saillanter, af en sammenhængende Løbegrav for Infanteri af omtrent 3000 Alens Længde omtrent 1800 Alen fra Brohovedernes Saillanter, af 3 Indskjæringer for Kanoner paa højre Fløj af den egenlige Forskandsningslinie ved Vemmingbund og bestemte mod et Angreb fra Søsiden eller en omgaaende Bevægelse langs Stranden, og endelig af et større, lukket Værk bagved som Centrum for en anden Befæstningslinie eller som Reduit i den hele befæstede Stilling; dets Ild kunde egenlig først virke, naar Angriberen var kommen op paa det Plateau, paa hvilket de andre Skandser vare beliggende. Med Undtagelse af sidstnævnte, lukkede Værk var Værkernes

Indre domineret af Terrainet bagved. Begyndes der Nord fra, vare de enkelte Værker følgende:

Indskjæring til Kanoner til Anvendelse mod en Overgang over Sundet eller for at hindre Communicationen paa dette.

Værk til 7 Kanoner, de 2 med Retning mod Nord og Nordost, de 4 mod Lynetten I, Mellembatteriet og Batteriet A, den 7de til Flankering af det følgende Værk.

Lynette til 6 Kanoner, hvoraf 1 til at bestryge Terrainet foran det foregaaende Værk, 4 mod Lynetten I, Mellembatteriet og Batteriet A, og 1 mod Batteriet D. I Lynetten fandtes et bombesikkert Blokhus, i Struben en Palissadering.

En 4kantet Reduit til 5 Kanoner mod Batteriet D, Brohovederne og Søndermølle Batteri. I Værket var der en Kugleovn.

Batteri til 4 Morterer.

Lynette til 4 Kanoner mod Batteriet D, Broen og Brohovederne samt Søndermølle Batteri. I Struben var der en Palissadering.

Værk til 10 Kanoner, hvoraf 3 mod Skibene, 4 mod Søndermølle Batteri og 3 mod Batteriet D og Broen. Tæt ved Værket fandtes en Kugleovn.

Værk til 4 Kanoner og Infanteri, som kun synes at have været bestemt mod Søen.

Fleche til 4 Kanoner og med en Kugleovn. V. og Ø. for dette Værk fandtes 2 flecheformige Indskjæringer til Feltskyts. Saavel Flechen som Indskjæringerne vare bestemte til at forsvare Vemmingbund.

Det bagved liggende Værk var en 6kantet Redoute med Blokhus, indrettet til Infanteri og til 5 Kanoner.

Endelig fandtes der ved højre Fløj af den fjendlige Vedetkjædes Stilling en Redoute af Forsvarspalis-

sader, bestemt for en Observationsvagt. De anlagte Blokhuse syntes mere at have været opførte til Dækning i Tilfælde af et Bombardement end til Forsvar, da de ikke vare omgivne af nogen passiv Hindring og saa lavt anlagte, at Skydehullerne kun vare 2—2 ½ Fod over Terrepleinet udenom.

Paa Strækningen fra den nordligste Surløkkegaard, S. for hvilken den først omtalte Indskjæring var anbragt, og til i Højde med Arnkilsøre var der et enkelt lille Batteri med 2 Skydeskaar N. for Sandbjerg Skov; deres Retning var ud mod den N. for Arnkilsøre stationerede Roflotille.

Hvorvel den fuldstændige Armering af disse Værker først indtraadte paa et senere Stadium, gjorde de dog allerede tidligt et Frontalangreb mod Dybbølhøjderne meget vanskeligt, og de vare endvidere istand til at ødelægge Sønderborg, idet den Afstand af henved 3000 Alen, hvori de vare derfra, ikke kunde have Betydning for det svære Skyts, navnlig mod et saa stort Maal. Havde Fjenden begyndt at beskyde Sønderborg fra disse Batterier, vilde der for os ikke have været synderligt at gjøre, da det maatte betragtes som en unyttig Ødslen med Ammunition at skyde efter de enkelte fjendlige Piecer paa saa stor Afstand. Efterat Tanken om at foretage et Angreb paa Dybbølhøjderne snart var bleven opgivet, var det ogsaa denne Betragtning, der ledede Flankecorpsets Commandeur til i de faa Fægtninger, der forefaldt, og hvor der ingen vigtigere Formaal vare paa Spil, at være meget sparsom med Ilden, en Tilbageholdenhed, hvis store Betydning ikke altid blev ret forstaaet, men flere Gange Gjenstand for Kritik eller utaalmodige Yttringer af Saadanne, der savnede Overblik over Forholdene eller Kjendskab til de forskjellige Vaabens Bestemmelse og Væsen. I Reglen skødes der ikke fra et Værk, som ikke selv blev

beskudt, og selv da besvaredes Ilden oftest kun med Skud for Skud; naar trods dette vel beregnede Maadehold Ilden under Fægtningerne undertiden alligevel vedligeholdtes ret levende, var det dels for at constatere den Overlegenhed i Skyts, vi besade, og dels for at benytte Lejligheden til Indskydning fra Værker, vi selv havde opkastet, eller mod Værker, som Fjenden havde opført.

Forpostfægtninger i Sundeved.

Paa den fjendlige Side holdt man sig ligeledes meget passivt, og det var ogsaa paa en Maade tilfældigt og uden at større Formaal tilsigtedes, at de faa Fægtninger fremkaldtes, der fandt Sted i denne Periode. Den 17de Maj var det saaledes en Kanonbaad, som paa sin Patrouillering i Vemmingbund kom indenfor de fjendlige Batteriers Skudvidde, der gav Anledning til et Par Timers Artillerikamp. Kanonbaaden besvarede den fjendlige Ild, og det saaledes til Fjendligheder givne Signal optoges nu ogsaa af 2 andre, fjendlige Værker, nemlig af et Værk ved Dybbølmølle, der rettede sin Ild mod Byen, mod Søndermølle Batteriet og mod Batteriet D, saavelsom ogsaa af Fjendens nordligste Værk, der bekastede Batteriet A og Lynetten I. Fægtningen, under hvilken Tropperne ingen Bevægelser foretoge, havde for os den Nytte, at give vore nyligt monterede Morterbatterier Lejlighed til at indskyde sig, i hvilken Hensigt de ogsaa $^1/_2$ Time længer end Fjenden vedbleve deres Ild, og endvidere at give os et nogenlunde Indblik i Opstillingen, Fordelingen og Styrken af det fjendlige Skyts. Ilden, som begyndte Kl. 5 Eftermiddag, var endt Kl. 7. Uagtet flere Bygninger i Sønderborg, saavel ved Stranden som midt i Byen, beskadigedes, havde Byen dog i det Hele ikke lidt Noget af Betydenhed. Tabet i denne Fægtning var paa hver Side 2 Saarede.

Den 6te Juni fremkaldtes en Fægtning derved, at Fjenden den 5te var begyndt paa at opkaste et nyt Værk noget længere fremme end de tidligere Forskandsninger, og at man vilde forhindre dette Forehavende; at Fægtningen efterhaanden antog noget større Dimensioner, hidrørte fra, at man besluttede sig til samtidigt at opnaae en noget mere fremskudt Stilling af vor Vedetkjædes højre Fløj, der efterhaanden var bleven trængt lidt tilbage. Da Fjenden den 6te Kl. 8 Formiddag vilde fortsætte sit Arbejde, fordreves hans Arbejdere strax ved en velrettet Ild fra et bag et Hegn i Fronten af Arbejdet posteret Commando af 2 Voldriffelskytter og 20 Mand af 1ste Reserve-Bataillon, som var paa Forpost. Ilden besvaredes af Fjenden, der forstærkede sin Kjæde og samlede en overlegen Styrke i Commandoets højre Flanke, med hvilken han søgte at omgaae og ophæve det, hvorved der snart udviklede sig en levende Tirailleurfægtning over hele Forpostlinien. Uagtet Fjendens Overlegenhed holdt Forpostkjæden sig i sin Stilling indtil omtrent Kl. 12, da en fjendlig Bevægelse til Omgaaen af vor højre Fløj nødte den til at vige; forstærket fra Brohovederne med et Compagni og 6 Espingoler og assisteret af Ilden fra Batteriet A, trængte Kjæden dog snart atter frem og indtog ikke alene sin tidligere Stilling, men dens højre Fløj pousseredes frem langs Aabenraa Vejen og paa Bakkerne foran denne og ned mod Als Sund. En omtrent Kl. 2½ foretagen Tilbagegang af Kjæden var kun ganske midlertidig; ved fremsendt Forstærkning lykkedes det atter at indtage den mere fremskudte Stilling, som bibeholdtes uforandret under ideligt Engagement og gjentagne Kampe om et lille, straatækket Hus ved Aabenraa Vejen; Huset blev vort. Kl. 5 Eftermiddag rykkede 3die Reserve-Bataillon over i Brohovederne til Afløsning af Besætningen i samme; For-

posterne afløstes efterhaanden, Tirailleurfægtningen blev svagere og svagere, indtil den Klokken henimod 10 fuldstændigt hendøde. Artilleriilden var paa vor Side allerede standset efter omtrent 2 Timers Forløb, medens den fjendlige Artilleriild fra Tid til anden blev fornyet fra flere Punkter uden at blive besvaret fra vor Side; siden Kl. 2½ havde den dog i det Hele været mindre stærk, undtagen netop da Afløsningen foregik, idet Fjenden antog denne for Indledningen til et nyt Angreb; Kl. 7 endelig ophørte Ilden ganske. I Løbet af Eftermiddagen havde Kanonbaadene gjort enkelte Skud mod Forskandsningerne paa Fjendens højre Flanke. Sønderborg By fik enkelte Bygninger beskadigede, men led dog ikke betydeligt; derimod afbrændtes 2 Gaarde i Sundeved i og foran vor venstre Fløj.

Tabet paa Fjendens Side i denne Fægtning var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

4 Menige.

Af Saarede:

1 Officer, 16 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

10 Menige.

Af Saarede:

1 Officer, 2 Underofficerer og 13 Menige,

Desuden saaredes 2 Borgere i Sønderborg.

Den saarede Officer var Capitain Baudissin af 1ste Reserve-Bataillon.

De fjendlige Batailloner, som havde deltaget i Kampen, vare paa Fjendens højre Fløj den 1ste brunsvigske Bataillon, paa venstre Fløj Bataillonen Waldeck, nnderstøttet af den i Reserve staaende 1ste nassauske Bataillon.

Kort efter Midnat imellem den 14de og 15de Juni forefaldt der atter en lille Forpostfægtning, i hvilken Fjen-

den søgte at tilbagetrænge vor Vedetkjædes højre Fløj, dannet af 1ste Forstærknings-Jægercorps, der havde Vagten i Brohovederne; dette lykkedes ham kun i Angrebets første Øjeblik; efter ½ Times Forløb var Alt roligt, og vor Kjædes højre Fløj i sin gamle Stilling. Vort Tab ved denne Lejlighed var 1 Saaret.

Endelig forefaldt der endnu en lille Fægtning Natten mellem den 24de og 25de Juni, altsaa efterat 6te Brigade havde forladt Øen. Det var ikke undgaaet Fjendens Opmærksomhed, at der fandt en betydelig Bevægelse Sted paa Soen, og at der dagligt kom og gik et betydeligt Antal Skibe; da man ikke kjendte Bestemmelsen med disse Transporter, og man antog, at der muligen forberedtes et Angreb fra Als, besluttede man at forsøge paa at gjøre nogle Fanger for gjennem dem at erholde Underretning; der foretoges derfor et natligt Angreb paa Feltvagten ved Als Sund, hvilket Angreb gav Anledning til en Fægtning, der begyndte Kl. henved 1 og med en Afbrydelse Kl. 3¾ af ¾ Time varede til Kl. 6. Vor Vedetkjædes højre Fløj, dannet af 3die Reserve-Bataillon, der havde Vagt i Brohovederne, angrebes, og det lille Hus, der siden Fægtningen den 6te havde været besat af denne Fløj, kom under Skjærmydslen i Brand; vor Stilling blev holdt. I den sidste Halvdel af Tiden var den fjendlige Infanteriild temmelig levende, men besvaredes kun meget lidt fra vor Side. Det fjendlige Tab var 2 Døde; vort Tab 1 Officer og 3 Menige saarede; den saarede Officer var Lieutenant Larsen af 3die Reserve-Bataillon.

6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières overføres til Fyen.

Allerede under 8de Juni havde Krigsministeren beordret General de Meza*) til paa nærmere Anmodning fra General Bülow at afgaae fra Als med saa stor en Styrke af Artilleri og Infanteri, som kunde undværes uden at compromittere Øens Sikkerhed, og som med

*) Ved Kgl. Resolution af 10de Maj var Oberst de Meza tillagt Generalmajors Charakter.

Lethed og Hurtighed kunde transporteres over Vandet, for dermed at samvirke ved en Diversion til Fredericias Undsætning,og under 11te Juni, efter at General de Meza i Assens havde havt en Sammenkomst med General Bülow, beordredes han til at holde 6te Brigade færdig til paa nærmere Ordre at afgaae fra Als, dog uden at Brigaden gjordes bekjendt med denne Bestemmelse; ved en Ordre af 20de Juni blev imidlertid foruden 6te Brigade ogsaa Halvbatteriet Jonquières bestemt til at afgaae til Fyen, og det blev tilføjet, at Overskibningen helst skulde foretages mellem Mommark og Faaborg. Ifølge denne Ordre, som modtoges den 21de Kl. 9 Formiddag, dirigeredes strax Brigaden og Halvbatteriet til Mommark, hvor man ogsaa antog, at Indskibningen let vilde kunne foregaae; da Vinden imidlertid fra Vest slog om til Nord, og Vandstanden holdt sig lav, gik Indskibningen kun med megen Besværlighed for sig, og alene Infanteriets Indskibning varede fra Kl. 8 ½ Aften til Kl. 7 næste Morgen; da Omstændighederne derefter bleve endnu ugunstigere, maatte Artilleriet og Trainet dirigeres til Høruphav, hvor deres Indskibning dog først begyndte den 23de om Formiddagen, idet Transportflaaden først denne Dags Morgen ankom dertil. Overfarten og Udskibningen i Faaborg medtoge lang Tid, og først den 24de Kl. 6 Eftermiddag var Alt iland i Fyen. Efter Overskibningen fik Brigaden Stabsqvarter i Kjøng, og den tilligemed Halvbatteriet forbleve cantonnerede der i Omegnen, indtil de i de første Dage af Juli afgik derfra for at deltage i Udfaldet fra Fredericia. Overskibningen var sket ved Hjælp af Transportflaadens første Division, bestaaende af 5 Dampskibe, 29 Transportskibe, 6 aabne Transportchalouper og 12 store Baade; efter Overskibningen sejlede samtlige Transportskibe, Chalouper og Baade tilligemed Brotrainet til Assens Rhed,

hvor hele Divisionen forblev til den 5te Juli, da en Del af den beordredes til den 6te at foretage en Demonstration S. for Fredericia.

Foranstaltninger som Følge af Troppestyrkens Formindskelse.

Ordren om, at Flankecorpset skulde holde Artilleri færdigt til Afgang, havde medført, at der afsendtes ½ Espingolbatteri til den nordlige Del af Øen for at afløse de derhen detacherede 4 Kanoner af 1ste Batteri (Lumholtz); disse retournerede til Rønhave, hvor hele Batteriet concentreredes, medens 5te Batteri (Dinesen) concentreredes i Kjær By og Barakkerne dersteds; denne Fordeling af Espingolbatteriet foranledigede atter, at der fra den 16de Juni kun blev afgivet 4 Espingoler til Tjeneste i Brohovedet, for hvilke det dog bestemtes, at de skulde forblive der saavel om Dagen som om Natten. 6te Brigades Afgang medførte endelig, at begge de resterende Brigader bleve trukne frem i forreste Linie; medens 1ste Brigade erholdt Cantonnement i Sønderborg, Sønderskov, Sundsmark, Klintinge og Lambjergskov, cantonneredes 2den Brigade (med Undtagelse af Livgarden til Fods, der fremdeles forblev paa Sønderborg Slot) i Barakkerne ved Arnkilsskov og Kjær Vig, hvilke hver belagdes med 2 Compagnier, samt i Kjær og Ulkebøl. 1ste Brigade afgav udelukkende Besætning i Brohovederne og til Forpost, Livgarden til Fods afgav Mandskab til en Vagt ved Baadsagergaard, til Slotspiketet samt til Posterne i Sønderborg; Bevogtningen af den sydlige Del af Kysten indtil Høruphav overtoges af den i det givne Øjeblik i Sundsmark, Klintinge og Lambjergskov cantonnerende Bataillon. 13de Linie-Bataillon beordredes til kun at beholde 2 Compagnier paa Mels, og at detachere 1 Compagni til Kettinge, Bro og Gundestrup og 1 Compagni til Kegenæs, Skovby og Hørup til Bevogtning af Kegenæs Halvøen og den omliggende Kyst.

Da man frygtede for, at der til Betjeningen af det efterhaanden forøgede Antal faste Batterier let vilde opstaae Mangel paa Artillerister, beordredes Brigaderne til at afgive, 1ste Brigade 50 og 2den Brigade 30 Menige til Tjeneste ved Artilleriet.

Oberst Krabbe overtager midlertidigt Commandoen over Flankecorpset.

Den 1ste Juli afrejste General de Meza, som det udtaltes i Dagsbefalingen, til en Inspection af Havne og Kyster paa Als, medens Rejsens virkelige Maal var Fyen, hvorhen han begav sig for i Hovedqvarteret at deltage i Forhandlingerne om Maaden, hvorpaa Fredericia bedst kunde undsættes, samt for selv at deltage i den forestaaende Expedition. Oberst Krabbe overtog midlertidigt Commandoen over Flankecorpset.

Stillingen af General Ryes Corps den 7de Maj om Aftenen.

Medens der saaledes i den omhandlede Periode for Besætningen paa Als var fremstaaet en Situation, der ikkun frembød liden Afvexling og heller ikke lagde noget stærkt Beslag paa Besætningens Kræfter, maatte i Modsætning hertil det General Rye tildelte Hverv medføre en hyppig Vexling af Situationer og ofte stille betydelige Krav til de ham underlagte Troppers Bevægelighed og Udholdenhed. Af Generalens Corps var, som det vil erindres, den 7de Maj om Aftenen Hovedstyrken, bestaaende af 6te og 7de Linie-Bataillon, 12te lette Bataillon, 1ste Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon, 6te Dragon-Regiment, 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), 6te Batteri (Haxthausen) og den samme attacherede Espingoldeling samt Ingenieurdelingen, bleven henlagt i Cantonnements i Afsnittet bag Vejle og Grejsmølle Aa med Forposter S. og V. for Byen, medens Oberst Juel med 1ste Cavaleri-Brigade, bestaaende af 3die og 5te Dragon-Regiment og de samme attacherede 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz),

havde indtaget et Cantonnement i og om Jelling. I Overensstemmelse med de af General Rye den 7de Maj om Aftenen trufne Dispositioner stode de ham underlagte Afdelinger den følgende Morgen Kl. 5 ½ paa deres Allarmpladser. Natten var hengaaet roligt med Undtagelse af nogle ubetydelige Sammenstød mellem de fra begge Sider fremsendte Cavaleripatrouiller; dog syntes den Omstændighed, at Fjenden concentrerede sig fremad mod Højen, at tyde paa et forestaaende Angreb. General Rye, der ikke kunde ansee det foreneligt med sin Instrux at indlade sig i en alvorligere Kamp med en overlegen Fjende og saaledes maatte være betænkelig ved at lade sin Hovedstyrke blive staaende i saa stor Nærhed af Fjenden, besluttede derfor at lade Corpset indtage en noget tilbagetrukken Stilling og lod til det Øjemed allerede Kl. 7 om Morgenen udfærdige en Ordre til 1ste Cavaleri-Brigade, hvorved det paalagdes Oberst Juel med det ham underlagte Commando strax at gaae tilbage til Øster Snede og der afvente nærmere Ordre; forsaavidt ingen saadan indløb til Kl. 4 om Eftermiddagen, og Fjenden forholdt sig rolig, skulde Obersten indtage et Cantonnement i Øster Snede, Kragelund, Bostrup, Remmerslund, Gjesager, Losning, Stubberup, Gammelsole og Sebberup med Stabsqvarter i sidstnævnte By og Allarmplads S. for Løsning; skulde Fjenden derimod angribe Corpset og tvinge det til Retraite, maatte Obersten søge at dække dets højre Flanke. — Forinden imidlertid denne Ordre kom til Udførelse, aabnede Fjenden et Angreb paa vore Forposter S. for Vejle.

Fægtning ved Vejle den 8de Maj.

Allerede Kl. 5 om Morgenen brød General Ledebur op fra Aagaard med Reserve-Cavaleri-Brigaden, forstærket med Fusilier-Bataillonen af 15de Infanteri-Regiment, for over Ammedsbøl at vinde de vestlige Overgange

over Vejle Aa og omgaae vor højre Fløj, samtidigt med at den preussiske Division førte et Frontalangreb mod Vejle. Divisionens Avantgarde, der ogsaa denne Dag stod under Befaling af Oberst Schlegell, men iøvrigt havde erholdt en noget forandret Sammensætning, brød op Kl. omtrent 8 i følgende Orden:

1 Escadron af 11te Husar-Regiment,
1 Compagni af 7de Jæger-Bataillon,
3die Bataillon af 19de Landeværns-Regiment,
4de 6 Pds. Fodbatteri,
2 Compagnier af 12te Infanteri-Regiment,
De to øvrige Compagnier af 7de Jæger-Bataillon,
2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment,
1ste Bataillon af 18de Landeværns-Regiment,
3 Escadroner af 11te Husar-Regiment.

Den første Melding om Fjendens Fremrykning indløb omtrent Kl. 9 1/4 til General Rye og foranledigede ham til at beordre 12te lette Bataillon til at bryde op fra Grejs og marchere til Sammenstødspunktet af Chausseen til Horsens og Vejen til Viborg, samtidigt med at 4de Reserve-Bataillon udstrakte Bevogtningen af Aaløbet indtil Grejsmølle Bro. Kl. 9 3/4 deboucherede Fjendens Avantgarde fra Skoven S. for vor Forpoststilling, og omtrent samtidigt nærmede General Ledeburs Commando sig Overgangene over Vejle Aa ved Haraldskjær og Vingsted Mølle. De 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, der havde Feltvagterne S. for Vejle, 1ste og 3die Compagni, indtoge øjeblikkeligt en Forsvarsstilling og aabnede Ilden mod det fjendlige Jægercompagni, der i Forbindelse med 3die Bataillon af 19de Landeværns-Regiment avancerede frem imod Højden ved Vejrmøllen. Efter den givne Instrux skulde Jægercorpset ikke indlade sig paa noget vedholdende Forsvar af Terrainet S. for Vejle, og naar dette opgaves, hurtigt gaae tilbage gjennem Byen for ikke at

udsætte denne for Ødelæggelse; saasnart Commandeuren for Corpset, Major Wilster, havde overbevist sig om, at Fjenden rykkede frem med en afgjort Overmagt, sendte han derfor strax de 2 i Reserve staaende Compagnier tilligemed den ham underlagte Escadron tilbage gjennem Byen, Compagnierne for at besætte Udkanten af Skoven imellem Chausseen og Grejsdalen, Escadronen med Ordre til at slutte sig til sit Regiment. Efter c. ½ Times Fægtning beordredes ligeledes Forpostcompagnierne, der især bleve truede paa deres venstre Fløj, til at gaae tilbage gjennem Byen; da Fjenden ikke trængte stærkt paa, udførtes denne Bevægelse uden Tab, hvornæst disse 2 Compagnier besatte Terrainet mellem Chausseen og Fjorden. Samtidigt med at Forposterne S. for Vejle gik tilbage, trak den V. for Grejs Dalen frempousserede Styrke, 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon og ½ Escadron af 6te Dragon-Regiment, sig tilbage over Grejs Aa, hvorefter de 2 Compagnier besatte Ravinen ved Chausseen, hvor denne træder ud af Skoven, samt Terrainet herfra henimod Lille Grundet; af Resten af Bataillonen stod ½ Compagni i Reserve bagved, medens 1½ Compagni var afgivet til Kanonbedækning. I Artilleriplacementerne ved den sydlige Skovrand var omtrent paa dette Tidspunkt Halvbatteriet Schultz blevet afløst af 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), medens de øvrige Kanoner af sidstnævnte Batteri tilligemed 7de Linie-Bataillon og 6te Dragon-Regiment, der nu var blevet samlet, placeredes i Nærheden af Chausseen tæt bagved 6de Linie-Bataillon; Halvbatteriet Schultz gik efter Ordre tilbage til en i 1848 anlagt Skandse S. for Chausseen omtrent 1000 Alen Ø. for Sammenstødspunktet med Vejen til Viborg. Fjenden fulgte langsomt efter 1ste Jægercorps og besatte Byen efter umiddelbart S. for samme at være bleven beskudt af vort Artilleri, dog uden syn-

derlig Virkning; flere Forsøg paa at rykke frem mod den stærkt besatte Skovrand strandede imidlertid, og Oberst Schlegell bestemte sig derfor til at afvente Virkningen af den omgaaende Bevægelse.

Som allerede ovenfor bemærket, nærmede General Ledeburs Commando sig henimod Kl. 10 Overgangsstederne ved Haraldskjær og Vingsted Mølle. Efterat de ødelagte Broer vare retablerede, passerede Hovedcolonnen Aaen ved Haraldskjær og vendte sig derpaa mod Øst efter at have fremsendt en mindre Cavaleristyrke mod Jennum til Dækning af sin venstre Flanke; en anden Colonne, der var gaaet over ved Vingsted Mølle, rykkede frem igjennem Bredsten, trængte vore Patrouiller tilbage henimod Ollerup og fulgte derpaa den mod Vejle marcherende Colonne. Ved Meldingen om det fjendlige Cavaleries Fremrykning N. for Bredsten sendte Oberst Juel 2 Escadroner frem imod denne By, som efter Fjendens Afmarche midlertidigt blev besat, men forblev iøvrigt foreløbigt i sin Stilling ved Jelling. Omtrent Kl. 12 ½ observeredes fra Højderne N. for Vejle den fra Haraldskjær kommende Colonne at nærme sig Grejsdalen, og General Rye besluttede sig nu til at tiltræde Tilbagetoget. 1ste Cavaleri-Brigade beordredes i den Anledning til, saaledes som det tidligere var bestemt, strax at gaae tilbage mod Øster Snede, idet den stadigt skulde holde Øje med Fjenden og i ethvert Fald sende Melding over Sindbjerg; 4de Reserve-Bataillon skulde opgive Passene over Grejs Aa og afmarchere til Chausseen ved Juulsbjerg, de 4 i forreste Linie staaende Kanoner skulde trække sig bagved Skoven, og endelig fik 1ste Jægercorps Ordre til at gaae tilbage, hvilket det udførte ved en Svingning om sin venstre Fløj. Saasnart Fjenden mærkede, at vore Tropper opgave den mod Byen vendende Skovrand, gik han frem og satte sig fast i Skoven, og over hele

Linien udspandt der sig nu en længere Tirailleurfægtning, under hvilken det fjendlige Jægercompagni, der udviklede sig med 2 Delinger paa hver Side af Chausseen, blev understøttet af 3die Bataillon af 19de Landeværns-Regiment og 1 Compagni af 12te Infanteri-Regiment. Paa vor højre Fløj, hvor Fjenden ikke trængte videre stærkt paa, optoges Fægtningen af 6te Linie-Bataillon, medens 7de Linie-Bataillon erholdt Ordre til at sende 2 Compagnier frem mellem Chausseen og Fjorden for at afløse de her kjæmpende Compagnier af 1ste Jægercorps, der skulde dirigeres tilbage ad Vejen til Bredballe for i Forening med 12te lette Bataillon at tage Stilling ved Ravinen V. for denne By og sikkre Corpset mod en omgaaende Bevægelse gjennem Skoven langs Fjorden. Endelig beordredes 6te Batteri (Haxthausen), af hvilket en Deling, der havde taget Stilling paa Chausseen, ved Fjendens Fremtrængen N. Ø. for Skoven havde faaet Lejlighed til at gjøre nogle faa Skud, til at gaae tilbage ad Chausseen, hvornæst de 4 Kanoner toge en Stilling ved Høgholt noget bagud og N. for de 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz). Fjenden, der foruden de allerede nævnte Tropper successive havde udviklet et andet Compagni af 12te Infanteri-Regiment, 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment og de 2 resterende Compagnier af 7de Jæger-Bataillon, rettede sit Angreb hovedsagelig paa Terrainet mellem Chausseen og Fjorden. Vore Tropper gik langsomt tilbage, under hvilken Bevægelse de 2 fremsendte Compagnier af 7de Linie-Bataillon atter sluttede sig til deres Afdeling i Nærheden af Chausseen, saaledes at de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, der gik tilbage gjennem Nørreskoven, vedblivende maatte udholde det fjendlige Angreb. Da de sidste Afdelinger af Jægercorpset paa Retraiten naaede ud paa det aabne Terrain N. for Nørreskov, havde 12te lette Bataillon

allerede taget Stilling i den vestlige Udkant af den skovbevoxede Ravin, og Major Wilster fortsatte derfor Retraiten ad Vejen til Bredballe til Højderne mellem denne By og Ravinen, hvor han forblev som Reserve for 12te lette Bataillon med 1 Compagni fremsendt i sydvestlig Retning til Soutien for Bataillonens venstre Fløj. Fjenden angreb foreløbigt ikke 12te lette Bataillons Stilling i Fronten, men indskrænkede sig til at avancere i Skoven og fremsende nogle Tirailleurer N. for samme, der nærmede sig Skandsen S. for Chausseen og ved deres Ild nødte det her placerede Halvbatteri til at gaae tilbage bag Slugten, hvor det tog Stilling omtrent i Højde med de i Stilling værende 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen). Imidlertid var vor højre Fløj ogsaa gaaet tilbage, idet 6te Linie-Bataillon havde trukket sig igjennem 7de, der havde taget en midlertidig Stilling i Nærheden af Sammenstødet af Viborg Vejen og Chausseen. Fjenden fulgte kun langsomt efter, maaske fordi han ventede en alvorlig Modstand fra den store, hele det omliggende Terrain beherskende Skandse ved Viborg Vejen, en Skandse, der, ligesom den oftere omtalte S. for Chausseen, var anlagt i 1848. Da 6te Linie-Bataillon havde taget Stilling paa højre Fløj af 12te lette, gik endelig 7de Linie-Bataillon tilbage til Juulsbjerg, hvor noget forinden 6te Dragon-Regiment og 4de Reserve-Bataillon vare indtrufne, og Kl. omtrent 3 havde General Rye saaledes hele sit Corps med Undtagelse af 1ste Cavaleri-Brigade samlet i Nærheden af dette Punkt.

Fjenden var fulgt efter dels, som allerede omtalt, i Nørreskov, dels paa begge Sider af Chausseen, hvor 4 Kanoner af det 6 Pds. Batteri tilligemed 1 ½ Jægercompagni havde taget Stilling lidt Ø. for Viborg Vejen, medens 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment udviklede sig S. for Chausseen; endelig vare

ved dette Tidspunkt Fusilier-Bataillonen af 15de Infanteri-Regiment og et Par Escadroner af det til General Ledeburs Commando hørende Rytteri efter at have passeret Grejs Aa i Nærheden af Vejle over Lille- og Store Grundet naaede frem henimod Lysholt og truede derfra vor højre Flanke; Resten af det fjendlige Reservecavaleri var endnu ifærd med at passere de meget vanskelige Defileer over Grejsdalen.

For ikke at udsætte sig for, at hele Corpset skulde blive indviklet i et alvorligere Engagement, besluttede General Rye nu at gaae tilbage under Dækning af en Arrieregarde, bestaaende af 6te Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment. Imidlertid havde vort paa Højderne ved Høgholt staaende Artilleri, saasnart Fronten var bleven fri, aabnet Ilden mod det paa begge Sider af Chausseen fremrykkende, fjendlige Infanteri samt mod de 4 Kanoner ved Viborg Vejen; herved foranledigedes vel foreløbigt en Standsning i Fjendens Fremrykning paa dette Punkt, idet 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment maatte søge Dækning bag et nærliggende Højdedrag, ligesom ogsaa de fjendlige Piecer kort efter trak sig ud af Ilden; men samtidigt havde den mod Lysholt rettede, omgaaende Bevægelse antaget en saa alvorlig Charakter, at 6te Linie-Bataillon og Artilleriet maatte trække sig tilbage, endnu inden Ordren angaaende Arrieregardens Dannelse var kommen til dem. Et af de sidste fjendlige Skud saarede dødeligt Capitain Gøtzsche af 6te Batteri (Haxthausen), netop som han med sit Halvbatteri trak sig ud paa Chausseen. — For at faae sikker Oplysning om den omgaaende Styrke udsendte General Rye nu 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment i nordlig Retning; samtidigt befaledes 12te lette Bataillon og 1ste Jægercorps at tiltræde Retraiten, og endelig sendtes Ordre til 1ste Cavaleri-Brigade om, at den,

saafremt Vejen endnu var aaben, skulde marchere til Gammelsole, eller, hvis Corpset til den Tid maatte være gaaet længere tilbage, imod Constantia Kro. Den fremsendte Escadron kom tilbage med Melding om, at den i Nærheden af Lysholt var bleven modtaget med en heftig Ild fra de nærliggende Skove, der syntes stærkt besatte af fjendligt Infanteri; endvidere havde den observeret 2 fjendlige Escadroner, der bevægede sig i nordøstlig Retning. Imidlertid fortsatte Corpset sin Retraite, under hvilken 7de Linie- og 4de Reserve-Bataillon, hver med 1 Compagni, gjorde Front mod Fusilier-Bataillonen, som stadigt avancerede parallelt med Chausseen; paa selve Chausseen fulgte Fjenden derimod kun langsomt efter, af og til beskudt af vort Artilleri, naar Lejlighed dertil gaves. For at give venstre Fløj, der var bleven noget tilbage, Tid til at alignere sig, indtoges en Stilling tæt N. Ø. for Bregdal med 6te og 7de Linie-Bataillon i første Træfning, 4de Reserve-Bataillon i anden, Artilleriet paa og ved Chausseen og Cavaleriet paa Fløjene; Fjenden indskrænkede sig dog til at besætte Udkanten af Byen, hvorfra han vexlede Skud med vore Tropper. Da Ordren til Retraite naaede 12te lette Bataillon, begyndte Fjenden at trænge frem mod dennes venstre Fløj, og der opstod saaledes en ubetydelig Fægtning i Skoven, udover hvilken Fjenden dog ikke udstrakte sin Forfølgelse; Bataillonen fortsatte derpaa Retraiten i Forening med 1ste Jægercorps tvers over Markerne Nord om Julianebjerg henimod Engom og ankom til sidstnævnte Sted omtrent 1 Time efter, at den øvrige Styrke var naaet til Stillingen bag Bregdal. Den tidligere omtalte Arrieregarde blev nu formeret, og under Dækning af denne gik højre Fløj uden at blive forfulgt Kl. omtrent 5 ½ ad Chausseen tilbage til Hedensted, hvor den foreløbigt gjorde Holdt, og hvor venstre Fløj, der

var gaaet tilbage over Spilkjær Skov, noget senere indtraf. Kort forinden havde 1ste Cavaleri-Brigade sluttet sig til Corpset og taget Opstilling paa den store Slette N. for Hedensted. Brigaden var forbleven ved Jelling indtil Kl. omtrent 1 ½, til hvilken Tid den erholdt Underretning om, at Corpsets Hovedstyrke havde opgivet Stillingen ved Vejle. Ved Vindelev modtoges General Ryes Ordre af Kl. 12 ½, ifolge hvilken Brigaden skulde gaae tilbage mod Øster Snede, men dog stedse holdende Øje med Fjenden; dette foranledigede Oberst Juel til at gjøre et 2 Timers Holdt, idet han stadigt ventede en omgaaende Bevægelse fra Vejle. Derefter fortsatte han Marchen over Holtum, Sindbjerg til Lindved, hvor han modtog Generalens sidste Ordre, og i Henhold til denne marcherede han i hurtig Gangart tilbage til Sletten N. for Hedensted, hvor han sluttede sig til Corpset.

Corpsets Retraite til bag Ølsted Aa.

Fra Hedensted fortsattes Retraiten til bag Ølsted Aa, hvor Corpset indtog følgende Cantonnements:

Hovedqvarteret . . . . Thorsted.
6te Linie-Bataillon . . . . Tyrsted og Dagenæs.
12te lette do. . . . . Oens og Ørnstrup.
1ste Jægercorps . . . . . Thorsted.
4de Reserve-Bataillon . . Tyrsted og Dallerup.
6te Dragon-Regiment *) . Hatting.
4 Kanoner af 2det Batteri
(Schultz) . . . . . Oens og Dallerup
6te Batteri (Haxthausen) Horsens.
Ingenieurdelingen . . . . . Horsens.

1ste Cavaleri-Brigade:

Stabsqvarter . . . . . Ussinggaard.
3die Dragon-Regiment . . Eriknauer og Neder Mølle.

*) Som det vil erindres, var 2den Cavaleri-Brigade reduceret til dette ene Regiment, da 2den Cavaleri-Division den 7de Maj var forbleven ved Hovedcorpset.

5te Dragon-Regiment . . Hornborg.
4 Kanoner af 2det Batteri
(Schultz) . . . . . Klags Mølle.

Forposterne, der afgaves af 7de Linie-Bataillon, udstilledes fra Ustrup over Lystrup og Ølsted til henimod den sydlige Udkant af Ussinggaard Skov; herfra overtoges Dækningen af 1ste Cavaleri-Brigade, der beordredes til stadigt i Nattens Løb at udsende langt udgaaende Patrouiller, navnlig over Lindved og Ullum for at faae Vished om, hvorvidt Fjenden skulde trænge frem i denne Retning; skulde Fjenden angribe Corpset i Stillingen ved Oens, blev det Brigadens Opgave at falde ham i Flanken for at give Hovedstyrken Tid til at trække sig tilbage.

Fjendens Avantgarde bivouakerede ved Juulsbjerg med sine Forposter fra Viborg Vejen til Fjorden; Reserve-Cavaleriet indtog et Cantonnement paa Store Grundet og omliggende Gaarde, og Divisionens Gros dels i, dels S. for Vejle.

Tabet paa Fjendens Side i denne Dags Fægtning var: Tabet i Fægtningen den 8de Maj.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
1 Officer, 4 Underofficerer og Menige,
Af Saarede: 2 do. 33 do. do.

Tabet paa vor Side var:
Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
1 Officer, 1 Underofficer, 3 Menige,
Af Saarede: 2 Underofficerer og 16 Menige.

Af Fanger faldt 2 Underofficerer og 35*) Menige i Fjendens Hænder.

Den faldne Officer var Artillericapitain Götzsche.

Den 9de Maj Kl. 5 om Morgenen stode alle til General Ryes Corps hørende Afdelinger paa deres re-

*) Heraf lode 31 Menige (Slesvigere) af 12te lette Bataillon sig frivilligt tage tilfange.

spective Allarmpladser, og da Meldingerne fra de i Nattens Lob udsendte Patrouiller alle gik ud paa, at Fjenden ikke var fulgt efter, afmarcherede Generalen strax med Hovedstyrken til en Stilling bag Hansted Aa, hvor han haabede at kunne skaffe Tropperne, der efter 2 Dages Fægtning højlig trængte til Hvile, den fornødne Ro. Tropperne henlagdes i følgende Cantonnements:

Corpsets Stilling bag Hansted Aa

Hovedqvarteret	Hanstedgaard.
6te Linie-Bataillon	Raadved.
7de do. do.*)	3 Compagnier i Gjedved, 1 Compagni i Serridslev.
1ste Jægercorps	Hansted.
4de Reserve-Bataillon . . .	Tammestrup og Tolstrup.
6te Dragon-Regiment . . .	2 Escadroner i Serridslev, 1 ½ Escadron i Egebjerg.
4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz)	Lillerup og Borupgaard.
6te Batteri (Haxthausen) .	4 Kanoner Gjedved, 2 do. Hansted. 2 do. Serridslev.
Ingenieurdelingen	Horsens.

12te lette Bataillon og ½ Escadron af 6te Dragon-Regiment havde Forposterne dels S. for Horsens med fremskudte Cavaleriposter i Højde med Thorsted og Tyrsted, dels i Terrainet mellem Bygholm Aa og Hansted Aa, hvorfra der udsendtes langt udgaaende Patrouiller i vestlig Retning; i Lundum var der henlagt en Deling Cavaleri, der udsendte Patrouiller over Hansted Aa dels i Retning af Horsens, dels i Retning af Nim.

1ste Cavaleri-Brigade forblev paa sin Allarmplads indtil Kl. omtrent 6 ¼; da der ingen Skydning

*) Ifølge Befaling fra Overcommandoen overtog Major Vogt den 9de Maj Commandoen over 7de Linie-Bataillon istedetfor Oberstlieutenant Ernst.

hørtes ved Hovedcorpset, og ingen Fjender viste sig foran dens Front, marcherede den derpaa ifølge Ordre tilbage over Klaks Mølle, hvor Broen afbrødes, og derfra over Nim til Underup, hvornæst Brigaden indtog et Cantonnement imellem Sattrup, Yding, Gandrup og Østbirk med Forposter fra Torp over Underup til Brestenbro og derfra langs Guden Aa til Bredvads Mølle; Patrouiller udsendtes imod Ring By, Klovborg og Hvirring. — Da det var General Ryes Hensigt i Tilfælde af et alvorligt Angreb at gaae tilbage til Stillingen imellem Mos- og Skanderborg Sø, beordredes Oberst Flindt til at overtage Commandoen over den Styrke, der var bestemt til sidst at gaae tilbage, og som skulde formeres af det i Hansted liggende Jægercorps, de 2 derværende Kanoner og de i Egebjerg værende 1 ½ Escadron, Alt med Allarmplads ved Hansted. Naar Corpset nødtes til at opgive sin Stilling, skulde denne Styrke trække sig tilbage ad den gamle Landevej over Hovedgaard i Retning af Aarhus uden at indlade sig i Fægtning, forsaavidt den ikke blev tvungen dertil; derimod skulde den søge stadigt at være underrettet om, hvorvidt Fjenden fulgte efter eller maaske trængte frem ad den fra Aarhus over Odder førende Vej. Samtidigt beordredes 1ste Cavaleri-Brigade til under samme Forudsætning at dække Corpsets højre Flanke og gaae tilbage over Fuldbro til Vrold.

Forholdene paa den fjendlige side efter Fægtningen den 8de Maj.

Den fjendlige Avantgarde, der, som ovenfor omtalt, den 8de Maj havde standset sin Fremrykning i Højde med Bregdal og derefter var gaaet tilbage til Egnen om Juulsbjerg, havde fuldstændigt tabt Berøring med General Ryes Corps. Ved den for den 9de befalede Fremrykning stilledes der Avantgarden kun den Opgave, at naae Hedensted, hvis dette kunde skee uden for store Offre, og da det til Recognoscering fremsendte Cavaleri, der gik frem til i Højde med Sebberup Gaard,

endnu ikke der traf paa Vore, indtog Avantgarden med 2 Batailloner en Bivouak ved Remmerslund, medens Resten lagdes i Cantonnement i de bagved liggende Byer; Reserve-Cavaleriet henlagdes til Gammelsole, Kragelund og Agersbøl; Divisionens Gros concentreredes i og om Vejle. I denne Stilling lod General Prittwitz sine Tropper forblive indtil den 13de Maj, idet han indskrænkede sig til den 11te at lade Avantgarden med 2 Batailloner, 2 Escadroner og ½ Batteri foretage en større Recognoscering henimod Horsens, samtidigt med at Reserve-Cavaleriet recognoscerede imod Kjørup og Nim. Generalen forblev selv i Kolding indtil den 12te Maj, og den 1ste Divisions videre Fremmarche mod Nord blev foreløbigt standset. Det synes, som om General Prittwitz har næret det Haab, at vore Tropper muligen ligesom det foregaaende Aar uden Sværdslag skulde rømme Fredericia, og i den Omstændighed, at dette ikke skete, i Forbindelse med Mangel paa nøjagtige Oplysninger om vore Troppers Fordeling, maa vistnok Grunden søges til den indtraadte, foreløbige Standsning af Rigshærens Operationer, idet det maatte forekomme Generalen betænkeligt at fortsætte Fremrykningen mod Nord, inden den slesvig-holstenske Hærafdeling endnu havde faaet Tid til at indrette sig i en stærk, defensiv Stilling ved Fredericia, en Foranstaltning, hvorved han kunde haabe at hindre et Frembrud af vore Tropper fra denne Kant. Først den 12te Maj befalede General Prittwitz en almindelig Fremrykning for den følgende Dag; Hovedqvarteret skulde forlægges til Vejle; den preussiske Division fik Ordre til at skyde 2 Avantgarder frem ad Vejene til Aarhus og Skanderborg, henholdsvis til Egnen mellem Tvingstrup og Ørreslev og til Eldrup; Groset skulde rykke ind i Horsens, efterladende et Detachement paa Vejen fra Horsens til Viborg ved Lund

og en Reserve ved Tyrsted, Thorsted, Hatting og Bygholm; 1ste Divisions og den bajerske Brigades Stab skulde forlægges til Vejle, i og omkring hvilken By nævnte Brigade skulde concentreres. Endelig beordredes den combinerede kurhessiske Brigade, hvis Stab skulde forlægges til Kolding, til med 2 Batailloner at bevogte Kysten fra Alver til Aabenraa, medens Resten, 4 Batailloner, 1 Fodbatteri, $^1/_2$ ridende Batteri og 4 Escadroner, skulde indtage et Cantonnement i og omkring Kolding. Samtidigt underlagdes det bajerske Chevauxlegers-Regiment den bajerske Brigade, hvorimod det sachsiske Garde-Rytter-Regiment tilligemed de 2 preussiske Husar-Regimenter og det ridende Batteri formeredes i en 3die Division underlagt Brigade under General Ledeburs Commando.

Den Uvirksomhed, Fjenden udviste umiddelbart efter Affairen ved Vejle, foranledigede General Rye, der igjennem sit velorganiserede Efterretningsvæsen var fuldstændigt bekjendt med sin Modstanders Stilling, til den 10de Maj at beordre Oberst Juel til endnu samme Dag med den ham underlagte Styrke, kun med Efterladelse af en Relaispost i Østbirk, at marchere frem til Nim og Hvirring for der og i omliggende Byer at indtage et Cantonnement saa concentreret som muligt. Saafremt Obersten maatte høre Skydning ved Hovedstyrken eller faae Underretning om, at Fjenden angreb samme, skulde han angribe ham i hans venstre Flanke; angreb Fjenden ikke den 10de, beordredes Obersten til med i det Mindste en Del af sin Styrke at gaae frem den følgende Dag ved Daggry for at angribe det i Kragelund, Øster Snede og Agersbøl cantonnerende, fjendlige Cavaleri; de nærmere Detailler ved Foretagendet overlodes aldeles til Obersten, hvis Retraite vedblivende skulde dirigeres over Nim, Yding, Fuldbro og Vrold. I Henhold til ovennævnte Ordre afmarcherede

Oberst Juel erholder Ordre til Fremrykning.

1ste Cavaleri-Brigade med de samme attacherede 4 Kanoner til Egnen om Hvirring, hvor et Cantonnement indtoges af 3die Dragon-Regiment med 3 Escadroner i Hvirring og 1 i Nim, medens 5te Dragon-Regiment belagde Trebjerg, Molkjær og Enner, og Artilleriet Nim; Forposter udstilledes fra Rask Mølle langs Aalobet i østlig Retning. Med Hensyn til den befalede Fremrykning den følgende Morgen tilstillede Oberst Juel, endnu inden han forlod Østbirk, General Rye en skriftlig Betænkning, hvori han gjorde gjældende, at det dermed forbundne Angreb vilde være vanskeligt at udfore med Held, dels fordi Brigaden maatte udfore en Nattemarche paa 2 Mile, inden den naaede til de Steder, hvor Angrebet skulde foregaae, dels fordi en Retraite til Fuldbro i Tilfælde af, at Corpset samtidigt blev angrebet af en overlegen Styrke, maatte ansees for meget betænkelig; endelig fremhævede han, at Fjenden ved at gaae frem over Klaks Mølle til Hvirring vilde kunne tvinge den frempousserede Del til at søge Retraiten over Guden Aa, hvorved den saaledes for en Tid vilde blive skilt fra Brigaden. Den paatænkte, aggressive Bevægelse blev som Følge heraf contramanderet, hvorimod Corpset fremdeles udtalte en Forventning om, at Obersten i Tilfælde af et Angreb paa Hovedstyrken vilde lade sig det være magtpaaliggende at true Fjendens venstre Flanke.

Fjendlig Recognoscering den 11te Maj.

Den 11te Maj foretog Fjenden, som allerede berørt, en større Recognoscering. Kl. 7 ½ om Morgenen meldtes fra Forpostcommandeuren til General Rye, at stærke Støvskyer observeredes i sydlig Retning, senere at store Masser af Infanteri og Cavaleri trængte frem, endelig, omtrent Kl. 9, at Fjenden stod paa Højderne S. for Horsens, hvorfra han sendte enkelte Kanonskud mod vore Forposter, der havde trukket sig tilbage over Broen. Kort efter modtoges ligeledes Melding fra 1ste Cavaleri-Brigade, ifølge hvilken Fjenden med betydelig

Styrke rykkede frem imod Rask Mølle og Flemming, ligesom andre modtagne Efterretninger tydede paa en almindelig Fremrykning. Det viste sig imidlertid snart, at Fjenden ikke vilde trænge frem over Horsens; men da det stod at befrygte, at den mod 1ste Cavaleri-Brigade rettede Bevægelse vilde kunne nøde Corpset til Retraite, befalede General Rye Oberstlieutenant Læssøe strax at gaae tilbage ad Vejen til Fuldbro med 12te lette Bataillon, 3 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) og en Deling af 6te Dragon-Regiment, og samtidigt underrettedes Oberst Juel om, at Corpset under en eventuel Retraite først vilde tage Stilling ved Gjedved Mølle. Kl. omtrent 11 indløb en Melding fra 1ste Cavaleri-Brigade af Kl. 9 ½, hvorefter Fjenden skulde være rykket frem til tæt S. for Hvirring med 2 Bataillioner, 3 Kanoner og en større Cavalerimasse; paa Grund af den betydelige Styrke, Brigaden saaledes selv havde imod sig, formente den ikke at kunne angribe en Fjende, som maatte rykke frem imod Hovedcorpset ved Horsens, hverken fra sin nuværende Stilling eller under den senere Retraite; foreløbigt tog den Stilling mellem Nim og Underup bag den derværende Ravin. Denne allarmerende Melding foranledigede, at Oberstlieutenant Læssøe beordredes til istedetfor at fortsætte Marchen ad Fuldbro til at nærme sig til 1ste Cavaleri-Brigade for i Forbindelse med denne at hindre en eventuel Fremtrængen i Corpsets højre Flanke; men kort efter at denne Ordre var naaet til Oberstlieutenanten og havde foranlediget ham til at dirigere sin Marche over Ris og Ejer henimod Østbirk, indløb en ny Melding fra Oberst Juel, afsendt fra Underup Kl. 12 og lydende paa, at Fjenden efter et ubetydeligt Sammenstød med vore yderste Forposter var bleven staaende med sine Flankeurer i Hvirring og i Højde dermed; Brigaden stod endnu i samme

Stilling som i forrige Melding angivet, nemlig ved Underup, og kunde ikke give nogen nøjagtigere Oplysning om Fjendens Styrke, end allerede sket var.

Omtrent ved dette Tidspunkt, Kl. henimod 2, gik den S. for Horsens staaende, fjendlige Styrke tilbage, og det blev altsaa klart, at den hele Bevægelse ikke havde været Andet end en Recognoscering, hvorfor de af Corpsets Afdelinger, der hidtil havde staaet paa deres Allarmpladser, fik Ordre til at gaae tilbage til deres Cantonnements; den Oberstlieutenant Læssøe underlagte Styrke skulde derimod gaae frem til det af Cavaleri-Brigaden besatte Pas mellem Underup og Nim for at indtage Cantonnements i Underup og Torp og overtage Forposttjenesten paa højre Fløj, medens Cavaleri-Brigaden gik tilbage til et Cantonnement i Østbirk. Sidstnævnte Ordre naaede imidlertid ikke til Oberstlieutenant Læssøe og kom saaledes ikke til Udførelse, hvorfor Cavaleri-Brigaden beordredes til at forblive Natten over i Bivouak ved Underup med en fremskudt Post ved Nim.

Corpsets Opstilling den 12te Maj.

Den paatænkte Forandring i Corpsets Opstilling, hvorved der tilsigtedes Dannelsen af en af alle Vaabenarter sammensat Colonne under Oberst Juels Commando, blev udfort den følgende Dag, dog med den Forandring, at der kun afgaves 2 istedetfor 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz); 12te lette Bataillon og de 2 Kanoner henlagdes til Underup, Vorbjerg og Torp, de 3 Compagnier af 7de Linie-Bataillon til Vestbirk, medent 1ste Cavaleri-Brigade og de 4 Kanoner indtoge et Cantonnement i Østbirk og Saaby; samtidigt overtog 1ste Cavaleri-Brigade Afgivelsen af Detachementet i Lundum, der hidtil havde været afgivet af 6te Dragon-Regiment. Det paalagdes Oberst Juel at afbryde Broerne over Guden Aa fra Bresten Bro til Mos Sø, førstnævnte Bro dog først, naar Fjenden trængte frem. Retraitelinien for vestre Colonne skulde ved-

blivende være over Fuldbro; hvis Fjenden trængte frem, skulde et jevnt Forsvar finde Sted, afpasset efter Fjendens Styrke og øvrige Omstændigheder, men uden at man tabte af Sigte, at Hovedformaalet var, med Sikkerhed at vinde Fuldbro. — Med Hensyn til Hovedcorpsets eventuelle Retraite blev der truffet den forandrede Bestemmelse, at hele Styrken skulde gaae tilbage ad Chausseen til Skanderborg med Undtagelse af et Detachement, bestaaende af 1 Compagni af 7de Linie-Bataillon, 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der under Commando af Oberst Pfaff fra Serridslev af skulde følge den gamle Landevej over Hovedgaard til Egnen mellem Skanderborg Sø og Solbjerg Sø.

Corpset gaaer tilbage til Stillingen ved Skanderborg.

Natten mellem den 12te og 13de indløb der til Corpset Meddelelser, der tydede hen paa, at man ved Daggry kunde vente et almindeligt Angreb, og samtlige Afdelinger erholdt derfor Ordre til at staae paa deres Allarmpladser Kl. 4 om Morgenen. Fjenden indskrænkede sig imidlertid til i Løbet af Natten at fremsende til Hatting, Kjørup, Vrønding og Honum mindre Patrouiller, der kort efter gik tilbage, og da vore Morgenpatrouiller bleve udsendte, bemærkede de ikke nogen usædvanlig Bevægelse hos Fjenden. For dog at erholde nøjagtigere Oplysning udsendtes en Escadron fra Hovedstyrken ad Chausseen til Vejle, og en anden Escadron fra vestre Colonne mod Øster Snede; da der Kl. 10 endnu ikke var indløbet nogen foruroligende Melding fra disse Escadroner, lod Generalen sine Afdelinger atter gaae i Cantonnements. Denne Ro blev imidlertid kun af kort Varighed, thi omtrent Kl. 10¼ stødte den ad Vejle Chausseen fremsendte Escadron i Nærheden af Ølsted paa Teten af en meget betydelig, fjendlig Colonne, der nødte den til at gaae tilbage bag Forposterne, og omtrent samtidigt observeredes fra Feltvagterne ved

Hvirring og Enner, at betydelige Infanteri- og Cavalericolonner deboucherede fra Hornborg og Korning dels mod Klaks Mølle, dels mod Vadestedet ligefor Korning, ligesom kort efter en større Cavaleristyrke gik frem over Ullum og Rask. Paa Grund af denne combinerede Bevægelse maatte Oberstlieutenant Læssøe, der havde Commandoen over en særlig for vestre Colonne formeret Arrieregarde, bestaaende af 12te lette Bataillon, 2 Escadroner og 2 Kanoner, Kl. omtrent 11½ trække sine foran Nim staaende Forposter tilbage til Egnen om Underup; 1ste Cavaleri-Brigade med 4 Kanoner forblev ved Østbirk, og de 3 Compagnier af 7de Linie-Bataillon ved Vestbirk. Fjenden fortsatte imidlertid foreløbigt ikke sin Fremrykning paa dette Punkt, men indskrænkede sig til at opstille 6 Escadroner S. for Nim; ikke heller den directe mod Horsens fremrykkende Colonne gik over til Angreb, hvorimod Fjendens Bestræbelser gik ud paa at forcere Overgangen over Hansted Aa S. for Lundum og derved tvinge General Rye til at forlade sin Stilling. Kl. omtrent 12½ var Broslagningen effectueret, og Teten af den fjendlige Colonne begyndt at debouchere over Broen, medens vor svage Cavaleripostering i Lundum havde trukket sig tilbage til tæt N. for Byen. General Rye gav nu Ordre til Retraite. De S. for Horsens staaende Forposter vare allerede noget forinden trukne ind. Hovedcolonnen fulgte Chausseen til Skanderborg og gik efter et kort Ophold ved Tebstrup tilbage over Nybro uden at have havt noget Sammenstød med Fjenden, der her standsede sin Fremrykning i Egnen om Gjedved. Den vestre Colonne forblev i sine Stillinger indtil Kl. 1½, da Oberst Juel lod Arrieregarden gaae tilbage, Bataillonen til Østbirk, Escadronerne og Kanonerne til Vestbirk, fra hvilke Punkter Retraiten Kl. 3¼ fortsattes over Yding til Afsnittet bagved Fuldbro. Detachementet under Oberst Pfaff, der ved Meldingen om Fjendens

Fremrykning mod Horsens havde taget en Stilling S. for Serridslev, trak sig, da Hovedcorpset tiltraadte Retraiten, tilbage til Hovedgaard uden at blive forfulgt; derfra gik det til Herschendsgave, hvor det forblev, indtil Ordre indløb, at det skulde indtage et Cantonnement i Fruering, dog med Undtagelse af de 2 Kanoner, der beordredes at afgaae til Skanderborg.

Den 13de om Aftenen indtog General Ryes Corps følgende Cantonnements:

Hovedqvarteret . . .	Skanderborg.
6te Linie-Bataillon . .	Gram.
7de do. do . .	3 Compagnier Edelsborg m. m. 1 do. Fruering.
12te lette Bataillon. .	Justenborg, Fuldbro m. m.
1ste Jægercorps . . .	Vrold.
4de Reserve-Bataillon	Skanderborg
3die Dragon-Regiment	Mesing, Haarby og Vænge.
5te do. do.	Alken, Illerup og Forlev.
6te do. do.	Adslev, Jexen og Stjær.
2det Batteri (Schultz).	4 Kanoner Fuldbro, 4 do. Haarby.
6te Batteri (Haxthausen)	4 do. Vrold, 4 do. Skanderborg.
Ingenieurdelingen . . .	Skanderborg.

Til Forposter afgave Bataillonerne ved Fuldbro og Nybro hver 1 Compagni, medens Terrainet mellem Skanderborg og Solbjerg Sø dækkedes af Detachementet under Oberst Pfaff.

Hos Fjenden vare alle de i General Prittwitz's Dagsbefaling af 12te Maj befalede Bevægelser komne til Udførelse. Den preussiske Division var gaaet frem ad Chausseen med en Avantgarde, bestaaende af 5 Bataillonner, 2 Escadroner og det 6 Pds. Batteri, samtidigt med at et Sidedetachement paa 2¼ Bataillon, 2 Escadroner og 4 Kanoner rykkede frem over Korning, Tamdrup og Lundum, dækkede paa venstre Fløj af

Cavaleri-Brigaden, hvortil det bajerske Chevaux-legers-Regiment havde sluttet sig. Divisionens Gros blev staaende i og i Højde med Horsens med Avantgarden og Sidedetachementet frempousserede henholdsvis til Egnen om Serridslev og Gjedved og med Forposter fra Haldrup ved Horsens Fjord over Tvingstrup, Ørskov og Nord om Gjedved til Trampenbjerg.

Da Fjenden foreløbigt ikke trængte længere frem mod Nord, beholdt General Rye sin ovenfor beskrevne Stilling ved Skanderborg indtil den 22de Maj, dog med mindre Forandringer. Den 14de Maj blev saaledes en Cavaleripost skudt frem til Ejers Bavnehøj, hvorfra man har en meget vid Udsigt mod Syd, og en anden til Rye Mølle med den Ordre, at sende langt udgaaende Patrouiller frem i Retning af Tem og Sønder Vissing; samtidigt overdroges Forposttjenesten paa venstre Fløj mellem Skanderborg Sø og Solbjerg Sø til 1 Compagni af hver af de i Gram og Edelsborg liggende Bataillonner samt 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment, og denne Fløj blev den følgende Dag yderligere sikkret ved en Deling Cavaleri, der posteredes i Blegind for at observere den gamle Landevej fra Horsens til Aarhus, og som i Tilfælde af Retraite skulde forblive i Corpsets venstre Flanke til Observation. Allerede fra den 14de havde General Rye formeret sit Corps paa følgende Maade:

Forandret Inddeling af Corpset. Bestemmelser for Corpsets videre Retraite.

En vestre Colonne under Oberst Juel, bestaaende af:

1ste Cavaleri-Brigade,
Bataillonen ved Fuldbro,
Bataillonen i Vrold samt
de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) i Vrold.

En østre Colonne under Oberst Flindt, bestaaende af:

Bataillonen i Gram,
Bataillonen paa Edelsborg,
6te Dragon-Regiment,

de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) i Skanderborg samt

4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der fra Haarby henlagdes til Jexen og Mallinggaard.

Reserven, bestaaende af:

Bataillonen i Skanderborg,

4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), foreløbigt ved Fuldbro, samt

de 4 Espingoler,

Alt under Commando af Bataillonscommandeuren.

I Tilfælde af Tilbagegang var den vestre Colonne med de 4 Kanoner ved Fuldbro, der skulde dirigeres til Edelsborg og sortere under Reserven, beordret til at gaae over Forlev, Haarby, Vænge, Storring, Skovby til Sjelle og Herskin; Passet ved Nybro skulde holdes, indtil Besætningen fra Fuldbro havde passeret Vrold. Den østre Colonne havde den Opgave, at holde Stillingen mellem Skanderborg Sø og Solbjerg Sø, indtil den vestre havde passeret Illerup Aa, og vilde i Tilfælde af Angreb blive forstærket med de 2 i Mesing cantonnerende Escadroner af 1ste Cavaleri-Brigade, hvilke anvistes Allarmplads ved Stillinghøj; Colonnen skulde ligesom Reserven dirigere sin Retraite over Jexen, Taastrup, Framlev til Borum og i Højde med sidstnævnte By indtage en Stilling i Forbindelse med den vestre Colonne.

Som det fremgaaer af disse Bestemmelser, beredte Corpset sig til eventuelt at gaae tilbage over Randers til Limfjorden, hvilken Retraitelinie General Bülow endnu i en Skrivelse til Corpset af 11te Maj havde fastholdt. Da Overfartsmidlerne mellem Aalborg og Nørre Sundby vare aldeles utilstrækkelige til i 1 à 2 Dage at overføre Tropperne, havde Generalen samtidigt anbefalet Corpset at sende en Officer til Aalborg, maaske ogsaa til Løgstør, for at sætte sig i Forbindelse

med Commandeurcapitain Fisker, hvem det var paalagt at træffe de fornødne Foranstaltninger ikke alene til Evacuationen, men ogsaa til Tilvejebringelsen af de fornødne Overfartsmidler; desuden burde en anden Officer sendes til Salling- og Ottesund for at samle et tilstrækkeligt Antal fladbundede Fartøjer til i fornødent Fald der at kunne overføre Størstedelen af Cavaleriet. Endelig udtaltes i nævnte Skrivelse, at hvis Tiden skulde blive for kort til at iværksætte det Fornødne for at sikkre Overfarten paa de forskjellige Steder over Limfjorden, maatte General Rye som sidste Udvej benytte Retraiten til Helgenæs, der nu var besat med 12 Stk. Positionsskyts og 1 Bataillon. — I Henhold til denne Skrivelse beordrede General Rye Ingenieurcapitain Wenck til at afgaae til Aalborg og Major Honnens til Salling- og Ottesund, og faa Dage efter kunde Commandeurcapitain Fisker indmelde til General Rye, at han, naar Forholdene ikke vare altfor ugunstige, saa sig istand til at overføre ved Aalborg i 1 Time 2 Batailloner, 4 Kanoner og 20 Trainvogne med tilhørende Bespænding samt ved Smakker i 3 Timer 1 Escadron; ved Aggersund Færgested, der ansaaes for et heldigere Overgangssted end Løgstør, kunde i Løbet af den første Time overføres 1 Bataillon og 1 Escadron, samtidigt med at ½ Escadrons Heste svømmede over, i hver af de følgende Timer 2 Escadroner, hvoraf den ene svømmende.

Den Situation, hvori General Ryes Corps befandt sig, var ingenlunde gunstig. Paa Grund af Fjendens saa betydeligt overlegne Styrke var Corpset bestandigt udsat for at blive manoeuvreret ud af enhver af sine Stillinger, og de idelige Allarmeringer i Forbindelse med den besværlige Forposttjeneste havde anstrængt Mandskabet meget, saaledes at Sygeligheden i den sidste Tid havde antaget en betænkelig Udstrækning. Den

Udvej, Overcommandoen havde antydet, hvis Overgangen over Limfjorden ikke i behørig Tid kunde blive sikkret, vilde man let kunne blive forhindret i at benytte, ja det stod endog under de forhaanden værende Forhold til at befrygte, at Corpset ved en energisk Fremtrængen af Fjenden i dets venstre Flanke kunde blive nødt til at søge sin Retraite over Viborg. Under disse Omstændigheder troede General Rye at burde henlede Overcommandoens Opmærksomhed paa Ønskeligheden af, at der i den nærmeste Fremtid foretoges en større Diversion fra Helgenæs; ved at landsætte 8 à 10000 Mand paa nævnte Sted og lade disse bryde frem, samtidigt med at han selv greb Offensiven, formente Generalen, at det sikkerlig vilde lykkes at standse Fjendens Fremrykning mod Nord, selv om en saadan Styrkes Ophold kun varede 3 à 4 Dage. For det Tilfælde, at Corpset skulde blive nødt til at gaae tilbage mod Nordvest, henledede han Opmærksomheden paa Nødvendigheden af at have nogle smaa Dampskibe til Disposition paa Limfjorden til Bugsering af Fartøjerne. Ved Skrivelse af 16de Maj underrettede imidlertid Overcommandoen Corpset om, at den ønskede Diversion fra Helgenæs foreløbigt ikke vilde kunne finde Sted, da man, afseet fra Besætningerne paa Als og i Fredericia, ikkun disponerede over 5 à 6000 Mand, og disse i altfald ikke alle kunde drages bort fra Fyens Vestkyst.

Afsendelse af et Detachement til Viby.

Medens den af Corpset indtagne Stilling var nogenlunde betryggende med Hensyn til Angreb i Fronten og paa højre Fløj, var venstre Fløj i høj Grad udsat for at omgaaes, navnlig ad Vejen fra Odder til Aarhus, og dette bevægede General Rye til den 18de at beordre Oberstlieutenant Müller til med 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon, 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) at

afmarchere til en Stilling S. for Aarhus i Hojde med Viby. For at Fjenden ikke skulde blive opmærksom paa denne Bevægelse, beordredes Commandoet til at afmarchere Kl. 9 om Aftenen; Infanteriet skulde transporteres paa Vogne, tagne af en Vognpark, som allerede siden den 16de var etableret ved Stilling By, hvorhos Commandoet beordredes til bestandigt at holde det til Compagniernes Transport fornødne Antal Vogne tilstede. Commandoet erholdt den Opgave, at forhindre mindre, fjendlige Afdelinger fra at trænge frem til Aarhus samt ved langt udgaaende Patrouiller at skaffe sig Underretning om en eventuel Fremtrængen af Fjenden ad Vejen fra Odder og derom meddele Corpset Underretning gjennem Detachementet i Blegind. Dersom Corpset blev nødt til at gaae tilbage, maatte Commandoet følge Bevægelsen, og dets Retraitelinie skulde da gaae over Aarhus, hvor Broerne burde afkastes, i Retning af Randers. Endelig paalagdes det Oberstlieutenanten at søge at udsprede det Rygte, at Commandoet dannede Fortroppen for en i Aarhus landet Styrke. Oberstlieutenanten ankom den 19de inden Daggry til den ham betegnede Stilling, indtog et Cantonnement med de 2 Compagnier og $^1/_2$ Escadron i og ved Marselisborg, den anden $^1/_2$ Escadron og de 2 Kanoner i Aarhus, og udstillede Feltvagter ved Viby, Marselisborg Skov og Saralyst.

Mindre Sammenstød med Fjenden.

Som allerede antydet, foretog Fjenden foreløbigt ikke noget Angreb paa Corpset, men indskrænkede sig til dagligt at udsende større eller mindre Recognoscerings-commandoer imod forskjellige Punkter af Stillingen. Den 17de gik 2 Escadroner frem over Ejer mod Fuldbro, uden at det dog kom til noget Sammenstød. Den 18de udsendtes en Deling Jægere med 1 Escadron af 11te Husar-Regiment ad den gamle Aarhus Landevej mod vore Forposter foran Fruering. Da Re-

cognosceringscommandoet atter gik tilbage, blev en Deling af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron sendt frem over Lettenborg for at iagttage, hvorhen den fjendlige Styrke trak sig, men S. for nævnte Punkt blev Delingen pludseligt angreben af den fjendlige Escadron, der havde taget en skjult Opstilling bag et lille Skovparti i Nærheden af Herschendsgave, og under Forfølgelsen henimod Svinsager mistede Vore 1 Underofficer og 15 Mand, der bleve tagne tilfange. 1 Escadron, som af Oberst Flindt fra Hvolbæk sendtes frem mod Overgangen over det lille Vandløb Ø. for Herschendsgave, naaede ikke derhen, før efter at den fjendlige Escadron atter havde passeret Defileet. Den 20de Kl. omtrent 3 om Morgenen nærmede et fjendligt Commando, bestaaende af 2 ½ Compagni Infanteri og ½ Escadron, sig til Nybro, over hvilket Pas der netop kort forinden var fremsendt en Patrouille paa 20 Mand af 4de Reserve-Bataillon samt 12 Dragoner af 3die Dragon-Regiment for at afsøge Terrainet og udstille Kosakposter. De fjendlige Ryttere kastede sig over vore Dragoner, som efter et kort, men hidsigt Engagement nødtes til at vige for den overlegne Styrke og under Dækning af vor Infanteripatrouille maatte gaae tilbage over Passet; det fjendlige Infanteri, der imidlertid var naaet frem til den nordlige Udkant af Skoven ved Havreballegaard, indlod sig kun i en kort Blænkring med vor Postering, hvornæst hele Commandoet trak sig tilbage, og den sædvanlige Forpoststilling foran Nybro atter indtoges. Fjenden havde ved denne lille Fægtning flere Saarede, hvoriblandt Chefen for Escadronen; vort Tab var: 1 død, 4 saarede og 2 fangne Menige.

Fjendens Fremrykning mod Stillingen ved Skanderborg.

Imidlertid havde General Prittwitz den 18de Maj begyndt at concentrere den Styrke, han havde bestemt til at operere i Jylland under sin egen umiddelbare Commando, idet han lod en Del af 1ste Divisions 2den

Brigade rykke frem til Egnen om Viuf. Den 21de forlagde Generalen sit Hovedqvarter til Horsens og skod samtidigt 1ste Divisions 1ste Brigade frem til Egnen om Hvirring og Nim med en Avantgarde i Underup; af 2den Brigade forlagdes 3 Bataillonner og Jægerafdelingen, Artilleriet og 3 Escadroner Husarer til Vejle og Omegn, hvorimod Resten af Brigaden forblev til Bevogtning af Kysten sydpaa til henimod Aabenraa; den følgende Dag endelig rykkede den Del af sidstnævnte Brigade, der havde Cantonnement i og om Vejle, med Undtagelse af 1 Escadron, frem til Egnen umiddelbart S. for Horsens, hvilken Egn allerede den forrige Dag var bleven rømmet af 3die Division, hvis sydligste Afdelinger nu laa i selve Byen. Den 23de Maj var det General Prittwitz's Hensigt i 3 Colonner at foretage en almindelig Fremrykning imod General Ryes Stilling. Højre Fløjcolonne skulde dannes af 3die Division, hvis Bestemmelse var at rykke frem ad den gamle Aarhus Landevej til Svinsager, hvor den skulde indtræffe Kl. omtrent 12, og hvorfra den skulde skyde 2 Avantgarder frem, den ene ad Aarhus Vejen til Solbjerg So, den anden over Fruering mod Gram. Midtecolonnen, bestaaende af 1 kurhessisk Bataillon, Jægerafdelingen, 2 Escadroner Husarer og 1 Batteri, Alle af 1ste Divisions 2den Brigade, skulde følge Chausseen og indrette sin Marche saaledes, at den kunde være ved Nybro Kl. 12. Venstre Fløjcolonne, bestaaende af den bajerske Brigade, beordredes til ligeledes Kl. 12 at være ved Passet ved Fuldbro, tiltvinge sig Overgangen og dernæst gaae frem til Skandrup og Skanderborg. Endelig skulde begge Flanker sikkres ved langt udgaaende Sidepatrouiller.

Corpset gaaer tilbage til en Stilling i Højde med Borum.

Men inden denne Fremrykning kom til Udførelse, havde General Rye opgivet sin Stilling ved Skanderborg. Allerede den 21de havde Generalen faaet Un-

derretning om den samme Dag stedfundne Fremrykning af den bajerske Brigade til Nim og Underup, og da alle Efterretninger tydede paa et nærforestaaende Angreb, navnlig en omgaaende Bevægelse i Corpsets Flanker, og han tilmed maatte gaae ud fra, at Fjenden var fuldstændigt bekjendt med hans Opstilling, ansaa han det for rettest ikke at udsætte sig for et Angreb i Front og Flanker, men tiltræde Retraiten den følgende Dag, i hvilken Anledning Tropperne erholdt Ordre til at staae paa deres Allarmpladser Kl. 7 om Morgenen. Kl. omtrent 10 om Formiddagen den 22de, endnu inden Ordren til Afmarche var given, nærmede et fjendligt Commando, bestaaende af 3 Compagnier, 2 Escadroner og 2 Kanoner bajerske Tropper, sig saa nær til Passet ved Fuldbro, at vort Artilleri fik Lejlighed til at gjøre et Par Skud; herved foranledigedes Fjenden til at trække sig ud af Skudvidde, men forblev dog i Nærheden af Fuldbro indtil lidt over Middag, da han tiltraadte Tilbagemarchen til sine tidligere Cantonnements. Først derefter, Kl. omtrent 1 ½, gav General Rye vestre Colonne, hvortil de 4 Kanoner ved Fuldbro havde Ordre at slutte sig, Befaling til strax at inddrage sine Forposter, afkaste Broerne og tiltræde Retraiten ad den tidligere befalede Vej. Den østre Colonne og Reserven skulde først sætte sig i Bevægelse ad den for dem bestemte Retraitelinie Kl. 4 ¼, til hvilken Tid den vestre Colonne antoges at have passeret Illerup Aa. Om Aftenen indtog den vestre Colonne et Cantonnement i Storring, Galten, Skovby og Sjelle med Stabsqvarter paa Christinedal, den østre i Harlev, Lillering, Labing, Lyngby og Borum med Stabsqvarter i Framlev; Hovedqvarteret etableredes paa Lyngbygaard. Forposterne udstilledes fra Brabrand Sø langs Aaløbet i vestlig Retning Syd om Storring og Høver til henimod Rode; det Cavaleripiket, der tidligere havde staaet ved

Rye Mølle, stilledes ved Nørre Vissing med Ordre til at udsende langt udgaaende Patrouiller i Retning af Knudsbro, der var befalet afbrudt, samt mod Linaa.

Corpset erholder Ordre til at dirigere Retraiten mod Helgenæs.

I denne Stilling forblev General Ryes Corps dog kun til den følgende Dag, da Generalen i Løbet af Eftermiddagen den 22de ved nedenstaaende Skrivelse af 21de fra det nørrejydske Armeecorps havde erholdt Ordre til at dirigere sin Retraite paa Helgenæs:

Efter Conference med Krigsministeren, som idag er ved Hovedqvarteret, tillægges Hr. Generalen nu følgende Ordre:

Forsaavidt Deres Corps ved dettes Modtagelse endnu staaer saaledes, at Retraiten uden Risico kan dirigeres paa Helgenæs, saa vil Hr. Generalen, naar Tilbagegang bliver nødvendig, have at effectuere denne henad formeldte Punkt. Det vil i denne Anledning formnetlig være rigtigst ikke at oppebie et Angreb, men strax gaae tilbage mod Aarhus, saaledes at Retraitelinien til Helgenæs er Dem sikkret. Hensigten med denne Directionsforandring er hovedsagelig, i givet Tilfælde at kunne hurtigt faae Deres Corps hvorhen man ønsker, men det er dog ikke Meningen, at De i ethvert Fald strax vil blive indskibet. Tvertimod er der Sandsynlighed for, at dette vil beroe noget endnu, og ligesom det derfor vil være rigtigt ikke strax at gaae lige tilbage til Helgenæs, naar kun Retraiten, som anført, er Dem sikkret, saaledes vil det med Hensyn til Forplejningen af Corpset og især for Tilvejeskaffelse af Fourage være godt, at Retraiten foretages langsomt, for at Corpset kan erholde Tid og Lejlighed til at opdrive og medtage, hovedsagelig paa reqvirerede Bøndervogne, saamegen Fourage som muligt. Ankommen til Helgenæs, vil denne blive suppleret ved Tilførsler saavidt muligt, og Deres bevægelige Magasiner maa De foranstalte dirigerede til samme Punkt.

Skulde ved denne Ordres Modtagelse Øjeblikket være forløbet, inden hvilket denne Retraitelinie maatte være indslaaet for at kunne effectueres, saa forbliver Alt ved de ældre Bestemmelser.

Det er vel at mærke, at Meningen er, at De med hele Deres Corps, altsaa ogsaa alle 12 Escadroner, skulde gaae til Helgenæs. Den 9de Bataillon vil da der stilles til Deres Disposition.

Bülow.

I Henhold til denne Ordre afmarcherede General Rye den 23de Kl. 2 om Eftermiddagen til en Stilling N. for Aarhus. Den vestre Colonne gik under Dækning af en Arrieregarde tilbage over Lyngby, Tilst og Lisbjerg, den østre Colonne over Framlev, Brabrand, Hasle og Vejlby. I Lisbjerg efterlodes 4de Reserve-Bataillon, 1 Escadron af 5te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), i Vejlby 1ste Jægercorps, 1 Escadron af 6te, ½ Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen). Resten af Corpset, hvis Inddeling i 2 Colonner fra nu af ophævedes, indtog følgende Cantonnements:

Corpsets Dislocation den 23de Maj.

Hovedqvarteret . . .	Skaarupgaard.
6te Linie-Bataillon . . .	Lystrup og Elsted.
7de do. do.	Egaa.
12te lette do.	Elev og Pannerup.
1ste Cavaleri-Brigade . .	Hjortshøj, Hesselballe, Todbjerg, Haarup, Bendstrup og Hjelmager.
6te Dragon-Regiment . .	Skjering, Skjødstrup og Studstrup.
2det Batteri (Schultz) . .	Elsted.
6te Batteri (Haxthausen) og Espingolerne . .	Skjering.
Ingenieurdelingen	Elsted.

Samtidigt forlagdes Marodeuretapen og Corpsets Magasiner, Depoter m. m. fra Randers Vejen til den nye Retraitelinie. Oberstlieutenant Müllers Commando, der ved Efterretningen om Corpsets Tilbagegang fra Stillingen ved Skanderborg var gaaet tilbage til Aarhus med Forposter fra Marselisborg til Aaby, forblev i denne Stilling Natten over til den 24de om Formiddagen, da det blev inddraget. Det havde fra den 23de staaet under Befaling af Ritmester Lichtenstein, idet Oberstlieutenant Müller nemlig strax havde faaet Ordre til at overtage Commandoen over den fremskudte Post ved Vejlby, ligesom Oberst Flindt over den i Lisbjerg. Fra disse 2 Posteringer udstilledes Forposter fra Stranden over Skejby langs Vandløbet S. for Lisbjerg med en fremskudt Cavaleripost paa $^1/_2$ Escadron i Aarhus og en Cavalerifeltvagt i Hasle. — En nøjagtigere Recognoscering af Terrainet ledede imidlertid Generalen til at foretrække en Stilling Hjortshøj-Skjering til der at modtage et eventuelt Angreb, og han forandrede derfor allerede den 25de sit Corps's Stilling i Overensstemmelse hermed. Corpsets Cantonnement blev derved følgende:

Corpset indtager en Stilling Hjortshøj-Skjering.

Hovedqvarteret . . .	Skjødstrup.
6te Linie-Bataillon . . .	Hesselballe, Grottrup og Brandstrup.
1ste Jægercorps	Skjering.
4de Reserve-Bataillon . .	Hjortshøj og Kankbølle.
1ste Cavaleri-Brigade . .	Vorre, Segalt, Krajbjerg, Hornslet, Rosenholm og Æskerød.
6te Dragon-Regiment . .	Studstrup, Hjelmager og Vosnæsgaard.
2det Batteri (Schultz) . .	2 Kanoner Hjortshøj, 4 Kanoner Skjødstrup.

6te Batteri (Haxthausen) { 2 Kanoner og Espingolerne Skjering, 4 Kanoner Skjødstrup.

Ingenieurdelingen . . . . Skjødstrup.

De avancerede Poster forlagdes fra Lisbjerg og Vejlby til henholdsvis Elsted og Egaa med Forposter bag Egaa til Elev, hvor de sluttede sig til et Compagni af 6te Linie-Bataillon, der observerede Strækningen til Egnen om Bendstrup; fra den avancerede Post i Egaa blev der fremskudt en Cavaleripost til Vejlby og ½ Escadron til Aarhus med Poster S. for Byen, og fra Posten ved Elsted en Cavalerifeltvagt til Observation og Afpatrouillering af det foranliggende Terrain.

Fjendens Fremrykning den 23de Maj var foregaaet i Overensstemmelse med den for samme givne Disposition; 3die Division indtog derefter Cantonnement langs den gamle Aarhus Landevej indtil Solbjerg Sø, den bajerske Brigade mellem Mos- og Solbjerg Sø, og Afdelingerne af den hessiske Brigade S. for Nybro. Den 25de, da man i det tydske Hovedqvarter havde erholdt Underretning om, at i alt Fald Størstedelen af General Ryes Corps stod N. for Aarhus, forlagdes den 3die Division med Groset til en Linie fra Fruering til Tvenstrup, og Forposterne til en Linie fra Solbjerg Sø over Maarslet, Vilhelmsborg og Fulden til Stranden med fremskudte Cavaleriposter ved Slet og Skaade; den bajerske Brigade forblev i Skanderborg og Omegn med Forposter fra Stilling over Forlev og Alken til Mos Sø; den Del af den hessiske Brigade, der havde staaet i Egnen om Nybro, blev trukken tilbage til Horsens, hvor ogsaa General Prittwitz's Hovedqvarter foreløbigt forblev.

Fjendens Fremrykning den 23de Maj og følgende Dage.

I de nærmeste Dage indskrænkede man sig fra begge Sider til at udsende hyppige, langt udgaaende Patrouiller og Recognosceringscommandoer, uden at der

derved foranledigedes noget Sammenstød. Fra vore avancerede Poster patrouilleredes der saaledes dagligt over Aarslev til Harlev og Framlev; en enkelt Gang gik et mindre Commando frem til Storring, hvorfra der recognosceredes til S. for Haarby og Vænge; mod Syd var derimod Patrouilleringen betydeligt indskrænket ved de fjendlige Posteringer ved Skaade og Slet. Den 29de om Formiddagen viste Fjenden sig med en Styrke af 5 Compagnier og 3 Escadroner foran Aarhus, tvang vor Halvescadron til at trække sig tilbage til henimod Vejlby, besatte Byen med 1 Compagni og 1 Escadron og skød nogle Cavaleriposter frem N. for Byen; men disse sidste maatte dog snart vige for en fra vore avancerede Poster fremsendt Cavaleristyrke, og Kl. henimod 4 forlod Fjenden atter Byen og gik tilbage, hvornæst vor Halvescadron atter indtog sin tidligere Stilling i og S. for Aarhus.

Besætningen i Aarhus forstærkes, og Corpset gjør en fremadgaaende Bevægelse.

For at Aarhus ikke skulde være udsat for at blive besat selv af et ubetydeligt Recognosceringscommando, frempousserede General Rye Natten mellem den 29de og 30te Maj 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) til en concentreret Stilling S. for Byen, og den følgende Morgen indtog Corpset i Hovedsagen samme Cantonnement, som det havde havt inden den 25de, kun at Hovedqvarteret forlagdes til Skjering, og at den avancerede Post i Vejlby, hvorfra den til Aarhus fremskudte Styrke var afgiven, saaledes kun kom til at bestaae af 2 Compagnier og 1/2 Escadron.

En mindre Søstyrke dirigeres til Aarhus Bugt.

En Understøttelse for sin venstre Fløj havde General Rye erholdt derved, at Escadrechefen, Commandeur Garde, efter Conference med Overcommandoen havde dirigeret en mindre Søstyrke til Observation af Aarhus Bugt, nemlig Kutteren Neptun og Dampskibet Hertha, der hidtil havde været stationerede henholdsvis i Bugten

ved Neustadt og ved Fredericia; fra den 22de Maj forbleve disse Skibe med faa, kortvarige Afbrydelser foran Aarhus, og den 31te Maj forøgedes denne Søstyrke med 2 Kanonchalouper af den i Lille Belt stationerede 1ste Division.

Fjendlig Recognoscering den 31te Maj.

Den 30te Maj befalede General Prittwitz, at den preussiske Division den følgende Dag skulde skyde et Detachement paa 1 Bataillon og 2 Escadroner frem til Viby, hvorfra dagligt mindre Afdelinger skulde sendes frem gjennem Aarhus for at forhindre General Rye fra at have sine Forposter S. for denne By; samtidigt befaledes 1ste Division at sende en mobil Colonne paa 4 Compagnier og ½ Escadron over Jexen til Framlev for at faae Vished om, hvorvidt vore Tropper fuldstændigt havde rømmet denne Egn; iøvrigt skulde denne Colonne senest den følgende Dag vende tilbage til sine Cantonnements. For med Sikkerhed at kunne udføre nævnte Ordre lod Commandeuren for 3die Division, General Hirschfeldt, der havde faaet Melding om de danske Forposters Forstærkning foran Aarhus, et større Recognosceringscommando under Befaling af General Stein rykke frem mod Byen i 3 Colonner, nemlig 5 Compagnier og 3 Escadroner fra Fulden over Skaade, 1 Bataillon og 2 Escadroner fra Maarslet over Viby, og 5 Compagnier, 1 Escadron og 1 6 Pds. Batteri fra Tised over Tranbjerg og Viby, efterfulgt af en Reserve af 1 Bataillon, 1 Escadron og det ridende Batteri.

Fægtning ved Aarhus den 31te Maj.

Kl. 8½ Formiddag saaes Teten af de fjendlige Colonner at nærme sig vor Stilling. Oberstlieutenant Müller havde stillet sine 2 Kanoner ved Magdalene Mølle under Bedækning af ½ Escadron; 7de Linie-Bataillons 3die Compagni stod ved Vejen fra Møllen til Marselisborg, medens 4de Compagni havde besat den sydlige og vestlige Udkant af Ladegaard Skov. Terrainet mellem Magdalene Mølle og Mølleaa dækkedes af den anden halve Escadron. Vore Kanoner aabnede Ilden mod

den over Viby fremrykkende Colonne, men da det fjendlige Batteri aabnede sin Ild, medens Infanteriet rykkede frem paa begge Sider af Chausseen og navnlig truede med at omgaae vor højre Fløj langs Mølleaaen, lod Oberstlieutenant Müller sine Kanoner gaae tilbage igjennem Aarhus og befalede samtidigt sin øvrige Styrke at tiltræde Retraiten, der iværksattes af 3die Compagni og Cavaleriet i Retning af Frederiksporten, hvor førstnævnte besatte et S. for Kirkegaarden liggende Gjærde. 4de Compagni, der nu foruden af den østligste, fjendlige Colonne blev angrebet af Afdelinger fra Chausseen, og som tilmed havde et vanskeligt Terrain at passere, kom derved i en meget mislig Stilling og mistede under Retraiten 15 Mand, uagtet Reserven i længere Tid holdt sig ved Wallensteins Skandsen under en heftig Beskydning af det fjendlige Artilleri, der havde taget Stilling ved Magdalene Møllen og herfra tillige besked vore ved Frederiksporten staaende Tropper. Da endelig 4de Compagni, som paa sin Retraite blev understøttet ved Ilden fra Dampskibet Hertha og de 2 samme Morgen ankomne Kanonbaade, var naaet tilbage til Mindeporten, beordredes begge Compagnier Kl. lidt over 10 til at gaae tilbage igjennem Byen og besætte Ris Skov, medens Escadronen skulde tage en Opstilling paa Plainen mellem Skoven og Randers Veien; de 2 Kanoner havde taget Position i en Indskjæring ved Vejlby. Preusserne besatte nu Byen med en Avantgarde, bestaaende af 2 Batailloner, 1 Compagni af 7de Jæger-Bataillon og 2 Escadroner af 11te Husar-Regiment under Befaling af Oberst Schlegell, der havde Ordre til at foretage en Recognoscering ad Randers Vejen med Jægercompagniet og Husarerne. Jægercompagniet, der kun var c. 60 Mand stærkt, gik Kl. omtrent 12 frem dels ad Randers Vejen, dels mellem nævnte Vej og Søen, medens Husar-Escadronerne

rykkede frem i Terrainet mellem Vejen til Hasle og Randers Vejen med 1 Deling som Fordækning.

Efterhaanden som de fjendlige Jægere avancerede, gik saavel vor Escadron som de 2 Compagnier efter Ordre langsomt tilbage til et Gjærde i Højde med den nordlige Del af Ris Skov, bag hvilket 3die Compagni placeredes med Undtagelse af 1 Peloton, der besatte Vejlby; 4de Compagni placeredes i Reserve, medens de 2 i Vejlby cantonnerende Compagnier besatte Strækningen herfra til Stranden. Imidlertid var saavel Halvescadronen fra Vejlby, der commanderedes af Lieutenant Cetti, men paa Grund af forskjellige Detacheringer kun talte en halv Snes Heste, som den i Egaa cantonnerende 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment, hvilken af Corpsets Stabschef var dirigeret frem til Understøttelse for Oberstlieutenant Müller, naaede op i Højde med Dennes øvrige Styrke. Da den fjendlige Jægerkjæde befandt sig ene uden Soutiens paa den østre Side af Chauseen, gav Oberstlieutenant Müller nu den ved Gjærdet staaende Kjæde Ordre til at avancere, samtidigt med at 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment ogsaa beordredes til at rykke frem. En Deling af denne Escadron sattes midlertidigt under Commando af Lieutenant Cetti, der skulde rykke frem langsmed den vestlige Skovrand, medens $^1/_2$ Escadron under Lieutenant Castenschiold og Resten af Escadronen under Commandeuren, Ritmester Barths egen Commando gik frem mod den venstre Fløj af den fjendlige Jægerkjæde. Denne sidste veg tilbage for vore Infanteristers Angreb, og da Lieutenant Cetti imidlertid var naaet op i Fjendens yderste højre Flanke og herfra udførte en Sværmattaque, maatte Jægerne i største Il trække sig tilbage mod Chausseen. Idet Lieutenant Cetti paa Forfølgelsen naaede hen mod denne, fik han Ild fra den der placerede, sluttede Trop, og da han samtidigt fik Øje paa de fjendlige Escadroner, som nær-

mede sig Vest fra for at bringe Jægerne Undsætning, rappellerede han sine Folk og rallierede dem henimod Skoven. Resten af Ritmester Barths Escadron, der omtrent samtidigt var naaet frem Nord fra henimod den sluttede, fjendlige Jægertrop og nu pludselig opdagede saavel de nævnte Escadroner som deres Tetedeling, der længere Nord paa nærmede sig Chausseen og derved truede Vore i Flanke og Ryg, fandt sig herved foranlediget til at opgive Attaquen og gaae tilbage forbi højre Fløj af vor Infanterikjæde. Den fjendlige Tetedeling, hvorved Commandeuren for de 2 fjendlige Escadroner befandt sig, fulgte dristigt efter henimod vor Infanterikjæde, der hurtigt formerede Kredse; men strax efter gjorde vore Dragoner atter Front og gik frem til Angreb, efter paa højre Fløj at være blevne forstærkede med Halvdelen af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron under Commando af Ritmester Heramb; Resten af sidstnævnte Escadron var kort forinden beordret som Kanonbedækning til Vejlby. Der opstod nu et Sammenstød med de fjendlige Escadroner i Terrainet Ø. for Chausseen, et Sammenstød, under hvilket Overvægten afgjort var paa vore Dragoners Side, og da nu tilmed Lieutenant Cetti med sin Styrke kastede sig i Fjendens højre Flanke og Ryg, og samtidigt en frisk Cavaleristyrke saaes at rykke frem Nord fra over Bakkekammen paa Chausseen og saaledes truede hans venstre Flanke, opgav han skyndsomst Kampen. Den Cavaleristyrke, som kom Nord fra ad Chausseen, var 2 Delinger af 5te Dragon-Regiments 1ste Escadron under Commando af Lieutenant Jessen, der tilligemed 2 Kanoner noget forinden af Oberst Flindt var beordret frem fra Lisbjerg til en dækket Opstilling ved Skejby Led, og som Obersten, da Cavalerifægtningen udviklede sig Ø. for Chausseen, dirigerede frem ad denne Vej, over hvilken Fjendens Retraitelinie gik. Lieutenanten, der rykkede frem til Choc med den forreste

Deling, medens den anden fulgte langsommere efter for eventuelt at kunne imødegaae en fjendlig Afdeling, der saaes at holde V. for Chausseen, kom endnu tidsnok til at tage virksom Del i Forfølgelsen af den i sydlig og sydvestlig Retning retirerende Fjende Forfølgelsen standsede imidlertid snart paa Grund af det for Cavaleri vanskelige Terrain V. for Chausseen, i hvilket de fjendlige Jægere havde sat sig fast, hvorfor vort Cavaleri rallieredes og indtog en Stilling i Højde med den nordlige Del af Ris Skov, forstærkede med 4 Kanoner dels fra Vejlby, dels fra Skejby.

Tabet paa Fjendens Side i Fægtningen N. for Aarhus den 30te Maj var: Tabet i Fægtningen den 31te Maj.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer og 1 Menig.

Af Saarede: 3 Officerer, 20 Underofficerer og Menige.

Af disse faldt 1 Officer og 3 Menige i vore Hænder; endvidere faldt 19 usaarede Underofficerer og Menige i Fangenskab.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

» Officerer, 1 Underofficer og 1 Menig.

Af Saarede: 1 do. 2 do. 3 do.

1 Underofficer og 3 Menige faldt i Fjendens Hænder.

Den saarede Officer var Ritmester Heramb af 6te Dragon-Regiment.

I Fægtningen mistede de fjendlige Husarer ialt 26 Heste, hvorimod vore Escadroners Tab indskrænkede sig til 6.

Klokken var noget over 2, da Fægtningen endte, og snart efter gik Fjenden tilbage til Aarhus, der ud paa Eftermiddagen aldeles rømmedes, hvornæst General Rye lod Byen besætte fra den avancerede Post i Vejlby med 1 Compagni og 1/2 Escadron, samtidigt med at Ris Skov besattes med 1 Compagni. — Den fjendlige Recognoscering mod Framlev gik endnu samme Dag

tilbage uden at have havt noget Sammenstød med Vore.

Corpset indtager atter Stillingen Hjortshøj - Skjering.

Den Omstændighed, at Fjenden med en betydelig Styrke forblev ved Viby, foranledigede General Rye til den 1ste Juni at gaae tilbage til de Cantonnements, han den 25de havde indtaget; kun forblev Hovedqvarteret i Skjering. Den avancerede Post i Vejlby, der saaledes atter blev trukken tilbage til Egaa, skulde fremsende mindre Cavaleriafdelinger til Vejlby, Skejby og Hasle, hvorfra Poster igjen skulde udsættes, og langt udgaaende Patrouiller udsendes over Aarslev og Lyngby: den nordlige Udgang af Aarhus skulde nøje bevogtes, og Observationsposter fremsendes i Byen til de ved dennes sydlige Tilgange anbragte Barricader, der fuldstændigt skulde lukkes, da Intet skulde fremsendes S. for Aarhus. Den anden avancerede Post, der blev trukken tilbage til Elsted og forøgedes med $^1/_2$ Escadron, skulde fremsende mindre Cavaleriafdelinger til Trige og Lisbjerg og herfra som tidligere udstille Poster og fremsende langt udgaaende Patrouiller; endvidere beordredes 1ste Cavaleri Brigade til i Tilfælde af Allarmering strax at afsende 2 af de nærmeste Escadroner til Elsted til Raadighed for Oberst Flindt. Endelig oprettedes, ligesom det tidligere havde været Tilfældet, Bavner, hvorved de avancerede Poster kunde communicere med hinanden indbyrdes og med Hovedcorpset.

Fjendens Stilling efter den 1ste Juni.

Da Fjenden den 1ste Juni fremsendte Detachementer ad Skanderborg-Randers Vejen, og alle Efterretninger stemmede overens i, at betydelige, fjendlige Afdelinger concentreredes S. for Aarhus, var man forberedt paa, at han den følgende Dag vilde rykke videre frem. Dette skete dog ikke, han trak sig tvertimod noget tilbage, saa at hans Forposter kom til at staae i en Linie fra Mos Sø V. for Alken, Nord om Stilling og videre over Tingskov, Hørred og Moesgaard; bag denne Linie cantonnerede Preusserne i den sydlige Del af

Ning- og navnlig i Hads Herred, medens den bajerske Brigade cantonnerede i Skanderborg og Omegn, dækkende sin Ryg mod Overrumplinger ad Defileerne ved Fuldbro og Nybro dels ved en directe Bevogtning af førstnævnte Defile, dels ved Henlæggelsen af 1 Bataillon og 2 Kanoner til Landsbyen Vrold; den kurhessiske Brigade stod med sin Hovedstyrke i Horsens og Vejle og disse Byers nærmeste Omegn, medens en mindre Del af Brigaden var fordelt som tidligere i Kolding, Alver og Haderslev. I denne Opstilling foretoges der vel fra Tid til anden mindre Forandringer, ligesom der af og til udsendtes Commandoer til Recognoscering, til Inddrivelse af Contributioner og efter de kurhessiske Husarers Tilfangetagelse i Nørre Snede, hvilken Begivenhed senere vil blive omtalt, til Afstraffelse af denne By; men naar undtages, at det i sidstnævnte Øjemed udsendte Commando efter endt Hverv forblev i en fremskudt Stilling ved Nim og Underup, foretoges der ingen større Bevægelse, navnlig med Fremrykning i nordlig Retning for Øje, før i den anden Halvdel af Maaneden, da Aarhus paany blev besat.

General Rye erholder Ordre til ved eventuel Indskibning at lade en Styrke blive tilbage.

Ved Skrivelser af 25de og 26de Maj var det blevet paalagt General Rye at effectuere Retraiten med størst mulig Langsomhed og i hvert Fald, naar en Indskibning maatte blive befalet, at lade en Styrke blive tilbage, hvilken da skulde bestaae af 5te og 6te Dragon-Regiment, 9de Linie-Bataillon, der var stationeret paa Helgenæs som Besætning i de derværende Befæstningsanlæg, 12te lette Bataillon, 4 Kanoner samt Espingolerne, Alt under Commando af Oberst Flindt; denne Styrke, for hvilken de fornødne Transportmidler skulde efterlades, skulde have som Opgave saavel at true Fjendens Flanke, som at benytte de Lejligheder, der maatte tilbyde sig til at gribe Offensiven og falde over mindre, fjendlige Afdelinger; den skulde kun betragte

Helgenæs som sit Deboucherings- og Retraitepunkt, men iøvrigt ikke forblive der, naar det ikke var nødvendigt, og heller ikke indskibe sig, før det blev nødvendigt. De fornødne Transportfartøjer vare under Commando af Maanedslieutenant Schwensen blevne dirigerede til Helgenæs, og General Rye var under 26de Maj bleven underrettet om, at de fornødne Dampskibe snarest muligt vilde blive eftersendte. — Det viste sig imidlertid snart, at Fjenden ikke trængte ud over Aarhus, og General Ryes Corps forblev derfor foreløbigt samlet, naar afsees fra, at Dele af 3die Dragon-Regiment i Begyndelsen af Juni, og senere hele Regimentet detacheredes for i Forbindelse med 1ste lette Bataillons Depotcompagni, der afsendtes fra Kjøbenhavn, at operere selvstændigt. Da de Operationer, som af dette Detachement, der for en kort Tid forstærkedes med 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, foretoges til Løsning af den det stillede Opgave, ikke staae i absolut Forbindelse med de Operationer, som foretoges af Hovedstyrken af det Ryeske Corps, ville vi opsætte Fremstillingen deraf til et senere Tidspunkt og da give den som et for sig afsluttet Hele.

Foranstaltninger med Hensyn til en eventuel Retraite til Helgenæs

Den langsomme Retraite var af væsenlig Betydning med Hensyn til Corpsets Forplejning, idet man ved den forandrede Retraitelinie maatte have Tid til at regulere og til ved Tilførsler, navnlig af Fourage, at sikkre Forsyningen. Der afsendtes ogsaa fra Bogense Fartøjer med Proviant, Havre etc.; men da en saadan Afsendelse var et vanskeligt Foretagende saavel af Hensyn til de dertil medgaaende Skibe, som og fordi Fouragen paa Øerne begyndte at blive sjeldnere, var Corpset hovedsagelig henvist til selv at maatte sørge for sin Forsyning, og en Hjælp herved var det da, at Nørrejyllands Intendantur blev beordret til at følge General Ryes Corps. Overcommandoen havde i Slutningen af Maj antydet som det Hensigtsmæssigste, at selve Gene-

ralcommandoen gik til Helgenæs for der at varetage Corpsets Interresse; Generalcommandoen derimod formente, at den, selv om ved Fjendens Fremtrængen Nord paa Forbindelsen tillands med Hæren kunde blive ophævet, endnu i den nordre Del af Jylland kunde være til god Nytte dels i moralsk Henseende og som Støtte for de civile Autoriteter, og dels for at være til Hjælp ved Hærens Forsyning fra de nordlige, productrige Egne. Under 1ste Juni bestemte Krigsministeriet, at Generalcommandoen i paakommende Tilfælde skulde gaae Nord paa, om fornødent til Frederikshavn, men at den dog saa længe som muligt skulde forblive i Randers; Intendanturen derimod skulde gaae med General Ryes Corps, dog saaledes at der til Aalborg eller et andet passende Sted afgaves det fornødne Intendanturpersonale for det Corps, der skulde detacheres til selvstændigt Hverv.

For at kunne iværksætte Retraiten med størst mulig Langsomhed lod General Rye særligt den mellem Kalø Vig og Kolindsund værende Stilling nøjagtigt recognoscere og lod foretage forskjellige Foranstaltninger for yderligere at forstærke den. Denne Stilling, hvis aabne Del strækker sig fra Vigen over Kalø Bavnehøj til Korup Sø, og hvis øvrige Del dækkes af Afløbet fra denne Sø til Kolindsund, egner sig til Forsvar med en mindre Styrke derved, at den førstnævnte Del kun er forholdsvis kort og stærkt dominerende, og at ved sidstnævnte Del Afløbet paa Grund af dets ringe Fald let kan opstemmes og blive til en væsenlig Hindring; den højre Fløj fordrer saaledes kun en ringe Styrke, navnlig foran Grenaa til Observation, eventuelt Forsvar mod en Omgaaen ad denne Kant.

Ogsaa paa Helgenæs foretoges der forskjellige Anlæg, og i de første Dage af Juni fandtes der saaledes her Barakker for 1500 Heste.

Forhandlinger med den fjendtlige Overcommando.

Det er i Indledningen blevet bemærket, at General Prittwitz lejlighedsvis søgte at indlede Forhandlinger med den danske Overcommando, Forhandlinger, som førtes dels directe, dels indirecte. Medens den preussiske Avantgarde den 31te Maj holdt Aarhus besat, havde saaledes dens Commandeur, Oberst Schlegell, gjennem Byens Borgmester, Justitsraad Hertz, gjort General Rye det Forslag, at Byen paa en Maade skulde betragtes som neutral, idet den nemlig hverken skulde besættes af danske eller tydske Tropper; under 1ste Juni havde Generalen svaret, at han var villig til, saalænge han stod i sin daværende Stilling, ikke at besætte Byen, naar General Prittwitz ved en skriftlig Erklæring vilde forpligte sig til heller ikke at besætte den, og naar den fjendlige »Oberverphlegungscommission« i Forbindelse med »Ober Generalcommandoen« ligeledes vilde forpligte sig til ikke i Byen at udskrive Contributioner af nogensomhelst Slags; dog skulde Byen selvfølgelig kunne benyttes som Deboucheringspunkt for begge Parter. I Gjensvar herpaa meddelte Oberst Schlegell Justitsraad Hertz, der ogaa af General Rye benyttedes som Mellemmand, at en skriftlig Erklæring om ikke at besætte Aarhus udentvivl vilde blive udstedt fra preussisk Side, at derimod kun den nedsatte »Landesverphlegungscommission« i Overensstemmelse med »Ober Generalcommandoen« kunde decidere med Hensyn til Spørgsmaalet om Byens Bidrag til den tydske Hærs Underhold, og at der derom vilde blive gjort Henstilling til sidstnævnte Autoritet. Obersten foreslog en status qvo, indtil der kunde indløbe Svar fra Overcommandoen, hvilket Forslag imidlertid fremkaldte en Gjentagelse af Tilbudet om paa de anførte Betingelser ikke at besætte Byen; da der intet Svar herpaa indløb, forblev denne besat. General Bülow, som af General Rye havde faaet Melding om disse Forhandlinger, tog

nu Sagen i sin Haand, og paa en Skrivelse af 4de Juni fra General Prittwitz selv til General Rye om Ønskeligheden af i Anledning af de indledede Forhandlinger at træffe en Overenskomst med den danske Overgeneral, enten med Denne personlig eller gjennem en Befuldmægtiget fra ham, lod han General Rye svare, at Overcommandoen var vidende om, at der mellem de respective Regjeringer var indledet Underhandlinger saavel om Fred som om Vaabenstilstand, og at man som Følge heraf antog, at det ikke kunde tilkomme den commanderende General at foregribe Regjeringens Beslutning i saa Henseende; for imidlertid at imødekomme General Prittwitz's Ønske og modtage de Forslag eller Underretninger, som Denne vilde gjøre til Gjenstand for Meddelelser, var man villig til en Sammenkomst mellem en dansk og en preussisk Befuldmægtiget, og vilde Stabschefen ved Overcommandoen, Oberst Flensborg, i den Anledning give Møde paa det Sted, General Prittwitz maatte bestemme. Oberst Flensborg afrejste som Følge heraf den 6te om Aftenen til Aarhus og begav sig til General Ryes Hovedqvarter i Skjering; da General Prittwitz imidlertid i en Skrivelse af 7de Juni uden at anføre nogen egenlig Grund opgav det i den tidligere Skrivelse udtalte Ønske om en Conference, fandt der paa dette Tidspunkt ingen yderligere Forhandling Sted, og Oberst Flensborg vendte atter tilbage til Fyen. Det Svar til General Prittwitz, som General Bülow dicterede General Rye, var indgivet ham fra Krigsministeriet og foranlediget ved en Meddelelse til dette om et Forslag til Underhandlinger, som paa et endnu tidligere Stadium og ad ganske privat Vej var tilgaaet ham fra den fjendlige Overgeneral.

Som det vil erindres, var det foreløbigt kun med Observationsposter, at Aarhus var besat; ved Fjendens

Corpset besætter atter Aarhus med en større Styrke.

Tilbagegang bleve Cavaleriposter som tidligere skudte frem S. for Byen, men først den 6te Juni foretoges Besættelsen med en større Styrke, idet der fra Posten i Vejlby fremsendtes 1 Compagni for at besætte de sydlige Udgange med Hegnene tæt S. derfor, for at optage de foran værende Cavaleriposter, hvis Fjenden maatte kaste dem tilbage, samt for at forhindre, at en mindre, fjendlig Cavaleristyrke, der ikke var tilbørligt understøttet af Infanteri, skulde kunne rykke ind i Byen. 1 Compagni cantonneredes i Vejlby med en Post skudt frem til Risskovens sydlige Udkant; dettes Opgave skulde være, hvis Fjenden rykkede frem, at besætte den nordlige Del af Skoven og optage det fra Aarhus retirerende Compagni, som skulde trække sig tilbage langs Stranden mod Stillingen ved Egaa. I Egaa forblev der 2 Compagnier foruden 1 ½ Escadron, af hvilke den ene Escadron skulde afgives af 6te Dragon Regiment, den halve Escadron af 1ste Cavaleri-Brigade, og det var Bestemmelsen, at den halve Escadron i Tilfælde af Allarmering strax skulde rykke frem til Vejlby for at stotte Infanteriets Tilbagegang. Den avancerede Post i Elsted, til hvilken der af 1ste Cavaleri-Brigade afgaves 1 ½ Escadron, fik fra den 10de Juni kun tildelt 1 Escadron; men Brigaden fik derefter Ordre til ved stedfindende Allarmering hurtigst muligt at sende endnu 1 Escadron dertil. — Denne Ordning forblev uforandret, indtil Fjenden atter rykkede frem for at besætte Aarhus; der udsendtes fra Tid til anden Recognosceringscommandoer, som oftest fra den avancerede Post i Elsted og navnlig mod Egnen om Lillering, Taastrup indtil henimod Jexen dels for at erholde Underretning om Fjenden, og dels for om muligt at hindre Udskrivninger; noget Sammenstød med Fjenden fandt ikke Sted ved disse Recognosceringer.

Foranstaltninger i Anledning af de fjendlige Udskrivninger.

At hindre de fjendlige Udskrivninger af Levnetsmidler og Fourage var en af Hovedopgaverne for General Ryes Corps, en Opgave, hvorpaa Opmærksomheden ogsaa stadigt var rettet; jevnlige Opfordringer til Civilautoriteterne gik ud paa at medvirke til, at ingensomhelst Reqvisitioner bleve honorerede fra Egne, som ikke vare besatte af Fjenden, naar de ikke bleve aftvungne ved Vaabenmagt. De Egne, som uafbrudt i længere Tid havde været besatte, havde maattet præstere betydelige Leverancer og vare derved efterhaanden blevne udtømte. En Følge heraf var det, at Fjenden ogsaa udskrev Contributioner fra de udenfor hans Forpostlinie liggende Egne, og da disse som oftest ikke bleve præsterede, fra Tid til anden udsendte Commandoer, navnlig af Cavaleri, for at inddrive dem. At det ved saadanne Lejligheder ikke altid gik saa ganske regelmæssigt til, er en Selvfølge, og navnlig hvor Bajrerne og Kurhesserne vare de agerende, forekom der adskillige Exempler paa, at man ogsaa tilegnede sig Gjenstande udenfor de reqvirerede; men naar undtages det enestaaende Tilfælde, Afstraffelsen af Nørre Snede, var det kun individuelle Overgreb, som fandt Sted, og som bleve straffede, naar de bleve paatalte, og Gjerningsmanden kunde findes. Det var Landmanden, paa hvem Byrden mest tyngede; navnlig var det Qvægbesætningerne, som det gik ud over, og Tabet blev især føleligt derved, at Malkeqvæget paa mange Steder maatte tages med. Regjeringen fandt sig derved foranlediget til at tage under særlig Overvejelse, om der ikke var Midler, hvorved den kunde komme Beboerne i de af Fjenden besatte Egne tilhjælp; den kom imidlertid til det Resultat, at den ikke vilde beordre Slagteqvæg tilført de af Fjenden besatte Egne, og at den heller ikke indirecte vilde foranledige slig Tilførsel ved at indestaae Afsenderen af saadant Qvæg for Betaling senere; den vilde imidler-

tid bringe det under Rigsdagens Overvejelse, hvorvidt og hvorledes det af Jylland lidte Tab maatte kunne overtages af hele Landet. Regjeringen fandt, at det maatte overlades de civile Autoriteter og de dem bistaaende Mænd at udfinde, paa hvilken Maade de bedst maatte kunne redde de besatte Egnes Malkeqvæg, saasom ved af dem foranstaltet Kjøb af Slagteqvæg fra Egne, der ikke vare besatte af den danske Hær eller ved samme afskaarne fra den af Fjenden occuperede Del, eller ved Realisation af det i Behold værende Korn imod Slagteqvæg fra Slesvig og Holsten. Ogsaa Hestene gik det ud over, og den 6te Juni udnævntes der Commissioner, som beordredes til Modtagelse af de i Jylland som Erstatning for den stedfundne Afgang udskrevne Heste; hver Commission skulde tilforordnes en Commissair af Landet. Afleveringsterminerne sattes til den 15de, 17de og 18de Juni, og det bestemtes, at der fra Ribe Amt skulde leveres i Kolding 55 Ride- og 26 Trækheste og fra Vejle Amt i Vejle 63 Ride- og 29 Trækheste for den slesvig-holstenske Hær, medens der i Skanderborg fra Skanderborg Amt skulde leveres 42 Ride- og 19 Trækheste og fra Aarhus Amt 18 Ride- og 8 Trækheste til Fordeling mellem de øvrige Hærafdelinger. Amtmand Lindholm i Skanderborg, der vægrede sig ved at bekjendtgjore Reqvisitionen om Hesteudskrivningen, som gik ud paa, at der skulde møde 2 Heste pr. Pastorat, fængsledes og førtes den 14de som Arrestant til Rendsborg. Da Amtmanden saaledes var arresteret, og Herredsfogden i Gjern Herred, der var bosiddende i Skanderborg, var i Fjendens Vold og derfor ingen Indflydelse kunde have paa de ubesatte Dele af Amtet, tildelte General Rye forhenværende constitueret Herredsfoged Mazanti, der som Følge af Nørre Snede Affairen var udsat for Fjendens Efterstræbelser og ikke kunde forblive i Bredstrup, en Fuldmagt, efter hvilken han skulde varetage Amtets

og Corpsets Interesse i Gjern Herred; samtlige Sognefogder skulde derefter uvægerligen efterkomme hans Befalinger angaaende Stafetter, Vagtposter, Vejvisere, Vognes og Levnetsmidlers Afgivelse, Broers Afbrydelse o. l. , og de skulde drages til Ansvar, hvis de rakte Haanden til at efterkomme nogensomhelst Reqvisition af Fjenden til Sogne, der laa udenfor dennes Forposter, medmindre den blev inddreven ved Vaabenmagt.

Ordningen af Efterretningsvæsenet.

Paa Grund af den svage Styrke, som det Ryeske Corps havde, var den Fordring, der stilledes til Sognefogderne med Hensyn til Stafetter, Vagtposter, Vejvisere o. s. v. , i det Hele med Hensyn til deres Medvirkning i Efterretningsvæsenets Tjeneste, af stor Betydning. At vort Efterretningsvæsen efterhaanden kom i god Orden, skyldtes navnlig Politilieutenant Leerbech, der opholdt sig ved Hovedqvarteret og derfra ledede det indviklede Maskineri; enhver Bevægelse hos Fjenden, der tydede paa Fremrykning eller andet Foretagende, enhver Efterretning om Udsendelse af Commandoer eller om Forandring i Styrke og Stilling skulde saavidt muligt meldes, og til den Ende skulde der om muligt altid haves Stafetter beredte til Afgang, hvortil i Reglen vare udtagne unge, raske Bønderkarle, der havde deres Heste parate i en eller anden Gaard; Meldingerne skulde sendes enten directe til Hovedqvarteret eller til forud fastsatte Punkter, hvorfra de paa aftalt Maade bragtes videre. Fra Midten af Juni blev Indretningen af Stafetlinier overdragen udelukkende til Politiassistent Grønlund i Framlev, og Forpostcommandeurerne (dengang Major Marcher i Vejlby og Major Honnens i Elsted) bleve henviste til ham, naar de ønskede nogen speciel Oplysning i en eller anden Retning. Enhver Efterretning skulde sendes til Lieutenant Leerbech, dog saaledes at Forpostcommandeurerne betimeligt modtoge directe Meddelelse om Alt, hvad der kunde være af Vigtighed for dem,

navnlig om Fjendens Fremtrængen, hans Udsendelse af Commandoer, Forandring af Forpostkjæde o. s. v.

Ordning med Hensyn til Reqvisitioner paa Befordringsmidler.

Foruden det Train, hvoraf Afdelingerne selv vare i Besiddelse, behøvedes der et større Antal Vogne, især til de dagligt forefaldende Kjørsler fra Magasinerne; man havde vel et Antal Vogne til Disposition, navnlig fra de af Fjenden besatte Egne, men da de hovedsagelig benyttedes af Intendanturen, vare Afdelingerne, naar de havde Vogne fornødne, henviste til at reqvirere dem fra Cantonnementerne, hvilket havde til Følge, at Kjørselsbyrden blev meget ulige fordelt. For at raade Bod herpaa og i det Hele til Lettelse ved Reqvisitioner paa Befordringsmidler blev det foranstaltet, at en Befordringscommissair, Kammerraad Kjær, paa Randers- og Æbeltoft Amtstuedistricters Vegne tog Ophold i Rønde Kro, og til ham skulde Afdelingerne derefter indgive de Reqvisitioner paa Vognbefordringer, Forspandsheste, ridende og gaaende Bud, der stadigt behøvedes; kun for de Tilfælde, hvor Befordringerne behøvedes hurtigere, end de kunde erholdes gjennem ovennævnte Commissair, f. Ex. ved Opbrud, til Syges og Arrestanters Transport, vilde Reqvisitionen kunne udstedes til Sognefogderne directe, og for at Byrden saavidt muligt kunde fordeles ligeligt, bleve de yderst liggende og de udenfor Forpostlinien liggende Sogne bestemte til at præstere slige, enkeltvis forefaldende Kjørsler.

General Prittwitz gjør Forsøg om en Vaabenhvile.

Den 20de Juni begyndte Fjenden en fremadgaaende Bevægelse, og General Prittwitz forlagde sit Hovedqvarter fra Horsens til Skanderborg. Forinden han afgik fra Horsens, havde han i et Brev af 19de til General Bülow atter optaget Tanken om en Overenskomst med Denne, idet han saavel i Beboernes Interesse som i Betragtning af, at han vidste, at der fra en mæglende Magt var udgaaet Opfordringer saavel til Kjøbenhavn som til Berlin for at hidføre en factisk Vaabenhvile,

foreslog at lade en saadan indtræde strax og da tillige at fastsætte en Demarcationslinie; Vaabenhvilen behøvede kun at gjælde for kort Tid og skulde kunne opsiges med endnu kortere Varsel. General Prittwitz tilføjede, at han trods dette Forslag ikke ansaa sig for bunden til at afholde sig fra de Operationer, der kunde være i hans egen Hærs og maaske endnu mere i de vedkommende Indbyggeres Interesse. I sit Svar af 21de Juni meddelte General Bülow, at han ikke havde Bemyndigelse til at afslutte selv den korteste Vaabenstilstandsconvention, at han derfor beklagede ikke at kunne indlade sig paa det gjorte Forslag, men maatte indskrænke sig til at referere Sagen til Regjeringen. — Det var iøvrigt General Bülows Formening, at en Vaabenhvile som den foreslaaede kun vilde give Fjenden Fordele, idet han forblev i Landet og vedblivende udsugede det, uden at vi efter Evne kunde forhindre det; anderledes vilde Sagen stille sig, hvis Demarcationslinien blev dragen saa sydligt, at man deri kunde finde Grund til at gaae ind paa Forslaget; men langtfra at den vilde blive dragen sydligere, maatte man tvertimod antage, at det var General Prittwitz's Mening, at den skulde drages nordligere end den Stilling, Fjenden da havde inde. Denne Antagelse viste sig ogsaa forsaavidt begrundet, som Fjenden strax begyndte sin fremadgaaende Bevægelse, uden at man afventede General Bülows Svar.

Fjendens Fremrykning den 20de Juni og følgende Dage.

Den 20de Juni rykkede 1ste preussiske Brigade frem til Jexen, hvor den gik i Bivouak og skød Forposter frem henimod Taastrup, medens de bagved værende, bajerske Forposter concentreredes ved deres Afdelinger. Den 21de Juni Kl. 6 Formiddag rykkede Preusserne videre over Framlev og Borum til Folby og Norring, gik dels i Cantonnement, dels i Bivouak og udsatte Forposter mod Nord samt i en Linie mellem de østlige Udkanter af Norring- og Nørreris Skov; den bajerske Bri-

gade samlede sig Kl. 7 Formiddag S. for Jexen og fulgte efter til Borum, idet dog en mindre Styrke efterlodes i Egnen om Skanderborg, indtil det ved Underup og Nim værende, kurhessiske Detachement i Løbet af Dagen havde faaet besat Skanderborg Afsnittet og udsat Forposter langs Illerup Aa fra Mos Sø til Stampemøllen. Samtidigt med denne Fremrykning paa den vestlige Hovedlinie havde 2den preussiske Brigade sat sig i Bevægelse S. for Aarhus, og omtrent Kl. 9 Formiddag meldtes det, at Fjenden over Viby nærmede sig Byen; da derhos fjendlige Flankeurer viste sig i True og Tilst, trak Compagniet i Aarhus (af 7de Linie-Bataillon) sig tilbage og besatte den sydlige Udkant af Ris Skov. Selve Byen blev altsaa ikke forsvaret, og de fjendlige Pionerer bleve saaledes istand til hurtigt at kunne rydde de i Byens Udkant opkastede Barricader. Kl. henved 12 rykkede den fjendlige Styrke, omtrent 3000 Mand, hovedsagelig vesterfra ind i Byen, og henad Eftermiddagen fremsendtes mod Ris Skov en Jægerkjæde, som engagerede sig med den derværende Besætning, hvilken efter Ordre trak sig tilbage Ø. for Egaa Bro. Vor Stilling forblev iøvrigt som tidligere, naar undtages, at Infanterifeltvagterne fra den avancerede Post i Egaa stilledes Ø. og N. for Vandløbet, medens en Cavalerifeltvagt stilledes i Vejlby med Post her og i Skejby og holdende Forbindelse med Posterne i Lisbjerg, Trige, Hæst og Spørring, der udstilledes fra Feltvagter fra den avancerede Post i Elsted.

Allerede om Morgenen havde en af de 2 Kanonbaade, som laa paa Rheden, og som tilligemed Dampskibet Hertha ved Fjendens Nærmelse vare gaaede ned mod Marselisborg Skov, sendt et Par Granater ind over Kalkbrænderiet; da der imidlertid her Intet videre kunde udrettes, lagde de sig længere mod Nord, og da der om Eftermiddagen viste sig en fjendlig Styrke N.

for Byen, blev den beskudt fra vore Skibe. Dette foranledigede, at General Hirschfeldt, som kort efter Troppernes Ankomst var indtruffen, afsendte en Parlementair til Chefen for Hertha, Capitainlieutenant Sommer, for at betyde ham, at en Beskydning af de i og ved Byen opstillede, preussiske Tropper vilde medføre, at der blev kjørt et Batteri op ved Havnen for at besvare Ilden og for om fornødent at skyde Byen i Brand. Capitainlieutenanten henstillede Sagen til General Rye, som bestemte, at han ikke maatte afholde sig fra at beskyde Fjenden, saasnart denne viste sig udenfor Byen. — Hertha og Kanonbaadene gik op efter Kalø Vig, medens Kutteren Neptun, som ogsaa havde ligget paa Rheden, gik op under Mols.

Den følgende Dag fortsattes den fjendlige Fremrykning dels fra Aarhus, dels fra Norring mod Trige; herfra gik en Afdeling mod Hæst og videre mod Spørring, medens Hovedstyrken gik over Pannerup og Skaarupgaard imod vor højre Flanke; vore Cavaleriposter vare blevne kastede efter at have vexlet endel Skud med Fjenden. Da denne havde naaet Pannerup, trak Posten i Elsted sig tilbage til en Stilling ved Hjortshøj, samtidigt med at Posten ved Egaa, uden at være truet, trak sig tilbage til Skjering; 1 Bataillon var bleven placeret ved Grøttrup, og 1ste Cavaleri-Brigade støttede og dækkede vor højre Fløj. Mod denne Stilling skete der intet Angreb; c. 2 fjendlige Escadroner, som deboucherede ud fra Skaarupgaard Skov, trak sig strax tilbage, da vort Cavaleri viste sig. Kl. 5 om Eftermiddagen, da Fjenden antoges for denne Dag at have opgivet den videre Fremrykning, trak General Rye sig endnu lidt længere tilbage, saaledes at de vestligst placerede Bataillioner kom til at staae i Skjødstrup og Vorre, og de yderste Cavaleriposter i Skjering, Hjortshøj, Bendstrup, Mejlby og Knagstrup; Hovedqvarteret forlagdes til Vos-

næsgaard. De nærmest denne Stilling af Fjenden besatte Byer vare Vejlby og Elsted; 1ste preussiske Brigade stod iøvrigt paa begge Sider af Aarhus-Randers Chausseen, 2den Brigade i Aarhus, og imellem disse stod den bajerske Brigade, som med Efterladelse af en mindre Styrke i Borum til Forbindelse med Skanderborg var rykket over Tilst og Kasted til Lisbjerg, foran hvilken By der havde været taget en Opstilling til henimod Ølsted med Avantgarden skudt ud over Elev.

Den 23de forholdt Fjenden sig rolig indtil Middag, da der rykkede en Colonne af et Par Batailloner, et Par Escadroner og 4 Kanoner frem over Trige, Pannerup og Skaarupgaard mod Hjortshøj og Hesselballe, Cavaleriet specielt i sidstnævnte Retning. Vore Poster trak sig tilbage, Infanteriposterne til de foran Skjødstrup værende Skovpartier og Hegn. I Segalt stode 1 Bataillon og 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment, hvilke sidste, da den fjendlige Infanterikjæde var standset uden at indlade sig i Engagement med vor Kjæde, medens 2 fjendlige Escadroner i stærkt Trav gik frem mod Vorre, bleve beordrede frem for Vest om Vorre Banker at falde det fjendlige Cavaleri i Flanken; Escadronerne kom rask frem, men da det fjendlige Cavaleri standsede itide, kunde Attaquen ikke udføres. Fjenden gik atter tilbage og holdt kun Skaarupgaard Skov og Elsted stærkt besatte. Samtidigt havde Fjenden sendt 2 Compagnier og 1 Escadron til Spørring, hvorfra Patrouiller fremsendtes mod Røved og Halling; ogsaa de trak sig tilbage, saa at Fjendens nordligste, faste Post stod i Hæst med Observationsposter mod Spørring. —Da vor Stilling, især ved Hjortshøj, fandtes at være altfor nær ved Fjendens, besluttede General Rye at gaae endnu lidt længere tilbage; i Løbet af Eftermiddagen var Bevægelsen fuldført, og Opstillingen var derefter følgende: En avanceret Post under Oberst Flindt paa

Vosnæsgaard og i Æskerød bestod af 1 Bataillon (6te Linie-Bataillon), 1 Escadron af 6te Dragon Regiment, 1/2 Escadron af 1ste Cavaleri-Brigade og 2 Kanoner; heraf skulde 2 Compagnier og 1 Escadron anvendes til Forposttjenesten, og Infanterifeltvagterne etableres fra Stranden over Hjelmager og Segalt til V. for Vadsken Kro, Cavalerifeltvagterne i Skjødstrup og Vorre; Forpostescadronen skulde afløses dagligt, Bataillonen og den halve Escadron hver anden Dag. En anden avanceret Post under Oberstlieutenant Læssøe var i Hornslet og bestod af 12te lette Bataillon, 1 Escadron af 1ste Cavaleri-Brigade og 2 Kanoner, og heraf skulde der dagligt anvendes 1 Compagni til Forposttjeneste med Feltvagtlinien over Rosenholm, Tendrup til V. for Vadsken Kro, medens Escadronen skulde udstille Feltvagter i Krajbjerg eller Balle, Sophie Amaliegaard eller Estrupgaarde og Borupgaarde eller Karlby; Escadronen skulde afløses dagligt. Bag disse fremskudte Poster cantonneredes paa højre Fløj Cavaleriet under Oberst Juel, 1ste Cavaleri-Brigade paa Rosenholm, i Mørke, Falkjærgaarde, Ommestrup-By- og Gaarde samt Faarup, 6te Dragon-Regiment i Faarup og Thorsager; i Tilfælde af Allarmering skulde Cavaleriet samles mellem Mørke og Balle, og 1 Escadron skulde strax detacheres til Oberstlieutenant Læssøe i Hornslet; til Observation af Vejene mod Nordvest skulde Oberst Juel udsætte en Cavaleripost i Termestrup. Til Sikkerhed for højre Fløj vare iøvrigt Kolind Bro, Koed Bro og Ryomgaards Bro blevne afbrudte. Det øvrige Infanteri cantonneredes med 1 Bataillon (7de Linie-Bataillon) i Ugelbølle, 1 (4de Reserve-Bataillon) i Følle og 2 Compagnier af 1ste Jægercorps i Rodskov (de 2 andre Compagnier vare detacherede); Ingenieurerne cantonneredes i Thorsager, 2det Batteri (Schultz) med 2 Kanoner i Hornslet, 2 i Balle, hvilke sidste stilledes til Oberst Juels Disposition,

Corpsets Stilling den 23de Juni om Aftenen.

og 4 i Skrejrup; 6te Batteri (Haxthausen) med 2 Kanoner paa Vosnæsgaard, 2 i Ugelbølle og 4 samt Espingolerne i Rønde; Magasinerne forbleve, hvor de alt vare, nemlig i Rønde, Intendanturen paa Kalø; Hovedqvarteret forlagdes til Balskovgaard. Major Honnens beordredes til at fungere som Forpostcommandeur under Oberst Flindt, Major Marcher under Oberstlieutenant Læssøe. For det Tilfælde, at Fjenden skulde angribe denne Stilling, og en Tilbagegang blev ønskelig, var det befalet, at Cavaleriet under Oberst Juel skulde dirigere Retraiten mod Skrejrup og Rostved, og at den avancerede Post i Hornslet skulde trække sig over Balle, Følle, Skrejrup til Thorsager-Rostved Vejen paa Højderne Ø. for Engdraget, medens den avancerede Post paa Vosnæsgaard skulde trække sig tilbage ad Landevejen mod Lygten Kro og til Følle Mølle. For at en stadig Forbindelse kunde vedligeholdes mellem de 2 avancerede Poster, skulde hver af dem, naar der allarmeredes, hver halve Time sende en Ordonnants til den anden med Underretning om den øjeblikkelige Stilling, ligesom ogsaa enhver af dem skulde etablere en Bavne paa en Høj i Nærheden af Posten, hvilken Bavne skulde tændes, naar en Allarmering blev anseet nødvendig; fra de bagved værende Afdelinger skulde der udstilles Poster paa Punkter, hvorfra disse Bavner kunde observeres.

Fjendens Stilling efter den 23de Juni.

Fra Stillingen, som blev indtaget den 23de Juni, fandt der imidlertid ingen yderligere Tilbagegang Sted, idet Fjenden, istedetfor at rykke frem, tvertimod den 24de begyndte at trække sig noget tilbage. Denne Dag Kl. 3 Morgen afløstes den bajerske Brigades Avantgarde i Elev af preussiske Tropper og trak sig til Lisbjerg, hvornæst Brigaden afmarcherede over Kasted og tog en Stilling i 2 Træfninger mellem Aarhus og Framlev, idet den i 1ste Linie besatte True, Lyngby, Lyngbygaard og Labing, i 2den Linie Brabrand, Aarslev og Framlev, nogle faa

Dage senere tillige Skiby, Harlev, Taastrup og Lillering. Hovedposter stilledes i Skovby, Borum og Tilst i Højde med de preussiske Hovedposter i Skejby og Vejlby; samtidigt med Bajrerne vare nemlig Preusserne ogsaa gaaede noget tilbage, idet de havde trukket sig bag Aaløbet S. for Lisbjerg og kun havde Vedetter fremskudte paa Højderne N. derfor. I denne Stilling forblev Fjenden foreløbigt rolig; hans daglige Patrouillering gik i Reglen mod Sabro, Faarup, Gjeding, Ølsted og Trige, og kun sjeldnere sendtes Commandoer ud over denne Linie; et saadant Commando gik den 26de mod Egaa og mod Hesselballe, men trak sig efter kort Tid atter tilbage, fra sidstnævnte Sted tvunget dertil af vore Patrouiller. En større Bevægelse foretoges den 29de mod Hjortshøj, Brandstrup, Todbjerg og Skjering; ogsaa denne Gang trak Fjenden sig tilbage, efterat endel større Patrouiller vare udsendte imod ham; vore Forposters Stilling forblev uforandret. Hensigten med disse Commandoers Udsendelse var nærmest at inddrive Contributioner, som bleve udskrevne, men som principmæssigt ikke bleve leverede fra de Egne, som Fjenden ikke holdt besat. Resultatet af Inddrivningen var iøvrigt ikke stort; thi da vore Patrouiller saavel fra vore Forposter her, som fra det detacherede Commando under Oberstlieutenant Freiesleben, stadigt vare i Bevægelse og viste sig paa saa forskjellige Steder, holdtes Fjenden stedse i Usikkerhed om, hvor og hvorledes vi egenlig opererede, og han foretog derfor i det Hele ikke langt udgaaende Bevægelser; men ved Siden deraf synes det ogsaa, som om han ikke har været synderlig tilbøjelig til voldsomme Forholdsregler.

De sydligste af de af Preusserne belagte Byer vare Skaade, Holme, Stavtrup og Ormslev, de nordligste Skejby og Vejlby. Aarhus, som laa omtrent i Midten af de preussiske Cantonnementer, fik en meget trykkende Indqvartering, idet der foruden samtlige overordnede

Stabe og forskjellige Institutioner indqvarteredes mellem 5 og 6000 Mand i denne By; en Indberetning af 30te Juni fra General Rye angiver Styrken i Aarhus at være: 15de preussiske Infanteri-Regiment paa 3 Bataillonner, de 3 Bataillonner af 13de, 16de og 17de Landeværns-Regiment, 7de Jæger-Bataillon, 2 Escadroner af 8de og 2 af 11te Husar-Regiment, 1 Escadron sachsiske Garderyttere, 1 12 Pds. Batteri, 1 Raketbatteri og 1 Compagni Pionerer. Da Tilvejebringelsen af Forplejningsgjenstande til saa stor en Styrke var en vanskelig Sag, og det var af Vigtighed for Byens Velvære, at Alt gik saa roligt af som muligt, vare allerede forinden Fjendens Ankomst Magistraten og Borgerrepræsentanterne traadte sammen i forskjellige Comiteer for at ordne de forskjellige Forhold. — General Prittwitz havde den 21de havt sit Qvarter i Borum, derefter i Kasted, og først den 24de ankom han til Aarhus, hvor imidlertid General Hirschfeldt havde været Højstbefalende. Umiddelbart efter sin Ankomst havde Denne i begge Sprog ladet udgaae den i Bilag 2 anførte Bekjendtgjørelse, der indeholdt meget strænge Bestemmelser for Passagen saavel ind og ud af Byen, som overhovedet i det af Preusserne besatte Terrain; alle Udgange af Byen vare besatte med Poster, og Ingen maatte forlade den uden et Bevis fra Borgmesteren med Oplysning om Vedkommendes Navn, Ærinde og Bestemmelssted samt et Pas fra Commandantskabet; heller ikke Fiskerne maatte roe ud, de maatte overhovedet slet ikke bruge deres Baade. Efter General Prittwitz's Ankomst bleve imidlertid disse Bestemmelser væsenligt formildede, idet der tilstodes fri Adgang til Spadseregangene omkring Byen og i Omegnen af samme, ligesom det ogsaa under Control blev tilladt Fiskerne at roe ud paa Fiskefangst.

Allerede under 20de Juni var der fra Overcommandoen afgaaet Ordre til General Rye om at holde 4

Bataillonner og 1 Batteri færdige til paa første Vink at afgaae fra Helgenæs for at medvirke ved en Diversion til Fredericias Undsætning, dog uden at der maatte meddeles dem Øjemedet med Detacheringen. Det havde været Overcommandoens Ønske at lade 1ste Jægercorps tage Del i Expeditionen, men da dette midlertidigt havde faaet anden Anvendelse, idet 2 af dets Compagnier vare afgivne til Oberstlieutenant Freiesleben, bestemtes 6te og 7de Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon samt den paa Helgenæs værende 9de Linie-Bataillon dertil. Commandoen over denne Styrke skulde overtages af Commandeuren for 6te Linie-Bataillon, Major Bentzen, med Corpsets Souschef, Capitain Beck, som Stabschef. Den definitive Ordre om Overførelsen fra Helgenæs afgik den 26de Juni og gik ud paa, at Indskibningen skulde foretages den 29de om Aftenen eller den 30te om Morgenen, og at Infanteriet skulde gaae til Bogense, Batteriet til Fredericia; Overcommandoen tilføjede, at hvis Fjenden som Følge af Expeditionen skulde gaae tilbage, skulde General Rye følge langsomt og forsigtigt efter med alt Cavaleriet forud og i højre Flanke, men iøvrigt undgaae alvorligere Engagements; skulde den tilbageblevne Styrke ikke være tilstrækkelig til Forsvaret af Helgenæs for nogle Dage, maatte den udskibes derfra, hvorfor de fornødne Transportmidler maatte holdes tilbage.

En Del af Corpset overføres til Fyen og Fredericia.

De til Expeditionen designerede Bataillonner, 2det Batteri (Schultz) og 2den Cavaleri-Brigades Ambulance, vare den 29de paa Helgenæs parate til Indskibning. En stærk Storm fra Vest gjorde imidlertid Indskibningen umulig, og man var derfor betænkt paa ved Capitainlieutenant Sommers Medvirkning at overføre Transportmateriellet fra den vestlige til den østlige Side af Næsset, hvor det kunde ligge mere i Læ; da dette imidlertid vilde tage lang Tid, og Stormen begyndte at lægge sig, afstod man derfra, og den 30te om

Formiddagen begyndte Indskibningen. Infanteriet afgik i Løbet af Eftermiddagen, men Artillerimateriellet kom først til at afgaae henad Aften den 1ste Juli, idet det paa Grund af Vejrforholdene havde været meget vanskeligt at faae det ombord. 5 Dampskibe samt 2den Divisions Transportskibe med 8 Transportchalouper besørgede Overfarten. Ankomne til Bogense bleve Bataillonerne dislocerede dels der, dels i Byens nærmeste Omegn, hvor de forbleve, indtil de den 3die Juli afmarcherede for kort efter at overskibes til Fredericia. Transportskibene, paa et Par nær, sejlede tilbage til Helgenæs for at være til Disposition for den der tilbageblevne Styrke.

General Rye og Oberst Juel afrejse til Fyen; Commandoforholdene ved Corpset som Følge heraf.

Med en af de sidst afgaaende Transporter fra Helgenæs overførtes General Rye og Oberst Juel. General Bülow havde nemlig imødekommet General Ryes Ønske om at deltage i Expeditionen og ved Skrivelse af 28de Juni beordret ham til at overgive Commandoen over den tilbageblivende Del af Corpset til Oberst Flindt og selv afgaae til Fyen tilligemed Oberst Juel, der var bestemt til at commandere 1ste og 2den Cavaleri-Division; Oberstlieutenant Steinmann forblev som Stabschef hos Oberst Flindt. Denne Forandring i Commandoforholdene medførte, at Oberstlieutenant Müller overtog Commandoen over den avancerede Post paa Vosnæsgaard, og Oberstlieutenant Voigt af 5te Dragon-Regiment i Forbindelse med sin Regimentscommando Commandoen over 1ste Cavaleri-Brigade, medens Oberst Pfaff af 6te Dragon-Regiment beordredes til i Tilfælde af Allarmering at overtage Commandoen over det samlede, ikke detacherede Cavaleri med de i Balle til dets Raadighed værende 2 Kanoner.

Forholdene ved Corpset efter dets Formindskelse.

Efter Afgangen af de til Expeditionen bestemte Afdelinger var der ved Corpset kun tilbage 12te lette Bataillon, 1ste Jægercorps, som fra den 25de Juni atter var samlet, 5te og 6te Dragon-Regiment, der efterhaanden

forøgedes med 2 af 3die Dragon-Regiments detacherede Escadroner, 6te Batteri (Haxthausen) og Espingolerne. For at Fjenden om muligt ikke skulde mærke den skete Formindskelse af Styrken, bibeholdt man den tidligere havte Stilling og søgte yderligere ved en forøget Virksomhed fra Cavaleriets Side at vildlede ham. Styrken af de avancerede Poster maatte imidlertid formindskes, og fra den 28de afgaves der til hver af dem af Infanteri kun 2 Compagnier, ved Vosnæsgaard af 1ste Jægercorps, hvis andre 2 Compagnier cantonnerede i Rodskov og Æskerød, ved Hornslet af 12te lette Bataillon, hvis andre 2 Compagnier stode i Balle og Rodskov; af de fremskudte Compagnier skulde paa hvert Sted kun det ene anvendes til Forposttjenesten, det andet forblive henholdsvis paa Vosnæsgaard og i Hornslet. I Tilfælde af Angreb skulde det i Æskerød værende Compagni besætte denne By og Skoven mellem samme og Vosnæsgaard og i Forening med Compagniet i Rodskov trække sig tilbage mod Rodskov Mølle, idet det stadigt vedligeholdt Forbindelsen med de 2 Compagnier ved Vosnæsgaard; for Posten i Hornslets Vedkommende var det bestemt, at Compagnierne i Balle og Rodskov skulde optage denne Post i den nordlige Udkant af Balskov, Compagniet i Balle derhos foreløbigt tjene som Bedækning for de derværende 2 Kanoner, indtil anden Bedækning afgaves af 1ste Cavaleri-Brigade. Under 30te Juni blev 6te Dragon-Regiment forlagt til et Cantonnement i Ugelbølle, Følle og Skrejrup og erholdt Ordre til ved Allarmering strax at detachere $^1/_2$ Escadron til Vosnæsgaard, saa at den avancerede Post der i saa Tilfælde fik 2 Escadroner til sin Raadighed; den resterende Del af Regimentet og 1ste Cavaleri-Brigade, fra hvilken ved Allarmering 1 Escadron strax skulde detacheres til Hornslet, samt de 2 Kanoner i Balle skulde dernæst samles ved Vejen lige V. for denne

By, og Oberst Pfaff skulde da overtage Commandoen over den her samlede Styrke og dermed dække Corpsets højre Flanke; i Tilfælde af Retraite skulde han rette denne mod Skrejrup og Rostved, medens Kanonerne skulde følge Vejen over Følle og Skrejrup til Højderne Ø. for Mosedraget mellem Thorsager og Rostved. De 2 i Reserve værende Kanoner fik Cantonnement i Følle med Allarmplads der, hvor Vejen fra Følle i sydvestlig Retning støder til Hovedvejen fra Lygten Kro til Kalø. For saavidt muligt at holde Fjenden i Ukjendskab med vore Forhold og Foretagender gaves der Ordre til, at de tilbagevendte Escadroner af 3die Dragon-Regiment ikke maatte anvendes ved Vosnæsgaard, men derimod nok ved Hornslet, ligesom ogsaa ved Termestrup, og endelig gaves der Ordre til, at Ingen maatte passere ud af Forpostkjæden, som ikke var forsynet med Passerseddel fra Politilieutenant Leerbech; denne Ordre suppleredes senere med en Bestemmelse, ifølge hvilken ingen Vogn maatte tilsiges til Tjeneste ved Corpset fra V. for en Linie Hvilsager-Vejlby (ved Randers Fjord). — Af andre Foranstaltninger, der bleve trufne, skal anføres, at der ved Medvirkning af Commandeurcapitain Fisker blev tilvejebragt Midler til ved Mellerup og Udbyhøj paa hvert Sted at kunne overføre 80—100 Heste i Timen; Hensigten hermed var, hvis Fjenden skulde rykke frem, og Corpset blive tvunget til yderligere Tilbagegang, at gjøre det muligt strax igjen at kunne detachere de 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment, selv om Vejen over Randers skulde være spærret.

I Tiden mellem General Ryes Afrejse og indtil den 6te Juli foregik der Intet af Betydning ved den her staaende Del af Corpset; det skal kun bemærkes, at der den 1ste Juli ved et Sammenstød af Patrouiller i Hjortshøj blev 1 Menig, og ved et i Trige lagt Baghold 1 Underofficer og 5 Menige af det preussiske

8de Husar-Regiment tagne tilfange. Længere Vest paa foretog Fjenden derimod en større Bevægelse, idet han den 3die Juli rykkede over Kongens Bro mod Viborg, en Bevægelse, som Corpset med sin formindskede Styrke ikke saa sig istand til at forurolige. Denne Expedition, som vil finde Omtale senere, medførte, at Generalcommandoen den 4de Juli forlagdes fra Randers til Hobro, og bevirkede, at Oberstlieutenant Freiesleben den 6te Juli fik Ordre til med 1 Escadron atter at afgaae over Randers for i Overensstemmelse med den ham tidligere givne Instruction at operere i Forbindelse med de 2 allerede detacherede Escadroner. Af de saaledes ved 1ste Cavaleri-Brigade tilbage blivende 5 Escadroner skulde Brigaden som tidligere afgive 1 Escadron til Posten i Hornslet og den nødvendige Styrke til Posten i Termestrup, hvorimod Afgivelsen af den halve Escadron til Posten paa Vosnæsgaard skulde bortfalde, og denne erstattes med den halve Escadron af 6te Dragon-Regiment, som ellers først i Tilfælde af Allarmering skulde afgives til Posten.

General Prittwitz sender en Styrke til Undsætning for General Bonin. Fjendlig Recognoscering den 6te Juli.

Den livlige Færdsel fra og til Helgenæs var ikke undgaaet Fjendens Opmærksomhed, men først den 5te Juli havde man i General Prittwitz's Hovedqvarter dels gjennem en Deserteur*), og dels gjennem en Melding fra General Bonin erholdt sikker Underretning om hvad det egenlig var, som var gaaet for sig, og om hvad der forberedtes. For at komme General Bonin til Undsætning udstedtes der endnu samme Dag Ordre til, at den 1ste Divisions Afdelinger, hvoraf en større Del var paa en Expedition mod Viborg og først kunde

*) En Artillerist af tydsk Herkomst, som den 4de om Eftermiddagen havde fundet Lejlighed til at gaae iland fra et Dampskib ved Æbeltoft og snige sig gjennem vore Forposter.

retournere den 6te, den 7de skulde tiltræde Marchen mod Syd, og General Prittwitz selv forlagde den 6te sit Hovedqvarter til Horsens; men samtidigt hermed foretoges der af Preusserne under General Hirschfeldts Commando en større Recognoscering mod vor Stilling. Efterat Oberst Flindt den 6te om Morgenen havde modtaget Melding fra Forposterne om, at Fjendens Stilling var aldeles uforandret, meldtes det Kl. 11 ½, at stærke, fjendlige Colonner rykkede frem igjennem Lisbjerg og derfra i nordostlig Retning, at Elev alt var besat, og at Fjenden tog Vejen mod Elsted. Kl. 12 ½ besatte Fjenden Hjortshøj, hvorefter stærke Colonner af alle Vaaben rykkede dels over Grøttrup og Brandstrup mod Vorre, dels mod Skjødstrup, samtidigt med at Detachementer af Cavaleri alene rykkede fra Hjortshøj mod Skjering og forbi Todbjerg Mølle mod Haarup. Cavalerifeltvagten i Vorre trak sig tilbage til Segalt, efterfulgt af Fjenden, som kjørte 4 Kanoner og et Raketbatteri op paa Højderne foran Byen og beskød den, saa at ogsaa den derværende Infanterifeltvagt samt ½ Escadron, der var afsendt til dens Understøttelse, maatte gaae tilbage. Fra den Colonne, der var rykket mod Skjødstrup, og ligeoverfor hvilken vor derværende Cavalerifeltvagt havde maattet vige, sendtes et Detachement, omtrent 1 Escadron, mod Hjelmager. Fjenden, som saaledes overalt havde trængt vore Forposter tilbage, syntes imidlertid ikke at ville rykke videre frem; han trak tvertimod snart sit Artilleri bort fra Vorre Banker, og da derpaa 1 Escadron sendtes frem over Segalt imod ham, gik han rask tilbage til Brandstrup, efterfulgt af vore Flankeurer; den fjendlige Styrke, som var gaaet over Skjødstrup, trak sig ligeledes tilbage, og Kl. 5 ½ stode vore Forposter igjen i deres gamle Stilling, medens den fjendlige Forpoststilling toges lidt mere frempousseret end tidligere, nemlig fra Trige til N.

for Skaarupgaard og tæt Ø. for Elsted, Lystrup og Egaa. Hele den fjendlige Angrebsstyrke antoges at have udgjort 2 à 3 Batailloner, 8 à 10 Escadroner, 1 6 Pds. Batteri og 1 Raketbatteri. Det Hele viste sig snart kun at være en Recognoscering, idet den Omstændighed, at Fjenden aldeles ikke trængte frem mod vor højre Flanke, lod erkjende, at han ikke den Dag vilde forcere vor Stilling. Vort Tab ved denne Lejlighed var 1 Dragon saaret og 1 Dragon fangen, begge af 6te Dragon-Regiment. Vore Kanonbaade havde flere Gange havt Lejlighed til at anbringe nogle Skud.

Dannelsen af et særligt Corps under Oberstlieutenant Freiesleben.

Vi gaae nu over til en Betragtning af de Operationer, som foretoges af det i Begyndelsen af Juni under Oberstlieutenant Freiesleben dannede, selvstændige Corps. Det var Krigsministeriets Ønske, selv om General Rye forlod Jylland, at lade et mindre Corps, hovedsagelig af Cavaleri, blive tilbage, som skulde operere selvstændigt og med en særlig Retraitelinie, og efterat der, saaledes som det senere vil blive fremstillet, i nogen Tid havde været forhandlet om Sagen, afsendtes Oberst Baggesen den 30te Maj for blandt Andet at conferere med Generalerne Bülow og Rye og eventuelt med de civile og militaire Autoriteter i det nordlige Jylland om hvad der i Hærens og Landets Interesse vilde kunne foretages for paa bedste Maade at realisere denne Tanke. Efter Conferencen med General Bülow overbragte Oberst Baggesen en under 31te Maj udfærdiget Ordre til General Rye om til dette Forehavendes Udførelse at afgive 3die Dragon-Regiment, som skulde agere i Forbindelse med 1ste lette Bataillons Depotcompagni under Capitain Rist, hvilket ifølge en Skrivelse fra Krigsministeriet af 29de Maj vilde blive dirigeret til Udbyhøj; Overcommandoen gav tillige General Rye en detailleret Fremstilling af hvad Hensigten skulde være

med Dannelsen af dette Corps, og hvorledes man tænkte sig, at det bedst kunde operere. I Overensstemmelse hermed udfærdigedes der da under 2den Juni en Instrux til Oberstlieutenant Freiesleben, som af Overcommandoen var designeret til at overtage Commandoen over Detachementet, og da denne Instrux tager alle de Forhold i Betragtning, som fra Krigsministeriets eller Armeecorpsets Side vare bleve berørte, anføres den her i sin Helhed:

Instrux for Oberstlieutenant Freiesleben.

Ifølge Bestemmelse fra Krigsministeriet vil den 1ste lette Bataillons Depotcompagni, 180 Mand, under Capitain Rist ankomme til Udbyhøj for i Forening med et Cavaleri-Regiment at tjene til at yde det nordlige Jyllands Beboere dels en moralsk Understøttelse, dels materielle Støttepunkter paa de hensigtsmæssigste Steder, dels at skræmme mindre, fjendlige Strejfpartier, dels ved Demonstrationer, foretagne af smaa Troppeafdelinger, der vise sig og retirere i forskjellige Retninger, at nøde Fjenden til en langsom og forsigtig Fremrykning og i modsat Fald benytte de Blottelser, han maatte frembyde, dels endelig at styrke de Foretagender, som af Befolkningen selv maatte blive udførte til Dækning af Landet, især N. for Limfjorden, o. s. fr.

Til at opnaae dette Formaal har det nørrejydske Armeecorps bestemt det 3die Dragon-Regiment, og vil saaledes Hr. Oberstlieutenanten have at overtage Commandoen og Ledelsen af det saaledes sammensatte Corps, som eventualiter, men dog først naar det bliver umuligt at holde sig S. for Limfjorden, bør trække sig bag samme over forud dertil udsete og forberedte Overgangssteder. Som saadanne Steder nævnes Aalborg, Agger Sund, Salling Sund og Otte Sund, paa hvilke Steder saadanne Forholdsregler skulle vorde tagne, at paa hvert Sted kan overføres indtil 2 Escadroner, i hvilken Anledning dog Hr. Oberstlieutenanten, naar De eller de

enkelte Escadroner have bestemt deres Overgangspunkt og nærme sig dette, ville gjøre vel i forud at sende en Officer eller flink Underofficer tilbage for at arrangere det Førnødne.

Med Hensyn til Corpsets Formaal vil det saaledes ikke stadigt være at holde samlet, men derimod adskille sig i flere Dele, som efter Hr. Oberstlieutenantens nærmere Bestemmelse vælge forskjellige Retraitelinier i paakommende Tilfælde. Forhaabenlig vil Corpset slet ikke blive nødsaget til at gaae bag Limfjorden, og forsaavidt det skulde skee, tør man haabe, at det vil lykkes samme i Forbindelse med Beboerne at dække de forskjellige Overgangssteder, saaledes at Fjenden ikke kan komme til at occupere Landet N. for Fjorden.

I yderste Tilfælde vil det være vigtigt at concentrere Corpset i Frederikshavn, hvor Transportmidler ville blive holdte i Beredskab til at optage det.

Armeecorpset forventer af Hr. Oberstlieutenanten, at de med Energi, Dristighed og Intelligents, med Kraft og Lyst vil søge at udføre og paa alle Maader at virke til Foretagendets Udførelse. Skulde De ønske en eller anden Officer ombyttet for derved at erholde til det Dem paalagte Hverv særdeles skikkede Personligheder, da vil saadant kunne skee, naar De derom andrager directe til Corpset.

Uagtet Forsigtighed i Almindelighed maa anbefales, bør Hr. Oberstlieutenanten dog ingenlunde skye et eller andet offensivt Foretagende.

Uagtet ingen Landstorm er eller vil blive oprettet, kunde det dog være muligt, at Beboerne, især af det nordlige Jylland, enten i egne Afdelinger eller som Frivillige, specielt ved det Dem tildelte Infanteri, kunde stifte god Nytte og være til Hjælp ved Vagthold, Patrouillering, Passers og Overgangssteders Bevogtning m. m.; under alle Omstændigheder ville de kunne yde

Dem god Hjælp ved nøje at iagttage Fjendens Foretagender, Styrke, Stillinger og Bevægelser, derom underrette de commanderende Officerer, advare dem om hans Nærmelse, afgive Stafetter og Vogne og ikke efterkomme nogensomhelst af Fjendens Reqvisitioner, førend den haarde Nødvendighed byder det.

Hr. Oberstlieutenanten og de af Dem detacherede Afdelinger vilde derfor ved stedse at være i Forbindelse med Civiløvrigheden og andre velunderrettede Personer søge paa alle Maader at erholde de Oplysninger, som kunne være Dem tjenlige og nødvendige dels for deres Sikkerhed, dels for at kunne virke med Held.

Naar De med de Dem underlagte Afdelinger er adskilt fra Corpset, hvis Bestemmelse er at trække sig mod Øst, medens De hovedsagelig gaaer med Nord, vil De sortere under Generalcommandoen i Nørrejylland, p. t. i Randers, bestandigt søge at være i Forbindelse med denne, som saavidt muligt bør være underrettet om Deres Stilling for paa bedste Maade at kunne assistere Dem. For stedse at være i Kundskab om Deres Foretagender m. m. vilde De stadigt indsende om ogsaa korte Rapporter, hvilke fra den Tid af, at De er ude af Forbindelse med Corpset, blive at indgive til den nævnte Generalcommando, fra hvilken da Armeecorpset igjen vil vorde underrettet.

Med Hensyn til det paalagte Foretagendes Udførelse vil De imidlertid handle selvstændigt, medens det dog vilde være godt, at Generalcommandoen kjendte Deres Planer for saaledes bedre at kunne understøtte Dem.

Det Dem tildelte Infanteri vil kunne støde til Regimentet der, hvor De helst maatte ønske det, naar Hr. Oberstlieutenanten derom træder i directe Forbindelse med Generalcommandoen. Corpset anseer det for hensigtsmæssigt, at Infanteriet i Reglen kjører paa dertil

af Landet reqvirerede Vogne for saaledes at være mere mobilt, specielt naar det i mindre Afdelinger detacheres med Cavaleriet.

Hvad angaaer de fornødne Pengemidler, da vedlægges en Skrivelse fra Corpset til de civile Øvrigheder om i denne som i alle andre Henseender paa bedste Maade at assistere Dem, og har Corpset Grund til at formode, at et mindre Corps, som det Dem underlagte, ingen Vanskeligheder vil møde med Hensyn til Subsistentsen, den sikkert alle Landets Beboere med Glæde vil bidrage til, hvis De ikke skulde være tilbørligen forsynet med Penge.

Da Corpset maa være saa mobilt som muligt, ansees det ønskeligt, at saa faa Bagagevogne medføres som muligt.

Det ansees ønskeligt, at en mindre, combineret Afdeling afsendes mod Ringkjøbing, hvor Fjenden alt har været for at udskrive Contributioner, for der at berolige Beboerne og gjøre Fjenden ængstelig ved at holde ham i Uvished om, hvormeget Militair der er tilstede, ligeledes muligen mod Viborg, hvilket dog Alt kun paapeges for Hr. Oberstlieutenanten. Fremgangen bør paa alle Steder besværliggjøres Fjenden, og derfor Broer afkastes, naar derved en sand Hindring for hans Fremtrængen opnaaes. At en stor Hemmelighed med Hensyn til de paatænkte Bevægelser bør iagttages, behøver Corpset neppe at anbefale.

For at Regimentet stedse kan være beredt til paa nærmere Ordre at afgaae til sin Bestemmelse, afgiver det fra idag af intet Mandskab til Forposttjenesten, hvorom Brigaden er tilskreven; indtil saadan Ordre gives, vedbliver det at virke i Forbindelse med Corpset under Brigaden, men Hr. Oberstlieutenanten maa være forberedt paa hvert Øjeblik at modtage Bestemmelsen til at afgaae. — Skulde Fjenden trænge Corpset tilbage og

muligt gaae frem mod Randers, maa Hr. Oberstlieutenanten først trække Dem bag denne By, dog saalænge som muligt søge at assistere Corpset ved at true Fjenden i hans Flanke, naar han trænger frem mod dette.

Rye.

Den nævnte Skrivelse til de civile Øvrigheder i Jylland indeholdt en Opfordring til at assistere Oberstlieutenanten, specielt ved at skaffe ham Underretning om Fjendens Nærmelse og Styrke, ligesom ogsaa Opfordring til eventuelt at forstrække ham med Pengemidler mod Qvittering eller levere Forplejningsgjenstande mod Udstedelsen af Bons.

Naar General Rye oprindeligt ikke selv havde taget Initiativet til en Detachering som den anforte, var det ikke, fordi han ikke indsaa det Ønskelige deri. men kun fordi han ikke troede sig stærk nok dertil, hvilket blandt Andet fremgaaer af Skrivelser af 26de og 31te Maj til Amtshuset i Ringkjøbing; idet det herved paalagdes Amtshuset ikke at honorere Reqvisitioner i de af Fjenden ikke besatte Egne, beklagede man ingen militair Styrke at kunne sende derhen, men at maatte indskrænke sig til som Midler mod Fjendens Fremtrængen at anbefale Afkastningen af de vigtigere Broer, idet det da maatte udspredes, at det var et dansk Commando, som havde været der og foranstaltet det. Generalens Formening om vanskeligt at kunne afsee nogen Styrke til selvstændig Virksomhed fremgaaer ogsaa af en Skrivelse fra ham af 1ste Juni til Overcommandoen, hvori han anførte, at Corpset ved den tilsigtede Detachering vilde svækkes betydeligt og specielt beroves de til Sikkerhedstjenesten saa nødvendige Midler, idet de tilbageblevne Escadroner meget vanskeligt vilde kunne udføre denne Tjeneste; han androg derfor om, at 9de Linie-Bataillon eller idetmindste endel af samme strax maatte støde til Corpset, et

Andragende, som dog ikke blev bevilget. Det maa imidlertid erindres, at paa det Tidspunkt, da General Rye havde Betænkeligheder ved at afgive et saadant Detachement, var Fjenden i Fremrykning, og at Generalen i Virkeligheden havde Brug for alle de Kræfter, han kunde samle; da Fjenden standsede Fremrykningen og i de første Dage af Juni gik tilbage, forandredes vel Forholdet, men at Generalen dog ogsaa dengang har havt Betænkelighed ved at blotte sig, fremgaaer af, at han kun detacherede 2 istedetfor 4 Escadroner; først senere svandt Betænkelighederne, og der kom endog et Tidspunkt, da Generalen paa engang havde en forholdsvis betydelig Styrke detacheret.

Ligesom Ministeriet, saaledes som det sees af Instruxen, ikke troede paa Nytten af en Landstorm, agtede det ej heller at opmuntre til Dannelsen af Fricorpser; derimod blev det offenliggjort, at Generalcommandoen ifølge Krigsministeriets Autorisation paa ubestemt Tid vilde ansætte ved de den underlagte Afdelinger saadanne enkelte, vaabendygtige Skytter, der ønskede en slig Ansættelse og efter sket Anmeldelse og foretagen Prøve fandtes skikkede dertil; disse Enkelte vilde da blive henviste til Capitain Rist, af hvem de vilde blive prøvede, samt, naar de antoges, lønnede og forplejede; dog skulde de selv forsyne sig med Vaaben og Beklædning, hvis Forholdene ikke tilstedede en saadan Forsyning.

Den endelige Ordre til Opbrud gaves den 4de Juni; Oberstlieutenant Freiesleben beordredes nemlig da til den 5te at lade 2 Escadroner afmarchere til Galten og Omegn, hvor hver Escadron vilde blive forstærket med 1/4 Compagni; den følgende Dag skulde den ene Escadron marchere videre til Frijsenborg og der træde i Forbindelse med Birkedommer Kampmann i

2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment beordres Vester paa; deres særlige Hverv.

Hammel, af hvem den vilde erholde alle Oplysninger om Fjendens Fremtrængen i Gjern Herred, der vilde være at gjennemstrejfe i flere Retninger dels samlet, dels opløst i mindre Afdelinger for saaledes samtidigt at lade sig see paa forskjellige Steder, og henledtes Opmærksomheden navnlig paa Resen Bro, Silkeborg, Linaa, Knuds Bro og Vænge; ved reqvirerede Stafetter skulde Escadronen søge at holde sig i Forbindelse med Oberstlieutenanten, som skulde bestemme dens Retraitelinie efter Omstændighederne over Aabro og Fladbro mod Randers eller mod Viborg, hvilken Egn den ogsaa maatte søge at gjennemstrejfe, stedse havende for Øje at bibringe Fjenden Tab eller idetmindste at dele hans Opmærksomhed og gjøre ham usikker. Den 2den Escadron skulde ligeledes den 6te afgaae fra Galten over Bøsbro, Kongens Bro, Klode Mølle til Ringkjøbing og der træde i Forbindelse med Amtmanden; den skulde søge at forurolige Fjenden, hvis kan skulde trænge frem ad Vestkanten eller udsende mindre Afdelinger for der at udskrive Contributioner; som Retraitelinie for den anvistes Otte Sund. Til den under 2den Juni givne Instruction føjedes den Bemærkning, at i Reglen ingen detacheret Escadron burde ligge 2 Nætter i samme Cantonnement. — De 2 resterende Escadroner skulde foreløbigt forblive i Forbindelse med 1ste Cavaleri-Brigade, og den resterende Halvdel af Depotcompagniet foreløbigt i Randers, dog sorterende directe under Oberstlieutenant Freiesleben.

Retraitelinien over Otte Sund blev snart opgiven, idet Commandeurcapitain Fisker, der var anmodet om at træffe Foranstaltninger til Overførslens Iværksættelse, meddelte, at Forholdene ved Otte Sund frembøde saadan Vanskelighed og Usikkerhed, at ingen Afdeling burde dirigeres derhen; derimod vilde Overfarten kunne skee ved Salling Sund med c. 16 Heste i Timen un-

der almindelige Forhold, ved Agger Sund med c. 90 og ved Aalborg med c. 45 Heste i Timen; ved i paakommende Tilfælde at transportere Færgemidler fra Otte Sund til Salling Sund vilde Overførslen her kunne foretages med endnu større Styrke, det antoges med c. 32 Heste i Timen. At Commandeurcapitain Fisker maatte træffe de nødvendige Foranstaltninger fra ny af, hidrørte fra, at de tidligere trufne Foranstaltninger som Følge af Bestemmelsen om, at Retraiten skulde gaae mod Helgenæs, ikke længer vare blevne ansete nødvendige.

Ifølge Oberstlieutenant Freieslebens specielle Ønske blev den ved 1ste Forstærknings-Jægercorps paa Als ansatte Lieutenant Jagd, der under Felttoget 1848 som Fører for Patrouillecorpset i Nordslesvig havde gjort sig bemærket ved sin Dygtighed som Partigænger, commanderet til Tjeneste ved Oberstlieutenantens Corps; Lieutenanten detacheredes Vester ud som Mellemled mellem de derværende Escadroner.

1ste Escadron af 3die Dragon-Regiment afgaaer til Gjern Herred.

3die Dragon-Regiments 1ste Escadron (Ritmester N. Brock) marcherede den 5te Juni fra Vosnæsgaard til Galten, den 6te til Frijsenborg og Hammel og begyndte endnu samme Dags Aften en Expedition dels som Følge af en Melding om, at en Afdeling bajersk Infanteri, som havde været udsendt tilvogns for at inddrive Contributioner i Rye og Tem, om Natten vilde vende tilbage over Silkeborg og Østen om Søerne til Skanderborg, og dels som Følge af en Ordre fra Hovedqvarteret om at skaffe Vished for, hvorvidt en Melding om, at Laasby var bleven besat af Fjenden, forholdt sig rigtig. Escadronen, som var rykket ud Kl. 9 om Aftenen, gik ud over Laasby og patrouillerede til Linaa og Knudsbro, men uden at optage mindste Spor af Fjenden; den retournerede den 7de Kl. 6 om Morgenen. Den følgende Nat brød Escadronen atter

En kurhessisk Escadron afsendes fra Horsens for at inddrive Naturalprestationer. Overfaldet i Nørre Snede.

op til en Expedition, hvis Foranledning var følgende: Da de til Magasinet i Skanderborg udskrevne Naturalprestationer ikke til den fastsatte Tid vare leverede fra en stor Del N. V. for Horsens liggende Sogne, var der den 6te om Morgenen tidligt fra Horsens afgaaet et Commando af 1 Ritmester, 2 Lieutenanter, 1 Læge og 75 Underofficerer, Spillemænd og Menige af 2den Escadron af 2det kurhessiske Husar-Regiment for at inddrive dem. Dette ved Detachering i Dagens Løb lidt formindskede Commando indtraf den 7de om Eftermiddagen i Bredstrup og forlangte Indqvartering der Natten over, hvorhos det tilkjendegaves den i Cancelliraad Hunderups Fraværelse som Herredsfoged i Tørsting og Vrads Herreder constituerede Fuldmægtig Mazanti, at han den næste Dag skulde følge med omkring i Jurisdictionen for at hjælpe Commandoet med Inddrivningen af Restancerne; der forevistes Fuldmægtigen en Fortegnelse over de Steder, hvor man skulde hen, og da han deraf kunde slutte sig til, at Nørre Snede omtrent maatte blive det Sted, hvor der den næste Nat skulde overnattes, skrev han paa en lille Seddel en Melding om Commandoets Styrke og Bestemmelse samt den nævnte Formodning, hvilken Seddel han gav en af de i Bredstrup værende civile Stafetter til Besørgelse med det Paalæg, hvis han blev anholdt eller mærkede det Mindste til Fare, at ødelægge den og overbringe Meldingen mundligt. Uagtet Stafetten red lige forbi de fjendlige Soldater, var der dog Ingen, der anholdt ham, og han overbragte saaledes uhindret Sedlen til Inspecteur Bindesbøl i Silkeborg, der sendte den videre til Hammel, hvor den modtoges af Lieutenant Bramhelft Kl. 11 om Aftenen.

Næste Morgen begav det fjendlige Commando sig fra Bredstrup ad Vejen over Græstrup, hvor Sognefogden erholdt Ordre til at samle saa meget som muligt af Restan-

cerne, for at det den følgende Morgen kunde afsendes under Bedækning af et Par Mand, der efterlodes. Ved Middagstid ankom man til Nørre Snede; da Mazanti frygtede for, at Commandoet, hvis Alt strax blev afgjort i Nørre Snede, vilde tage videre frem, saa at den afsendte Melding vilde blive forgjæves, foreslog han først at ride til Ejstrup og efter endt Hverv der at retournere til Nørre Snede, et Forslag, som Ritmesteren ogsaa gik ind paa, tilmed da det foreholdtes ham, at Nørre Snede var det eneste Sted, hvor man kunde overnatte. Forinden Opbrudet til Ejstrup fik Mazanti Lejlighed til at give Sognefogden i Nørre Snede, der den foregaaende Aften var beordret til at være tilstede i Kroen, Ordre til ved ridende Expres at underrette Herredscontoiret, med hvilket fornøden Aftale iforvejen var truffen, om at Commandoet vilde overnatte i den nævnte By. Expeditionen til Ejstrup gik hurtigere end beregnet, og for at trække Tiden længere ud blev Mandskabet beværtet, og der blev andetstedsfra hentet Havre til Hestene, idet der intet var at faae i Byen. Efter Tilbagekomsten til Nørre Snede foretoges Indqvarteringen i 4 større Gaarde, og der blev strax efter Ankomsten afsadlet; der blev ikke udstillet Vagter eller Poster, hvorimod Alle befriede sig for Vaaben og hvad der iøvrigt var til Besvær, gjorde sig tilgode med den iforvejen bestilte Middagsmad og søgte Hvile, hvorefter man længtes saameget mere, som Vejrliget havde været meget ublidt. Ritmesteren, Lægen og Mazanti havde Qvarter i Kroen, de 2 Lieutenanter i Præstegaarden. Det gode Middagsmaaltid havde tilvejebragt den bedste Forstaaelse mellem Ritmesteren og Mazanti, da kort efter Maaltidet de 2 Lieutenanter traadte ind, og den ene fremkom med den Paastand, at Mazanti skulde have sendt Stafet til Viborg med Underretning til de danske Tropper, idet han derved hentydede til den Dagen ifor-

vejen fra Bredstrup afsendte Stafet. Mazanti kunde imidlertid bestemt benægte Paastanden, saaledes som den fremførtes, og da Ritmesteren ikke lod sig paavirke deraf, medførte denne Episode ingen videre Følger, og man hengav sig fremdeles til den tidligere, sorgløse Tryghed; efter spøgende Udtalelser om, hvorledes det vel vilde gaae, hvis man blev overrumplet, gik Lægen og Manzanti til Ro i samme Soveværelse, Ritmesteren i et andet ved Siden af.

Den i Hammel modtagne Melding var imidlertid af Lieutenant Bramhelft strax bragt videre til Frijsenborg, hvor Ritmesteren havde Qvarter. Denne beordrede Lieutenanten til snarest muligt at samle Escadronen i Hammel, og allerede Kl. 4 om Morgenen stod den samt Infanteristyrken, sidstnævnte paa Vogne, Mantelsække og Tornystre ladte tilbage, færdige til Afmarche; der marcheredes over Søbyvad og Gjern til Resenbro, hvorfra 1 Deling detacheredes over Silkeborg for der muligen at erholde nærmere Underretning om Fjenden, medens Resten marcherede over Resenbro og Kejlstrupgaarde til Funder, hvor Commandoet atter samledes. Herfra gik under en Forstbetjents Ledelse Marchen til N. for Vrads, hvor man oppebiede Solens Nedgang, da Vrads nemlig ligger saa højt, at hvad der foregaaer der, kan observeres i lang Afstand; her modtoges den første, sikkre Underretning om, at Fjenden vilde overnatte i Nørre Snede. Der afmarcheredes herfra til Palsgaards Plantage, hvor der gjordes Holdt i Lysningen ved Palsgaard, indtil det blev tilstrækkelig mørkt, og her blev Dispositionen til Foretagendet given i Henhold til Oplysninger fra en af Fuldmægtig Mazanti afsendt Sognefoged, som med en Kjep aftegnede i Sandet Gaardenes Beliggenhed og meddelte, hvorledes de vare belagte. Kl. 12½ rykkede Commandoet ind i Byen, en Patrouille sendtes helt igjennem den til Ob-

servation mod Syd og Sydøst, en Reserve holdtes under Ritmesterens Commando tilbage N. for Byen, medens den øvrige Styrke deltes i 4 Dele under de 2 Lieutenanter, Overvagtmesteren og Qvartermesteren, som hver havde faaet anvist sin bestemte Gaard. Gaardene omringedes, og man gav sig ifærd med at purre de slumrende Fjender ud. Mazanti, der havde ligget i ængstelig Spænding om, hvorledes Resultatet vel vilde blive, anstillede sig, som om han sov, og det var først paa Lægens Tilraab om, at der var Fjender i Gaarden, at han sprang op, ilede til Vinduet og meddelte, at det var danske Dragoner; Ritmesteren kom da ilende til i dybeste Negligé og blev saaledes tagen tilfange af Lieutenant Frederiksen; i samme lette Dragt toges de 2 Lieutenanter i Præstegaarden af Lieutenant Bramhelft. Resten af det fjendlige Commando blev ligeledes uden Modstand gjort tilfange, og da Hestene vare blevne sadlede og Fangerne førte til Vognene, tiltraadtes efter faa Timers Forlob atter Tilbagemarchen over Hjølund, gjennem Hørbylund Krat, over Funder, Sinding, Serup til Palstrup, hvor man ankom Kl. omtrent 5 om Eftermiddagen; Fangernes Antal var undervejs blevet forøget med 1 Husar, som havde været efterladt i Ejstrup og der blev afhentet, saa at det samlede Antal af Fanger bestod af 1 Ritmester, 2 Lieutenanter, 1 Læge, 60 Underofficerer, Spillemænd og Menige, hvortil kom 67 Heste. Da man frygtede for at være for nær ved Fjenden til uforstyrret at kunne hvile ud, brød man endnu samme Aften Kl. 11 op fra Palstrup og marcherede til Ulstrup, hvor Escadronen ankom den 10de Kl. 3 om Morgenen, efter at Fangerne med Undtagelse af Officererne og Lægen, som allerede fra Palstrup vare sendte til General Ryes Hovedqvarter, under Escorte af Infanteriet vare dirigerede til Randers;

Escadronen indqvarteredes paa Ulstrup, samt i Vinge og Taarup.

Allerede den 12te Kl. 11 om Aftenen brød Escadronen atter op til Frijsenborg og Hammel for efter den specielle Ordre at have sin Opmærksomhed henvendt paa Gjern Herred; der udstilledes Poster ved Kongens Bro, ved Dallerup og ved Borum, og en Patrouille sendtes over Sjelle, Skovby, Storring, Galten og Skjørring for at indhente Oplysninger om Fjenden, som efter Sigende skulde være under Fremrykning; men hverken Posterne eller Patrouillen saa noget til Fjenden, der vel havde været i Taastrup, men atter var gaaet tilbage i sin tidligere Stilling. Den 14de om Aftenen forlagdes Escadronen til Havrum, hvor den foreløbigt forblev, stedse udsendende langt udgaaende Patrouiller over Gjern og Skandrup til Voel, over Hammel og Farre til Laasby samt over Voldby og Sjelle til Høver.

Ved Overrumplingen i Nørre Snede havde en fjendlig Husar fundet Lejlighed til at forstikke sig og senere at undflye; uagtet han paa sin Flugt blev fangen af Beboerne i Linderup og under Escorte kjørt ad Silkeborg til, lykkedes det ham dog at undkomme, idet Transporten stødte paa 3 af de kurhessiske Husarer, der havde været i Skanderborg, og som befriede ham. Ved sin Ankomst til Horsens skal denne Husar have afgivet en Beretning om Commandoets Tilfangetagelse, der i mange Retninger ikke stemmede med Sandheden, men var beregnet paa at stille dets Forhold ved denne for samme kun lidet hæderlige Affaire i et saa gunstigt Lys som muligt. Under Foregivende af at inddrive de betydelige Restancer af Naturalpræstationer, men vel nærmest for at straffe Beboerne af Nørre Snede for den Skyld, som de efter Husarens Udsagn skulde have havt i Tilfangetagelsen, blev der den 11te Juni fra Horsens afsendt

Fjendlig Expedition til Afstraffelse af Nørre Snede.

en større Colonne under Commando af Oberst Urff af den kurhessiske Garde-Bataillon, bestaaende af den Lippeske Jægerafdeling, 2den Bataillon af det kurhessiske Livregiment, 4 Kanoner af det kurhessiske Fodbatteri og 4de Escadron af det kurhessiske Husar-Regiment; denne Colonne indtraf den 12te i Nørre Snede, ødelagde og plyndrede, hvad den forefandt, og gik for Natten i Bivouak ved Byen; den 13de forlod den atter Byen, gik til Græstrup og Ring, og den 14de videre til Nim og Underup, hvor den forblev for derfra at dække den venstre Flanke af den bajerske Brigades Cantonnementer. Defileerne ved Bredvads Mølle og Bresten Bro sikkredes ved udstillede Feltvagter, og en Forbindelse med den bajerske Brigade tilvejebragtes ved Afsendelse af Patrouiller 2 Gange om Dagen henholdsvis fra Underup og Fuldbro, som mødtes i Yding og der udvexlede Meddelelser.

Natten mellem den 10de og 11te havde Herredsfogden i Bredstrup, Cancelliraad Hunderup, som imidlertid var vendt tilbage til sin Jurisdiction, modtaget Underretning om den forestaaende Expeditions Styrke og Maal og stillede sig strax som Opgave muligen at afvende den Fare, der truede Nørre Snede; men istedetfor at sende Melding derom til General Rye eller selv rejse derhen, i hvert Fald den eneste Maade, hvorved en Hjælp vilde kunne ventes, rejste han til Herningsholm til Chefen for 3die Dragon-Regiments 2den Escadron for at anmode Ritmesteren om Understøttelse, hvilken Denne med sin ringe Styrke ikke formente at kunne yde overfor den saa langt overlegne Fjende; at General Rye dog rimeligvis ikke vilde have efterkommet Opfordringen, selv om den var kommen directe til ham, fremgaaer af en Indberetning til Krigsministeriet af 11te Juni, hvori anfortes, at Tropper efter Sigende skulde være afmarcherede fra Horsens mod Nørre Snede

for at straffe Byen, hvilket fra Corpsets Side ikke lod sig forhindre.

Efter Overrumplingen i Nørre Snede blev Fjenden meget forsigtig, og han traf til sin Sikkerhed flere overordentlig skarpe Bestemmelser, der ved Opslag i dansk og tydsk Sprog bleve kundgjorte for Beboerne; det betydedes saaledes blandt Andet disse, at al Passage gjennem Forpostlinien eller Ridning i Nærheden af denne var forbudt, og at Overtræderen af dette Forbud vilde blive arresteret eller, hvis han ikke standsede ved det gjorte Tilraab, da skudt; endvidere at de Steder, paa hvilke der enten af Indvaanerne eller af danske Tropper paa nogen Maade handledes fjendligt mod de tydske Tropper, selv maatte tilskrive sig de af Gjengjældelsen flydende Følger. Der etableredes derhos Bavner over hele Linien til hurtig Allarmering, ligesom der blev givet Bestemmelser for Troppernes Samling under de forskjellige Eventualiteter, som kunde fremkomme.

2den Escadron af 3die Dragon-Regiment afgaaer til Ringkjøbing Amt.

3die Dragon-Regiments 2den Escadron (Ritmester Lichtenstein) var bestemt til Operationer i Ringkjøbing Amt, hvor, som det i Instruxen hedder, Fjenden alt havde været for at inddrive Contributioner. Det var 2den slesvig-holstenske Dragon-Regiments 2den og 4de Escadron under Ritmester Groening, som den 24de Maj vare blevne sendte til de vestlige Amter, der af den tydske Overcommando vare blevne de slesvig-holstenske Tropper anviste til deri at foretage Udskrivning af Forplejningsgjenstande; mod disse Escadroner, der allerede den 9de Juni med velforrettet Sag vare retournerede, blev der naturligvis Intet udrettet. 3die Dragon-Regiments 2den Escadron var den 5te afmarcheret fra Skjødstrup til Galten, hvor den forenedes med Infanteristyrken af Depotcompagniet, cantonnerede den 6te i Bidstrup og Lavrbjerg, den 7de og 8de i Levring, overalt træffende de fornødne Aftaler til Oprettel-

sen af Stafetlinier; den 9de afsendtes Patrouiller over Sejling, Sinding og Klode Mølle, og Cantonnementet forlagdes til Torning, hvorfra der udgik Patrouiller over Klode Mølle ad Vejene til Nørre Snede og Højris. Den 10de afmarcheredes til Gjelleruplund, den 11te til Snejbjerg; her modtoges Efterretning om, at Fjenden var i Anmarche mod Nørre Snede, og Escadronen troede derfor ikke at burde gaae videre mod Vest, men trak sig endnu samme Dag til Herningsholm, udsendende Patrouiller i forskjellige Retninger; da Melding modtoges om, at Fjenden var ankommen til Nørre Snede, blev Infanteriet, som ved en muligen forceret Retraite antoges at kunne være til Hinder, idet Vejene vare besværlige at passere hurtigt til Vogns, beordret til Holstebro, medens Escadronen endnu den 12te forblev paa Herningsholm. Forskjellige Meldinger, som her indtraf, lode Ritmesteren antage Fjendens Styrke betydeligt større, end den virkelig var, og da Fjenden den 13de anmeldtes i Fremrykning mod Ejstrup, medens en betydelig fjendlig Styrke sagdes at staae i Silkeborg, trak Escadronen sig til Holstebro for at være parat til at gaae over Limfjorden, hvis Fjenden over Viborg skulde forsøge at afskjære den. Denne Tilbagegang, der ikke stemmede med Aanden i Instructionen om netop at søge Fjenden, foranledigede en Befaling til atter at gaae offensivt frem; men forinden denne Befaling naaede Escadronen, var dens Fremrykning atter begyndt. Af Amtmanden i Ringkjøbing Amt, Grev Schulin, var Escadronen nemlig den 14de Juni bleven underrettet om, at Fjenden nærmede sig fra Ribe over Varde og vilde til Ringkjøbing, og den 15de var dette yderligere blevet bekræftet ved en Skrivelse fra Herredsfogden i Skjerne; Escadronen detacherede derfor en større Patrouille til Ulborg Kro med Ordre til at lade sig see af Fjenden og navnlig skaffe Underretning om, hvorvidt han var i Ring-

kjøbing. Nogle fjendlige Cavalerister trak sig ved Patrouillens Nærmelse Sønder paa ud af Byen, men da Byen iøvrigt ikke var besat, og der derimod modtoges Melding fra Amtmanden om, at Fjenden blev staaende i Egnen om Skjerne, rykkede Escadronen den 17de til Ringkjøbing, hvor den foreløbigt forblev, idet den dog fremsendte staaende Patrouiller længere mod Syd. En af disse, som, efterat saavel Fjendens Hovedstyrke som hans Forposter havde trukket sig længere mod Syd, under Overvagtmester Kloppenborg var skudt frem til Brorsbol Kro for at gjennemstrejfe Egnen i Øst og Vest samt sende Patrouiller ind i Ribe Amt, lykkedes det den 20de i Egnen om Ovtrup at opdage et Commando, der convoyerede en Transport af 19 Vogne med Levnetsmidler; Commandoet blev overfaldet, Vognene tagne tilbage, og 2 slesvig-holstenske Dragoner gjorte til Fanger.

Medens dette passerede, havde Oberstlieutenant Freiesleben modtaget en Melding af 15de Juni fra Lieutenant Jagd om, at en fjendlig Afdeling, der ansloges til mellem 500 og 1000 Mand skulde afgaae fra Ribe til Varde, for derfra opad Vestkysten at inddrive betydelige Reqvisitioner af Korn og Kvæg fra Ringkjøbing Amt; Lieutenanten foreslog derfor at lade en Styrke paa 2 Escadroner og 1 à 2 Compagnier tage Station eller rettere flakke om der i Egnen for muligen at fange eller adsplitte den fjendlige Afdeling eller i hvert Fald hindre dens Udpresninger. I et Brev af 16de fremstillede Lieutenant Jagd yderligere, hvorledes denne Tanke kunde realiseres, idet han tillige fremsendte en Anmodning fra Egnens Beboere om ved et Commando at yde dem Beskyttelse; da den fjendlige Styrke var sammentrængt langs Jyllands Østkyst, mente Lieutenanten, at der ikke kunde være Fare for, at Commandoet kunde blive afskaaret; foreløbigt havde han opfordret

2den Escadron til at nærme sig Møltrup, hvor han mente i Sikkerhed at kunne afvente en lignende fra 1ste Escadron forventet Understøttelse saavelsom den muligen fra General Ryes Corps ankommende Forstærkning, og for at lette sidstnævntes Ankomst havde han givet Sognefogderne paa vedkommende Steder Ordre til i en Fart at kunne samle 100 Vogne i hver af Byerne Hammel, Højbjerg, Hinge og Bording.

Dette bevægede General Rye til at beordre Afmarchen af endnu 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment med det dertil svarende Infantericommando af Depotcompagniet, hvilken Styrke imidlertid kort efter blev forøget ved Afsendelsen af 2 Compagnier af 1ste Jægercorps under Major Wilster; Oberstlieutenant Freiesleben blev beordret til at overtage Commandoen over den samlede Styrke og fik den Opgave, om muligt at bibringe Fjenden et Tab og under alle Omstændigheder gjøre ham forsigtig i sin Fremtrængen, hvilket Maal skulde søges naaet saa hurtigt som muligt og uden at overanstrænge Tropperne, hvorfor Infanteriet stedse skulde kjøre. Naar Maalet var naaet, skulde de 2 Compagnier atter retournere, eventuelt over Udbyhøj eller Aalborg, medens det maatte beroe paa Omstændighederne, hvorvidt ogsaa Escadronen skulde retournere.

3die Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Compagnier af 1ste Jægercorps detacheres Vester paa.

3die Dragon-Regiments 3die Escadron (Ritmester L. Brock) og dets 1ste Escadron samledes den 18de i Levring og Omegn, medens de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps og 100 Mand af Depotcompagniet samledes i Højbjerg. 1ste Escadron efterlodes i Levring med Undtagelse af 1 Deling, der fra Egnen om Hammel beordredes til at patrouillere i Gjern Herred, dels for i mødende Fald at kunne vise sig for Fjenden, dels for i moralsk Henseende at understøtte denne Egns Beboere, der vare blevne yderst nedstemte ved Escadronens Afmarche. Med den øvrige Styrke gik

Marchen den 19de til Sindinggaard og Omegn, den 20de til Egnen om Herning (Stabsqvarter Nørholm, Herredscontoiret for Hammerum Herred), hvorfra Ordre afgik til 2den Escadron om at støde til Cammandoet. Til Fjenden saa man Intet, da han nemlig, som alt anført, ved 2den Escadrons Fremmarche til Ringkjøbing og dens Fremsendelse af Patrouiller mod Syd havde trukket sig tilbage. Efterretningerne, man indhentede om ham, gave ikke andre Oplysninger end dem, man havde erholdt ad anden Vej, at han stod med en større Styrke i Nim og Underup, barricaderede Passene ved Bredvads Mølle og Bresten Bro og de derværende Vadesteder over Bredvads Aa, at han ligeledes barricaderede sig stærkt ved Nybro S. for Skanderborg samt opkastede Forskandsninger N. for Illerup Aa ved Vejen mellem Skanderborg og Illerup, Foranstaltninger, der viste, at Fjenden var i fuldstændig Uvished om Størrelsen af den Styrke, der opererede i det vestlige Jylland, og at han tildels troede paa de forsætligt udspredte Rygter, efter hvilke Styrken skulde være betydeligt større, end den i Virkeligheden var. — Den 21de fordeltes Detachementet paa følgende Maade: 1 Compagni og $^1/_2$ Escadron sendtes til Holtum Gaarde med 1 Peloton ved Gammel Arnborg, $^1/_2$ Compagni og 14 Dragoner til Skarild, 1 Compagni og $^1/_2$ Escadron til Felding, $^1/_2$ Escadron og 25 Mand Infanteri til Borris, og $^1/_2$ Escadron og 25 Mand Infanteri til Skjerne, af hvilken sidste Del Cavaleristyrken tildels alt var der. Den 22de foretoges en almindelig Recognoscering i Terrainet S. for Skjerne Aa, idet Halvescadronen fra Skjerne gik til Tarm og herfra videre henimod Lyne og Hoven, Halvescadronen fra Borris henimod Ørbæk, den fra Felding henimod Sønder Omme, og den fra Holtum til Brande og derfra dels henimod Ejstrup, og dels over Grarup henimod Thyregod. Ingen af de udsendte Patrouiller stødte paa Fjenden, men stadfæstede

kun Efterretningen om hans Tilbagegang, hvilken yderligere bekræftedes ved Efterretninger, der indtraf i Løbet af Natten, og som gik ud paa, at Fjenden skyndsomst havde passeret Varde og var gaaet til Ribe; senere erfarede man, at Fjenden, 2 Escadroner slesvig-holstenske Dragoner, var gaaet til Folding Bro. Da Corpsets Opgave saaledes var løst, besluttede Oberstlieutenant Freiesleben at lade de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps retournere, en Beslutning, hvis Udførelse yderligere fremskyndedes ved en Skrivelse af 21de fra General Rye, foranlediget ved Preussernes Fremrykning ud over Aarhus. Den 23de afgik de 2 Jægercompagnier fra Corpset, og da Lieutenant Jagd stedse ilede forud for at indhente Efterretninger om Fjenden og træffe alle Foranstaltninger til Vognskifte, lykkedes det at fortsætte Marchen uafbrudt, hvilket under de forhaandenværende Omstændigheder og indtrufne Begivenheder var af Vigtighed; Marchen gik over Langaa og Randers ad Grenaa Vejen til Nimtofte og derfra til Thorsager.

De 2 Compagnier af 1ste Jægercorps retournere atter til Corpset.

Dels af Hensyn til Mandskabs og Hestes Underhold, som i disse Egne var yderst vanskelig at erholde tilfredstillende, hvis den overhovedet var til at erholde, og dels som Følge af Fjendens Fremrykning østerpaa, gik Escadronerne med deres Infantericommandoer noget tilbage, 2den Escadron den 25de til Vorgod og den 26de til Ørre, 3die Escadron den 24de til Højris og den 25de til Højbjerg og Grønbæk, hvorfra den skulde observere Kongens Bro og Tange Færge samt patrouillere ud over nævnte Bro. Et Commando af 2den Escadron under Overvagtmester Kloppenborg, hvilket som Følge af en fra Amtmanden modtagen Efterretning om, at et Contributionscommando forventedes til Henne og Billum, var blevet detacheret til Lydum Mølle med Ordre til at occupere og afpatrouillere Egnen om Varde, fulgte efter og stødte til Escadronen i Ørre. 2den og

De detacherede Escadroners Bevægelser i de nærmeste Dage efter den 24de Juni.

3die Escadron underlagdes Major Faber, medens Oberstlieutenant Freiesleben selv begav sig til Langaa som et passende Sted til paa samme Tid at være i Forbindelse med Escadronerne, med General Ryes Corps og med Nørrejyllands Generalcommando.

1ste Escadron, der den 21de om Morgenen var i Hinge, tog af de modtagne Efterretninger om Fjendens Fremrykning ad Skanderborg-Randers Vejen Anledning til at gaae længere mod Nord; fra Langaa, hvor den fra den 26de havde sit Standqvarter, blev Aabro observeret, og Patrouillering derudover iværksat.

Den fjendlige Styrke, som senest havde opereret paa Vestkysten, og mod hvilken de nysomtalte Operationer vare blevne foretagne, var 2 andre slesvig-holstenske Escadroner under Ritmester Matthieson, som det allerede den 12te Juni, kun et Par Dage efterat de tidligere under Ritmester Groening detacherede Escadroner vare retournerede, var fundet nødvendigt at udsende for i det vestlige Jylland at inddrive de udskrevne Contributioner. Ritmester Matthieson indtraf den 14de i Lunderup og Øsse (tæt Ø. for Varde) og udsendte herfra mindre Commandoer, som foreløbigt ikke traf paa Modstand i Udførelsen af deres Hverv. Da imidlertid, som anført, et saadant Commando den 20de var blevet overfaldet, hvorved 2 Mand vare blevne tagne tilfange, og der efter Beboernes Udsagn skulde være landsat dansk Infanteri paa Vestkysten, holdt Ritmesteren det for nødvendigt at gaae tilbage til Folding Bro og der afvente videre Befaling.

Fjendens Fremrykning ud over Aarhus den 21de Juni og følgende Dage bevægede General Rye til den 24de at detachere 3die Dragon-Regiments 4de Escadron (Ritmester Holler) til Lime og den 25de til et Cantonnement i Nærheden af Sammenstødet af Hovedvejene til Randers fra Aarhus og Skanderborg, hvorfra langt udgaaende Patrouiller

skulde sendes frem ad begge disse Veje for stadigt at kunne give paalidelige Efterretninger om Fjendens Fremrykning mod Nord. Oberstlieutenant Freiesleben havde altsaa nu alle sine Escadroner under sin directe Commando; Capitain Faaborg af Generalstaben attacheredes ham som Stabschef.

4de Escadron af 3die Dragon-Regiment detacheres Nord paa. Fordelingen af de detacherede Escadroner den 28de Juni.

4de Escadron blev af Oberstlieutenant Freiesleben beordret til den 26de at afmarchere til Værum for derfra at holde Forbindelse med 1ste Escadron over Bøsbro. Sidstnævnte Escadron forlagdes imidlertid allerede den 27de til Langaa, hvorfra Aabro skulde observeres, og den 28de til Egnen tæt S. for Randers. Den 28de om Aftenen var Styrken fordelt saaledes: 1ste Escadron tæt S. for Randers, 4de Escadron i Værum, dens Infanteri i Langaa, 3die Escadron i Højbjerg og Grønbæk, og 2den Escadron i Øster- og Vester-Kejlstrupgaard til Besættelse af Resen Bro og Lysbro; der var paa denne Dag foretaget en større Demonstration ved samtidig Fremrykning med halve Escadroner og Infanteri, nemlig ad Chausseen til Aarhus ud over Spørring, over Hadsten Bro til Haldum og Foldby, over Aabro til Houlberg, Hanrum, Sall og Hammel, over Kongens Bro til Søbyvad samt over Resen Bro til Kalbygaard; fra Spørring, Foldby, Hammel, Søbyvad og Kalbygaard var der fremsendt mindre, længere udgaaende Patrouiller.

Større, fjendlig Detachering Vester paa. Bevægelser som Følge deraf.

Ifølge en den 29de fra Amtmanden i Ringkjøbing Amt modtagen Melding skulde et fjendligt Corps atter være under Fremmarche mod Ringkjøbing og allerede være kommet til Lyne, hvorfor 2den Escadron beordredes til med den den underlagte Infanteriafdeling strax at afgaae til Brejning for at indhente nøjagtigere Efterretninger og derpaa handle efter Omstændighederne. Da Escadronen paa Herningsholm fik Meddelelse om, at Fjenden endnu ikke var seet ved Skjerne, forblev den

der indtil den 1ste Juli, da Overvagtmester Kloppenborg med 16 Dragoner detacheredes til Skjerne for der at tage Observationspost, medens Escadronen selv fortsatte Marchen over Vorgod til Brejning. Kloppenborg var imidlertid ved Egeris stødt paa en Escadron slesvigholstenske Dragoner, der forfulgte ham til henimod Vorgod, hvor han kort efter stødte sammen med Escadronen, som derpaa søgte at engagere Fjenden; men denne trak sig hurtigt tilbage mod Skjerne, og da man var i Uvished om Fjendens Styrke i den øvrige Del af Terrainet, turde man ikke indlade sig paa videre Forfølgning, saameget mere som Escadronen, forinden den forlod Kejlstrupgaardene, havde Stafetefterretning om en betydelig, fjendlig Styrkes Tilstedeværelse i Varde Egnen. Ved Patrouiller bragtes i Erfaring, at Fjenden stod i Skjerne og Hanninghede Kro samt, efter Beboernes Udsagn, i Ringkjøbing. Escadronen forblev da foreløbigt i Vorgod, idet den dog om Eftermiddagen sendte Lieutenant Moe med 50 Dragoner til Brejninggaard, hvorfra den om Natten modtog Melding om, at Fjenden med 150 Dragoner havde været i Ringkjøbing. med 80 Dragoner i Røgen, 70 Dragoner i Rabjerg, 1 Escadron i Hannerup og Hanninghede Kro, ligesom det senere erfaredes, at Hovedstyrken med 2 Kanoner var i Tarm. Ifølge Lieutenantens Melding var Fjenden om Natten brudt op overalt og rykket Syd paa mod Skjerne. Escadronen marcherede da den 2den Juli fra Vorgod til Brejninggaard efter at have afsendt Overvagtmester Kloppenborg med 16 Dragoner til Skjerne. Samme Dags Eftermiddag modtoges Melding fra Overvagtmesteren, ifølge hvilken han var stødt paa 12 fjendlige Dragoner, som han havde forsøgt at indhente, men nu var haardt forfulgt af en hel Escadron. Lieutenant Moe med 30 Dragoner detacheredes uopholdeligt fra Brejninggaard for at støtte og optage Overvagtmesterens Commando, hvilket ogsaa

forsaavidt lykkedes, som Fjenden bragtes til at standse, og Overvagtmesteren med sine udmattede Heste fik noget Pusterum; men efter at have overbevist sig om vor ringe Styrke paabegyndte Fjenden atter Forfølgningen, indtil han N. for Findrup bemærkede den anden Halvdel af Escadronen, hvorpaa han, forfulgt i nogen Tid af denne, trak sig tilbage til Skjerne. 2den Escadron, der ved denne Lejlighed havde mistet 2 Dragoner, som gjordes tilfange, gik igjen tilbage til Brejninggaard, hvor den indtraf om Morgenen. Da Fjenden den følgende Dag gik bort fra Skjerne, besatte Overvagtmester Kloppenborg den 4de Juli Skjerne Bro med 20 Dragoner. En den 5te Juli over Holstebro modtagen Efterretning om, at Fjenden, c. 3000 Mand stærk, rykkede frem mod Viborg, bevirkede, at Escadronen inddrog sine Commandoer og marcherede til Holstebro, forberedende Alt til om fornødent at gaae over Limfjorden.

Den Styrke, som 2den Escadron denne Gang havde havt imod sig, havde i Virkeligheden været temmelig betydelig. Ritmester Matthiesons Tilbagemarche til Folding Bro havde havt til Følge, at Leverancerne fra de vestlige Egne strax udebleve, og der truede med at indtræde Mangel paa Fourage og Forplejningsgjenstande for de slesvig-holstenske Tropper. For at undgaae denne Ulempe og skaane det allerede meget medtagne Slesvig, saalænge man stod paa fjendligt Gebet og var istand til at inddrive Reqvistionerne med Magt, besluttede General Bonin at detachere Commandeuren for 1ste slesvig-holstenske Dragon-Regiment, Oberstlieutenant Hann v. Weyhern, med 4 Escadroner og 2 Kanoner ridende Artilleri for i Forbindelse med de 2 ved Folding Bro værende Escadroner at rense Egnen for Fjender og uden Tidsspilde inddrive alle resterende og paany udskrevne Contributioner. Den 26de Juni afmarcherede Oberstlieutenanten, og den 27de forenede han sig i Starup

med de 2 Escadroner, som havde staaet ved Folding Bro, hvorpaa Marchen fortsattes, men med tilbørlig Forsigtighed, da man stedse troede at maatte være forberedt paa at støde paa Vore

Efter et forgjæves Forsøg paa at fastholde og muligen ophæve de af vore Cavaleriafdelinger, som man endnu troede i Nærheden af Varde, blev der truffet Foranstaltninger til Inddrivning af Reqvisitionerne i Ribe Amt. Den 30te Juni erholdt Oberstlieutenanten Befaling til at fortsætte Fremrykningen saaledes, at han den følgende Dag kunde naae til Ringkjøbing; skulde han derved støde paa mindre Afdelinger, skulde de med Kraft tilbagevises; ligeoverfor større, samlede Afdelinger derimod kunde han trække sig tilbage uden at have naaet Ringkjøbing, men i hvert Fald skulde han efterlade 2 Escadroner i Egnen mellem Holsted og Folding Bro til Støtte for de videre Reqvisitioner.

Den befalede Fremrykning begyndte strax, idet dog 1 Escadron efterlodes til Inddrivning af de allerede udskrevne Reqvisitioner samt til Aflevering i Kolding af de Vaaben, Oberstlieutenanten havde fundet nødvendigt at indsamle hos Borgerne i Varde; Oberstlieutenanten beholdt 2 Escadroner og de 2 Kanoner ved Skjerne og i Terrainet umiddelbart Syd derfor, 1 Escadron detacheredes til Egeris Mølle og Borris til Dækning af højre Flanke, medens de resterende 2 Escadroner sendtes mod Ringkjøbing med Befaling til der at inddrive Levnetsmidler af alle Slags og derefter for Natten gaae tilbage til Dejbjerglund; et fra de 2 Escadroner ad Brejning Vejen udsendt Commando skulde om Natten gaae tilbage til S. for Hanning, og Escadronen ved Egeris til Hannerup (tæt S. V. for Faster Kirke). Om Eftermiddagen den 1ste Juli meldte Chefen for de mod Ringkjøbing detacherede Escadroner, Major Bismark, at han var rykket ind i denne By efter at

have ladet 1 Escadron forblive tilbage ved Gammel Mølle (tæt S. for Sammenstødspunktet af Vejene fra Silkeborg og Varde), at han ikke havde nogen Efterretning om Fjenden, og at han havde udskrevet Reqvisitionerne; Byraadet saavelsom Amtmanden havde imidlertid vægret sig ved at efterkomme dem, og først paa Truslen om at medføre sidstnævnte som Arrestant vare de blevne lovede til Kl. 4 om Eftermiddagen, hvorefter Majoren strax vilde afmarchere til Dejbjerglund. En Melding fra Detachementet paa Brejning Vejen gik ligeledes ud paa, at vore Tropper allerede for flere Dage siden vare marcherede bort fra Egnen, medens en Kl. 8 Eftermiddag indløben Melding fra Escadronen ved Egeris udsagde, at den var stødt paa 25—30 danske Dragoner, som den havde forfulgt i Retning mod Brejning uden dog at kunne indhente dem, at den derefter var marcheret til Hannerup, hvorfra den i det Fjerne kunde see danske Poster, ligesom den ogsaa havde erfaret, at der for Natten var tilsagt Indqvartering i Vorgod saavel af Cavaleri som Infanteri. Denne Melding bevægede Oberstlieutenanten til strax at beordre de N. for Skjerne Aa værende Afdelinger tilbage, og kort efter Midnat var hele Commandoet atter forenet. Den 2den Juli gik nærmest hen med at modtage de udskrevne Reqvisitioner, og først sent paa Eftermiddagen indløb der Melding fra Forposterne om, at danske Poster og Patrouiller viste sig ved Bølling Kirke; Oberstlieutenanten lod som Følge deraf Alt gjøre sig færdigt til Udrykning og gik selv med c. 1/2 Escadron frem mod Bølling og fordrev vort Commando, ved hvilken Lejlighed vi, som tidligere omtalt, mistede 2 Dragoner, der bleve fangne. Den 3die Juli tiltraadte Oberstlieutenanten Tilbagemarchen og ankom den 5te ved Middagstid til Corpset ved Fredericia, efter dog, som befalet, at have ladet 2 Escadroner forblive tilbage.

2den Escadrons føromtalte Afmarche fra Kejlstrupgaardene bevirkede, at der af 3die Escadron stationeredes $^1/_2$ Escadron i Levring, medens Capitain Rist med 25 Jægere stationeredes i Gjødvad; den anden halve Escadron og det øvrige Infanteri opløstes i mindre Dele til Besættelse og Observation af de forskjellige Overgangssteder over Guden Aa og øvrige vigtige Vejpunkter, saaledes Tange Færge, Ans Kro, Grønbæk, Kongens Bro og Øster Kejlstrup, paa hvilket sidste Sted der placeredes 1 Deling. Den 30de Juni viste Fjenden sig i Gjern Herred, idet der den nævnte Dag udsendtes 2 mobile Colonner, den ene over Voldby, Hammel, Søby, Gjern, Skandrup og Røgen, den anden over Laasby, Dallerup, Linaa, Alling og Tulstrup; i førstnævnte Retning gik 2 Compagnier og 1 Escadron under Major Rosner, i sidstnævnte Retning 2 Compagnier og $^1/_2$ Escadron under Major, Friherre Rotberg. Denne stødte ved Linaa paa en fra vor Side udsendt Styrke, bestaaende af 1 Deling Cavaleri og 20 Jægere, hvilken Styrke han antog at være ham saa overlegen, at han ikke turde fuldende de allerede begyndte Reqvisitioner, men trak sig tilbage. Mod den anden Colonne, der som Følge af dette Tilbagetog havde faaet tilsendt endnu 1 Escadron som Forstærkning, var der afgaaet $^1/_2$ Escadron og 10 Jægere til Gjern, hvormed paatænktes et natligt Overfald paa Røgen; dette blev ogsaa indledet, men Fjenden var imidlertid brudt op og var ved Midnatstid retourneret til Udgangspunktet Borum. Et Par Dage efter kom Fjenden igjen, idet der den 3die Juli afsendtes en Expediton i Retning mod Viborg for at faae nærmere Oplysning om vort i Vesten staaende Troppecorps, om hvis Styrke og Operationer Oplysningerne vare højst mangelfulde. 2 Batailloner, 2 Escadroner og $^1/_2$ 6 Pds. Batteri, Alt af den bajerske

Fjendlig Expedition mod Viborg den 3die Juli og følgende Dage.

Brigade, afgik under Commando af Oberst Hailbronner fra Borum og rykkede over Voldby og Søbyvadgaard mod Kongens Bro, efterladende ½ Bataillon og ½ Escadron som Repli ved Søbyvadgaard; for at dække denne Colonnes venstre Flanke afsendtes der samtidigt fra den kurhessiske Brigades Detachement i Skanderborg en mindre Colonne under Commando af Oberst d'Orville, bestaaende af 2 Compagnier kurhessisk Infanteri, den Lippeske Jægerafdeling, ½ Escadron Husarer og 2 Kanoner, hvilken Colonne skulde tage en Opstilling ved Resen Bro. Førstnævnte Colonne naaede Kl. 1 Eftermiddag Kongens Bro, hvor vort Infanteri hovedsagelig havde sat sig fast i Møllen N. for Broen; efterat Møllen i nogen Tid var bleven beskudt af Artilleri, trak vor Besætning sig tilbage, Broen istandsattes, og Kl. 2½ passeredes den af Fjenden, som besatte Møllen med 1 Bataillon og derefter rykkede frem til Ans Kro, hvor han udsatte Forposter paa de foran liggende Højder. Vore trak sig tilbage bag Nørre Mølle Aa; da Fjendens Styrke var saa betydelig, at man ikke antog at kunne holde samtlige Passe over Aaen, og da man mente fortrinvis at burde dække Viborg, bleve kun Passene ved Skjern (midt imellem Viborg og Randers) og Skaber Mølle ved Rindsholm besatte forholdsvis stærkt, medens de andre Passe besattes meget svagt; en staaende Patrouille etableredes i Læsten for at observere Vejen fra Randers og holde Forbindelse med Posten ved Skjern Bro. I Tilfælde af at Fjenden skulde rykke videre mod Viborg, var det Bestemmelsen, at Escadronen med dens Infanteri skulde gaae bag Skals Aa. Den 4de fortsatte den fjendlige Colonne sin Fremrykning til Højbjerg, hvorfra den afsendte større Patrouiller, hver bestaaende af 1 Deling Cavaleri og 1 Deling Infanteri paa Vogne; den ene Patrouille gik over Palstrup til Levring, hvor den bragte i Erfaring, at der Natten

iforvejen skulde have bivouakeret en af vore Escadroner; en anden Patrouille rykkede til Bjering Mølle og bragte Melding tilbage om, at en hel dansk Brigade om Natten skulde være passeret over Tange Færge og have trukket sig til Viborg; en tredie Patrouille, som gik frem paa Vejen directe mod Viborg, kom i Engagement med Besætningen ved Skaber Mølle, men trak sig hurtigt tilbage, da Reserven fra Viborg rykkede frem. Den fjendlige Hovedstyrke forblev i Egnen om Højbjerg med Hovedqvarter paa Palstrup indtil den 5te om Morgenen, da den atter rykkede mod Syd over Kongens Bro, hvorefter Overgangene over Guden Aa atter bleve besatte af Vore. Ordre afgik til 2den Escadron om at begive sig til Viborg, for at man derefter om fornødent kunde operere med en mere samlet Styrke.

1ste og 4de Escadron vende tilbage til Hovedcorpset.

1ste og 4de Escadron, som vi have forladt i Egnen S. for Randers og i Værum, vare i Henhold til Ordrer af 27de og 29de Juni, som Følge af Hovedcorpsets Formindskelse ved Bortsendelsen af Tropper til Udfaldet fra Fredericia, retournerede til 1ste Cavaleri-Brigade, medens Infanteristyrken fra disse Escadroner tildels anvendtes til Besættelse af Broen over Guden Aa i Sydkanten af Randers By samt af Aabro, senere af Fladbro og Skjernbro, af hvilke Broer den førstnævnte tilligemed de to sidstnævnte ved Generalcommandoens Foranstaltning vare blevne forberedte til Afbrydning. Oberstlieutenant Freiesleben var ligeledes retourneret til Corpset.

Foranstaltninger paa Randers Fjord og Limfjorden.

Forinden vi gaae over til Beskrivelsen af Belejringen af Fredericia skal det endnu bemærkes, at Krigsministeriet under 31de Maj havde beordret Commandeurcapitain Fisker til at træffe Foranstaltninger, ifølge hvilke ved Fjendens Fremrykning mod Randers Fjord eller Limfjorden samtlige Fartøjer, Baade, Færger o. l. kunde føres bort fra den søndre Kyst for at opbevares paa saadanne Steder, hvor Fjenden vanskeligt vilde

kunne komme til dem; kunde saadanne Steder ikke findes, skulde Fartøjerne m. m. ved Fjendens Nærmelse ødelægges; der skulde imidlertid tages alt muligt Hensyn til, at Samfærsel, Handel og Udførsel saalidt som muligt besværedes og først afbrødes eller standsedes, naar virkelig Nødvendighed bød det. I Henhold til det sidst anførte Punkt blev der truffet nøje Bestemmelser om Sejladsen paa Fjordene, og om hvilket Antal Skibe der til enhver Tid maatte løbe ind til Bolværk for at losse og lade. Ved Commandeurcapitain Fiskers Foranstaltning blev der ogsaa tilvejebragt nogle Transportmidler til i Anledning af Udfaldet fra Fredericia at overføre Tropperne fra Fyen; Kaagerne, som hertil skulde anvendes, skulde pr. Dampskib have været bugserede fra Udbyhøj til Bogense, men bleve ved Uvejr drevne ind dels til Æbeltoft, dels til Helgenæs, og kun nogle faa af dem kom i rette Tid til deres Bestemmelse.

Fortificatoriske Arbejder i og ved Fredericia.

Spørgsmaalet, om Fredericia skulde forsvares eller rømmes, havde endnu ikke fundet sin endelige Afgjørelse, da Fjenden stod foran Fæstningen. Arbejderne vare uafbrudt blevne fortsatte med saa stor en Styrke, som Forholdene tillode, Hovedenceintens Brystværn med tilhørende Banketter, Bænke i Saillanterne og Skydeskaar i Flankerne vare i Orden, Palissaderingen i Faussebraien var bleven tilendebragt, og om end den vaade Grav ikke overalt havde den ønskelige Dybde, saa kunde dog Fæstningen den 7de Maj ansees for nogenlunde beskyttet mod en Storm. Castellet havde erholdt et stærkt Feltprofil, og i Rentranterne vare 4 Caponnierer anlagte, men den paatænkte Palissadering endnu ikke rejst; ligeledes var Bygningen af et stort Krudtmagasin i den nordlige af de til det afbrændte

Arsenal hørende Kjældere først nu paabegyndt. Af Udenværker vare de 2 Portraveliner satte i Forsvarsstand, men kun ved den foran Kongens Port var Palissaderingen paabegyndt. Udenfor Fæstningen havde man til Sikkring af Oversvømmelsen anlagt et Blokhus ved Snoghøj Vejen hinsides Oversvømmelsen, og endelig ved den indre Ende af Kolding Dæmningen, der delte Oversvømmelsen i en øvre og en nedre, anlagt nogle ubetydelige Løbegrave samt et Brystværn med Skydeskaar for 4 Feltpiecer. Det havde været paatænkt at anlægge nogle Værker paa Bakkerne N. for Blokhuset, navnlig af Hensyn til større, offensive Bevægelser paa denne Floj, men disse vare ikke komne til Udførelse ved Fjendens Ankomst foran Fæstningen. Hovedmangelen ved Fæstningen var den totale Mangel paa bombesikkre Rum, hvilket i Forbindelse med den Omstændighed, at Fjenden vilde kunne forhindre en stadig Forbindelse med Fyen, gjorde Fæstningen uskikket til at udholde en regelmæssig Belejring; man maatte derfor være forberedt paa, hvis Fjenden gik frem med Energi, at maatte offre en Mængde Materiel og en større eller mindre Del af Besætningen, navnlig da de forhaanden værende Overfartsmidler vare utilstrækkelige, og Overfarten desuden i høj Grad vanskeliggjordes ved Mangel paa Landingsbroer ved Fredericia og Strib, paa hvilke Arbejdet kun var blevet lidet fremmet. Netop denne Umulighed af i kort Tid at kunne bortskaffe det betydelige Materiel, som var ophobet i Fredericia, blev imidlertid et Moment, som væsenligt bidrog til at bringe Overcommandoen til den Beslutning, at Besiddelsen af Fæstningen trods dennes mangelfulde Forsvarsevne skulde hævdes i det Mindste saalænge, indtil Fjenden med en overlegen Styrke maatte gaae angrebsvis frem imod den. Befæstningsarbejderne bleve derfor stadigt fortsatte, og da den til Tjeneste i Fæstningen værende

Ingenieurstyrke ikke var tilstrækkelig, beordrede Overcommandoen Feltingenieurdetachementet til med sin endnu disponible Deling at overtage Fuldførelsen af Landingsbroerne.

Besætningen i Fredericia bestod, som tidligere anført, af 5 Batailloner, 7 Depotcompagnier, ½ Escadron samt et mindre Cavaleridetachement paa nogle og tyve Heste, 1 Feltbatteri*), 1 Espingolbatteri, en Afdeling Fæstningsartilleri paa c. 550 Mand og en Ingenieurafdeling, omtrent 220 Mand stærk, ialt en Styrke af c. 6800 Mand. Af de 7 Depotcompagnier samt de fra Vesterhavsøerne retournerede Compagnier, der bleve dirigerede til Fredericia, befaledes ifølge kongelig Resolution af 11te Maj dannet 2 Batailloner, nemlig 4de Forstærknings-Bataillon af Depotcompagnierne af 5te, 8de, 9de og 13de Linie- samt 5te Rserve-Bataillon, og 5te Forstærknings-Bataillon af 6te og 7de Linie- samt 2den og 3die Forstærknings-Bataillons Depotcompagnier. Commandoen over 4de Forstærknings-Bataillon overdroges til Major Tuxen, hvorimod Organisationen af 5te Forstærknings-Bataillon paa Forestilling fra Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, foreløbigt stilledes i Bero, saaledes at den kun formeredes i øconomisk Henseende under den som Commandant en second i Fæstningen ansatte Major Jacobsen; paa Grund af Artilleri- og Ingenieurafdelingens ringe Styrke vare nemlig 7de Linie-Bataillons og 2det Forstærknings-Bataillons Depotcompagnier afgivne til Tjeneste henholdsvis ved hvert af disse Vaaben, medens Depotcompagniet af 3die Forstærknings-Bataillon noget senere, den 16de Maj, maatte afgives til Hjælp ved Byens Brandvæsen, da Byens borgerlige Corpser

Besætningen i Fredericia.

*) Istedetfor, som først bestemt, ½ Batteri var hele 4de Batteri (Marcussen) beordret til at forblive i Fredericia.

vare utilstrækkelige til en vedholdende og kraftig Betjening af Slukningsredskaberne. Brandvæsenet var sat under Bestyrelse af en Ingenieurofficer, og da Sprøjternes Antal ikke vilde være tilstrækkeligt i Tilfælde af større Ildebrande, var der blevet tilført fra Kjøbenhavn 6 Sprøjter, med hvilke fulgte endel Brandsvende.

Materiellet i Fredericia og i Batterierne ved Lille Belt.

Som det vil erindres, havdes der af Fæstningsskyts i Fredericia 12 84 Pds. lette Granat-Kanoner, 28 12 Pds. ældre Kugle-Kanoner, 64 3 Pds. Kanoner og 20 Haandmorterer, der den 7de Maj vare fordelte saaledes, som Bilag 3 viser. Nævnte Dag nedsatte Commandanten en Comite, bestaaende af den højstcommanderende Artilleriofficer i Fæstningen, Major Vahl, Artillericapitain Reich og Ingenieurcapitain Ernst, for at gjøre Forslag til en Forsvarsarmering. Comiteen kom til det Resultat, at Forsvaret mod et nogenlunde regulairt Angreb vilde foruden det, der allerede havdes til Besætning af Angrebsfronten og tilstødende Bastioner, udfordre Tilstedeværelsen af 10 24 Pds. Kugle-Kanoner, 10 24 Pds. Granat-Kanoner, affuterede i Rappert paa Slæde, 10 84 Pds. Morterer og 6 Stenmorterer med en Ammunitionsforsyning af 300 Skud pr. Kanon og 200 Kast pr. Morter. I Henhold hertil androg Commandanten den 8de Maj om, at det anførte Skyts med Ammunition og fornødent Materiel til Skytsets Betjening snarest muligt maatte blive oversendt fra Kjøbenhavns Arsenal, et Andragende, der ogsaa blev taget tilfølge, om end med nogle paa Grund af Forholdene nødvendige Modificationer; dog ankom dette Skyts først til Fredericia i Begyndelsen af Juni Maaned. — Mod et Angreb ad Snoghøj Vejen styrkedes Forsvaret ikke lidet ved de i Beltet værende Kanonbaade samt ved Batteriet paa Strib. Dette Batteri, hvis ældre Trace ikke var funden hensigtsmæssig, og som derfor var

blevet opkastet paany i Slutningen af April og Begyndelsen af Maj 1849, var beliggende paa den flade Landtunge, der skyder frem foran Bakkerne, hvorpaa Færgegaarden ligger. Det var bygget af Sand og i Form af en Fleche, hvis venstre og længste Face havde Front imod Vest og efterhaanden blev monteret med 5 svære 84 Pds. Granat-Kanoner og 4 36 Pds. Kuglekanoner; den højre Face blev besat med 3 svære 84 Pds. Granat-Kanoner; der fandtes ved Batteriet 2 Krudtmagasiner og en Blendering for Mandskabet. Artilleribesætningen, der ligesom Besætningen ved Batterierne paa Hindsgavls Odde var underlagt Capitain Olivarius, var bestemt til 2 Officerer og c. 90 Mand. En Oversigt over Armeringen af Batterierne ved Lille Belt findes under Bilag 4.

Sikkringstjenesten.

Fra den 7de om Aftenen overtoges Sikkringstjenesten saavel i som udenfor Fæstningen af dennes Garnison. Hovedvolden var inddelt i 2 Districter, det 1ste fra Norges Bastions lave Værk til det venstre Courtinepunkt af Prinds Christians Bastion, det 2det herfra til Pinnebergs Bastion; hvert District var sat under Commando af en Stabsofficer og givet en Besætning af 3 Compagnier med 1 Compagni som Reserve; 1 Bataillon stod desuden som Hovedreserve i Jyllandsgade. Denne Besættelse af Hovedvolden undergik i Løbet af Belejringstiden flere Forandringer; for ikke senere at komme tilbage hertil, skal man her anføre den Hovedskikkelse, under hvilken den sidst fremtraadte: Hvert af de 2 Volddistricter deltes i 2 ligestore Dele, og hver af disse var anvist til 1 Bataillon, som om Dagen besatte den med 1 Compagni, om Natten med 2; i Tilfælde af Allarmering afgave 2 af disse Batailloner hver sine 2 resterende Compagnier til Districtsreserver, der bleve placerede ved Foden af Volden paa passende Steder; den øvrige Infanteristyrke dannede, forsaavidt den ikke var afgiven til Forposttjeneste, Brandvagter eller

Arbejdscommandoer, en Hovedreserve, som i Almindelighed udgjorde 6 Compagnier. De 3 Raveliner besattes fra Hovedvolden, hver med ½ Compagni. Den hele Infanteristyrke maatte i Reglen staae under Gevær fra Kl. 6 til 8 om Aftenen og et Par Timer før Dagens Frembrud, den Tid, da man mest frygtede for en Storm. Fæstningsartilleriets Tjeneste var ordnet saaledes, at Styrken var delt i 3 Dele, hvoraf den ene var paa Volden, den anden holdtes i Beredskab i Qvartererne, medens den tredie Del hvilede og kun skulde give Mode, naar hele Volden skulde besættes; af Officererne, hvoraf der foruden den Højstcommanderende for hele Fronten og 1 for hver halve Front i Reglen kun havdes 1 for hver 2 Bastioner, havde 2 dagligt Vagt, 1 for hver Halvdel af Fronten; fra henimod Slutningen af Maj maatte ogsaa den Styrke, som holdtes i Beredskab i Qvartererne, være tilstede paa Volden et Par Timer før Daggry ligesom ogsaa i taaget Vejr. Med Hensyn til Skydningen fra Volden blev der den 10de Maj af Artillericommandoen givet en almindelig Ordre, der findes meddelt under Bilag 5.

Forposterne bestode af 2 Compagnier, hvoraf det ene besatte Retranchementet ved Kolding Vejen og herfra samt fra 2 Feltvagter i Terrainet N. for Fæstningen udstillede en Vedetkjæde i en Linie fra Oversvømmelsen til Stranden; det andet Compagni, der havde Forposterne paa venstre Fløj, havde et Piket ved Kalkbrænderiet og besatte Blokhuset ved Snoghøjdæmningen med 50 Mand, hvorfra Poster udstilledes paa de foranliggende Bakker.

Da Fjenden muligen kunde afskjære Forbindelsen fra Søsiden, og da Varigheden af Fæstningens Forsvar i saa Fald væsenligt vilde beroe paa, at saavel Garnisonen som Indbyggerne vare tilstrækkeligt forsynede med Levnetsmidler, nedsatte Commandanten en Commission, der skulde undersøge, hvorvidt Byen maatte være

forsynet med Levnetsmidler for 4 à 5 Uger, hvorledes en successiv Erstatning hensigtsmæssigst kunde bevirkes, og hvad der vilde være at iagttage ved disse Levnetsmidlers Magasinering og Udlevering til de trængende Borgere; samtidigt blev der givet et almindeligt Forbud mod at udføre fra Fæstningen Korn, Slagteqvæg, Brændsel og lignende Fornødenhedsgjenstande.

Opgaven, som stilles den slesvig-holstenske Hær.

Som det vil erindres, gik den General Bonin under 6te Maj givne Ordre ud paa, at den slesvig-holstenske Hær skulde søge at gjøre sig til Herre over hele Terrainafsnittet mellem Kolding, Rands Fjord, Fredericia og Snoghøj, en Ordre, der gjentoges den følgende Dags Aften med Tilføjende, at Generalen dernæst skulde sætte sig fast i dette Afsnit og om fornødent henvende sig directe til den i Kolding værende 1ste Division om Understøttelse. Det Haab, man fra fjendlig Side synes at have næret, at Fredericia muligen vilde blive rømmet af vore Tropper uden Sværdslag, ligesom i det forrige Aars Felttog, viste sig imidlertid snart at være et forgjæves; tvertimod erholdt man ved en tidligt om Morgenen den 8de foretagen Recognoscering Vished om, at Fæstningen var sikkret mod et voldsomt Angreb. Den Opgave, der nu stilledes de slesvig-holstenske Tropper, var en fuldstændigt defensiv, idet de erholdt Ordre til at indeslutte Fæstningen for saaledes at sikkre Rigstroppernes Operationer mod Nord. General Bonin besluttede derfor at lade sine Tropper foreløbigt forblive i deres Stilling og ved nogle Forskandsninger at sikkre sig mod mulige Udfald fra Fæstningen, hvis nordlige Frontterrain han foreløbigt vilde indskrænke sig til at observere ved Patrouiller, indtil han havde erholdt Vished om, at Besætningens Størrelse ikke oversteg 4 à 5 Batailloner, en Eventualitet, der ikke syntes at ligge fjern, da vore Overskibninger af Tropper til Fyen stedse vedbleve.

Fjenden begynder at opkaste Forskandsninger.

Den 8de Maj om Morgenen observeredes de fjendlige Forposter i Udkanten af Stovstrup Skove og derfra i nordlig Retning foran Stovstrup, og endnu samme Dags Formiddag begyndte Fjenden at opkaste en Forskandsning S. for Kolding Vejen, c. 2400 Alen fra den nærmeste Bastion, og noget senere paa Dagen en anden N. for denne Vej, Redouterne 1 og 2. Disse Arbejder bleve Tid efter anden beskudte af 2 af vore i Retranchementet Ø. for Oversvømmelsen placerede Feltpiecer under Commando af Capitain Raasløff, og Kl. 12 ½ om Eftermiddagen løsnedes det første Skud fra Volden, nemlig fra Prindsessens Bastion; da nogen væsenlig Virkning ikke var at bemærke, ophørte man imidlertid snart med Skydningen fra Volden, hvorimod den fortsattes til Aften af de 2 frempousserede Kanoner. Om Eftermiddagen fremsendtes ad Kongens Port ½ Escadron under Commando af Ritmester Krieger for at recognoscere Egnen N. for Fæstningen; den bragte Efterretning om, at Egum, Vejlby og Egeskov ikke vare besatte af Fjenden, hvis Forpostlinie strakte sig fra Rands Fjordens vestlige Del foran Stallerup mod Stovstrup.

Begivenhederne den 9de Maj.

Blokhuset ved Snoghøj Vejen var oprindeligt indrettet saaledes, at dets Besætning kunde skyde over den Jordvold, som til Dækning af Træværket var opført udenom det, men allerede den 7de Maj var man begyndt med at gjøre Volden højere, et Arbejde, der fortsattes de følgende Dage og gav Anledning til nogle smaa Engagementer. Den 9de om Formiddagen var saaledes et Arbejdscommando beskjæftiget ved Blokhuset, da Fjenden opkjørte 2 24 Pds. Granat Kanoner paa en lille Høj ved Sanddalshuse og herfra besked Arbejderne; disse trak sig efter Befaling tilbage til Kalkbrænderiet og droge herved Ilden efter sig, saa at et Par Granater endog sprang over Oldenborgs Bastion; men da man nu dels herfra, dels fra Strib og fra en Ka-

nonbaad besvarede Ilden, bleve de fjendlige Piecer snart trukne tilbage. Ved Beskydningen af Blokhuset gik en Granat ind igjennem et af dets Lufthuller og dræbte 1 Mand af Besætningen, iøvrigt ledes intet Tab. Om Eftermiddagen fandt der et ubetydeligt Engagement Sted mellem vore Forposter ved Blokhuset og Kolding Vejen og fjendlige Patrouiller, hvorved paa vor Side 1 Officer, Lieutenant Hyrup af 1ste Reserve-Jægercorps, blev saaret. En samme Dag fra Fæstningen udsendt Cavaleripatrouille bragte Melding om, at Fjenden havde forsøgt at gjøre Vadestedet over Rands Fjord ved Egeskov imprakticabelt ved Udlæggelsen af Harver o. desl., og heraf saavel som af den Omstændighed, at Fjenden den foregaaende Dag havde afbrændt Sanddalsbroen og i Løbet af Natten havde overskaaret Snoghøj Vejen i Nærheden af samme, blev det Oberstlieutenant Lunding klart, at den fjendlige Styrke foran Fæstningen neppe var synderlig stærk, og at den i det Mindste foreløbigt kun søgte at sikkre sig i sin Stilling.

Begivenhederne den 10de Maj.

Den 10de ved Daggry blev Blokhuset og de der beskjæftigede Arbejdere atter beskudte af 4 12 Pds. Kanoner, som under Dækning af et Jægercorps havde taget Stilling paa en Bakke i Nærheden af Kysten, c. 1400 Alen fra Blokhuset. Beskydningen havde ikke anden Virkning, end at Arbejdet foreløbigt standsedes, og da Ilden efter omtrent 1/4 Times Forløb blev besvaret fra Fæstningen, Strib og 2 Kanonbaade, bleve de fjendlige Piecer trukne tilbage. Det havde vist sig, at Communicationen imellem Blokhuset og Fæstningen generedes af de fjendlige Tirailleurer paa de foranliggende Bakker, og man paabegyndte derfor samme Aften Arbejdet paa en allerede tidligere paatænkt Løbegrav mellem Blokhuset og et Værk, man var ifærd med at anlægge foran Kalkbrænderiet for derfra at kunne flankere Oversvømmelsen og bestryge Snoghøj Vejen. I den

sidste Tid før Fjendens Ankomst foran Fæstningen havde vor Ingenieurafdeling ladet binde Faskiner og flette Skandsekurve i Trælle Skov; en der efterladt Restbeholdning blev under Bedækning af en dels af Cavaleri, dels af Jægere bestaaende Patrouille paa denne Dag indbragt til Fæstningen, uden at dette blev bemærket af Fjenden.

Det Sandsynlige i, at vor Styrke i Fredericia var bleven formindsket saameget, at et Udfald fra Fæstningen med overlegne Kræfter ikke stod at befrygte, havde imidlertid allerede den 9de om Aftenen ladet General Bonin foretage en delvis Forandring i sine Troppers Opstilling, hovedsagelig i det Øjemed at kunne anbringe en større Del af Tropperne i Qvarterer. Avantgarde-Brigadens Infanteri og Artilleri samt det 1ste 12 Pds. Batteri forbleve i og ved Eriso, hvor der var paabegyndt Bygningen af Hyttelejre; dens ene Escadron cantonnerede i Hønebjerg og Omegn, hvorimod den anden overgik til 2den Brigade, der dels belagde Kobbelgaard, Stovstrup, Hejse Kro og Kjærsgaard, dels med 2 Batailloner bivouakerede i Fuglsang Skov, hvor der ligeledes skulde etableres en Hyttelejr. 1ste Brigade og det 2det 12 Pds. Batteri anvistes Cantonnement i Kongsted, Torp, Taarup, Tavlov Nebel og Borup, Cavaleriet og det ridende Batteri i Rands, Brøndsted, Pjedsted, Skovbølling, Follerup, Herslev og Tolstrup, de 2 Pionercompagnier i Stovstrup. Hovedqvarteret, der den 8de var blevet forlagt til Taarup, forblev sammesteds. Terrainet V. og S. V. for Fæstningen bevogtedes af 2den Brigade og Avantgarde-Brigaden, hvilken sidste tillige havde Bevogtningen af Kysten fra Sanddalshuse til Damgaard og holdt Snoghøj besat med 1 Compagni: Egnen N.V. for Fredericia observeredes af 1 til Bredstrup henlagt Escadron: endelig var det paalagt 1ste Brigade ved Feltvagter at iagttage Kysten fra Damgaard til Gudsø.

Fordelingen af de slesvig-holstenske Tropper efter den 9de Maj.

Den passive Rolle, som var bleven tildelt den slesvig-holstenske Hærafdeling, stemmede kun lidet

med dens Føreres Ønsker. Allerede den 6te Maj havde General Bonin beordret Artillericommandoen i Rendsborg til at dirigere alt det disponible Belejringsskyts nordpaa, og Ankomsten af dette Skyts var nær forestaaende. Om en regelmæssig Belejring af Fredericia kunde der, uanseet den af General Prittwitz givne Ordre, foreløbigt vel ikke være Tale, idet man ikke vilde kunne tilvejebringe et tilstrækkeligt Antal Stykker Skyts, navnlig da en Del af Beholdningen var afgiven til Skandserne paa Dybbølhøjderne;*) men da man var vidende om, at Fredericia aldeles manglede bombesikkre Rum, haabede man at kunne tvinge Fæstningen til Overgivelse ved et Bombardement eller i hvert Fald dog derved at ryste Besætningen saaledes, at dens Modstandskraft kun vilde være ringe, saafremt der senere maatte kunne skrides til en regelret Belejring.

General Bonin beslutter et Bombardement af Fredericia.

Arbejdet paa Forskandsningerne ved Kolding Vejen, Redouterne 1 og 2, var imidlertid stadigt blevet fortsat og fuldendtes den 11te om Morgenen. Saavel denne Dag som den følgende forløb temmelig roligt; fra Fæstningen blev der kun gjort enkelte Skud, og heller ikke vore Arbejder ved Blokhuset lede nogen videre Standsning, uagtet fjendlige Tirailleurer af og til rettede deres Ild mod dette Punkt. Fjenden benyttede Tiden til at recognoscere Fæstningens nordlige Front og til at søge at finde passende Standpladser for sit Kastoskyts. Den Slugt, som i østlig Retning drager sig fra Oversvømmelsen til henimod Vejen fra Fredericia til Trælle, maatte særligt tildrage sig hans Opmærksomhed, da den i Almindelighed overalt kunde passeres af alle Vaaben-

Begivenhederne den 11te og 12te Maj.

*) Et Andragende fra General Bonin til General Prittwitz om at maatte drage dette Skyts og den i Sundeved stationerede, slesvig-holstenske Afdeling Fæstningsartilleri til Fredericia blev af denne Sidste under 15de Maj afslaaet, idet han samtidigt bemærkede, at der ikke havde været nogen Tale om, og at han heller ikke havde billiget Dannelsen af en Belejringspark foran Fredericia.

arter og frembod Dækning mod Ilden fra Fæstningen. Paa den sydlige Side af Slugten tæt ved Egum Vejen bestemte man sig for at opføre et Batteri, men for at sikkre dette ansaa man det fornødent først at anlægge en Redoute (3) N. for Slugten; Arbejdet paa denne Redoute blev paabegyndt om Aftenen den 12te under Dækning af 2 Compagnier af 7de Bataillon.

Recognoscering fra Fæstningen den 13de Maj.

I det danske Hovedqvarter havde man imidlertid besluttet, at der den 13de ved Daggry skulde foretages en større Recognoscering fra Fæstningen for om muligt at komme til Vished om Fjendens Styrke og Stilling og derved opdage, om der var Sandsynlighed for, at det var hans Hensigt, at ville gaae offensivt frem imod Fæstningen. I dette Øjemed skulde 2 Batailloner og det i Fæstningen værende Cavaleri, under Commando af Major Marcher,*) rykke ud af Kongens Port, tage en Stilling N. for Fæstningen og herfra udsende stærke Patrouiller i Terrainet mellem Bredstrup og Trælle, medens 1 Bataillon skulde rykke ud af Prindsens Port mod Stovstrup, og 1 ad Strandporten mod Eriso; den Afstand fra Fæstningen, til hvilken vore Tropper skulde trænge frem, skulde være betinget af den Modstand, som de maatte møde. Det befaledes Oberstlieutenant Lunding at lede det hele Foretagende, nærmere at bestemme Detaillerne og saavidt muligt at benytte det i Fæstningens Interesse; til Raadighed for Commandanten stilledes 2den Forstærknings-Bataillon,**) der i den Anledning overførtes til

*) Den tidligere som Forpostcommandeur fungerende Major Marcher havde ved vore Troppers Retraite den 7de Maj fulgt den over Fredericia tilbagegaaende Hærafdeling og afgik først noget senere til General Ryes Corps.

**) I Begyndelsen af Maj havde Commandeuren for 2det Forstærknings-Jægercorps, Oberstlieutenant Irminger, overtaget Commandoen over 2den Forstærknings-Bataillon, hvis midlertidige Commandeur, Major Lange, overtog Commandoen over nævnte Jægercorps.

Fredericia den 12te om Aftenen. 2 Kanonbaade befaledes stationerede N. for Fæstningen, 2 i Møllebugten, og saavel disse som Batteriet paa Strib erholdt Ordre til at understøtte Troppernes Bevægelser; samtidigt skulde Batterierne ved Middelfart allarmere Besætningen i Snoghøjved Granatkast.

Efter den Bestemmelse, som var bleven taget i et hos Commandanten afholdt Krigsraad, afmarcherede Hovedcolonnen, bestaaende af 1ste Compagni af 11te Linie-Bataillon, 1/2 Escadron af 4de Dragon-Regiment, 1ste Forstærknings-Bataillon, 5te Reserve-Bataillon, 2den Forstærknings-Bataillon, 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) og 1 Section Ingenieurer Kl. 1 1/2 om Morgenen ud ad Kongens Port. Strax efter at man havde passeret Fæstningens Glacis, detacheredes Compagniet af 11te Linie-Bataillon og en halv Snes Dragoner i nordlig Retning for at gaae frem til Kirstinebjerg og derfra poussere Cavaleripatrouiller frem mod Trælle, Egeskov og Vejlby; den øvrige Del af Colonnen slog ind i en vestlig Retning henimod det Sted, hvor Egum Vejen passerer den Slugt, som i østlig Retning bøjer af fra Oversvømmelsen. Efterat vor Forpostlinie var passeret, dækkedes Fremrykningen af et Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon. Kl. henimod 2 1/2 nærmede man sig Slugten, og man bemærkede da, at Fjenden havde besat dennes nordlige Skrænt, uden at man dog paa Grund af Mørket var istand til at bedømme hans Styrke. Major Marcher lod da 1ste Forstærknings- og 5te Reserve-Bataillon indtage en Stilling hver paa sin Side af Vejen og 2den Forstærknings-Bataillon og Artilleriet holde sig 300 Skridt bagved som Reserve, medens mindre Cavalericommandoer udsendtes paa Flankerne. Sluttede, fjendlige Afdelinger, som man opdagede hinsides Slugten, bleve beskudte af 2 af vore Kanoner, der vare bragte i Stilling Ø. for Vejen, og da samtidigt det foran værende Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, der imidlertid havde forstærket sin Skytteskjæde og havde be-

gyndt en livlig Tiraillering med de fjendlige Blænkere, efter dertil erholdt Ordre begyndte at avancere, trak Fjenden sig tilbage i vestlig Retning, fulgt af vore Skytter. 1ste Forstærknings-Bataillon, 3 Compagnier af 5te Reserve-Bataillon og Cavaleridetachementet rykkede nu frem til c. 800 Alen hinsides Slugten, hvor der indtoges en Stilling af førstnævnte Bataillon paa højre Fløj med Front imod Egum og af 5te Reserve-Bataillon paa venstre Fløj med Front imod Vest. Højderanden S. for Slugten besattes af 2den Forstærknings-Bataillon, som paa sin venstre Fløj havde 3die Compagni af 5te Reserve-Bataillon, der støttede sig til Oversvømmelsen; af Artilleriet forbleve de 2 Kanoner i deres Stilling Ø. for Vejen, medens de 2 andre bleve placerede V. for samme med Retning imod Vest. Fra den indtagne Stilling skulde efter Bestemmelsen Cavaleripatrouiller pousseres frem mod Egum, Stallerup og Bredstrup; dette kom imidlertid kun tildels til Udførelse, da der var indløbet Melding om fjendligt Cavaleries og en Bataillons Tilstedeværelse i Egnen om Stallerup, og man bemærkede, at fjendligt Infanteri rykkede frem ad Vejen fra Stovstrup. Dette blev vel under Fremrykningen beskudt fra vore 2 V. for Egum Vejen placerede Piecer, men kort efter kjørte 2 fjendlige Kanoner, og noget senere 6 andre op i og ved Redoute 2 og rettede en heftig Ild saavel mod vort Artilleri, som mod vort Infanteri; da nu tilmed yderligere Forstærkninger saaes i Fremmarche vesterfra ad Landevejen, og man navnlig troede at bemærke 3 fjendlige Escadroner, ansaa Major Marcher det ikke for tilraadeligt at udsætte sig for et Cavaleriangreb i det meget aabne Terrain, og gav derfor Kl. omtrent $4^{1}/_{4}$ sin N. for Slugten værende Styrke Ordre til at trække sig tilbage igjennem 2den Forstærknings-Bataillons Stilling mod Kongens Port. Under Retraiten bleve vore Colonner vedblivende heftigt beskudte af det fjendlige Artilleri, dog paa Grund af den store Af-

stand saa godt som uden Virkning; vort Halvbatteri, der endnu en Tid besvarede Ilden, indtil det dirigeredes tilbage ad Prindsens Port, formaaede heller ikke at udrette noget af Betydning. Efterat Alt havde passeret Slugten, tiltraadte ogsaa 2den Forstærknings-Bataillon Kl. omtrent 5 Retraiten under et ubetydeligt Engagement med de forfølgende, fjendlige Blænkere. I Nærheden af Kongens Port stødte det til Kirstinebjerg udsendte Compagni, der ikke var kommet i Berøring med Fjenden, atter til Recognosceringscommandoet, der nu rykkede ind i Fæstningen; 2den Forstærknings-Bataillon overførtes et Par Timer efter til Strib. Major Marcher anslog den Styrke, han havde havt imod sig, til 4 Batailloner, 4 Escadroner og 1 Batteri og kom til det Resultat, at det fjendlige Infanteri cantonnerede i Erisø, Stovstrup, Torp, Kongsted og Bredstrup, Cavaleriet og Artilleriet derimod V. for Fuglsang Skov.

Den anden Colonne, bestaaende af $2^1/_2$ Compagni af 11te Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 8 Espingoler, 1 Deling Ingenieurer og 50 Mand Arbejdstropper af 2den Forstærknings-Bataillons Depotcompagni, Alt under Commando af Oberst Staggemeier, afmarcherede ad Prindsens Port Kl. 2 om Morgenen til Retranchementet ved Kolding Vejen. Halvbatteriet forblev her og besatte Forskandsningerne med 2 Kanoner paa hver Side af Vejen. Med den øvrige Styrke gik Oberst Staggemeier, saasnart han af enkelte Geværskud kunde skjønne, at den højre Colonne var under Fremrykning, Kl. omtrent $2^3/_4$ frem over Dæmningen for efter Bestemmelsen at udvikle sig navnlig S. for Kolding Vejen og søge at trænge frem mod de fjendlige Skandser, som man ønskede nærmere at recognoscere. Infanteristyrken formerede sig med $1^1/_2$ Compagni i 1ste, 1 i 2den Linie, og de fremsendte Skytter kastede efterhaanden de fjendlige Forposter tilbage til Skandserne, idet navnlig venstre Fløj blev pousseret frem

henimod Fuglsang Vejen, saa at den naaede til i Højde med den sydligste Skandse; Espingolerne protsede af i den dybe Slugt hinsides Oversvømmelsen tæt S. for Kolding Vejen, hvor Forstillingerne tilligemed det i Reserve staaende 2det Compagni af 11te Linie-Bataillon forbleve, medens Piecerne bragtes opad den foranliggende Bakkeskraaning bag vor Kjædes højre Fløj, saaledes at de ved en Snes Skridts yderligere Fremrykning vilde kunne erholde frit Skud mod Syd og Vest. I denne Stilling forblev Recognosceringscommandoet under en livlig Fægtning med Fjenden, der imidlertid havde erholdt Forstærkning og holdt Skandserne og det disse nærmest liggende Terrain besat, indtil Kl. 4½, paa hvilken Tid den højre Colonne saaes i Retraite, og en fjendlig Bataillon, der rykkede frem ad Fuglsang Vejen, angreb vor Kjædes venstre Fløj. Ogsaa paa denne Fløj begyndte nu Retraiten, som iværksattes med Orden og Rolighed, idet forreste Linie trak sig igjennem 2det Compagni, der tilligemed Espingolerne havde taget en Stilling tæt V. for Oversvømmelsen, hvornæst efterhaanden hele Recognosceringscommandoet gik tilbage til Fæstningen, Artilleriet ad Prindsens Port, den øvrige Styrke ad Strandporten; Espingolerne havde ikke fundet Lejlighed til Chargering, Halvbatteriet (Marcussen) derimod havde vexlet endel Skud med det fjendlige Artilleri. Under Affairen havde den paa Stedet højstcommanderende Ingenieurofficer, Capitain Ernst, fundet Lejlighed til at recognoscere den sydligst beliggende Skandse, der viste sig at være en i Struben lukket Lynette, som dog kun skjønnedes at have et meget svagt Profil og en ringe Infanteribesætning; den Styrke, der holdt Skandserne og det disse nærmest liggende Terrain besat, ansloges til 1 Bataillon. Et Forsog paa ved Arbejdstropperne at lade et ved Fuglsang Vejen liggende Hegn sløjfe, havde man maattet opgive, da Commandoet ikke naaede Arbejdsstedet, forinden Retraiten begyndte.

Den tredie Colonne, bestaaende af 2½ Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, 4 Espingoler, 3 Sectioner Ingenieurer og 50 Mand Arbejdstropper af 2den Forstærknings-Bataillons Depotcompagni, Alt under Commando af Major Bonnez, afmarcherede Kl. 2½ ad Strandporten. Ved Kalkbrænderiet blev 1ste Compagni med Undtagelse af Skytterne efterladt som Reserve; den øvrige Styrke passerede Dæmningen, idet Skytterne af 1ste og 2det Compagni samt det halve 3die Compagni gik forud som Avantgarde, medens Espingolerne besatte den Vold, som dækkede Blokhuset, og hvorfra det foran liggende, lave Terrain kunde beherskes. Da det var paalagt saavel denne som de andre Colonner om muligt at gjøre Fanger,*) delte Avantgarden sig hinsides Blokhuset i 2 Dele, hvoraf den ene gik frem lige mod Teglværket, medens den anden sneg sig frem langs et Hegn i den der formodede, fjendlige Vagts venstre Flanke. Ubemærket nærmede man sig paa c. 100 Alen, men det lykkedes dog ikke at gjøre Fanger, idet Fjenden i Løb trak sig tilbage, hvorpaa Avantgarden tog Stilling bag et Hegn c. 400 Alen V. for Teglværket. Man var imidlertid herved kommen for langt frem i Forhold til 11te Linie-Bataillons Stilling, hvorfor Avantgarden kort efter gik tilbage til Teglværket og det nærmeste Hegn; 2det Compagni stod i Reserve ved den Blokhuset nærmeste Slugt, og en Del af Ingenieurerne og Arbejdsmandskabet blev sat i Arbejde med at sløjfe et Hegn ved Fuglsang Vejen. De fjendlige Forposter bleve imidlertid efterhaanden forstærkede, navnlig bemærkede man et Compagni, der fra Erisø

*) Commandanten, der lagde en særlig Vægt herpaa af Hensyn til de Efterretninger, som man derved sandsynligt vilde kunne erholde, udsatte en Pengepræmie for det Mandskab af Besætningen, som gjorde de to første Fanger; disse Præmier bleve først vundne den 3die Juni.

blev sendt frem mod Teglværket, og da Fjenden Kl. henimod 4½ trængte frem mod dette, samtidigt med at vor Kjædes højre Fløj blev angreben fra Fuglsang Vejen, lod Major Bonnez sin Avantgarde gaae tilbage gjennem 2det Compagni, der optog Fægtningen, men kort efter tilligemed den øvrige Styrke beordredes tilbage til Fæstningen; de ved Blokhuset placerede Espingoler kom ikke til Skud.

Under Recognosceringen vare vore Tropper blevne understøttede ved Ilden fra Fæstningen, navnlig fra Prindsessens og Holstens Bastioner, der rettede deres Skud imod det fjendlige Feltbatteri og mod de fjendlige, sluttede Infanteriafdelinger, som viste sig ved Teglværket; paa denne Fløj fik ogsaa de 2 i Møllebugten stationerede Kanonchalouper Lejlighed til at medvirke. Fægtningen var efterhaanden hendøet, da der ved Sanddalshuse pludseligt opkjørte fjendligt Artilleri, som under Afprotsningen blev beskudt fra Oldenborgs og Holstens Bastioner, og der udviklede sig herved en ikke ubetydelig Kanonade, i kvilken ogsaa de 2 Kanonchalouper og Batteriet paa Strib deltoge, indtil Fjenden trak sig tilbage mod Erisø.

Den Omstændighed, at Udrykningen fandt Sted, medens Mørket endnu var for stærkt, Mangelen paa Cavaleri og den vel tildels derved foranledigede, overvejende defensive Holdning af Hovedcolonnen medførte, at Udbyttet af Recognosceringen ikke blev synderlig stort. De Oplysninger, man erholdt angaaende den fjendlige Styrkes Fordeling, vare meget ufuldstændige, og de tilsigtede Sløjfninger af Hegn kom, som allerede omtalt, for Størstedelen ikke til Udførelse, ligesom man heller ikke demolerede de Forskandsninger, Fjenden havde begyndt at anlægge ved den oftomtalte Slugt N. for Fæstningen; man kom imidlertid til det Resultat, at Fjendens Stilling kun var at betragte som defensiv.

De fjendlige Tropper, som kom tilstede under Recognosceringen, henhørte udelukkende til den slesvig-holstenske 2den Brigade og Avantgarde-Brigaden; af førstnævnte var 1 Bataillon paa Forpost, medens en anden dels havde besat Skandserne foran Stovstrup, dels var afgiven til Dækning for Arbejderne ved Egum Vejen; af sidstnævnte Brigade var 1 Compagni paa Forpost paa højre Fløj. Ved vore Troppers Angreb dirigerede 2den Brigade de 2 i Stovstrup cantonnerende Infanteriafdelinger samt Escadronen til Understøttelse for venstre Fløj mod vor Hovedcolonne og den i Fuglsang Skov bivouakerende Bataillon samt det 6 Pds. Batteri til Skandserne og Terrainet S. for disse; Avantgarde-Brigaden lod 5 Compagnier gaae frem til Understøttelse for højre Fløj, og det var det Brigaden attacherede 1ste 12 Pds. Batteri, som tog Position ved Sanddalshuse.

Tabet paa den fjendlige Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
5 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 8 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
2 Underofficerer og 2 Menige.

Af Saarede: 2 do. 14 do.

Af disse 20 Faldne eller Saarede henhørte de 16 til 11te Linie-Bataillon.

Et Belejringstrain befales formeret.

Allerede den 12te om Aftenen var et slesvig-holstensk Fæstningsbatteri ankommet fra Rendsborg, medbringende en Del af det ventede Skyts med Ammunition, der samledes i en Park ved Hejse Kro under Ledelse af Commandeuren for det slesvig-holstenske Artilleri, Oberst Richter, hvem det paalagdes at formere Belejringstrainet og sørge for dets snarest mulige Bespænding ved Hjælp af Pontontrainets Heste. Skjøndt de til Raadighed værende Midler kun maatte ansees for

lidet tilstrækkelige, higede dog General Bonin efter snarest muligt at kunne paabegynde Bombardementet af Fredericia, og da han ikke troede, at noget nyt Udfald fra Fæstningen foreløbigt stod at befrygte, befalede han endnu den 13de om Formiddagen, at de projecterede Arbejder ufortøvet skulde fortsættes under Dækning af en til dette Øjemed detacheret Bataillon. I Løbet af den 13de og 14de blev Redoute 3, et lynetteformigt, med Skydeskaar forsynet og i Struben palissaderet Værk, fuldendt og i Løbet af Natten til den 15de monteret med 4 24 Pds. Granat-Kanoner; den 14de og 15de anlagdes dernæst det store og lille Morterbatteri, Batterierne I og II, med nogle Løbegrave foran samt et Strandbatteri (VI) i Nærheden af Sanddalshuse; til Dækning af det store Morterbatteri begyndte man endelig den 15de at opføre et alene for Infanteri bestemt Værk, Redoute 4, der fuldendtes Natten mellem den 16de og 17de. Batterierne I og II monteredes Natten til den 16de henholdsvis med 4 168 Pds. og 2 24 Pds. Morterer, og Redouterne 1 og 2 hver med 2 84 Pds. Bombekanoner. Den 15de om Morgenen afløste den slesvig-holstenske 1ste Brigade 2den Brigade i forreste Linie, idet den samtidigt indtog en noget forandret Stilling. Til Forposttjeneste afgaves dagligt 1 Bataillon med en anden som Repli; Forpostlinien strakte sig fra Teglværket til det lille Morterbatteri og østligt for Oversvømmelsen over Højderne S. for Forskandsningerne til henimod det Sted, hvor Vejen til Egeskov overskjærer Slugten; herfra bøjede den tilbage i nordvestlig Retning, idet yderste, venstre Fløj om Dagen sikkredes ved en Cavalerifeltvagt, der udstilledes fra en Brigaden attacheret, til Stallerup henlagt Escadron, om Natten ved en Feltvagt, der udsattes fra en i Egum cantonnerende Bataillon. I Tilfælde af Angreb skulde denne Bataillon rykke frem til Redoute 3, medens den

De fjendlige Arbejder i Tiden mellem den 13de og 16de Maj. Den fjendlige Opstilling fra den 15de Maj.

i Fuglsang Skov camperende Afdeling holdt sig beredt til at understøtte højre Fløj; Resten af Brigaden, der cantonnerede i Stovstrup, havde der at afvente nærmere Befaling. Den 16de ved Daggry skulde efter General Bonins Bestemmelse Bombardementet af Fredericia begynde, og han havde, da i saa Fald et Udfald fra vor Side ikke forekom ham usandsynligt, beordret 1ste Brigade, der til dette Øjemed blev forstærket med 2 Batailloner og 1 Batteri fra 2den Brigade, til den nævnte Dag Kl. 2 om Morgenen og følgende Dage at lade 2 Batailloner og 4 Kanoner indtage en dækket Opstilling bag Redoute 3 og 2 Batailloner og 2 Halvbatterier ved Fuglsang Skov. Samtidigt agtede General Bonin at iværksætte Cerneringen af Fæstningens nordlige Front; den 1ste Brigade attacherede Escadron blev foreløbigt beordret til om Dagen at udstille en Feltvagt paa Fredericia-Trælle Vejen i Højde med Kirstinebjerg til Observation af Terrainet mellem Fredericia-Egeskov Vejen og Stranden, og til Understøttelse for denne Feltvagt og for kraftigt at kunne tilbagevise et Udfald befaledes Cavaleri-Brigaden at afgive dagligt fra Kl. 2 om Morgenen til Mørkets Frembrud 2 Escadroner og 2 Kanoner af det ridende Batteri, der skulde tage Stilling paa Fredericia-Egeskov Vejen og i Tilfælde af et Udfald angribe vore Tropper i højre Flanke og Ryg.

I Fredericia var man paa det Rene med, at de af Fjenden foretagne Arbejder paa Grund af deres spredte Beliggenhed og store Afstand fra Fæstningen ikke kunde ansees som Begyndelsen til et regelmæssigt Angreb paa denne, og man antog dem derfor for at være af en rent defensiv Natur; man havde indskrænket sig til med enkelte Skud at søge at forsinke Arbejderne, og kun det Batteri, som anlagdes ved Sanddalshuse, var blevet Gjenstand for en stærkere Beskydning, navnlig fra Strib og Oldenborgs og Holstens Bastioner, uden at

der dog derved udrettedes Noget af Betydning. Vore Forposter N. for Fæstningen bleve fra den 14de Maj trukne noget tilbage, saa at Vedetterne fra nu af stode i en Linie fra Oversvømmelsen c. 500 Alen N. for Kolding Vejen over Galgebakken tversover Kodamslugten til Stranden, og de 2 Feltvagter henholdsvis i den saakaldte Apothekerens Have og i en Grusgrav foran Kongens Portravelin.

Bombardement af Fredericia fra den 16de til den 19de Maj.

Den 16de Maj Klokken noget over 3 om Morgenen begyndte Fjenden at beskyde Byen fra det store Morterbatteri og Redouterne 1 og 2, idet han samtidigt fra det lille Morterbatteri bekastede Retranchementet ved Kolding Vejen og Fæstningens Vold. Ilden rettedes mod den nordvestlige Del af Byen, hvor flere Bygninger beskadigedes, og hvor der et Par Steder udbrød Ild, der dog hurtigt blev slukket af de udstillede Brandvagter. Allerede Kl. henimod 6 om Morgenen standsede Beskydningen fra de 2 Redouter, da de 84 Pds. Bomber vare slet temperede og for Størstedelen sprang foran Contreescarpen, hvorimod Ilden fra det store Morterbatteri vedblev til Kl. omtrent 8. Kl. 5 om Eftermiddagen begyndte Bombardementet paany og vedvarede til Kl. 8 1/4 om Aftenen, uden at nogen større Virkning opnaaedes; kun 2 Menige og nogle enkelte af Byens Indvaanere bleve saarede. Fra Fæstningen, navnlig fra Slesvigs og Prindsessens Bastioner, blev Ilden besvaret vedholdende, men dog langsomt, da man paa Grund af Maalets ringe Udstrækning og Højde og den store Afstand ingen betydeligere Virkning kunde vente og derfor nærmest kun havde den Hensigt med Skydningen, at øve og opmuntre Mandskabet.

Den følgende Dags Morgen Kl. 3 1/4 begyndte Bombardementet paany, først langsomt, men efterhaanden tiltagende i Heftighed, og det fortsattes hele Dagen indtil Kl. 8 om Aftenen, dog fra Kl. 10 Formiddag til

Kl. 5 Eftermiddag med betydeligt mindre Kraft. Fjenden anvendte paa denne Dag Brandgods og Svovl indlagt i Bomberne, og der opstod derved Ildebrand paa forskjellige Steder; de fleste Projectiler faldt i Qvarteret mellem Volden, Danmarksgade og Vendersgade, hvilket Qvarter uagtet alle Anstrængelser fra Brandvæsenets Side for Størstedelen nedbrændte. Garnisonen havde paa denne Dag et Tab af 3 Døde og 12 Saarede; desuden saaredes 11 af Byens Indvaanere. Da det den foregaaende Dag havde vist sig, at en continuerlig Ild fra Fæstningens Side kun havde havt ringe Virkning, troede man at kunne tilvejebringe en større ved mod eet Maal at rette alle de Kanoner, som kunde beskyde samme, og afgive en Hovedsalve. Et saadant Forsøg gjordes mod Redoute 2, men da dette Forsøg, uagtet Skuddene faldt godt, ikke syntes at have den forønskede Virkning, gik man atter over til ved enkelte Skud at forurolige Fjenden, saalænge han vedblev sin Ild. Om Natten var der til Retranchementet ved Kolding Vejen blevet henbragt 2 10 Pds. Haandmorterer for dermed at bekaste det fjendlige lille Morterbatteri. Bekastningen var ikke uden Resultat, idet Fjendens Ild derved tildels blev dragen fra Fæstningen mod Mortererne; disse lede vel ikke noget ved den fjendlige Ild, men da Morterblokkene, der vare af Træ og gamle, lede stærkt ved vor egen Kastning, saa at en Ombytning af Morterer gjentagende maatte finde Sted, og da man ved en vedblivende Skydning udsatte sig for, at samtlige Haandmorterer let kunde blive ubrugelige, og Voldforsvaret derved svækkes, opgaves — dog først den følgende Dag — denne heldigt frempousserede Ild.

Ligesom de foregaaende Dage aabnede Fjenden atter Ilden den 18de Klokken noget over 3 om Morgenen, men dog i de første Timer kun fra det store Morterbatteri og kun med 16—18 Kast i Timen, me-

dens der tidligere ofte var gjort henved 60 Kast i samme Tid. En af de første Bomber antændte et i Nærheden af Prindsens Port beliggende Dampbrænderi, og Ilden udbredte sig snart til Qvarteret imellem Norgesgade, Danmarksgade, Danmarksstræde og Jyllandsgade, i hvilket de fleste Bygninger ødelagdes. Da flere Sprøjter bleve trufne og sønderslagne, flere af Mandskabet saaredes, og Slukningen med de forhaanden værende Sprøjter ikke ansaaes for mulig, bleve Kræfterne anvendte til ved Nedbrydning at søge at redde de ikke angrebne Dele af Qvarteret, ligesom Sprøjterne bleve trukne tilbage fra de mest udsatte Steder for at kunne benyttes ved enkeltvis opstaaende Ildebrande. Fra det store Morterbatteri gjordes der op ad Formiddagen et Forsøg paa at kaste helt over Byen til Havnen og den sydlige Landingsbro; flere Bomber faldt ogsaa paa Havnehovedet og den nærmest derved værende Del af Volden, men da en af Mortererne paa Grund af den stærke Ladning og betydelige Elevation blev ubrugbar, opgaves snart denne Kastning, hvorimod den fortsattes mod Byen hele Dagen indtil Kl. c. 9 om Aftenen. Paa Grund af dette Batteries fuldkomment dækkede Beliggenhed var ethvert Forsøg paa at beskyde det fra Fæstningen med det Skyts, som havdes til Raadighed, unyttigt; da derimod Ilden længer hen paa Morgenen ogsaa aabnedes fra Redoute 1, bleve alle de Kanoner, som kunde gives en saadan Retning, satte i Virksomhed mod denne Redoute, der ogsaa efter nogen Tids Forløb ophørte med Skydningen. Vort Tab paa denne Dag var 4 Døde og 3 Saarede, hvoriblandt Ingenieurlieutenant Bjerregaard, der havde Commandoen ved Slukningen i Nærheden af Prindsens Port; ligeledes bleve flere af Byens Indvaanere dræbte eller saarede.

Ogsaa den 19de fortsatte Fjenden Bombardementet fra Klokken noget over 3 om Morgenen til Kl. 6 Efter-

middag, men alene fra det store Morterbatteri og meget langsomt, saa at der i det Hele kun blev gjort 90 Kast. Ilden, der denne Dag var rettet mod Midten af Byen, antændte et enkelt Sted, der afbrændte, men foraarsagede iøvrigt intet Tab. Fra Fæstningen blev der paa denne Dag kun gjort nogle enkelte Skud, navnlig mod Teglværket, hvor fjendligt Infanteri viste sig, og hvor flere Officerer syntes ifærd med at recognoscere, samt mod Strandbatteriet ved Sanddalshuse, hvilket Batteri ligeledes blev beskudt fra Strib.

Hermed endte det regelmæssige Bombardement af Fredericia, under hvilket Fjenden havde gjort 1045 Kast eller Skud imod Fæstningen, der havde besvaret Ilden med 285 Skud. Bombardementet havde vakt megen Overraskelse i Fæstningen, da Anvendelsen af et saadant Middel for at bringe den til Overgivelse kun lidet syntes at svare til sin Hensigt, saavel paa Grund af de ejendommelige, Fjenden tilstrækkeligt bekjendte Bebyggelsesforhold, som fordi Forbindelsen søværts var fri, og det saaledes var usandsynligt, at den Indflydelse, som under andre Forhold Hensynet til Indbyggernes Nød vilde kunne udøve paa en Fæstningscommandants Beslutninger, her vilde kunne gjøre sig gjældende. Allerede i de første Dage efter Fjendens Ankomst foran Fredericia havde en stor Del af de mere velhavende Indvaanere forladt Byen, medtagende deres Bohave, og da Bombardementet begyndte, tiltog Udvandringen meget stærkt, især da der fra Commandantskabets Side til Lettelse for den fattigere Classe blev stillet Mandskab, Vogne og Færger til Raadighed. Det var ved Bombardementets Begyndelse blevet de mere kraftige Mænd forbudt at forlade Byen, da man vilde benytte deres Bistand ved Brandvæsenet og ved Redningen. En stor Del Bohave blev ogsaa bragt til Havnen og herfra senere overført til Fyen, Hø og

Halm blev borttaget fra Bygningerne og henkjørt til en aaben Plads; men da Ildebranden efterhaanden udbredte sig mere og mere, opgave Indvaanerne for en stor Del at redde deres Ejendele, og den 18de Maj hævedes Forbudet mod at forlade Byen, ligesom det atter blev tilladt at bortføre Levnetsmidler m. m. fra Fæstningen. For at formindske Brugen af Fourage bleve alle overflødige Heste bortsendte, og den 18de Maj overførtes til Fyen Halvescadronen af 4de Dragon-Regiment, for hvilken man under de forhaanden værende Omstændigheder ikke mente at have noget Brug, saa at der af Cavaleri kun blev det lille Detachement af 6te Dragon-Regiment tilbage i Fæstningen.

Under Bombardementet havde endel beklagelige Excesser fundet Sted, idet en Del af Brandfolkene og de ved Sprøjterne ansatte Soldater, hovedsagelig forledede dertil ved uforsigtige Yttringer fra enkelte Kjøbmænd om, at Soldaterne ligesaa godt kunde tage deres Varer, som Ilden kunde fortære dem, kastede sig over de i de brændende Bygninger værende Oplag af spirituøse Drikkevarer og senere i beruset Tilstand paa forskjellige Steder brøde ind i de af Beboerne forladte Huse og bemægtigede sig der efterladte Ejendele. Dette Uvæsen standsedes dog snart, efterat nogle af Gjerningsmændene vare blevne paagrebne og arresterede, og Commandanten havde ladet Tropperne træde an afdelingsvis og betydet dem det Strafværdige i de begaaede Ejendomsindgreb.*)

---

*) Ifølge Armeecorpsets Befaling blev der nedsat en Krigscommission for at undersøge og, efterhaanden som Nogen overbevistes, paakjende de under Bombardementet begaaede Ejendomsindgreb.

For ikke mere end nødvendigt at udsætte Besætningen blev denne fordelt i Bivouaker i Castellet og nærmeste Terrain samt ved Hovedvolden, de Dele af Fæstningen, der hidtil havde været mest skaanede for den fjendlige Ild. Paa Voldens indvendige Side, fornemmelig imellem Slesvigs og Oldenborgs Bastioner, begyndte Soldaterne snart af Tømmer og Brædder at indrette sig smaa Hytter, hvis Tag dækkedes med Jord, og som bleve anbragte i flere Etager over hinanden; en saadan Hytte, der beboedes af 4—6 Mand, beskyttede imidlertid nok mod Vejrliget, men kun tildels mod Granatstumper. For at skaffe et bedre dækket Rum indrettede Ingenieurerne langs Foden af Volden ved at escarpere Jorden og stille skraatstaaende Bjælker op imod Escarperingen endel Blenderinger, der dog ikkun afgave Plads for c. 250 Mand; desuden blev der ved Courtinen Slesvig-Prindsessen indrettet en Hytte for Districtscommandeuren paa Hovedvoldens venstre Fløj og en bombesikker Blendering til foreløbig Forbindingsstue for dette Volddistrict, ligesom ogsaa en af Castellets Caponnierer anvendtes til samme Øjemed samt til Bolig for Lægerne og senere ogsaa for Intendanten og Feltpostmesteren. Da man ikke havde ventet, at Fæstningen vilde blive beskudt med Bomber, vare Krudtmagasinerne kun beregnede paa at modstaae Granater, og man maatte derfor ile med at forøge Tykkelsen af deres Jorddække, navnlig i Bastionerne; i hver af disse byggedes der efterhaanden 2 Magasiner, hvoraf det ene tjente til Opbevaring af Ladningerne, det andet til Fyldning og Opbevaring af de hule Projectiler. Endvidere fortsattes med al Kraft Bygningen af det større Reserve-Krudtmagasin i det afbrændte Arsenals Kjældere, ligesom ogsaa Arbejdet paa de 2 Landingsbroer i Castellet, hvoraf navnlig den østlige snart skulde blive af særdeles Vigtighed.

Foranstaltninger i Fæstningen til Sikkring mod Bombardement.

Skjøndt der, som vi have seet, fra Commandoens Side blev gjort hvad der var muligt for at modvirke det ugunstige Forhold for Garnisonen, som fremkom ved, at Fjenden med en forholdsvis svag Artilleristyrke havde kunnet ødelægge en Del af Byen og tvinge Besætningen til en med betydelige saavel aandelige som legemlige Anstrængelser forbunden passiv Holdning, saa var dog denne uhyggelige Uvirksomheds Tilstand, der syntes at kunne blive af lang Varighed, selvfølgelig ikke uden Indflydelse paa Stemningen, der fandt sit Udtryk i en Skrivelse, som Commandanten den 17de Maj tilstillede General Bülow. Oberstlieutenant Lunding fremhævede heri indtrængende, at en Vedvaren i længere Tid af den ved Forholdenes Magt fremkaldte, uvirksomme Tilstand vilde demoralisere Fæstningens Garnison, at man kun ved store Udfald kunde naae et gunstigt Resultat, men at hertil fordredes en meget betydelig Forøgelse af Garnisonen; i hvert Fald vilde en hyppig Afløsning af Garnisonen, ikke alene af Infanteriet, men ogsaa af Artilleriet og Ingenieurtropperne, være ubetinget nødvendig.

Delvis Afløsning af Garnisonen.

Den 16de Maj om Formiddagen fandt den første, delvise Afløsning af Garnisonen Sted, idet 3die og 8de Linie-Bataillon samt 3die Jægercorps afløste 11te Linie- og 1ste Forstærknings-Bataillon samt 1ste Reserve-Jægercorps, hvilke Afdelinger overførtes til Fyen. Senere foretoges Afløsningen som oftest om Natten og fra den 19de regelmæssigt med 1 Bataillon, naar ikke stormfuldt Vejr eller andre extraordinaire Omstændigheder forbøde det, og Bataillonerne kom saaledes i Reglen til at ligge 6 Dage i Fredericia, 6 Dage paa Fyen o. s. fr. Af Ingenieurtropperne afløstes 1 Deling hver 5te Dag, saa at hver af de 3 Delinger kom til at ligge 10 Dage i Fredericia og 5 Dage paa Fyen; her var dog Delingen som oftest ogsaa i Arbejde med Brobyg-

ningerne, der senere i lang Tid maatte foretages om Natten. Ogsaa det i Fæstningen værende 4de Batteri (Marcussen) blev afløst, nemlig den 21de Maj af 8de Batteri (Mossin)*), hvorimod Fæstningsartilleriet og Compagnierne af 5te Forstærknings-Bataillon vedvarende forbleve i Fæstningen. Den 20de Maj ankom til Fredericia en lille Afdeling Frivillige, der af Krigsministeriet efter aflagt Prøve paa Færdighed i Skydning vare blevne antagne som Voldriffelskytter; de bleve skiftevis anvendte hovedsagelig i de foran Kalkbrænderiet liggende Værker, men gjorde imidlertid ingen væsenlig Nytte, hvilket tildels hidrørte fra, at de aldeles manglede militair Uddannelse og for en Del vare i en Alder, der gjorde dem mindre skikkede til den militaire Tjeneste.

General Bonin opgiver det regelmæssige Bombardement og beslutter sig til om muligt at afskjære Fæstningens Forbindelse med Fyen. Arbejder i denne Anledning.

Som allerede omtalt, ophørte det regelmæssige Bombardement af Fredericia den 19de Maj; den følgende Dag indskrænkede Fjenden sig til at gjøre enkelte Kast fra det lille Morterbatteri mod Besætningen af Retranchementet ved Kolding Vejen, og den 21de ophørte Skydningen aldeles, idet man ogsaa fra Fæstningens Side omhyggeligt undgik at give Fjenden nogensomhelst Anledning til paany at optage Bombardementet, saa meget mere som det af de foregaaende Dages Skydning fremgik, at man paa Grund af de fjendlige Batteriers store Afstand og deres Beliggenhed ikke vilde være istand til at udrette Noget af Betydning imod dem. For General Bonin var det blevet klart, at der ikke var noget Haab om at bringe Fredericia til Overgivelse ved et Bombardement, i det Mindste ikke saalænge For-

*) Dette Batteri var den 7de Maj henad Eftermiddagen, da Fjenden allerede trængte frem henimod Snoghej, for en Del overført hertil for at afgaae til Fredericia, men blev heldigvis tidsnok beordret tilbage til Fyen, hvor det foreløbigt henlagdes i Cantonnement i Kjerte og Omegn.

bindelsen søværts endnu var fri, og der stadigt kunde tilføres Fæstningen friske Tropper og Forraad af enhver Art; det regelmæssige Bombardemet blev derfor opgivet, og Generalens Bestræbelser vare fra nu af hovedsagelig rettede paa at forhindre den ovennævnte Forbindelse; saafremt dette lykkedes, troede han at have et grundet Haab om at bringe Fæstningen til at overgive sig, da han var vidende om, at den ikke var provianteret for længere Tid, men stadigt tilførtes Subsistentsmidler fra Fyen. Forinden han tog nærmere Bestemmelse om, hvorledes den stillede Opgave skulde løses, forekom det ham imidlertid fremfor Alt nødvendigt at kaste vore Tropper fuldstændigt tilbage bag Oversvømmelsen og sætte sig i Besiddelse af Afsnittet ved Blokhuset for paa denne Floj at sikkre sig imod enhver offensiv Bevægelse fra vor Side. Der blev derfor foretaget en speciel Recognoscering af Terrainet i Egnen om Teglværket, og den 20de om Morgenen blev der paa Højderne c. 500 Alen S. for samme og c. 900 Alen fra Blokhuset afstukket et Batteri, hvorpaa Arbejdet begyndte endnu samme Aften med en betydelig Arbejdsstyrke; paa Grund af den vanskelige, stærkt lerede Jordbund kunde Bygningen imidlertid ikke tilendebringes i Løbet af Natten, og først Natten mellem den 21de og 22de blev Batteriet V, det saakaldte Blokhusbatteri, fuldført og monteret med 1 84 Pds. Granat-Kanon, 1 24 Pds. Kugle-Kanon og 1 168 Pds. Morter.*)

*) Denne Morter havde tidligere været anbragt i det store Morterbatteri, men var Natten mellem den 19de og 20de tilligemed en anden Morter, der var bleven ubrugbar, ført tilbage til Reserveparken, saa at der i det nævnte Batteri kun forblev 2 Morterer.

Da man fra Fæstningen den 21de ved Dagens Frembrud bemærkede det fjendlige Arbejde, og man af de 2 Skydeskaars Retning sluttede, at Hensigten med Værket var at beskyde Blokhuset og Havnen, fattede Commandanten den Plan, ved et Udfald den paafølgende Nat at lade det demolere. De Officerer af Garnisonen, som han i denne Anledning raadførte sig med, nærede imidlertid Betænkeligheder derved, navnlig fordi den Styrke af 4 Compagnier, hvormed man ansaa det for nødvendigt at foretage Udfaldet, ikke vilde kunne finde Dækning i de Løbegrave, som forbandt Blokhuset med Værkerne ved Kalkbrænderiet, men maatte gaae tilbage over den flade Strandbred og derved vilde blive udsatte for et Tab, der ikke stod i Forhold til det muligt opnaaelige Resultat, Sløjfningen af det ikke monterede Batteri. Commandanten lod sig herved bevæge til at udsætte Udfaldet endnu eet Døgn, idet man saa kunde vente at træffe Værket monteret og altsaa sandsynligt vilde opnaae Fornaglingen af 2 Stykker Skyts.

Angreb paa Blokhuset den 22de Maj.

Den 22de Kl. omtrent 3½ om Morgenen aabnede det fjendlige Batteri Ilden mod Blokhuset, og kort efter begyndte samtlige, tidligere anlagte Batterier at beskyde Fæstningen. De 2 fjendlige Compagnier, der havde Forposterne paa højre Fløj, samt en Afdeling Frivillige stode beredte til at benytte det første, gunstige Øjeblik til at styrte frem og bemægtige sig Blokhuset og sætte sig fast i Terrainet henimod Oversvømmelsen; 1 Compagni var opstillet i Slugten mellem Teglværket og Blokhusbatteriet, 1 Bataillon fra Erisø tog Opstilling ved Sanddalshuse, og den 1ste Brigade var beordret til at holde sig parat til hurtig Udrykning. — Besætningen i Blokhuset bestod paa denne Dag af 1 Underofficer og 30 Menige af 3die Jægercorps's 1ste Compagni under Commando af Lieutenant C. C. A. Hansen; af denne Styrke vare 10 Mand udsatte som Vedetter paa

de nærmest liggende Bakker. Det var kun nødigt, at vore Soldater besatte denne Post, da man i Garnisonen kun havde liden Tro til, at Blokhuset vilde kunne holdes mod et alvorligere Angreb; flere højere Officerer havde ogsaa meget tidligt raadet til at opgive det, men Commandanten havde ikke villet gaae ind derpaa, da dets Opgivelse vilde gjøre det muligt for Fjenden i mørke Nætter at kunne gjennemgrave Dæmningen og saaledes aflede Oversvømmelsen. De første Granater sprang dels i Jordvolden foran, dels paa Taget af Blokhuset uden at beskadige Bjælkelaget, men snart efter gik flere Kugler igjennem Bjælkevæggen og saarede et Par af Mandskabet, hvorved de Fleste bleve modløse og ikkun ved en energisk Indskriden fra Lieutenant Hansens Side bleve holdte til deres Pligt. Umiddelbart derpaa blev imidlertid Lieutenanten, som havde taget Plads i Døren, der endnu holdtes aaben for at indlade de udsatte Poster, haardt saaret af en Kugle, der gik igjennem Blokhusets Væg, og Mandskabet forlod nu Blokhuset og trak sig tilbage til Løbegravens nærmeste Vinkel; en Frivillig lykkedes det med Assistance af et Par Mand at bringe den saarede Officer tilbage over Dæmningen. Saasnart den nærmest staaende, fjendlige Feltvagt bemærkede, at vor Besætning gik tilbage fra Blokhuset, stormede den frem imod dette og derfra videre ad Løbegraven til det længere tilbage paa Dæmningen, tildels ved Skandsekurve dannede, større Afsnit, som besattes, medens vore Jægere vege tilbage til de nærmere ved Kalkbrænderiet værende Vinkler af Løbegraven, hvorfra der hele Dagen igjennem af og til vexledes Skud med de fjendlige Skytter; ved dette Angreb bleve de fra Blokhuset udsatte Vedetter gjorte tilfange. Den ovenfor omtalte Afdeling Frivillige samt nogle Artillerister, der medførte Brandkugler, Begkrandse og lignende Tændemateriale,

vare hurtigt fulgte efter til Blokhuset, og snart stod dette i Flammer og nedbrændte til Grunden.

Fra Fæstningen havde man strax efter Angrebets Begyndelse aabnet en levende Ild saavel mod det nye, fjendlige Batteri, som mod Batterierne ved Kolding Vejen, og i Beskydningen af førstnævnte deltoge kort efter og med god Virkning Batteriet ved Strib og 1 Kanonbaad. Fra Kl. 6 aftog den fjendlige Ild, og Kl. henimod 8 ophørte Kanonaden ganske med Undtagelse af enkelte Skud, der gjordes fra Holstens og Oldenborgs Bastioner samt Kanonbaaden for at forhindre Arbejder paa Dæmningen og forurolige de der frempousserede, fjendlige Skytter; disse maatte hele Dagen forblive i deres Stilling, da man dels ikke vovede at afløse dem, dels ikke vilde opgive Besættelsen af Afsnittet, forinden de Arbejder vare bragte til Udførelse, som General Bonin havde anordnet til Sikkring af sin højre Fløj. Skjøndt det fuldstændigt stod i Fjendens Magt at gjennemstikke Dæmningen og saaledes i det Mindste delvis at aflede Oversvømmelsen, laa et saadant Foretagende ingenlunde i den fjendlige Overcommandos Plan, som jo væsenligt gik ud paa at sikkre sig mod offensive Bevægelser fra vor Side paa denne Fløj; et Infantericommando, som paa egen Haand havde begyndt paa Gjennemgravningen, erholdt derfor endnu i rette Tid Ordre til at standse med dette Arbejde, der allerede var skredet temmelig vidt frem, skjøndt man fra Fæstningen havde søgt at hindre det ved at rette flere Kanoner mod dette Punkt. De fjendlige Forposter bleve skudte frem til Oversvømmelsen, og General Bonin befalede, at der i de nærmeste Nætter, tildels ved Benyttelse af Volden om det afbrændte Blokhus, skulde anlægges Brystværn for Infanteri til Bestrygelse af Terrainet mellem Oversvømmelsen og Stranden, at disse ved en Løbegrav skulde sættes i

Forbindelse med den nærmest liggende Slugt, der skulde lukkes ved en med Banket forsynet Travers, og at den nærmeste Del af vor Løbegrav skulde sløjfes.

Mindre Udfald fra Fæstningen Natten mellem den 22de og 23de Maj.

Da det ikke var lykkedes ved Artilleriets Ild at fordrive de fjendlige Tirailleurer fra Dæmningen, besluttede Oberstlieutenant Lunding, at der skulde foretages et mindre Udfald om Aftenen for at sløjfe det tidligere omtalte, større Afsnit af Løbegraven og borttage den Række Skandsekurve, som vare anbragte paa Snoghøj Vejen. Forpostcommandeuren paa venstre Fløj, Capitain Magius, beordredes til at tage Commandoen over Dækningstropperne, Halvdelen af 6te Reserve-Bataillons 2det Compagni, der skulde drive de fjendlige Tirailleurer tilbage til henimod det afbrændte Blokhus, medens Arbejdscommandoet, 1 Section Sappeurer og 30 Mand af nysnævnte Compagni, underlagdes Ingenieurcapitain Schrøder; Løbegravene ved Kalkbrænderiet og den bagved liggende Vaabenplads bleve besatte med 1½ Compagni af 6te Reserve-Bataillon, og 2 Halvcompagnier vare placerede i Nærheden som Reserve. Efter at den til Udfaldet bestemte Styrke var mødt under Klinten ved Kalkbrænderiet, bleve Dækningstropperne delte i 2 Afdelinger, af hvilke den ene under Lieutenant Kerff skulde rykke frem langs Stranden, den anden under Lieutenant Holmsted langs Oversvømmelsen. Mandskabet, der af Capitain Magius var gjort opmærksom paa det lidet Farefulde i at rykke nogle Hundrede Alen frem foran vore Forposter mod en Fjende, der kun var en Snes Mand stærk, og hvis Ild i Mørket ikke kunde antages at have nogen videre Virkning, var formanet til at rykke rask frem uden at skyde, forinden man var kommen tæt ind paa Fjenden. Allerede inden Udmarchen fra Fæstningen synes der at have været en ængstelig Stemning blandt Mandskabet over at skulle gaae frem i Mørket i et ubekjendt Terrain, og denne

Stemning synes yderligere at være bleven næret under Udmarchen til Kalkbrænderiet, idet Forbigaaende udspurgte Folkene, hvor de skulde hen, og paa Svaret »Blokhuset« lode Yttringer falde, der vidnede om, i hvor stor Miscredit dette Sted stod hos Soldaterne. Under Opholdet ved Kalkbrænderiet traadte 2 Menige frem og anmodede paa egne og Kammeraters Vegne Lieutenant Kerff om at blive fritagne for Expeditionen, da de ikke havde Mod til i Mørket at gaae frem imod en Fjende, hvis Styrke og Stilling de ikke kjendte. Dette Andragende blev tilbagevist af Lieutenanten, og efterat saavel han som Capitain Magius havde foreholdt Mandskabet, der, som det senere oplystes, iøvrigt ikke havde bemyndiget de tvende Menige til at optræde paa dets Vegne, det Urigtige i dets Handlemaade og gjentagende opmuntret det til Opfyldelsen af dets Pligt, rykkede de 2 Afdelinger Kl. omtrent 11 frem ad de bestemte Veje og efterfulgtes af Arbejdscommandoet, der tog Vejen langs Stranden. Kort efterat de 2 Afdelinger havde passeret Løbegravens 3 første Vinkler, der vare besatte af vore Forposter, faldt de første Skud fra Fjenden, hvorved Fremrykningen bragtes til at standse. Den Afdeling, der gik frem langs Oversvømmelsen, var uagtet al Anstrængelse fra Lieutenantens Side ikke til at bringe længere frem, og den blev derfor af Capitain Magius, der var kommen til, men heller Intet havde kunnet udrette og derfor troede at maatte opgive Expeditionen, beordret til at gaae tilbage til henimod Kalkbrænderiet; Lieutenant Kerff var det lykkedes at faae en Del af Folkene frem til det større Afsnit, men da han saa sin højre Fløj blottet ved den anden Afdelings Tilbagegang, lod ogsaa han sine Folk gaae tilbage henimod Kalkbrænderiet. Arbejdscommandoet, i hvilket der ogsaa var opstaaet endel Forvirring, da det bemærkedes, at flere Folk af Dækningscommandoet trak

sig tilbage, gik, da Expeditionen maatte antages opgiven, efter Capitain Schrøders Ordre tilbage til Fæstningen, hvor det afleverede Arbejdsredskaberne og aftakkedes. Paa den anden Side havde de fjendlige Tirailleurer ved vore Troppers Nærmelse strax opgivet deres Stilling og vare i Forening med den Styrke, der stod ved det afbrændte Blokhus, gaaede tilbage til den nærmeste Slugt; noget efter besattes dog atter Volden ved Blokhuset.

Da Commandanten af Capitain Magius havde modtaget Melding om det Passerede, lod han Dækningscommandoet desarmere og de 2 fremtraadte Menige arrestere; han tiltalte dernæst Folkene, bebrejdede dem deres modløse Adfærd og opfordrede dem til at fornye Expeditionen, for at de saaledes kunde erholde Lejlighed til at afvaske den Skam, de havde paadraget sig. Paa denne Opfordring traadte efterhaanden Alle frem, og Kl. henimod 1 gjentoges Udfaldet, efterat et nyt Arbejdscommando var skaffet tilveje, bestaaende, foruden af 5 Sappeurer, af 20 Mand ligeledes af 6te Reserve-Bataillons 2det Compagni, hvilke ikke havde været med ved den første Udrykning. Under Avanceringen aabnede Fjenden en meget levende Tirailleurild, der besvaredes, men denne Gang lykkedes det at bringe Dækningstropperne frem til de dem betegnede Stillinger, henholdsvis ved den store Travers og den nærmest Blokhuset værende Vinkel af Løbegraven, medens Fjenden atter veg tilbage mod Slugten. Paa Grund af den stærke Ild var den største Del af Arbejdscommandoet imidlertid ikke til at faae frem, Folkene dækkede sig, hvor de vare, og da Commandoet kort efter gik tilbage, uagtet kun enkelte Skandsekurve vare blevne nedrevne, troede Dækningstropperne, at Arbejdet var fuldført, og gik ogsaa tilbage til henimod Kalkbrænderiet. De fjendlige Forposter gik atter frem til Volden ved Blokhuset, og endel Mandskab af en Bataillon, som var trukket frem til Tegl-

værket til Understøttelse af Forposterne, begyndte kort efter ifølge Befaling fra Stabschefen, Capitain Delius, der netop var indtruffen fra Hovedqvarteret, at opkaste en Løbegrav til Forbindelse af nysnævnte Vold og Slugten.

Hensigten med Udfaldet var saaledes endnu ikke opnaaet, og Comandanten befalede derfor Afdelingerne tredie Gang at gaae frem, hvilket skete paa samme Maade som tidligere. Dækningstropperne indtoge atter deres Stillinger, hvis midlertidige Opgivelse ikke synes at være bleven bemærket af Fjenden, og under en stadig, om end mindre stærk Tiraillering paabegyndtes af Arbejdscommandoet Nedrivningen af Skandsekurvene saavel ved Traversen over Snoghøj Vejen, som ved det bagved liggende, større Afsnit af Løbegraven; Skandsekurvene vare for Størstedelen bragte tilbage til Fæstningen eller kastede i Oversvømmelsen, af Jordopkastningen var derimod kun lidet blevet sløjfet, da den frembrydende Dag forhindrede Arbejdets Fuldførelse, og Commandoerne derfor beordredes tilbage til Fæstningen. Medens vore Udfaldstropper under denne natlige Fægtning aldeles intet Tab lede, maatte Fjenden dybt beklage Tabet af den udmærket dygtige Capitain Delius, der henimod Daggry blev haardt saaret i Hovedet og faa Dage efter afgik ved Døden.*)

Den Forsagthed, Udfaldstropperne havde vist, fandt fortjent Misbilligelse hos den øvrige Garnison; dennes Stemning var i det Hele taget meget god trods den strænge Tjeneste og de Savn, den maatte underkaste sig i den for Beboere næsten blottede By, hvis Bygninger den for Størstedelen ikke engang kunde be-

*) Posten som Stabschef ved den slesvig-holstenske Hærafdeling blev den 24de Maj overdragen til den preussiske Capitain Blumenthal.

nytte. De Menige af Dækningstropperne bleve paa Commandantens Befaling nedsatte i 2den Classe, medens der mod Underofficererne, Undercorporalerne og de to Menige, der havde andraget om at fritages for Udfaldet, blev befalet indledet en retslig Undersøgelse. Den følgende Dag bleve imidlertid efter Armeecorpsets Bestemmelse samtlige Underofficerer, Undercorporaler og Menige af Dækningstropperne samt det Mandskab af Arbejdscommandoet, som havde vist et daarligt Forhold, ialt 7 Underofficerer og 139 Undercorporaler og Menige, som Arrestanter overførte til Fyen for ved en anordnet Krigscommission at tiltales efter Krigslovens Strænghed; det tilkjendegaves samtidigt, at den arbitrairt dicterede Nedsættelse af den største Del af de Paagjældende i de Meniges 2den Classe kun kunde ansees som en foreløbig Foranstaltning, der ved en Optagelse til retslig Forfølgning af Sagen som Helhed nu maatte ansees bortfalden.*)

---

*) Efterat Undersøgelsen var endt, befalede Armeecorpset under 23de Juni, at det af 4 af Arrestanterne udviste Forhold vilde være at paakjende ved Krigsret, nemlig hvad angaaer de 2 Menige, som uden Berettigelse vare fremtraadte i Commandoets Navn, og 2 Undercorporaler, som maatte ansees at have medvirket til denne Handling, at derimod samtlige øvrige Tiltalte, af hvilke de Enkelte, som i Særdeleshed havde givet Anledning til Standsning og Uorden, ikke vare til at udfinde, skulde afgaae til deres respective Afdelinger for ikke ved en længere, fortsat Retsforfølgning at unddrages Tjenesten; det paalagdes samtidigt Befalingsmændene og Kammeraterne ved disse Afdelinger at vise den nøjeste Agtpaagivenhed og sørge for, at selv den mindste Overtrædelse fra de Paagjældendes Side, der maatte tyde paa Forsagthed, blev fremdragen og behandlet efter Fortjeneste.

Da man ansaa det for sandsynligt, at Fjenden vilde omdanne Jordværket ved Blokhuset til et Placement for Infanteri for derfra bedre at kunne beherske Stranden, gjordes der fra Fæstningen, saasnart den af Fjenden anlagte Løbegrav bemærkedes, flere Skud imod den, og for om muligt at demolere Jordværket og en derværende Palissadering skødes der næsten hele Dagen den 23de fra Oldenborgs og Holstens Bastioner meget stærkt derimod. Skjøndt Værket ikke blev saa ødelagt, som det var ønskeligt, maatte dog Skydningen i Betragtning af den store Afstand, over 1600 Alen, ansees for heldig. Den heftige Ild fra Bastionerne bragte Fjenden til at aabne sin Ild mod Fæstningen, som han beskød fra samtlige Batterier, dog kun langsomt og ikke meget længe. Kl. omtrent 2 begyndte Kanonbaadene og Stribs Batteri at assistere Fæstningen, hvilket foranledigede, at Fjenden atter begyndte sin Ild, og den saaledes opstaaede Kanonade varede til Klokken noget over 5 om Eftermiddagen uden paa nogen af Siderne at forvolde noget væsenligt Tab; i denne Skydning deltoge paa Fjendens Side 2 Piecer af det 1ste 12 Pds. Batteri, der for at modvirke vore Kanonbaade vare blevne anbragte i Strandbatteriet ved Sanddalshuse, hvor de fra nu af og indtil videre bleve staaende. Den indtraadte Standsning afbrødes atter om Aftenen mellem Kl. 7 og 8, idet Blokhusbatteriet aabnede sin Ild mod det Commando, som i sluttet Orden rykkede ud af Strandporten for at afløse Forposterne ved Kalkbrænderiet; fra Volden begyndte man at besvare denne Ild, men da Fjenden holdt inde efter kun at have gjort en halv Snes Skud, ophørte Skydningen ligeledes snart fra vor Side.

Begivenhederne den 23de Maj.

Der forløb nu et Tidsrum af 10 Dage, i hvilket Roligheden kun blev lidet afbrudt; enkelte Skud, som bleve gjorte fra Fæstningen eller navnlig fra Batteriet

Begivenhederne i Tidsrummet fra den 24de Maj indtil den 2den Juni.

paa Strib mod fjendlige Forpost- eller Arbejdscommandoer, bleve i Reglen kun besvarede ved enkelte Kast fra det store Morterbatteri, og kun en enkelt Gang, den 29de Maj om Formiddagen, da der blev gjort nogle Skud mod endel ved Blokhusbatteriet beskjæftigede Arbejdere, fandt Fjenden sig foranlediget til at kaste et halvt Hundrede Granater imod Fæstningen, der dog kun gjorde ringe Skade, idet de fleste faldt i Brandtomterne eller sprang i Luften; ogsaa imellem Forposterne vexledes kun af og til enkelte Skud. — Paa denne Tid ankom til Fredericia en Del af det Skyts, der, som tidligere antydet, i Henhold til Commandantens Andragende blev oversendt fra Kjøbenhavn, nemlig 10 84 Pds. Granat-Kanoner, 10 24 Pds. Kugle-Kanøner, 5 100 Pds. og 5 50 Pds. Morterer samt 5 15 Tommers Stenmorterer med de til Skytset hørende Affutager og den fornødne Ammunition; Mortererne ankom den 2den Juni, Kanonerne nogle faa Dage senere. Den nævnte Dag lagdes alle Bridskerne paa Hovedvolden for de 100Pds. og 50Pds. Morterer, og den følgende Morgen blev den første 50Pds. Morter bragt paa sin Plads i Slesvigs Bastion. Artilleriet erholdt ogsaa i denne Tid en meget ønsket Forstærkning af henimod 100 Mand, derimod var Mangelen paa Artilleriofficerer endnu stedse meget følelig. Vore Ingenieurer vare i denne Periode beskjæftigede med ved fortificatoriske Anlæg at sikkre Besiddelsen af Terrainet S. for Kolding Vejen imellem Oversvømmelsen og Fæstningen, hvilket ansaaes af megen Vigtighed, dels fordi Fjenden, hvis han skulde komme i Besiddelse af dette Terrain, der vilde finde mange fra Fæstningen ikke overskuelige Punkter, dels fordi Fæstningens Besætning herfra vilde have et godt Udgangspunkt for offensive Bevægelser, saafremt Fjenden maatte angribe en Front i Nærheden af Prindsens Port. Saaledes fortsattes med megen Iver Befæstningen af Land-

tungen ved Kalkbrænderiet og Sløjfningen foran Saillanten af Slesvigs Bastion, ligesom ogsaa Slesvigs Ravelin forsynedes med en Palissadering; den 31te Maj paabegyndtes desuden Anlæget af en Fleche med palissaderet Grav foran Saillanten af Holstens Bastion. Vejen til disse Udenværker havde hidtil gaaet ad Stranddæmningen; men da denne, som ovenfor omtalt, blev enfileret fra Blokhusbatteriet, maatte Vejen lægges om ad Prindsens Port og langs Contreescarpen, indtil der den 30te Maj aabnedes en Poterne under Courtinen mellem Slesvigs og Holstens Bastioner. Denne Poterne, der blev gjort 7 Fod høj og 8 Fod bred, saa at Artilleri kunde passere samme, havde en Længde af omtrent 150 Fod og fortsattes ved en aaben Caponniere over den foranliggende Batardeau. Efterat denne Poterne var fuldendt, begyndtes der paa en lignende under Courtinen mellem Dronningens og Prinds Christians Bastioner og paa en palissaderet, indadgaaende Vaabenplads foran til Sikkring af denne nye Udgang fra Fæstningen; i denne Vaabenplads blev der senere anlagt en Blokhusreduit og to Hultraverser. Samtidigt med Arbejderne foran venstre Fløj foretoges betydelige Reguleringer af Terrainet foran Danmarks Bastion, og paa flere Steder, navnlig i de ud- og indadgaaende Vinkler, paabegyndtes en dækket Vej langs Contreescarpen; ligeledes fortsattes stadigt Forbedringen af Hovedvolden, navnlig med Hensyn til Anbringelsen af Krudtmagasiner, Ramper og Skydeskaar paa Courtinerne til Flankering af Graven. Da det kunde ventes, at Fjenden vilde anlægge Batterier til Beskydning af Strib og de to nedenfor Færgegaarden værende Landingsbroer, begyndte man i denne Periode at bygge 2 nye Broer længere mod Øst.

Paa den fjendlige Side fortsattes de paabegyndte Arbejder til Sikkring af højre Fløj; Natten til den 25de Maj fuldendtes Placementet for Infanteri ved det af-

brændte Blokhus, og Natten mellem den 28de og 29de vare ogsaa de øvrige til dette Formaal befalede Arbejder færdige, nemlig tvende med Banket forsynede Traverser i den nærliggende Slugt samt forskjellige Brystværn for Infanteri, der bleve anlagte til Bestrygelse af Snoghøj Vejen paa Højderne N. for Slugten. Ligeledes blev den venstre Fløj af Blokhusbatteriet forlænget med et Skydeskaar og yderligere armeret med 1 24 Pds Kugle-Kanon, Graven om Batteriet gjort dybere, og dettes Brystværn og Krudtmagasinets Jorddække gjorte stærkere; Natten til den 30te blev den i Batteriet værende Morter ombyttet med 1 24 Pds. Skibskanon, der havde hørt til Fregatten Gefions Armering. Samtidigt blev der foretaget specielle Recognosceringer for at udfinde hensigtsmæssige Pladser for de Batterier, man agtede at anlægge for at hindre al Skibsfart til og fra Fæstningen. Da dennes sydlige Front indtil Castellet ikke fuldstændigt kunde bestryges fra Blokhusbatteriet paa Grund af den betydelige Afstand, befalede General Bonin, at der skulde anlægges et Batteri tæt S. for Fuglsang Vejen i Nærheden af Oversvømmelsen, hvor man i Skjul af et derværende, over 5 Fod højt og meget tæt, levende Hegn kunde vente at fuldføre Arbejdet, uden at dette opdagedes fra Fæstningen. Den 28de om Aftenen paabegyndtes dette Arbejde og fortsattes de følgende Nætter, saa at Batteriet blev færdigt Natten mellem den 31te Maj og 1ste Juni og monteret med 3 24Pds. Kugle-Kanoner og 2 168 Pds. Morterer. Skjøndt Batteriet kun laa c. 1250 Alen fra Saillanten af Holstens Bastion, var dets Bygning dog aldeles ikke bleven bemærket fra Fæstningen paa Grund af det omtalte Hegn, hvis Sløjfning man ikke havde naaet at iværksætte ved Udfaldet den 14de Maj; først da Fjenden Natten mellem den 1ste og 2den Juni havde anlagt et Skulderværn for Infanteri bag Hegnet N. for Fugl-

sang Vejen, indløb der fra vore Forposter Melding om det foretagne Jordarbejde; men da man blot ansaa det for en Indskjæring til Dækning for en mindre Feltvagt og trods en stadig, omhyggelig Observation ikke kunde bemærke, at noget Yderligere foretoges, fandt vort Artilleri ingen Anledning til at beskyde dette Punkt. — Det af den fjendlige Avantgarde-Brigade ved Sanddalshuse byggede Strandbatteri havde en mindre gunstig Beliggenhed, da det laa endel exponeret saavel mod Fæstningen som mod Strib; det var heller ikke blevet armeret med sværere Skyts. For imidlertid at bringe vore Landingsbroer ved Strib under Ild, hindre Skibsfarten i Beltet og modvirke Stribs Batteri, hvis Ild uagtet den store Afstand meget generede Forskandsningsarbejderne paa højre Fløj, bestemte Fjenden sig til at anlægge et nyt Strandbatteri c. 800 Alen længere mod Syd; Arbejdet paabegyndtes den 31te Maj om Aftenen og fortsattes, uagtet det af og til blev beskudt fra Strib, uafbrudt, saa at Batteriet Natten mellem den 2den og 3die Juni kunde monteres med 2 24 Pds. Kugle-Kanoner og 2 168 Pds. Morterer. — Bestrygningen af Fæstningens østlige Front med den derværende Landingsbro kunde bedst skee fra den nordlige Kyststrækning, hvorfra Fronten ganske kan oversees; man havde imidlertid Betænkelighed ved at anlægge Batterier her, ikke alene fordi disse vilde være udsatte for Krigsskibenes og Kanonbaadenes Ild, men navnlig fordi man til Beskyttelse af disse Batterier vilde være nødsaget til betydeligt at udvide Indeslutningslinien og saaledes uforholdsmæssigt sprede den disponible Troppestyrke. Man bestemte sig derfor til at søge at naae Maalet paa en anden Maade, nemlig ved at anlægge 2 Morterbatterier foran Hovedstillingens venstre Fløj, c. 1200 Alen fra Saillanterne af Prinds Georgs og Prinds Christians Bastioner, i Terrainet mellem Egum Vejen og Egeskov Vejen, og man haabede derved at kunne

bringe den østlige Landingsbro under Skud ved at kaste over Byen. For at styrke Stillingens venstre Fløj samt til Forsvar af nysnævnte Batterier, der hvert skulde indrettes til 2 168Pds. Morterer, besluttede man at anlægge en 1300—1400 Alen lang Løbegrav, som paa højre Fløj skulde støtte sig til en fra Oversvømmelsen indskydende Slugt, medens dens venstre Flanke ved Egeskov Vejen sikkredes ved en 4sidet, til 4 Stykker Feltskyts indrettet Redoute; en i Zigzag ført Approche skulde paa hver Fløj tilvejebringe en dækket Forbindelse med det bagved liggende, fra Fæstningen uoverskuelige Terrain. Efter General Bonins Bestemmelse skulde nysnævnte Arbejder allerede være paabegyndte den 1ste Juni; de nødvendige Forberedelser, saasom Forfærdigelsen af et større Antal Skandsekurve og Faskiner, Tilvejebringelsen af de nødvendige Arbejdsredskaber og disses Samling i passende Depoter m. m. lagde imidlertid Hindringer ivejen herfor, saa at Foretagendet blev opsat til den 3die Juni om Aftenen.

Den fiendlige Opstilling den 2den Juni om Aftenen.

I de slesvig-holstenske Troppers Opstilling foregik der i denne Periode forskjellige Forandringer, og samtidigt kom 2den Brigade atter frem i første Linie. Den 2den Juni om Aftenen var Stillingen saaledes: 2den Brigade havde 2 Bataillonер paa Forpost, nemlig 1 for hver Fløj, og som Replier for disse bivouakerede 1 Bataillon i Fuglsang Skov, 1 i Nærheden af Redoute 3, og 1 i Slugten ved Egeskov Vejen (fra den 7de Juni cantonnerede denne Bataillon i Stovstrup); i nævnte Slugt bivouakerede om Dagen 4 Piecer af Brigadens Batteri, der tilligemed Staben havde Cantonnement i Stovstrup. Af 1ste Brigade, hvis Chef, Oberst St. Paul, fra den 28de Maj tillige havde overtaget Posten som Commandeur for Infanteriet samt Anordningen af den hele Forposttjeneste, cantonnerede Staben og 1 Bataillon i Stovstrup (fra den 7de Juni Stallerup), 1

Bataillon i Kongsted, 1 i Taarup og Torp, 1 i Egum, og 1 i Vejlby, Batteriet i Torp (fra den 6te Juni Stovstrup). Den Escadron, som besørgede Forposttjenesten paa yderste, venstre Fløj, havde Cantonnement i Stallerup (fra den 6te Juni Egeskov), og som Repli for denne Del af Forpostlinien vare 1 Escadron og 2 Piecer af det ridende Batteri blevne henlagte til Egeskov og Egum, samt den mindre Skarpskytteafdeling til Kirstinebjerg. Den øvrige Del af Cavaleri-Brigaden med det ridende Batteri, det 2det 12 Pds. Batteri og Pionerafdelingen forbleve i deres Cantonnements henholdsvis bag Afsnittet ved Bredstrup paa begge Sider af Vejle-Vejen, i Børup og i Stovstrup; af Cavaleri-Brigaden vare dog allerede, som tidligere omtalt, den 24de Maj 2 Escadroner under Ritmester Groening blevne detacherede vesterpaa for at tvinge Beboerne der til Leverancen af endel reqvirerede Levnetsmidler og Fourage. Bevogtningen af Kysten fra Gudsø til Snoghøj, der hidtil havde paahvilet den i anden Linie staaende Brigade, var den 30te Maj overgaaet til Avantgarde-Brigaden; denne laa med 3 Batailloner og Artilleriet i og ved Erisø, 1 Bataillon i Hønebjerggaard, Snoghøj, Damgaard og omliggende Gaarde, og Escadronen i Børup. Hovedqvarteret var allerede den 23de Maj blevet forlagt til Bredstrup.

Anlæget af Batterierne foran venstre Fløj skulde, som ovenfor nævnt, tage sin Begyndelse den 3die Juni om Aftenen, og Foretagendet agtede man at indlede ved et Bombardement samme Dag fra samtlige Batterier, hvorved man vilde søge at afbryde Forbindelsen med Fyen, ryste Fæstningens Besætning og lægge Beslag paa dens Kræfter til Slukningen af de opstaaede Ildebrande. Ved Mørkets Frembrud skulde 3 Compagnier af 4de Jægercorps, der havde Forposterne Ø. for Oversvømmelsen, efterfulgte paa hver Fløj af 1

Compagni af 3die Jægercorps, gaae frem mod vore Forposter og kaste disse et Stykke tilbage; det 4de Compagni af 4de Jægercorps skulde besætte det store Morterbatteri og Redoute 4, og de 2 paa denne Fløj bivouakerende Batailloner af 2den Brigade skulde holde sig beredte til at rykke frem til Undersøttelse. Umiddelbart efterat Jægerne vare gaaede frem, skulde man begynde Traceringen af Batterierne og Redouten samt, fra hver Fløj, af Løbegraven. Til Arbejdstropper bestemtes 2 Batailloner af 1ste Brigade og et Artillericommando, nemlig 4 Compagnier til Løbegraven, 2 til Approcherne, 1 til Redouten, og det sidste Compagni samt Artillericommandoet til Morterbatterierne. I Løbet af Natten ventede man at kunne tilvejebringe en nogenlunde Dækning mod Ilden fra Fæstningen, og Arbejdet, for hvis hurtigst mulige Fremme man vilde sørge ved en regelmæssig Afløsning saavel af Arbejdsmandskabet, som af Dækningstropperne, paaregnedes fuldendt den 6de Juni.

Større Artillerikamp den 3die Juni. Forpostfægtning samme Dags Aften.

Søndagen den 3die Juni om Formiddagen afholdtes der en militair Gudstjeneste paa den saakaldte »reformeret Mark» i den østlige Del af Fredericia, og Gudstjenesten var endnu ikke endt, da Fjenden Kl. omtrent 10 ½ demaskerede sit nye Batteri og med de 24 Pds. Kanoner rettede en heftig Ild mod Holstens Bastion, medens han fra Batteriets 2 Morterer beskastede Castellet og Landingsbroerne; i Begyndelsen gjordes der ogsaa nogle Kardæskskud mod endel Arbejdere, der vare i Virksomhed ved Reguleringen af Terrainet foran Slesvigs og Holstens Bastioner. Fjendens Skud vare vel rettede, de fleste af Kuglerne sloge ind i Bastionens Saillant og borttoge en Del af Brystværnet, hvorved den der staaende 84 Pds. Granat-Kanon blev stærkt udsat. Den uforudsete Ild overraskede i første Øjeblik Besætningen i Bastionen,

men det varede ikke længe, før Alle gjenvandt den fornødne Rolighed og betjente Skytset med den største Orden og Nøjagtighed. Det første Skud fra det nye Batteri var Signalet for de øvrige, fjendlige Batterier til at begynde deres Ild; det store og lille Morterbatteri bekastede nærmest Byen, Redoute 1 og 2 beskøde Prindsessens Bastion, Blokhusbatteriet Bastionen Oldenborg og den bag samme liggende Del af Byen med Havnen, medens det nye Strandbatteri ved Erisø beskød Strib. Fra vor Side blev Ilden snart besvaret fra alle de Bastioner, hvis Beliggenhed tillod dem at virke; navnlig rettedes et større Antal Skyts mod det højre Fløjbatteri, nemlig 4 84 Pds. Granat-Kanoner, 6 12 Pds. Kugle-Kanoner og 2 12 Pds. Granat-Kanoner af 8de Batteri (Mossin), hvilke sidste havde været placerede paa den lave Del af Oldenborgs Bastion, men nu bleve ombyttede med 2 6 Pds. Kugle-Kanoner og anbragte paa venstre Face af Bastionen Slesvig. Kampen optoges ogsaa snart af Stribs Batteri og Kanonbaadene, af hvilke 2 Chalouper beskøde Blokhusbatteriet, medens 2 Chalouper og en Jolle søgte at flankere Strandbatteriet ved Erisø; ved denne Lejlighed bleve de beskudte af 6 Piecer af det 1ste 12 Pds. Batteri, der kjørte op paa Marken i Nærheden af Stranden. Kl. omtrent 1 vare Kanonerne i det højre Fløjbatteri bragte til Taushed, hvorimod de derværende Morterer og de øvrige, fjendlige Batterier fortsatte Skydningen endnu et Par Timer; men derefter og indtil Aften indskrænkede Fjenden sig til at sende enkelte Bomber ind i Fæstningen, der ligeledes hele Eftermiddagen og Natten vedblev at gjøre enkelte Kast mod højre Fløjbatteri, som havde lidt særdeles meget, og hvis Istandsættelse man vilde søge at hindre. Fra fjendlig Side blev der paa denne Dag gjort c. 530 Kast eller Skud, fra Fæstningen og Strib c. 650. I det højre Fløjbatteri var ved Skydningens-

Ophør 1 af de 24 Pds. Kanoner fuldstændigt demonteret, og det øvrige Skyts med Undtagelse af den ene Morter i mere eller mindre utjenstdygtig Stand; ogsaa Blokhusbatteriet led endel, og den derværende 84 Pds. Granat-Kanon kunde en Tidlang ikke deltage i Fægtningen. Fjendens Tab af Mandskab var: 2 døde og 6 saarede Underofficerer og Menige. Paa Holstens Bastion blev 1 84 Pds. Granat-Kanon demonteret, idet en Kugle borttog den nederste Del af Hovedet, og det ene Hjul til en 12 Pds. Kanon sønderskudt; paa Prindsens Bastion sonderskødes begge Hjulene til en 3 Pds. Kanon, og endelig blev henimod Kampens Slutning 1 12 Pds. Kanon paa Prinds Georgs Bastion truffen af en 168 Pds. Bombe, der sønderslog Lavetten tilligemed Bridsken. Vort Tab af Mandskab var: 1 saaret Underofficer og 3 døde og 12 saarede Menige.

Den Skade, Fæstningsværkerne havde lidt, blev istandgjort i Løbet af Natten, og Artilleriet havde endnu før Midnat fuldstændigt bragt Skytsbesætningen i sin forrige Stand; den demonterede 12 Pds. Kanon paa Holstens Bastion var allerede bragt til Skud inden Kampens Ophør. Da det havde vist sig, at de Kanoner, der skøde over Bænk, vare utilstrækkeligt dækkede, begyndte man at opsætte Merloner, dog saaledes at Kanonernes Virkningssfære aldeles ikke indskrænkedes. Skjøndt Byen led endel ved Bombardementet, var det dog ikke lykkedes Fjenden at skyde nogen Del af den i Brand; kun et enkelt Sted skete en Antændelse, men Ilden blev hurtigt slukket, inden den havde faaet Tid til at udbrede sig. Det var første Gang, at Bomberne havde naaet Castellet, hvor flere militaire og civile Contoirer havde etableret sig i Barakker, og hvor ogsaa endel fattigere Indvaanere fra Byen havde søgt Tilflugt. Denne Befolkning blev nu sprængt fra hinanden, idet de fleste Borgere med Resten af deres

Ejendele søgte over til Fyen;*) de militaire Contoirer etableredes i de dem anviste Caponnierer, medens de civile flyttedes til den nordøstlige Del af Byen. Her, navnlig i Qvartererne omkring den danske og den reformerte Kirke, vedblev man endnu i længere Tid at være aldeles fri for fjendlige Projectiler, hvorfor ogsaa denne Del af Byen stadigt var belagt, navnlig med Artilleriets Mandskab, og kun tildels var rømmet af Indvaanerne. — Communicationen med Fyen var vel bleven vanskeliggjort ved de fjendlige Batterier, idet vore Skibe fra nu af for Størstedelen maatte opgive at benytte den sydlige Landingsbro ved Castellet og de 2 vestligste Landingsbroer ved Strib; men det blev dog utvivlsomt for Fjenden, at han ikke ved de hidtil anvendte Midler vilde være istand til at afbryde Forbindelsen, da de østlige Broer laa udenfor virksom Skudvidde; enkelte Bomber naaede vel henimod den østlige Landingsbro i Fredericia, men vare uden Virkning.

Samme Dags Eftermiddag havde 3die Jægercorps's 1ste Compagni under Commando af Lieutenant Wildenradt overtaget Forposttjenesten foran Fæstningens nordlige Front fra Oversvømmelsen til Stranden. 1 Sergent med 20 Mand havde Feltvagten N. for Kongens Port, en anden Feltvagt paa 70 Mand under Lieutenant Acharius stod i Apothekerens Have, medens Resten af Compagniet, omtrent 100 Mand, var fordelt i de paa begge Sider af Kolding Vejen anlagte Forskandsninger, hvoraf den nordlige endnu dengang var ganske aaben. Henimod Aften observeredes fra vore Forposter, at

*) Endel Tømmersvende, der hidtil havde været anvendte ved Befæstningsarbejderne, benyttede Dagens Uro til at flygte bort fra Fæstningen og maatte erstattes med dertil egnet Mandskab, som udtoges af Afdelingerne.

Fjenden trak en større Styrke sammen N. for Fæstningen, ligesom man ogsaa bemærkede en usædvanlig Støjen blandt de fjendlige Forposter, og da Tusmørket faldt paa, saaes Fjenden at samle sig i Slugten ved Egum Vejen, idet først enkelte Folk og senere større Grupper ad Gangen vedbleve at krybe ned i Slugten langs Hegnene. Melding herom blev strax af Forpostcommandeuren paa denne Fløj, Capitain Rohweder, personlig overbragt Commandanten, der i den Anledning beordrede, at 2 Compagnier skulde rykke ud af Poternen ved Slesvigs Bastion og stille sig til Disposition for Forpostcommandeuren. Denne var endnu ikke retourneret, da et hurtigt opblussende Ildsignal viste sig fra Redoute 2, og de fjendlige Jægercompagnier med tætte Kjæder foran under Hurraraab styrtede frem mod vore Forposter mellem Egeskov Vejen og Oversvømmelsen. Navnlig i Terrainet mellem Apothekerens Have og Oversvømmelsen trængte Fjenden stærkt paa og tvang snart venstre Fløj af vor Kjæde til at vige tilbage til Kolding Vejen nogle Hundrede Alen Ø. for Forskandsningerne, medens vor Feltvagt fra Apothekerens Have trak sig tilbage henimod Glaciet foran Prindsens Port. Ved Fjendens Fremtrængen i hans højre Flanke mod Kolding Vejen lod Lieutenant Wildenradt henimod en Snes Mand under en Officers Commando blive tilbage i Forskandsningerne til Forsvar af Dæmningen og lod sin øvrige, disponible Styrke formere en tæt Kjæde i Grøften langs den nævnte Vej. Med denne Styrke besluttede Lieutenanten, da han i det klare Maaneskin nogenlunde kunde oversee Forholdene, og da Forstærkning fra Fæstningen hvert Øjeblik kunde ventes, at forsøge paa ved et kraftigt Modangreb at standse Fjenden; han lod derfor give Signal til at ophøre med Skydningen — hvilket Signal tildels ogsaa toges tilfølge af Fjenden — og strax derpaa blæse »Attaque« i

Forbindelse med flere Signaler, der gjentoges af de Hornblæsere, der vare fordelte i Kjæden, for at dupere Fjenden angaaende Styrken. Attaquen, der udførtes under Hurra mod Fjendens højre Fløj, blev vel modtagen med en stærk Ild paa nær Afstand, men da de fleste Kugler gik for højt, og den tilsigtede Virkning ikke opnaaedes, oppebiede Fjenden ikke Angrebet, men gik paa dette Punkt ilsomt tilbage; ½ Peloton af 8de Linie-Bataillons 3die Compagni under Lieutenant Hastrup, der havde staaet som Piket i Slesvigs Ravelin, men af Forpostcommandeuren var blevet dirigeret frem og opløst i Kjæde paa højre Fløj af Lieutenant Wildenradts Styrke, deltog i dette Angreb. Ved denne Tid ankom 3die Linie-Bataillons 4de Compagni under Capitain Weldingh, hvilket tilligemed 1ste Compagni af 5te Linie-Bataillon under Capitain Rothe af Commandanten vare befalede at rykke ud af Prindsens Port til Understøttelse af Forposterne, da de 2 Compagnier, der vare beordrede til Udrykning gjennem Slesvigs Poterne, 3die Jægercorps's 3die Compagni under Capitain Tersling og 2den Forstærknings-Bataillons 4de Compagni under Lieutenant Kühle, ikke naaede hurtigt nok frem. Af førstnævnte Compagni bleve Skytterne og snart efter hele Compagniet bragte frem i Kjæden tilhøjre for Pelotonet af 8de Linie-Bataillon, og de her kjæmpende, fjendlige Jægercompagnier, hvis højre Fløj stadigt trængtes af Lieutenant Wildenradts Commando, bleve nu under en levende Ild bragte til at vige; en fjendlig Afdeling, der viste sig paa Kolding Vejen hinsides Oversvømmelsen og gjorde Mine til at ville gaae frem ad Dæmningen, gik strax tilbage, da den blev beskudt af vor i Forskandsningerne efterladte Styrke. Imidlertid vare de 3 ovennævnte Compagnier af 5te Linie-Bataillon, 3die Jægercorps og 2den Forstærknings-Bataillon omtrent samtidigt ankomne og af For-

postcommandeuren blevne dirigerede frem henholdsvis tilhøjre for Compagniet af 3die Linie - Bataillon, til Understøttelse af vor venstre Fløj og bag vor Kjædes Centrum. Under en levende Ild og gjentagne Attaquer fortsatte vore Tropper Fremrykningen udover vor tidligere Vedetstilling, og paa vor venstre Fløj trængte Lieutenant Wildenradts Commando endog indenfor den tidligere, fjendlige Vedetlinie, der her kun var nogle Hundrede Alen fjernet fra vor og markeret ved gravede Huller for de forskjellige Poster. Tæt indenfor denne Linie forefandtes paa en Strækning af 300-400 Alen en med Smaapæle og hvide Bændler afstukken Trace til den tidligere omtalte Løbegrav; Bændlerne saavelsom nogle Vaaben og noget Værktøj, Arbejdstropperne havde efterladt, borttoges og indbragtes til Fæstningen.

Samtidigt med at Jægercompagnierne gik frem til Angreb paa vore Forposter, havde Stabschefen ved den fjendlige Overcommando tilligemed den højstcommanderende Artilleri- og Ingenieurofficer begivet sig frem for at bestemme Traceen for de 2 Morterbatterier. De Steder, hvor man havde tænkt paa at anlægge disse, fandtes imidlertid paa Grund af deres sumpige Beskaffenhed ikke egnede til dette Øjemed, og da man under Mørket og den stedse mere opblussende Fægtning ikke formaaede at udfinde andre, mere passende Punkter, besluttede man ikke at paabegynde Anlæget af Morterbatterierne denne Nat, men at indskrænke sig til at arbejde paa Redouten og Løbegravene. Deres Tracering blev tildels tilendebragt, og paa venstre Fløj blev ogsaa Arbejdet saavel paa Redouten som paa Løbegraven optaget af Arbejdscommandoerne, saa at der i Løbet af Natten var tilvejebragt ret god Dækning imod vor Ild; men paa højre Fløj forhindrede, som vi have seet, vore Troppers Stilling Arbejdets Paabegyndelse. Et Par Gange søgte vel den fjendlige Kjæde, forstærket med

mindre Dele af Arbejdstropperne og den som Repli bag højre Fløj staaende Bataillon, atter at gaae frem; men Forsøget opgaves snart, da vore Tropper, der tildels havde holdt inde med Skydningen, paany begyndte samme. Kl. omtrent 1 afbrød Fjenden Fægtningen, og da Ilden efterhaanden ganske var ophørt, lod Capitain Rohweder vore Vedetter indtage deres tidligere Stilling under Dækning af Tirailleurkjæden, hvis venstre Fløj nu dannedes af 3die Jægercorps's 3die Compagni, der under Fægtningen havde afløst Lieutenant Wildenradts Commando. Derefter blev dette Compagni, Piketafdelingen af 8de og Compagniet af 3die Linie-Bataillon trukne tilbage til Fæstningen; af Compagniet af 5te Linie-Bataillon afgaves ½ Peloton til Forstærkning af Feltvagten, medens dets øvrige Styrke tilligemed Compagniet af 2den Forstærknings-Bataillon blev staaende S. for Kolding Vejen indtil Kl. 3 om Morgenen for at tjene som Reserve for Forposterne. Fjenden lod sin højre Fløj nærmest Oversvømmelsen atter gaae frem til den tidligere Vedetstilling, hvor Mandskabet begyndte at grave sig ned, medens venstre Fløj besatte den opkastede Løbegrav. Den egenlige Hensigt med det med saa stor Forventning imødesete Forehavende, hvortil saa betydelige Kræfter vare satte i Virksomhed, var altsaa ikke naaet, og da den højstcommanderende Artillerioffiser allerede nu erklærede, at han betvivlede at kunne anlægge de paatænkte Morterbatterier saaledes, at den ønskede Virkning vilde kunne opnaaes, befalede General Bonin, at Arbejderne foreløbigt kun skulde fortsættes med det Maal for Øje, at tilvejebringe en mere sikkret Forpoststilling. Ved Daggry marcherede derfor Størstedelen af de i Beredskab holdte Tropper tilbage til deres Cantonnementer og Bivouaker. Batterierne erholdt Ordre til at besvare ethvert Skud fra vor Side med et Bombe-

kast og efter Evne søge at hindre Forbindelsen mellem Fæstningen og Fyen.

Tabet i Nattefægtningen den 3die Juni.

Tabet paa den fjendlige Side i denne Nattefægtning var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
1 Officer, 5 Underofficerer og Menige.
Af Saarede: 1 do. 19 do. do.
Af Fanger: » do. 2 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
1 Officer, » Underofficerer og 1 Menig.
Af Saarede: » do. » do. 9 do.

Den faldne Officer var Lieutenant C. F. Møller af 3die Jægercorps.

Commandantens Opfattelse af Situationen. Skrivelse derom til Overcommandoen.

Da man den 4de om Morgenen fra Fæstningen bemærkede det af Fjenden om Natten udførte Arbejde, antog man det at være den 1ste Parallel til et Angreb mod Fronten mellem Prindsessens og Dronningens Bastioner, saameget mere som Løbegraven paa flere Steder var cremailleret og opsat med Skandsekurve, hvilket man naturligvis ansaa for Begyndelsen til Batterier. Fjenden saaes i de første Dage stadigt at fortsætte Arbejdet, dog med saa ringe Styrke og saa spredt, at det vilde synes hensigtsløst at beskyde ham heftigt; der blev kun af og til gjort et Granatkast for at forurolige Arbejderne, navnlig fra Kongens og Dronningens Bastioner, hvorfra Dele af Løbegraven nogenlunde kunde enfileres. I den Anskuelse, at Fjenden nu vilde skride til et alvorligt Angreb paa Fæstningen, bestyrkedes Commandanten yderligere derved, at Fjenden i de nærmeste Dage, foruden stærkt at beskyde Fæstningen, særligt rettede sin Ild mod vore Transportskibe og Landingsbroerne saavel ved Strib som i Fredericia. Den 4de havde vort Artilleri indskrænket sig til at svare med enkelte Skud, navnlig mod det højre Fløjbatteri for

endmere at demolere det og forstyrre mulige Arbejder, men den følgende Dag deltoge alle Bastioner paa det vestlige Volddistrict i Skydningen, der varede fra Kl. omtrent 8 om Formiddagen til henimod Kl. 2 om Eftermiddagen. Det højre Fløjbatteri blev særdeles medtaget i denne Kamp, Morteren blev for en Tid bragt til Taushed, og Fjenden saa sig foranlediget til om Natten at bortføre de 3 24 Pds. Kanoner, hvormed Batteriet havde været armeret I Fæstningen var det Prindsessens Bastion, der led mest; desuden faldt der flere Granater i Bastionen Delmenhorst, hvor der var oplagt endel Artillerimateriel, som man herved saa sig foranlediget til at flytte bort til i Nærheden af Norges Bastion. Ogsaa Batteriet paa Stribs Odde var engageret i disse Dages Kampe, navnlig med det fjendlige Strandbatteri ved Erisø,*) hvorfra man dels gjorde et forgjæves Forsøg paa at skyde Magasinerne ved Strib i Brand, dels ved at forstærke Ladningerne og træffe særlige Foranstaltninger for at kunne give de 24 Pds. Kanoner en større Elevation bragte sine Skud til at naae den nærmeste af de derværende, nye Landingsbroer og saaledes lagde yderligere Hindringer i Vejen for Forbindelsen mellem Fredericia og Fyen. Hvorledes man i Fæstningen opfattede Situationen, vil iøvrigt bedst fremgaae af nedenanførte Skrivelse, som Commandanten den 5te Juni afsendte til den danske Overcommando, en Skrivelse, der, som vi senere skulle see, særligt bidrog til, at General Bülow erholdt friere Hænder med Hensyn til Iværksættelsen af sin Plan om et Angreb paa det fjendlige Belejringscorps:

---

*) Det engelske Krigsdampskib Hecate, der under Artillerikampen den 4de kom sydfra op igjennem Beltet og ankrede i Nærheden af Strib, blev ved denne Lejlighed beskudt fra Batteriet ved Erisø og fra Blokhusbatteriet.

Ingen vil kunne fortænke mig i, at jeg ønsker Fæstningen befriet, inden det er for sildigt, saa at den Undsætning, som vi vente af Armeen, og som den i det Heles Tarv vil yde Fæstningen, kommer saa betimeligt, at den kan komme over Beltet over til Fredericia og ud af denne, saaledes at den med Eftertryk kan angribe Fjenden.

Hidtil har jeg antaget, at Fjenden ikke trøstede sig til at angribe Fæstningen, men vilde nøjes med en Circumvallationslinie fra Blokhuset og de der i Slugten anbragte Værker med 3 Etagers Ild langs Oversvømmelsen og den nordvestlige Del til Stranden, der afsluttede Fæstningen saaledes, at ingen Udfald, endsige Deboucheringen af hele Armeen var mere mulig uden meget følelige Tab, og selv i dette Tilfælde med usikkert Resultat.

Conservationen af Oversvømmelsen, den forsigtige Maade, hvorpaa de fjendlige Værker ere anlagte, og endelig den Omhyggelighed, hvormed han holder sig udenfor vort Artilleries Skudvidde, gjorde det til iforgaars Morges sandsynligt, at han her ligesom ved Dybbølbjerg væsenligt vilde indskrænke sig til at forhindre Fjendens Fremtrængen og derved sikkre sig imod Angreb og Forfølgning.

Nu retter Fjenden øjensynligt sin Ild imod vor Forbindelse med Fyen og vil altsaa hindre os i fremdeles at drage Fordel for Forsvaret af denne Forbindelse med Armeen, med Hospitalerne, med Magasinerne for Ammunition og Levnetsmidler o. s. v. Dette tyder ligesom Parallelen, der blev anlagt Natten mellem den 3die og 4de dennes ligeoverfor Bastionerne Georg, Christian og Dronningen, paa, at man nu vil gjøre Alvor af Angrebet paa Fæstningen, hvortil, som man mener, Skytset fra Christian den 8de og Gefion skal afbenyttes.

Hvis Fjenden vil gaae frem med ligesaa megen Dristighed og Energi, som han hidtil har vist Betænksomhed og Forsigtighed, og hvis han kan skaffe saameget Artilleri imod Fæstningen tilveje, at han kan bringe vor Ild til Taushed, saa vil han imod disse, ikke engang med bedækket Vej forsynede, provisoriske Værker i 8 Dage kunne poussere sine Arbejder saavidt, at han kan forsøge Stormen efter at have demoleret Palissaderne, lagt Breche og aldeles slukket den flankerende Ild.

Det vil i saa Tilfælde være nødvendigt, at Fæstningen befries inden 8 Dage, da det er meget misligt at udsætte en Fæstning, som ikke har fuldstændigen vaade Grave — denne Tørke udtørrer dem mere og mere — eller Revetementsmure, men kun Jorddosseringer og Palissadering, for en Storm, naar Besætningen ikke er større end den nuværende, der, saalænge vort Artilleri er uberørt, kan være tilstrækkelig, men uden kraftig Bistand af dette Vaaben ikke vil være istand til at afslaae en Storm.

Det maa næsten ansees for ugjørligt at debouchere fra Fæstningen ad Snoghej Vejen til Sanddalsbroen og Erisø. At debouchere over Dæmningen paa Kolding Vejen til Stillingen foran Stovstrup og Fuglsang er, hvis det lykkes, forbundet med stort Tab, hvis det mislykkes, vil det være saare vanskeligt at føre Tropperne tilbage over en enkelt Dæmning. Dalen, som strækker sig fra Oversvømmelsen i nordøstlig Retning, danner imod Nord et befæstet Afsnit, som er yderligere forstærket ved den foranliggende Løbegrav; imod Nord er der endnu kun en aaben Strækning imellem denne og Stranden af omtrent 3000 Alens Længde, som imidlertid inden faa Dage kan være aflukket enten ved en Forlængning af Løbegraven til Stranden, eller ved en Linie fra Dalen til Trælle Skov.

Det er vigtigt at sprænge Nættet, inden Snøren trækkes til.

Hvad enten Fjenden vil indskrænke sig til at forhindre Armeens Debouchering eller ved et regulairt Angreb vil erobre Fæstningen, synes det utvivlsomt, at Armeen inden 8 Dage maa kunne gribe Offensiven, da den ellers muligen ikke kan komme over, ud af Fæstningen, eller kan bidrage noget Væsenligt til at forhindre Fæstningens Fald. Disse 8 Dage ere nødvendige, for at Armeen kan drage den fornødne Forstærkning til sig, og det er derfor den højeste Tid, at der tages en endelig Beslutning over det Spørgsmaal, om Armeen skal virke offensivt for Fæstningen og altsaa om 8 Dage gaae med hele Styrken over til Jylland, eller om den, vedblivende at understøtte Fæstningen og successive aflose Garnisonen som hidtil, iøvrigt skal overlade Fredericia til alle Fæstningers uundgaaelige Skjæbne, naar de ikke erholde Undsætning.

Selv om det sidste, for Fæstningen saa sørgelige Alternativ vælges, er det nødvendigt, at dette bestemt udtales, og at man ikke overlader os til et gjækkende Haab, hvis Ikkeopfyldelse i høj Grad vil demoralisere Garnisonen.

Fremfor Alt fordrer min Stilling, at jeg faaer en bestemt og klar Underretning om, hvad man vil. At jeg underordner mig dette, er jo en Selvfølge. Men jeg kan ikke lede Forsvaret paa hensigtssvarende Maade, uden at jeg veed, hvorvidt jeg skal bringe Offre for at sikkre Armeens Debouchering, hvorvidt jeg kan regne paa en kraftig Bevægelse, der degagerer Fæstningen før dens Fald, eller om jeg alene er henvist til Fæstningens egne Kræfter og altsaa ved hvert Skridt maa tage Hensyn paa, at Fjenden faaer saa lidet Bytte, og vi lide saa ringe Tab som muligt.

Jeg andrager altsaa paa, at der fattes Beslutning om, hvad Armeen kan og vil gjøre for Fæstningen, at hvad man vil gjøre, skeer, inden det er for silde, og at jeg i denne Henseende erholder bestemt Befaling og Underretning.

Lunding.

Den i denne Skrivelse udtalte Formening om, at Fjenden nu vilde skride til et alvorligt, regelmæssigt Angreb paa Fæstningen, viste sig imidlertid snart at være ugrundet. Løbegraven N. V. for Fæstningen blev vel efterhaanden forlænget, navnlig paa højre Fløj til en mindre Slugt, som udgaaer fra Oversvømmelsen, men da Arbejdet iøvrigt kun lidet fremmedes, og Fjenden ikke gjorde noget Forsøg paa med Zigzagger at debouchere nærmere frem mod Fæstningen, sluttede man snart, at dens Bestemmelse kun var af defensiv Natur. Foruden dette Arbejde saaes Fjenden indtil henimod Slutningen af Juni aldeles ikke at foretage noget nyt fortificatorisk Anlæg mod Fæstningen, men han indskrænkede til at reparere og hist og her at fuldstændiggjøre de ældre Værker.

Begivenhederne i Tidsrummet fra den 4de til den 27de Juni.

General Bonin havde nemlig den 4de Juni ganske opgivet Bygningen af de projecterede Morterbatterier og den venstre Fløjredoute, da Commandeuren for Artilleriet efter en paany foretagen Recognoscering af Terrainet i Nærheden af Løbegraven var kommen til det Resultat, at der her ikke vilde kunne anlægges saadanne Batterier tilstrækkeligt nær Fæstningen; hertil kom endnu den Omstændighed, at der kun havdes et ringe Forraad af Ammunition, og en snarlig Erstatning ikke var at vente. De Arbejder, der udførtes i den nærmeste Tid, bestode, som omtalt, i Reparationer og Fuldstændiggjørelse af de ældre Værker samt i Bygningen af Hytter for de Tropper, der hidtil havde maattet bivouakere; saaledes blev der navnlig

i Nærheden af Redoute 3 bygget en Hyttelejr for 1 Bataillon, hvilken Lejr fuldendtes den 14de Juni. Den 12te Juni overtog 1ste Brigade atter Tjenesten i forreste Linie, men beholdt som Cantonnement for 1 Bataillon Vejlby istedetfor Stovstrup, der blev belagt af den i anden Linie staaende Brigade; 1ste Brigades Stabsqvarter etableredes i Anelyst, 2den Brigades i Odstedgaard. Samme Dag fandt General Bonin sig atter foranlediget til at sende 2 Escadroner af Cavaleri-Brigaden under Befaling af Ritmester Matthieson til de vestlige Amter til Inddrivning af Reqvisitioner. — Den 7de Juni havde den slesvig-holstenske Hær lidt et foleligt Tab, idet Oberst St. Paul under en Inspicering af det højre Fløjbatteri var bleven dræbt af en Kanonkugle; Posten som Commandeur for Infanteriet blev nu overdragen til Oberst Zastrow, medens Majorerne Stückradt og Gersdorff overtoge Commandoen henholdsvis over 1ste Brigade og Avantgarde-Brigaden.

I hele dette Tidsrum forefaldt der næsten dagligt kortere eller længere Artillerikampe, hvoraf enkelte betydeligere nærmere skulle blive omtalte. De fremkaldtes sædvanligt ved de Forsøg, der fra højre Fløjbatteri, Blokhusbatteriet og Erisøbatteriet bleve gjorte paa at hindre Samfærdselen mellem Fæstningen og Fyen, Forsøg, der dog maatte blive resultatløse, saalænge man ikke var istand til at bestryge Fæstningens Østfront. Følelsen heraf og den anstrængende Tjeneste uden nogen Udsigt til et positivt Udbytte kunde ikke Andet end virke nedtrykkende paa Troppernes Stemning, og General Bonin optog derfor i Midten af Juni atter Tanken om at anlægge Batterier til Beskydning af Fæstningens Østfront. Endnu engang blev der foretaget nøjagtige Undersøgelser angaaende Muligheden af at anlægge Morterbatterier N. V. for Fæstningen foran Løbegravens venstre Fløj; men da man kom til det

Resultat, at dette ikke lod sig udføre uden meget omfattende Arbejder, og at den østlige Landingsbro paa Grund af den store Afstand neppe vilde kunne beskydes med tilstrækkelig Virkning herfra, bestemte General Bonin sig endelig til, at der skulde skrides til Anlæget af Batterier i Nærheden af Stranden N. for Fæstningen, og efter en den 18de Juni foretagen, speciel Recognoscering bleve de nærmere Bestemmelser i saa Henseende tagne. Ved det Sted, hvor Vejen fra Fæstningen til Exercerpladsen gjør en Bøjning mod Nord, omtrent 3000 Alen fra den østlige Landingsbro, skulde der bygges et Batteri for 2 168 Pds. Morterer og 2 24 Pds. Kugle-Kanoner — efter en senere Bestemmelse 2 Batterier, nemlig Nr. VII, det saakaldte store, venstre Fløjbatteri for 1 84 Pds. Granat-Kanon og 3 24 Pds. Kugle-Kanoner, og Batteri Nr. VIII for 2 168 Pds. Morterer — og til Beskyttelse for dette Batteri 2 lukkede Værker for Infanteri, nemlig Redoute 5 til Sikkring af højre Flanke, og Redoute 6 bagved Batteriet til Bestrygning af samme; omtrent 200 Alen foran Batteriet skulde der anlægges en Løbegrav fra Skrænten ved Stranden tvers over Vejen indtil Redoute 5, og i den nærmest bagved liggende Slugt indrettes passende Placements for en Repli; for at sikkre Batteriet imod Angreb fra Søen bestemtes der anlagt 2 Strandbatterier IX og X paa Skrænten ved Exercerpladsen, hvert til 2 Granat-Kanoner. Til Forsvar af disse Anlæg paaregnedes en Brigade, hvoraf 1 Bataillon med 2 Compagnier skulde besætte Forskandsningerne og med de 2 andre Compagnier belægge en Hyttelejr, der skulde anlægges et Par Tusinde Alen nordligere; 2 Batailloner og 4 Piecer skulde anbringes i en større Hyttelejr ved Kirstinebjerg og i de nærliggende Gaarde, og Resten af Brigaden indtage et Cantonnement i Egeskov for i Forening med de til Ege-

General Bonin bestemmer sig for Anlæget af Batterier N. for Fæstningen.

skov og Egum henlagte 2 Escadroner og 2 Kanoner af det ridende Batteri at danne Reserven. Med Hensyn til den Rækkefølge, efter hvilken Arbejderne skulde udføres, befalede General Bonin, at Hyttelejren først skulde bygges, dernæst Strandbatterierne, derpaa Redouterne og Løbegraven, og endelig Hovedbatteriet. Ønsket om at hindre enhver Forbindelse med Fæstningen ad Søvejen og derved muligt endog hidføre dens Overgivelse havde saaledes bragt General Bonin til at opgive de Betænkeligheder, han hidtil havde næret ved at sprede sine Kræfter, og til at undervurdere den Fare, der kunde true ham, dersom hans Modstander, endnu inden Adgangen til Fæstningen var spærret, concentrerede en større Troppestyrke til et energisk Angreb paa hans Stilling; Generalen synes at have beroliget sig ved den Tanke, at en Forøgelse af Fæstningens Besætning ikke vilde kunne skee uden at blive bemærket, og at den i Afsnittet N. for Fæstningen dislocerede Brigade i værste Tilfælde vilde kunne trække sig tilbage over det 1—2 Fod dybe Vadested over Rands Fjord, der i dette Øjemed blev recognosceret af Chefen for Staben.

Den 19de Juni bleve Pionercompagnierne og Størstedelen af Pontontrainets Heste forlagte til Trælle, og den følgende Morgen paabegyndtes Bygningen af Hyttelejrene. Skjøndt der arbejdedes med en betydelig Styrke, gik Bygningen dog kun langsomt fra Haanden dels paa Grund af indtrufne, uheldige Vejrforhold, dels fordi der manglede Straa, saa at Hyttelejren ved Kirstinebjerg ikke blev færdig før den 26de Juni, og den mindre Hyttelejr paa Exercerpladsen først den følgende Dag.

Den fjendtlige Opstilling fra den 26de Juni.

Natten mellem den 25de og 26de fandt en større Diclocationsforandring Sted, samtidigt med at 1ste Brigade indtog Stillingen paa venstre Fløj. 3 af Brigadens Bataillonner og Halvdelen af det samme attacherede Batteri indtoge et Cantonnement i Vejlby og Egeskov,

medens 2 Bataillonner og det andet Halvbatteri henlagdes til Hyttelejren ved Kirstinebjerg. Af de Escadroner, der hidtil havde besørget Forposttjenesten paa yderste, venstre Fløj, forblev den ene i Egeskov, hvorimod den anden forlagdes til Egum, hvor tillige de 2 Kanoner af det ridende Batteri forbleve. Til Forposttjeneste paa denne Fløj afgaves foreløbigt kun 1 Compagni af de i Hyttelejren ved Kirstinebjerg værende Bataillonner samt et Cavaleridetachement; sidstnævnte skulde holde Forbindelsen med 2den Brigades Forposter og med Compagniet, der udsatte en Feltvagt i Slugten S. for Exercerpladsen, medens Resten af dette stilledes som Repli ved den mindre Hyttelejr. Brigadens Stabsqvarter etableredes i Kirstinebjerg. Af 2den Brigade, der bestemtes til Forsvar af Forskandsningerne N. V. for Fæstningen og ved Kolding Vejen, henlagdes 1 Bataillon og $^1/_2$ Batteri i Cantonnement i Stovstrup, 1 Bataillon i Stallerup, hvor tillige det 2det 12 Pds. Batteri cantonnerede, og 1 Bataillon og $^1/_2$ Batteri til Hyttefejren bag Redoute 3; til Forpostjenesten her afgaves 2 Bataillonner, hvoraf den ene havde en Repli paa 2 Compagnier ved Vejen til Egum og med den øvrige Styrke besatte Redouterne 3 og 4 samt Løbegraven da Oversvømmelsen til tæt Ø. for Vejen til Egeskov; ren anden Bataillon afgav Besætningen til Redouterne 1 og 2 og til de 2 Feltvagter nærmest Kolding Vejen, medens Resten af Styrken placeredes som Repli længere tilbage ved Chausseen. Brigadens Stabsqvarter forlagdes til Sønderbygaard. Til Bevogtningen og Forsvaret af Terrainet mellem 2den Brigades Stilling og Møllebugten maatte Avantgarde-Brigaden, der iøvrigt beholdt sin Stilling, afgive 1 Bataillon, som belagde Hyttelejren i Fuglsang Skov og stilledes umiddelbart under Commandeuren for Infanteriet, der vedblivende havde sit Qvarter i Stovstrup; af denne Bataillon udstillede 1 Com-

pagni de 2 sydligste Feltvagter og afgav Detachements til Besættelse af Forskandsningerne ved Blokhuset og Blokhusbatteriet samt til en Repli, der var placeret ved Teglværket. Af Cavaleri-Brigaden afmarcherede paa denne Dag, som allerede tidligere omtalt, 4 Escadroner og 2 Kanoner under Commando af Commandeuren for 1ste Dragon-Regiment, Oberstlieutenant Hann v. Weyhern, til en Expedition vesterpaa i Anledning af en Melding, der var indløben fra den derhen detacherede Ritmester Matthieson, om at danske Tropper havde vist sig i Egnen om Varde, og at Ritmesteren derfor havde seet sig foranlediget til at gaae tilbage til Folding Bro. Den resterende Del af Cavaleri-Brigaden forblev i Cantonnementet bag Afsnittet N. V. for Bredstrup.

Den 27de Juni om Aftenen, efterat Arbejdet paa den mindre Hyttelejr var færdigt, paabegyndtes Anlæget af Redoute 5 og Løbegraven og den følgende Dag af de 2 Strandbatterier paa Exercerpladsen. Imidlertid var der til det slesvig-holstenske Hovedqvarter indløbet Efterretninger om, at en større Transportflaade var afgaaet med Tropper fra Als nordpaa, og ligeledes bemærkede man nogle Dage senere, at det betydelige Antal Skibe, som hidtil havde ligget i Nærheden af Bogense, for Størstedelen var afsejlet, Omstændigheder, som syntes at tyde hen paa, at en større Concentration af de danske Tropper forestod. Skjøndt der aldeles intet Bestemt forelaa angaaende Maalet for de eventuelt forestaaende Operationer fra dansk Side, saa stod det dog at befrygte, at der tilsigtedes et Angreb paa de slesvig-holstenske Tropper foran Fredericia, et Angreb, om hvis Hensigtsmæssighed forskjellige danske Blade paa den Tid endog tydeligt udtalte sig. Det syntes derfor fremfor Alt magtpaaliggende at paaskynde Anlæget af de Batterier, ved hvilke man haabede at kunne hindre enhver

Adgang til Fæstningen ad Søvejen, og man forlod derfor den oprindeligt for Arbejdets Fremme lagte Plan og paabegyndte allerede den 29de om Aftenen Anlæget af det store, venstre Fløjbatteri, samtidigt med at Arbejdet fortsattes paa Redoute 5, Løbegraven og de 2 nordligere liggende Strandbatterier.

Medens Fjenden saaledes traf Foranstaltninger, der kunde medføre en alvorlig Fare for Fæstningen, var man dersteds i det omhandlede Tidsrum stadigt beskjæftiget med at fuldstændiggjøre de fortificatoriske Anlæg; vore Arbejdscommandoer trak derved jevnligt den fjendlige Ild paa sig, saa at de enkelte Gange maatte inddrages, og Arbejdet paa de mere fremskudte Punkter væsenligt maatte udføres om Natten. Befæstningen af Terrainet ved Kalkbrænderiet og foran Fronten Holsten-Slesvig skred godt fremad, og Fjendens svage Angreb tillod her at anlægge Værker, der tilstedede at holde dette Terrain, om ogsaa Oversvømmelsen blev afledet; ligeledes fuldførtes i dette Tidsrum Poternen under Courtinen mellem Dronningens og Prinds Christians Bastioner, samt de til Sikkring for denne Udgang bestemte Anlæg. Retranchementet ved Kolding Vejen havde hidtil kun bestaaet i et Kanonplacement med tilliggende Løbegrave paa begge Sider af Vejen, der var spærret ved et stærkt Forhug. For at styrke denne af vore Forposter besatte Stilling, der, som det ogsaa havde vist sig den 3die Juni, var stærkt udsat ved et Angreb nordfra, begyndte man den 12te Juni om Aftenen Anlæget af en Løbegrav, der med Front imod Nord støttede sig til højre Fløj af Kanonplacementet; Arbejdet her blev efterhaanden fortsat og udvidet, saa at der derved lidt efter lidt fremstod en Lynette, som dog først fuldendtes i Begyndelsen af Juli, idet den lukkedes i Struben med en Palissadering. — Til yderligere Sikkerhed etableredes der en Hovedreserve for vore Forposter, idet

fra den 4de Juni 1, og senere 2 Compagnier beordredes til om Natten at bivouakere i Slugten foran Slesvigs Bastion; allerede noget tidligere var Vaabenpladsen foran Oldenborgs Bastion bleven besat med ½ Compagni som Reserve for vore Forposter ved Snoghøj Vejen. — Mellem vore og de fjendlige Forposter fandt der i det omhandlede Tidsrum intet større Sammenstød Sted; der vexledes kun af og til Skud mellem Vedetterne, især naar vore Officerer viste sig i Kjæden, og kun enkelte Gange, navnlig den 19de og 23de Juni, kom det til mindre Tirailleurfægtninger, saa at paa begge Sider kun ganske enkelte Folk bleve saarede under Forposttjenesten. Den lille Fægtning den 19de foranledigedes ved, at Fjenden, der om Aftenen plejede at skyde sine Vedetter frem i vor Dagstilling, denne Dags Aften iværksatte dette tidligere end sædvanligt paa Grund af det regnfulde og mørke Vejrlig. Senere hen paa Natten vexledes der atter nogle Skud, idet der fra vor Side fremsendtes en større Patrouille ad Kolding Vejen over Dæmningen for om muligt at ophæve en fjendlig Feltvagt; Patrouillen blev dog snart opdaget og nødt til at trække sig tilbage. Den 23de om Eftermiddagen begyndte de fjendlige Forposter bag Hegnene ved det venstre Fløjbatteri en Skydning mod vore Forposter ved Snoghøj Vejen, hvilken Ild fra fjendlig Side vedligeholdtes i flere Timer, medens den kun i kort Tid besvaredes fra vor Side. Det hændtes iøvrigt ikke sjeldent, at de fjendlige Vedetter, som paa enkelte Steder stode meget nær ved vore, søgte at sætte sig i Forbindelse med disse og indlede en venskabelig Samtale med dem, hvilket ikke altid blev afvist, skjøndt ethvert saadant Samqvem selvfølgelig var strængt forbudt. Flere af vore Soldater bleve dragne til Ansvar og straffede for denne Forseelse, deriblandt nogle Voldriffelskytter, der den 9de Juni havde besat de yderste Poster paa Snoghøj Vejen og bleve grebne i at

signalisere med Fjenden om, at man ikke skulde skyde paa hinanden.

Som alt berørt, havde Blokhusbatteriet en for Fæstningen meget farlig Beliggenhed, da Fjenden derfra var istand til at vanskeliggjøre Overfarten, idet Castellet og den sydlige Landingsbro laa indenfor dets Rækkevidde, og det blev derfor bestemt, at man skulde forsøge paa ved en vedholdende Beskydning at tilintetgjøre dette Batteri. I den Hensigt besluttede man at besætte den lange Face af Oldenborgs Bastion med 4 84Pds. Granat-Kanoner af det Skyts, som i Begyndelsen af Juni var ankommet til Fæstningen, saa at man fra denne Bastion vilde kunne bringe ialt 6 84Pds Granat-Kanoner, 1 12Pds. Kugle-Kanon og 1 100Pds Morter i Anvendelse mod det fjendlige Batteri, der samtidigt kunde beskydes med Piecerne paa Holstens Bastion; denne skulde dog kun assistere Oldenborgs Bastion, indtil det højre Fløjbatteri muligen skulde begynde at bekaste Fæstningen, men derefter rette sin Ild imod dette. Anbringelsen af Skytset, der paabegyndtes den 7de Juni om Eftermiddagen, var tilendebragt Kl. 2 næste Morgen, og samme Dags Morgen Kl. 5 aabnedes Ilden fra vor Side og fortsattes i 3½ Time, idet Kampen snart optoges af det fjendlige Batteri. Vejrliget var ikke gunstigt for Skydningen, da det blæste og regnede; ikke desto mindre saaes mange af vore Granater at slaae ned bag Brystværnet og paa samme, saa at Fjenden gjentagne Gange maatte rømme Batteriets Skydeskaar. Da Blæsten tiltog, og Skydningen følgelig blev meget usikker paa den store Afstand, fandt man det imidlertid rigtigst at ophøre med Ilden, uden at Øjemedet, Batteriets Demontering, var opnaaet; der var ialt gjort 68 Granatkast, 12 Kugleskud og 8 Morterkast; med disse sidste havde man maattet standse, fordi de gamle Træblokke ikke kunde udholde Skydningen med de

store Ladninger, som udfordredes paa en saa betydelig Afstand. Fjenden, hvis Ild ophørte snart efter vor, gjorde ialt henimod 60 Kast eller Skud, hvoraf de fleste gik over Fæstningsværkerne ind i den bagved liggende Del af Byen; et Kast var dog meget uheldigt for Besætningen paa Oldenborgs Bastion, idet Granaten slog ned foran i Brystværnet, ricocheterede over samme og faldt paa Kanonbænken, hvor den exploderede og saarede den paa Bastionen commanderende Artilleriofficer, Lieutenant Dorn, samt 4 Mand af Betjeningsmandskabet; Lieutenanten og den ene Menige afgik kort efter ved Døden. Af Fæstningens øvrige Styrke saaredes 1 Underofficer og 2 Menige, af hvilke den ene hørte til Besætningen ved Kalkbrænderiet, hvor han blev dødeligt truffen ved en af vore egne Granater, der sprang strax efter, at den havde forladt Kanonens Munding. Dette beklagelige Uheld var ikke det eneste i sit Slags, idet allerede tidligere enkelte af vore Folk vare blevne saarede paa lignende Maade. Den Fejl ved Fabrikationen af Brandrørene, der var Aarsag til denne for tidlige Sprængning af Granaterne, fandtes kun ved den ældste Beholdning; der blev imidlertid snart raadet Bod herpaa, og ved Brugen af de senere leverede Rør indtraf aldrig Saadant.

Det var, som berørt, navnlig det højre Fløjbatteri og Blokhusbatteriet, der vare virksomme med at beskyde Fæstningen. Førstnævnte Batteri vedblev stadigt om Formiddagen og om Natten at kaste enkelte Bomber mod Castellet og den østlige Landingsbro; i nogen Tid bleve disse Kast meget ivrigt besvarede fra Slesvigs og Holstens Bastioner med 4 à 5 Skud for hvert, og der var bestandigt een Kanon parat til at brænde løs, saasnart det fjendlige Skud faldt; man opnaaede dog ikke at bringe Batteriet til Taushed, og senere ophørte man ganske med at besvare disse enkelte Kast. Blokhusbatteriet begyndte et Par Aftener, den 11te og 12te

Juni, at beskyde vore Forposter paa Snoghøj Vejen, hvorved der opstod kortvarige Artillerikampe, da Bastionerne Oldenborg og Holsten rettede deres Ild mod Batteriet; iøvrigt havde dette vedblivende den Opgave at beskyde ethvert Skib, der maatte forsøge paa at løbe ind i Havnen eller lægge til ved den sydlige Landingsbro. Ogsaa det fjendlige Batteri ved Erisø fortsatte stadigt sine Forsøg paa at hindre Skibsfarten ved at beskyde Landingsbroerne ved Strib, og det kom derved ofte i Kamp med vort derværende Batteri; ved denne Beskydning foranledigedes den danske Overcommando til at tage den Bestemmelse, at en ny Landingsbro skulde bygges i Baaring Vig. Alle disse mindre Fægtninger medførte ikke noget væsenligt Tab af Personel og Materiel hverken paa vor eller Fjendens Side*); dog maatte man beklage, at Lieutenant Glud af 8de Batteri (Mossin) den 6te Juni blev dødeligt saaret ved en Bombe fra højre Fløjbatteri, der slog ned i Castellets Barakker. Kun 2 Gange i dette Tidsrum fandt der større Artillerikampe Sted, nemlig den 15de og den 26de Juni.

Den første af disse Kampe, i hvilken alle Bastioner paa den vestlige Voldfront samt Batteriet paa Strib deltoge, medens den fra fjendlig Side førtes af samtlige Batterier, opstod ved, at det højre Fløjbatteri kastede efter et Dampskib, der nærmede sig den sydlige Landingsbro; Kampen varede fra Kl. 1 til 4 om Eftermiddagen, og der blev fra vor

Større Artillerikamp den 15de Juni.

*) Paa fjendlig Side blev vel efterhaanden endel Skyts ubrugbart og maatte erstattes med nyt, saaledes f. Ex. 2 168 Pds. Morterer og 1 24 Pds. Kanon i Erisø Batteriet, og 1 168 Pds. Morter i højre Fløjbatteri, der saaledes en kort Tid var uden Skytsbesætning; men disse Beskadigelser hidførtes saa godt som alle ved, at der anvendtes ualmindeligt store Ladninger for at opnaae de tilsigtede, store Afstande.

Side ialt gjort c. 350 Skud eller Kast, af Fjenden c. 230. Prindsessens og Holstens Bastioner lede endel, og paa førstnævnte, ligesom ogsaa paa Slesvigs Bastion, blev en 12 Pds. Lavet sønderskudt. 1 Officer, Lieutenant Hastrup af 8de Linie-Bataillon, 1 Underofficer og 7 Menige bleve saarede, og af disse døde kort efter Lieutenanten og 4 Menige. Ogsaa de fjendlige Batterier toge endel Skade, navnlig Blokhusbatteriet og Redoute 2, hvor flere af vore Granater sloge ind i Brystværnet og beskadigede Skydeskaarene stærkt. Den følgende Dag bleve samtlige fjendlige Batterier udbedrede, ligesom man ogsaa fandt sig foranlediget til at paabegynde Anlæget af en Approche for at tilvejebringe en sikkrere Tilgang til det højre Fløjbatteri.

Større Artillerikamp den 26de Juni.

Den 26de Juni henimod Middag begyndte det højre Fløjbatteri og det lille Morterbatteri at bekaste endel Arbejdere, der vare beskjæftigede i Retranchementet ved Kolding Vejen, hvorfor de nævnte Batterier bleve beskudte fra Fæstningen. Snart aabnede ogsaa Blokhusbatteriet Ilden, og da denne besvaredes, opstod der efterhaanden en Artillerikamp, hvori samtlige, fjendlige Batterier, og paa vor Side Bastionerne fra Prindsessen til Oldenborg samt Batteriet paa Strib deltoge. Kampen varede kun henved 1 ½ Time, i hvilken Tid Ilden fra Fæstningen dog var meget levende, da man nemlig vilde gjøre et Forsøg paa at demontere Blokhusbatteriet, hvilket Forsøg imidlertid ikke lykkedes. Hverken vore eller de fjendlige Tropper havde noget Tab af Døde eller Saarede, og der blev heller ikke noget Skyts demonteret; derimod lede Bygningerne i Byen som sædvanligt temmelig megen Skade; der blev ialt fra Fæstningen gjort henved 270 Skud eller Kast, af Fjenden henved 120.

De Efterretninger, Commandanten efterhaanden erholdt, vare vel temmelig fuldstændige i Angivelsen af Fjendens Styrke og Stilling foran Fæstningen, men

kun af væsenlig Nytte med Hensyn til et eventuelt, stort Udfald; ingen af de erholdte Meddelelser gav nogen Oplysning om Fjendens Hensigter eller om de Foretagender, der skete indenfor Fæstningens Virkningssfære, men skjulte for den, og man kunde derfor ligesaa lidt forklare sig den tidligere stedfundne Mangel paa Energi og Sammenhæng i Arbejderne, som den nuværende, tilsyneladende Uvirksomhed fra Fjendens Side. Efterhaanden som Adgangen til Fæstningen blev vanskeliggjort, voxede selvfølgelig der Frygten for, at Fjenden skulde anlægge Batterier ved den nordlige Kyst til Beskydning af den østlige, nu ene brugelige Landingsbro, og denne Kyst havde derfor i længere Tid været Gjenstand for en omhyggelig Undersøgelse saavel fra Land- som fra Søsiden. De Patrouiller, der udsendtes nordpaa, og som enkelte Gange havde smaa Sammenstød med de fjendlige Cavalerivedetter, kunde imidlertid paa denne Tid selvfølgelig endnu Intet opdage, der kunde tyde paa et fjendligt Angreb fra denne Kant; en af vore Kanonbaade, der recognoscerede Kysten, bemærkede vel den 23de Juni, at endel fjendlige Arbejdstropper vare beskjæftigede paa Exercerpladsen ved den mindre Hyttelejr, og rettede derfor nogle Skud imod dem; men angaaende Arbejdets Natur og Bestemmelse formaaede man ikke at skaffe sig Oplysning. Flere mindre, offensive Foretagender i Ryggen paa Fjenden for at udføre et eller andet Coup eller indhente Efterretninger bleve i denne Tid paatænkte, men kun et enkelt kom til Udførelse, uden at der dog derved vandtes noget Udbytte. Denne Expedition udførtes af Capitain Myhre af 11te Linie-Bataillon, der med 36 Mand af 1ste Reserve-Jægercorps og nogle Matroser fra Kanonbaadene, som alle frivilligt havde meldt sig, den 21de Juni om Aftenen i en lille Jagt afsejlede fra Fredericia og styrede op imod Trælle Skov. Da ingen fjendlige Poster opdagedes i Skoven, blev en

Forsøg fra Fæstningens Side paa at skaffe Oplysning om de fjendlige Foretagender.

Sømand, der var kjendt i Egnen, sat iland tæt ved Næsset, hvor han i et nærliggende Hus erfarede, at en fjendlig Cavaleripatrouille jevnligt om Natten passerede der forbi. Capitain Myhre besluttede da at søge at opsnappe Patrouillen og løb i den Hensigt om Næsset ind under Skrænten paa den nordlige Side, hvor han gik iland med en Snes Mand; nogle af Mandskabet bleve efterladte ved Baaden, medens Capitainen med de øvrige begav sig til det omtalte Hus. Efterat Commandoet havde opholdt sig nogen Tid her, hørtes et Skud i Retning af Baaden, og Capitainen ansaa det derfor for rigtigst at vende tilbage til denne; han erfarede her, at en lille Cavaleripatrouille var redet ud imod Baaden, men at den ved det afgivne Skud ilsomt var vendt tilbage mod Skoven, og da ethvert yderligere Forsøg her saaledes syntes at maatte opgives, lod han sit Mandskab atter gaae ombord i Jagten. Blæsten tiltog imidlertid stadigt, saa at en Landgang paa andre Punkter af denne Kyststrækning maatte ansees utilraadelig, og efterat man ved Rosenvold paa den nordlige Kyst af Vejle Fjord havde indhentet nogle mindre væsenlige Underretninger om Fjenden, tiltraadte man derfor Tilbagetouren til Fredericia. Da man naaede Trælle Næs, var Søgangen imidlertid saa stærk, at Jagtens Fører ikke turde krydse ind til Fredericia, og man nødsagedes derfor til at sejle til Bogense, hvorfra Commandoet marcherede til Strib og herfra Natten til den 23de overførtes til Fæstningen.

Foranstaltninger i Fæstningen mod de fjendlige Batterianlæg N. for samme.

Allerede den 27de om Aftenen havde man i Fæstningen bemærket, at Fjenden foretog Opmaalinger og Afstikninger ved den nordlige Kyst. Saasnart man den følgende Dag opdagede de i Løbet af Natten udførte Jordarbejder, skred man ufortøvet til en Forandring i Skytsbesætningen paa Kongens og Danmarks Bastioner. Paa førstnævnte bleve 2 12 Pds. Kugle-

Kanoner ombyttede med 2 24 Pds., og paa sidstnævnte de derværende 5 12 Pds. Kugle-Kanoner med 3 84 Pds. Granat-Kanoner og 2 24 Pds. Kugle-Kanoner, ligesom der et Par Dage senere her placeredes 1 168 Pds. Morter*); paa Prinds Georgs Bastion anbragtes samtidigt 2 84 Pds. Morterer og 1 24 Pds. Kugle-Kanon istedetfor en af de der værende 12 Pds. Allerede tidligere var der paa Kongens Bastion blevet placeret 2 50 Pds. Morterer for at kunne bekaste Slugterne N. for Danmarks Bastion. Man vilde saaledes kunne anvende et temmelig betydeligt Artilleri mod et eventuelt Angreb, som her maatte føres paa et mod Fæstningen jevnt faldende Terrain, der ikke tilbød væsenlige Dækningsmidler, men som paa den anden Side lettedes derved, at den nævnte Front paa Grund af sin Beliggenhed kun vilde erholde en svag Understøttelse fra den øvrige Del af Fæstningen. Hvad der imidlertid foreløbigt mest maatte forurolige Fæstningens Commandant, var selvfølgelig den nu muligen nære Udsigt til, at Communicationen med Fyen vilde blive alvorligt truet, en Eventualitet, der maatte have en saameget større Betydning, som den Tid ikke kunde være fjern, da det saa længe forventede og heftigt attraaede, store offensive Stød mod den slesvig-holstenske Hær skulde føres. Med spændt Opmærksomhed fulgte man derfor fra Fæstningen de fjendlige Jordarbejder, som iøvrigt kun skrede langsomt fremad, da Arbejdet kun udførtes i de faa Nattetimer,

---

*) I de sidste Dage af Juni var Fæstningens Beholdning af Morterer bleven forøget med 2 168 Pds., 2 84 Pds. af nyere System samt 2 ældre 100 Pds., der var blevne oversendte fra Kjøbenhavn; ved samme Lejlighed oversendtes til Fæstningen en Raketvogn, indeholdende 120 Raketter med 6 Pds. Granater samt 4 Raketbukke, hvilken attacheredes 1ste Espingolbatteri (Meincke).

Commandanten opfordrer Overcommandoen til ikke længer at opsætte det afgjørende Udfald.

og under Indtrykket af Sagens store Betydning afsendte Oberst*) Lunding den 29de om Formiddagen en Skrivelse til Hærens Overcommando, hvori han indstændigt opfordrede samme til ikke længer at opsætte et afgjørende Udfald. Commandanten fremhævede, at Blokhusbatteriet havde foranlediget, at al Færdsel, selv om Natten, var ophørt fra Havnen og den sydlige Landingsbro, og at Communicationen mellem Fyen og Fæstningen, hvis det lykkedes Fjenden at fuldføre et Batteri N. for Fæstningen i samme Afstand fra den østlige Landingsbro som Blokhusbatteriet fra den sydlige, om Dagen maatte indskrænke sig til en Fart med enkelte Baade, da Dampskibe og større Fartøjer, selv om Natten, vilde være i høj Grad udsatte for Fjendens Skud. Ved Artilleriets Ild at forhindre Opførelsen af Batteriet eller senere at bringe det til Taushed vilde neppe være os muligt, ligesaa lidt som det tidligere var lykkedes os ved Blokhusbatteriet, uagtet dette Batteri var blevet beskudt gjentagne Gange med Kraft og med et langt overlegent Artilleri. I een Nat af i det Højeste 4 à 5 Timers Varighed vilde man ikke kunne overføre den for Udfaldet nødvendige Troppestyrke, og naar den østre Strand og den østlige Del af Fæstningen ikke mere vare sikkrede imod den fjendlige Ild, vilde det være farligt at have sammenhobet en betydelig Troppemasse i Fæstningen under et Bombardement i flere Dage. Jo længere Tid der gaves Fjenden til at befæste sig, desto flere Værker vilde der være at storme, hvorved der vilde paaføres os betydelige Tab, ligesom vore Tropper ogsaa, hvis Udfaldet ikke skulde lykkes, vilde blive bragte i en yderst kritisk Stilling, da Fjenden

*) Ved kongelig Resolution af 30te Maj var der blevet tillagt Oberstlieutenant Lunding Oberst's Charakter.

selvfølgelig vilde concentrere og med størst mulig Kraft og Udholdenhed vedblive sin Ild mod Byen og Landingsbroerne.

Udfald fra Fæstningen den 30te Juni for at demolere de fjendtlige Batterianlæg N. for samme.

Den 30te Juni om Morgenen opdagede man ved en Recognoscering fra Søen, at Fjenden havde paabegyndt Anlæget af det store, venstre Fløjbatteri, og at der var opstillet Skandsekurve til 2 Skydeskaar, rettede mod den østlige Landingsbro. Da Fjenden havde standset Arbejdet ved Daggry, fandt man ligesaa lidt som de foregaaende Dage nogen Anledning til at beskyde Værkerne, og man indskrænkede sig derfor til at gjøre et Par Skud for at forsikkre sig om Afstanden fra Hovedvolden. Batteriets for Fæstningen farlige Beliggenhed og Muligheden af, at det vilde kunne fuldføres og monteres i Løbet af næste Nat, saa at det den følgende Morgen vilde kunne begynde sin Ild mod Broen, foranledigede imidlertid Commandanten til at befale, at et Udfald skulde foretages endnu samme Dags Eftermiddag for at sløjfe det begyndte Anlæg. Ledelsen af Udfaldet overdroges til Commandeuren for 2den Forstærknings-Bataillon, Oberstlieutenant Irminger, hvem der til det Øjemed underlagdes følgende Styrke: 3die og 4de Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, 1ste, 2det og 3die Compagni af 8de Linie-Bataillon, 4de Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, et Cavaleridetachement paa 12 Dragoner og et Arbejdscommando, bestaaende af en Ingenieurdeling og 126 Mand af 5te Forstærknings-Bataillon samt en halv Snes Artillerister, forsynede med Fornaglings- og Antændelsesmidler. Kl. 3 om Eftermiddagen vare disse Troppeafdelinger samlede ved Kongens Port, hvor Oberstlieutenanten gav de forskjellige Commanderende Underretning om Fjendens formentlige Stilling og Localforholdene samt om den Maade, hvorpaa Enhver skulde medvirke til Udførelsen. Udmarchen af Fæstningen skulde skee i følgende Orden:

De 2 Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps som Avantgarde under Commando af Major Bonnez, Arbejdscommandoet under Ingenieurcapitain Meyer, 2det Compagni af 8de Linie-Bataillon under Capitain Pontavice som nærmeste Soutien for Avantgarden, de 2 andre Compagnier af denne Bataillon samt Compagniet af 2den Forstærknings-Bataillon som Reserve under Commando af Major Lemmich, og endelig Dragondetachementet. Efter Udmarchen skulde af 1ste Reserve-Jægercorps's 3die Compagni den ene Division og Skyttepelotonet gaae frem mellem Vejen til Trælle og Skrænten, den anden Division langs Stranden; Corpsets 4de Compagni skulde foreløbigt følge efter som Reserve. Da det væsenligt kom an paa, at Angrebet skete overraskende og hurtigt, for at Sagen kunde tilendebringes, forinden Fjendens Hovedstyrke kunde komme til at deltage i Kampen, beordredes Avantgarden til under Fremrykningen at skyde saa lidt som muligt, men rask at kaste sig mod Fjenden, søge at drive ham tilbage bag den Slugt, der mod Syd begrændser Exercerpladsen, derpaa tage Stilling paa denne Side Slugten og holde sig her, indtil Arbejdscommandoet havde udført sit Hverv. 2det Compagni af 8de Linie-Bataillon skulde besætte det Sted, hvor den til Exercerpladsen førende Vej bøjer mod Nord, og foruden at tjene som Soutien for Avantgarden tillige imødegaae mulige Angreb i venstre Flanke. Reserven skulde opstilles compagnivis i Echelons med et Par Hundrede Skridts Intervaller langs det Gjærde, der begrændser nysnævnte Vej, og havde især den Opgave, at imødegaae en mulig, fjendlig Fremrykning i venstre Flanke. Dragonerne endelig havde Ordre til at opstille sig i Slugten ved Kodammen saaledes, at alene Hjelmene vilde kunne sees udenfra, hvorved man haabede at skuffe Fjenden med Hensyn til Cavaleriets ringe Styrke; kun hvis Fjenden angreb os i venstre

Flanke, skulde Detachementet bryde frem og søge at virke mod hans højre Flanke. Tilbagetoget af de forreste Compagnier og Arbejdscommandoet skulde skee langs Stranden, medens Reserven overtog Dækningen imod den eventuelt forfølgende Fjende og gik tilbage ad Exercerplads Vejen; hvis Fjenden ved et overlegent Angreb i venstre Flanke kastede Tropperne ud af Stillingen ved Vejen, skulde de foranværende Afdelinger, som saaledes kunde være udsatte for at blive afskaarne, søge ned til Stranden, hvorved man tillige vilde blive bedre istand til fra Fæstningen at beskyde de forfølgende, fjendlige Tropper.

I den af Fjenden den 26de Juni trufne, foreløbige Anordning af Forposttjenesten N. for Fæstningen var der endnu ikke blevet foretaget nogen Forandring, da man ikke havde villet belægge den mindre Hyttelejr paa Exercerpladsen, forinden de 2 Strandbatterier vare blevne armerede og derved satte istand til at holde vore Kanonbaade i tilstrækkelig Afstand fra Kysten. Til at imødegaae Udfaldet havde man altsaa foruden den i Nærheden af Trælle Vejen staaende Cavalerifeltvagt kun 1 Compagni af det 3die Jægercorps, hvoraf, som allerede tildels omtalt, Halvdelen var placeret som Feltvagt i Slugten S. for Exercerpladsen med Vedetkjæden i den endnu ikke færdige Løbegrav mellem Skrænterne ved Stranden og den ligeledes endnu ufuldendte Redoute 5, medens den øvrige Del af Compagniet stod som Repli ved den mindre Hyttelejr.

Kl. omtrent 3¼ rykkede Udfaldstropperne ud af Kongens Port; for at dæmpe Lyden af deres Trin, saa at Fjendens Opmærksomhed ikke skulde vækkes, var den foran Porten værende Træbro bleven belagt med Halm. Det nærmeste Terrain udenfor Porten, nemlig Ravelinsgraven, Slugten ved Kodammen og den nærved liggende Sandgrav, begunstiger meget en dækket

Samling af Tropper, og Tetecompagniet kunde derfor komme de fjendlige Vedetter 800—900 Alen nær, inden det blev bemærket af disse. Det var øjensynligt, at de fjendlige Tropper bleve fuldstændigt overraskede ved dette paa en usædvanlig Tid foretagne Udfald, og man saa Vedetterne skyndsomst at hænge deres Tornystre, som de havde lagt fra sig, over Skulderen og løbe tilbage mod Feltvagten, der netop fik Tid til at besætte det paabegyndte Batteri og den i Højde hermed liggende Del af Forskandsningerne. I hurtig Marche fortsatte vore Tropper imidlertid Fremrykningen, og ved et kjækt Angreb kastede Tetecompagniet Fjenden tilbage fra Forskandsningerne til den oftere omtalte Slugt; her holdt han atter Stand og bragte efter at have modtaget Forstærkning af Replien endog en kort Tid vor højre Fløj til at vige; men da 1ste Reserve-Jægercorps's 4de Compagni nu sendtes frem paa venstre Fløj, og vore Jægere atter gik over til Angreb, blev Fjenden snart nødt til at gaae tilbage over Slugten, hvornæst vore Tropper indtoge og holdt den til Dækning af Demoleringsarbejdet befalede Stilling.

Demoleringen af det fjendlige Batteri, der var traceret med en dobbelt Række høje Skandsekurve, bag hvilke der fandtes en ubetydelig Jordopkastning, var imidlertid bleven paabegyndt af Arbejdscommandoet, saasnart Værket var blevet rømmet af Fjenden. Uagtet Commandoet navnlig i Bgyndelsen var temmelig udsat for den fjendlige Ild, gik dog Arbejdet for sig med Iver og Raskhed, saa at det udførtes i forholdsvis kort Tid; Batteriet blev fuldstændigt demoleret, og den temmelig betydelige Beholdning af Skandsekurve og Faskiner bleve nedrullede ad Skrænten mod Stranden og samlede i Dynger, som ved Artilleristernes Foranstaltning for Størstedelen opbrændtes. Samtidigt var en Del af Commandoet sat i Arbejde med at danne Deboucheer i den stejle Skrænt,

for at de Tropper, der skulde gaae tilbage langs Stranden, hurtigt kunde naae derned.

Efterat det tilsigtede Øjemed saaledes fuldstændigt var opnaaet, gav Oberstlieutenant Irminger Ordre til Retraite. Arbejdscommandoet og 3die Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps trak sig tilbage langs Stranden, medens Corpsets 4de Compagni optoges af det som Soutien for Avantgarden placerede Compagni af 8de Linie-Bataillon og i Forening med dette og den øvrige Styrke gik tilbage ad Kongens Port; Fjenden trængte ikke stærkt paa og ophørte snart med Forfølgelsen. Kl. 4 ½ om Eftermiddagen vare alle Udfaldstropperne naaede tilbage til Fæstningen, medbringende omtrent 40 Skandsekurve og Faskiner samt nogle Arbejdsredskaber. Det paa Forpost værende, fjendlige Cavaleridetachement havde ikke gjort noget Forsøg paa at deltage i Kampen, og af de bagved dislocerede Tropper naaede de 2 til Hyttelejren ved Kirstinebjerg henlagte Batailloner og 4 6 Pds. Kanoner først frem henimod Redoute 5, efterat Udfaldstropperne næsten vare naaede tilbage til Fæstningen; fra Kongens og Danmarks Bastioner blev der kun gjort et Par Skud mod de fjendlige Tropper, som snart gik tilbage. Kort efter vore Troppers Indmarche i Fæstningen begyndte de fjendlige Batterier foran den vestlige Front at chargere, hvilket kun langsomt besvaredes fra vor Side, indtil Ilden efter omtrent en Times Forløb ophørte.

Den mindre Hyttelejr blev fra nu af belagt med 2 Compagnier, og den hidtil her placerede Repli droges frem som Feltvagt til Redoute 5, saa at der til Forsvar af Forskandsningerne strax kunde anvendes 1 Compagni

Tabet ved Udfaldet den 30te Juni.

Tabet paa Fjendens Side i Fægtningen var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Menig.

Af Saarede: 3 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer » Underofficerer, 6 Menige.

Af Saarede: 1 do. 2 do. 15 do.

Den faldne Officer var Lieutenant Holm af Ingenieurcorpset.

Den saarede Officer var Capitain Salchow af 1ste Reserve-Jægercorps.

Af de Faldne og Saarede af Underclasserne hørte 1 af de saarede Underofficerer til Ingenieurerne, og 2 af de saarede Menige til 8de Linie-Bataillon; Resten af Tabet faldt paa 1ste Reserve-Jægercorps.

Dette Udfald, for hvis betimelige og raske Udførelse Krigsministeren fandt sig foranlediget til at udtale sin særdeles Anerkjendelse, blev i sine Følger af megen Betydning. Hvis man havde givet Fjenden Tid til at fuldføre og montere Batteriet, vilde dette allerede have kunnet aabne sin Ild mod den østlige Landingsbro den 2den Juli om Morgenen, og et Forsøg fra vor Side paa ved et Udfald at ville demolere Batteriet, vilde da muligen være strandet, eftersom de til Forsvar af samme bestemte Arbejder til den Tid vare temmelig vidt fremskredne, og en forøget Besætning af Værkerne vilde have været sandsynlig. Nu derimod blev den endelige Fuldførelse og Montering af Batteriet paa Grund af forskjellige Omstændigheder, som strax nærmere skulle blive omtalte, skudt flere Dage ud, saa at de betydelige Troppeoverførsler til Fæstningen, som fandt Sted i Tiden fra den 3die til den 5te Juli i Anledning af det forestaaende Angreb paa den slesvig-holstenske Hær, kunde skee saa godt som uforstyrrede og uden væsenlige Tab. Angaaende disse Troppeoverførsler og det forestaaende Angreb, som efter den første Bestemmelse skulde udføres Natten mellem den 4de og 5te Juli, erholdt Commandanten allerede den 1ste mundlig Meddelelse af General Bülow, der paa denne Dag havde indfundet sig

i Fredericia, og denne Meddelelse maatte selvfølgelig yderligere bestyrke ham i ogsaa fremdeles af al Magt at søge at hindre de fjendlige Batteribygninger. Allerede Natten til den 1ste Juli blev der fra Danmarks Bastion og Kanonbaadene til forskjellige Tider gjort nogle Skud mod det Sted, hvor det demolerede Batteri havde ligget, da man nemlig henimod Aften havde bemærket, at Fjenden foretog en Tracering der. En saadan Beskydning fandt ogsaa i de nærmeste Dage og Nætter gjentagne Gange Sted, naar man saa eller maatte antage, at Fjenden fortsatte sine Arbejder; dette gav som oftest Anledning til, at Fjenden fra samtlige Batterier bekastede Fæstningen, der imidlertid kun besvarede Ilden med enkelte Skud. Vort Tab herved indtil den 3die Juli indskrænkede sig til 1 Død og 2 Saarede, og af Materiel bleve kun et Par Hjul sønderskudte paa Prindsessens Bastion. Da man, som berørt, i Fæstningen antog, at det bebudede Udfald skulde foretages den 5te om Morgenen tidligt, havde Artillericommandoen dersteds sat sig til Formaal at lette vore Tropper Angrebet ved Dagen forud at indlede en Artillerikamp, hvorved man haabede muligt at kunne demontere endel Skyts for Fjenden, forlede ham til at forskyde sin Ammunition og trætte hans Artillerister, som man vidste for en Del vare tagne fra Feltbatterierne, saa at disse under Angrebet den følgende Dag ikke saa kraftigt vilde kunne opfylde deres Bestemmelse; Ilden fra vor Side skulde vedligeholdes jevnt, men langsomt, og for ikke at vække Fjendens Mistanke vilde man tilsyneladende tilfældigt søge at fremkalde Kampen. I Overensstemmelse med denne af General Bülow billigede Plan*) greb man

Commandanten erholder Meddelelse om Tidspunktet for det afgjørende Udfald. Foranstaltninger i den Anledning.

*) Senere tog Generalen vel den Bestemmelse, at Ilden ikke skulde aabnes fra Fæstningen, da en Bekastning fra Fjendens Side under den stærke Concentration af vore

Lejligheden til at optage Kampen, da Fjenden den 4de om Morgenen Kl. 9 atter havde begyndt at beskyde Fæstningen. Paa Grund af det højst ugunstige Vejrlig, der lagde Hindring ivejen for Skytsets Betjening, vedligeholdtes Skydningen imidlertid kun svagt fra begge Sider, og efter omtrent 2 Timers Forløb ophørte Fjendens Ild ganske, hvorimod den fortsattes fra vor Side til Kl. omtrent 12 ½. Der blev ialt fra Fæstningen gjort 235 Skud eller Kast, fra Fjendens Side henimod 100, der ikke tilføjede os noget Tab hverken af Personel eller Materiel.

Imidlertid vare Overskibningerne fra Fyen i Anledning af det store Udfald begyndte Natten mellem den 2den og 3die Juli; de fortsattes den følgende Nat og tildels den 4de om Dagen, da Taagen antoges at hindre Fjenden i tydeligt at observere Overførslerne. Skjondt dette tildels ogsaa blev Tilfældet, kunde det naturligvis dog ikke undgaae Fjendens Opmærksomhed, at der foregik noget Usædvanligt, og at der samledes en større Troppestyrke i Fredericia; General Bonin havde derfor givet sine Batterier Ordre til den følgende Dag ikke alene saavidt muligt at beskyde Skibene, men ogsaa uafbrudt at bekaste Fæstningen og hovedsagelig rette Kastene mod de Steder, hvor man kunde vente Sammenhobning af Tropper. Ved Daggry den 5te bemærkede man fra Fæstningen Arbejdere saavel ved det venstre Fløjbatteri, som ved den foranliggende Løbegrav, men da der fra Danmarks og Kongens Bastioner blev gjort nogle Skud imod dem, ophørte snart Arbejdet. Sandsynligvis som Følge af denne Beskydning gjorde Fjenden endel Kast fra det store Morterbatteri, som syntes rettede

Tropper saavidt muligt mentes at burde undgaaes; men Ordren i saa Henseende tilgik først Commandanten den 5te Juli hen paa Formiddagen midt under den da atter begyndte Artillerikamp.

mod Danmarks Bastion, i Nærheden af hvilken det overførte Artilleri og Cavaleri camperede. Klokken noget over 9 Formiddag aabnedes imidlertid Ilden fra samtlige, fjendlige Batterier, og efterat det havde vist sig, at denne Beskydning ikke vilde indskrænke sig til nogle enkelte Skud, optog Fæstningen atter Kampen for enten at bringe den fjendlige Ild til Taushed eller drage den mod Volden. Chargeringen fortsattes temmelig levende fra begge Sider indtil Kl. henimod 1, idet Fjenden, samtidigt med at han beskød de vestlige Fronter, rettede sin Ild mod den østlige Del af Byen, hvor han maatte antage, at vore Tropper fornemmelig camperede. Ved denne Tid lod den højstcommanderende, fjendlige Artilleriofficer holde inde med Skydningen, for at det ikke skulde komme til at mangle paa Ammunition, naar Batterierne paa venstre Fløj efter Bestemmelsen den følgende Morgen traadte i Virksomhed, og kort efter standsede ogsaa Fæstningen sin Ild, idet man ikke indlod sig paa at besvare de enkelte Bombekast, som Fjenden senere i Løbet af Dagen gjorde mod Byen. Af Fjenden var der i denne Kamp gjort c. 230 Skud eller Kast, fra vor Side 260 Granat- og Kugleskud samt 67 Bombekast. I Forhold til den betydelige Mængde Tropper, som denne Formiddag var samlet i Fæstningen, 16000—17000 Mand, var vort Tab kun ringe, nemlig 2 døde og 11 saarede Menige; disse Folk bleve alle saarede i Byen, paa Volden derimod forefaldt ingen Qvæstelser. Paa Oldenborgs Bastion, der, ligesom ved de tidligere Artillerikampe, tilligemed Prindsessens Bastion havde været et stadigt Maal for Fjendens Ild, blev 1 84 Pds. Granat-Kanon aldeles demonteret. Ogsaa Batteriet paa Strib var paa denne Dag engageret, nemlig med det fjendlige Batteri ved Erisø. Efterat den ovenfor beskrevne Artillerikamp var ophørt, forløb Resten af Dagen roligt, og Overskibningen af de endnu resterende

Bombardement af Fæstningen i Anledning af Troppeconcentrationen.

Tropper skete uden nogen væsenlig Forstyrrelse. Artilleriet og Cavaleriet camperede, som berørt, paa de ubebyggede Qvarterer ved Kongens Port; den øvrige Del af Fæstningens Indre blev delt i Qvarterer, der anvistes de forskjellige Brigader til Bivouak- og Allarmpladser.

De fjendtlige Arbejders Fremgang indtil den 6te Juli.

Det var kun gaaet langsomt fremad med de fjendtlige Forskandsningsarbejder, skjøndt der stadigt havde været anvendt en betydelig Arbejdsstyrke; det hyppige Regnvejr fyldte Løbegrave og Hytter med Vand og gjorde Arbejdet i den stærkt lerede Jordbund yderst besværligt, hvilket i Forening med den anstrængende Forposttjeneste ikke undlod at indvirke sløvende paa Mandskabet; der blev heller ikke fra de Arbejdet ledende Ingenieur- og Artillerioffícerers Side altid vist den fornødne Energi og Udholdenhed, og General Bonin havde endog seet sig foranlediget til at gribe ind og overgive Ledelsen i andre Hænder. Hertil kom endnu, at der maatte tilvejebringes et betydeligt Antal Skandsekurve og Faskiner til Erstatning for de ved Udfaldet den 30te mistede, og at enhver Transport af Materiale paa den opblødte Jordbund var højst besværlig og udsat for idelige Afbrydelser, ligesom Arbejdet hemmedes endel ved Beskydningen fra Fæstningsvolden og Kanonbaadene. Natten til den 2den Juli var det endelig lykkedes fuldstændigt at lukke Redoute 5 og at fuldende de 2 paa Exercerpladsen beliggende Strandbatterier, der monteredes med de tidligere i Redoute 3 anbragte 4 24 Pds. Granat-Kanoner, hvoraf dog den ene den følgende Nat blev ombyttet med en 84 Pds. Granat-Kanon; Løbegraven mellem Redoute 5 og Skrænten ved Stranden blev færdig den 5te Juli. Paa Gjenopførelsen af det venstre Fløjbatteri var man allerede begyndt om Aftenen den 30te Juni, men Mangelen paa Skandsekurve og de øvrige, ovennævnte Omstændigheder bevirkede, at Arbejdet trak saaledes i Langdrag, at der først Natten mellem den 5te og 6te

Juli kunde skrides til Batteriets Montering. Det Samme var Tilfældet med det tætved liggende Morterbatteri, hvis Anlæg var paabegyndt Natten til den 3die Juli samtidigt med Bygningen af Redoute 6. Denne Redoute, der var ufuldendt, da Udfaldet skete, dannede det sidste Led af de Forskandsningsarbejder, hvormed Fjenden efterhaanden havde indesluttet Fredericia; til større Overskuelighed gives i Bilag 6 en samlet Oversigt over de fjendlige Værker og deres Montering, saaledes som de forefandtes ved Udfaldet den 6te Juli.

De ad forskjellig Vej modtagne Efterretninger og de Meldinger, som indløbe fra Forposterne og Strandvagterne, maatte snart overbevise General Bonin om, at der foretoges en Concentration af en større Del af den danske Hær, og at Maalet derfor maatte være et Angreb paa de slesvig-holstenske Tropper. Den Betænkelighed, Generalen tidligere havde havt ved ligeoverfor en saadan Eventualitet at lade sine Tropper indtage en saa udstrakt Stilling, synes efterhaanden at være bleven trængt tilbage. En hel eller delvis Opgivelse af den indtagne Stilling maatte uundgaaeligt medføre et betydeligt Tab af Materiel og virke deprimerende paa Troppernes Stemning; en Landgang af vore Tropper ved Snoghøj, hvorpaa en Samling af Fartøjer ved Fæno syntes at kunne tyde, eller en Debouchering ad Oversvømmelsens Dæmninger forekom derhos Generalen ikke at medføre nogen alvorlig Fare; dersom Angrebet, hvad der syntes sandsynligst, skulde blive rettet mod Afsnittet Ø. for Oversvømmelsen, haabede han nu, da Forskandsningsarbejderne allerede vare saa vidt fremskredne, at det skulde lykkes ham ved de til disses Forsvar bestemte Tropper i Forening med Cavaleri-Brigaden at kaste Angriberen tilbage til Fæstningen og, naar Hovedbatterierne paa venstre Fløj bleve satte i Virksomhed, bringe ham i en meget betænkelig Situation. Ledet af disse

General Bonin beslutter eventuelt at modtage en Kamp i de indtagne Stillinger. Disposition i denne Anledning.

Betragtninger, besluttede General Bonin ved et eventuelt Frembrud af vore Tropper at modtage Kampen i de indtagne Stillinger og udgav den 5te Juli om Morgenen følgende Disposition:

1) 1ste Brigade overtager med de 2 i dens Nærhed cantonnerende Escadroner Forsvaret af venstre Fløj paa Trælle-Fredericia Vejen.
2) 2den Brigade forsvarer Afsnittet fra Vejlby Vejen indtil Redoute 1 ved Kolding-Fredericia Vejen.
3) Avantgarde-Brigadens ved Fuglsang staaende Bataillon forsvarer højre Fløj med Blokhusbatteriet.
4) Avantgarde-Brigaden har den Bestemmelse, fortrinsvis at forsvare Overgangen ved Snoghøj; til den Ende maa Landingsbroen ved Snoghøj endnu iaften ødelægges. 1ste Jægercorps besætter i Tilfælde af Allarmering strax Kysten ved Snoghøj; Brigadens øvrige Tropper med Undtagelse af Bataillonen ved Fuglsang concentreres ved Erisø for at være à portée til begge Sider.
5) Cavaleriet (med Undtagelse af de 3 Forpostescadroner) rykker tilligemed det ridende Artilleri paa Allarmpladsen ved Bredstrup.

Samtlige Tropper forsvare energisk Løbegravene og søge at kaste Fjenden tilbage ved Bajonetangreb.

von Bonin.

Om et muligt Tilbagetog var der altsaa ikke Tale i Dispositionen; imidlertid var det dog nogle Dage tidligere blevet meddelt Brigadecommandeurerne, at man eventuelt vilde gaae tilbage paa Vejle, og at 1ste Brigade skulde iværksætte Retraiten over Vadestedet over Rands Fjord, 2den Brigade over Bredstrup, og Avantgarde-Brigaden over Havreballegaard.

Fjenden var allerede den 5te om Morgenen forberedt paa et Angreb, Tropperne vare traadte under Gevær, og General Bonin begav sig personlig til sin

venstre Fløj, hvor han inspicerede Stillingen, forvissede sig om Arbejdernes Fremskridt og i Anledning af det forventede Udfald udgav forskjellige Befalinger; ved Middagstid gik Tropperne atter tilbage til Cantonnementerne. Det skal have været Generalens Hensigt den 5te om Aftenen at henlægge Cavaleri-Brigaden i Bivouak ved Vejlby og Egeskov, for at den kunde være nærmere forhaanden til eventuelt at kunne anvendes i det for Cavaleri gunstige Terrain mellem de af 1ste og 2den Brigade besatte Forskandsninger; men da Oberstlieutenant Hann v. Weyhern først paa denne Dags Eftermiddag retournerede med sit Commando fra Expeditionen vesterpaa, og Hestene vare i høj Grad udmattede efter de anstrængende Marcher, blev denne Foranstaltning, der kunde have faaet en stor Betydning med Hensyn til Brigadens Indgriben til rette Tid i Kampen, foreløbigt opsat.

Betragtning over Gangen i Belejringen. Tabet under denne.

Det usammenhængende og lidet energiske Angreb, for hvilket Fredericia nu i et Par Maaneder havde været udsat, og som maa charakteriseres som en med Bombardement forbunden Indeslutning fra Landsiden og kun tillægges Benævnelsen Belejring for at omfatte det med eet Ord, havde vel nærmest faaet sit ejendommelige Præg derved, at General Bonin ikke havde kunnet være Overgeneralens Befaling om ikke at skride til en regelmæssig Belejring overhørig, men paa den anden Side ikke havde villet indskrænke sig til en udelukkende Defensive eller opgive Tanken om desuagtet, om end ad anden Vej, at bringe Fæstningen til Overgivelse; hertil kom, at Belejringscorpsets ringe Styrke og dets Mangel paa Skyts og Ammunition nødte til en forsigtig Fremgang, samt at de til Raadighed værende Ingenieur- og Artillerikræfters utilstrækkelige Uddannelse i Fæstningskrigen bevirkede, at det kom til at mangle paa Sammenhæng i Arbejderne, og at disse kun skrede

yderst langsomt frem. En Følge af Fjendens forsigtige Tilnærmelse til Fæstningen var det Særsyn, at denne under hele Belejringstiden havde Forposter i mere end 1000 Alens Afstand fra Volden, hvoraf atter indirecte fulgte de Artillerikampe paa store Afstande, som ere særegne for denne Belejring; ligeledes havde det været muligt saa godt som uafbrudt at fortsætte Forsvarsarbejderne i Fæstningen, saa at dennes Modstandskraft ved vore Ingenieurers udmærkede Virksomhed efterhaanden vandt i Styrke. Fra Fæstningens Fronter kunde der i Almindelighed rettes et overlegent Antal Skyts mod de fjendlige Batterier, der imidlertid havde den Fordel, at de af deres Projectiler, der gik for højt, dog tilføjede os Skade ved at ødelægge de bag Volden værende Bygninger. Af disse nedbrændte under det egenlige Bombardement 49 aldeles eller tildels, en Skade, der taxeredes til 103,000 Rdlr., medens under den senere Beskydning 210 Bygninger bleve mere eller mindre beskadigede; dette sidste Tab taxeredes til 35,000 Rdlr. Under Belejringsperioden var der ialt fra Fjendens Side gjort c. 3,500 Skud eller Kast, fra vor Side henimod 3,200.

Garnisonens Styrke under Belejringsperioden havde i Gjennemsnit været omtrent 7000 Mand. Sundhedstilstanden var i det Hele taget tilfredsstillende; i Slutningen af Juni udgjorde Antallet af Syge omtrent 8 % af Styrken. Den Afdeling, der i saa Henseende var heldigst stillet, var Fæstningsartilleriet, der kun havde henimod 4% Syge, en Omstændighed, som vel nærmest havde sin Grund deri, at det var indqvarteret i den østlige, af Indvaanerne kun tildels rømmede Del af Byen og derved var istand til at forskaffe sig flere Bekvemmeligheder af forskjellig Art, medens Størstedelen af den øvrige Styrke benyttede de tidligere omtalte Jordhytter og udelukkende vare henviste til den leverede

Naturalforplejning. Denne var iøvrigt som sædvanlig god og altid tilstede i tilstrækkelig Mængde, da Fæstningen i Regelen var forsynet med Levnetsmidler for 8-14 Dage til Garnisonens hele Styrke.

Garnisonens Tab under Belejringen var ialt:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

7 Officerer, 4 Underofficerer og 36 Menige.

Af Saarede: 4 do. 8 do. 99 do.

Af Fanger: » do. » do. 10 do.

Vort totale Tab var altsaa 11 Officerer, 12 Underofficerer og 145 Menige; af disse erholdt 7 Officerer, 5 Underofficerer og 86 Menige deres Saar ved Artilleriilden.

De faldne Officerer vare, som tidligere nævnt:

Lieutenant Dorn af Artilleri-Brigaden.
do. Holm af Ingenieurcorpset.
do. Bjerregaard af do.
do. Glud af Artilleri-Brigaden.
do. Hastrup af 8de Linie-Bataillon.
do. C. C. A. Hansen af 3die Jægercorps.
do. C. F. Møller af do. do.

De andre saarede Officerer vare:

Major Vahl af Artilleri-Brigaden.
Capitain Ernst af Ingenieurcorpset.
do. Salchow af 1ste Reserve-Jægercorps.
Lieutenant Hyrup af do. do.

Det Tab af Artillerimateriel, som Fjendens Ild foraarsagede Fæstningen, bestod i:

2 84 Pds. Granat-Kanoner, gjorte ubrugelige,
3 84 Pds. Rapperter
1 24 Pds. Lavet
5 12 Pds. do.
1 3 Pds. do.
} mere eller mindre beskadigede.

Fjendens Tab i Belejringsperioden var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer, 28 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 1 Officer, 90 Underofficerer og Menige.
Af Fanger: » do. 3 do. do.

Fjendens totale Tab var altsaa 4 Officerer og 121 Underofficerer og Menige.

Tiden var nu kommen, da det skulde lykkes vore Troppers heltemodige Anstrængelser med eet Slag at bryde den fjendlige Indeslutningslinie, bemægtige sig hans Batterier og ophæve det Tryk, som nu i over 8 Uger i saa mange Henseender havde hvilet tungt paa Fredericia. Forinden vi imidlertid gaae over til at skildre denne i sine Følger saa betydningsfulde Begivenhed, skulle vi først give en Fremstilling af de Betragtninger og Overvejelser, som efterhaanden havde gjort sig gjældende paa vor Side med Hensyn til Forelsen af Krigen, og som endelig ledede til den nævnte Afslutningskamp.

Allerede den 12te Maj havde General Bülow udtalt sig i en Skrivelse til Krigsministeren om, at man vel foreløbigt burde indskrænke sig til en mere observerende Stilling, men at Armeecorpset, som fuldkomment følte det Pinlige i en tilsyneladende Uvirksomhedstilstand, dog haabede snart i Gjerningen at kunne vise, at man kun øjeblikkeligt var vegen tilbage for med større Kraft og mere Haab om et gunstigt Udfald igjen at kunne vise sig i Marken. Efter Generalens Formening maatte Besætningen paa Als, saafremt denne Ø ikke bestemtes til Udgangspunkt for nye Operationer, kunne indskrænkes til c. 10,000 Mand, men iøvrigt maatte det være den nærmeste Fremtid forbeholdt at decidere angaaende en videre Operationsplan. Under 15de Mai udtalte Krigsministeren i en Skrivelse til General Bülow, at han var enig med Generalen i, at den paa Als værende Infanteristyrke, nu, da Forsvars-

arbejderne paa Øen dels vare tilendebragte, dels meget langt fremrykkede, uden Skade for Øens Sikkerhed vilde kunne formindskes, og at der saaledes opstod Spørgsmaal om, hvorledes denne overflødige Del af Øens Infanteristyrke bedst vilde kunne anvendes. De Alternativer, som i saa Henseende frembøde sig, og angaaende hvilke Ministeren ønskede at erfare General Bülows Mening, vare følgende:

Skrivelse fra Krigsministeren af 15de Maj angaaende de eventuelt forestaaende Operationer.

1) En Forstærkning af General Ryes Corps
2) En Forstærkning af Besætningen paa Helgenæs.
3) En Forstærkning af Fredericias Garnison eller en Landgang i denne Fæstnings Nærhed for at tilbagetrænge det derværende Observations- eller Belejringscorps.
4) Diversioner paa Fjendens Communicationslinier og navnlig i det Slesvigske.

Hvad de 2 førstnævnte Alternativer angik formente Ministeren, at det var bedst endnu at tøve med Udførelsen deraf, indtil Fjenden var kommen mere Nord paa og havde spredt sig mere over Landet; det kunde iøvrigt være af Nytte, at Fartøjer viste sig ved Aarhus og Helgenæs, og at Rygter udspredtes om en forestaaende Landgang paa sidstnævnte Punkt, da Fjenden derved muligen vilde blive nødt til en langsommere Forfølgning af General Ryes Corps.

Med Hensyn til det 3die Alternativ syntes Ministeren, at en saadan Anvendelse af vore Tropper havde meget for sig, men at den uheldigvis neppe vilde kunne blive skjult for Fjenden, som, hvis Tiden ikke tillod ham at forstærke Observationscorpset, itide og uden Tab vilde kunne trække sig een Dagmarche tilbage uden derved at compromittere sin hele militaire Stilling. Dersom vore Transportmidler vare tilstede i tilstrækkeligt Antal og havde den fornødne Bevægelighed, kunde en saadan Diversion bedst udføres derved,

at et Corps landede S., et andet N. for Fæstningen, medens der fra denne samtidigt gjordes et Udfald. Efterat Tropperne fra Fyen, mindst i en Styrke af 10 Batailloner, 2—3 Batterier og 2 Escadroner, de to nærmest foregaaende Nætter vare blevne samlede i Fredericia, maatte de Kl. 1 om Morgenen bryde frem i nordvestlig Retning, samtidigt med at General Ryes Corps landede N. for Fæstningen og imødegik de fjendlige Tropper, som maatte nærme sig fra Trælle, Egum og Bredstrup, og Corpset fra Als iværksatte en Landgang ved Snoghoj og derfra hurtigt rykkede frem mod Erisø for at forcere Overgangen over Mosen og falde Fjenden i Ryggen V. for Oversvømmelsen; begge Landgangscorpser maatte opgive Forbindelsen med Landgangsstedet og tage deres Retraite paa Fredericia; ved en saaledes udført Diversion vilde i alt Fald det fjendlige Artilleri Ø. for Oversvømmelsen og Batterierne S. for Sanddalshuse neppe kunne undgaae at falde i vore Hænder.

Angaaende Diversioner i det Slesvigske forekom det Ministeren, at der navnlig var to, som syntes at egne sig til at tages under nærmere Overvejelse, nemlig en Landgang fra Fyen i Egnen om Aabenraa, samtidigt med at Troppecorpset paa Als rykkede frem i det Sundevedske, et Foretagende, hvorom Ministeren ønskede, at General Bülow skulde raadføre sig med Marinen og General de Meza, og en Expedition til Femern for at bemægtige sig den derværende, fjendlige Besætning m. m.; sidstnævnte Expedition, hvortil General de Meza af Ministeren var bleven bemyndiget, vilde kunne foretages af Flankecorpset alene ved en Detachering af nogle Tusind Mand i nogle faa Dage, da det ikke var Meningen at holde Øen vedblivende besat, men strax igjen at rømme den for ikke at binde en Styrke, der kunde savnes paa andre Punkter. Ministeren anmodede sluttelig General Bülow om

at fremkomme med Forslag, forsaavidt nogen anden Anvendelse af de til Raadighed værende Tropper maatte forekomme ham at fortjene Fortrinet.

Svarskrivelse fra Overcommandoen af 17de Maj.

I sin under 17de Maj i denne Anledning indgivne Betænkning yttrede General Bülow, at det ikke nu vilde være et belejligt Tidspunkt til at forstærke General Ryes Corps eller Besætningen paa Helgenæs, da Hærens relative Styrke ikke tillod, at den spredtes, men at den tvertimod saavidt muligt maatte søges concentreret; en let Krydser langs den for Skibe og Fartøjer evacuerede, jydske Kyst i Forbindelse med et Dampskib vilde efter Commandeur Gardes Formening være nok til at kunne observere Bugten mellem Helgenæs og Aarhus, og hertil vilde Kutteren Neptun med det Første afgaae fra Neustadtbugten, og Dampskibet Hertha fra Fredericia. Under de forhaanden værende Omstændigheder ansaa General Bülow et concentreret Angreb fra Fredericia ubetinget som det mest tilraadelige, da man af denne Operation, om der end vilde udfordres nogen Tid, forinden Alt tilbørligt kunde være forberedt, fortrinsvis turde haabe et gunstigt Udfald; en Concentration af vore Kræfter var for os af den største Vigtighed, medens en Ind- og Udskibning til umiddelbart Angreb let vilde lede til uheldige Forhold. Armeecorpset havde netop staaet i Begreb med at gjøre Ministeren et saadant Forslag, nemlig om at drage saamegen Styrke, som kunde undværes fra Als, tilligemed General Ryes Infanteristyrke til det nordvestlige Fyen og derefter gjennem Fredericia som Deboucheringspunkt at gjøre et concentreret Angreb for at sprænge den Kreds, som nu indesluttede Fæstningen, og muligen tilintetgjøre en Del af den fjendlige Styrke; regnede man at kunne tage 5000 Mand fra Als og en lignende Styrke fra General Ryes Corps, vilde man kunne bryde frem med c. 20000 Mand mod den c. 15000 Mand stærke, fjendlige Af-

deling, der indesluttede Fredericia. Diversioner paa Fjendens Communicationslinier vare vistnok i Reglen meget hensigtsmæssige, men de vare dog væsenligt betingede af et godt Transportvæsen og maatte være en fjernere Tid forbeholdte; dette gjaldt ogsaa Expeditionen til Femern, da der ellers ikke vilde kunne disponeres over den Styrke, som kunde undværes fra Als. Sluttelig henledede General Bülow Opmærksomheden paa Landtungen V. for Endelave ved Palsgaard som et Punkt, der turde være at tage i Betragtning, naar der senere maatte blive Tale om saadanne Diversioner.

I den i ovennævnte Betænkning bestemt udtalte Formening om det Ønskelige i et snarligt og kraftigt udført Angreb fra Fredericia er General Bülow vistnok for en stor Del bleven bestyrket ved det af Fjenden netop paa denne Tid iværksatte Bombardement af Fæstningen og den herved for dennes Garnison fremkaldte, uhyggelige Situation, der, som allerede omtalt, bragte Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, til at andrage hos Hærens Overcommando om, at der maatte blive foretaget energiske Skridt for at befrie Fæstningen. Krigsministeren delte ikke General Bülows Anskuelse om det Presserende i hurtigst muligt at udføre et Angreb fra Fredericia, idet han mente, at der vilde blive Tid nok til at foretage en saadan Diversion, efterat Flankecorpset havde udført den af ham tilsigtede Expedition til Femern, en Expedition, som efter hans Mening snart og hurtigt vilde kunne tilendebringes. Under 19de Maj tilskrev Ministeren derfor Flankecorpset i saa Henseende og udbad sig samtidigt dettes Betænkning angaaende den af General Bülow udtalte Formening om de forskjellige Alternativer, der frembøde sig for de nærmest forestaaende Operationer. Begivenhederne ved Fredericia og General Bülows bestemt udtalte Formening om Betimeligheden af en Diversion fra dette Punkt bevirkede

imidlertid, at Ministeren iværksatte et allerede i nogen Tid af ham næret Ønske, idet han den 19de om Aftenen afrejste fra Kjøbenhavn for personlig at conferere med Hærens Overcommando og med Commandanten i Fredericia; den 20de om Aftenen ankom Ministeren til Fredericia, hvor han forblev til den følgende Dags Eftermiddag for derpaa efter et kort Ophold i Hovedqvarteret den 23de at retournere til Kjøbenhavn. Ved Ankomsten til Fredericia vare Forholdene der endel forandrede; det af Fjenden iværksatte Bombardement var ophørt, en regelmæssig Afløsning af Garnisonen var sat i Gang, den tidligere, noget nedtrykte Stemning var atter hævet, og Fæstningens Tilstand var i det Hele taget god, saa at der Intet forelaa, som maatte foranledige en Forandring i det Standpunkt, som Krigsministeren indtog med Hensyn til de nærmest forestaaende Operationer; tvertimod synes den Anskuelse at have gjort sig gjældende hos Ministeren, at der ikke for Tiden med Fordel vilde kunne foretages noget større Udfald fra Fredericia, da tilmed Rigstropperne endnu maatte antages at staae temmelig concentrerede mellem Kolding og Horsens.

Krigsministeren afrejser til Conference med General Bülow.

I Conferencen mellem Ministeren og General Bülow blev der derfor heller ikke taget nogen endelig Bestemmelse angaaende de nærmest forestaaende Operationer, og Ministeren synes med Hensyn til Spørgsmaalet om at drage Tropper fra Als i hvert Fald at have villet afvente den af Flankecorpset forlangte Betænkning. Derimod var man enig om det Betydningsfulde i hurtigt at kunne faae General Ryes Corps derhen, hvor man maatte ønske det, samt om at dette Corps derfor om muligt skulde dirigere sin Retraite paa Helgenæs, og i Henhold hertil afsendte Overcommandoen til General Rye de tidligere omtalte Ordrer af 21de og 25de Maj om at gaae tilbage i denne Retning.

General Rye erholder Ordre til at dirigere Retraiten paa Helgenæs.

Imidlertid havde Krigsministeren under 24de Maj henstillet til Overcommandoen, om det ikke vilde være hensigtsmæssigt, naar General Ryes Corps droges over til Fyen, at lade en Del af Cavaleriet blive tilbage dels for eventuelt at gaae tilbage paa Vendsyssel, hvorved man haabede at hindre mindre, fjendlige Strejfpartier i at hjemsøge denne Del af Jylland, dels for fra Helgenæs som Deboucheringspunkt at gjøre Excursioner i Landskabet mellem Helgenæs og Randers; det til førstnævnte Øjemed bestemte Cavaleri maatte bestaae af ikke mindre end 1 Regiment og have noget Infanteri til Understøttelse, men ikke medgives Artilleri, da man i fornødent Fald hellere maatte være betænkt paa fra Kjøbenhavn at oversende et Par bespændte 3Pds. Kanoner. Overcommandoen nærede imidlertid Tvivl, om det endnu vilde være muligt at detachere et mindre Corps mod Limfjorden, da General Rye efter den derom modtagne Melding allerede den 23de Maj havde indtaget en Stilling mellem Elsted og Egaa, hvorimod den, dog under en væsenligt forandret Form, gik ind paa Tanken om at efterlade en Styrke paa Helgenæs, naar General Ryes Corps blev draget bort; i Henhold hertil tilstillede den General Rye den tidligere nævnte Ordre af 26de Maj om i hvert Fald at efterlade i Jylland et mindre Corps, bestaaende af 2 Batailloner og 2 Cavaleri-Regimenter, 4 Kanoner og Espingolerne.

General Rye erholder Ordre til, ved eventuel Indskibning at lade en mindre Styrke blive tilbage i Jylland.

Krigsministeren vilde dog kun nødigt opgive Tanken om, at noget Cavaleri detacheredes fra General Ryes Corps for eventuelt at gaae tilbage paa Vendsyssel, idet han derved troede at kunne opnaae gunstige Betingelser for mindre, offensive Foretagender eller Demonstrationer af forskjellig Art, der vilde nøde Fjenden til en langsom og forsigtig Fremgang; og da den Standsning i Rigstroppernes Operationer, der var indtraadt efter den 23de Maj, vedblivende havde tilladt

General Rye at indtage en Stilling, hvorfra en saadan Detacheren endnu stedse var mulig, tilskrev han atter under 28de Maj Overcommandoen desangaaende, ligesom han ogsaa afsendte Oberst Baggesen fra Kjøbenhavn for at conferere med Generalerne Bülow og Rye om, hvad der i Landets og Hærens Interesse kunde være at foretage i saa Henseende. Resultatet af Forhandlingerne blev den General Rye af Overcommandoen under 31te Maj tilstillede Ordre om Detacheringen af 1 Dragon-Regiment, som i Forbindelse med 1 fra Kjøbenhavn til Udbyhøj oversendt Depotcompagni skulde søge at løse den af Krigsministeren stillede Opgave.

General Rye erholder Ordre til at detachere 1 Dragon-Regiment til at opnærere selvstændigt.

Medens der saaledes efterhaanden var opnaaet nogenlunde Enighed imellem Krigsministeren og Overcommandoen i deres Anskuelser angaaende Ordningen af Forholdene ved General Ryes Corps, var dette foreløbigt ingenlunde Tilfældet med Hensyn til Spørgsmaalene om at drage en Brigade fra Als og om Betimeligheden af et større Udfald fra Fredericia mod den slesvig-holstenske Hær. Angaaende disse Spørgsmaal vilde Ministeren imidlertid ikke udtale sig til Overcommandoen, forinden han havde erholdt den af General de Meza forlangte Betænkning, og lod derfor en af Overcommandoen til ham under 23de Maj rettet Forespørgsel, om den maatte være bemyndiget til at beordre en Brigade fra Als til at forene sig med de paa Fyen staaende Tropper, eller om saadan Ordre muligen directe vilde udgaae fra Ministeren, foreløbigt ubesvaret. Den af Flankecorpset forlangte Betænkning indløb kort efter. General de Meza yttrede heri, at Danmarks Forsvar under Tingenes nuværende Status efter hans Formening var betinget af en saavidt muligt uafbrudt og tæt Concentration af Tropperne paa faa, navnlig de for Forsvaret vigtigste Punkter — saaledes altsaa fortrinsvis ogsaa paa Als — og at alle partielle Expeditioner,

General de Meza afgiver Betænkning om Situationen, navnlig om at drage en Brigade fra Als.

som Tog til Femern, Aabenraa og andre lignende, kun vilde svække de paa Hovedpunkterne fungerende Troppesamlingers Forsvarsevne og, saalænge de varede, abstrahere dem fra maaske vigtigere, af et gunstigt Øjebliks Omstændigheder fremkaldte, offensive Skridt. I Overensstemmelse hermed maatte Generalen ogsaa dele Overcommandoens Tanke om Ønskeligheden af en nærmere Forening mellem General Ryes Corps og de i Fredericia og paa Fyen opstillede Tropper, hvorved der vilde naaes en Styrke omtrent lig den fjendlige Belejringshærs. Ihvorvidt denne Lighed skulde være tilstrækkelig til især om nogen Tid, naar Rigstropperne muligt vilde fjerne sig mere, at gaae offensivt frem, eller om det maaske i det Hele var klogest endnu en Tildlang at holde sig defensivt og observerende, vare Spørgsmaal, der vistnok kunde besvares paa flere Maader; men at afgive 5000 Mand af Als's nuværende Styrke til Opnaaelsen af hvilketsomhelst af de nævnte Formaal maatte Generalen paa det Bestemteste fraraade, da Øens Forsvar derved paa ubestemt og ubestemmelig Tid vilde blive reduceret til et i sin Virksomhed dog altid tvivlsomt Minimum, og i hin Mellemtid enhver Tendents vilde lammes til at benytte de gunstige Momenter, som muligt maatte tilbyde sig for Udførelsen af offensive Skridt.

Krigsministeren ønsker forelebigt ikke at drage nogen Troppestyrke fra Als til Fyen. Yderligere Forhandling i denne Anledning.

Denne Udtalelse af General de Meza forandrede vel ikke Krigsministerens Anskuelse om, at der til Forsvaret af Als ikke vilde behøves en saa stor Styrke, som for Tiden var samlet paa Øen, men bidrog dog væsenligt til at bestyrke Ministeren i den Formening, at man idetmindste endnu maatte tøve noget, inden man bortdrog en større Del af Øens Besætning til Fyen, saameget mere som det paa Grund af Rigstroppernes Nærhed vedblivende forekom ham usandsynligt, at en Diversion fra vor Side mod den slesvig-holstenske-

Belejringshær for Tiden vilde kunne udføres med Held. Et heldigt Resultat var nemlig efter hans Anskuelse betinget af en med Udfaldet forbunden og i faa Timer iværksat Landsætning af et Corps af ikke under 6000 Mand med 2 à 3 Batterier; men en saadan Landsætning vilde paa Grund af Landgangsmidlernes Ufuldstændighed medtage betydeligt længere Tid, og da Foretagendet ikke kunde blive skjult for Fjenden, vilde denne snart have samlet den fornødne Styrke til med stor Overlegenhed at imødegaae vort Angreb; det gunstige Øjeblik til et stort Udfald fra Fredericia syntes ham først at være kommet, naar den fjendlige Styrke i Elbo Herred, Kolding og Vejle formindskedes derved, at Rigstropperne enten droge Syd paa eller højere op i Jylland. Sin Anskuelse i saa Henseende fremsatte Ministeren i en Skrivelse til Overcommandoen af 29de Maj, hvori han sluttelig paalagde denne særligt at have sin Opmærksomhed henvendt paa to lige vigtige Gjenstande, nemlig paa at komme til Kundskab om Fjendens Styrke og Dislocation og paa at fuldstændiggjøre vore Ind- og Udskibningsmidler. — Ministeren opgav imidlertid ingenlunde sin Tilbøjelighed til at anvende til partielle Expeditioner den Styrke, som han formente kunde undværes paa Als. Under 31te Maj paalagde han saaledes General de Meza at have sin Opmærksomhed henvendt paa hvad der foregik ved Ekernførde og Kiel og søge at erfare, hvilken fjendlig Styrke der stod i disse Byers Omegn; Meddelelse om de indhentede Efterretninger befaledes indsendt til Ministeriet tilligemed Generalens Formening om, hvorvidt Omstændighederne gave noget begrundet Haab om, at Expeditioner i en større Maalestok af forenede Sø- og Landtropper til de nævnte Byer vilde kunne foretages med Held, navnlig til Ekernførde for at ødelægge Fregatten Gefion.

Krigsministerens bestemt udtalte Ønske om foreløbigt ikke at drage nogen større Styrke fra Als til Fyen kom General Bülow noget uventet og forekom ham af flere Grunde uheldigt, navnlig da han ansaa det for gavnligt, om den indtraadte Stilstand i Krigsførelsen snarest kunde afbrydes ved en ej alene offensiv, men tillige kraftig Bevægelse, og med Hensyn hertil fastholdt, at en saadan fortrinsvis burde rettes mod den fjendlige Hærafdeling, der angreb Fredericia. Udførelsen af denne Tanke strandede imidlertid nu paa de Vanskeligheder, som stillede sig ivejen for i Fyen at concentrere en betydeligere Styrke, disponibel til dette Foretagende, da den større Del af den attraaede Forstærkning nemlig maatte tages fra Als; saafremt det ikke maatte lykkes ham at bortrydde disse Hindringer, var General Bülow derfor betænkt paa, hellere end at forblive i længere Tid uvirksom, at gaae med saamange Tropper, som kunde undværes fra Fredericias nødvendige Forsvar, over til Als for derfra at forsøge Offensiven; sine Anskuelser i saa Henseende fremsatte han for Krigsministeren i en Skrivelse af 31te Maj. Af Krigsministerens Skrivelse af 29de Maj fremgik det, at det var Yttringer af General de Meza om, at han endnu ikke havde opgivet Haabet om at udføre offensive Bevægelser fra Als og i denne Øes Nærhed, der havde havt en væsenlig Indflydelse paa Ministerens Ønske om foreløbigt ikke at drage nogen større Styrke fra Als til Fyen, og General Bülow tog deraf Anledning til af General de Meza at forlange Underretning om, hvilke Operationer Generalen særligt havde paatænkt at udføre fra Als, idet han bestemt hævdede, at han som Højstcommanderende ikke alene forud burde være vidende om, men ogsaa have meddelt sin Sanction til ethvertsomhelst militairt Foretagende af de ham underlagte, større Afdelinger.

Ministerens Svar paa General Bülows Skrivelse af 31te Maj gik ud paa at anbefale en mundlig Conference mellem Generalen og General de Meza, for at der kunde træffes nærmere Aftale om, hvilke Operationer Hæren under de givne Forhold maatte have at foretage. Da det nu af den forlangte Meddelelse fra Flankecorpset, der indløb den 5te Juni, fremgik, at der ikke var taget Planer under Overvejelse, som kunde qvalificere sig til Navnet Operationer, men at der fra Flankecorpsets Side alene var tænkt paa som et Supplement til Defensiven at benytte et gunstigt Øjeblik til et ønskeligt coup de main, et natligt eller i Daggry udført Angreb paa Fjendens Skandser, Borttagelse af hans Skyts, Tilfangetagelse af Tropper og derpaa Tilbagegang i Stillingen, antog General Bülow, at saadanne løst udkastede Operationer ikke burde afgive tilstrækkelige Motiver til at standse Hærens Hovedoperationer. Han indbød derfor General de Meza til et Møde i Assens den 8de Juni for ved en mundlig Conference at indhente Oplysninger angaaende Forholdene paa Als og for derefter at kunne tage de Beslutninger, som nærmest kunde antages at hæve de Vanskeligheder, der muligen vilde opstaae ved en mere energisk Belejring af Fredericia. Tanken om, at en saadan muligen forestod, var nemlig fremkaldt ved det af Fjenden den 3die Juni iværksatte Anlæg af en betydelig Løbegrav tæt N. V. for Fæstningen, hvilken Løbegrav jo i Begyndelsen antoges at være 1ste Parallel af et Angreb mod Prinds Georgs og Prinds Christians Bastioner, og den tidligere gjengivne Skrivelse af 5te Juni fra Fæstningens Commandant til Overcommandoen, hvori denne opfordredes til snart at foretage en kraftig Bevægelse for at degagere Fæstningen, havde modnet den Beslutning hos General Bülow, i Nødsfald paa eget Ansvar at skride til et kraftigt Angreb paa Fjenden og dertil

beordre den fornødne Samling af de Tropper, der efter hans Formening kunde undværes paa andre Punkter af Krigsskuepladsen. Idet han vedlagde Afskrifter af de fra Flankecorpset og Commandanten i Fredericia modtagne Skrivelser, meddelte han under 6te Juni Krigsministeren sin Beslutning og udbad sig bestemte Befalinger, saafremt den ikke maatte finde Ministerens Bifald.

Efterretningen om, at Fjenden syntes at ville gaae over til at aabne en regelmæssig Belejring af Fredericia, havde vel allerede endel modificeret Krigsministerens Anskuelser, idet det ogsaa for ham stod som en Nødvendighed, at vi i saa Fald med concentrerede Kræfter maatte tvinge Fjenden til at ophæve Belejringen; men han nærede dog endnu Tvivl, om Fjenden virkeligt havde en saadan Hensigt, og formente, at det rigtige Tidspunkt for et Angreb fra vor Side i hvert Fald først vilde indtræde, naar Fjenden havde bragt sit Belejringsskyts i Parallelerne og paa de opførte Ricochet- og Demonterbatterier, et Arbejde, hvortil han antog, der vilde medgaae 12—14 Dage. General Bülows Skrivelse af 6te Juni forandrede ikke Ministerens Anskuelse om, at det rigtige Tidspunkt for Diversionen endnu ikke var saa nær forhaanden; imidlertid erkjendte han, at Commandantens Stemme i dette Spørgsmaals Besvarelse burde være af afgjørende Betydning, og paalagde derfor under 8de Juni General Bülow efter nærmere Aftale med Commandanten at bestemme, naar og hvor Diversionen burde foretages. Samtidigt beordrede Ministeren General de Meza til, med Tilsidesættelse af alle andre intenderede Expeditioner, der ikke kunde være endte, inden Diversionen skulde foretages, paa nærmere Anmodning fra General Bülow at afgaae fra Als med saa stor en Styrke af Infanteri og Artilleri, som maatte kunne undværes uden at compromittere Øens Sikkerhed,

og som med Lethed og Hurtighed kunde transporteres over Vandet, for med denne Styrke at udføre den Diversion, som maatte anvises ham af General Bülow. Medens Ministeren saaledes med Hensyn til en Diversions Udførelse og Tidspunktet for samme efterhaanden havde lagt Afgjørelsen i General Bülows Hænder, var han endnu stedse tilbøjelig til at fastholde sin Anskuelse angaaende den Maade, paa hvilken Diversionen burde udføres; han havde endnu den 6te Juni i Samklang med sine tidligere derom fremsatte Anskuelser henstillet til Prøvelse og nærmere Overvejelse ved den Conference, som han havde anbefalet General Bülow at afholde med General de Meza, og hvortil han nu ogsaa ønskede General Rye tilkaldt, om ikke Diversionen hensigtsmæssigst lod sig udføre paa den Maade, at Besætningen i Fredericia, forstærket med de paa Fyen værende Tropper, gjorde et Udfald og angreb Fjenden i Fronten, medens samtidigt General de Meza med mindst 5000 Mand og 1 Batteri gjorde Landgang ved Snoghøj, og General Rye med en lignende Styrke ved den sydlige Udkant af Trælle Skov, for derfra at tage de fjendlige Værker i Flanke og Ryg. I Overenstemmelse med denne Tanke om Maaden, hvorpaa Diversionen burde udføres, var ogsaa den ovennævnte Ordre til General de Meza affattet, idet den udelukkende gik ud paa en Cooperation af en Del af Flankecorpset, men ikke indeholdt nogen Indrømmelse af General Bülows Forlangende om fuldstændigt frit at kunne disponere over en Brigade af den paa Als værende Styrke.

Conferencen mellem Generalerne Bülow og de Meza den 8de Juni i Assens.

I den Conference, der efter Bestemmelsen fandt Sted i Assens den 8de Juni mellem General Bülow og General de Meza, erklærede Sidstnævnte, at der for Tiden ikke lod sig foretage nogen Expedition fra Als uden altfor stor Risico, og at han nok kunde afgive den attraaede Brigade, men at han nærede Betænkeligheder

ved personlig at forlade Als for at commandere Tropperne under Expeditionen, angaaende hvis nærforestaaende Nødvendighed han iøvrigt nu var bleven overtydet. Sine Anskuelser præciserede han yderligere i en Skrivelse af 10de Juni til Overcommandoen, efterat han havde taget forskjellige Meddelelser under Overvejelse, som han i Mellemtiden havde erholdt fra Ministeren. Da Denne havde udtalt det bestemte Ønske, at Generalen personlig skulde commandere det fra Als afgaaende Expeditionscorps, mente han at maatte opgive sine Betænkeligheder i saa Henseende og foreslog, at Corpset sammensattes af 1 Brigade Infanteri, 1—1 ½ Batteri, de 2 paa Als værende Escadroner og nogle Ingenieurtropper. Med dette Hjælpecorps antog han sikkrest og virksomst at kunne effectuere en Landgang paa Trælle Næs, hvor det snarest vilde kunne forenes med General Ryes Corps til et fælles Angreb i Fjendens Flanke og Ryg. At gaae til Fredericia for derfra at gjøre et Udfald sammen med Besætningen og de fra Fyen overførte Tropper ansaa han for lidet tilraadeligt, da en saadan Sammenhobning af Tropper vilde vanskeliggjøre Udfaldet, der desuden saaledes vilde blive frontalt for den større Del af Styrken; Corpset maatte lande saa nordligt, at selv de fjendlige Batterier, som muligen i Mellemtiden maatte opkastes mod den nordlige Del af Fæstningen, kunde blive tagne i Ryggen.

Den Formening, man havde næret om, at Fjenden i den nærmeste Tid vilde gaae over til et energisk Angreb paa Fredericia, havde imidlertid vist sig urigtig, og der forelaa saaledes idetmindste foreløbigt ingen Grund for General Bülow til at tage en hurtig Beslutning om at ile Fæstningen til Undsætning. Efter Modtagelsen af ovennævnte Skrivelse fra General de Meza indskrænkede han sig derfor til at give Generalen den tidligere omtalte Ordre til, at den 6te Brigade skulde

General de Meza erholder Ordre til at holde 6te Brigade færdig til paa nærmere Befaling at afgaae fra Als.

holdes færdig til paa nærmere Befaling at afgaae fra Als, og søgte iøvrigt at stemme Krigsministeren for sin Anskuelse med Hensyn til det projecterede Foretagende, idet han i en Skrivelse af 13de Juni udtalte sig nærmere angaaende Ministerens Depecher af 6te og 8de. Med Hensyn til Tidspunktet for Foretagendet, som vedblivende maatte ansees for den hensigtsmæssigste Operation, erkjendte vel General Bülow, at der for Øjeblikket ikke syntes at være nogen paatrængende Nødvendighed for, eller vel endog størst Fordel ved at gaae angrebsvis frem, men han formente dog, at Forholdene kunde forandre sig saa hurtigt, naar Fjenden udviklede mere Activitet og Energi, at der muligt ikke vilde levnes Tid til at træffe de fornødne Forberedelser, hvilket navnlig gjaldt Overførelsen af vedkommende Troppeafdelinger fra Als. At politiske Hensyn, saaledes som det fra enkelte Sider var fremsat, skulde gjøre det utilraadeligt at gaae angrebsvis frem, var en Mening, han ikke delte, og i hvert Fald maatte Foretagendets Nødvendighed, om det opsattes til Øjeblikket, da denne var forhaanden, være det Alt overvejende Hensyn. Angaaende Angrebsmaaden fremførte General Bülow som sin faste Formening, at en Landgang ved Snoghøj, om den end ikke kunde siges at være absolut umulig, dog med største Sandsynlighed vilde medføre saa store Tab, at han ikke uden bestemt Befaling dertil vilde paatage sig det dermed forbundne Ansvar. Vore Tropper vilde nemlig der støde paa en fjendlig Styrke af c. 5000 Mand og kun være istand til at iværksætte Landgangen compagnivis, uden at man paa samme Tid med større Skibe eller fra den modsatte Bred kunde rense Landgangsterrainet. Hvad en Landgang ved Trælle angik, da vare Forholdene her vel endnu ikke saa nøje oplyste, at Generalen kunde fremsætte en bestemt Anskuelse, men han ansaa dog en saadan Landgang for yderst

Yderligere Forhandling mellem Krigsministeren og Overcommandoen angaaende Diversionen til Fredericias Undsætning.

precair og henledede Opmærksomheden paa, at vi, selv om Landgangen og Angrebet foregik om Natten, ligeledes her vilde blive tidligt bemærkede, at vi ikke kunde kjende Skovens Besætning, og at vi derhos savnede tilstrækkelige Midler til at rense Terrainet, da Kanonbaadene paa Grund af deres ringe Antal Skyts ikke i denne Henseende vilde kunne gjøre Fyldest. Han oversaa vel ikke, at Sammenhobningen af Tropper i Fredericia havde sine Ulemper, at Overførselen til dette Punkt ogsaa muligen vilde blive bemærket og foruroliget, samt at Operationerne kraftigere kunde gjennemføres fra de 2 Punkter end fra Fredericia alene, men den væsenligste Hensigt med at hævde Besiddelsen af Fæstningen i dens daværende Tilstand havde jo dog netop været at bevare et Deboucheringspunkt paa Halvøen, saa at man ogsaa i paakommende Tilfælde fortrinsvis burde benytte det. I Henhold til det saaledes Fremsatte udtalte General Bülow sluttelig, at hvad der strax burde gjøres, var at forberede Alt, saa at det, naar Øjeblikket kom, kunde være os muligt at handle hurtigt, samtidigt og kraftigt. Det vilde derfor være rigtigst strax at overføre 6te Brigade og et 24 Pds. Granathalvbatteri fra Als til et Cantonnement i det nordlige Fyen, for at de kunde være paa rede Haand til enten at overføres til Fredericia eller landsættes S. for Trælle; Flankecorpsets Commandeur derimod burde, idetmindste foreløbigt, helst forblive paa Als, da det jo var usikkert, hvor lang Tid der endnu vilde hengaae forinden Foretagendets Udførelse; at overføre flere Tropper fra Als antog han ikke vilde behøves, især ikke Artilleri og Cavaleri, hvis Transport var saa besværlig.

I sit under 15de Juni afgivne Svar paa ovennævnte Skrivelse udtalte Krigsministeren først, at der for Tiden ingen politiske Grunde var, som kunde afholde os fra at bruge vore Kræfter til vort lovlige Forsvar,

hvorunder Diversioner selvfølgelig vare indbefattede. Efter dernæst at have nævnt de Punkter, hvorimod Diversioner bedst vilde kunne udføres, nemlig Fredericia, Ballegaard og Højderne ved Dybbøl, Bugten ved Ekernførde, Kiel og endelig Femern, fremhævede Ministeren, at man, skjøndt Fjenden ikke angreb Fredericia med Kraft, dog burde være beredt paa, at han fra en tilsyneladende Uvirksomhed pludseligt gik over til et regulairt Angreb, og at det derfor vilde være raadeligst, med Tilsidesættelse af alle de andre nævnte Expeditioner, at holde Alt færdigt til ved en kraftig Diversion at undsætte Fredericia; det belejlige Øjeblik hertil maatte General Bülow selv bestemme efter nærmere Conference med Fæstningens Commandant. At samle Tropperne paa Fyen og derfra overføre dem til Fredericia var ikke uden Betænkelighed, da det vilde medtage Tid og ikke undgaae Fjendens Opmærksomhed, saa at Udfaldet kun vilde frembringe et ringe eller endog intet Resultat. Ministeren gjentog derhos sin allerede flere Gange fremsatte Idee om at lade General de Mezas Corps lande ved Snoghøj og General Ryes ved Trælle Skov, hvorved det tredobbelte Antal Tropper vilde bringes i Action paa een Gang, og et langt heldigere Resultat naaes. Naar Landgangene iværksattes samtidigt med Udfaldet fra Fæstningen, troede han ikke, at Fjenden — forudsat at denne ikke fik noget Nys om det forestaaende Angreb — turde vove med Alvor at modsætte sig dem, hvilket navnlig gjaldt om Trælle, hvor vore Tropper strax efter Landstigningen vilde støde sammen med den højre Fløj af Udfaldstropperne; han antog iøvrigt ikke, at Fjenden ved Snoghøj havde nogen betydelig Styrke staaende i Bivouak, beredt til at møde et Landgangsforsøg, ej heller at de Tropper, der cantonnerede der i Egnen vilde komme saa hurtigt tilstede, at de vilde kunne forhindre Landgangen. Det hele Foretagende

afhang væsenligt af, om det kunde holdes hemmeligt for Fjenden lige indtil Udførelsens Øjeblik, samt af den Tid, der vilde medgaae til Landstigningen. Ministeren vilde imidlertid aldeles ikke insistere paa Landgangen ved Snoghøj eller Trælle Skov, men overlod aldeles til General Bülow at bestemme Maaden, hvorpaa Undsætningen skulde skee, saavel hvad angaaer Troppestyrken, som Landgangsstedet og hele Detaillen af Landgangen og Angrebet, idet han paalagde Generalen at raadføre sig med Marinen angaaende Troppernes Overførelse og Landsætning. Sluttelig udtalte Ministeren, at han ønskede, at General de Meza skulde deltage i Expeditionen, men at han ikke burde afgaae fra Als for i sidste Øjeblik.

Uoverensstemmelsen imellem Krigsministerens og Overcommandoens Anskuelser samt de Baand, der i flere Henseender vare lagte paa sidstnævntes Handlefrihed, og som heller ikke endnu syntes at skulle give den fuldstændigt frie Hænder med Hensyn til det tilsigtede Foretagende, bevægede General Bülow til den 16de Juni at tilskrive Ministeren for at søge at faae den Usikkerhed fjernet, som nødvendigt maa fremkomme, naar intet bestemt og klart betegnet Myndighedsforhold er tilstede. Generalen udtalte i denne Skrivelse, at det med Hensyn til det Ansvar, som paahvilede ham, maatte være ham af særdedes Vigtighed nøje at kjende Grændserne for den Myndighed, som var ham tildelt, saa at han paa den ene Side ikke meget imod sin Villie skulde komme til at benytte den paa en Maade, som maatte kunne ansees for Overgreb i den Krigsministeren alene tilkommende Magtfuldkommenhed, men paa den anden Side ogsaa kunde være istand til efter bedste Overbevisning samt med den Frihed og i den Udstrækning, som nærmere maatte blive bestemt, at benytte de Kræfter, der vare stillede til den active Hærs Raadighed, at bestemme de Foretagender, som

han maatte ansee for hensigtsmæssige, og at lede disses Udførelse enten selv eller ved af ham udvalgte Personligheder. Han anmodede derfor Krigsministeren om at give ham saadanne nærmere Bestemmelser, som nøje fastsatte Grændserne for hans Myndighed og angave det Raaderum, indenfor hvilket han under Ansvar frit kunde bevæge sig.

General Bülow erholder frie Hænder med Hensyn til Udførelsen af den tilsigtede Diversion

Endnu inden Krigsministeren modtog ovennævnte Skrivelse, havde han fundet sig foranlediget til at meddele General Bülow Bemyndigelse til efter Aftale med Commandanten i Fredericia at foretage en Expedition til Fæstningens Undsætning, naar, hvor, paa hvad Maade og med den Styrke, han vilde, samt til at lade udgaae til Generalerne Rye og de Meza de herom fornødne Ordrer; saafremt Tropperne fra Als skulde gaae gjennem Fyen og ikke directe til Landgangsstedet, og ifald Vind og Vejr og Tiden tillode det, formente han derhos, at en Indskibning ved Mommark og en Udskibning ved Faaborg lettere vilde kunne unddrage sig Fjendens Opmærksomhed end ved Høruphav og Assens. I sit Svar af 18de Juni paa General Bülows Skrivelse af 16de henviste Krigsministeren derfor til den givne Bemyndigelse og udtalte iøvrigt, at Generalen selvfølgelig under egen Ansvarlighed havde fuld Raadighed over de i Fyen og Jylland værende Tropper til dermed at foretage saadanne Landgange paa de af Fjenden besatte Kyster N. for Als, som han maatte skjønne iværksættelige og nyttige; naar Expeditionen til Fredericias Undsætning var endt, vilde Ministeren finde Lejlighed til nøjagtigere at bestemme Flankecorpsets fremtidige Forhold til Overcommandoen.

Saaledes havde Overcommandoen da endelig erholdt fuldstændigt frie Hænder med Hensyn til Udførelsen af den saa stærkt attraaede og ivrigt forfægtede Expedition, og den tøvede heller ikke med at gjøre de Skridt, som

Ordrer fra Overcommandoen i Anledning af Diversionen.

fremfor Alt forekom den nødvendige, for at Alt kunde være paa rede Haand, naar Øjeblikket kom. Under 20de Juni afgik saaledes Ordren til General de Meza om at lade 6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières overskibe til Fyen, ligesom ogsaa Befalingen til General Rye om at holde 4 Batailloner og 1 Batteri færdige til paa første Vink at afgaae til Helgenæs for der at indskibes.

En Sag, hvorpaa Overcommandoen for at være beredt paa alle Eventualiteter særligt havde havt sin Opmærksomhed henvendt, var Tilvejebringelsen af Landgangsmidler. Den havde derfor henimod Midten af Juni anmodet den til dens Disposition i Nørrejylland værende Commandeurcapitain Fisker om at samle c. 50 af de fladbundede Fartøjer, som brugtes paa Limfjorden, og som den antog særligt egnede sig til Landsætning af Infanteri; ligeledes havde den til Anvendelse for Artilleri og Cavaleri beordret Feltingenieurdetachementet til at forfærdige 4 Landgangsbroer, hver paa 50 Alen. Til Overførelse af Skyts og Cavaleri havde Overcommandoen endelig anmodet Krigsministeriet om gjennem Marineministeriet at foranstalte oversendte fra Kjøbenhavn 6 til Transport indrettede Kanonchalouper, da der af disse til dette Øjemed fortrinligt skikkede Fartøjer hun havdes 4 til Raadighed ved Armeecorpset. De forlangte Chalouper bleve ogsaa ufortøvet satte under Arbejde, men da der indløb Meddelelse fra Krigsministeriet om, at der vilde medgaae endel Tid til deres Omdannelse, og der samtidigt gaves Anvisning paa at benytte de ved Als værende Fartøjer af denne Art, anmodede Overcommandoen under 20de Juni Commandeur Garde om efter Overførelsen af Tropperne fra Als at samle ved Assens saavel disse Chalouper, som endel i Hørup Hav værende, aabne Transportbaade, for at de kunde være ved Haanden i paakommende Tilfælde.

Skjøndt Krigen førtes i eget Land, vare de Oplysninger om Fjenden, som det i Begyndelsen af Felttoget var lykkedes Overcommandoen at forskaffe sig, kun meget ufuldstændige, en Vanskelighed for Krigsførelsen, man først efterhaanden og ved energiske Bestræbelser blev istand til at fjerne. I Begyndelsen af Juni kjendte man i det danske Hovedqvarter kun nogenlunde Styrken og Fordelingen af den fjendlige Hærs Hovedafdelinger, men allerede i Midten af Maaneden vare de Efterretninger, der indløbe om Rigstroppernes Styrke og Dislocation, meget nøjagtige og fuldstændige; angaaende de i Fredericia Afsnittet staaende, fjendlige Stridskræfter erholdt Overcommandoen den 23de fuldstændigt paalidelig Oplysning saavel med Hensyn til Styrken som til Dislocationen. General Prittwitz's Fremrykning til Egnen om Aarhus og de i Løbet af de nærmeste Dage indløbne Efterretninger om, at ingen af hans Tropper, med Undtagelse af mindre Besætninger i Kolding, Vejle og Hørsens, stode S. for Skanderborg, maatte særligt indbyde til at rette et Slag mod den isolerede, slesvig-holstenske Hærafdeling, der heller ikke Syd fra vilde kunne vente nogen snarlig Understøttelse. Det manglede ikke paa Opfordringer i saa Henseende til General Bülow, og ogsaa Krigsministeren udtalte den Forventning, at de tydske Troppers Fremrykning mod Nord ikke burde afholde os fra at foretage Expeditionen, saameget mere som den blev lettere, jo mere Fjenden fjernede sig fra den sydlige Del af Jylland, og som der ingen Betænkelighed kunde være ved paa nogle Dage at drage en Del af General Ryes Corps fra Forsvaret af Helgenæs. Heller ikke de paa denne Tid verserende Rygter om, at et betydeligt Antal tydske Tropper concentrerede sig i det Slesvigske for at foretage et Angreb paa Als, burde efter Ministerens Formening gjøre nogen Forandring i Udførelsen af de trufne Dispositioner til

Undsætning af Fredericia, da Angrebet paa Øen maatte begynde med en Artillerikamp, og, indtil denne var afgjørt, 8 Batailloner vilde være tilstrækkelige til at sikkre den.

Den 26de Juni udgik fra Overcommandoen den endelige Ordre til General Rye angaaende Indskibningen af de til Expeditionen bestemte Tropper af hans Corps, hvilke, som allerede omtalt, den 30te Juni overførtes til Bogense med Undtagelse af Materiellet til 2det Batteri (Schultz), der den 1ste Juli overførtes directe til Fredericia; ligeledes tillagdes der Generalerne Rye og de Meza samt Oberst Juel Ordre til den 1ste Juli at melde sig i Hovedqvarteret i Vejlby. Hvad der særligt maatte bevæge General Bülow til at paaskynde Udførelsen af Diversionen med de nu paa Fyen concentrerede Tropper var, som det vil erindres, den Omstændighed, at Fjenden havde paabegyndt Anlæget af Batterier paa sin venstre Fløj ved Stranden N. for Fredericia, hvilke alvorligt vilde true Communicationen mellem Fæstningen og Fyen, samt den indtrængende Opfordring til en snarlig Undsætning, som Oberst Lunding i den Anledning havde rettet til Overcommandoen. En Skrivelse fra Krigsministeren af 28de Juni, hvori Denne fremhævede, at vore Troppers Overførelse fra Als til Fyen neppe var undgaaet Fjendens Opmærksomhed, og hvori han under stor Reservation udtalte sig angaaende Betimeligheden af den tilsigtede Diversion, idet han iøvrigt henstillede til General Bülows Skjøn, om der først burde foretages et Angreb paa det fjendlige Belejringscorps ved Fredericia og derefter paa Observationscorpset i Sundeved eller omvendt, kunde under de foreliggende Forhold ikke have nogen Indvirkning paa Generalens Beslutning, og efter en Conference i Fredericia den 1ste Juli med Commandanten tog General Bülow derfor den Bestemmelse, at Diversionen skulde udføres Natten mellem den 4de og 5te Juli ved et

samlet Udfald fra Fæstningen. I Henhold hertil udfærdigedes der under 2den Juli Ordrer til Samlingen af det fornødne Transportmateriel ved Landingsbroen i Baaring Vig og den østlige Bro ved Strib samt til de paa Fyen værende Troppers Concentration i Egnen vestlig for en Linie over Ore, Fjellerup og Hjorte; det bestemtes, at Overskibningen af Cavaleriet skulde begynde den 3die om Eftermiddagen, at Feltbatterierne derefter skulde overføres i Løbet af Natten, og at Infanteriet skulde følge efter den 4de om Aftenen fra Kl. 9; Commandanten i Fredericia erholdt Ordre til at organisere særlige Demoleringsafdelinger og drage Omsorg for Tilvejebringelsen af de Sager, som af disse skulde medføres, saasom Arbejdsredskaber, Forstillinger, Blokvogne, Tændemateriale og Fornaglingsapparater, samt til at sørge for, at de fornødne Vogne holdtes i Beredskab til Saarede; endelig anmodedes Generalerne Moltke, Schleppegrell, Rye og de Meza, Obersterne Juel, Fibiger*), Schlegel og Ph. Ræder samt Escadrechefen, Commandeur Garde, om at give Møde i Hovedqvarteret den 4de Juli Kl. 9 om Formiddagen.

Skjøndt General Bülow saaledes havde taget den endelige Bestemmelse, at Diversionen skulde udføres ved et samlet Udfald fra Fæstningen, maatte det dog paa Grund af den store Uoverensstemmelse i Anskuelser, der fandt Sted imellem ham og Krigsministeren angaaende Maaden at udføre Diversionen paa, være Generalen magtpaaliggende om muligt at bringe Hærens højere Befalingsmænd til enstemmigt at slutte sig til hans Opfattelse; dette gjaldt navnlig General de Meza, der idetmindste tildels havde udtalt sig i Overensstem-

*) Oberst Fibiger havde den 14de Maj aflest Oberstlieutenant Deichmann som højstcommanderende Artillerioffícer ved Hæren.

melse med Krigsministerens Formening om det Hensigtsmæssige i at forbinde en Landgang med Udfaldet.

Conference mellem Generalerne Bülow, Rye og de Meza den 2den Juli.

I en Conference, som General Bülow den 2den Juli om Formiddagen havde med Generalerne Rye og de Meza, og ved hvilken Overcommandoens Stabschef og Souschef vare tilstede, blev der forhandlet angaaende den Maade, hvorpaa Diversionen hensigtsmæssigst burde udføres; en Landgang ved Trælle Næs var allerede tidligere bleven opgivet, da Escadrechefen, Commandeur Garde, bestemt havde udtalt sig imod et saadant Foretagende; men en Landgang ved Snoghøj, der samtidigt med Udfaldet fra Fæstningen skulde udføres af General de Meza's Corps, blev bragt paa Bane og, som det synes, ikke bekjæmpet af General Bülow, der maaske stolede paa, at General de Meza ved nøjere at overveje de Vanskeligheder, hvormed en Landgangsexpedition vilde være forbunden, selv vilde erklære sig bestemt derimod, og dette saameget mere, som den langsomme og besværlige Overførelse af 6te Brigade fra Als til Fyen maatte have vist vore Transportmidlers mangelfulde Tilstand og godtgjort deres ringe Anvendelighed til en hurtig Landsætning af Tropper. Der foreligger Intet angaaende Forhandlingernes nærmere Gang, det vides kun, at den foreløbige Aftale kom til at gaae ud paa, at Diversionen skulde udføres dels ved et Udfald fra Fæstningen, dels ved en Landgang ved Snoghøj af General de Meza's Corps.

Conferencen i Hovedqvarteret den 4de Juli.

Den 4de Juli om Formiddagen samledes efter Bestemmelsen de tidligere nævnte, højere Befalingsmænd i Hovedqvarteret, og kort efter Mødets Aabning tilkaldtes de tilstedeværende Stabschefer, Major Wørishoffer og Capitainerne Neergaard og Beck. Der blev først kortelig forhandlet om Fjendens Stilling, og om hvorvidt der var nogen Sandsynlighed for, at Insurgenttropperne vilde kunne vente nogen Understøttelse fra de øvrige

tydske Tropper; dernæst gik man over til Hovedspørgsmaalet, hvorledes Diversionen skulde udføres. General de Meza, som den 3die havde havt en Samtale med den højstommanderende Ingenieurofficer, Oberst Schlegel, der bestemt havde udtalt sig imod en Landgang ved Snoghøj, var nu ogsaa selv bleven overbevist om den store Vanskelighed, som var forbunden med en saadan, og da paa given Foranledning General Schleppegrell udtalte sig imod den og holdt paa, at hele Hæren samlet skulde bryde ud fra Fæstningen, sluttede General de Meza sig til denne Anskuelse, og der opnaaedes herved fuldstændig Enstemmighed i Krigsraadet. Tiden til Angrebet havde maattet udsættes, dels fordi de fra Hovedqvarteret udgaaede Marcheordrer til 4de og 6te Brigade ikke vare komne disse ihænde før Natten til den 4de, saa at disse Afdelinger først i Løbet af denne Dag kunde naae de for dem bestemte Cantonnements, 6te Brigade efter en længere Marche fra Egnen om Assens, dels fordi Overskibningen til Fredericia ikke kunde gaae saa hurtigt for sig, som man havde gjort Regning paa, idet 2den Cavaleri-Division og 4de Batteri (Marcussen) endnu ikke havde kunnet overføres. Det blev nu foreslaaet at ansætte Tiden til den 5te om Eftermiddagen, men paa en Bemærkning af Major Wørishøffer om det mindre Heldige i at vælge Eftermiddagstiden til Udførelsen af et Hovedslag, og om at Afdelingerne let vilde komme til at savne den fornødne Hvile efter Marchen fra Cantonnementerne, blev det endelig besluttet at fastsætte Tiden for Udfaldet til den 6te Juli Kl. 1 om Morgenen. Hermed sluttedes Forhandlingerne, og Mødet hævedes.

I Løbet af Eftermiddagen gik der det Rygte, at de tydske Tropper i Jylland droge stærkt mod Syd, men en senere indløben, paalidelig Efterretning bragte Sikkerhed for, at der endnu den 4de Kl. 3 om Eftermiddagen ikke var

passeret nogen fjendlig Troppeafdeling gjennem Horsens Syd paa. Den 5te Juli modtoge Hærens Øverstbefalende fra Hovedqvarteret nedenstaaende, den 4de Juli daterede Disposition for Angrebet:

Disposition for Udfaldet fra Fredericia.

Til at udføre et Angreb paa Fjenden ved Fredericia deles de paa Fyen og i Fredericia liggende Tropper fra idag den 4de Juli paa følgende Maade:

a) Avantgarden under Generalmajor de Meza skal bestaae af:
den 6te Brigade under Oberst Ræder,
Batteriet Wegener*),
½ Espingolbatteri og
½ Deling Ingenieurtropper.

b) Den 3die Brigade under Generalmajor Schleppegrell skal bestaae af:
Den 3die Linie-Bataillon,
„ 5te do. do.
det 3die Jægercorps,
den 1ste Forstærknings-Bataillon,
„ 2den do. do.
Til Brigaden attacheres Batteriet Jessen.

c) Den 4de Brigade under Generalmajor Moltke:
Den 8de Linie-Bataillon,
„ 11te do. do.
„ 5te Reserve-Bataillon,
„ 6te do. do.
Til Brigaden attacheres Batteriet Mossin.

d) Den 5te Brigade under Generalmajor Rye:
Den 6te Linie-Bataillon,

*) Dette Batteri (12 Pds. Granatkanon Batteri) havde fra Midten af Maj været under Organisation i Assens, hvor det derefter forblev, indtil det den 3die Juli overførtes til Fredericia. Efter Capitain Wegeners Afgang som Hærens Traincommandeur var denne Post bleven overtaget af Ritmester Barner.

Den 7de Linie-Bataillon,
» 9de do. do.
» 4de Reserve-Bataillon,
det 1ste Reserve-Jægercorps.
Til Brigaden attacheres Batteriet Marcussen og ½ Deling Ingenieurer.

e) Cavaleriet under Oberst Juel:
1ste Cavaleri-Division,
2den do. do.

f) Reserve-Artilleriet:
Batteriet Schultz,
Halvbatteriet Tillisch,
do. Jonquières.

De Afdelinger, som ikke allerede ere i Fæstningen overføres saa betids, at de kunne staae paa Allarmpladserne i Fæstningen Natten mellem den 5te og 6te Juli Kl. 1. Afdelingernes Allarmpladser, som tillige skulle tjene som Bivouakpladser, blive følgende:

For den 6te Brigade: mellem Dronningensgade og Volden fra Norges til Sjællands Bastioner.

For den 3die Brigade: i Venders-, Danmarks-, Gothers- og Prindsensgade.

For den 5te Brigade: langs Stranden N. for Castellet; dog skulle denne Brigades Afdelinger først indtræffe her, efterat det er blevet mørkt den 5te Juli, da de ellers kunne sees af Fjenden; indtil da maa Commandantskabet anvise en anden Plads.

For den 4de Brigade: Pladsen imellem Gothersgade og Volden mellem Slesvigs og Oldenborgs Bastioner.

For hele Artilleriet og Cavaleriet: paa de aabne Qvarterer nærmest Kongens Port.

Kl. 1, hvis ikke anden Ordre gives, deboucherer

Avantgarden ud af Fæstningen ad Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion.

Samtidigt rykker den 5te Brigade og det samme attacherede Batteri forbi Forhugget ved Stranden ud af Fæstningen.

Efter Avantgarden følge Cavaleriet og Halvbatteriet Tillisch ud af Kongens Port.

Medens Avantgarden rykker frem og omgaaer Løbegraven N. V. for Fæstningen samt søger at bemægtige sig Fjendens Værker her, bevæger den 5te Brigade sig saa hurtigt som muligt mod Kirstinebjerg ad Vejene nærmest Stranden.

Saasnart Avantgarden og den 5te Brigade have udviklet sig og indtaget en Stilling fra den nordlige Ende af Inondationen til Kirstinebjerg, rykker Avantgarden frem mod Egum og Stallerup, og den 5te Brigade mod Trælle og Egeskov.

Den 3die Brigade deboucherer under denne Bevægelse ud af Kongens Port og Poternen; den 4de Brigade rykker ud ad Vejen forbi Forhugget langs Stranden.

Umiddelbart efter den 3die Brigade følge Batteriet Schulz og Halvbatteriet Jonquières.

Den 3die og 4de Brigade tage en foreløbig Stilling bag Slugten, som fra Inondationen strækker sig i nordøstlig Retning.

Viser det sig, at Fjendens Hovedstyrke er concentreret mod Nord, og at han muligen for en Del vil trække sig tilbage over Vejlby, da angribes han med Kraft af Avantgarden og den 5te Brigade; søger han derimod at forsvare en Stilling fra Inondationen til Egum, da angribes han af Avantgarden og den 3die Brigade, medens den 5te og 4de Brigade i saa Fald danne Reserven. Avantgardens og den 3die Brigades

Operationslinier blive i dette Tilfælde hovedsagelig Vejene resp. til Bredstrup og til Stovstrup.

Den commanderende General vil i Reglen opholde sig imellem den 3die og 4de Brigade.

Samtidigt med Udfaldet gjøres med Transportskibe, Dampskibe og 2 Kanonbaade en Demonstration ind i Vejle Fjord.

Ligeledes foretages fra Fænø Sund en Demonstration med Dampfartøjer og aabne Baade mod Kysten fra Lyngsodde mod Skjærbæk.

Operationerne understøttes iøvrigt med de disponible Kræfter af Marinen.

Fæstningen saavelsom Strandbatterierne paa Fyen iagttage nøje Troppernes Bevægelser for ligeledes at assistere.

Af Trainet overføres intet andet til Fæstningen end Brigadeambulancerne. Infanteriets Ammunitionsvoiturer skulle under behørig Bevogtning concentreres i Nærheden af Strib paa et sikkert og skjult Sted. Trainvoiturerne skulle anvendes ved Strib til forefaldende Transporter og desaarsag stilles under Commando af Armeens Traincommandeur. Disse Trainvoiturer møde sammesteds den 6te dennes om Morgenen Kl. 4 slet.

Bülow.

I denne Disposition blev der endnu den 4de truffet en mindre Forandring. Den Infanteristyrke, som var bleven stillet til Raadighed for Commandanten i Fredericia som fast Besætning under Udfaldet, bestod kun af 2det Forstærknings-Jægercorps og 4de og 5te Forstærknings-Bataillon, af hvilken sidste Afdeling, som

det vil erindres, kun 1 Compagni var formeret som taktisk Afdeling, da de 3 øvrige Compagnier vare afgivne til Tjeneste ved Fæstningens Artilleri- og Ingenieurafdeling. Da Commandanten ikke antog, at de nævnte Infanteriafdelinger endnu havde vundet den tilbørlige Fasthed for at kunne anvendes til Forposttjenesten foran Fæstningen, og tillige ansaa det for ubetinget nødvendigt saavel for Fæstningens Sikkerhed som for at skjule Armeecorpsets Foretagende, at Forposterne forbleve aldeles uforandrede under Udfaldet, navnlig foran den vestlige Front, androg han hos Overcommandoen om, at 5 à 6 Compagnier maatte blive stillede til hans Raadighed til denne Tjeneste. Som Følge heraf befalede Overcommandoen, at 6te Reserve-Bataillon og 1 Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon yderligere skulde afgives til fast Besætning i Fredericia under Udfaldet; et andet Compagni af sidstnævnte Bataillon efterlodes derhos paa Fyen for efter Søofficeren i Hovedqvarteret, Capitainlieutenant Muxolls nærmere Bestemmelse at anvendes til Besætning paa de Fartøjer, med hvilke der skulde foretages de i Dispositionen betegnede Demonstrationer i Vejle- og Kolding Fjord.

Overskibningen til Fredericia, som under Ledelse af Chefen for Transportflaaden, Capitain Tegner, udførtes med 5 Dampskibe, 10 Transportchalouper og 7 Færger og Kaage, fortsattes næsten uden Afbrydelse dels fra Landingsbroen i Baaring Vig, dels fra den østlige Bro ved Strib. Den 4de overførtes 2den Cavaleri-Division og en Deling af Ordonnantscorpset, Natten til den 5te og denne Dags Formiddag de paa Fyen værende Afdelinger af 3die, 4de og 5te Brigade, og hen paa Eftermiddagen og om Aftenen 4de Batteri (Marcussen) og den 6te Brigades Afdelinger; Transporterne bleve beskudte fra de fjendlige Batterier, men uden at der derved tilføjedes dem noget Tab. Om Aftenen Kl. omtrent 10 afgik endelig General Bülow

og Brigadecommandeurerne samt deres Stabe fra Strib til Fredericia. Størstedelen af Generalerne med tilhørende Stabe overførtes paa samme Skib, en Uforsigtighed, som kunde have havt alvorlige Følger, hvis en af de Bomber, der saavel ved Ind- som ved Udskibningsstedet sloge ned eller sprang i Nærheden af Skibet, heldigvis uden at anrette Skade, var sprungen paa selve Skibet.

Hvad der var paalagt Fæstningen under Udfaldet, var fornemmelig at forsvare Fronterne mod Vest ved at besætte Oversvømmelsens Dæmninger, at iagttage Fjendens Bevægelser og paa bedste Maade ved sin Ild at dække vore Troppers Fremrykning; kun hvis vore Vaaben maatte have Held med sig, var det blevet tilladt Commandanten med Tropper af Fæstningens faste Besætning at angribe Fjendens højre Fløj V. for Oversvømmelsen. Af Infanteribesætningen, der den 5te foreløbigt var bleven forøget ved 2 netop ankomne Rekrutafdelinger, hver et Par Hundrede Mand stærk, overtog 1ste Compagni af 5te Forstærknings-Bataillon Forposttjenesten N. for Fæstningen fra Stranden indtil foran Dronningens Bastion; Strækningen herfra indtil Kolding Vejen og de derværende Forskandsninger besattes af 2det Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, og Forskandsningerne ved Kalkbrænderiet, Vaabenpladsen foran Oldenborgs Bastion, samt Slesvigs og Prindsessens Raveliner med 1 ½ Compagni af 6te Reserve-Bataillon; 2 Compagnier af denne Bataillon stilledes fra Mørkets Frembrud i en Have tæt S. for Kolding Vejen som Rerserve for Forposterne, der alle stode under Commando af Oberstlieutenant Kæsemodel*). 4de

Fæstningens Opgave under Udfaldet.

*) Under Oberstlieutenant la Cours Sygdom havde den fra Udcommando til Vestindien retournerede Oberstlieutenant Kæsemodel midlertidigt overtaget Commandoen over 6te Reserve-Bataillon.

Forstærknings-Bataillon besatte det vestlige, og 2det Forstærknings-Jægercorps det nordlige Volddistrict; af sidstnævnte Afdeling holdtes en mindre Styrke paa omtrent 60 Mand, som efter Commandantskabets Opfordring frivillig havde meldt sig, i Beredskab for under Commando af Adjutanten ved Corpset, Lieutenant M. Petersen, at medvirke ved Udfaldet, hvis passende Lejlighed dertil gaves. Hele Artilleribesætningen mødte om Aftenen paa Volden til Skytsets Betjening.

I Henhold til Overcommandoens Ordre var der blevet organiseret 4 Demoleringsafdelinger under Ingenieurcapitainerne Meyer, Linde, Arnholtz og Schrøder, hver bestaaende af 2 Sectioner Sappeurer, en Snes Haandværkere, Tømrere og Smede med det fornødne Værktøj, samt et med Spader og Hakker forsynet Infantericommando, den første paa c. 60 Mand, de tre paa c. 100 Mand; hver Afdeling tildeltes et Detachement Artillerister paa 1 Underofficer og 10—12 Mand, der vare forsynede med Tændmateriale og Fornaglingsapparater. Som Reserve dannedes der endvidere en Afdeling paa en halv Snes Sappeurer og c. 130 Infanterister under Commando af Ingenieurcapitain Lehmann.

Afdelingen under Capitain Linde skulde om Aftenen først rydde Forhugget ved Stranden i en Snes Alens Brede for derigjennem at lade Udfaldstropperne debouchere, dernæst følge disse og overtage Demoleringen af de paa begge Sider af Vejen til Exercerpladsen liggende Værker. Afdelingen under Capitain Arnholtz skulde følge Avantgarden og demolere Værkerne og Løbegravene over Vejen til Egum. Demoleringen af Værkerne og Løbegravene ved Kolding Vejen og imellem Fuglsang Vejen og Møllebugten overdroges henholdsvis til Afdelingerne under Capitain Schrøder og Capitain Meyer.

Af den slesvig-holstenske Hærafdeling stod, som det vil erindres, Avantgarde-Brigaden paa højre Fløj, 2den Brigade i Centrum, og 1ste Brigade paa venstre Fløj; Cavaleri-Brigaden cantonnerede med 5 Escadroner og 6 Kanoner af det ridende Batteri V. for Afsnittet ved Bredstrup i Pjedsted, Herslev, Follerup o. s. v.; Armeecorpsets Hovedqvarter var i Bredstrup. Den specielle Fordeling af Tropperne paa den Tid, Udfaldet skete, var følgende: Den slesvig-holstenske Hærs Opstilling ved Udfaldets Begyndelse.

Af Avantgarde-Brigaden, hvis Stabsqvarter var i Erisø, havde

1ste Jægercorps Forposterne mod Syd ved Lille Belt; det havde 1 Compagni i Skjærbæk, 1 i Snoghøj, og 2 Compagnier i og ved Hønebjerggaard;

9de Bataillon stod med 2 Compagnier ved Sanddalshuse med Forposter ved Beltet, de 2 andre Compagnier i Hyttelejren ved Erisø, hvor ogsaa

2det Jægercorps var anbragt;

det 6 Pds. Batteri Nr. 3 og

» 12 Pds. » Nr. 1 stode ved den sydlige Udgang af Erisø; endelig cantonnerede

1ste Dragon-Regiments 2den Escadron i Børup.

10de Bataillon, som egenligt hørte til Brigaden, var underlagt Commandeuren for Infanteriet, General Zastrow, til Anvendelse i Centrum.

I Centrum havde Commandeuren for Infanteriet sit Qvarter i Stovstrup, medens 2den Brigades Stabsqvarter var paa Sønderbygaard. Af Afdelingerne havde

10de Bataillon besat Forposterne foran Teglværket med 1 Compagni (Feltvagterne 1 og 2 med Repli ved Teglværket), medens de 3 Compagnier stode i Hyttelejren ved Fuglsang;

7de Bataillon havde 1 Compagni i Redoute 1 og

2 og paa de foran værende Feltvagter 3 og 4, de andre 3 Compagnier som Repli Ø. for Stovstrup i Nærheden af det Sted, hvor Vejen til Bredstrup bøjer af fra Kolding Vejen;

5te Bataillon havde 2 Compagnier som Besætning af Feltvagterne 5—9, i Løbegravene, Redoute 4 og det store Morterbatteri; de 2 andre Compagnier stode som Repli i Slugten mellem Redouterne 3 og 4;

4de Jægercorps med 2 Kanoner af det 6 Pds. Batteri Nr. 2 stod i Hyttelejren bag Redoute 3;

6te Bataillon, som nylig var bleven afløst af 7de Bataillon, var paa Vejen til et Cantonnement i Stovstrup;

8de Bataillon, der var bleven afløst af 5te Bataillon, var netop ankommen til Stallerup og der gaaet i Qvarter;

Det 6 Pds. Batteri Nr. 2 cantonnerede i Stovstrup (de 2 Kanoner vare som anført ved Hyttelejren bag Redoute 3); endelig cantonnerede

Det 12 Pds. Batteri Nr. 2 i Torp.

Af 1ste Brigade, hvis Stabsqvarter var paa Kirstinebjerg, havde

2den Bataillon 1 Compagni i Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbegraven, og 1 i den øvrige Del af Løbegraven indtil Stranden; de 2 andre Compagnier, som nylig vare blevne afløste, vare i Begreb med at afmarchere til den mindre Hyttelejr. Ved Bygning af Batterierne vare foruden Pionererne og Artilleristerne endnu 200 Mand af 1ste og 3die Bataillon beskjæftigede og eventuelt bestemte til Forstærkning af Forposterne;

1ste og 4de Bataillon med 2 Kanoner af det 6 Pds Batteri Nr. 1 stode i Hyttelejren ved Kirstinebjerg;

3die Jægercorps og Resten af det 6 Pds. Batteri Nr. 1 cantonnerede i Egeskov,

3die Bataillon i Vejlby,

1ste Dragon-Regiments 5te Escadron og 2det Dragon-Regiments 1ste Escadron med 2 Kanoner ridende Artilleri i Egum, og endelig

de 2 Pionercompagnier og Skarpskytteafdelingen i Trælle.

Cavaleri-Brigadens Stabsqvarter var i Pjedsted, 1ste Regiments i Follerup, 2det Regiments i Herslev.

Fjendens samlede Styrke udgjorde c. 14000 Mand med 48 Stykker Feltskyts.

Vor hele Styrke af Officerer, Underofficerer og Menige af alle Vaabenarter, der rykkede ud for at deltage i Slaget, beløb sig efter den i Bilag 7 anførte Styrkeliste til 19404 Mand; desuden fandtes i Fæstningen 4186 Mand, medens der til Demonstrationer fra Søsiden anvendtes 233 Mand; af Feltkanoner havde vi 48 Stykker til vor Disposition.

Den 6te Juli Kl. henimod 1 om Morgenen stode samtlige vore Afdelinger kampfærdige paa deres Allarmpladser. Brigadecommandeurerne havde efter den commanderende Generals Opfordring henvendt sig med nogle opmuntrende Ord til Tropperne, gjort dem opmærksomme paa, at der med den betydelige Styrke, hvormed Armeecorpset vilde rykke frem, var al mulig Grund til at forvente et hæderligt og glimrende Resultat, naar hver Mand kun gjorde sin Pligt, fremhævet Raskhed og Livlighed ved Angrebene som den væsenligste Betingelse for et heldigt Udfald og anbefalet Brugen af Bajonetten fremfor en tidspildende Skydekamp. Troppernes Stemning var fortrinlig, hver Mand syntes at have fattet Øjeblikkets Betydning og brændte af Lyst til at maale sig med Fjenden. Vejrliget, der i længere Tid havde

været ualmindelig stormfuldt og uroligt, havde pludseligt skiftet Charakter; det var en skjøn og stille Sommernat, Fuldmaanen stod klart paa den skyfri Himmel og oplyste alle fremtrædende Gjenstande, medens en fin Taage var udbredt over Engene og de lavere Marker. Den med Dampe opfyldte Luft og en svag Luftstrømning fra Nord, som rejste sig noget efter Midnat, vare forsaavidt til Gunst for Udfaldet, som disse Omstændigheder særligen bidroge til, at Deboucheringen fra Fæstningen foregik, uden at Fjenden strax blev opmærksom derpaa, og at Fjendens nordligt for Fæstningen cantonnerende Afdelinger ikke ved Lyden af Skuddene bleve underrettede om Kampens Begyndelse.

Kampens 1ste Moment indtil Kl. omtrent 2½.

Kl. 1 begyndte Avantgarden at rykke ud af Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion, og omtrent samtidigt deboucherede 5te Brigade ud af Fæstningen gjennem den i Forhugget ved Stranden tilvejebragte Aabning; Cavaleriet fulgte umiddelbart efter Avantgarden.

Efter den først tagne Bestemmelse skulde 6te Brigade have været opstillet i 2 Træfninger, nemlig regnet fra Højre 1ste og 2den lette Bataillon i 1ste, og 1ste Forstærknings-Jægercorps, 3die Forstærknings-Bataillon og 2det Jægerorps i 2den Træfning. Forinden Udmarchen fra Fæstningen fik imidlertid 2det Jægercorps Ordre til strax at stille sig i 1ste Træfning tilvenstre af 2den lette Bataillon, en Plads, som den dog endnu ikke havde naaet, da Fremrykningen af Træfningen begyndte. Den befalede Opstilling for Træfningerne var i Compagnicolonner, for 1ste Træfning derhos med Skytter i Intervallerne; det var blevet Mandskabet tilladt at aflægge Tornysteren.

Ifølge den af Overcommandoen givne Disposition skulde Avantgarden, som det vil erindres, omgaae Løbegravene N. V. for Fæstningen, altsaa rykke frem i det

aabne Rum mellem disse og de østligere liggende Forskandsninger, søge at bemægtige sig de nævnte Løhegrave samt de bagved liggende Værker og derefter tage Front mod Nordvest eller Vest til Angreb paa den Stilling udenfor Værkerne, hvor Fjenden kunde antages at ville concentrere sin Hovedstyrke. Det var imidlertid kun meget ufuldstændigt, at de saaledes givne Bestemmelser kom til Udførelse. Den hurtige Fremrykning, endnu inden Formeringen var endt, Vanskeligheden ved i Mørket at lede Troppernes Bevægelser og vedligeholde Forbindelsen, Ukjendskab til Terrainet og de fjendlige Forskandsningers Udstrækning, og endelig den øjeblikkelige Fremdragning af 2det Jægercorps paa 1ste Træfnings venstre Fløj bevirkede, at en Del af den udstrakte Linie tørnede mod Forskandsningerne, forinden den omgaaende Bevægelse havde fundet Sted. Værkernes Modstandskraft og det Mod og den Udholdenhed, hvormed Fjenden forsvarede sig, foranledigede, at en betydelig Del af Kræfterne i længere Tid maatte anvendes til at overvinde denne Modstand, saa at Hovedkampen saavel her som paa højre Fløj, hvor lignende Omstændigheder gjorde sig gjældende, blev en Kamp om Forskandsningerne og mod Fjendens Forsøg paa at komme disse til Undsætning, og ikke, som i Dispositionen forudsat, en Kamp mod den i Terrainet bagved opstillede, concentrerede, fjendlige Styrke. Under saadanne Forhold maatte det selvfølgelig mindre blive de enkelte, højere Commanderendes Ledelse, end den samvirkende Bestræbelse af alle i Kampen Deltagende, de forskjellige Afdelings- og Underafdelingsføreres Tapperhed, Dygtighed og fortrinlige Samvirken i Forbindelse med Mandskabets uovertræffelige Mod og Udholdenhed, der fik den afgjørende Indflydelse paa Kampens endelige, glimrende Resultat; den særegne Charakter, Kampen saaledes antog, maa ogsaa paatrykke Fremstillingen af

Slaget et ejendommeligt Præg, idet den mere end almindeligt gjør det nødvendigt at følge de enkelte Troppeafdelingers Virksomhed under Begivenhedernes Udvikling.

1ste lette Bataillon — Oberstlieutenant Walther — der var rykket ud af Kongens Port, formerede sig med 1ste Compagni Ø. for Vejen til Trælle, 2det Compagni paa selve Vejen, og 3die og 4de Compagni V. for samme; Halvdelen af hvert Compagni var opløst i Tirailleurkjæde. Fremrykningen skete i Løb, de fjendlige Forposter af Cavaleri og fra Løbegravene af Infanteri kastedes hurtigt tilbage, og under en efterhaanden tiltagende Ild avancerede Bataillonen igjennem det aabne Rum mellem Forskandsningerne indtil omtrent 600 Alen hinsides disse. Ved den hurtige Fremrykning var Bataillonen imidlertid bleven langt fjernet fra Avantgardens 2den Træfning, 5te Brigades Afdelinger vare endnu ikke komne op paa dens højre Fløj, og paa venstre Fløj var Forbindelsen med 2den lette Bataillon bleven brudt, idet denne Afdeling, som vi senere skulle see, foretog en Svingning tilvenstre; en mindre Del af venstre Fløjcompagnies Kjæde var derved kommen til at slutte sig til 2den lette Bataillon, og Compagniet var under sin Bestræbelse for at vedligeholde Forbindelsen bleven holdt noget tilbage, dannende en stump Vinkel med den øvrige Kjæde. Bataillonen befandt sig saaledes i en isoleret Stilling og kunde foreløbigt ikke rykke videre frem; i Fronten havde den kun endnu de tilbagekastede Forposter, men i højre Flanke truedes den af en fjendlig Afdeling, hvis Styrke ikke nøje kunde skjønnes — det nylig fra Forpost afløste, i Terrainet bag Redoute 5 staaende Compagni af den slesvig-holstenske 2den Bataillon. Senere efter blev vel dette Compagni angrebet og kastet tilbage i nordøstlig Retning henimod Exercerpladsen af Afdelinger af 4de Reserve-Bataillon, der,

efter at være gaaede Vest om Redouten, nu begyndte at naae frem; men imidlertid rykkede betydelige, fjendlige Forstærkninger frem, der foreløbigt hindrede vore Tropper i enhver videre Fremtrængen paa denne Del af Kampladsen og en Tid lang bragte dem i en meget vanskelig Situation.

Da Commandeuren for den slesvig-holstenske 1ste Brigade, Major Stückradt, havde erholdt Melding om Udfaldet, havde han nemlig strax ladet de til Hyttelejren ved Kirstinebjerg henlagte Afdelinger, 1ste og 4de Bataillon samt 2 Kanoner af det 1ste 6Pds. Batteri, allarmere og sætte sig i Marche mod Redoute 5; samtidigt gav han Befaling til, at Brigadens i Egeskov og Vejlby cantonnerende Afdelinger skulde dirigere sig paa Kirstinebjerg med Undtagelse af 1 Compagni af 3die Jægercorps, der skulde blive tilbage til Bevogtning af Vadestedet. Den slesvig-holstenske 1ste Bataillon rykkede, formeret i Compagnicolonner og fulgt af 4de Bataillon som Reserve, frem i Terrainet V. for Exercerpladsen og kom saaledes frem i Flanken paa 1ste lette Bataillon, imod hvilken den udviklede en Del af sin Styrke til Angreb, medens Resten attaquerede enkelte, for Størstedelen i Tirailleursværme opløste Afdelinger af 4de Reserve-Bataillon og drev dem tilbage til Terrainet N. V. for Redoute 5; samtidigt protsede de 2 Kanoner af tæt V. for Trælle Vejen og aabnede deres Ild mod 1ste lette Bataillon. Oberstlieutenant Walther, der erkjendte Vigtigheden af at bevare sin Stilling, lod en Del af Bataillonen gjøre Front mod dette Flankeangreb, Reserverne rykkede frem i Kjæden, og der opstod nu en morderisk Kamp, der undertiden førtes med Bajonetten og tilføjede saavel Vore som Fjenden de alvorligste Tab. Kampen var staaende, Fjenden formaaede ikke at trænge videre frem til Undsætning for Redouten, navnlig da Major Stückradt ikke vovede

at lade 4de Bataillon gribe ind i Fægtningen, forinden Afdelingerne fra Vejlby og Egeskov vare indtrufne; men Situationen var dog stedse yderst vanskelig for 1ste lette Bataillon, hvis højre Fløj endnu stadigt fægtede uden at have opnaaet directe Forbindelse med den 5te Brigade. Nu indtraf imidlertid paa Bataillonens højre Fløj 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps under Capitain Klingsey, som General de Meza paa Bataillonens Anmodning om Understøttelse havde ladet rykke frem, og noget efter lykkedes det atter 5te Brigades Afdelinger at vinde lidt Terrain, efterat den øvrige Del af 4de Reserve-Bataillon var naaet frem i Fægtningslinien. Klokken var c. 2 ½, en Tid, vi ville søge at fastholde for et af Slagets Momenter.

2den lette Bataillon — Oberstlieutenant Hindenburg — der var rykket ud gjennem Poternen ved Dronningens Bastion, formerede sig i Compagnicolonner efter Compagniernes Numerorden tilvenstre og satte sig i Bevægelse i nordlig Retning, idet Blænkerne kastedes frem, og idet der efterhaanden toges Afstand fra Midten for at vinde Terrain og for at komme i Forbindelse med 1ste lette Bataillon, hvorfra der snart hørtes Skydning; de 3 Compagnier gik frem Øst om Forskandsningerne, medens 4de Compagni avancerede lige mod den østligste Del af Løbegraven. De fjendlige Feltvagter, som strax havde spredt sig i Kjæde i og i Høide med Løbegraven, aabnede en levende Ild mod Bataillonen, der imidlertid ikke besvarede denne, men uden at lade sig standse gik frem til Angreb; Fjenden kastedes hurtigt tilbage og mistede i Løbegraven adskillige Fanger, inden der fra vor Side endnu var løsnet noget Skud. Bataillonen foretog nu en Svingning tilvenstre og rykkede under en levende Tirailleurild rask frem i nordvestlig Retning, uagtet Marchen igjennem det høje, vaade Korn

var meget besværlig, og Fjendens Ild stadigt tiltog i Styrke ved de tilkommende Forstærkninger navnlig mod vor venstre Fløj, hvor hele 4de Compagni snart maatte opløses i Kjæde. Fjenden formaaede ikkun en kort Tid at holde de Stillinger, hvori han efterhaanden søgte at sætte sig fast, og det varede ikke længe, inden Bataillonens højre Fløj begyndte at overskride den store Slugt; Bataillonens raske Fremtrængen i den fjendlige Opstillings Flanke og Ryg svækkede i høj Grad den Modstand, som Fjenden stræbte at gjøre mod det Angreb, der samtidigt rettedes af 2det Jægercorps mod den nærmest Egum Vejen liggende Del af Forskandsningerne.

2det Jægercorps — Oberstlieutenant Branner — som rykkede ud af Poternen umiddelbart efter 2den lette Bataillon, formerede sig i Compagnicolonner med fremsendte Blænkere, men havde endnu ikke fuldkomment udviklet sig, da den øvrige Del af vor 1ste Træfning begyndte Avanceringen. Corpsets Fremryknings-linie gik omtrent mod det Punkt, hvor Egum Vejen overskares af Løbegraven, 2det Compagni nærmest imod samme, 1ste Compagni tilhøjre og 4de Compagni tilvenstre derfor. De fjendlige Feltvagter kastedes ogsaa her hurtigt og trak sig, heftigt forfulgte af Vore, tilbage til de nærmest bagved liggende Værker, Ø. for hvilke 2den lette Bataillon, som vi have seet, var i stadig Fremgang; Corpsets 3die Compagni, der efter Bestemmelsen skulde have udviklet sig imellem 2det og 4de, var under Bevægelsen i Mørket kommet tilhøjre af 1ste Compagni og kom derved ind imellem 2den lette Bataillons Compagnier, i Forbindelse med hvilke det snart indvikledes i en levende Fægtning.

Som det vil erindres, var det den slesvig-holstenske 5te Bataillon, der havde besat denne Del af Forpostlinien, idet 2 af dens Compagnier vare opløste som Feltvagter, medens de 2 andre stode som Repli

ved Egum Vejen i den store Slugt. Da Feltvagterne kastedes tilbage, lod Commandeuren for Bataillonen, Major Matzdorff, strax det ene af de sidstnævnte Compagnier rykke frém til Redoute 4 og det store Morterbatteri, medens han med det andet gik frem Ø. for Redouten for ved et Modangreb om muligt at søge at standse vore Tropper. Der udspandt sig snart her en voldsom Skydning paa meget nært Hold; men angrebet i Fronten af 2det Jægercorps's højre Fløj og fuldstændigt overfløjet i venstre Flanke af den fremtrængende 2den lette Bataillon, maatte det fjendlige Compagni snart efter betydelige Tab tiltræde Retraiten over den bagved værende Slugt. Hovedstyrken af 2det Jægercorps var imidlertid uden at lade sig standse af den meget stærke Ild, hvormed den modtoges, stormet frem mod de ovenfor nævnte Værker, 2det Compagni omtrent lige mod Redouten, og efter en kort, men heftig Kamp bleve disse med vedliggende Løbegrave overvældede fra alle Sider og tagne; Besætningen i Redouten, 2 Officerer og 95 Underofficerer og Menige, toges tilfange, ligeledes nogle og tyve Mand i Morterbatteriet, medens Resten af den slesvig-holstenske 5te Bataillon hurtigt veg tilbage over Slugten. Bataillonens Kraft var for Størstedelen brudt, inden Besætningen i den bag Redoute 3 værende Hyttelejr, 4de Jægercorps og 2 Kanoner af det 2det 6 Pds. Batteri, naaede frem til Undsætning. Formeret i Compagnicolonner i 2 Træfninger, rykkede Corpset tilligemed Kanonerne frem paa begge Sider af Egum Vejen mod Slugten, men blev paa Grund af vore Troppers omfattende Angreb nødt til at sprede sig stærkt, saa at alle 4 Compagnier snart vare dragne frem i forreste Linie og opløste i Tirailleursværme, blandede med de tilbagevegne Afdelinger af 5te Bataillon. Fra Øst trængte 2den lette Bataillon stadigt frem og truede allerede med at om-

gaae sidstnævnte Redoute, fra Syd begyndte 2det Jægercorps at overskride Slugten, Situationen blev stedse betænkeligere for Fjenden, Tabet af Officerer og Mandskab var betydeligt, og Troppernes moralske Stemning alvorligt rystet; under disse Forhold indsaa Commandeuren for det 4de Jægercorps, Major Schmid, at han ikke længer vilde kunne modstaae vore Troppers Angreb, og kastede sig derfor med omtrent 60 Mand Jægere og Infanterister ind i Redouten, hvis Palissadeport han lod lukke. Kort Tid efter befandt 4de Compagni af 2den lette Bataillon sig ligeoverfor den østlige Side af Redouten; medens omtrent Halvdelen af Compagniet rykkede frem længere mod Nord til Forbindelse med Bataillonens andre Compagnier, gik Resten over til Angreb paa selve Redouten. Compagnicommandeuren, Capitain C. F. Schøning, sprang, fulgt af sin Fanebærer, ned i Graven, kravlede op ad den udvendige Brystværnsskraaning, plantede Fanen paa Kronen, og i et Nu var Graven og Skraaningen bedækket med vort Mandskab; mindre Dele af 2det Jægercorps kom snart til og deltoge med Compagniet i en heftig Tiraillering tvers over Kronen af Værket. Ved denne Tid, netop det Tidspunkt, vi søge at fastholde, vare de andre Compagnier af 2den lette Bataillon i Forening med 3die Compagni af 2det Jægercorps naaede frem til i Nærheden af og tildels igjennem Hyttelejren, idet de efterhaanden kastede Fjenden tilbage til Højderne bag samme, medens den øvrige Del af 2det Jægercorps havde sat sig fast paa Affaldene N. for Slugten tæt S. V. for Redouten.

Demoleringsafdelingen under Capitain Arnholtz, der i Begyndelsen havde fulgt 2den lette Bataillon, men snart var bøjet over mod Morterbatteriet og Redoute 4, begyndte, strax efterat disse Værker vare tagne, paa deres Demolering, idet der tillige for det Tilfælde, at vore Tropper skulde blive trængte tilbage, blev truffet

Foranstaltninger til at sprænge Morteren og Krudtmagasinet.

Af Avantgardens øvrige Afdelinger, der alle rykkede ud af Kongens Port, fulgte 3die Forstærknings-Bataillon, — Oberstlieutenant Gerlach — efter at være formeret i Compagnicolonner, 1ste lette Bataillon i nordlig Retning. Under denne Fremrykning havde Oberstlieutenanten af General de Meza erholdt Ordre til at detachere et Compagni til Understøttelse for 1ste lette Bataillons højre Fløj, men da 1ste Forstærknings-Jægercorps — Major Schepelern — imidlertid var naaet op paa højre Fløj i 2den Træfning, blev Ordren forandret, saaledes at det blev dette Corps, der, som allerede omtalt, kom til at afgive Compagniet. Begge Afdelinger stode ved det fastholdte Tidspunkt endnu i Reserve bag Avantgardens højre Fløj; det samme var Tilfældet med det Avantgarden attacherede 9de Batteri (Wegener), der fulgtes af Sappeurdelingen under Lieutenant Købke, samt med det halve Espingolbatteri under Major Meincke.

Omtremt samtidigt med Avantgarden havde 5te Brigade, som berørt, begyndt Deboucheringen gjennem Forhugget ved Stranden. Den af Brigaden givne specielle Disposition, der var bleven meddelt dens samtlige Afdelingscommandeurer, gik i det Væsenlige ud paa Følgende: Fra Brigadens Samlingsplads N. for Citadellet mellem Volden og Stranden skulde Deboucheringen tage sin Begyndelse Kl. 1 Morgen i nedennævnte Orden: 1ste Reserve-Jægercorps og den med samme følgende halve Ingenieurdeling, 2 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 9de Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon, de øvrige 6 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 6te Linie-Bataillon og endelig 7de Linie-Bataillon. Saasnart Deboucheringen havde fundet Sted, og Terrainet tillod det, skulde der formeres 2 Træfninger, idet, regnet

fra højre Fløj, 9de Linie-Bataillon og 4de Reserve-Bataillon med 2 Kanoner skulde danne 1ste, 6te og 7de Linie-Bataillon med 6 Kanoner 2den Træfning; Jægercorpset skulde dække Fronten. Naar Brigaden tilligemed Avantgarden var kommen i den i Overcommandoens Disposition omtalte Stilling mellem Kirstinebjerg og Inondationen, skulde 9de Linie-Bataillon detachere 2 Compagnier imod Trælle Skov for at afsøge denne og ophæve de muligen der etablerede Feltvagter, medens Bataillonens 2 øvrige Compagnier i Forening med 6te Linie-Bataillon og 2 Kanoner skulde rykke frem mod Trælle og angribe den derværende Fjende. 1ste Reserve-Jægercorps, 4de Reserve- og 7de Linie-Bataillon med 6 Kanoner skulde derimod gaae mod Egeskov, angribe denne By med Heftighed og navnlig søge saasnart som muligt at bemægtige sig Vadestedet over Rands Fjord for at afskjære Fjenden Retraiten ad denne Vej; man skulde have Opmærksomheden henvendt paa, om nogen Undsætning nordfra vilde passere Vadestedet, i hvilket Tilfælde man for enhver Pris maatte søge at forhindre Overgangen.

Som det vil sees, var man i den ovennævnte Disposition gaaet ud fra, at Brigaden uden nogen alvorligere Kamp vilde kunne naae frem til den omtalte Stilling imellem Kirstinebjerg og Inondationen, idet man kun havde et meget ufuldstændigt Begreb om de fjendlige Forskandsningers Udstrækning og Beskaffenhed og navnlig om Redoute 5's Betydning og Modstandskraft. Derved kom ogsaa denne Brigade til at kjæmpe under Betingelser og Forhold, der vare meget forskjellige fra de forudsatte; en kraftig, planmæssig Ledelse af hele Styrken blev under disse Omstændigheder, tilmed ved Nattetid, selvfølgelig særdeles vanskelig, saa at de forskjellige Føreres Initiativ maatte blive af saare

væsenlig Betydning med Hensyn til Kampens endelige Udfald.

Deboucheringen af Brigadens Afdelinger fandt Sted i Overensstemmelse med de givne Bestemmelser, alene med den Undtagelse, at 4de Batteri (Marcussen), da man havde bragt i Erfaring, at Vejen langs Stranden ikke var anvendelig for Artilleri, tillagdes Ordre til at marchere ud af Kongens Port efter Avantgarden og derefter slutte sig til Brigaden, hvor det foreløbigt skulde holde sig bag Træfningerne. Demoleringscommandoet under Capitain Linde fulgte i 2 Afdelinger henholdsvis efter 4de Reserve- og 7de Linie-Bataillon. Ankommen udenfor Fæstningsværkerne formerede 1ste Reserve-Jægercorps — Major Bonnez — sig i Compagnicolonner med fremsendte Blænkere, 1ste Compagni paa Skrænten ved Kysten med et Peloton nedenfor ved Strandbredden, 2det Compagni tilvenstre for samme henimod Vejen til Exercerpladsen, 4de tæt V. for nævnte Vej, og endelig 3die Compagni som Reserve bag 1ste og 2det. Uden at opholde sig med at besvare den Ild, der rettedes imod dem, styrtede de to førstnævnte Compagnier løs paa den forreste, fjendlige Løbegrav, der strax toges, hvorefter der aabnedes en heftig Ild mod den retirerende Fjende, som, forstærket med de derværende Arbejdstropper, søgte at gjøre fornyet Modstand i de bagved liggende Værker. Major Bonnez lod nu 3die Compagni kaste sig ind i forreste Linie tilvenstre af 2det Compagni, og, idet hele Linien gik frem til Angreb, nødtes Fjenden til under Tabet af et ikke ringe Antal Fanger ganske at opgive Forskandsningerne Ø. for Vejen og vige tilbage i nordlig Retning mod Exercerpladsen, heftigt forfulgt af 1ste Compagni under Capitain Løvenfeldt, til hvem ogsaa en større Del af 2det Compagni sluttede sig. Resten af 2det Compagni samt 3die Compagni gjorde Front mod de V. for Exercer-

plads Vejen liggende Forskandsninger, idet de kastede sig ned bag Jordvolden langs den nævnte Vej og levende besvarede den Ild, som rettedes mod dem fra Værkerne, hvis Besætning, kort efterat de første Skud vare faldne, var bleven forstærket med det i Nærheden staaende, nylig fra Forpost afløste Compagni; under et Forsøg paa at storme frem i Ryggen af Forskandsningerne blev Commandeuren for 2det Compagni, Capitain Hein, haardt saaret og faldt med endel Mandskab for en kort Tid i Fjendens Hænder. Corpsets 4de Compagni, der samtidigt skulde være rykket frem V. for Vejen til Exercerpladsen, var paa Grund af den længere Strækning, det havde at tilbagelægge under Opdeployeringen, og som Følge af de 2 andre Compagniers hurtige Fremrykning kommet noget bagud. Idet man sandsynligvis er gaaet ud fra de Erfaringer, Corpset havde gjort ved Udfaldet den 30te Juni angaaende Værkernes Udstrækning og Beskaffenhed, og deraf tillige har draget sine Slutninger med Hensyn til det Forsvar, der formentligt kunde ventes fra Fjendens Side, var der givet Compagniet Ordre til at angribe de Forskandsninger i Flanken, som den øvrige Del af Corpset angreb i Fronten. Under de givne Forhold blev det selvfølgelig Compagniet umuligt at løse den Opgave, som var bleven stillet det; det blev imidlertid under sin Fremrykning mod Forskandsningerne indviklet i en levende Fægtning, en Kamp, der baade var haard og langvarig, og i hvilken den højre Fløj af Brigadens 1ste Træfning snart kom til at deltage.

Denne Træfning, 9de Linie- og 4de Reserve-Bataillon, havde, strax efterat den var formeret, begyndt sin Fremrykning. 9de Linie-Bataillon — Major Krabbe — lod sit 1ste og 2det Compagni under Commando af Capitain Nørager følge efter det Peloton af 1ste Reserve-Jægercorps, der rykkede frem

langs Stranden for, dækket af den høje Brink, at gaae mod Trælle Skov, som det i Overeensstemmelse med Brigadens Disposition paalagdes Capitainen at rense. Med 3die og 4de Compagni trak Majoren sig op paa Marken lige N. for Fæstningen, lod dem udvikle sig i Compagnicolonner og, efterat 4de Reserve-Bataillon var naaet op paa deres venstre Fløj, rykke frem i forreste Linie til Understøttelse af det der kjæmpende Compagni af Reserve-Jægercorpset. I Forening med dette stormedes nu frem mod Forskandsningerne; uden et Øjeblik at vakle ilede vore Soldater hen over faldne og saarede Kammerater, og snart var denne Del af Løbegraven tilligemed det bagved liggende Morterbatteri i vore Hænder, idet Fjenden veg tilbage til det vestligere, mere tilbagetrukne Afsnit. Medens Bataillonens 4de Compagni tilligemed Jægercompagniet satte sig fast i de erobrede Løbegrave for at arbejde sig frem mod dette Afsnit, som Fjenden vedblivende holdt besat, og hvorfra der stadigt vedligeholdtes en heftig Ild, fortsatte 3die Compagni under Capitain Hammelev Fremrykningen tvers over Vejen og videre i nordlig Retning til Exercerpladsen og kom derved snart til at deltage i den der stedfindende Kamp. De fjendlige Besætnings- og Arbejdstropper, der fra Løbegraven vare vegne tilbage i nordlig Retning, vare nemlig paa Exercerpladsen blevne standsede og samlede til fornyet Modstand af Commandeuren for den slesvig-holstenske 2den Bataillon, Capitain Wrangel, og skjøndt vore Jægere trængte haardt paa, var det dog lykkedes ham for en Stund at holde Stand, saameget mere som hans Styrke noget efter forøgedes med det Compagni, der havde staaet bag Redoute 5, men, som tidligere omtalt, var blevet kastet tilbage mod Exercerpladsen, og hans Troppers Mod atter blev hævet ved den slesvig-holstenske 1ste Bataillons netop paa denne Tid foretagne, energiske, offensive Bevægelse til Undsætning af

Forskandsningerne. Nu greb imidlertid 9de Linie-Bataillons 3die Compagni med Kraft ind i Fægtningen, og da Capitain Løvenfeldt kort efter med en Del af sin Styrke fuldstændigt omgik ham i venstre Flanke, blev Fjenden under betydeligt Tab og heftigt forfulgt nødt til at gaae tilbage til henimod den paa Exercerpladsen liggende, mindre Hyttelejr. Klokken var da c. 2 ½. Capitain Nøragers Commando havde stadigt fortsat sin Fremrykning langs Stranden bag Jægernes højre Fløj; den øvrige Del af 1ste Reserve-Jægercorps og 9de Linie-Bataillon holdtes endnu stedse tilbage under Kampen om Forskandsningerne.

Strax efter at vore Tropper havde sat sig fast bag Jordvolden langs Exercerplads Vejen og i Løbegravene ved Morterbatteriet, var Demoleringscommandoet under Capitain Linde rykket frem og havde fornaglet det i og ved Batterierne værende Skyts; samtidigt var Sløjfningen af Værkerne bleven paabegyndt, ligesom ogsaa de i det venstre Fløjbatteri anbragte Krudtmagasiner vare blevne tømte.

Tilvenstre for 9de Linie-Bataillon var den anden Bataillon af Brigadens 1ste Træfning, 4de Reserve-Bataillon — Major Thrane — avanceret frem imod de fjendlige Værker; den var formeret i Compagnicolonner, 1ste, 2det og 4de Compagni i forreste Linie med fremsendte Skytter, 3die Compagni bagved som Reserve. Efterat Bataillonen fra Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbegraven var modtaget med en heftig Ild, der forvoldte navnlig 1ste Compagni et meget betydeligt Tab, bøjede 2det Compagni med en Del af 1ste af tilvenstre udenom Redouten, og det var disse Afdelinger, der, som allerede tidligere omtalt, kastede det fjendlige Compagni, der havde taget Stilling bag Redouten, tilbage mod Exercerpladsen, men kort efter maatte vige for den slesvig-holstenske 1ste Bataillons Angreb.

General Rye, der med sin Stab havde taget Plads i Nærheden af Redouten, erkjendte snart det Betænkelige i Situationen, dersom det skulde lykkes Fjenden at trænge frem til Undsætning for Værkernes Besætning, og tog derfor den Bestemmelse, at lade 1ste Træfning kaste sig imod den fremrykkende Fjende og at lade 2den Træfning alene optage Kampen imod Forskandsningerne; Stabschefen, Capitain Beck, erholdt Ordre til at følge med 1ste Træfning, medens Generalen selv vilde blive tilbage ved 2den. 4de Reserve-Bataillons 3die og 4de Compagni, der foreløbigt vare holdte noget tilbage, indtil Brigadens 2den Træfning kom op og optog Kampen mod Forskandsningerne, vare som Følge af nævnte Bestemmelse blevne dirigerede frem til Understøttelse for de forreste Compagnier, og ved det Tidspunkt, vi søge at fastholde, var det derved, som ogsaa berørt, lykkedes atter at vinde lidt Terrain og i Forbindelse med vor Avantgardes Afdelinger at hindre Fjendens Fremtrængen.

2den Træfnings Batailloner, 6te og 7de Linie-Bataillon — Oberstlieutenant Bentzen og Major Vogt — havde, efter at være komne op paa Marken N. for Fæstningen, ifølge Brigadens Ordre formeret sig i Fægtningscolonner, Compagnierne bag hverandre efter Numerfølge, 7de Linie-Bataillon tilvenstre for 6te, og vare kort efter begyndte at rykke frem i nordlig Retning henimod Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbegraven. Samtidigt og i Stormskridt gik Bataillonerne over til Angreb for med Bajonetten at tage de nævnte Værker; men efterat de paa meget nært Hold vare modtagne med en morderisk Ild, søgte 6te Linie-Bataillon at bøje af tilvenstre og kom derved ind paa 7de Linie-Bataillon, saa at dennes Tete blev reven med ind i Bevægelsen, og Angrebets Kraft derved brudt. Stor-

men var afslaaet, Tabet betydeligt, og det var selvfølgelig ikke muligt at retablere Ordenen i Rækkerne under den vedvarende, voldsomme Ild; 6te Linie-Bataillon, der nu var kommen tilvenstre af 7de, gik derfor nogle Hundrede Alen tilbage til en derværende Terrainfordybning, hvorfra den noget efter fremsendte 2 halve Compagnier, som, opløste i Kjæde, skulde beskyde Forskandsningerne fra den sydlige og og sydvestlige Side. Af 7de Linie-Bataillon fortsatte Størstedelen af 2det Compagni under Capitain N. S. Kühle, til hvem endel Mandskab af 3die og 4de Compagni samt af 6te Linie-Bataillon sluttede sig, Bevægelsen i nordlig Retning V. om Redouten, hvor Capitainen gjorde Holdt for at ordne den blandede Masse og snart efter af General Rye personlig erholdt Ordre til at gaae frem i Retning af Egeskov. Urolig over den Hindring, vore Troppers Fremrykning mødte, og da han endnn stedse frygtede, at det kunde lykkes den N. for Forskandsningerne kjæmpende Fjende at trænge frem til disses Undsætning, var Generalen nemlig selv redet nordpaa for at overbevise sig om Sagernes Stilling, efterat han forinden havde foranlediget, at en Styrke paa c. 120 Mand af 2den Træfnings Batailloner under Lieutenanterne Tranberg og Carlsen bleve sendte frem Vest om Redouten til Understøttelse for 4de Reserve-Bataillon. Den øvrige Del af 7de Linie-Bataillon gik først et Stykke tilbage, men gjorde snart omkring og foretog et nyt Angreb mod Redouten, idet der denne Gang samtidigt gjordes en omgaaende Bevægelse mod dennes Strube; skjøndt Mandskabet, opmuntret ved deres Befalingsmænds følgeværdige Exempel, med stort Mod og Uforfærdethed stormede frem imod Værket og for en Del besteg Brystværnet og trængte frem imod Strubens Palissadering, strandede dog ogsaa denne Storm paa den Omsigt og Ro, hvormed Forsvaret blev ledet,

idet Ilden først blev afgiven paa ganske korte Afstande, saa at Bataillonen atter maatte vige tilbage, efterladende et betydeligt Antal Døde og Saarede.

4de Batteri (Marcussen), der Kl. lidt over 1 $^1/_2$ var marcheret ud af Kongens Port imellem 1ste og 2den Cavaleri-Division, havde endnu ikke deltaget i Fægtningen; ubekjendt med dennes Gang, havde Batterichefen sendt en Officer frem for at opsøge General Rye og indhente nærmere Ordre, men denne Officer maatte vende tilbage med uforrettet Sag, da han ikke havde kunnet træffe Generalen; Batteriet holdt derfor endnu opmarcheret c. 1000 Alen fra Redouten V. for Vejen til Exercerpladsen.

Medens de forreste Brigader saaledes ved det fastholdte Tidspunkt vare i heftig Kamp, havde de øvrige, til Udfaldet bestemte Tropper tildels tilendebragt deres Opmarche udenfor Fæstningen. Cavaleriet var efter Udmarchen opdeployeret i Divisioner V. for Trælle Vejen; paa Begjæring fra General de Meza om Assistance af Cavaleri, lod Oberst Juel 2den Division under Major Hegermann-Lindencrone rykke frem ad den nævnte Vej, hvor den gjorde Holdt omtrent i Højde med Redouten, idet den opmarcherede i Echelons paa begge Sider af Vejen for at være parat i flere Retninger. — Halvbatteriet Tillisch, der tilligemed Cavaleriet var bestemt til Reserve for Avantgarden, var rykket ud af Kongens Port og holdt indtil videre opmarcheret udenfor Porten.

3die Brigade havde Kl. 1 $^3/_4$ modtaget Ordre til at begynde Deboucheringen gjennem Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion. Brigaden var inddelt i 2 Træfninger, nemlig, regnet fra højre Fløj, 3die Linie-Bataillon, 3die Batteri (Jessen), de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon og 3die Jægercorps i 1ste Træfning, 5te Linie- og 1ste Forstærknings-Bataillon i 2den; 1ste Træfning gik gjennem Kongens Port, 2den

gjennem Poternen. Udenfor denne forenede begge Colonner sig og opmarcherede i de 2 Træfninger, idet Bataillonerne formerede Pelotonscolonner med Skytterne i Teten af Compagnierne, og de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon toge Stilling med 1 Compagni paa hver Side af Batteriet, til hvis Bedækning de særligt bestemtes. I denne Formation havde Brigaden ved det fastholdte Tidspunkt netop begyndt sin Fremrykning i nordvestlig Retning for at vinde den i Dispositionen befalede Stilling bag Slugten. — 2det Batteri (Schultz) og Halvbatteriet Jonquières, der begge henhørte til Reserve-Artilleriet, vare efter 3die Brigade rykkede ud af Kongens Port og holdt opmarcherede udenfor denne.

4de Brigade endelig med Undtagelse af Batteriet, der skulde marchere ud af Kongens Port og derefter slutte sig til Brigaden, var noget efter 5te Brigade begyndt at debouchere ud igjennem Forhugget ved Stranden for at foretage sin Opmarche paa Marken N. for Fæstningen; Brigaden befandt sig Kl. 2 ½ endnu i Marchecolonne med 8de Linie-Bataillon i Teten, derefter 11te Linie- og 5te Reserve-Bataillon, og var med Teten netop ved at debouchere op paa Marken, da den erholdt Ordre fra General Bülow til at paaskynde sin Fremrykning.

Medens Begivenhederne saaledes udviklede sig, vare de vestligt og nordligt for Fæstningen cantonnerende, fjendlige Reserver efterhaanden, for de Flestes Vedkommende dog først meget sent, blevne allarmerede og satte i Marche mod Kampladsen. Ikkun den slesvig-holstenske Cavaleri-Brigade havde endnu ikke erholdt Kundskab om den stedfindende Kamp; fra Hovedqvarteret i Bredstrup var der vel Kl. noget over 2, saasnart Efterretningen om Udfaldet indløb dertil, afsendt den i saa Henseende fornødne Meddelelse, men denne

naaede af en ikke opklaret Grund først Brigaden Kl. noget over 4.

Paa højre Fløj af det fjendlige Centrum vare, saasnart de første Skud vare faldne, de 3 ved Chausseen som Repli anbragte Compagnier af den slesvig-holstenske 7de Bataillon rykkede frem til Besættelse af Redouterne 1 og 2 og vedliggende Skulderværn; ligeledes vare de 3 Compagnier af 10de Bataillon fra Hyttelejren i Fuglsang Skov gaaede frem og havde taget Stilling med 1 Compagni ved Teglværket, 1 ved Fuglsang Vejen c. 800 Alen bag det højre Fløjbatteri, og det tredie nogle Hundrede Alen længere tilbage. Samtlige V. for Oversvømmelsen værende Batterier havde efterhaanden aabnet Ilden imod Fæstningen, der besvarede samme, medens der imellem Forposterne vedligeholdtes en temmelig levende Tirailleurild.

Ved den fjendlige Avantgarde-Brigade vare Tropperne ogsaa, strax efterat Kampen var begyndt, blevne allarmerede og beordrede til at indtage de dem i Dispositionen anviste Stillinger. 2 Compagnier af 9de Bataillon bleve tilligemed 4 Kanoner placerede ved Skytsplacementerne i Nærheden af Sanddalshuse, medens de 2 andre Compagnier stilledes ved den østlige Udgang af Erisø; 2det Jægercorps med de øvrige 12 Kanoner stod opmarcheret i Nærheden af Kirken, Escadronen bag Afsnittet V. for Byen, ved Møllen; 1ste Jægercorps endelig forblev i sin Opstilling ved Snoghøj, Skjærbæk og Hønebjerg, hvor man snart allarmeredes ved de af vor Marine mod denne Del af Kysten foretagne Demonstrationer.

Kaste vi sluttelig et samlet Blik paa de Kjæmpendes Stilling og Situationen, saaledes som denne efterhaanden havde udviklet sig, see vi altsaa, at Forbindelsen mellem den fjendlige 1ste og 2den Brigade allerede paa denne Tid tildels var brudt. Skjøndt Forskandsningerne N. for Fæstningen endnu ikke vare

faldne i vore Hænder, var det dog heller ikke lykkedes Fjenden at naae frem til deres Undsætning, og Sandsynligheden for at naae dette Maal blev stedse mindre, da de langs Rands Fjorden cantonnerende, fjendlige Reserver endnu vare langt fjernede fra Kampladsen, medens vore Troppers Antal her efterhaanden forøgedes, og den danske Overcommando tilmed ved denne Tid havde givet 4de Brigade Ordre til at paaskynde sin Fremrykning. De N. V. for Fæstningen værende, fjendlige Værker vare med Undtagelse af Redoute 3 alle tagne, og de i forreste Linie staaende Afdelinger af den fjendlige 2den Brigade vare af vor Avantgardes 2 her kjæmpende Batailloner kastede tilbage i vestlig Retning udover Hyttelejren V. for Egum Vejen. Ved den raske Fremtrængen i vestlig Retning vare imidlertid disse Batailloner blevne langt fjernede fra Avantgardens 2den Træfning, som paa Grund af den alvorlige Kamp, der førtes med Tropperne fra Hyttelejren ved Kirstinebjerg, foreløbigt var bleven holdt tilbage i Reserve bag Brigadens højre Fløj, ligesom ogsaa 3die Brigade, skjøndt under Fremrykning, dog endnu var for langt fjernet til at kunne yde nogen hurtig Understøttelse. Stillingen var derfor ikke lidet betænkelig for de nævnte Batailloner, da de efter den alvorlige, natlige Kamp, de allerede havde bestaaet, selvfølgelig kun kunde være lidet egnede til at tage det op med de friske Tropper, der fra Fjendens Side maatte føres frem imod dem; der indtraadte ogsaa kort efter i Fægtningen en Vending, som bragte Vore til for en Tid at maatte opgive en Del af det vundne Terrain.

Kampens 2det Moment indtil Kl. omtrent 3½.

Den slesvig-holstenske 6te Bataillon, der i Stillingen V. for Oversvømmelsen var bleven afløst af 7de Bataillon og ved Kampens Begyndelse befandt sig under Marche til Stovstrup, var ved de første Skud bøjet af ad Vejle Vejen og formeret i Compagnicolonner gaaet frem ad den fra Kobbelgaard mod Redoute 3

førende Vej, indtil den traf sammen med den tilbagevigende, forreste, næsten ganske i Kjæde opløste Linie, der herved atter bragtes til at gjøre Front. Med 1 Compagni S. for og 3 N. for Vejen gik Bataillonen nu efter Befaling af Oberst Zastrow, der havde indfundet sig paa Kamppladsen, over til Angreb, fulgt af en Del af forreste Linies Mandskab og understøttet af de samtidigt fra Stovstrup ankomne Kanoner af det 2det 6 Pds. Batteri; de 2 Granatkanoner sendtes frem S. for Vejen, medens de øvrige Kanoner sluttede sig til de 2, der havde ageret i Forbindelse med 4de Jægercorps, og kjørte op paa venstre Fløj af 6te Bataillon. Imod dette overlegne Angreb formaaede vore 2 Batailloner ikke at holde Stand, idet navnlig Virkningen af Batteriet, som for Størstedelen fyrede paa meget korte Afstande og især med Kardæsker, var afgjørende og tilføjede os betydelige Tab. Som det vil erindres, var omtrent Halvdelen af 2den lette Bataillons 4de Compagni tilligemed endel Mandskab af 2det Jægercorps engageret mod Redoute 3, idet der tildels fra Brystværnets udvendige Skraaning vedligeholdtes en heftig Tiraillering tvers over Kronen af Værket med dettes Besætning. Netop som man beredte sig til at bestige Kronen, bleve vore foranværende Tropper nødte til at vige, og den i Graven værende Styrke maatte under disse kritiske Forhold derfor atter kravle op af den og trække sig tilbage. Da 6te Bataillon naaede Redouten, var det dog ikke lykkedes alt det i Graven liggende Mandskab at komme bort, saa at nogle og tredive Mand, for en Del saarede, bleve tagne tilfange, samtidigt med at den i Redouten indesluttede Besætning blev befriet. Det fjendlige Infanteri trængte nu videre frem imod Slugten og tildels over denne, medens Batteriet fra Højderne N. for samme levende beskød vore Tropper, der i en temmelig opløst Tilstand vege tilbage for Overmagten.

dels i sydøstlig, dels i sydlig Retning. Under den sidste Del af Kampen havde Fjenden erholdt Forstærkning af 1 Compagni af 7de Bataillon, der fra Opstillingen V. for Oversvømmelsen sendtes frem over Vandløbet N. for Redoute 2 og nu i Forening med højre Fløjs Blænkere gik frem mod det store Morterbatteri, hvor de i Gang værende Demoleringsarbejder paa Grund heraf for en Tid maatte standses. Klokken var omtrent 3; paa den fjendlige Side synes man ved denne Tid at have hengivet sig til det Haab, at det skulde lykkes at holde sig i Stillingen N. for Slugten, navnlig da nu ogsaa 8de Bataillon fra sit Cantonnement i Stallerup nærmede sig Fægtningslinien og dirigeredes frem paa venstre Fløj, hvor ligeledes den Escadron, der havde havt Forposttjeneste, kort efter indtraf.

Det varede imidlertid ikke længe, inden Situationen atter forandredes, idet vor Avantgardes Reserver kastedes frem, samtidigt med at 3die Brigade greb ind i Fægtningen, saa at Fjenden derved bragtes til at vige paa alle Punkter. Den slesvig-holstenske 8de Bataillon, der havde formeret sig i 2 Colonner, hver paa 2 Compagnier, var gaaet frem omtrent i Retning af det Sted, hvor Vejen fra Fredericia til Egeskov overskjærer den ofte omtalte, store Slugt, og havde drevet de her kjæmpende Afdelinger af vor Avantgardes 1ste Træfning tilbage over Slugten; snart kom Bataillonens venstre Fløj derved tillige i Engagement med og tildels i Flanken paa venstre Fløj af 1ste lette Bataillon, hvilken det, som vi senere skulle see, var lykkedes i Forening med 5te Brigades Afdelinger at kaste det fjendlige Angreb tilbage, og som netop nu var under Avancering i nordlig Retning. Imidlertid havde 3die Forstærknings-Bataillon, der hidtil var forbleven i 2den Træfning, men var bleven trukken mere tilvenstre, ved forreste Linies Tilbagegang erholdt Ordre til at optage Kampen og af-

løse 2den lette Bataillon. Formeret i Compagnicolonner, rykkede Bataillonen frem i nordvestlig Retning imod den 8de Bataillon, der blev angreben med en saadan Kraft, at den nødtes til at vige; Angrebet understøttedes af 3die Compagni af 2det Jægercorps, der, som det vil erindres, havde ageret i Forbindelse med 2den lette Bataillon, men nu var gaaet frem paa højre Fløj af 3die Forstærknings-Bataillon; endnu engang søgte Fjenden at trænge frem, men Angrebet blev afslaaet for ikke oftere at blive fornyet, og snart formaaede han ikke længer at holde Stand, men begyndte at vige tilbage i Retning af Hyttelejren og Egum. Klokken var da omtrent 3 ½.

3die Brigade, der var under Fremrykning for at indtage den i Dispositionen befalede Stilling bag Slugten N. V. for Fæstningen, var netop naaet til i Nærheden af de derværende, fjendlige Løbegrave, da vor Avantgardes venstre Fløj kastedes tilbage, og de fjendlige Tirailleurer trængte frem i Terrainet mellem det store Morterbatteri og Oversvømmelsen, hvorfra de rettede deres Ild mod Brigadens venstre Fløj. 3die Jægercorps — Major Coch — erholdt nu Ordre til at fordrive disse Tirailleurer og sendte derfor foreløbigt sit 1ste Compagni frem, men strax efter tillige 2det tilvenstre for 1ste, hvilke Compagnier efterhaanden for Størstedelen bleve opløste i Kjæde og, efter at have afløst de her retirerende Dele af 2det Jægercorps, kastede Fjenden tilbage henimod den store Slugt; 2det Compagni understøttedes under dette Angreb af den tidligere omtalte Afdeling Frivillige af 2det Forstærknings-Jægercorps under Commando af Lieutenant M. Petersen, der af Oberst Lunding var bleven sendt frem for at soutenere 3die Jægercorps's venstre Fløj, og som med Dygtighed udførte dette Hverv og fremdeles under den øvrige Del af Kampen fulgte dette Compagnies Bevægelser. Imidertid havde Brigaden,

der ogsaa var bleven beskudt fra det nordligt for Slugten opkjørte, fjendlige Artilleri, udført en delvis Frontforandring tilvenstre og sendt 3die Linie-Bataillon — Oberstlieutenant Paludan — frem tilhøjre af 3die Jægercorps for at støtte Avantgardens venstre Fløj og i Forening med Jægercorpset at kaste den angribende Fjende tilbage; af Bataillonen bleve dog foreløbigt kun 1ste og 4de Compagni engagerede. Mod det fjendlige Artilleri lod General Schleppegrell 3die Batteri (Jessen) opmarchere i Nærheden af det store Morterbatteri, dækket paa Fløjene af 2den Forstærknings-Bataillons 2 Compagnier og med Brigadens 2den Træfning et Par Hundrede Skridt bagud til begge Sider af Batteriet. Under den heftige Artillerikamp, som derpaa opstod, fortsatte Brigadens forreste Linie sin Avancering og naaede frem til den store Slugt, hvor den imidlertid blev modtagen med en saa voldsom Ild saavel fra det fjendlige Batteri, som fra det dels i selve Slugten, dels hinsides samme staaende Infanteri, at der indtraadte en øjeblikkelig Standsning i Fremrykningen. Men kort efter hørte Batteriets Ild tildels op, og da vore Tropper nu rask stormede ned i Slugten, veg den fjendlige Linie tilbage. General Bonin havde opgivet at fortsætte Kampen; 1ste Brigade saaes stadigt at tabe Terrain, paa venstre Fløj af Centrum var 8de Bataillon under fuld Tilbagegang, der stod foreløbigt ingen Reserve til hans Raadighed, saa at der ligeoverfor vor fremrykkende 3die Brigade ikke længer var noget Haab om at kunne hævde Stillingen, og Generalen havde derfor givet Ordre til at iværksætte Tilbagetoget; til Avantgarde-Brigaden afsendtes Befaling om at afmarchere til bag Stovstrup for at optage Fægtningen og støtte den 2den Brigade.

Medens Kampen saaledes bølgede i Terrainet N. V. for Fæstningen, var det, som ovenfor antydet, ogsaa endelig lykkedes vore Troppers energiske Anstrængelser

at bryde den slesvig-holstenske 1ste Brigades Modstand mod vor Fremrykning paa højre Fløj. Med stor Udholdenhed havde den slesvig-holstenske 1ste Bataillon fortsat sine Bestræbelser for at trænge frem imod Redoute 5, men da den ikke erholdt nogen Understøttelse, havde den snart maattet indskrænke sig til Defensiven og var ved det stedse forstærkede Angreb mod dens venstre Fløj bleven nødt til at refusere denne. Den væsenlige Støtte, Bataillonen havde havt i de 2 Kanoner, der paa temmelig nært Hold havde beskudt vort Infanteri, blev den berøvet, da General de Meza lod 9de Batteri (Wegener) kjøre op foran den til Soutien for Avantgarden fremsendte 2den Cavaleri-Division og paa omtrent 900 Alens Afstand aabne Ilden mod de fjendlige Piecer, der herved hurtigt bleve nødte til at gaae tilbage. Snart rykkede ogsaa det halve Espingolbatteri frem og tog efter Ordre Stilling i Kjæden mellem Avantgardens yderste, højre Fløj og 4de Reserve-Bataillon, og da 1ste lette Bataillon, efterhaanden som den frembrydende Dag tillod at bedømme Forholdene, stedse virkede stærkere mod dens højre Fløj, maatte den fjendlige Bataillon Kl. henad 3 gaae tilbage i nordlig Retning, heftigt forfulgt i Fronten og tillige stærkt beskudt af vore paa yderste, højre Fløj kjæmpende Tropper, der imidlertid havde kastet det af Capitain Wrangel samlede Commando tilbage over den mindre Hyttelejr mod den sydlige Udkant af Trælle Skov; det var under denne Forfølgelse, at 1ste lette Bataillons venstre Fløj blev angreben af den fremrykkende 8de Bataillon, indtil 3die Forstærknings-Bataillon optog Kampen imod den. Først ved det Hegn, som i Højde med Kirstinebjerg løber i vestlig Retning, lykkedes det atter Fjenden for en Tid at standse vore Tropper; den slesvig-holstenske 4de Bataillon greb nemlig her ind i Fægtningen, idet den udviklede sig med 2 Com-

pagnier paa hver Fløj af den tilbagevigende 1ste Bataillon, ligesom ogsaa de 2 fjendlige Kanoner, forstærkede med to andre af det 1ste 6 Pds. Batteri, atter aabnede deres Ild, der imidlertid snart blev kraftigt besvaret af 9de Batteri (Wegener), som under Dækning af en Escadron af 2den Cavaleri-Division ligeledes havde fulgt Bevægelsen nordpaa.

Ved det Tidspunkt, vi her søge at fastholde, nemlig Kl. omtrent 3 ½, see vi altsaa, regnet fra venstre Fløj og paa en Linie fra det nordøstlige Hjørne af Oversvømmelsen til henimod den sydlige Del af Trælle Skov, følgende af vore Tropper i Kamp med Fjenden: 3die Jægercorps i Forbindelse med Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps, 3die Batteri (Jessen), 3die Linie-Bataillon, 3die Forstærknings-Bataillon, 3die Compagni af 2det Jægercorps, 1ste lette Bataillon, 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon i Forbindelse med en mindre Styrke af 6te og 7de Linie-Bataillon, 9de Linie-Bataillons 3die Compagni, Halvdelen af 2det samt 1ste Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps. Bag denne forreste Linie stod Resten af 3die Brigade, og længere mod Øst de 3 Compagnier af 1ste Forstærknings-Jægercorps, der netop ved denne Tid erholdt Ordre til at gaae frem i forreste Linie for at udfylde det aabne Rum, som fandtes paa venstre Fløj af 1ste lette Bataillon, idet 3die Forstærknings-Bataillon var rykket frem i nordvestlig Retning; tæt ved Trælle Vejen og med Front imod Nord stode den af Capitain Kühle førte Styrke af 6te og 7de Linie-Bataillon, 9de Batteri (Wegener) med 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment samt Espingol-Halvbatteriet (Meincke), og endelig yderst paa højre Fløj i Nærheden af Teglværket S. for Trælle Skov 1ste og 2det Compagni af 9de Linie-Bataillon, der havde fortsat deres Fremrykning langs Stranden og nu vare ifærd med at udvikle sig imod den nævnte Skov. De

tilbage, hvor det blev holdende, afventende nærmere Ordre.

Den ny Storm foretoges af 8de Linie-Bataillon i Forbindelse med større og mindre Dele af de tidligere mod Værket engagerede Afdelinger. Da 4de Brigade havde erholdt den omtalte Ordre fra Overcommandoen til at rykke hurtigt frem, dirigeredes den i Brigadens Tete værende 8de Linie-Bataillon i nordlig Retning tvers over Exercerplads Vejen, hvorefter den formerede sig i Fægtningscolonne, idet samtlige Skytter samtidigt sendtes frem. I forceret Marche, tildels i Løb, avanceredes derpaa i Retning af Løbegraven nærmest Redouten, hvorfra der nu aabnedes en heftig Ild mod Bataillonen, især rettet mod den sluttede Hovedreserve; Bataillonens Commandeur, Major Lemmich, blev strax saaret, saa at Capitain Pontavice maatte overtage Commandoen. Uden at indlade sig paa at besvare den fjendlige Ild forbleve Skytterne, fulgte af Hovedreserven, i uafbrudt Fremrykning imod Løbegraven, og da Skytterne havde nærmet sig denne paa kort Afstand, stormede de under Hurraraab rask frem og ned i Løbegraven, hvor den hele der posterede, fjendlige Styrke, der ogsaa trængtes af de Øst fra fremstormende Afdelinger, nu overgav sig og blev tagen tilfange. Først nu bemærkede 8de Linie-Bataillon Redouten, der hidtil paa Grund af Angrebets Retning og den tætte Krudtrøg havde været skjult for den. Uden at lade sig standse af den heftige Ild fortsatte Skytterne deres Fremrykning over Glaciet og bestege tilligemed en Del af Bataillonens 1ste Compagni Redoutens Brystværn, medens den øvrige Del af Hovedreserven omgik Værkets venstre Flanke og gik løs paa Strubens Palissadering; samtidigt stormede ogsaa de andre Afdelinger, der vare engagerede mod Redouten, fra alle Sider frem imod denne, fra den sydvestlige og sydlige Side 6te Linie-Bataillons

Skyttekjæde, fra den sydøstlige og østlige Side 7de Linie-Bataillons Compagnier i Forbindelse med en mindre Afdeling af 6te Linie-Bataillon, Dele af 1ste Reserve-Jægercorps, og endelig 9de Linie-Bataillons 4de Compagni, ved hvilket sidste Bataillonscommandeuren var bleven dødeligt saaret under et af dets gjentagne Forsøg paa at trænge frem imod Skandsen. Dette voldsomme Angreb formaaede Fjenden ikke længer at modstaae, saameget mindre som Ammunitionen for Størstedelen var sluppen op under det langvarige, ærefulde Forsvar, og der ikke længer var noget Haab om Undsætning; Redoutens Besætning, 4 Officerer og c. 200 Underofficerer og Menige, overgav sig og blev gjort tilfange, deriblandt dens tappre Commandeur, Capitain Arnswald; den Officer, som paa en ligesaa ærefuld Maade havde ledet Forsvaret af Løbegraven, Lieutenant Drygalski, var haardt saaret ligeledes falden i Fangenskab.

Efterat Redouten saaledes Kl. omtrent 3 1/2 var falden i vor Magt, blev der ufortøvet taget fat paa dens Demolering af det Ingenieurcapitain Linde underlagte Commando, der ved dette Arbejde foreløbigt assisteredes af 9de Linie-Bataillons 4de Compagni; de øvrige Afdelinger af 5te Brigade, som havde deltaget i Stormen, satte sig efterhaanden i Marche nordpaa for at slutte sig til de her kjæmpende Tropper. 8de Linie-Bataillon blev foreløbigt tilbage for at afgive den fornødne Bedækning til Fangernes Transport og for at ordne sig; af 4de Brigades øvrige Styrke, der under Stormen paa Forskandsningerne var gaaet frem ad Vejen til Fxercerpladsen indtil forbi de fjendlige Værker, fortsatte 11te Linie-Bataillon, formeret i Compagnicolonner og fulgt af 5te Reserve-Bataillon, Fremrykningen i nordvestlig Retning, medens Batteriet foreløbigt gjorde Holdt.

Under den sidste Del af Kampen N. for Skand-

serne havde 5te Brigade lidt et smerteligt Tab, idet den tappre og af sine Tropper saa højt elskede General Rye, der var redet frem mod den forreste Linie, var bleven dødeligt saaret. Da Generalen ikke var ledsaget af Nogen, idet saavel Officererne af hans Stab som ogsaa Ordonnantserne i forskjellige Øjemed vare bortsendte, blev hans Død først noget senere bekjendt; Commandoen over Brigaden overtoges da foreløbigt af Oberstlieutenant Bentzen, indtil Commandeuren for 2den Forstærknings - Bataillon, Oberstlieutenant Irminger, indtraf for efter General Bülows Bestemmelse at overtage den.

Reserve-Artilleriet havde endnu ikke fundet Anvendelse; Halvbatteriet Tillisch, der var bestemt til Reserve for Avantgarden, var vel med sin 1ste Deling rykket frem ad Exercerplads Vejen for at flankere Redouten; men da det for at komme til en Position, hvorfra Skydningen kunde foretages med Virkning, var nødvendigt at passere Løbegraven, der var ført tvers over Vejen, og som først maatte tilkastes, blev Delingens Fremrykning herved opholdt saalænge, at Redouten imidlertid var bleven stormet.

Kampens videre Gang indtil Kl. omtrent 5.

Vi forlode vore nordpaa fremtrængende Tropper i Kamp med den fjendlige Styrke, der havde taget Stilling bag det Hegn, som i Højde med Kirstinebjerg løber i vestlig Retning. Batteriet Wegener bragte snart Fjendens Artilleri til Taushed, og noget efter maatte ogsaa hans Infanteri gaae tilbage, da vore Tropper trængte stærkt paa i Fronten, samtidigt med at den fjendlige Opstilling blev overfløjet i højre Flanke af 1ste lette Bataillon, der under sin Fremrykning efterhaanden nærmede sig Vejen fra Fredericia til Egeskov, og i venstre Flanke af 9de Linie-Bataillons 3die Compagni og de 1 ½ Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, der igjennem Skoven nærmest ved Kirstinebjerg gik frem imod Hyttelejren.

Paa denne Tid havde ligeledes Skytterne af Capitain Nøragers Commando efter en let Fægtning kastet en fjendlig Tirailleurkjæde, der havde sat sig fast i Udkanten af Trælle Skov, tilbage og udbredte sig nu i Skoven for efter Bestemmelsen at afsøge denne, medens af Reserven 1 Peloton beordredes til at gaae frem langs Stranden til Odden, et andet til at følge Skovens vestlige Udkant, og Resten til at følge efter Skyttekjæden. Under disse Forhold indsaa Commandeuren for den 1ste slesvig-holstenske Brigade, Major Stückradt, at der ikke længer var noget Haab om ved en yderligere Kamp at forandre Situationen, saameget mere som de af vore Afdelinger, der hidtil havde været bundne af Redoute 5, ved denne Tid saaes under stærk Fremrykning nordpaa, og han besluttede derfor under Dækning af 3die Jægercorps og 3die Bataillon, der imidlertid vare indtrufne i Nærheden af Kamppladsen, at tiltræde Retraiten over Vadestedet ved Egeskov, hvorhen han tidligere foruden Jægercompagniet yderligere havde detacheret 4 Kanoner af det 1ste 6 Pds. Batteri. De 3 Compagnier af 3die Jægercorps, der havde taget Stilling bag Hegnene paa begge Sider af Trælle Vejen og det nærmest liggende, mindre Skovparti, optoge den tilbagevigende, forreste Linie og holdt Stand saalænge, indtil 4de Bataillon kunde tiltræde en nogenlunde ordnet Retraite, og Resterne af 1ste og 2den Bataillon blive nogenlunde samlede og førte efter; understøttet af de 4 Kanoner og begunstiget af det af Hegn stærkt gjennemskaarne Terrain, lykkedes det ogsaa Corpset under den videre Retraite, der gik i Retning af Vejlby Kirke, paa en fyldestgjørende Maade at løse sin Opgave, skjøndt det blev heftigt forfulgt af 5te Brigades her fægtende Afdelinger. Klokken var omtrent 5, da Corpset naaede i Nærheden af Egeskov, hvor nu den største Del af den 1ste slesvig-holstenske Brigade var sam-

let for at iværksætte det videre Tilbagetog over Vadestedet. Kort forinden havde imidlertid Major Stückradt gjennem sin Adjutant erholdt Melding om, at Vadestedet blev bestrøget af Ilden fra de Kanonbaade, der henhørte til den i Vejle Fjord agerende Flotille, og som vare blevne placerede ud for Rands Fjord, samt om at der var landet danske Tropper ved Trælle, som vare undervejs derfra, og han saa sig derved foranlediget til at befale, at Retraiten skulde dirigeres over Vejlby og Egum mod Bredstrup, en for Brigadens Afdelinger skjæbnesvanger Befaling.

Den slesvig-holstenske 3die Bataillon med den fra 2den Brigade tilbagevendte Forpostescadron var imidlertid gaaet frem i Terrainet V. for Vejen fra Fredericia til Egeskov for her at opholde vore Troppers Fremrykning; den var derved bleven indviklet i en Tirailleurfægtning med 1ste lette Bataillon, som i Forening med det nu i forreste Linie agerende Commando under Capitain Kühle og Espingolerne avancerede i Retning af Vejlby Kirke. Ved denne Tid var ogsaa 1ste Escadron af det slesvig-holstenske 2det Dragon-Regiment med de 2 Kanoner af det ridende Batteri, der havde havt Cantonnement i Egum, men først meget sent var blevne allarmerede, indtrufne paa Kampladsen. Vore Troppers raske Fremtrængen i Fjendens venstre Flanke mod Egeskov nødte ham snart til at tiltræde Retraiten, der for Bataillonens Vedkommende maatte rettes paa Egum, medens Kanonerne under Escorte af Cavaleriet, der gjentagne Gange var blevet virksomt beskudt af Espingolerne, endnu tidsnok bleve dirigerede tilbage til den førstnævnte By. Da Escadronerne noget efter saaes at retournere, tog 3die Bataillon foreløbigt en Stilling S. Ø. for Anelyst for at optage dem.

Omtrent samtidigt med at Fjenden tiltraadte sin Retraite fra Stillingen ved Kirstinebjerg mod Egeskov,

havde General de Meza, som bemærkede, at Fjenden ved denne Tid ogsaa paa alle andre Punkter var under stadig Retraite, besluttet efterhaanden at dirigere Avantgardens Afdelinger mod Egum og Stallerup; efter at have afsendt Melding til Overcommandoen om sin Beslutning, havde han derfor ladet 3die Forstærknings-Bataillon og de 3 Compagnier af 1ste Forstærknings-Jægercorps, hvilke sidstnævnte nu vare komne op i forreste Linie, gaae frem i nordvestlig Retning, ligesom han havde ladet det Avantgarden attacherede Batteri under Dækning af Escadronen af 2den Cavaleri-Division sætte sig i Marche mod Egum; de tidligere nævnte Dele af 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps fulgte 3die Forstærknings-Bataillons Bevægelser. Ved den Tid, den slesvig-holstenske 3die Bataillon tog Stilling S. Ø. for Anelyst, var det 1ste Forstærknings-Jægercorps naaet frem til i Nærheden af Vejen fra Fredericia til Vejlby henimod den Jordvold, der som en Fortsættelse af det store Hegn V. for Kirstinebjerg løber i sydvestlig Retning til Vejle Vejen; udviklet i en stærk Tirailleurkjæde med tæt paafølgende Reserver, gik Corpset frem til Angreb imod den fjendlige Bataillon, der efter en kortvarig Modstand fulgte efter Escadronerne til Egum, hvor den for saa længe som muligt at holde Vejen aaben for 1ste Brigades Afdelinger atter satte sig fast og optog Kampen mod 3die Forstærknings-Bataillon og yderste højre Fløj af 3die Brigade, der nu, Kl. omtrent 5, trængte frem imod den sydlige Del af Byen.

Det 1ste Forstærknings-Jægercorps fulgte foreløbigt ikke efter mod Egum, da fjendlige Afdelinger vare begyndte at sætte sig i Marche fra Egeskov mod Vejlby; for at afskjære disse Retraiten langs Rands Fjord rykkede Corpset, dog først lidt senere, nemlig saasnart dets 1ste Compagni atter var stødt til det, og det tillige var blevet forstærket med 2det og en Del af 4de Compagni af 4de Reserve-

Bataillon, som var blevet detacheret i denne Retning, frem imod Vejlby, hvor det lykkedes det at gjøre et betydeligt Antal Fanger og et ikke ringe Bytte. Det er aabenbart, at den givne Befaling til den slesvig-holstenske 1ste Brigade om at forandre Retraitelinien under de givne Forhold maatte fremkalde den største Forvirring; Vejen over Egum til Bredstrup var saa godt som spærret, og vore forfølgende Tropper under stærk Fremtrængen mod Nord, nemlig i Retning af Vadestedet 9de Linie-Bataillons 3die Compagni, 1ste og Størstedelen af 2det Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, der under Fremrykningen vare blevne forstærkede med endel Mandskab af Corpsets 3die og 4de Compagni, endvidere 1ste, 3die og en Del af 4de Compagni af 4de Reserve-Bataillon samt nogle Piecer af Espingolbatteriet, i Retning af Vejlby Kirke Commandoet under Capitain Kühle og 1ste lette Bataillon, hvoraf dog kun 2 Pelotoner endnu vare i forreste Linie. Den fjendlige Brigades Afdelinger vare derfor nødte til at gaae tilbage langs Bredden af Rands Fjord, hvor Passagen kun var mulig for Infanteri og paa mange Steder afbrudt af moradsige Engstrækninger; ved 1ste Forstærknings-Jægercorps's Ankomst til Vejlby ophørte snart enhver Orden blandt de fjendlige Afdelinger, endel Folk undslap mest enkeltvis, men en Mængde Mandskab og Materiel faldt her, som berørt, i vore Hænder; enkelte Afdelinger, der erkjendte Umuligheden af at kunne trænge frem her, vendte igjen om for at søge hen til Vadestedet, men fandt da allerede Vejen spærret af vore Tropper, til hvem de maatte overgive sig. Hvorledes Situationen var, vil bedst sees ved at følge hver enkelt Afdeling for sig.

1ste Bataillon, der havde mistet næsten samtlige Officerer, var slaaet ind paa Vejen til Vejlby, men blev her heftigt angreben i venstre Flanke, hvorved den

mistede c. 80 Mand, medens Resten langs Strandbredden over Odstedgaard naaede bag Afsnittet ved Bredstrup.

2den Bataillon, hvoraf kun c. 70 Mand vare samlede, var ankommen til Vadestedet, da den fik Underretning om den forandrede Bestemmelse med Hensyn til Retraitelinien. Den afmarcherede derfor strax, men fandt ved sin Ankomst V. for Egeskov Forholdene saaledes, at den opgav Tanken om at rykke videre frem ad denne Vej og vendte om til Vadestedet, som den endnu naaede tidsnok til at kunne passere. Ankommen paa den modsatte Side fulgte Bataillonen de 4 Kanoner af det 1ste 6 Pds. Batteri, der havde været detacherede til Vadestedet, og som tilligemed de 2 Kanoner af det ridende Batteri under Dækning af en mindre Jægerafdeling vare afmarcherede over Rands mod Pjedsted; kort efter erholdt imidlertid saavel Infanteriet som Artilleriet Ordre til at vende om for foreløbigt at besætte Terrainet N. for Vadestedet.

4de Bataillon var med Størstedelen af sine 3 første Compagnier ligeledes naaet henimod Vadestedet, da Befalingen om den forandrede Retning af Retraiten indtraf; den fulgte nu tilligemed 2den Bataillon det da afmarcherende Compagni af 3die Jægercorps, der hidtil havde holdt Vadestedet besat. En Del af Bataillonen, nemlig dens 4de Compagni og endel Mandskab af 2det, sluttede sig til 3die Jægercorps og delte Skjæbne med dette under den videre Marche over Vejlby, medens den øvrige Del af Bataillonen ligesom 2den Bataillon vendte om for at naae Vadestedet, men opholdt sig saa længe, at den fandt Vejen spærret og paa faa Mand nær maatte overgive sig til vore fra alle Sider fremstormende Tropper, blandt hvilke Commandoet under Capitain Kühle udgjorde den overvejende Del; Bataillonens Commandeur, Major Staffeldt,

fandt ved denne Lejlighed sin Død, idet han blev skudt i Rands Fjord.

3die Jægercorps og den Del af 4de Bataillon, der trak sig mod Vejlby, samt det fra Trælle indtrufne, mindre Skarpskyttecorps søgte, da de ved den førstnævnte By bleve heftigt angrebne i Flanken, at slippe bort langs Stranden. Snart var al Orden ophørt; en lang Række af Mandskaber fra forskjellige Afdelinger trak sig langs Stranden forbi Vejlby gjennem den bagved liggende Mose, hvor et betydeligt Antal af dem enten bleve dræbte, saarede eller tagne tilfange. Først ved Odstedgaard lykkedes det Officererne at samle mindre Trops og under den videre Retraite mod Bredstrup at slutte sig til venstre Fløj af 3die Bataillon.

Af det 1ste 6 Pds. Batteri passerede, som allerede omtalt, det ene Halvbatteri tilligemed de 2 Kanoner af det ridende Batteri Vadestedet. Det andet Halvbatteri, der havde understøttet 3die Jægercorps under dets Retraite til Egeskov og navnlig fra en Position i Nærheden af Vejlby Kirke havde søgt at standse vore Troppers Fremrykning, fulgte efter Corpset, da dette tiltraadte Retraiten over Vejlby; skjøndt beskudt paa nært Hold, lykkedes det dog Halvbatteriet at komme helt igjennem Byen, men snart efter blev det omringet og taget, navnlig af Dele af 1ste Forstærknings-Jægercorps's 3die Compagni under Capitain Falkenberg; kun enkelte af Mandskabet lykkedes det at undkomme.

De 2 Pionercompagnier, som havde Cantonnement i Trælle, satte sig, efter at det til Batteribygningen paa venstre Fløj afgivne Mandskab for Størstedelen var retourneret, endnu i rette Tid i Marche over Egeskov og Egum mod Bredstrup; ikkun 3 Pontonvogne maatte efterlades, da det manglede paa Heste.

Vi skulle nu gjenoptage Fremstillingen af Be-

givenhederne paa vor venstre Fløj, hvor vi forlode de i forreste Linie kjæmpende Tropper af 3die Brigade, netop som de vare i Begreb med at overskride den store Slugt N. V. for Fæstningen, medens den fjendlige 2den Brigade efter General Bonins Ordre var ifærd med at iværksætte Retraiten i vestlig Retning. Da vore Tirailleurer stormede ned i Slugten, var det fjendlige Batteri allerede for Størstedelen gaaet tilbage; ikkun de 2 Granatkanoner, der vare placerede ved det øverste af Skraaningen S. for Redoute 3, vedligeholdt endnu en levende Ild, idet de fortrinsvis fyrede med Kardæsker. Saasnart det fjendlige Infanteri veg tilbage, fulgte vore forreste, hovedsagelig i Kjæde opløste Compagnier hurtigt efter opad Slugtens nordlige Skraaning, saa at 3die Jægercorps's 1ste Compagni og tilhøjre for samme 1ste og 4de Compagni af 3die Linie-Bataillon snart passerede Redoute 3, der nu var forladt af Fjenden. Corpsets 2det Compagni havde navnlig været Maalet for de ovennævnte 2 Kanoners Ild; ved den Hurtighed, hvormed Skraaningen besteges, lykkedes det kun den ene af disse Kanoner at vinde Tid til at undkomme, medens den anden tilligemed endel af Betjeningsmandskabet blev tagen af et Peloton af sidstnævnte Compagni under Lieutenant Thorkelin i Forening med en halv Snes Mand af 1ste Compagni, der førtes af frivillig Skarpskytte, Jagtjunker Brun. Det fjendlige Infanteri saaes overalt at vige tilbage i Uorden og i en meget opløst Tilstand; ikkun Artilleriet var endnu istand til en kort Tid at standse vore Tropper, navnlig fra en Position i Nærheden af Hyttelejren, hvor det fra Torp netop indtrufne 2det 12 Pds. Batteri kjørte op tilhøjre for det 6 Pds. Batteri og i Forening med dette aabnede en levende Ild. Det sidstnævnte Batteri, der ingen Ammunitionsvogne havde hos sig, da nemlig disses Heste havde været anvendte ved Transport af Skyts til Batterierne paa venstre Fløj,

havde imidlertid snart forskudt sig og maatte derfor kjøre til Stovstrup for at forsyne sig med ny Ammunition; ikke længe efter maatte det 12 Pds. Batteri ligeledes tiltræde Retraiten, tvunget dertil ved vore Tirailleurers Ild.

General Schleppegrell beordrede nu Oberstlieutenant Paludan til med 3die Jægercorps og 3die Linie-Bataillon at forfølge Fjenden i Retning af Stovstrup, idet det tillige paalagdes ham at holde Forbindelse med 6te Brigade og om fornødent at understøtte denne. Da der fra Redoute 2 endnu stedse vedligeholdtes en levende Ild mod Brigadens Hovedstyrke, lod Generalen denne først trække et Stykke mod Nord for længere mod Øst at overskride Slugten og derefter følge Bevægelsen imod Stovstrup; i Formodning om, at der ved dette Sted kunde blive Anvendelse for en større Mængde Artilleri mod de Reserver, Fjenden fra Egnen om Erisø kunde have draget derhen, anmodede General Schleppegrell den højstcommanderende Artillerioffícer, Oberst Fibiger, om Assistance af Reserve-Artilleriet, i hvilken Anledning 2det Batteri (Schultz) og Halvbatteriet Jonquières erholdt Ordre til at følge Brigaden og underlægge sig Generalens Commando.

Under den Svingning tilvenstre, som 3die Brigade foretog for at forfølge Fjenden mod Stovstrup, gik 3die Jægercorps's 1ste Compagni under stadig Tiraillering frem i Retning af Kobbelgaard, idet det holdt sig tæt N. for den derhen førende Vej. Efter at være naaet frem til et Par Tusinde Alen fra den nævnte Gaard maatte Compagniet efter Ordre gjøre Holdt, da hverken højre eller venstre Fløj havde kunnet følge med. Paa højre Fløj vare nemlig 3die Linie-Bataillons 1ste og 4de Compagni under Bestræbelsen for at vedligeholde Forbindelsen med 6te Brigade blevne dragne

med ind i den 3die Forstærknings-Bataillons Bevægelse mod Egum og Terrainet S. for denne By, og paa venstre Fløj hæmmedes Fremrykningen ved den Opstilling, som den slesvig-holstenske 7de Bataillon havde indtaget langs Mosedraget N. for Kolding Vejen dels for at optage det Compagni, der havde deltaget i den offensive Bevægelse, dels for i det Hele taget at soutenere den haardt trængte 2den Brigades Retraite. Snart indtraf imidlertid paa det ovennævnte Jægercompagnies højre Fløj 2det Compagni af 3die Linie-Bataillon underCapitain G.M.Benzon, der af Oberstlieutenant Paludan var sendt frem for at gjenoprette den afbrudte Forbindelse og overtage Commandoen over Bataillonens 3 fremsendte Compagnier, og paa venstre Fløj lykkedes det ogsaa kort efter 3die Jægercorps's 2det Compagni i Forbindelse med Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps og Dele af 3die og 4de Compagni, der vare sendte frem til Understøttelse, at kaste Tirailleurerne af den fjendlige Bataillon, som derpaa iværksatte Retraiten imod Stovstrup. En mindre Del af 3die Jægercorps's 2det Compagni tilligemed Detachementet af 2det Forstærknings - Jægercorps overskrede derefter Mosedraget og vendte sig imod Redoute 2, medens de øvrige Dele af Jægercorpset og 3die Linie-Bataillons 2det Compagni fortsatte Forfølgelsen i vestlig Retning og snart atter indvikledes i en livlig Fægtning. Ved det store Hegn, som løber Ø. for Kobbelgaard fra Kolding Vejen til det Sted, hvor Vejle Vejen gjør en stærk Bøjning imod Vest, og herfra fortsættes i nordøstlig Retning, var det nemlig endelig lykkedes de fjendlige Befalingsmænd at samle endel Trops af forskjellige Afdelinger og at besætte Hegnet med en stærk Tirailleurlinie; af det 12 Pds. Batteri bleve de 6 Kuglekanoner placerede i Nærheden af Vejen, der fører forbi Kobbelgaard, og de 2 Granatkanoner ved den om-

at tiltræde Retraiten mod Havreballegaard, hvor den skulde besætte Passet og holde det til nærmere Ordre. Livligt forfulgt af Dele af 3die Jægercorps's 2det, 3die og 4de Compagni, der nu saavel fra Kobbelgaard som østfra trængte frem i Stovstrup, trak den fjendlige Besætning dersteds sig tilbage mod Hejse Kro og Torp; samtidigt gik 3die Jægercorps's 1ste Compagni og 3die Linie-Bataillons 2det Compagni frem i Terrainet N. for Stovstrup. Efterat de 3 førstnævnte Compagnier havde passeret denne By, gjordes der et kort Holdt dels for at afsøge Fuglsang Skov, dels for at give det udmattede Mandskab nogen Hvile. Under denne Standsning indtraf 3die Brigades Gros N. Ø. for Stovstrup, hvor ogsaa det gjorde Holdt, og hvor 3die Batteri (Jessen) og Halvbatteriet Jonquières opmarcherede, og sidstnævnte efter Ordre beskød de retirerende, fjendlige Colonner, dog paa Grund af den over 2000 Alen store Afstand uden videre Virkning. 2den Husar-Escadron blev omtrent ved denne Tid stillet til General Schleppegrells Disposition.

Forinden vi gaae over til at skildre vore Troppers videre Fremrykning over Hejse Kro og mod Bredstrup, ville vi dvæle ved de Begivenheder, som imidlertid havde fundet Sted i det nærmere ved Fæstningen liggende Terrain V. for Oversvømmelsen. Som allerede omtalt, overskrede en mindre Del af 3die Jægercorps's 2det Compagni og Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps Mosedraget N. for Kolding Vejen og vendte sig mod Redoute 2, saasnart som den slesvigholstenske 7de Bataillon havde begyndt at trække sig tilbage mod Stovstrup; som Reserve for Jægerne indtraf noget efter den under Capitain Schønings Commando samlede Del af 2den lette Bataillon, der havde sat sig i Marche mod Egum, men efter at være naaet noget forbi Redoute 3 af General Schleppegrell var bleven

dirigeret i sydlig Retning. Vore Troppers Overskridelse af Mosedraget blev af Fæstningens Commandant erkjendt som det rette Moment til ogsaa at lade de bag Oversvømmelsen staaende 2 Compagnier af 6te Reserve-Bataillon bryde frem. Compagnierne vare Kl. c. 3½ blevne dragne fra deres Piketstilling til Retranchementet tæt Ø. for Oversvømmelsen og af Oberstlieutenant Kæsemodel placerede her i Sectionscolonner med Skytterne foran, 2det Compagni i Teten; bagved stod det Ingenieurcapitain Schrøder underlagte Demoleringscommando. I Løb passeredes Dæmningen, hvornæst 2det Compagni udviklede sig i Kjæde til Højre og Venstre med en sluttet Afdeling paa selve Vejen; 1ste Compagni fulgte som Hovedreserve, dernæst Demoleringscommandoet. Forposterne af den fjendlige 7de Bataillon vare paa dette Tidspunkt allerede under Retraite, derimod holdt den 10de Bataillon sig endnu i sin Stilling S. for Kolding Vejen, og Oberstlieutenant Kæsemodel lod derfor 1 Peloton af 1ste Compagni under Capitajn Beck gaae frem til Dækning af venstre Flanke, medens han med den øvrige Styrke fortsatte Fremrykningen mod de fjendlige Forskandsninger. Redoute 1 og de forskjellige Skulderværn vare allerede forladte, men fra Redoute 2 modtoges vore Tropper paa kort Afstand med en levende Ild, der tilføjede dem et ikke ringe Tab af Døde og Saarede, deriblandt Bataillonens kjække Commandeur, der blev dødeligt saaret. Det var en mindre Afdeling af 7de Bataillon, 1 Officer og 22 Mand, som, da den saa sig truet af vore nordfra fremtrængende Jægere, havde kastet sig ind i og nu forsvarede Redouten; kort efter blev imidlertid denne fra alle Sider stormet, og Besætningen gjort tilfange. De fleste af vore her fægtende Tropper vendte sig nu mod Syd mod den fjendlige 10de Bataillon, hvis 2 nærmeste Compagnier, forfulgte af vore

Jægerafdelinger, snart vege tilbage til den nordlige Del af Fuglsang Skov, som de holdt besat, indtil de Kl. omtrent 6 erholdt Ordre til at trække sig tilbage over Stovstrup; Vejen hertil var imidlertid da allerede spærret af vore Tropper, hvorfor de fjendlige Compagnier efter at have stukket Hyttelejren i Brand iværksatte Retraiten tvers igjennem Skoven i Retning af Hejse Kro. Den øvrige Del af 10de Bataillon havde efterhaanden samlet sig i Nærheden af Teglværket, hvor den satte sig fast og med en stærk Kjæde holdt det Hegn besat, der Nord om dette Punkt strækker sig mod Fuglsang. Medens Capitain Beck med den ham følgende Styrke af 6te Reserve-Bataillon hovedsagelig trak sig langsmed Oversvømmelsen for at komme i Flanken paa den fjendlige Opstilling, lod Capitain Schøning, der blev anmodet om at komme Førstnævnte til Understøttelse, sit Commando gaae frem til Angreb i Fronten. Commandoet kom snart i en levende Tirailleurfægtning og blev tillige beskudt med Granater og Kardæsker fra Blokhusbatteriet, men ved en rask Fremrykning forjoges de fjendlige Tirailleurer, hvorefter ogsaa Batteriet blev taget i Besiddelse, idet Besætningen efter at have sprængt Krudtmagasinet i Luften skyndsomt forlod det, da vore Afdelinger saavel fra Nord som fra Øst gik frem imod det. Den fjendlige Styrke trak sig tilbage til den sydlige Del af Fuglsang Skov og derfra langs den sydlige Skovrand, medens Capitain Schøning med sit Commando indtog en Stilling paa Højderne N. for Erisø Mose; da han her intetsteds saa noget til Fjenden, lod han snart efter en Patrouille gaae frem langs med Møllebugten til det af Fjenden forladte Strandbatteri IV Ø. for Erisø. Capitainen stødte først henad Aften ved Stovstrup atter sammen med den øvrige Del af Bataillonen under dennes Tilbagemarche til Fæstningen.

Under Kampen med 10de Bataillon var en anden mindre Afdeling af vor Avantgarde optraadt som Reserve for vore Tropper, nemlig c. 1½ Compagni af 2det Jægercorps, der, som allerede omtalt, havde samlet sig i Nærheden af Prindsens Port og dernæst vare fulgte efter de 2 Compagnier af 6te Reserve-Bataillon; denne Afdeling sluttede sig senere ved Kongsted til Corpset. — Efterhaanden som de fjendlige Værker vare faldne i vore Hænder, var deres Demolering strax bleven paabegyndt, ved Kolding Vejen af Capitain Schrøders Commando og foran Fæstningens yderste, venstre Fløj af Demoleringscommandoet under Capitain Meyer, der ifølge Ordre var holdt i Beredskab i Graven foran den venstre Face af Ravelinen imellem Slesvigs og Holstens Bastioner og, saasnart Fjenden var trængt tilbage fra Terrainet om det højre Fløjbatteri, over den afbrudte Dæmning havde iværksat Overgangen til Fuglsang Vejen.

Som det vil erindres, havde den fjendlige Artilleripark været etableret tæt ved Hejse Kro. Da Slaget tog en uheldig Vending, begyndte man at anvende al den disponible Trækkraft til at føre Materiellet tilbage over Gudsø og Kolding, og det lykkedes ogsaa derved at redde det meste Skyts samt endel Ammunitions- og Reqvisitvogne; da det slesvig-holstenske 2det Jægercorps gik tilbage mod Hejse Kro, stod der imidlertid endnu et betydeligt Antal ubespændte Vogne og endel andet Materiel tilbage paa Pladsen. Fra sin Stilling N. V. for Stovstrup havde Commandeuren for 3die Jægercorps's 1ste Compagni, Capitain Magius, bemærket dette og besluttede derfor, skjøndt han kun havde nogle faa Patroner pr. Mand, strax at rykke frem for at bemægtige sig Parken. Han sendte til den Ende Melding tilbage om sin Beslutning tilligemed Anmodning om Understøttelse, idet han indsaa, at det, om han end var istand til at tage Parken, dog neppe vilde

være ham muligt at holde den ved egne Kræfter, hvis Fjenden skulde gjøre et alvorligt Forsøg paa at tage den igjen. Med sit eget Compagni, 1 Peloton af Corpsets 2det og noget Mandskab af 3die Compagni, ialt c. 150 Mand, rykkede Capitain Magius derpaa frem og besatte Pladsen, idet de Blænkere af den fjendlige Arrieregarde, der endnu holdt de nærliggende Hegn besat, strax trak sig tilbage i vestlig Retning. Noget efter kom en fjendlig Afdeling tilsyne V. for Stovstrup Skov; det var de 2 først retirerende Compagnier af 10de Bataillon, der over Hejse Kro vilde søge at naae Vejle Vejen, men som efter et kort Engagement vege tilside i sydvestlig Retning og derefter fortsatte deres Retraite over Tavlov Nebel. I dette Engagement deltoge paa vor Side 4de Compagni af 3die Jægercorps, der var gaaet frem fra Stovstrup, og Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps, der tildels gjennem Fuglsang Skov var fulgt efter Fjenden. Ligeledes indtraf paa dette Tidspunkt 1 Deling af 2den Husar-Escadron samt den Espingolbatteriet tildelte Raketvogn; denne sidste, der strax ved Udmarchen fra Fæstningen var kommen bort fra Espingolerne, var senere slaaet ind paa Vejen til Stovstrup og var nu af General Schleppegrell bleven beordret frem over denne By; en halv Snes Kast, der bleve rettede mod de bortdragende, fjendlige Colonner, syntes at gjøre god Virkning. — Den Del af 10de Bataillon, der noget senere gik tilbage langs den sydlige Udkant af Fuglsang Skov, trak sig, da den fandt Vejen over Hejse Kro spærret, igjennem Skovpartierne Ø. for Himmerigshus og iværksatte derefter over Tavlov Nebel sin Forening med de 2 tidligere tilbagegaaede Compagnier.

Efterat Egum Mølle var forceret, og den slesvig-holstenske 3die Bataillon kastet tilbage til Stallerup, fortsatte vore Tropper Forfølgelsen, idet 3die Forstærk-

nings-Bataillon udbredte sig i Terrainet mellem Odstedgaard og Stallerup, medens 3die Linie-Bataillons Compagnier, efterfulgte af de øvrige paa Egum dirigerede Tropper, gik frem imod denne By; efter et kort Forsvar opgav Fjenden Kampen her og gik tilbage til Bredstrup. Der indtraadte nu en Standsning i vore Troppers Fremrykning, idet General de Meza nærede Betænkelighed ved at fortsætte Forfølgelsen videre, forinden han havde indhentet Overcommandoens nærmere Ordre i saa Henseende. General Bülow havde imidlertid bestemt sig for at rykke frem til Afsnittet og befalede derfor Avantgarden at fortsætte Bevægelsen imod Bredstrup; 5te Brigade, af hvilken flere Afdelinger allerede havde sat sig i Marche i denne Retning, bestemtes til at følge efter som Reserve, idet det dog tillige paalagdes Brigaden vedblivende at holde Vadestedet over Rands Fjord besat. Samtidigt beordredes 3die Brigades Gros til, saasnart 4de Brigade havde afløst det i Stillingen N. for Stovstrup, at rykke frem til Hejse Kro og poussere Afdelinger frem til Besættelse af Havreballe Passet og ad Kolding Vejen til Observation mod Gudsø. Af Cavaleriet, der paa dette Tidspunkt var naaet frem i Terrainet imellem Kobbelgaard og Stallerup, beordredes 1ste Cavaleri-Division til at afmarchere til Stovstrup; den ene Escadron af Divisionen, 1ste Husar-Escadron, fik dog kort efter af den commanderende General Befaling til at vende sig imod Bredstrup, hvorimod 2den Husar-Escadron, som allerede omtalt, blev afgiven til General Schleppegrell.

Fra Stillingen ved Kobbelgaard havde Fjenden iværksat sin Retraite meget hurtigt, saa at den Del af 3die Linie-Bataillon, der gik frem i Terrainet S. for Vejen fra Fredericia til Bredstrup ikkun mødte en meget svag Modstand. For at optage de retirerende Tropper og dække Retraiten over Passet havde den slesvig-hol-

tvungen bort fra sin Retraitelinie og nødt til at passere Mosen paa et sydligere Punkt i Nærheden af Nebel Sø. Den øvrige Del af Jægercorpset gik kort efter tilbage over Defileet, uden at det herved kom til nogen alvorligere Kamp, da vore Troppers Fremrykning i høj Grad vanskeliggjordes ved Ilden fra det fjendlige Artilleri. Foranlediget ved den vedholdende Fægtning, havde General Schleppegrell yderligere ladet Major Stockfleth med 3die og 4de Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) rykke frem adVejen til Havreballe for at understøtte vore der kjæmpende Tropper; af disse Compagnier, der under deres Fremmarche bleve heftigt beskudte af det fjendlige Artilleri, blev det 3die med Skytterne foran sendt igjennem Taarup Skov for at forstærke den derværende Kjæde, medens 4de Compagni forblev som Reserve i Nærheden af Vejen; da det var øjensynligt, at de 4 Kanoner Intet vilde kunne udrette mod det langt overlegne, fjendlige Artilleri, bleve de ifølge General Schleppegrells Befaling holdte tilbage i en dækket Opstilling. Ved denne Tid var det ogsaa, at Oberstlieutenant Hindenburg ankom med sit Commando nordfra, men ligeoverfor den fjendlige Overmagt maatte enhver Tanke om at forcere Passet selvfølgelig foreløbigt opgives.

Den fjendlige Avantgarde-Brigade havde imidlertid Kl. omtrent 8 erholdt Ordre fra General Bonin til efterhaanden at gaae tilbage over Herslev og Follerup til Fredericia-Vejle Vejen og begyndte derfor, efterat 10de Bataillon og 1ste Compagni af 1ste Jægercorps over Højrup vare stødte til Brigaden, at iværksætte sin Retraite. Under Afmarchen vexledes endel Skud med det 9de Batteri (Wegener), der, som vi senere skulle see, havde taget Stilling paa Højderne foran Kongsted; den Avantgarde-Brigaden attacherede Escadron, der, efterat 1ste Jægercorps var blevet rappelleret, havde

overtaget Bevogtningen af Kysten og dernæst var bleven sendt tilbage over Gudsø, samlede her endel forsprængt Mandskab, 500—600 Mand, der bleve dirigerede over Lille Vælding paa Vejle.

Efterat Fjenden havde forladt Passet, overdroges dets Besættelse og Forsvar til Major Stockfleth, hvorefter Compagnierne af 5te Linie-Bataillon atter stødte til den øvrige Del af Bataillonen, der, som allerede omtalt, fra Hejse Kro var rykket noget længere frem ad Kolding Vejen. En indløben Melding om, at en fjendlig Styrke havde vist sig i Skoven S. Ø. for Himmerigshus, havde foranlediget Major Helgesen til at anholde om Forstærkning, og General Schleppegrell havde derfor ladet 1ste og 2det Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon under Commando af Capitain Gørtz afgaae i denne Retning; disse Compagnier bleve nu dirigerede til Havreballe Passet.

Fægtningen var saaledes døet hen, efterat Afsnittet foran Elbodalen fuldstændigt var blevet renset for Fjenden. Et Spørgsmaal, der under Kampens senere Stadium havde paatrængt sig den danske Overcommando, og som krævede en hurtig Beslutning, var, om det ikke vilde være rigtigst at fortsætte Forfølgelsen af den stærkt rystede Fjende udover Afsnittet. En saadan Forfølgelse syntes under gunstige Omstændigheder at kunne føre til et endnu større Resultat, maaske til den fjendlige Hærs fuldstændige Tilintetgjørelse; men paa den anden Side vare vore Tropper for en stor Del meget udmattede efter den heftige og vedholdende Kamp, saa at ikkun en forholdsvis ringe Styrke vilde kunne anvendes til en kraftig Forfølgelse. De fra det nordlige Jylland modtagne Efterretninger gjorde det vel sandsynligt, at Hovedstyrken af Rigstropperne endnu var concentreret i Egnen om Aarhus og Skanderborg, men der havdes ingen Sikkerhed for, at ikke Tropper Syd fra

kunde være i Bevægelse mod Nord, ligesom det altid var muligt, at General Prittwitz efter at have faaet Vished om Overskibningen af General Ryes Corps i forcerede Marcher eller paa Vogne kunde have sendt Tropper mod Syd for at undsætte den slesvig-holstenske Hær. Under en fortsat Forfølgelse vilde man i saa Fald kunne vente snart at træffe paa en stærk, tildels af friske Tropper bestaaende Fjende, med hvilken det neppe vilde være tilraadeligt strax at optage Kampen; ogsaa den Omstændighed, at Fjenden raadede over et Cavaleri, som var vort betydeligt overlegent, syntes at burde paabyde Forsigtighed. Ledet af disse Betragtninger, og for ikke ved en fortsat Fremrykning at compromittere de allerede vundne, betydelige Fordele havde General Bülow besluttet at standse Førfølgelsen ved Elbodalens Afsnit og foreløbigt at lade sine Tropper indtage en observerende Stilling langs den nævnte Dal. Efterat Overcommandoen havde givet de fornødne Ordrer i saa Henseende, blev Troppernes endelige Stilling følgende:

Besættelsen af Afsnittet efter Kampens Opher.

Besættelsen af Vadestedet over Rands Fjord og Observationen af Kysten fra Trælle Næs til Vejlby overdroges 4de Reserve-Bataillon, af hvilken 2det og en Del af 4de Compagni allerede vare under Marche til Bredstrup, men undervejs fik Ordre til at gaae tilbage til Egeskov, medførende til yderligere Støtte for Forsvaret 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), som over Egum var gaaet frem ad Vejen til Stallerup; til Hjælp ved Observationen af nævnte Kyststrækning stilledes noget senere 2den Husar-Escadron til Major Thranes Disposition. Resten af 5te Brigade med 4de Dragon-Regiments 2den Escadron indtog en Bivouakstilling ved Bredstrup med 6te Linie-Bataillon paa Forpost; fra et af dennes Compagnier udsattes der 3 Feltvagter, nemlig ved Broen over Aaen og ved Vadesteder N. og S. for samme, medens et andet af Bataillonens Compagnier stilledes som Piket paa Kirkegaarden.

N. for Kirken stode 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), en kort Tid forstærkede med 2 Kanoner af 9de Batteri (Wegener) og dækkede af 1 Compagni af 9de Linie-Bataillon; S. for Kirken omtrent i Højde med Gammelby var et andet Compagni af denne Bataillon posteret som Piket. Ved stadige Cavaleripatrouiller vedligeholdtes Forbindelsen mellem Feltvagterne og Besætningen ved Rands Fjord.

Avantgarden, hvis bagest værende Dele efterhaanden vare blevne samlede i Nærheden af Stallerup og derfra dirigerede paa Bredstrup, indtog en Stilling mellem Bredstrup og Havreballe i 2 Træfninger. Paa højre Fløj i 1ste Træfning stod 1ste lette Bataillon, der havde at observere Vadestedet ved Kongsted samt Strækningen derfra og indtil S. for Bredstrup, og som til den Ende var opløst i Compagnicolonner; paa venstre Fløj i 1ste Træfning stod 3die Forstærknings-Bataillon, der med 2 Compagnier havde besat Kongsted og de S. derfor liggende Gaarde, medens de 2 andre Compagnier stode som Reserve S. Ø. for Byen. Paa højre Fløj i 2den Træfning stode 3 Compagnier af 2det Jægercorps, hvis resterende Compagni var afgivet som Bedækning for 9de Batteri (Wegener), der var opmarcheret foran Kongsted paa den derværende Bakketunge; Midten af 2den Træfning dannedes af 2den lette Bataillons 1ste og 3die Compagni, der stilledes mellem Kongsted og Kjærsgaard, venstre Fløj af Træfningen endelig af 1ste Forstærknings-Jægercorps. Espingolbatteriet placeredes tæt ved Vejen mellem Bredstrup og Kongsted, men erholdt snart Ordre til at afmarchere til Trælle, hvor det dog først indtraf Kl. 6½ Eftermiddag; Batteriets Raketvogn var efter Ordre forbleven paa Parkpladsen ved Hejse Kro.

Besættelsen af Passet ved Havreballegaard skete ved 1ste Forstærknings-Bataillon, hvis ene Compagni

besatte Havreballegaard og Højderne N. for denne samt Udkanten af Skoven S. for Vejen; en sluttet Reserve stod bagved i Skoven, de 3 andre Compagnier i Compagnicolonner bag Taarup Skov. 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), som vare placerede paa Højderne Ø. for Defileet tilhøjre af Vejen, havde 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon til Bedækning. Ved Patrouiller vedligeholdtes Forbindelsen med Kongsted og Tavlov. Husar-Reserve-Escadronen, der for en Tid var afgiven til Hjælp ved Passets Besættelse, foretog en Recognoscering i Retning mod Herslev. — Den øvrige Del af 3die Brigade, 1ste Husar-Escadron og Reserve-Artilleriet bivuakerede ved Hejse Kro, 3die Batteri (Jessen) dog ved Stovstrup.

Besættelsen af Passet ved Gudsø overdroges 4de Brigade, der efter at have fortsat Fremrykningen til Hejse Kro her erholdt Ordre til at rykke videre til Gudsø; 11te Linie-Bataillon fik Teten, og Marchen fortsattes uden Ophold. Undervejs beordredes 1 Compagni af 11te Linie-Bataillon til at gaae frem i højre Flanke mod Tavlov Kirke for at afsøge Terrainet og angribe Fjenden, ifald mindre Afdelinger endnu opholdt sig der; senere, da det af Egnens Beboere blev meldt, at Tavlov By skulde være besat, detacheredes endnu 2 Compagnier i samme Øjemed. Fjenden var imidlertid allerede flygtet, og der gjordes kun 7 Fanger. Ved Krybily saaes en Escadron fjendligt Cavaleri, der hurtigt trak sig tilbage; da den imidlertid et Øjeblik syntes at ville standse, sendtes der den af Batteriet et Par Granatskud, hvorefter den forsvandt. Efter Ankomsten til Gudsø Passet, blev dette besat af 5te Reserve-Bataillon med 2 Compagnier opløste i Feltvagter og 2 Compagnier som Hovedpost paa Vejen ved Gudsø Mølle; de andre Batailloner toge Stilling bagved Defileet; af 8de Batteri (Mossin) placeredes 1 Deling

paa hver Side af Vejen bag Defileet i de Forskandsninger, som tidligere vare anlagte og benyttede ved Affairen den 7de Maj, medens Resten af Batteriet gik i Bivouak ved Krybily. Besættelsen af Passet ved Gudsø foregik omtrent Kl. 12 Middag.

En i Løbet af Eftermiddagen indløben Efterretning om, at der i Bjært fandtes et fjendligt Magasin, og at der formentlig fandtes en Strandvagt ved Landtungen S. V. for Gudsø, foranledigede, at 5te Reserve-Bataillon erholdt Ordre til med 2 Compagnier at forsøge paa at ophæve saavel Magasinet som Vagten. Medens Expeditionen ikke havde noget Resultat for Vagtens Vedkommende, som itide var afmarcheret, lykkedes den derimod fuldstændigt, hvad Magasinet angaaer, og der gjordes et ikke ubetydeligt Bytte, bestaaende i Vaaben, Biscuits, Brændevin, Munderingsstykker, Lazarethsager, Instrumenter o. s. v. De ved Bjært midlertidigt udstillede Poster opdagede kun enkelte fjendlige Ryttere. Da Alt var borttaget, retournerede Commandoet.

Den slesvig-holstenske Hær gaaer tilbage til Vejle.

Samtidigt med at vore Tropper saaledes besatte Passene over Elbodalen, tiltraadte den slesvig-holstenske Hær Retraiten mod Vejle. For at faae sine Tropper samlede og standse vor Forfølgelse havde General Bonin befalet, at samtlige, disponible Kanoner fra 2den Brigade og Cavaleri-Brigaden skulde kjøre op i et stort Batteri paa den vestlige Side af Defileet ved Bredstrup til begge Sider af Vejen, medens Cavaleriet, hvoraf de V. for Afsnittet cantonnerede Escadroner først Kl. 5 ½ havde været parate til Fremrykning over Defileet, skulde marchere op til Dækning for dette Batteri; den endnu kampdygtige 3die Bataillon skulde derhos besætte Skovudkanten nærmest Defileet. Under denne Dækning samledes Resterne af 1ste og 2den Brigade. Af 1ste Brigade fandtes foruden 3die Bataillon kun 3 Trops, hver omtrent af et Compagnies Styrke; men man vidste dog, at Capitain Wrangel med en Del af 2den Bataillon lykke-

ligt var undkommen ad Vadestedet over Rands Fjord og med denne Styrke tilligemed 6 Kanoner og en Afdeling Cavaleri observerede dette Vadested. Den 2den Brigade var ikke fuldt saa opløst, om end ogsaa ved den 5te og 8de Bataillon samt 4de Jægercorps vare smeltede sammen til omtrent Halvdelen af deres Styrke; 6te Bataillon var kun omtrent et Compagni stærk, men man vidste, at 1ste og en Del af 2det og 3die Compagni fra Kobbelgaard vare slaaede ind paa Vejen over Havreballe og tilligemed endel Forsprængte fra de andre Batailloner havde sluttet sig til Avantgarde-Brigaden. 7de Bataillon havde ligeledes, som anført, sluttet sig til denne Brigade.

Efter at have givet sine Tropper den fornødne Hvile og efter at have draget Avantgarde-Brigaden og Capitain Wrangels Detachement til sig havde General Bonin Kl. omtrent 10 ½ den slesvig-holstenske Hær concentreret mellem Pjedsted og Gammelby Mølle; paa hver Fløj var der udsendt 1 Escadron til Observation henholdsvis af Passene ved Havreballegaard og Gudsø og af Terrainet bag Rands Fjord. Da Generalen erkjendte, at der ikke vilde kunne vindes noget Betydeligt, selv om det kunde lykkes ham at holde sig i Stillingen bag Afsnittet, at Tropperne derved vilde blive i højeste Grad anstrængte, medens det tvertimod var nødvendigt at skaffe dem en længere Hvile, at han endelig ikke før den 8de kunde vente sig nogen væsenlig Understøttelse af Rigstropperne, besluttede han at fortsætte Tilbagetoget til Vejle. Kl. 11 brød Hæren op, og Kl. 4 om Eftermiddagen ankom den til Vejle, som den passerede for derefter at lejre sig paa Højderne Nord derfor; Avantgarde-Brigaden, som indqvarteredes i Byen, udsatte Forposter paa Højderne mod Syd.

Som vi paa et tidligere Punkt have seet, havde General Prittwitz efter at have erholdt Underretning

om Indskibningen af den største Del af det Ryeske Corps givet de kurhessiske og bajerske Tropper Ordre til Afmarche mod Syd. Efter de givne Ordrer skulde Concentrationen begynde den 7de saaledes, at General Spangenberg i Vejle den 8de om Middagen kunde have 3 1/2 Batailloner, 2 1/2 Escadroner og 10 Kanoner i Cantonnement i og S. for Vejle, medens samtidigt den bajerske Brigade rykkede fra Skanderborg til Horsens. Oberst Diederichs i Haderslev havde derhos faaet Befaling til, saasnart han fra General Bonin erholdt Meddelelse om et for de Danske heldigt Udfald af en Kamp ved Fredericia, med sine 2 Batailloner at rykke frem til Kolding, hvor han da vilde have 3 Batailloner og 1 Escadron til sin Disposition; han skulde der afvente nærmere Ordre fra General Wyneken, som ogsaa havde faaet Befaling til efter Meddelelse fra General Bonin at sætte sig i Bevægelse med sin Division fra Egnen om Aabenraa til Kolding. Strax efter den slesvig-holstenske Hærs Ankomst bag Afsnittet ved Bredstrup havde General Bonin afsendt de fornødne Meddelelser, og det kunde altsaa ventes, at Oberst Diederichs endnu samme Dags Aften kunde indtræffe i Kolding; forinden den 8de om Aftenen kunde derimod General Spangenberg ikke naae Afsnittet ved Elbodalen, saa at de Understøttelser, der i den nærmeste Fremtid kunde ventes, og som endda ikke kunde indtræffe før efter 48 Timers Forløb, bestode i 6 1/2 Batailloner, 3 1/2 Escadroner og 10 Kanoner. Det var denne ringe Udsigt til Hjælp, som blandt Andet bestemte General Bonin til strax at trække sig til Vejle. Havde den danske Overcommando vidst, at Hjælpen først kunde komme saa sent, og at den vilde blive saa ringe, havde der ikke været nogen væsenlig Grund til af Hensyn til den at standse Forfølgelsen; det er imidlertid sandsynligt, at den vilde have gjort det alligevel,

dels fordi Hovedmaalet var naaet, og dels fordi, som alt berørt, Tropperne for en stor Del vare meget udmattede.

Landgangsdemonstrationerne i Kolding- og Vejle Fjord.

Der staaer endnu tilbage at omtale de Landgangsdemonstrationer, som bleve foretagne i Henhold til den givne Disposition. Efter Escadrechefens nærmere Anordning udsendtes der 2 Flotiller, den ene under Capitain Krenckels Commando og bestaaende af 1 Dampskib, 4 Kanonbaade og 18 Sejl- og Transportfartøjer, der havde c. 160 Mand af 2den Forstærknings-Bataillons 4de Compagni samt et Ingenieurdetachement paa c. 30 Mand med et Landgangs Brotrain ombord, den anden under Capitainlieutenant Muxolls Commando og bestaaende af 4 Dampskibe, 2 Kanonchalouper og 4 Transportfartøjer, der havde c. 50 Mand ligeledes af ovennævnte Compagni ombord. Førstnævnte Flotille afsejlede Kl. 1 om Morgenen fra Ankerpladsen ved Hindsgavl hen mod det Ø. for Skjærbæk liggende Teglværk og gjorde her i Dagbrækningen en Landgangsdemonstration; de Fjendlige, der viste sig, bleve beskudte af Kanonbaadene og trak sig tilbage; en lignende Demonstration foretoges noget efter længere imod Øst, og da senere den ved Snoghøj posterede, fjendlige Styrke gik tilbage, og det af Skydningen fra Omegnen af Fæstningen fremgik, at Fjenden var kastet, blev den omtalte Del af 2den Forstærknings-Bataillon udskibet og tog Snoghøj i Besiddelse. Capitainlieutenant Muxolls Flotille afgik den 5te Kl. 11½ om Aftenen fra Baaring Vig og viste sig Kl. henimod 1 om Morgenen ved Trælle Næs; da det snart bragtes i Erfaring, at Trælle Skov ikke var besat af Fjenden, bleve Kanonchalouperne henlagte i Udløbet af Rands Fjord, saaledes at de med deres Ild kunde bestryge det nærliggende Vadested, og da senere nogle fjendlige Afdelinger vilde passere det, bleve de beskudte med god Virkning; de øvrige Skibe holdt det gaaende i Fjorden udenfor. 2

Kanoner, som kjørte op paa en Mark N. for Fjorden for at beskyde Chalouperne, bleve ved nogle velrettede Skud fra disse tvungne til en hastig Retraite. Chalouperne forbleve Dagen over paa deres Station for at observere Vadestedet, medens Capitainlieutenanten Kl. 12 Middag afsejlede med de øvrige Skibe. — Begge Demonstrationer udførtes paa en særdeles hensigtssvarende Maade, og den sidste bidrog, som vi have seet, indirecte til, at Fjendens Nederlag blev saameget større.

De danske Tropper trækkes tilbage til Fæstningen.

At holde Elbo Afsnittet vedblivende besat forekom ikke Overcommandoen hensigtsmæssigt, da Besættelsen ikke kunde have nogen reel Betydning, medmindre man kunde poussere Stillingen saa langt frem, at Fjendens Communicationer kunde afskjæres; da det kunde forudsættes, at Fjenden snart vilde blive forstærket med friske Kræfter, vilde tilmed en Forbliven der kun udsætte vor Hær for daglige Kampe og for forholdsvis betydelige Tab, samtidigt med at den vilde udmattes ved en anstrængende Forposttjeneste, uden at der dog kunde forventes andet Resultat deraf end en Tilbagegang. Da Overcommandoen derhos fandt det ønskeligt strax at skaffe Tropperne en længere Hvile, besluttede den at lade disse indtage en mere concentreret Stilling og beordrede derfor henad Eftermiddagen 4de Brigade til, saasnart den var bleven afløst af 1ste Husar-Escadron, at trække sig tilbage for i Forening med 6te Reserve-Bataillon, der atter stilledes til Brigadens Disposition, at indtage en Forpoststilling med 1 Bataillon i Erisø, 1 ved Stovstrup, 1 i Slugten N. V. for Oversvømmelsen, og 1 i Reserve ved Fuglsang; fra de førstnævnte 3 Batailloner skulde der udstilles Feltvagter og Vedetter i en Linie fra Snoghøj Vejen udenom Fuglsang Skov til Kirstinebjerg. Under Dækning af Cavaleriet, som alene skulde overtage Besættelsen af Passene indtil Kl. 10 Aften, skulde samtlige, øvrige Afdelinger trække sig tilbage til Fæst-

ningen. I Henhold til denne Ordre stilledes 11te Linie-Bataillon i Erisø, 5te Reserve-Bataillon i Stovstrup, 6te Reserve-Bataillon i Slugten N. V. for Oversvømmelsen, og 8de Linie-Bataillon ved Fuglsang; 4 Kanoner af 8de Batteri (Mossin) forbleve ved Sønderbygaard, medens den øvrige Del af Batteriet afmarcherede til Fredericia. Passenes Besættelse ved Cavaleriet effectueredes ved 3 af Escadronerne, medens den fjerde forblev til Disposition ved Stovstrup.

Foranstaltninger med Hensyn til de Saarede.

Ved et Udfald, hvor saa store Masser sattes i Bevægelse, maatte der itide træffes Foranstaltninger med Hensyn til de Saarede, og Overcommandoen havde ogsaa, som berørt, under 2den Juli paalagt Commandantskabet at sørge for, at de til deres Transport fornødne Vogne holdtes i Beredskab. Commandantskabet havde endvidere at overveje de øvrige Sundhedstjenesten vedrørende Forhold og navnlig at tilvejebringe Localer til de Saaredes Forbinding og eventuelle Anbringelse i Fæstningen. For at kunne overføre Saarede til Fyen var det paalagt Transportvæsenet at sørge for Tilvejebringelsen af passende Transportfartøjer i tilstrækkelig Mængde.

I Fæstningen havde man 70—80 Vogne til Disposition, dels tidligere indbragte Bøndervogne, dels tilhørende Indbyggerne. Til Brug for Intendanturen, ved Ingenieurtjenesten og til anden forefaldende Kjørsel maatte man have endel Vogne disponible, hvorfor kun 50—60 bleve bestemte til Transport af Saarede; da imidlertid Corpsstabslægen ved sin Ankomst den 5te om Eftermiddagen fandt dette Antal for ringe, blev Overcommandoen strax anmodet om endnu samme Nat at lade overføre c. 30 Vogne, en Anmodning, som dog ikke kunde efterkommes. Saasnart det under Slaget viste sig, at det til de Saaredes Transport afgivne Antal Vogne ikke var tilstrækkeligt, bleve alle øvrige Vogne afgivne til dette som det vigtigste ansete Øjemed; men

da Mangelen desuagtet ikke blev afhjulpen, sendte Commandanten Kl. 6 à 7 om Morgenen 2 Mand af Intendanturpersonalet til Fyen for i de nærmeste Sogne at skaffe saa mange Bøndervogne som muligt; det lykkedes dem ogsaa at opdrive omtrent 20 Vogne, der mødte ved Broen for at overskibes. Da der imidlertid var kommen Befaling fra den commanderende General til, at Reserve-Ammunitionstrainet hurtigst muligt skulde føres over, maatte alle Transportfartøjerne benyttes hertil, saa at Bøndervognene først kunde komme over sent om Aftenen, hvorved de bleve uden væsenlig Nytte. — Samtlige Vogne til Transport af Saarede bleve stillede under Commando af en Lieutenant af Cavaleriet; hver Colonne førtes af en Dragon Ordonnants, og hver Vogn havde en Hjælper foruden Kudsken; Ordonnantser tilhest vare placerede i Gaderne for at paasee, at Vognene ikke vare ledige.

I Overensstemmelse med en mundlig Aftale mellem Commandanten og Brigadelæge Jacobsen havde Sidstnævnte affattet et Udkast til de Foranstaltninger til de Saaredes Behandling, som skulde træffes i og ved Fæstningen, deriblandt ogsaa til Lægernes og Sygepersonalets Fordeling; ved Corpsstabslægens Ankomst forandredes vel enkelte af de tagne Bestemmelser, men Udkastet fulgtes dog i de væsenligste Punkter. Det vedtoges som Hovedregel, at alle transportable Saarede skulde overføres til Fyen, og kun de meget haardt Saarede beholdes i Fæstningen. I denne var der etableret 3 Ambulancer, 1 i Vagthuset ved Kongens Port med Hjælpelocale i et Træskur ligeoverfor, 1 i Castellet ved Landingsbroen i en der opført Barakke, og 1 i Lægestationen mellem Slesvigs og Prindsessens Bastioner, ligeledes i Barakke; endvidere var der eller blev der i Løbet af Dagen indrettet Receptionslocaler i Barakken og Caponieren (den hidtil-

værende Lægestation) i Castellet, i Farvergaarden, i Fattiggaarden, i en Barakke ligeoverfor Kongens Port og i Klublocalet; og endelig vare som særlige Lazarethlocaler et Par større Gaarde (Seidelins og Morgenstjernes) forberedte til at modtage Saarede; samtlige disse Localer vare gjorte kjendelige ved hvide Flag. Receptionslocalernes Bestemmelse var dels at modtage de forbundne Saarede, som skulde overføres til Fyen, forsaavidt denne Overførsel ikke strax kunde finde Sted, dels at modtage de ikke forbundne Saarede, naar disse i saa stor Mængde bragtes ind i Fæstningen, at de 3 Ambulancer ikke strax kunde modtage dem; i hvert Receptionslocale var der Læger og Sygevogtere.

Med Hensyn til Transporten fra Strib til Lazaretherne paa Fyen vare, som berørt, Afdelingerne beordrede til at lade deres Trainvogne møde den 6te Kl. 4 om Morgenen i Nærheden af Strib, hvor Hærens Traincommandeur da skulde sørge for deres Parkering og Afbenyttelse; da Antallet af disse Vogne heller ikke viste sig tilstrækkeligt, blev der fra de omliggende Landsbyer hurtigt skaffet endel Bøndervogne til Hjælp.

Den store Mængde Saarede gjorde det nødvendigt ogsaa efter Slaget at træffe særegne Foranstaltninger for at yde dem den tilbørlige Hjælp i Lazaretherne, og det blev derfor befalet, at 5te og 6te Brigades Ambulancer*) med de respective Brigadelæger og Underlæger indtil videre skulde forblive stationerede i Fredericia for at assistere ved Behandlingen af de sammesteds henliggende Saarede, at 3die Brigades Ambulance med Læger for nogle Dage skulde forlægges til Bogense, og 4de Brigades til Assens til Hjælp for de derværende Lazarether, hvorefter de skulde retournere til Brigaderne; endelig skulde Lægerne ved de

*) 2den Cavaleri-Brigades Ambulance var midlertidigt tildelt 5te Brigade.

Troppeafdelinger, der kom til at cantonnere paa Fyen, i de første Dage assistere Lægerne i de nærmest liggende Lazarether.

Tabet paa Fjendens Side i Slaget den 6te Juli.

Slaget den 6te Juli havde kostet de fjendlige Tropper:

Af Faldne:	5 Officerer,	197	Underofficerer og	Menige.
Af Saarede:	44 —	1087	—	—
Af Fanger:	43 —	1911	—	— ,

blandt hvilke 11 Officerer, 285 Underofficerer og Menige ere medregnede blandt de Saarede.

Af de saarede Officerer døde i den nærmest følgende Tid endnu 10, og af Underofficererne og de Menige ligeledes et ikke ringe Antal.

9 Læger, hvoriblandt 1 saaret, faldt ligeledes i Fangenskab.

Tabet paa vor Side i Slaget den 6te Juli.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

33 Officerer, 25 Underofficerer, 454 Menige.

Af Saarede:	42 —	50	—	1252 —
Af Fanger:	» —	3	—	32 —

Vort hele Tab var altsaa:

75 Officerer, 78 Underofficerer, 1738 Menige.

De faldne Officerer vare:

Generalmajor O. Rye, Commandeur for 5te Infanteri-Brigade.

Oberstlieutenant C. H. Kæsemodel, Commandeur for 6te Reserve-Bataillon.

Major C. F. Krabbe, Commandeur for 9de Linie-Bataillon.

Capitain	J. P. Weldingh	af 3die Linie-Bataillon.
—	A. W. Fugl	» 2den lette —
—	F. C. Bentzen	» 7de Linie- —
—	J. C. Schwartz	» 6te — —
Lieutenant	C. F. Tronier	» 1ste lette —
—	C. W. Moldrup	» 6te Linie- —

Lieutenant	C. O. Friherre Cederstrøm (svensk)	af 1ste Forst.-Jægercorps.
—	A. Friherre Lagerbjelke (svensk)	» 1ste — —
—	F. O. W. Petersen	» 2det Jægercorps.
—	A. W. Lorentzen	» 4de Reserve-Bataillon.
—	G. Eichmüller	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	C. N. Lassen	» 7de Linie-Bataillon.
—	J. C. C. Ipsen	» 2den Forst.- —
—	A. F. Larsen	» 7de Linie- —
—	O. C. Skeel	» 6te — —
—	A. Sehestedt	» 2det Jægercorps.
—	C. Ravn	» 1ste lette Bataillon.
—	W. L Rosenstand-Goiske	» 2det Jægercorps.
—	C. M. Holst	» 1ste lette Bataillon.
—	A. C. C. Møller	» 1ste — —
—	L. Buck	» 2den — —
—	G. J. Flor	» 3die Jægercorps.
—	R. C. Hyrup	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	H. L. C. Grüner	» 4de Reserve-Bataillon.
—	A. C. Ursin	» 8de Linie- —
—	N. P. H. Schou	» 1ste lette —
—	C. F. Lorentzen	» 8de Linie- —
—	C. Ussing	» 6te — —
—	A. E. Duse (svensk)	» 1ste lette —
—	C. H. Holst (norsk)	» 3die Forst.- —

De andre saarede Officerer vare:

Oberstlieutenant W. I. Branner, Commandeur for 2det Jægercorps.

Major I. C. H. Lemmich, Commandeur for 8de Linie-Bataillon.

Capitain	P. U. Scharffenberg	af 2det Jægercorps.
—	L. S. Marcussen	» Artilleri-Brigaden.
—	J. F. M. Ernst	» Ingenieurcorpset.

Capitain	J. F. L. Mathiesen	af 1ste lette Bataillon.
—	H. C G. Tersling	» 3die Jægercorps
—	C. Wolle	» 2det —
—	C. F. M. Rohweder	» 8de Linie-Bataillon.
—	J. T. Hein	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	F. J. Haxthausen	» 1ste — —
Lieutenant	L. C. Langsted	» Gardehus.-Divisionen.
—	C. W, Frost	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	L. Knudsen	» Artilleri-Brigaden.
—	S. F. W. Ross	» 6te Linie-Bataillon.
—	P. G. Klein	» 3die Jægercorps.
—	U. C. H. Dræbye	» 4de Reserve-Bataillon.
—	P. H. Nielsen	» 2den lette —
—	J. P. W. Borch	» 2det Jægercorps.
—	Schmitterløv (svensk)	» 4de Res.-Bataillon.
—	O. M. G. Meyer	» 1ste lette —
—	A. A. F. Moltke	» 1ste Forst.-Jægercorps.
—	C. H. Baron Adeler	» 7de Linie-Bataillon.
—	J. M. H. Kirchhoff	» 2den lette —
—	F. C. Kleist	» 5te Linie- —
—	F. W. Berg	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	L. Thurah	» 3die Forst.-Bataillon.
—	C. A. Zoffmann	» 6te Linie- —
—	J. L. Skjærbek	» 9de — —
—	E. E. P. Nielsen	» 3die Forst.- —
—	W. F. A. Grev Knuth	» 2den lette —
—	J. M. Maarup	» 4de Reserve- —
—	F. W. Prosch	» 6te Linie- —
—	C. F. Falbe	» 2det Jægercorps.
—	A. W. Ploug	» 4de Res.-Bataillon.
—	J. F. Lund	» 3die Linie- —
—	W. F. Gram	» 1ste lette —
—	F. W. Worm	» 2den lette —
—	Ømann (svensk)	» 3die Jægercorps.
—	Abrahamson (svensk)	» 3die —

Blandt de Helte, som igaar beseglede deres Kjærlighed til Fædrelandet med deres Blod, ville I med Smerte og med Savn bemærke den højhjertede, tappre General Olaf Rye.

I ville mindes hans kyndige Anførsel, hans Omsorg for Eders Velvære, hans rastløse Virksomhed og hans Deltagelse i Eders Farer og Eders Kampe. Dog, hans Lod er skjøn, han døde Heltedøden paa Ærens Mark.

Leve Kongen og Fædrelandet!

Bülow.

I senere Dagsbefalinger og Skrivelser udtalte Generalen sin Tak til alle dem, der under Fæstningens lange Belejring havde været afgivne til dens Forsvar og baaret de med Belejringen forbundne Farer, Savn og Anstrængelser; særligt henvendte han Takken til Fæstningens Commandant, Oberst Lunding, og den højstcommanderende Artillerioffícer, Major Vahl. Endvidere takkede han Escadrechefen for den virksomme Assistance, der fra Marinens Side var bleven ydet Hæren saavel under selve Kampen som ved den forudgaaende, besværlige Tjeneste under Overforslen af Tropperne. Endelig takkede han Hærens Læger, saavel dem ved Afdelingerne som dem ved Lazaretherne, for den Aand, der havde besjælet dem under deres omfattende og besværlige Virksomhed.

Umiddelbart efter at have modtaget Overcommandoens foreløbige Indberetning om Sejren tilskrev Krigsministeren General Bülow for at bringe ham og hans brave Armee Fædrelandets og sin Tak for den djærve Tapperhed, det urokkelige Fædrelandssind, hvorpaa Dagen havde givet saa lysende Exempler. Det behagede Hans Majestæt Kongen at hædre de mest fremtrædende Førere enten ved Forfremmelse eller ved Decorationer; Overgeneralen, Generalmajor Bülow, blev

saaledes udnævnt til Generallieutenant, Generalmajor uden Anciennetet de Meza til virkelig Generalmajor, Obersterne uden Anciennetet Flensborg og Ræder til virkelige Oberster, medens Generalerne Moltke og Schleppegrell samt Oberst Lunding benaadedes med Decorationer, alle Udnævnelser og Decorationer fra den 6te Juli at regne.

Sin Tak til Hæren udtalte Hans Majestæt Kongen ved en Proclamation af 11te Juli i følgende hjertelige Ord:

Kongens Proclamation i Anledning af Slaget.

Soldater! I Kampen for Fredericia, den heftigste og blodigste, Hæren endnu har bestaaet, have I erhvervet Eder et Krav paa Fædrelandets Erkjendlighed og føjet en ny Hædersdag til dem, Danmark med Taknemmelighed erindrer. I have vist, hvad Sønner af et Folk, som kjæmper for Ære og Ret, formaa imod Oprør og Usandhed. I have vundet en Sejr, der vil mindes i Danmarks Historie.

Soldater! Jeg bringer Eder min og Fædrelandets varme Tak. Min Tak til de faldne Helte og fremmest iblandt disse General Rye.

Min Tak til Enhver, som har bidraget til denne Dags Hæder. Med Kjærlighed og Stolthed vil Danmark mindes Enhver, som den sjette Juli stred og blegnede for dets Ære. Hos mig skal Erindringen aldrig udslettes om den Uforsagthed, hvormed mine brave Tropper og navnlig mit Infanteri i Kampen trodsede alle Farer.

Soldater, Eders Konge, Eders Fædreland takker Eder!

Frederik Rex.

Bilag.

Bilag 1.

Fortegnelse

over de ved Als Sund værende faste Batterier og Indskjæringer samt deres Montering

den 8de Maj 1849.

II. Batterier og Indskjæringer ved Sønderborg.

Batterier og Indskjæringer paa Als.	Batteriernes Montering. 84Pds. Gr.-K.	24Pds. K.-K.	24Pds. Gr.-K.	12Pds. K.-K.	168 Pds. Morterer.	84Pds. Morterer.	Antal Piecer.	Antal Piecer, Indskjæringerne kunde fatte.	Hvilket Terrain de bestrøge.	Anmærkning.
Lynetten I.	2*	»	2	»	»	»	4	»	Med alle Piecer fra det Nordre af Bugten ved Surløkke til den østligste Gaard ved Dybbøl Vejen.	* 1 svær.
Batteriet A.	3*	1	»	»	»	»	4	»	Delvis fra Bøjningen af Aabenraa Vejen N. for den næstsydligste af Surløkkegaarde indtil den østligste Gaard ved Dybbøl Vejen.	* 2 svære.
Indskjæring ved Batteriet A.	»	»	»	»	»	»	»	4	Med alle Piecer fra den vestlige Kant af Fjendens Redoute paa Dybbølbjerg til Saillanten af det nordre Brohoved.	
1ste Morterbatteri mellem Indskjæringerne ved Batterierne A. og B.	»	»	»	»	4	»	4	»	Flankerede de fjendlige Redouter.	
Batteriet B.	»	»	»	6	»	»	6	»	Delvis fra Capitainens Gaard til 200 Alen V. for det nordre Brohoved.	
Indskjæring ved Batteriet B.	»	»	»	»	»	»	»	4	Med alle Piecer fra Fjendens Redoute paa Dybbølbjerg til 200 Alen V. for det nordre Brohoved.	
do. S. Ø. for Batteriet B.	»	»	»	»	»	»	»	8	Med 3 Piecer fra Capitainens Gaard til 400 Alen V. for det nordre Brohoved, med 5 Piecer fra Slugten ved Als Sund N. V. for det nordre Brohoved til Saillanten af samme.	
Batteriet C.	1	2	»	»	»	»	3	»	Delvis fra Capitainens Gaard til Saillanten af det nordre Brohoved.	
Indskjæring ved den nordre Mølle	»	»	»	»	»	»	»	6	Med alle Piecer fra Slugten ved Als Sund N. V. for det nordre Brohoved til Saillanten af samme.	
2det Morterbatteri mellem Indskjæringerne ved nordre Mølle og Batteriet D.	»	»	»	»	»	4	4	»	Front mod de fjendlige Redouter og Terrainet mellem disse og Brohovederne.	
Batteriet D.	3*	2	»	»	»	»	5	»	Den nordre Del fra Capitainens Gaard til Struben af det nordre Brohoved; Midten fra Capitainens Gaard til Vemmingbund og den vestlige Del af Skibsbroen; den sydlige Del fra den nordlige Colonnevej til Vemmingbund og den vestlige Del af Skibsbroen.	* 1 svær.
Indskjæring i Steins Have og Nabohave	»	»	»	»	»	»	»	4	Med alle Piecer mellem begge Brohovederne og Struberne af disse.	
do. ved Batteriet D.	»	»	»	»	»	»	»	10	Den nordre Del fra Capitainens Gaard til Struben af det nordre Brohoved; den sydlige Del fra Bugten N. for Brohovedet til Saillanten af det sydlige Brohoved og den vestlige Del af Skibsbroen.	
do. bag Chr. Keppers Gaard	»	»	»	»	»	»	»	2	Med alle Piecer den vestlige Del af Broen og Terrainet mellem Brohovederne samt Struben af det søndre Brohoved.	
do. ved Toldboden	»	»	»	2	»	»	2	»	Med begge Piecer mellem begge Brohoveder.	Indtil videre besat med 2 Gr.-K. af Batteriet Dinesen, som skulde remplaceres med 2 12 Pds. K.-K. i Rapperter.
do. N. for den nordre Slotsport	»	»	»	»	»	»	»	2	Med alle Piecer Broen og Terrainet mellem Brohovederne, samt Struben af det søndre Brohoved.	
do. N. V. for Slottet	»	»	»	»	»	»	»	4	Med 3 Piecer Broen og Struben af det nordre Brohoved; med 1 Piece Struben af det søndre Brohoved.	
do. V. for do.	»	»	»	»	»	»	»	6	Med alle Piecer Struben af det søndre Brohoved.	
do. S. for do.	»	»	»	»	»	»	»	2	Med alle Piecer Struben af det søndre Brohoved og Terrainet mellem dette og Vemmingbund.	
Søndermølle Batteri	2*	1	1	»	»	»	4	»	Med alle Piecer fra Colonnevejen N. for Dybbølmølle til Vemmingbund.	* 2 svære.
Indskjæring S. for Søndermølle Batteri	»	»	»	»	»	»	»	3	Med alle Piecer samme Terrain som foregaaende.	
Blendering til 8 Espingoler	»	»	»	»	»	»	»	»	Mellem Brohovederne og Struben af det søndre Brohoved.	Desuden vare 4 om Dagen i det nordre Brohoved, om Natten 8 i Skibe for at bestryge Flankerne af det nordre Brohoved.
Travers til 4 do.	»	»	»	»	»	»	»	»		

Batteriet Baggesen, der stod paa Ladegaarden, var fortrinsvis bestemt til ved et Angreb at besætte de Indskjæringer ved Sønderborg, hvor det kunde være nødvendigt at opkjøre Skyts.

Bilag 2.

Bekanntmachung.

Es sind verschiedene Fälle vorgekommen, welche beweisen, dass die Landes-Einwohner die bis jetzt von den Truppen geübte Schonung und Milde nicht gehörig anerkennen. Ich sehe mich daher genöthigt in meinem Bezirke strengere Maasregeln eintreten zu lassen und habe daher nachfolgende Bestimmungen erlassen, welchen der Bürgermeister durch öffentlichen Anschlag, der Hardesvoigt durch die Prediger, Schullehrer nnd Bauervoigte die grösstmöglichste Verbreitung geben werden:

1. Wer die Postenkette, sei es von innen nach aussen oder umgekehrt, zu überschreiten sucht, wird arretirt, und sollte er auf den an ihn geschehenen Anruf nicht halten, niedergeschossen.

2. Von heute an ist es Jedermann verboten, sei er Beamter, Bürger oder Bauer, innerhalb des Bereiches der Vorposten zu reiten. Der dagegen Handelnde soll arretirt, oder wenn er auf den an ihn gerichteten Ruf nicht hält, niedergeschossen werden. Wer seinem Pferde Bewegung geben will, hat es an der Hand auszuführen.

3. Die Vorspanns Bauern, welche nach Ablauf ihrer Dienstleistung über die Vorposten hinausgehen, haben bei den auswärtigen Posten die hierauf bezüglichen Auspassir-Scheine abzugeben.

4. Jeder, der aus der Stadt passiren will, hat bei der Commandantur einen Schein in deutscher Sprache zu präsentiren, der vom Bürgermeister ausgestellt und untersiegelt ist.

Der Schein muss enthalten Vor- und Zunamen des

Bittstellers, Angabe seines Zweckes, Angabe des Weges, den er zu nehmen gedenkt, und auf welchen er zurückkehren will, sowie die Zeit des Abgangs und der Ankunft.

Alle Angaben werden unter Verantwortlichkeit des Bürgermeisters kontrollirt.

Die Commandantur wird hierauf diese Scheine mit ihrem Visum und etwaigen Bedingungen versehen, die genau einzuhalten sind.

5. Diejenigen Ortschaften, in welchen durch die Einwohner oder durch dänische Truppen gegen diesseitige Truppen irgend wie feindlich verfahren wird, haben die daraus entstehenden Folgen der strengsten Wiedervergeltung sich selbst zuzuschreiben.

Es hat daher jeder Einzelne darüber zu wachen, dass kein Verrath gesponnen wird, denn die Strafe wird den Unschuldigen mit dem Schuldigen treffen.

Der Bürgermeister von Aarhus ist für die richtige Uebersetzung ins Dänische verantwortlich.

Aarhus, d. 22. Juni 1849.

Der Generallieutenant und Commandeur
der königlich preussischen Division
v. Hirschfeldt.

Bi-
For-
af Skytset i Fredericia Fæstning

Bastionernes Navne.	Den 7de Maj.						
	Kanoner			Mor-terer.	Ka-		
	84 P. G.-K.	12 P. K.-K.	3 P. K.-K.	10 P. M.	84 P. G.-K.	24 P. K.-K.	12 P. G.-K.
Delmenhorst	»	»	2	»	»	»	»
Oldenborgs høje Del ..	2	2	»	2	6	1	»
Oldenborgs lave Del ..	»	»	»	»	»	»	»
Holsten	2	2	4	2	2	1	»
Courtinen Holsten-Slesvig	»	»	»	»	»	»	»
Slesvig	»	3	4	2	»	2	2*
Prindsessen	»	3	5	2	»	1	»
Prindsess. Cavaler ..	2	»	»	»	2	»	»
Prinds Georg	1	4	5	2	1	1	»
Prinds Christian	1	3	6	2	1	»	»
Dronningen.....	2	3	4	2	2	»	»
Kongen	»	3	6	2	»	2	»
Kongens Cavaler ...	2	»	»	»	2	»	»
Danmark	»	5	2	2	3	2	»
Norges høje Del ...	»	»	2	2	»	»	»
Norges lave Del	»	»	2	»	»	»	»
Citadellet	»	»	10	»	»	»	»
Summa	12	28	52	20	19	10	2

Reserve den 7de Maj — 8 6 Pds. Feltkanoner.
12 3 Pds. K. K.
do. den 6de Juli — 5 84 Pds. G. K.
» 13 12 Pds. K. K.
4 6 Pds. Feltkanoner.
6 3 Pds. K. K.
4 100 Pds. Morterer
20 10 Pds. »
5 Stenmorterer

ag 3.
leling
en 7de Maj og 6te Juli 1849.

Den 6te Juli.

ıoner			Morterer				Anmærkning.
12 P. K.-K.	6 P. K.-K.	3 P. K.-K.	100 P. M.	50 P. M.	168 P. M.	84 P. M.	
»	»	2	»	»	»	»	
1	»	2	»	»	1	»	
»	2*	»	»	»	»	»	* Feltkanoner.
1	»	5	1	»	»	»	
»	»	»	2	»	»	»	
1	»	4	»	1	»	»	* Feltkanoner.
2	»	6	»	1	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	
3	»	6	»	»	»	2	
3	»	5	»	1	»	»	
3	»	5	»	»	»	»	
1	»	6	»	2	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	
»	»	3	»	»	1	»	
»	»	2	»	»	»	»	
»	»	2	»	»	»	»	
»	»	10	»	»	»	»	
15	2	58	3	5	2	2	

Ialt: Den 7de Maj 132 Stykker Skyts, den 6te Juli 175 Stykker Skyts.

nm. 1) Granat-Kanonerne stode paa Rapperter af nyt System, de 12 Pds. Kugle-Kanoner paa ældre Voldlavetter; Kanonerne i Saillanterne skede over Bænk (indtil 3die Juni), de paa Flankerne gjennem Skydeskaar.

2) Af Espingoler havdes 16 Stykker, der anvendtes dels paa Hovedvolden, dels i Uden- og Forværkerne.

Bilag 4.

Fordeling

af Skytset i Lille Belts Batterierne under Fredericias Belejring i 1849.

Batteriernes Navne.	84 Pds. G.-K.	24 Pds. K.-K.	18 Pds. K.-K.	36 Pd K.-K
Store Hindsgavls Batteri	2	»	5	»
Lille Hindsgavls Batteri.....	»	2	»	»
Mellem Batteri	2	1	1	»
Kongebro Batteri	»	»	2	»
Skovbatteri	»	3	»	»
Middelfarts Batteri	2	1	»	«
Stribs Batteri	8	»	»	4
Summa...	14	7	8	4

De 18 Pds. vare af gammelt System, de andre Calibre a nyt System. Der skete ingen Omflytning eller Forandring af Kanonern i dette Aar. Den 3die Juni blev paa Strib en Lavet ødelagt ve de Fjendliges Beskydning, ellers blev intet Materiel eller Skyts be skadiget paa disse Batterier i 1849. Lille Belts Batterierne var monterede fra den 23de April, Stribs Batteri dog først fra den 9de Maj

Bilag 5.

Parolbefaling af Artillericommandoen i Fredericia af 10de Maj 1849.

Da Fjenden nu har begyndt at indeslutte Fæstningen og til forskjellige Tider at beskyde den, vil følgende være at iagttage:

1. Medens Fæstningen kun er indesluttet, skal saalidet som muligt fyres, og kun da, naar der i virksom Skuddistance (1500 Alen) viser sig store Transporter og Troppesamlinger, naar Fjenden besætter eller angriber de foranliggende Poster eller sætter sig fast i samme, naar han begynder at opkaste Batterier o. desl. Imod opkastede, fjendlige Batterier og Depoter paa udstrakte Skudvidder fyres kun paa højere Befaling. Det forbydes paa det Strængeste paa de større Skudvidder (over 1000 Alen) at fyre paa Blænkerkjæder, enkelte Arbejdere o. desl.; overhovedet maa man ikke under saadanne Omstændigheder lade sig forlede af enkelte Uvedkommendes Yttringer eller Opfordringer til at skyde, da det gjælder at spare sin Ammunition til vigtigere Øjeblikke.

2. Ved langsom Skydning fra flere Bastioner mod et og samme Maal maa iagttages, at Skuddene nogenlunde tages efter hinanden, saa at Fjenden vedblivende er foruroliget.

3. Kjendskab til Stillingen af de udenfor Fæstningen værende Poster, som ogsaa til deres Bevægelser, er nødvendig. I tvivlsomme Tilfælde maa Vedkommende henvende sig til den nærmeste Infanteriofficer.

4. Ved et voldsomt Angreb paa Fæstningen beskyder det Skyts, som kan bestryge det foranliggende Terrain, de fjendlige Colonner, saasnart de nærme sig paa virksom Skudvidde (1500 Alen).

5. Benytter Fjenden indenfor 1000 Alen enkelte Fordybninger i Terrainet for at samle sig, bekastes han med Bomber af Haandmortererne.

6. Trænger Fjenden frem til Contreescarpen eller nærmer sig Fæstningen paa 6 à 700 Alen, beskydes han paa det Heftigste med Kardæsker af alle derhen rettede Piecer.

7. Paa de Punkter, som ikkun ufuldkomment eller aldeles ikke kunne beskydes, bliver kastet Haandgranater med de til samme afdelte Folk, som maa være nøje underrettede om Brugen deraf og indskjærpes at kaste dem ud over Palissaderne.

8. Efter afslaaet Angreb beskyder man den tilbagevendende Fjende og forhindrer, at han samler sig igjen.

9. Forsyningen af Ammunition skeer i Reglen om Aftenen mellem Kl. 7 og 8.

10. Den vagthavende Officer paa hver Halvdel af Volden lader sig kort forinden Afløsningen af hver Skytsafdelings Commandeur opgive, hvormegen Ammunition der er forbrugt, og forfatter dernæst en Fortegnelse over den forbrugte Ammunition i Løbet af de 24 Timer, han har været paa Vagt, for hver Bastion særskilt. Han opgiver endvidere eller indtegner i Contrabøgerne, med hvilke Bombekanoner der er skudt, hvormange Skud og Ladningen.

11. Om Morgenen og efter Afløsningen indgives Rapport over hvad der er er forefaldet, om der er skudt, paa hvad Distance og i hvilken Anledning.

12. Samtlige paa Vagt kommende Bastionscommandeurer maa det paalægges nøje at lade sig instruere af den, som de afløse, om Alt hvad der har været at bemærke i Løbet af sidste Vagt, om Distancen, hvis der er skudt paa et fast Maal, Retningen af Skytset, Fjendens Foretagender o. s. v.

13. Det maa paalægges Commandeurerne for de forskjellige Skytsafdelinger ej at indlade sig paa at betjene Kanonen, hvilket er Constablens Pligt, men kun at vaage over,

at der rettes godt, at Skytset betjenes med Orden og Rolighed, samt at Alt udføres paa det Nøjagtigste af hvert Numer efter Reglementet.

14. Alle Uvedkommende maa fjernes fra Stedet, hvor Kanonerne betjenes.

Bilag 6.

Oversigt over de fjendlige Værker og Anlæg foran Fredericia.

I. I det nordlige Afsnit, østligt for Oversvømmelsen indtil Kattegattet, laa de fjendlige Forskandsninger i 2 Hovedgrupper, ved Stranden og ved Egum Vejen.

A. Den Gruppe, der dannede den fjendlige Linies Tilslutning til Stranden, bestod af:

1) Redoute 5, beliggende c. 1950 Alen fra Danmarks Bastion og c. 750 Alen fra Skrænten ved Stranden, alene indrettet til Forsvar af Infanteri. Den bestod af en retlinet, 60 Fod lang Front med 2 Flanker af lignende Længde og var i Struben lukket ved en retlinet Forsvarspalissadering med en Barriereport paa Midten og en Diamantgrav umiddelbart foran; saadanne Grave, forsynede med Smaapæle, fandtes ogsaa paa flere Steder foran Contreescarpen. Brystværnets Tykkelse var 18 Fod, dets Højde 9 Fod, og dets indvendige Skraaning var beklædt med Skandsekurve og Faskiner; Jorden var tagen dels fra det noget indskaarne Terreplein, dels af den foranliggende Grav, der var 8 à 9 Fod dyb og 3 à 4 Fod bred i Bunden.

2) Batteri VII, det saakaldte store, venstre Fløjbatteri, laa umiddelbart ved den høje Skrænt og havde samme

Form som nysnævnte Værk, men var aabent i Struben og uden Grav; Jorden var tagen alene fra Terrepleinet. I Brystværnet, hvis indvendige Skraaning ligeledes var beklædt med Skandsekurve og Faskiner, var der anbragt 2 Krudtmagasiner, og i Værkets Strube en Blendering for Betjeningsmandskabet, dækket med 2 Lag Bjælker og med Jord. Batteriet havde ingen Skydeskaar og var bestemt til at monteres med 1 84 Pds. Granat-Kanon og 3 24 Pds. Skibskanoner (Gefions). Ved Udfaldet var 1 af de 24 Pds. Kanoner opstillet, hvorimod den 84 Pds. Granat-Kanon endnu stod paa Blokvognen ved Siden af Rapperten, og de 2 øvrige 24 Pds. vare under Transport til Batteriet. Ved en Løbegrav tvers over den til Exercerpladsen førende Vej var dette Batteri forbundet med:

3) Batteriet VIII, der var af samme Bygning, men endel mindre og bestemt til at armeres med 2 168 Pds. Morterer, hvoraf, da Udfaldet skete, kun den ene var bragt til Batteriet og endnu stod paa Blokvognen.

4) Redoute 6 var endel mindre end Redoute 5 og anlagt c. 150 Alen bagved Batterierne VII og VIII, saa at man derfra kunde bestryge disses Indre; den var kun bestemt for Infanteri og havde kun 1 Flanke som Travers mod Søen, idet den mod Vest støttede sig til det høje Hegn, som begrændsede Vejen til Exercerpladsen. Da Udfaldet skete, var Værket endnu ufuldendt, navnlig ikke lukket i Struben.

5) Fra det nærmeste Hjørnepunkt af Graven ved Redoute 5 udgik der en med endel Traverser forsynet Løbegrav, som overskar Vejen til Exercerpladsen, strakte sig umiddelbart til Skrænten ved Stranden c. 200 Alen foran Batterierne og paa denne Fløj var udvidet til en større Vaabenplads; fra Løbegravens Midte førte en Zigzag tilbage til Exercerplads Vejen, hvis vestlige Gjærde var benyttet til videre Communication.

6) Henhørende til denne Gruppe, men temmelig afsondret

fra de øvrige Værker, laa paa Exercerpladsen ude ved Skrænten Strandbatterierne IX og X, næsten helt indskaarne, og hvert forsynet med 2 Skydeskaar, rettede ud mod Søen. Batteriet IX var monteret med 2 24 Pds. Granat-Kanoner, X med 1 84 Pds. og 1 24 Pds. Granat-Kanon; ved Siden af førstnævnte Batteri var der et større Krudtmagasin, forbundet med Værket ved en Løbegrav.

Ovennævnte Gruppe af Forskandsninger, der, hvad Udførelsen angaaer, bare Spor af at være opførte i Hast. adskiltes ved et Rum af c. 2300 Alens Længde fra

B. De om Egum Vejen grupperede Værker, der bestode af:

1) Redoute 3, beliggende N. for den Slugt, som i østlig Retning udgaaer fra Oversvømmelsen, tæt V. for Egum Vejen c. 3000 Alen fra Prinds Georgs Bastion. Traceen var af omtrent samme Form og Størrelse som ved Redoute 5, ligeledes Profilet og den hele Bygningsmaade, med Undtagelse af, at der var anbragt 4 mod Fæstningen vendte Skydeskaar, bestemte for Feltskyts; Værket var lukket i Struben ved en Palissadering. Da Udfaldet skete, var der intet Skyts i Redouten.

2) I Linien mellem ovennævnte Redoute og Prindsessens Bastion laa S. for Slugten Batteri I, det saakaldte store Morterbatteri, bestemt for 4 svære Morterer. Dets 5 Fod høje, med Planker og Skandsekurve indvendigt beklædte Brystværn havde en Længde af c. 70 Fod og foran sig en 16 Fod bred og 6 Fod dyb Grav. I Batteriet fandtes et Krudtmagasin og et Par solide Barakker; det var, da Udfaldet skete, kun armeret med 1 168 Pds. Morter. Ved en Løbegrav, der strakte sig hen til Vejen, stod Batteriet i Forbindelse med:

3) Redoute 4, der laa paa den modsatte Side af Vejen og alene var bestemt til Forsvar af Infanteri; Værket

kurve, hvorover et eller to Lag Faskiner; her var der opstillet 2 168 Pds. Morterer, dækkede mod Søen ved en tredie Travers, i hvilken der var anbragt et Krudtmagasin. Paa Fløjene af Batteriet var der opkastet Skulderværn for Infanteri, og en zigzagformig Løbegrav førte til det bagved liggende, uoverskuelige Terrain.

6) Traversen ved det afbrændte Blokhus var af Fjenden omdannet til et Skulderværn for Infanteri og ved en Løbegrav forbunden med 2 i den nærmeste Slugt ovenover hinanden anlagte Brystværn, ligeledes for Infanteri; paa Bakken Ø. for Slugten var der ogsaa opkastet et Par Brystværn.

7) Paa den smalle Bakkeryg, c. 900 Alen fra Blokhuset og c. 2550 Alen fra Oldenborgs Bastion, laa det tildels indskaarne Batteri V, det saakaldte Blokhusbatteri, der fra først af havde været armeret med 1 84 Pds. Granat-Kanon, 1 24 Pds. Kugle-Kanon og 1 168 Pds. Morter, men efterhaanden undergik flere Forandringer. Ildlinien var brudt, og til Dækning mod Søen var der anbragt en stærk Travers; Brystværnet havde en Tykkelse af 18 Fod, og dets indvendige Skraaning saavelsom Skydeskaarene vare beklædte med Skandsekurve og kronede med Faskiner; bagved i Bakkeskraaningen var der bygget 2 Krudtmagasiner, og længere tilbage i Slugten var der endel Jordhytter for Besætningen. Da Udfaldet skete, var Batteriet monteret med 2 84Pds. Granat-Kanoner og 2 24 Pds. Kugle-Kanoner.

8) Ved Sanddalshuse laa 2 Placements for Feltskyts (VI); det ene, der laa lavt og overkar Snoghej Vejen, havde Front mod Nordost og var forsynet med 2 Skydeskaar; det andet laa oppe paa Bakken Ø. for Vejen, havde Front mod Søen og var ikke forsynet med Skydeskaar.

9) Paa Skrænten Ø. for Erise var Strandbatteriet IV anlagt med en 108 Fod lang Front og 2 korte, tilbagegaaende Flanker. Ved en 18 Fod bred Travers var Værket delt i 2 Dele; i den sydlige Del var der opstillet 2 24 Pds. Kugle-Kanoner i Skydeskaar, i den nordlige 2 168 Pds. Morterer, hvoraf dog den ene var bleven borttagen, forinden Udfaldet skete. Batteriet var construeret omtrent paa samme Maade som Blokhusbatteriet og udmærkede sig fremfor de øvrige ved en smuk Udførelse; Højden af Brystværnet var 9 à 10 Fod, Tykkelsen 18 Fod, og den indvendige Skraaning og Skydeskaarene vare opsatte med Skandsekurve, over hvilke 1 à 2 Lag Faskiner paalangs; Jorden var tagen dels af en foranliggende Grav, dels fra Terrepleinet, der her var indskaaret omtrent 3 Fod; Krudtmagasinet var anbragt i Traversen.

Længden af Redouterne og Batteriernes Brystværn udgjorde tilsammen c. 1300 Alen, Længden af Løbegravene c. 7500 Alen; disse sidste havde i de forskjellige Grupper forskjellig Brede fra 3—7 Fod i Bunden, men alle en Dækningshøjde af 7 Fod, Halvdelen indgravet, Halvdelen opkastet.

Ligesom der var opført Hytter i eller i Nærheden af hvert Værk for dettes Besætning, saaledes var der ogsaa bygget forskjellige større eller mindre Hyttelejre for de Tropper, som holdtes i Beredskab til strax at imødegaae et Angreb fra vor Side, nemlig ved Kirstinebjerg for 2 Batailloner, paa Exercerpladsen for 2 Compagnier, omtrent 500 Alen N. V. for Redoute 3 for 1 Bataillon, tæt S. for Kolding Vejen omtrent 1400 Alen bag Redouterne 1 og 2 for 3 Compagnier, og i Fuglsang Skov for 2 Compagnier; endelig var der tæt ved Erise opført Hyttelejre for Avantgarde-Brigadens derværende Afdelinger. Hytterne, hvoraf hver gav Plads for 10—12 Mand, vare opførte af Græsterv med Jord udenom og foroven dækkede med Faskiner eller Grene, hvorover der var lagt Halm.

Colonneveje vare anlagte fra Stovstrup og Stallerup til Hyttelejren bagved Redoute 3, fra Egeskov til Lejren ved Kirstinebjerg, fra Stovstrup til Stallerup og fra Erise Mølle til Hejse Kro; en af vore Tropper anlagt Colonnevej fra Stovstrup gjennem Fuglsang Skov til Erise blev ogsaa benyttet af Fjenden.

Bilag 7.

Styrkeliste

over de danske Tropper i og ved Fredericia den 6te Juli 1849.

Ingenieurer.

	Officerer.	Underofficerer.	Undercorporaler	Spillemænd.	Menige.
1 Deling	2	9	5	»	66
Ingenieurstaben	5	»	»	»	2
Summa	7	9	5	»	68

Artilleri.

	Officerer.	Underofficerer.	Undercorporaler	Spillemænd.	Menige.
2det Batteri (Schultz)	4	11	19	2	$\frac{77}{63}$
3die do. (Jessen)	5	9	15	2	$\frac{82}{65}$
4de do. (Marcussen)	4	7	17	1	$\frac{36}{62}$
8de do. (Mossin)	3	7	17	2	$\frac{81}{64}$
9de do. (Wegener)	3	10	23	2	$\frac{80}{63}$
Halvbatt. Tillisch	3	3	8	1	$\frac{49}{30}$
do. Jonquières	3	3	8	1	$\frac{47}{34}$
1ste Espingolbatteri	2	3	4	2	49
Artilleristaben	5	»	»	»	4
Summa	32	53	111	13	$\frac{565}{381}$

Cavaleri.

	Officerer.	Underofficerer.	Undercorporaler	Spillemænd.	Menige.
1ste Cavaleri-Division	13	25	15	4	239
2den do do.	9	23	13	4	188
Oberst Juels Stab	3	»	»	»	»
Summa	25	48	28	8	427

Infanteri.

		Officerer.	Underofficerer.	Undercorporaler	Spillemænd.	Menige.
3die Inf.-Brig.	3die Linie-Bataillon	17	34	95	7	815
	5te do. do.	20	29	88	8	850
	3die Jægercorps	19	44	88	14	841
	1ste Forstærkn.-Bataillon	15	38	85	11	772
	2Compr. af 2den Forst.-B.	10	19	44	6	397
4de Inf.-B.	8de Linie-Bataillon	14	40	90	10	798
	11te do. do.	16	39	87	13	764
	5te Reserve- do.	14	37	86	11	743
5te Inf.-Brig.	6te Linie-Bataillon	21	36	71	11	863
	7de do. do.	18	56	95	14	845
	9de do. do.	13	40	86	12	803
	4de Reserve-do.	20	41	77	13	847
	1ste do. Jægercorps	16	38	89	11	813
6te Inf.-Brig.	1ste lette Bataillon	21	40	90	10	868
	2den do. do.	22	43	92	7	878
	2det Jægercorps	21	34	92	11	861
	3die Forstærkn.-Batl.	21	34	86	13	825
	1ste Forst.-Jægercorps.	21	34	93	16	807
	2 Compr. af 6te Res.-Bat.	6	18	35	6	352
	Armeecorpsets Stab	13	3	2	»	26
	Avantgardens do.	4	»	»	»	2
	3die Inf.-Brigades Stab	4	»	1	»	5
	4de do. do. do.	4	»	1	»	5
	5te do. do. do.	4	»	»	»	6
	6te do. do. do.	4	»	1	»	5
	Summa	358	697	1574	204	14791

Fæstningen.

	Officerer.	Underofficerer.	Undercorporaler	Spillemænd.	Menige.
Commandantskabet	5	2	2	22	1 2
Feltingenieurdetachementet	9	13	10	»	90
Artilleriet	10	22	56	1	661
2 Compr. af 6te Res.-Batl.	7	17	39	4	352
4de Forstærkn.-Bataillon.	13	31	50	9	715
5te do. do.	9	35	45	10	712
2det Forst.-Jægercorps	12	31	72	10	618
Rekruter under Premierlt. Prytz	1	5	2	1	193
Detachem. af 6te Dr.-Rgt.	1	2	»	»	19
1ste Espingolbatteri	»	2	5	»	13
1 Comp. af 2den Forst.-Bat.	4	9	21	3	199
Summa	71	169	302	60	3584
	4186				

Totalsummen for Udfaldscorpset:

422 Officerer, 807 Underofficerer, 1718 Undercorporaler, 225 Spillemænd og 16,232 Menige,
ialt 19,404 Hoveder.

Anmærkning: Styrken, der anvendtes ved Demonstrationer fra Søsiden { 4 Officerer, 8 Underofficerer, 22 Undercorporaler, 3 Spillemænd og 196 Menige.

Bilag 8.

Tabsliste

for Slaget ved Fredericia den 6te Juli 1849.

	Døde			Saarede			Fanger			Det totale Tab		
	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.	Officerer.	Underofficerer.	Menige.
:e Infanteri-Brigades Stab	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»
ste lette Bataillon.....	6	3	47	3	4	119	»	»	»	9	7	166
den do. do.	2	4	42	4	9	111	»	2	14	6	15	167
die Linie- do.	1	1	16	1	3	64	»	»	»	2	4	80
te do. do.	»	2	9	1	1	21	»	»	»	1	3	30
te do. do.	4	1	56	3	7	140	»	»	3	7	8	196
de do. do.	3	3	40	3	8	115	»	»	»	6	11	155
de do. do.	2	2	19	2	»	35	»	»	»	4	2	54
de do. do.	1	1	24	1	1	42	»	»	»	2	2	66
1te do. do.	»	»	1	»	»	2	»	»	»	»	»	3
det Jægercorps	3	3	71	5	3	168	»	1	15	8	7	254
die do.	1	1	17	4	3	78	»	»	»	5	4	95
de Reserve-Bataillon ...	2	1	27	4	4	72	»	»	»	6	5	99
te do. do. ...	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	2
te do. do. ...	1	1	9	»	1	16	»	»	»	1	2	25
ste do. Jægercorps..	2	1	32	4	2	113	»	»	»	6	3	145
den Forstærknings Bataillon	1	»	3	»	1	14	»	»	»	1	1	17
die do. do.	1	»	15	2	3	70	»	»	1	3	3	86
ste do. Jægercorps	2	1	20	1	»	51	»	»	2	3	1	73
det do. do.	»	»	3	»	»	9	»	»	»	»	»	12
ste Cavaleri-Division ...	»	»	»	1	»	1	»	»	»	1	»	1
die Batteri (Jessen)	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1
de do. (Marcussen) .	»	»	1	1	»	4	»	»	»	1	»	5
de do. (Wegener) ..	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Halvbatteriet Tillisch	»	»	»	1	»	»	»	»	»	1	»	»
:spingolbatteriet	»	»	»	»	»	4	»	»	»	»	»	4
'eltingenieurdetachementet	»	»	»	1	»	1	»	»	»	1	»	1
Summa	33	25	454	42	50	1252	»	3	32	75	78	1738

J.R.

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

udgivet af

Generalstaben.

2den Del. Krigen i 1849.

J.R.

Kjøbenhavn.
1878.

Trykt hos J. H. Schultz.

Andet Afsnit.

Fra Fjendlighedernes Begyndelse til Vaabenstilstanden i Berlin.

3die April — 17de Juli.

Tredie Afdeling
fra 7de—17de Juli.

Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling af Capitain C. A. S. Dalberg af Generalstaben med Understøttelse af Capitain J. C. Pingel af Fodfolket.

Indhold.

Side.

Situationen efter Slaget ved Fredericia.

Forholdene ved Hovedhæren ..... 947.
Ny Inddeling af Hæren ..... 948.
Paatænkt Expedition til Vonsild ..... 949.
Den fjendlige Styrkes Fordeling ..... 950.
Recognoscering mod Kolding og Vejle ..... 952.
Ny Fordeling af den fjendlige Hær ..... 953.
Forhold og Begivenheder ved Oberst Flindts Corps 956.
Et Detachement sendes til Egnen om Borum ..... 960.
Expedition mod Fuldbro ..... 962.
Forholdene i Sundeved og paa Als ..... 968.
General Bülow modtager den foreløbige Efterretning om Vaabenstilstandens Afslutning ..... 972.

Diplomatiske Forhandlinger.

Den politiske Situation ved Fjendlighedernes Gjenudbrud ..... 973.
Ruslands Forsøg paa at faae Fredsunderhandlingerne gjenoptagne ..... 976.
Dansk Verbalnote af 17de April ..... 978.
Grundtræk for Hertugdømmet Slesvigs fremtidige, forfatningsmæssige Stilling ..... 980.
Lord Palmerstons Forslag af 17de April til en Vaabenhvile; Forhandlinger som Følge deraf .. 982.

Side.

Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj til en Vaabenstilstand; Forhandlinger som Folge deraf ..... 989.
Fortsatte Bestræbelser fra Baron Meyendorffs Side for at tilvejebringe en Tilnærmelse mellem Preussen og Danmark.. .... 994.
Den danske Regjerings Skridt i Anledning af de fjendlige Troppers Overskridelse af den jydske Grændse..... ... 996.
Note fra Grev Brandenburg til Baron Meyendorff af 9de Maj..... 999.
Den danske Regjering beslutter at afsende en Befuldmægtiget til Berlin; Kammerherre Reedtz bestemmes hertil .... 1001.
Den Kammerherre Reedtz tildelte Instrux..... 1003.
Skrivelse af 20de Maj fra den danske Conseilpræsident, Grev Moltke, til Grev Brandenburg ..... 1008.
Situationen i Berlin ved Kammerherre Reedtz's Ankomst dertil..... 1009.
Skrivelse af 31te Maj fra Grev Brandenburg til Grev Moltke..... ..... 1012.
Yderligere Instruction for Hr. Reedtz ..... 1016.
Overvejelser i det danske Statsraad om det nærmeste Maal for Underhandlingerne..... 1021.
Conferencen den 4de Juni. Den preussiske Memoire af 3die Juni..... 1027.
Conferencen den 6te Juni ..... 1028.
Den danske Regjerings Stilling med Hensyn til Underhandlingernes videre Gang ..... 1031.
Conferencer den 13de og 15de Juni. Preussiske Forslag til Fredspræliminarier og Vaabenstilstand .... 1035.
Forhandling i det danske Statsraad angaaende de preussiske Forslag..... 1040.
Yderligere Instructioner for Kammerherre Reedtz .. 1043.
Spørgsmaalet om en collectiv Samvirken fra Magternes Side ..... 1047.
Underhandlingernes videre Gang . ..... 1049.
Conferencer den 5te, 8de og 10de Juli..... 1055.
Protocol af 10de Juli ..... 1056.

Side.
Vaabenstilstands-Convention af 10de Juli ..... 1058.
Hemmelige Artikler ..... 1065.
Forhandlinger i Statsraadet om Ratificationen af de trufne Overenskomster ..... 1070.
Conventionerne ratificeres ..... 1074.
Ratificationerne udvexles ..... 1076.
Ordrer fra Krigsministeren i Anledning af Ratificationerne ..... 1077.

Omstændigheder, vedrørende de indre Forhold i den danske Hær.

Foranstaltninger til Hærens Forstærkning ..... 1080.
Commandoforholdene i Hæren ved Felttogets Slutning ..... 1082.
Hærens Materiel ..... 1087.
Telegraphvæsenet ..... 1088.
Hærens Depotvæsen ..... 1089.
Hærens Parkvæsen ..... 1091.
Retsplejen i Hæren ..... 1092.
Forholdsregler imod Misbrug af Pressen ..... 1097.
Sundhedsvæsenet ved Hæren ..... 1098.
Intendanturforholdene i Hæren ..... 1104.

Marinens Virksomhed.

Escadren paa Østkysten af Hertugdømmerne ..... 1106.
Blokadetjenesten ..... 1108.
Skjærmydsler ud for Kieler Fjord ..... 1111.
Træfning mellem Briggen St. Croix og et preussisk Dampskib ..... 1112.
Træfning ved Helgoland 1114
Forholdene ved Escadrillen paa Vestkysten ..... 1114.
Den fjendlige Søstyrke paa Weseren ..... 1115.

Nekrologer.

Christian Krieger ..... 1118.
Osvald Julius Marstrand ..... 1119.
Carl Johan Christian Hohlenberg ..... 1121.

Side.

Viggo Skibsted ..... 1122.
Albrecht Eriksen Boje..... 1123.
Rasmus Schmidt ..... 1124.
Carl Ludvig Theodor Ibsen ..... 1125.
Jens Harald Fibiger Jahn..... 1126.
Carl Frederik Christian Kohl..... 1127.
Jens Johannes Wilhelm Seehusen ..... 1128.
Andreas Peter Dorscheus ..... 1129.
Conrad Ferdinand Schindel..... 1130.
Rasmus Bonnichsen ..... 1132.
Christian Julius Hoyer ..... 1133.
Johan Christian Julius Meincke..... 1134.
Hans Holbek ..... 1136.
Carl Christian August Füssel..... 1137.
Carl Christian Trane ..... 1138.
Gustav Walentin Mamen..... 1139.
Mathias Silberloh ..... 1140.
Fritz Ludvig Faber ..... 1141.
Peter Alfred Edvard Valdemar Silfverberg ..... 1143.
Julius Wilhelm Theodor Gotzsche..... 1144.
Ernst Wilhelm Henrik Dorn ..... 1145.
Christian Ludvig Holm ..... 1146.
Carl Waldemar Bjerregaard ..... 1148.
Peter Ferdinand Glud ..... 1149.
Wilhelm Hastrup..... 1151.
Carl Christian Adolf Hansen ..... 1152.
Carl Frederik Ferdinand Müller ..... 1153.
Olaf Rye..... 1154.
Christian Henrik Käsemodel..... 1160.
Carl Frederik Krabbe..... 1163.
Johan Peter Christian Weldingh ..... 1165.
August Emil Fugl ..... 1166.
Frederik Christian Bentzen..... 1167.
Johan Christopher Schwartz ..... 1168.
Carl Frederik Tronier ..... 1170.
Carl Wilhelm Moldrup..... 1171.
Friherre Axel Lagerbjelke..... 1172.
Friherre Carl Olaf Cederström ..... 1173.
Frantz Ole Valdemar Petersen..... 1173.

Side.
Wilhelm August Lorentzen ..... 1175.
Georg Vilhelm Eichmüller ..... 1176.
Edvard Nyborg Lassen ..... 1177.
Jens Carl Christian Ibsen ..... 1178.
Axel Frederik Larsen ..... 1180.
Otto Conrad Skeel ..... 1180.
Alexander Sehested ..... 1181.
Carl Ravn ..... 1182.
William Sidney Horatio Rosenstand-Goiske ..... 1183.
Christian Möller-Holst ..... 1184.
August Erik Carl Meller ..... 1185.
Søren Ludvig Buch ..... 1186.
Georg Johan Flor ..... 1187.
Rudolf Emil Hyrup ..... 1188.
Harald Lauritz Christian Grüner ..... 1190.
Axel Eliasen Ursin ..... 1191.
Niels Peter Hastrup Schou ..... 1191.
Carl Ferdinand Lorentzen ..... 1192.
Carl Ussing ..... 1193.
August Duse ..... 1194.
Carl Hermann Holst ..... 1195.
Hans Jacob Blichfeldt ..... 1196.

Trykfejl

Side 1140 2den L. f. o. Ejstrup læs: Egstrup.
— 1194 8de L. f. o. do. do. do.

Det nærmeste Maal for Udfaldet fra Fredericia, Cerneringshærens Sprængning, var naaet paa en lige saa fyldestgjørende som glimrende Maade. Fjenden var overalt kastet tilbage og havde derefter fortsat Retraiten, saa at ikke alene Afsnittet indtil Elbo Dalen, hvor vore Tropper vare standsede og havde taget Stilling, men ogsaa Terrainet hinsides dette indtil Vejle og Kolding fuldkomment var renset for Fjenden. Det var imidlertid ikke General Bülows Agt i Øjeblikket at forfølge Sejren videre; næsten alle vore Tropper havde været i Ilden og vare mere eller mindre udmattede af Dagens Anstrængelser, og Generalen havde saaledes i hvert Fald ikke friske Tropper til en videre Action. Men en saadan stemmede heller ikke med hans Anskuelser, idet han, langtfra at gaae videre, endog bestemte sig for at opgive Elbo Afsnittet og trække Afdelingerne nærmere ind mod Fæstningen. Det var Generalens Formening, at Afsnittet kun var af ringe Betydning, naar vi ikke kunde poussere vor Stilling saa langt frem, at Fjendens Communicationer derved bleve afskaarne, og han antog endvidere, at en Forbliven ved Grændserne af Afsnittet til Dækning deraf kun vilde være til liden Nytte og derhos vilde udmatte vore Tropper, som dog tilsidst, hvis Fjenden atter gik frem mod Fæstningen, vilde blive nødte til Retraite ligeoverfor den betydelige Overmagt, der isaafald vilde være concen-

treret til Angreb imod dem. Generalen besluttede derfor at drage Tropperne nærmere ind mod Fæstningen, men dog foreløbigt ikke længere, end at de endnu besatte det af Fjenden hidtil holdte Terrain; under Dækning af saa stor en Del af Hæren, som skjønnedes nødvendig i og ved Fredericia, var det da hans Hensigt, at lade de øvrige Tropper overføre til Fyen, for at de der i Ro kunde forberede sig til nye Kampe. Generalen synes iøvrigt at have næret Tvivl om, at saadanne kunde komme til at forestaae; han vidste, at diplomatiske Underhandlinger vare i Gang, og han fandt det i hvert Fald rettest, forinden der skredes til nye Foretagender, at oppebie, hvilken Indflydelse den vundne Sejr vilde have paa Begivenhedernes Udvikling og navnlig paa disse Underhandlinger.

General Bülow havde altsaa foreløbigt opgivet Tanken om yderligere Operationer, og da Krigsministeren i en Skrivelse af 7de Juli fremsatte sine Anskuelser om den øjeblikkelige Situation, svarede Generalen ham i Overensstemmelse med det Ovenanførte, idet han dog tilføjede, at de politiske Betragtninger ikke havde været det Afgjørende for hans Beslutning. Ministeren, som formente, at General Bülow maaske vilde see sig istand til at indtage og i et Par Dage at holde Stillingen fra Gudsø til Rands Fjord, anbefalede Generalen, hvis han skulde blive nødsaget til at trække sig tilbage til Fredericia, at tage under Overvejelse, om Øjeblikket ikke skulde være gunstigt til strax at udføre en Expedition mod de fjendlige Posteringer i Sundeved og paa Dybbølhøjderne, i hvilken Anledning Ministeren henledede Opmærksomheden paa nogle Punkter, som syntes ham særligt egnede til Landsætning af Tropper. Denne Henstilling forandrede imidlertid Intet i den alt tagne Beslutning, og da en Vaabenstilstand kort efter blev afsluttet, og de Sammenstød, som fandt Sted forinden, kun vare af

mindre Betydning, dannede Fredericia Slaget saaledes den egenlige Afslutning af dette Aars Felttog. Om Krigsbegivenheder vil der derfor kun blive liden Tale i denne Afdeling, mere derimod om de diplomatiske Underhandlinger; forinden vi imidlertid gaae over til disse, ville vi dog kaste et Blik paa, hvorledes Forholdene udviklede sig paa de tre Krigsskuepladser i den efter Fredericia Slaget nærmest liggende Tid, og det er da naturligt, at Begyndelsen gjøres med den Krigsskueplads, hvor Hovedhæren havde opereret.

Forholdene ved Hovedhæren.

Under Dækning af 4de Brigade, hvis Forposter stode i en Linie fra Snoghøj Vejen udenom Fuglsang Skov til Kirstinebjerg, overførtes Tropperne, der havde deltaget i Slaget den 6te Juli, til Fyen saa hurtigt, som Forholdene tillode det. Af Infanteri blev der kun tilbage i Fæstningen 6te og 9de Linie-Bataillon, 1ste Forstærknings-Bataillon, Compagnierne af 5te Forstærknings-Bataillon samt den ankomne Rekrutafdeling, af Artilleri kun 2det Batteri (Schultz) og 9de Batteri (Wegener), af Cavaleri derimod begge Divisionerne foruden Afdelingen af 6te Dragon-Regiment; 8de Batteri (Mossin), af hvilket 4 Kanoner den 6te om Aftenen vare blevne placerede ved Sønderbygaard, afløstes fra Fæstningen for ogsaa at overføres. Efter Overførslen disloceredes Afdelingerne atter indenfor en Linie over Ore, Fjellerup, Hjorte, 3die Brigade i og nærmest omkring Middelfart med Stabsqvarter paa Hindsgavl, 5te Brigade med Stabsqvarter i Fjellerup, og 6te Brigade med Stabsqvarter i Gamborg; Batterierne anvistes Plads i Infanteri-Cantonnementerne, kun 4de Batteri (Marcussen) forlagdes til Assens for der at omdannes til et 12 Pds. Batteri. Da nogle Dage senere 4de Brigade blev afløst og tilligemed 2det Batteri (Schultz) og 1ste Cavaleri-Division blev overført til Fyen, fik

Brigaden Cantonnement med Stabsqvarter paa Kjærsgaard, Cavaleri-Divisionen N. Ø. derfor med Stabsqvarter paa Oregaard, hvor den atter overtog den Bevogtning af Kysten langs Baaring Vig, som fra den 22de Juni var bleven den overdraget. Bevogtningen af den øvrige Kyststrækning overtoges som tidligere af Infanteri-Brigaderne.

Ny Inddeling af Hæren.

Ved en Dagsbefaling af 7de Juli blev den midlertidigt formerede Avantgarde ophævet, og Brigaderne formerede paa følgende Maade:

3die Brigade af 3die og 5te Linie-Bataillon, 3die Jægercorps, 1ste Reserve-Jægercorps samt 1ste, 2den og 4de Forstærknings-Bataillon;

4de Brigade af 8de og 11te Linie-Bataillon, 5te og 6te Reserve-Bataillon og 2det Forstærknings-Jægercorps;

5te Brigade af 6te, 7de og 9de Linie-Bataillon samt 4de Reserve-Bataillon, og endelig

6te Brigade af 1ste og 2den lette Bataillon, 2det Jægercorps, 3die Forstærknings-Bataillon og 1ste Forstærknings-Jægercorps.

12te lette Bataillon og 1ste Jægercorps skulde indtil videre forblive ved Oberst Flindts Corps.*)

---

*) Under 8de Juli udbad Corpset sig Tilladelse til, saalænge det vedblev at bestaae som selvstændigt Corps, at maatte bære det hidtil anvendte, hæderfulde Navn „General Ryes Corps", idet dets Bestræbelse stedse vilde være rettet paa, at vise sig denne Helt værdig. Forinden Overcommandoen modtog dette Andragende, havde den selv indstillet, om Benævnelsen maatte blive „Oberst Flindts Corps", og da denne Indstilling strax var bleven billiget, kom der ikke derefter noget Svar paa det fra Corpset sendte Andragende. I Forventning om, at Tilladelsen skulde blive bevilget, vedblev Corpset en Tid lang at bruge den gamle Benævnelse, indtil endelig Overcom-

I denne Fordeling foretoges der dog allerede den følgende Dag en Forandring, hvorved 1ste Reserve-Jægercorps overgik fra 3die til 5te Brigade.

Fredericias Garnison var i disse Dage, som allerede tidligere berørt, i travl Virksomhed dels med Slejfningen af de fjendlige Værker, dels med at bringe det gjorte Bytte indenfor Fæstningens Volde. Dette Bytte forblev i nogen Tid samlet i Fæstningen for at vurderes; Skyts og Voiturer anbragtes i den Anledning i en Park paa reformert Mark, Haandvaaben og Munderingssager etc. i et Depot i Frederiksklubbens Locale. Natten mellem den 7de og 8de nedlagdes vore faldne Underofficerer og Menige i en stor Grav paa dansk Kirkegaard, medens Officererne bisattes i tydsk Kirke, hvorfra de den følgende Dag i højtidelig Procession med General Ryes Lig i Spidsen førtes til den danske Kirkegaard; Insurgenternes Døde bleve i al Stilhed begravne paa den tydske Kirkegaard.

Paatænkt Expedition til Vonsild.

Af Operationer, hvortil Initiativet udgik fra Overcommandoen, var der i denne Periode kun en enkelt, som forberedtes, men som dog ikke kom til Udførelse. Ifølge indløbne Efterretninger skulde der i Vonsild henstaae et fjendligt Batteri uden Bedækning, og Overcommandoen fattede derfor den Plan, ved en Expedition Natten mellem den 7de og 8de om muligt at ophæve det. Til det Øjemed befalede den, at 1ste Reserve-Jægercorps og 3die Forstærknings-Bataillon skulde afgaae til Middelfart, at Oberstlieutenant Gerlach skulde møde i Hovedqvarteret for at modtage nærmere Instrux, og at begge Cavaleri-Divisionerne,

---

mandoen erklærede, at den søgte Tilladelse maatte betragtes som afslaaet, hvorfor Benævnelsen „Oberst Flindts Corps" for Eftertiden skulde benyttes. Ved en Corpsbefaling af 26de Juli kundgjordes denne Bestemmelse for Afdelingerne.

der dengang endnu vare i Fredericia, skulde holde sig færdige til at deltage i Expeditionen; Capitain Krenckel erholdt derhos Ordre til at holde Dampskibe og Transportbaade parate til Overførslen af Tropperne fra Middelfart. Denne Expedition blev dog, som anført, contramanderet som Følge af Oplysninger, der indtraf senere i Løbet af Dagen den 7de, og som gik ud paa, at endel fjendligt Infanteri allerede den 4de Juli skulde paa 300 Vogne være transporteret Syd paa fra Ringkjøbing Amt, navnlig til Kolding. Disse Oplysninger savnede, som det af det Foregaaende vides, al Grund; men det var dog heldigt, at man ved dem bragtes til at opgive en Expedition, hvis Resultat kun vilde blive lille i Forhold til den Fare, hvorfor Expeditionscorpset kunde være blevet udsat. Vel var den fjendlige Styrke i og omkring Kolding endnu ikke synderlig stor, nemlig kun 3 Batailloner og 1 Escadron af den kurhessiske Brigade under Oberst Diederichs; men den 7de om Eftermiddagen var den hannoveranske Brigade ankommen til Haderslev, og i Tilfælde af, at vort Expeditionscorps var blevet indviklet i en stærkere Fægtning, kunde den altsaa maaske endnu i rette Tid være indtruffen for at deltage i Kampen imod det. Da Brigaden ikke fik særlig Opfordring til at fremskynde sin Marche, bevægede den sig imidlertid kun langsomt fremad, kom den 8de ikke længere end til Christiansfeld og først den 9de til Kolding.

Den fjendlige Styrkes Fordeling.

I de slesvig-holstenske Troppers Opstilling i og omkring Vejle var der den 7de og 8de kun foretaget den Forandring, at Afdelingerne, som den 6te havde lejret sig paa Højderne N. for Byen, vare blevne anbragte i Cantonnements N. og V. derfor. For den 9de derimod havde General Prittwitz, som havde sit Hovedqvarter paa Store Grundet, ved en Dagsbefaling beordret en almindelig Fremrykning saavel her som fra Kolding

med den Opgave at skaffe Underretning om vor Stilling foran Fæstningen. Den nævnte Dag, paa hvilken, som anført, den hannoveranske Brigade ankom til Kolding, rykkede derfor Oberst Diederichs, der i de forløbne Dage jevnlig havde sendt Recognosceringscommandoer mod Fæstningen, frem til Eltang og Nørre Bjært med Forposter mod Gudsø og med sin venstre Fløj i Forbindelse med Forposterne fra en slesvig-holstensk Avantgarde paa 4 Batailloner, 4 Escadroner og 1 Batteri, der rykkede frem til Tyvkjær, Smedstrup og Haastrup med Groset paa førstnævnte Sted; denne Avantgardes Forposter stode atter i Forbindelse med Forposterne fra den Del af den kurhessiske Brigade, som havde ligget i Vejle og Nord derfor, og som efter den 7de og 8de at være bleven concentreret i og omkring Vejle den 9de rykkede over Vinding til Skjærup, hvor Groset etableredes, og udstillede Forposter over Store Vælding, Lille Vælding og Børkorp. Fra den saaledes etablerede Forpostlinie blev der overalt sendt Patrouiller til Recognoscering af Terrainet indtil Gudsø—Bredstrup—Rands Fjord. Resten af de slesvig-holstenske Tropper forblev fremdeles i og omkring Vejle, hvor ogsaa den bajerske Brigade indtraf den 9de. Denne var den 7de om Morgenen bleven samlet ved Framlev og var med Efterladelse af en Arrieregarde paa 1 Bataillon og 2 Escadroner, der forblev tilbage indtil den følgende Dag, da den afløstes af preussiske Tropper, rykket til Skanderborg og Omegn, hvor 1 Bataillon efterlodes som Besætning, og hvorfra Marchen den 8de fortsattes til Horsens og Omegn, den 9de til Egnen tæt N. for Vejle; Bataillonen fra Skanderborg fulgte efter til Horsens.

I de første Dage efter Slaget havde der altsaa ikke været nogen fjendlig Opstilling i Nærheden af Fæstningen, og de Fjender, som vore udsendte Com-

mandoer vare stødte paa, havde kun bestaaet i mer eller mindre stærke Recognosceringsafdelinger. Vor Forpoststilling var paa bedste Maade bleven forstærket, og den 7de om Aftenen var Styrken paa Forpost bleven foræget med et Commando Cavaleri, hvorved det blev muligt at skyde nogle Poster længere frem. For at faae nøjagtig Underretning om Fjenden og for om muligt at hindre Plyndringer, om hvis Udøvelse der indløb Melding til Fæstningen, var der den 8de Kl. 4 om Morgenen blevet udsendt 2 større Commandoer mod Kolding og Vejle, nemlig i førstnævnte Retning 2den Cavaleri-Division med 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon, i sidstnævnte Retning 1ste Cavaleri-Division med 2 Compagnier af Fæstningens Garnison; begge Commandoer vare beordrede til at rykke Fjenden saa nær som muligt uden dog at risikere Noget. Commandoet, der gik mod Kolding, rykkede frem til Bakkekronen foran Byen uden at støde paa Fjenden, hvorimod man vel saa Fjendlige i selve Byen; det, der gik mod Vejle, fandt den fjendlige Forpostlinie at staae i en Linie over Odsted og Skjærup. Natten mellem den 8de og 9de indløb der til Fæstningen Melding om, at Fjenden den 9de vilde rykke frem imod den, hvilket jo forsaavidt stemmede med Factum, som han virkelig den Dag gjorde en fremadgaaende Bevægelse; som Følge af denne Melding sendtes der den 9de om Formiddagen 2 Escadroner frem til Recognoscering; disse stødte ogsaa paa Fjenden, men gik derpaa tilbage, uden at det var lykkedes dem at bringe nærmere Oplysning om hans Foretagender; i Fæstningen var der truffet alle Foranstaltninger til at modtage et Angreb, og til Optagelse af Forpostafdelingerne, som paa denne Dag skulde afløses fra Fyen, havde Commandanten ladet 1 Bataillon tage Stilling paa Dæmningen ved Kolding Vejen, og 2 halve Batailloner

Recognoscering mod Kolding og Vejle.

udenfor Prindsens og Kongens Port, medens Artilleriet var parat paa Voldene. Efter Afløsningen holdtes Forpostlinien bag Oversvømmelsen og Slugten N. for Fæstningen.

Fjenden havde imidlertid ikke til Hensigt at angribe, men forblev saavel denne Dag som den følgende i de allerede angivne Stillinger. Disse forandredes først den 11te i Overensstemmelse med en af General Prittwitz udgiven Dagsbefaling, hvorefter hver Hovedafdelings Placering og Opgave nærmere bestemtes. Da de Meldinger, der vare indløbne til Generalen, gik ud paa, at vore Tropper ikke havde besat Gudsø—Bredstrup Afsnittet, at vore Forposter ikke engang naaede saa langt frem, og at endel af vore ved Fredericia samlede Tropper allerede vare indskibede, formente han, at der neppe vilde skee større Foretagender fra Fredericia, hvorfor Opgaven maatte være at opstille sig langs Kysten saaledes, at Foretagender som det nyligt skete Udfald hurtigst kunde blive imødegaaede. I den Anledning lod han Reserve-Brigaden beholde sin Opstilling ved Eckernførde og Kiel, Reserve-Divisionen sin Opstilling i Sundeved. Af 2den Division blev den sachsiske Brigade, som var fulgt langsomt efter den hannoveranske Brigade, skudt frem i Sundeved til Avnbøl og Ullerup for ikke alene at kunne understøtte Reserve-Divisionen, men ogsaa tage Del i Forposttjenesten paa Dybbølhøjderne, medens den hannoveranske Brigade med sin venstre Fløjbataillon besatte Haderslev, med en anden Bataillon Egnen herfra til Aabenraa og med de 4 øvrige Batailloner Aabenraa og nærmeste Omegn, stedse rede til en Bevægelse mod det Sundevedske; mindre Detachements bleve skudte frem til Observation af Kysten fra Hejlsminde til forbi Aabenraa. De slesvig-holstenske Tropper rykkede med deres Gros til Kolding og skøde en Avantgarde

Ny Fordeling af den fjendtlige Hær.

frem paa Vejen til Fredericia; fra denne Avantgarde, hvis Gros anbragtes i Eltang, Vilstrup og Nørre Bjært, fremsendtes den 12te et Detachement til Krybily Kro, hvilket med sine yderste Poster trængte frem til Tavlov Nebel og til Sammenstødspunktet af Vejene til Fredericia og Snoghøj; af Kysten observeredes Strækningen lige til Hejlsminde. Af 1ste Division endelig indtog den bajerske Brigade Cantonnements i Horsens og Vejle samt i Terrainet mellem disse Byer, medens den kurhessiske Brigade rykkede længere frem mod Fredericia og efter nogle smaa Forandringer i de nærmeste Dage indtog en Opstilling saaledes: Avantgarden under Oberst Diederichs havde 2 Bataillonner i Bredstrup, hvorfra skødes Forposter frem mod Fæstningen; til samme hørte endvidere 1/2 Escadron Husarer i Bredstrup, 1/2 Escadron i Follerup og det halve ridende Batteri i Pjedsted, hvorfra 2 Kanoner vare fremsendte i Bivouak tæt bag Defileet. Et venstre Sidedetachement, bestaaende af den lippeske Jægerafdeling og 1/2 Escadron Husarer, var detacheret til Gaardslev med en fremskudt Post i Mølkjærlund; det var bestemt til Observation af Kysten og af Overgangen over Vadestedet i Rands Fjord. 1ste Træfning under Oberst d'Orville havde 1 Bataillon i Pjedsted til nærmeste Støtte for Avantgarden og 1 Bataillon i Børkorp til Støtte for Sidedetachementet; fra sidstnævnte Bataillon var der fremskudt et Compagni til Gaverslund. 2den Træfning under Oberst Urff havde 1 Bataillon i Smedstrup, hvorfra 1 Compagni var detacheret til Herslev til Observation af Havreballe Passet, 1 Bataillon i Lille- og Store Vælding, 1 6-Pds. Batteri og 2 Escadroner i Skjærup. Brigadeqvarteret endelig var i Store Vælding.

General Prittwitz's Hovedqvarter forlagdes til Vejle.

Det var General Prittwitz's Hensigt ved et Angreb fra vor Side at holde Afsnittet Gudsø-Bredstrup ved Avantgarderne; skulde dette ikke blive muligt, havde disse at trække sig henholdsvis til Kolding og Vejle, hvor de vilde være at optage, og hvilke Punkter skulde holdes; idet Generalen gik ud fra, at vi vanskeligt vilde trænge frem ad 2 Veje i divergerende Retninger, blev det stillet som Opgave for den ikke angrebne Del, hurtigt at ile den anden til Hjælp. For at Tropperne Forplejning ikke skulde lide ved, at de til Fyldning af Magasinerne nødvendige Transportmidler bleve unddragne paa Grund af Misbrug dermed — og dette gjaldt navnlig de slesvig-holstenske Tropper, men ogsaa den bajerske og sachsiske Brigade — blev det strængt befalet, at de ikke absolut nødvendige Vogne skulde afgives og dirigeres til Etapecommandoerne i Vejle og Horsens for derfra at hjemsendes.

Der hengik et Par Dage, inden alle disse Forandringer i den fjendlige Opstilling vare bragte til Udførelse; et den 10de fra Fæstningen udsendt Recognosceringscommando paa 1/2 Escadron og 1/2 Compagni havde kun fundet fjendlige Forposter ved Tavlov, medens Bredstrup endnu ikke var besat; heller ikke den 11te var dette Tilfældet, og et større Commando paa 2 Batailloner og 3/4 Escadron under Forpostcommandeuren, Major Hegermann-Lindencrone, som denne Dag rykkede frem til Hejse Kro og derfra sendte Patrouiller i alle Retninger, naaede kun at vexle enkelte Skud med Vedetterne ved Tavlov. Et større Brændeoplag, som Fjenden havde efterladt ved Hejse Kro, bragtes ved denne Lejlighed med tilbage til Fæstningen.

Den 12te derimod fandtes ogsaa Bredstrup besat og Fjendens Forpostlinie i det Hele noget mere fremskudt; fjendlige Patrouiller gik endog til Stovstrup og

til Byerne S. for Rands Fjord. Om Aftenen Kl. 10 indmeldte Forpostcommandeuren, at der fra Vedetterne var indløbet Melding om, at de havde seet tætte Støvskyer, som af Colonner, der fra Bredstrup rykkede mod Stovstrup og Stallerup, og at en Bonde fra Egeskov havde meldt, at samtlige Byer N. for Rands Fjord vare blevne stærkere belagte, især med Infanteri. Som Følge heraf bleve om Aftenen Kl. 11 samtlige Forposter inddragne, Terrainafsnittet bag Oversvømmelsen besat med de til Forpost afgivne Tropper, som forstærkedes med 1 Compagni og 2 Kanoner, og hele Fæstningens Garnison traadte paa Commandantens Befaling under Gevær. Ved stadigen vedligeholdt Patrouillering mod de Punkter, fra hvilke Fjenden kunde nærme sig Fæstningen, overbevistes Forpostcommandeuren dog om, at ingen betydeligere, fjendlig Styrke var Fæstningen nærmere end 8,000—10,000 Alen, hvorfor ved Daggry den oprindelige Forpoststilling atter indtoges, og Garnisonen gik i Qvarter; Fjendens Forposter fandtes at staae i en Linie fra Skjærbæk over Børup og til imellem Bredstrup og Stallerup. — For at hindre Inddrivningen af Leverancer, der bleve udskrevne i Erisø, blev denne By den 16de besat fra Fæstningen med 1 Bataillon, hvilken imidlertid samme Aften blev trukket tilbage igjen Den 17de om Aftenen bleve Erisø og Fuglsang Skov dog atter besatte, Erisø med 1 Bataillon og 1 Escadron, hvorefter vor Forpostlinie strakte sig fra Damgaard over Hønebjerg, Hejse Kro og Stovstrup bag Slugten til Stranden. Denne Stilling bibeholdtes, indtil Fjenden som Følge af den afsluttede Vaabenstilstand trak sine Forposter tilbage.

Forhold og Begivenheder ved Oberst Flindts Corps.

Vi skulle nu see, hvorledes Forholdene havde udviklet sig ved Oberst Flindts Corps, ved hvilket der i denne Periode iøvrigt heller ikke forefaldt meget af Betydning; kun en af de detacherede Escadroner fandt

Lejlighed til ved en vel udført, natlig Manoeuvre at bringe lidt Afvexling i Ensformigheden.

Efterat de fjendlige Forposter N. for Aarhus endnu den 7de Juli om Morgenen vare fundne i den fremskudte Stilling, de havde indtaget efter Recognosceringen den 6te, trak de sig i Løbet af Dagen tilbage til deres tidligere havte Stilling, og da man dels deraf, dels som Følge af Bajrernes Bortmarche, hvorom man snart erholdt Melding, formodede, at der fra Fredericia var udført en Expedition med et for os heldigt Udfald, besluttede man at foretage en Fremrykning for at være Fjenden nærmere, hvis han skulde forlade Aarhus. Den 7de Kl. 8 om Aftenen foretoges der derfor følgende Forandringer i Opstillingen: Den avancerede Post i Hornslet gik frem til Todbjerg, og de 2 Compagnier i Balle og Rodskov til Bendstrup, medens den avancerede Post paa Vosnæsgaard gik til Elsted, og de 2 Compagnier i Æskerød og Rodskov til Hjortshøj; 6te Dragon-Regiment forlagdes til Skjering, Kankbølle, Svensbo og Aastrup, 1ste Cavaleri-Brigade, hvorover Oberstlieutenant Freiesleben fik Commandoen, til Hesselballe, Grøttrup, Brandstrup, Segalt, Vorre og Skjødstrup, de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) med Espingolerne til Skjødstrup, Ingenieurdelingen til Hjortshøjlund, Hovedqvarteret endelig til Hjortshøj. Der gaves Ordre til, at hele Bagagen skulde samles ved Vosnæsgaard, og endelig beordredes samtlige Afdelinger til at staae paa deres Allarmpladser den følgende Morgen Kl. 6.

Den fremadgaaende Bevægelse, som man havde ventet at kunne foretage den følgende Morgen, fandt imidlertid ikke Sted; Preusserne havde ikke alene beholdt deres tidligere Stilling, men havde ogsaa, som det vides, indtaget de vestlige af Bajrerne forladte Cantonnementer, hvor True, Yderup, Lyngby og Labing

vare stærkt besatte; deres Forposter stode i en Linie fra N. for Borum over Lisbjerg til Egaa Bro. Da Preusserne bemærkede vor Nærmelse, forstærkede de Besætningerne ved alle Overgangsstederne, ligesom der ogsaa vexledes nogle Skud mellem deres og vore Forposter. Corpset kunde altsaa foreløbigt ikke rykke videre frem, men maatte indskrænke sig til ved en hensigtsvarende Ordning af Forposttjenesten og ved at trække Magasinerne nærmere, nemlig til Vosnæsgaard, at gjøre det muligt at forblive, hvor det var. En Forespørgsel fra Commandeurcapitain Fisker om, hvorvidt de Foranstaltninger, der vare trufne ved Overfartsstederne Mellerup og Udbyhøj, kunde falde bort nu, da Fjenden trak sig tilbage, maatte derfor ogsaa besvares derhen, at da Fjenden endnu stod i en Stilling N. for Aarhus, kunde man ikke vide, hvorvidt de endnu kunde komme til Nytte; naar Commandeurcapitainen imidlertid stadigt opholdt sig i Randers, hvorfra det Fornødne hurtigt kunde arrangeres, vilde man ikke have Noget imod, at de beslaglagte Kaager og Færger foreløbigt gaves fri.

Af de detacherede Escadroner af 3die Dragon-Regiment, var den 2den, som det vil erindres, den 6te Juli indtruffen i Holstebro, hvor den forblev den 7de, men derpaa ifølge Ordre fra Major Faber atter gik mod Syd; den 8de rykkede den til Davbjerg og Mønsted, den 9de til Torning, Kjelderup og Hørup, og den 10de til Levring, hvorfra den besatte Kongens Bro, Ans Kro, Grønbæk, Palstrup og Elsborg. Den 3die Escadron, som den 6te var gaaet til Levring, gik den 7de til Øster- og Vester Kejlstrupgaard, hvorfra den blandt andre Punkter besatte Svostrup Færge og Resen Bro. Hensigten med at trække Escadronerne mod Syd var at lade dem operere gjennem Gjern Herred i Fjendens Flanke.

Den 10de var Fjendens Stilling N. for Aarhus uforandret, og et Par Patrouiller, der sendtes til Lisbjerg, stødte der paa hans Forposter, med hvilke de kom i Engagement, og af hvilke de derefter bleve forfulgte, dog uden at lide noget Tab. Den 11te derimod fandtes hans yderste Poster at være inddragne. Patrouiller udsendtes til Undersøgelse af Forholdene, og da Overgangsstederne over Egaa fandtes opgivne, bleve de strax besatte, hvornæst en ved Elsted som Piket staaende ½ Escadron udsendtes for at undersøge, hvorvidt noget Fjendligt endnu maatte staae N. for Brabrand Sø; denne Styrke fik Ordre til, overalt hvor den kom frem, at paalægge Sognefogderne strax at lade Broerne istandgjøre og Barricader m. m. rydde; hvis Fjenden ikke forhindrede den deri, skulde den indtil videre forblive ved Lyngby og Snagstrup Mølle. Ifølge de Efterretninger, som herved tilvejebragtes, vare Ris Skov, Vejlby, hvor 2 preussiske Infanterister toges tilfange, samt Hasle endnu besatte, hvorimod i Vest Lyngby, Labing og Framlev vare forladte. For muligen at erholde nærmere Oplysning om Fjendens Styrke i Aarhus og Nord derfor foretoges der om Eftermiddagen en Recognoscering under Oberstlieutenant Læssøe fra Lisbjerg mod Aarhus og under Major Wilster fra Egaa mod Vejlby. Sidstnævnte Sted fandtes kun besat af en lille Afdeling Cavaleri, hvorimod Infanteri viste sig i Ris Skov, mod hvilket Sted Kanonbaadene rettede nogle Skud; i Hasle stode 2 Compagnier og 1 Escadron, som forstærkedes med endnu 1 Escadron. Efterat endel Blænkring havde fundet Sted, gik Vore tilbage, idet de dog beholdt Skejby og Vejlby besatte med Cavalerifeltvagter.

I Forpoststillingen foretoges iøvrigt den Forandring, at den avancerede Post i Todbjerg flyttedes til Elev og Skaarupgaard, og den avancerede Post i Elsted,

der underlagdes Major Wilster, til Skjering. Fra førstnævnte Post detacheredes 2 Compagnier til Lisbjerg, hvorfra Overgangsstederne over Aaen bleve besatte; Cavalerifeltvagter stilledes i Skejby og Ölsted med mindre Poster ved Trige Kirke og Hæst; en combineret Feltvagt udsattes ved Kjærbygaard, og en mindre Infanterifeltvagt ved Pannerup. Fra Posten i Skjering fremsendtes 2 combinerede Feltvagter til Lystrup og Egaa, hver paa $^1/_2$ Compagni og 1 Deling Cavaleri, medens 1 Deling Cavaleri detacheredes til Vejlby.

Et Detachement sendes til Egnen om Borum.

For yderligere at forurolige Fjendens venstre Flanke formeredes der den 12te under Oberstlieutenant Møller et Commando, bestaaende af $1^1/_2$ Escadron af 1ste Cavaleri-Brigade, $^1/_2$ Compagni af 1ste Jægercorps, 2 Kanoner og 1 Section Ingenieurer. Oberstlieutenanten fik Ordre til saa skjult som muligt at marchere ad Borum til, hvor en Stilling skulde indtages, og Patrouiller fremsendes for at komme til Kundskab om Fjendens Stilling, hvorefter hans Forposter om muligt endnu samme Aften skulde allarmeres, og Commandoet derpaa indtage et Cantonnement saa nordligt, at det i enhver Henseende kunde være sikkret. Naar Oberstlieutenanten fik Underretning om, at Fjenden gik Syd paa, skulde han gaae frem ad Vejen til Skanderborg, stedse søgende at holde Forbindelse med Corpset, der saa til yderligere Forbindelse vilde detachere en Afdeling Cavaleri ad Chausseen til Skanderborg; skulde Fjenden derimod rykke frem, havde Commandoet at retirere Nord paa mod Folby, og derfra enten tage Retraitelinien over Grundfør for i østlig Retning at stode til Corpset, eller lige Nord paa mod Randers; Opgaven maatte være, at forurolige Fjenden ved Patrouiller, Allarmeringer o. l., dog saaledes at Commandoet ikke udsattes for nogen Fare. Oberstlieutenant Læssøe fik Ordre til jevnligt at lade Patrouiller gaae

mod Borum for derved stedse at holde Commandoet underrettet om Fjendens Stilling ved Aarhus, og Oberstlieutenant Freiesleben beordredes til at lade den ene af de detacherede Escadroner (3die Escadron) gaae frem til Knuds Bro og Nørre Vising for derfra ved frem- og tilbagegaaende Patrouiller at holde Forbindelse med Oberstlieutenant Møllers Commando; hvis Fjenden fortrak, skulde denne Escadron hovedsagelig følge Vejen over Rye mod Bresten. Den anden detacherede Escadron (2den Escadron) skulde Oberstlieutenanten derimod om muligt inddrage og lade den slutte sig til Corpset. Den i Randers værende Del af 1ste lette Bataillons Depotcompagni fik Ordre til at støde til Oberstlieutenant Møllers Commando, hvortil ogsaa den med den retournerende Escadron følgende Infanteristyrke skulde slutte sig; naar Commandoet havde modtaget denne Forstærkning, skulde det halve Compagni af Jægercorpset vende tilbage til Corpset.

Som Følge af Detacheringen fra 1ste Cavaleri-Brigade foretoges der en Omordning i Cantonnementerne, hvorefter Elsted og Kjærsgaard hver belagdes med $^1/_2$ Escadron, medens Resten af Brigaden forblev i Hesselballe, Brandstrup, Vorre og Skjødstrup; den avancerede Post i Elev fik fra nu af kun 1 Escadron til Forposttjeneste. Ritmester Krogh af 6te Dragon-Regiment beordredes til indtil videre at forrette Tjeneste som Forpostcommandeur istedetfor Major Marcher, der afgik med Oberstlieutenant Møller.

I Ordren til Oberstlieutenant Freiesleben foretoges der den 13de den Forandring med Hensyn til den detacherede Escadron, der skulde vende tilbage til Corpset, at den istedet derfor skulde melde sig til Oberstlieutenant Møller, som da skulde lade en Escadron af 5te Dragon-Regiment vende tilbage. I Overensstem-

melse hermed fik Escadronen, som den 13de indtraf i Hammel, Ordre til at gaae til Borum; da imidlertid ved dens Ankomst her den 14de Hestene vare meget marode, fandt man det rettest at lade den stode til sit Regiment; den 15de indtraf den i Skjødstrup og Studstrup.

Oberstlieutenant Møller var den 12te om Aftenen med sit Commando ankommen til Borum og havde udstillet Poster og udsendt Patrouiller, som i Nærheden af Harlev vare stødte paa Fjenden; Allarmeringen blev saa fuldstændig, at endog Troppestyrken i Skanderborg hele Natten kom til at staae under Gevær. Ogsaa den følgende Nat skete en lignende Allarmering. Omtrent samtidigt hermed foretog 3die Escadron af 3die Dragon-Regiment et Par Expeditioner, hvoraf den ene, som den 13de gik mod Nørre Vising i Anledning af en Melding om fjendlige Fourageringer, var uden væsenligt Resultat, men hvoraf den anden, der begyndte den 14de, ikke var uden Betydning. Efter Ordre fra Major Faber afgik Ritmester L. Brock med ½ Escadron, og Capitain Rist med c. 60 Mand Infanteri nævnte Dags Eftermiddag over Lysbro til Silkeborg for derfra den følgende Morgen at foretage en Recognoscering til Rye og sende Patrouiller videre til Sønder Vising, Vor Ladegaard eller Emborg i den Hensigt at angribe og allarmere Fjenden; Resten af Escadronen skulde blive tilbage ved Vester Kejlstrupgaard, hvor Major Faber da opholdt sig, for eventuelt at anvendes som Soutien, eller for at der kunde være en Styrke ved Haanden, hvis der andetsteds skulde blive Brug for den. Kl. 4 om Morgenen brød Ritmesteren op fra Silkeborg; 1 Underofficer med 8 Dragoner detacheredes over Linaa, Alling, Tulstrup til Knudsbro med Ordre til, forudsat at man ikke stødte paa Fjenden, at forblive der til henimod Aften; en lignende Styrke dirigeredes over Tem, hvor

Expedition mod Fuldbro.

2 Mand skulde efterlades til Observation, medens Resten af Styrken skulde gaae over Salten til Rye Bro for her at afsøge Egnen; med den øvrige Del af Commandoet tiltraadtes Marchen til Rye, som strax blev cerneret, for at Efterretningen om Commandoets Ankomst ikke skulde udbrede sig; Rye Bro, Rye Mølle og Emborg Bro bleve besatte med Infanteri, enkelte Ordonnantser af Dragonerne afgaves til Posteringen ved Rye Mølle, medens der til Posteringerne ved de andre Broer kun toges civile Stafetter. De Oplysninger om Fjendens Stilling, der erholdtes ved Udsendelsen af to paalidelige Mænd, gik ud paa, at der fandtes fjendlige Feltvagter ved Illerup, Nybro og Fuldbro, at Fjenden syntes mest opmærksom ved Illerup, at begge Broer vare afbrudte og kun svagt besatte, og endelig at der paa sidstnævnte Sted var et Vadested ved Siden af Broen, hvorover Færdselen gik; paa Justenborg, tæt derved, skulde der ligge c. 100 Mand, i Vrold c. 300 Mand. I Rye modtog Ritmesteren et Brev fra Major Faber, hvilket indeholdt en Meddelelse om, at Capitain Rist den følgende Dag skulde afgaae med en Del af Infanteristyrken til Lavrbjerg, og at Ritmesteren som Følge deraf skulde drage Omsorg før, at det samlede Commando, saavel Infanteri som Cavaleri, endnu den følgende Nat kunde vende tilbage til Silkeborg, hvis ikke en Forlængelse af Marchen ud over Rye kunde føre til særdeles heldige Resultater. Ritmesteren troede imidlertid paa saadanne Resultater og bestemte sig for at benytte Lejligheden, medens han var paa egen Haand; han besluttede at angribe Fuldbro, maaske ophæve Besætningen der eller i Justenborg og i hvert Fald allarmere Besætningen i Skanderborg. Commandoet, der var gaaet over Tem, blev inddraget, det ved Knuds Bro trukket til Rye Mølle, de øvrige Posteringer reducerede til det mindst mulige, og han afmarcherede derefter

over Rye Bro, Kloster Mølle, Vor Ladegaard, til Jensgaard, hvor Infanteristernes Vogne efterlodes. Ved Midnat ankom Commandoet til Fuldbro, hvis yderste Bro var barricaderet, medens den inderste var afkastet paa et Brædt nær. Ved Bortrydningen af Barricaden faldt der et Par Skud fra Fjendens Side, men Dragonerne travede nu rask over Broen og Vadestedet ved Siden af den inderste Bro og søgte ved en Choc at afskjære Feltvagten fra at komme over Vejen ind i Møllehaven. Det var imidlertid lykkedes Capitain Rist med sit Mandskab, uhindret og uobserveret at komme over den levnede Planke af den afbrudte Bro, og da nu ogsaa han skred til Angreb, blev hele Feltvagten med Undtagelse af, hvad der i Øjeblikket var ude til Afløsning, taget tilfange, ialt 1 Officer, 2 Underofficerer og 10 Mand. Efterat man havde overbevist sig om, at der Intet mere var at tage, og efterat man havde afsøgt Egnen omtrent 1/4 Mil i Retning mod Skanderborg uden at mærke Noget til Fjenden (Justenborg var i Dagens Løb bleven forladt), gik Commandoet atter tilbage og ankom til Rye Kl. 5 om Morgenen. Det havde i denne lille Affaire havt et Tab af 1 Død og 1 Saaret, begge Dragoner, samt af 1 død og 2 saarede Heste. Fra Rye gik Commandoet til Silkeborg, hvor det traf den anden halve Escadron, som Major Faber paa Melding om, at en Expedition mod Fuldbro vilde blive foretaget, havde beordret derhen, for at den i paakommende Tilfælde kunde være nærmere til Understøttelse. Fangerne og den saarede Dragon sendtes til Randers, medens Escadronen forelobigt atter tog Stilling ved Kejlstrupgaardene.

Dette raske Overfald i Fjendens Ryg, den sidste Vaabendaad i dette Aars Felttog, havde foruden det directe opnaaede Resultat til Følge, at Vejen fra Aarhus

over Skanderborg blev betragtet som saa usikker, at Transporter af Ammunition og Bagage, der sendtes mod Syd, fik Ordre til at følge den gamle Landevej fra Aarhus, og at den 18de 1 Bataillon og 1 Escadron af den bajerske Brigade bleve forlagte fra Horsens til Tepstrup og Ris for at tjene som Støtte for det preussiske Detachement i Skanderborg og Omegn. Paa vor Side gav Overfaldet Oberst Flindt Anledning til at henlede Overcommandoens Opmærksomhed paa, hvor exponeret det preussiske Corps stod, og hvor let det vilde være for en nogenlunde lige Styrke at falde det i Flanken og muligen bibringe det et stort Tab samt maaske afskjære dets Retraite til Horsens og Skanderborg.

Ved Aarhus var imidlertid Alt omtrent uforandret. Efterat Fjenden i Løbet af Dagen den 13de gjentagne Gange havde søgt ved Infanterister, som listede sig frem i Kornmarkerne, at beskyde vore Cavaleriposter ved Vejlby og Skejby, vare disse blevne forstærkede med noget Infanteri, og Fjenden lod dem derefter i Ro. Natten mellem den 13de og 14de havde Hovedqvarteret Besøg af Borgmesteren i Aarhus, Justitsraad Hertz, som var taget dertil ifølge en indirecte Opfordring fra General Hirschfeldt. Justitsraaden havde den 13de været kaldt til Pladscommandanten, som vilde vide, at de Danske forberedte et Angreb paa Byen til om Natten, og i den Anledning udtalte, at Byen vilde blive forsvaret til det Yderste, hvilket vilde være saa meget uheldigere for den, som Freden alt var sluttet; paa Justitsraadens Forespørgsel, om man ikke ved en Parlementair vilde tilkjendegive Corpset dette, havde Commandanten erklæret, at saadant ikke kunde skee, idet han iøvrigt i sine Yttringer lagde for Dagen, at det vilde være bedst, om Justitsraaden selv meddelte

det. Efterat Denne derpaa havde forlangt at tale med General Hirschfeldt, og efterat Generalen havde bekræftet, at Freden var sluttet, samt udtalt sig om det Ønskelige i, at fortsatte Fjendligheder bleve undgaaede, og at navnlig Aarhus ikke blev angrebet, da det i saa Fald vilde gaae ud over Byen, antog Justitsraaden det rigtigst at tage afsted, hvilken Anskuelse Generalen ogsaa delte. I Hovedqvarteret modtog han imidlertid kun det Svar, at man var fuldkommen ukjendt med den foregivne Fredslutning. — Justitsraaden meddelte iøvrigt Oplysninger med Hensyn til Styrken, der stod i Aarhus, samt om at samtlige Magasiner og Lazarether vare transporterede mod Syd, og at der Intet skete, som kunde tyde paa en Bevægelse mod Nord.

Da Overcommandoen var vidende om, at en stor Del af den Styrke, der tidligere havde staaet overfor General Ryes Corps, var trukket mod Syd, og en Tilbagegang af den øvrige Styrke kunde blive sandsynlig, tilskrev den under 13de Juli Oberst Flindt for under en saadan Eventualitet at anbefale ham den største Forsigtighed. Idet Overcommandoen gik ud fra, at Oberstens Corps ifølge dets Størrelse kun kunde tjene som Observationscorps og som Værn mod fremskudte Strejfcorps, eventualiteter til Dækning og Forsvar af Helgenæs, formente den, at en Harcellering af Fjenden ved hans Tilbagegang ikke vilde bringe os nogen Fordel i Forhold til de Tab, hvorfor den vilde kunne udsætte os. Det paalagdes derfor Obersten ikke at følge Fjenden for tæt med sin Hovedstyrke, men i Reglen holde sig en Dagmarche tilbage, medens han ved fremskudte Smaacommandoer stadigt skulde søge at erholde sikker Efterretning om Fjendens Stilling og Bevægelser. Skrivelsen sluttede med en Meddelelse om en telegraphisk Underretning, som den 12te Juli var sendt Overcom-

mandoen fra Krigsministeriet, og som gik ud paa, at der ifølge en Melding fra Berlin forestod et Angreb saavel paa Als som paa Fredericia, maaske ogsaa paa Helgenæs.

Uagtet Sandsynligheden for at blive angrebet vel ikke var stor, turde Corpset efter Modtagelsen af den her nævnte Skrivelse fra Overcommandoen, hvori Rygtet om et forestaaende Angreb meddeltes, ikke lade det beroe derved, men fandt det rigtigst at sikkre sig mod alle Eventualiteter. Det beordrede derfor Oberstlieutenant Møller til at retournere med sit Commando, og for at erstatte det fik Oberstlieutenant Freiesleben Ordre til at afsende endnu en Escadron af 3die Dragon-Regiment, hvilken skulde dirigeres til Folby og derfra sætte sig i Forbindelse med den vestligere værende 3die Escadron og med Major Faber; den ved Oberstlieutenant Møllers Commando værende Del af 1ste lette Bataillons Depotcompagni skulde forblive i Haldum, indtil anden Ordre indtraf, og naar den paany detacherede Escadron (den 1ste) ankom til Folby, skulde Opgaven være bestandig at udforske Fjendens Stilling langs Randers- Skanderborg Vejen, at søge at forurolige ham, og at dække den bagvedværende Egn mod fjendlige Udskrivninger. Escadronen skulde holde Forbindelse med vore Forposter N. for Aarhus, og i Tilfælde af Retraite skulde denne dirigeres over Randers. Commandeurcapitain Fisker fik Ordre til at træffe saadanne Foranstaltninger, at Færgerne ved Mellerup og Udbyhøj med 1 Dags Varsel kunde være i den tilbørlige Stand, ligesom ogsaa Færgerne over Limfjorden ved Salling Sund, Agger Sund og ved Aalborg, under Forudsætning af at Fjenden trængte frem til Randers, strax skulde bringes i Orden til paa hvert Sted at overføre 2 Escadroner. Til yderligere Støtte for de avan-

cerede Poster blev det befalet, at Escadronen i Elsted og Kjærsgaard i Tilfælde af Allarmering strax skulde stille sig til Disposition for Posten i Elev, og Escadronen i Skjering ligeledes til Disposition for Posten sammesteds. Der gaves endelig Bestemmelser med Hensyn til Antændelsen af Bauner samt Ordre til Oprettelsen af en ny Baune paa Kongs Bjergene N. for Lisbjerg.

Fjenden tænkte imidlertid ikke paa at rykke yderligere frem, og de følgende Dage forløb derfor roligt, naar undtages at Kanonbaadene den 15de sendte et Par Skud mod nogle mindre, fjendlige Afdelinger, som søgte at trænge frem fra Ris Skov i Krattet Nord derfor. Der kom nu fra begge Sider en fuldkommen Standsning i Operationerne, en Følge af Meddelelser, der indtraf til de respective Højstbefalende om det Resultat, hvortil de i Berlin stedfundne Underhandlinger havde ført.

Forholdene i Sundeved og paa Als.

I den fjendlige Opstilling i Sundeved fremkaldte Fredericia Slaget kun en kortvarig, ubetydelig Forandring, idet nemlig Bataillonen Anhalt Natten mellem den 6te og 7de Juli pludseligt allarmeredes og over Hals og Hoved dirigeredes til Skovbøl og Varnæs, hvor den erholdt Befaling til at afløse Posterne langs Kysten af Aabenraa Fjord; Bataillonen rykkede til de for den bestemte Punkter, var ifærd med Recognosceringen af Terrainet og Anbringelsen af Forpostlinien, da den fik Ordre til igjen at vende tilbage til Sottrup, hvor den ikke kunde undværes; et Detachement hessen-homburgske Jægere og brunsvigske Husarer sendtes foreløbigt til dens Afløsning. I de nærmeste Dage efter Fredericia Slaget bestod Styrken i Sundeved kun af Reserve-Divisionen, men den blev snart forøget, idet den sachsiske Brigade, som vi have seet, efter at have fulgt den hannoveranske Brigades Bevægelser mod Nord den 10de vendte om og rykkede frem til umiddelbar

Støtte for Reserve-Divisionen. Hverken fra vor eller Fjendens Side foretoges der imidlertid noget egenligt Angreb, men endnu mere end i den foregaaende Periode bestode Sammenstødene kun i ubetydelige Skjærmydsler. Den 8de om Morgenen aabnede saaledes nogle Piecer bag et Hegn N. for Sandbjerg Skov Ilden mod nogle Kanonbaade ved Arnkilsøre; disse besvarede Ilden, men kunde med deres Projectiler ikke naae Fjenden, da Affutagerne ikke tillode at give Skytset den for Afstanden, over 2000 Alen, fornødne Elevation. Af Kanonbaadenes Besætning dræbtes 1 Mand; iøvrigt fik Baadene kun ubetydelige Beskadigelser. Den 10de Juli om Morgenen faldt der et Par Skud i den fjendlige Kjæde, hvoraf det ene saarede en Menig af 3die Reserve-Bataillon; senere paa Morgenen faldt atter et Skud, men ingen af Gangene besvaredes Ilden fra vor Side. Endelig allarmeredes vore Forposter Natten mellem den 14de og 15de omtrent Kl. 12 derved, at der rettedes en halv Snes Skud mod en af vore Patrouiller paa Aabenraa Vejen; kun med et enkelt Skud besvaredes denne Ild. Fra vor Side skete slet ingen Allarmeringer.

Den 11te Juli var General de Meza vendt tilbage til Als og havde atter overtaget Commandoen over Flankecorpset.

Stillingen paa Dybbelhøjderne var efterhaanden tiltaget i Styrke, idet der stadigt arbejdedes paa nye Anlæg og paa at fuldkommengjøre de allerede existerende. Fjenden havde efterhaanden mere og mere nærmet sig vor Kjæde, og paa Midten af Linien havde han saaledes allerede den 10de Juli forskandset sig bag det eneste Hegn, der endnu skilte ham fra vore Vedetter, et Hegn, der kun var 200—250 Skridt fjernet fra disse; paa højre Fløj stod han dem endnu nærmere, idet Afstan-

den her kun var omtrent 50 Skridt. Paa vor Side blev der derfor til Dækning for Vedetterne ogsaa anlagt Løbegrave, hvilke efterhaanden udvidedes og forbedredes.

Paa Als Siden vare Batterierne B—I blevne forstærkede med Hensyn til Profil og forbundne med Løbegrave. Et Andragende fra Flankecorpset i Slutningen af Juni om til yderligere Befæstning af Als at faae oversendt endel Skyts med tilhørende Materiel og Ammunition blev efterkommet i den første Halvdel af Juli, idet Ammunitionen dog sendtes til Assens, da der paa Als ikke havdes Rum til dens Magasinering. Ved Hjælp af dette Skyts, der bestod af 4 84 Pds. lette Granat-Kanoner og 6 24 Pds. Kugle-Kanoner, blev man istand til at foretage nogle Forandringer og Forøgelser i Batteriernes Montering, navnlig ved Indskjæringen N. for Lynette I. og ved selve denne Lynette; hvorledes Monteringen var ved Vaabenstilstandens Begyndelse sees af Bilag A.

Paa Broerne ved Stegsvig og Kettinge Nor arbejdedes der fremdeles, men først den 21de Juli blev førstnævnte, et Par Dage senere sidstnævnte færdig. I Anledning af at Flankecorpset fandt det højst ønskeligt foruden de allerede existerende at have endnu et Forbindelsesmiddel mellem Als og Sundeved, havde det oprindelig andraget hos Ministeriet om at erholde nogle hule Kanonbaade til Anvendelse som Færger; da Ministeriet imidlertid havde svaret, at der vel i dette Øjemed var Kanonchalouper under Arbejde, men at det vilde tage nogen Tid, forinden de bleve færdige, androg Flankecorpset om at erholde oversendt endel Tønder for med disse som Underlag at bygge en ny Bro. Ministeriet fandt vel ikke, at det var paatrængende nødvendigt foruden den mindre Trækfærge, man allerede havde, at have 2 Broer over Sundet; men Flankecorpset betonede fremdeles stærkt Nødvendigheden

deraf dels af Hensyn til større Bevægelser under et eller andet Engagement, dels fordi den existerende Bro laa meget udsat, og endelig fordi Muligheden af at gaae offensivt tilværks ikke helt burde tabes af Sigte; for det Tilfælde, at der ikke kunde leveres Tønder til en hel Bro, over 300 Stykker, ønskede Flankecorpset dog at erholde saa mange, omtrent 40 Stykker, at man deraf hurtigt kunde sammensætte en Færge til 200—300 Mand. Da Vaabenstilstanden indtraadte, var der endnu ikke truffet nogen endelig Afgjørelse i Sagen, og den stilledes da naturligvis i Bero.

Af Hensyn til, at det tilbørlige Tilsyn og Kjendskab til Allarmsignalerne vilde vanskeliggjøres ved en Vexlen af Afdelinger, var hele Signallinien fra Arnkilsøre til Sønderborg bleven overdraget til Artillericommandoen, hvem det var blevet paalagt at anstille Forsøg med Liniens Godhed og give Forslag med Hensyn til Forholdet mellem Kystbevogtningen, dens Observationer og deraf flydende Meldinger og de til Signalisering nærmere bestemte Officerer. Da Forsøgene godtgjorde, at de hidtil benyttede Signalstationer saavelsom Signalmidlerne om Dagen ikke svarede til deres Hensigt, fremsendte Artillericommandoen i den sidste Halvdel af Juli Forslag til et helt forandret Signalsystem. I sine Hovedtræk gik dette Forslag ud paa, at der skulde etableres Stationer ved Arnkilsøre, ved Skovfogedhuset, paa Gjærdet N. for Rønhaves nordre Batteri, ved Indskjæringen N. for Kjærvig Batteri og paa Gjærdet Ø. for Lynetten I. Arnkilsøre Stationen skulde være bestemt til at correspondere med den nordligere, ved Hardeshøj værende Station ligesom med den ved Arnkilsøre værende Roflotille, og den skulde communicere de derfra givne Signaler til de øvrige, ved Als Sund værende Stationer, der skulde repetere saavel disse Signaler som alle dem, der gaves fra hver enkelt

af de øvrige Signalstationer. Istedetfor de hidtil brugte Signalflag skulde der forfærdiges større, hvis øverste halve Del var hvid, den nederste halve Del sort. Om Dagen skulde Angreb ved Hardeshøj eller Nord derfor signaliseres med 1 Flag, Angreb paa Halvøens nordre Del indtil Kjær Vig med 2 Flag, Angreb mellem Kjær Vig og Lynetten I. med 3 Flag, og Angreb S. for Lynetten I. med 4 Flag. Om Natten skulde Begkrandse træde istedetfor Flag. Ved hver Station skulde der være en ridende Ordonnants for til vedkommende commanderende Stabsofficer paa den Strækning, hvor Angrebet skete, hurtigst muligt at bringe Melding om dettes Natur og Punktet, hvor det fandt Sted; fra de faste og mobile Batterier skulde der derhos udsættes Poster saaledes, at de strax kunde blive underrettede om, naar og hvor Angrebet foretoges. — Af andre Foranstaltninger, der vare under Udførelse, skal endnu omtales, at der bag Telegraphstationen og Lynette H. byggedes Caserner til 1500 Mand, hvilke Caserner dog først i Slutningen af Aaret bleve fuldendte.

General Bülow modtager den foreløbige Efterretning om Vaabenstilstandens Afslutning.

Den 15de Juli havde General Bülow modtaget en den 14de dateret Skrivelse fra Krigsministeren, hvori meddeltes, at den kongelige Befuldmægtigede i Berlin, Kammerherre Reedtz, i Forening med den preussiske Befuldmægtigede, Baron Schleinitz, den 10de havde undertegnet en Convention saavel om Fredspræliminarier som om Vaabenstilstand, og at denne Convention af Statsraadets Flertal var indstillet til at erholde allerhøjeste Approbation. Ifald denne paafulgte, vilde Udvexlingen af Ratificationerne snarest skee i Berlin, og først da traadte Vaabenstilstanden i Kraft. Ministeren fandt det imidlertid rigtigst, at vore Tropper indtil videre afholdt sig fra offensive Foretagender, men at dog den største Aarvaagenhed iagttoges, for at Fjenden ikke skulde benytte de faa, resterende Dage til at ud-

føre et eller andet Overfald. Denne Meddelelse og dette Paalæg communiceredes strax Commandanten i Fredericia og Oberst Flindt, idet General de Meza havde erholdt Meddelelsen directe fra Krigsministeren.

Det var dog kun ved Oberst Flindts Corps, at nævnte Paalæg fremkaldte en hvorvel kun mindre Forandring i Opstillingen, idet nemlig 3die Escadron af 3die Dragon-Regiment den 18de forlagdes til Gravballe Gaard, hvorved den kom nærmere 1ste Escadron, og de detacherede Escadroner derved bleve bedre istand til, samtidigt med at de holdt sig underrettede om Fjendens Stilling og Bevægelser, at opfylde den Opgave, der stilledes dem, saavidt som muligt at hindre offensive Skridt fra Fjendens Side og deriblandt tillige Inddrivelse af Contributioner. Resen Bro holdtes vedblivende besat, og der patrouilleredes herfra til Linaa og over Silkeborg til Virklund.

Den Convention, der var bleven undertegnet, var Resultatet af Underhandlinger, som havde været førte først i London, senere i Berlin, og som havde havt store Vanskeligheder at overvinde, inden de fandt deres Afslutning. Det er til disse Underhandlinger, at Fremstillingen nu skal vende sig.

Den danske Regjering havde med Føje næret det Haab, at de Motiver, som havde fremkaldt den fra vor Side skete Opsigelse af Vaabenstilstanden, og at den bestemte Udtalelse om dens Beredvillighed til at gaae ind paa en foreløbig Overenskomst, som ved Malmøer-Conventionens Udløb kunde afløse den daværende Tilstand og være Indledningen til en definitiv Fred, maatte indeholde den stærkeste Opfordring for de allierede og venskabelige Magter til ved kraftige Forestillinger hos vore Modstandere at forebygge Krigens Fornyelse. Dette Haab blev, som vi have seet, ikke alene skuffet, men den danske Regjerings Fremgangsmaade havde

Den politiske Situation ved Fjendlighederne Gjenudbrud.

endog vakt stor Misfornøjelse navnlig hos det storbritanniske og russiske Cabinet, der fra deres Standpunkt fremfor Alt maatte ønske Fredens Bevarelse og nu ved Gjenudbrudet af Fjendlighederne og den som Følge heraf etablerede Blokade af de tydske Havne saa sig væsenligt truede i deres Handelsinteresser; først efterhaanden lykkedes det vore Diplomaters Bestræbelser mere og mere at skaffe Indpas for de afgjørende Grunde, som havde været ledende for den danske Regjering, og at berolige den hos disse Cabinetter herskende Stemning. Hvad Sverig angaaer, da manglede det ikke paa god Villie eller de bedste Ønsker om vor Sags Fremme hverken hos Kongen, hans Regjering eller det svenske Folk, men Frygten for en Krig var overvejende og bevirkede, at vi fra Sverigs Side kun vilde kunne gjøre Regning paa moralsk Bistand. Egenhændige Skrivelser vare blevne udvexlede mellem den danske og svenske Konge, der vel bare Vidnesbyrd om det særdeles hjertelige Forhold, der bestod imellem disse Monarcher, og om den svenske Konges oprigtige Deltagelse for Danmarks Sag, men tillige om hans nedtrykte Stemning, fordi han ikke troede at kunne følge sit Hjertes Drift til alene uden Andres Medvirkning at deltage i vor Krig. Til Krig med Tydskland for Danmarks Skyld var Sverig nu som før kun villig i Forening med England og Rusland; havde England villet gaae ind paa en Alliance med Rusland og Sverig til Opretholdelsen af det danske Monarchies Integritet, havde Sverig upaatvivlelig tiltraadt samme, uagtet ingen Garantiact paabød et saadant Skridt fra dette Riges Side saaledes som fra Englands og Ruslands. Lord Palmerstons ulykkelige Mediation og Uvillighed til i Forening med de andre Magter at stille Tydskland en bestemt casus belli fravristede os den active Hjælp, vi ellers kunde have ventet fra Sverig; dets Bestræbelser

gik imidlertid ud paa at fremkalde en collectiv, activ Intervention fra de allierede Magters Side, og i Anledning af Fjendlighedernes Gjenudbrud havde det svenske Cabinet saaledes gjort Meddelelser og Spørgsmaal til de garanterende Magter og opfordret dem til med Energi at virke til Krigens Standsning, dog uden at dette førte til noget Resultat.

Efter Fjendlighedernes Gjenudbrud var det danske Cabinet ikke rigtigt paa det Rene med, om Underhandlingerne i London fortsattes eller ikke, da Meddelelserne derfra indskrænkede sig til, at Lord Palmerston under 3die April havde tilstillet vor Gesandt, Grev Reventlow, en Note, der gik ud paa, at Kongen af Danmark i Henhold til den tidligere afgivne Erklæring om hans Hensigt at give en særskilt Constitution for Slesvig skulde opfordres til uden Ophold at publicere denne Constitution, da et saadant Skridt i høj Grad vilde lette Fredens Afslutning. Under 11te April paalagdes det derfor Grev Reventlow, at han, hvis Underhandlingerne ikke fremmedes, skulde efter Raadførelse med den russiske Gesandt i London, Baron Brunnow, angaaende den hensigtsmæssigste Maade at bringe Sagen frem paa ved passende Lejlighed opfordre Lord Palmerston til at erklære, om Denne agtede at fortsætte Mediationen. Saafremt Underhandlingerne under engelsk Mægling maatte ophøre, var det den danske Regjerings Agt at søge at gjøre de Garantier gjældende, hvorved den bestandige Besiddelse af Hertugdømmet Slesvig var sikkret den danske Krone, nemlig for Ruslands Vedkommende Garantiacterne af 1767 og 1773, for Storbritanniens og Frankrigs Vedkommende Garantierne af 1720 og for Østerrigs den af 1732, og derfor at indbyde de ovennævnte Magter samt Sverig-Norge til en Conference for at forhandle med Danmark og dets Modstandere om Fredsbetingelserne. Om denne

Regjeringens Hensigt tilgik der vor Gesandt i Petersborg, Baron Plessen, Underretning ved en Depeche af 12te April, ligesom der i en anden Depeche af samme Dato udtaltes den danske Regjerings Overbevisning om, at Rusland ligesom forrige Aar vilde betragte tydske Troppers Indrykning i Jylland som en casus belli.

Ruslands Forsøg paa at faae Fredsunderhandlingerne gjenoptagne.

Allerede den følgende Dag modtog den danske Conseilpræsident og Udenrigsminister, Grev A. W. Moltke, gjennem den russiske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron d' Ungern Sternberg, Meddelelser, der kunde betragtes som indledende Skridt til at gjenoptage de afbrudte Fredsunderhandlinger. Under 5te April havde nemlig Baron Brunnow i en Indberetning til den russiske Kantsler, Grev Nesselrode, af hvilken Indberetning en Copi var bleven tilstillet den russiske Gesandt i Berlin, Baron Meyendorff, udtalt sin Overbevisning om, at der var Mulighed for at faae Freden istand trods Fjendlighedernes Gjenoptagelse; han støttede sin Mening derpaa, 1) at Hr. Bunsen, den preussiske Gesandt og Centralmagtens Befuldmægtigede i London, i en Note havde erklæret, at Tydskland ikke gjorde Fordring paa at have nogensomhelst Stemme i Detaillearrangementet af den Constitution, der skulde gives Slesvig, men at det var tilstrækkeligt for det at see anerkjendt en billig Basis efter det engelske Forslags Bogstav og Aand, og dels derpaa, 2) at Lord Palmerston havde fundet Øjeblikket gunstigt for Kongen af Danmark til at give en særskilt Constitution for Slesvig og i den Anledning havde tilstillet Grev Reventlow den ovenfor omtalte Note af 3die April. Ved at meddele Baron d' Ungern Sternberg en Afskrift af Baron Brunnows Indberetning udtalte Baron Meyendorff i en Depeche af 9de April, at han havde bragt denne Indberetning til den preussiske Udenrigsminister, Grev Arnims, Kundskab, og at Denne var beredt til af al Magt at stræbe hen til at

holde Krigen indenfor de snevreste Grændser. General Prittwitz holdt sig kun til Instructionerne fra Berlin, saa at der vilde være sikkert Haab om en factisk Suspension af Fjendlighederne, dersom de danske Tropper strængt vilde holde sig til Defensiven. Man maatte engang for alle i Kjøbenhavn være paa det Rene med, at Preussen nu i et Aar havde været bundet paa en saadan Maade, at det ikke aabent kunde skille sig fra Centralmagten, og at man ikke fra dette Lands Side maatte gjøre Regning paa en aldeles uafhængig og alene paa egne Interesser grundet Politik. Hvis Preussen trak sine Tropper tilbage, vilde dog snart andre tydske Tropper blive sendte til Slesvig og, alene styrede fra Frankfurt, drive Operationerne med langt større Kraft, endogsaa ud over den jydske Grændse. Sluttelig udtalte Baronen, at han nok vidste, at Danmark stolede paa Ruslands Hjælp, men at han ikke ansaa en saadan forsandsynlig, da det var den danske Regjering, der ved sin overilede Handlemaade denne Gang bar Skylden for Fjendlighedernes Gjenoptagelse

I sine Bestræbelser for at gjøre disse Anskuelser gjældende hos det danske Cabinet blev Baron d'Ungern Sternberg ivrigt understøttet af Englands, Frankrigs og Sverigs Gesandter i Kjøbenhavn, af hvilke den Førstnævnte, Sir Henry Wynn, begrundede sin Medvirkning ikke alene paa sin Egenskab af den medierende Magts Repræsentant, men tillige paa særlige Meddelelser, der i saa Henseende vare ham tilgaaede fra den engelske Gesandt i Berlin, Lord Westmoreland.

Øjeblikkets politiske Conjuncturer, der syntes at opfordre os til at gribe enhver Lejlighed til paany at knytte Underhandlingernes afbrudte Traad, indeholdt i og for sig en Tilskyndelse til at komme det os gjorte Forslag imøde, og den Maade, hvorpaa navnlig Rusland endnu stedse bedømte Vaaben-

stilstandens Opsigelse og vor af denne Regjeringshandling nærmest fremgaaede Politik, gjorde det dobbelt ønskeligt i Gjerningen at vise Sandheden af den ved Opsigelsen forkyndte og senere gjentagne Gange tilkjendegivne Tilbøjelighed til at gaae ind paa ethvert Forslag, der kunde lede til en ærefuld Fred, og dette især naar der saaes hen til de garanterende Magters utvetydigt udtalte Ønske og Formening om, at det slesvigske Spørgsmaal burde løses ved en mindelig Overenskomst. Ledet af disse Hensyn, tilstillede Grev Moltke under 17de April Baron d'Ungern Sternberg og Sir Henry Wynn en Statsraadet forelagt og af Kongen approberet Verbalnote, angaaende hvilket Skridt der samtidigt tilgik den herværende franske og svenske Gesandt, Hr. Dotézac og Baron Lagerheim, en officieus Meddelelse, ledsaget af en Opfordring til disse Ministre om at medvirke til, at vore i Verbalnoten fremsatte Forslag paa bedste Maade kunde blive understøttede af den franske og svenske Gesandt i Berlin. I Verbalnoten udtaltes først, at de nødvendige Ordrer til strængt at holde sig til Defensiven allerede for flere Dage siden vare blevne givne og nu vilde blive gjentagne, idet man gik ud fra, at ogsaa Modparten uden Ophold vilde gjøre ligesaa. Under Forudsætning af en Anerkjendelse fra Tydsklands Side af Hertugdømmet Slesvigs Uafhængighed af samme og i det visse Haab, at Kongen af Preussen vilde handle ikke alene i sit eget Navn, men ogsaa i Centralmagtens, vilde der fremdeles blive givet vor Marine Ordre til at afholde sig fra alle Fjendligheder og navnlig til at hæve Blokaden paa den Betingelse, at alle Modstanderens Tropper først bleve trukne tilbage bag en Linie, hvorom de paa begge Sider commanderende Generaler maatte blive enige; hvorlænge Fjendlighederne saaledes skulde ophøre, maatte ligeledes overlades til de commanderende Generalers Afgjørelse. Endelig udtaltes det, at Regjeringen

Dansk Verbalnote af 17de April.

for at give et Bevis paa sine fredelige Hensigter i Henhold til Lord Palmerstons Forslag vilde afsende til London et Udkast til en Constitution for Slesvig.

Med Hensyn til sidstnævnte Udkast, der kom til Forhandling i Statsraadet, gjorde følgende Betragtninger sig gjældende: At octroyere en Forfatning for Slesvig vilde vel tilsidst blive uundgaaeligt, da der, saaledes som Forholdene efterhaanden havde udviklet sig, ikke mere vilde kunne tilvejebringes en Overenskomst med Repræsentanter, valgte i Hertugdømmet, hvilket i og for sig var beklageligt, da Slesvig derved vilde blive stillet anderledes end Kongeriget; men at octroyere Forfatningen, saalænge Kongerigets Forfatningslov endnu ikke var udkommen, vilde være ugjørligt alene af den Grund, at Forfatningen maatte være fælles for Kongeriget og Hertugdømmet i Henseende til de fælles Statsanliggender og altsaa maatte gives paa engang. Nu strax at octroyere en Forfatning for Kongeriget i Forbindelse med en Forfatning for Slesvig maatte betragtes som en baade juridisk og moralsk Umulighed, da der dermed maatte forbindes en Opløsning af den danske Rigsforsamling, og det uagtet denne ikke havde antaget nogen væsenligt oppositionel Charakter. Det maatte ogsaa af den Grund ansees for forkasteligt nu at octroyere en Forfatning for Slesvig, fordi man derved vilde have bundet sig uden ved dette Skridt at vinde Sikkerhed for, at den octroyerede Forfatning vilde blive anerkjendt ved den endelige Fred. Formaalet vilde derimod formentlig naaes, naar man ved at forelægge Lord Palmerston Grundene, hvorfor hans Ønske ikke ligefrem kunde opfyldes, meddelte ham Grundtrækkene for Hertugdømmets fremtidige, forfatningsmæssige Stilling og i Forhold til den mæglende Magt forbandt sig til, dersom Fred derved kunde naaes, at octroyere Forfatningen i Overensstem-

molse med disse Grundtræk, saasnart Forhandlingen om Kongerigets Forfatning var tilendebragt. Det maatte derhos være forbeholdt, at den Del af Forfatningen for Hertugdømmet, som angik de fælles Statsanliggender, undergaves en Revision af den første, samlede Rigsdag af Kongerigets og Hertugdømmets Repræsentanter i Forening, og at derefter Hertugdømmets særegne Forfatningslov underkastedes en lignende Revision af den første, slesvigske Landdag alene; efter at have erfaret Resultatet af denne Rigsdagens og Landdagens Revision vilde Kongen da endelig foretage de nødvendige Forandringer i Forfatningsloven, dog saaledes at de Hertugdømmet i bemeldte Grundtræk tilsagte, særegne Rettigheder ikke derved forringedes.

Grundtræk for Hertugdømmet Slesvigs fremtidige, forfatningsmæssige Stilling.

Disse af Statsraadet vedtagne Grundtræk, der den 23de April tilstilledes vore Fredsunderhandlere i London med Anmodning om at bringe dem til Lord Palmerstons Kundskab og ligeledes nogle Dage senere bleve meddelte de forskjellige i Kjøbenhavn værende Gesandter, gik ud paa, at Hertugdømmet Slesvig skulde være uadskilleligt forenet med Kongeriget Danmark under en fælles, almindelig Grundlov, men med egen Forfatning for Hertugdømmets særlige Anliggender. Indfødsretten skulde vedblive at være fælles, og Hertugdømmets Indvaanere skulde have de samme almindelige Grundrettigheder, som ved Grundloven tilsagdes Danmarks Indvaanere Til den fælles Rigsdag skulde Slesvig vælge et til dets Folkemængde svarende Antal Medlemmer, og disse skulde tillige danne den særskilte, slesvigske Landdag, der skulde sammentræde i en slesvigsk Stad for med besluttende Myndighed at forhandle Hertugdømmets særlige Anliggender. Som Fællesanliggender for Kongeriget og Slesvig betegnedes: Kongehusets Anliggender, Diplomati, Consulats- og Colonialforhold, Land- og Søværn, Finantser, derunder ind-

befattet Statsgjælden, Mønt- og Pengevæsenet, samt Told- og Postvæsenet; disse Anliggender skulde bestyres af fælles Ministre, og Lovbestemmelser om dem forhandles paa Rigsdagen. De for Slesvig særlige, directe Skatter skulde bestemmes af Kongen i Forening med den slesvigske Landdag, efterat det paa Rigsdagen var blevet fastsat, hvilket forholdsmæssigt Bidrag til den hele Stats Fornødenheder der med deslige Skatter skulde udredes af Hertugdømmet; dettes Deltagelse i de fælles Statsbyrder skulde bestemmes efter dets Folkemængdes Forhold til Danmarks, ligesom der ogsaa tilsagdes Hertugdømmet en forholdsvis Andel i Statsindtægterne. Som særegne Anliggender, der skulde forhandles paa den slesvigske Landdag og have deres særegne Administration under en slesvigsk Minister, betegnedes Justits- og Politivæsenet, Communal-, Nærings- og Landbovæsenet samt andre, lignende Forhold; Hertugdømmet skulde have sine egne, selvstændige Domstole og navnlig sit eget, øverste Tribunal, som alene skulde dømme efter den i Hertugdømmet til enhver Tid gjældende Lovgivning. Til Betryggelse af begge Nationaliteter skulde i den Del af Slesvig, som udelukkende havde tydsk Kirkesprog, Undervisnings- og Kirkevæsenet underlægges det slesvigske Ministerium, hvorimod Haderslev-, Aabenraa- og Sønderborg Amt samt Tønder Amts danske Herreder med de i samme liggende Kjøbstæder og Godser, ligesom hidtil allerede Als og Ærø og det Tørninglehnske District, skulde være undergivne det danske Kirke- og Undervisningsministerium. Sluttelig udtaltes det, at Slesvigerne paa Rigsdagen og paa Landdagen skulde være berettigede til at bruge saavel det danske som det tydske Sprog, og at der iøvrigt i hele Hertugdømmet saavel i Kirke- og Skoleanliggender som i alle Rets- og

administrative Anliggender skulde forbeholdes hvert Steds Sprog, Dansk eller Tydsk, lige Ret og Beskyttelse.

Lord Palmerstons Forslag af 17de April til en Vaabenhvile; Forhandlinger som Følge deraf.

Faa Dage efter Afgivelsen af Verbalnoten af 17de indløb der fra vore Befuldmægtigede i London en Note fra Lord Palmerston ligeledes af 17de April, hvori der fremsattes Forslag til en Vaabenhvile saaledes, at Demarcationslinien skulde fastsættes af de commanderende Generaler efter de respective Hæres Stilling ved Conventionens Afslutning; den afveg fra Verbalnoten navnlig deri, at der ikke ved Demarcationsliniens Bestemmelse tilbødes Danmark noget Æqvivalent for Blokadens Ophævelse, og at den ikke omtalte en Fredsbasis. Tillige indløb der en Meddelelse fra Baron d'Ungern Sternberg, hvormed fremsendtes en Afskrift af en ham fra Baron Brunnow tilstillet Depeche af 19de April, hvilken var overbragt hertil af den ved den russiske Legation i London ansatte Baron Nicolay. Baron Brunnow, som med Iver forfulgte den videre Udførelse af den af ham i Indberetningen til Grev Nesselrode af 5te April antydede Plan og derfor havde gjort Lord Palmerston indtrængende Forestillinger om af al Magt at stræbe hen til at gjøre Ende paa Krigen, anbefalede heri Lordens Forslag til Antagelse, idet han dog antydede Bestemmelsen af en Demarcationslinie, der kunde betragtes som Æqvivalent for Blokadens Ophævelse, men iøvrigt udtalte, at hermed alle Midler vare udtømte, som stode til hans Raadighed for at tjene Danmarks Sag. Forinden man besvarede Baron d'Ungern Sternbergs i denne Anledning stillede Andragende om at blive gjort bekjendt med Regjeringens Beslutninger i saa Henseende, maatte man imidlertid ansee det for særdeles ønskeligt at afvente Efterretningen om, hvilken Modtagelse vore i Verbalnoten gjorte Forslag havde fundet i Berlin og Frankfurt Den attraaede Oplysning blev meddelt vor Regjering ved 2 Depecher

fra Baron Meyendorff til d'Ungern Sternberg af 24de og 25de April, og den syntes at berettige os til det Haab, at en Convention vilde kunne tilvejebringes paa antagelige Betingelser. Der var nu Intet til Hinder for at besvare Baron d'Ungern Sternbergs Spørgsmaal, og dette skete ved en Note af 30te April, der havde været forelagt Statsraadet og var af følgende Indhold:

Efter en Indledning, hvori Baronerne d'Ungern Sternberg og Brunnow takkedes for deres Bestræbelser for vor Sag, og hvori der til Forsvar for Fjendlighedernes Gjenoptagelse fra vor Side anførtes, at vi, støttende os til Legitimitetens hellige Ret, til højtideligt indgaaede Tractater og til Overbevisningen om vor Sags Retfærdighed, en Overbevisning, som deltes af Europas Nationer, kun havde fulgt Ærens Bud ved at forsvare os imod en exempelløs Invasion, bekjæmpe Oprøret og komme de haardt undertrykte Patrioter i Slesvig tilhjælp, udtaltes det, at vor Tillid til de allierede og venskabelige Magters oprigtige Venskab var altfor ubegrændset til, at vi ikke skulde ville følge deres Raad, naar de fremførte den Anskuelse, at det slesvigske Spørgsmaal baade kunde og burde løses ad fredelige Underhandlingers Vej. Ved Verbalnoten af 17de April var der formentlig allerede skabt saa nogenlunde Overensstemmelse mellem de forskjellige Dispositioner, at et ønskeligt Udfald kunde forventes. De Befuldmægtigede i London vilde blive instruerede om at tiltræde det sidst gjorte Forslag og om at erklære, at den kongelige Regjering under Forudsætning af, at Slesvigs Uafhængighed af Tydskland fremdeles blev anerkjendt, var beredt til at standse Fjendlighederne tillands og tilvands, derunder indbefattet Blokaden, saasnart den erholdt Tilsikkring om, at Kongen af Preussen i det forestaaende Arrangement handlede saavel i eget som i Central-

magtens Navn, og saasnart den militaire Linie, bag hvilken Modpartens Tropper skulde gaae tilbage, maatte blive trukket paa en billig Maade, og denne Stilling maatte være bleven indtaget af de respective Tropper. Det var naturligt, at Regjeringen, idet den viste sin Tilbøjelighed til at gaae ind paa et ingenlunde gunstigt provisorisk Arrangement, til Gjengjæld holdt fast ved, at en Fredsbasis burde slaaes fast, for at dette provisoriske Arrangement ikke skulde kunne præjudicere Kronens Rettigheder og de legitime Prætensioner, samt at den onskede saadanne Garantier, som Tydsklands nuværende Stilling og Erfaringen fra det foregaaende Aar gjorde nødvendige. Kongens Ære og Værdighed krævede, at der under Vaabenstilstanden indtraadte en Forbedring i den danske Befolknings Stilling i Slesvig, og det var retfærdigt, at den danske Regjering erholdt et reelt Vederlag for Blokadens Ophør. Af disse Grunde vilde vore Befuldmægtigede i London blive instruerede om at søge fastsat en Demarcationslinie mindst over Flensborg til Husum, og fremfor Alt at faae disse Byer og den nordlige Del af Slesvig givne tilbage under Kongens Myndighed. Der udtaltes derhos det Haab, at Tydskland, som efter at være bleven bekjendt med den Constitution, der tænktes givet Slesvig, maatte være kommet paa det Rene med, at Danmark ikke tilsigtede nogen Incorporation, vilde vise sig besjælet af en lignende Sindsstemning som vi, saa at det kunde lykkes de venskabelige Magters Bestræbelser at bringe den Tingenes Tilstand til at ophøre, som baade i Almindelighed var stridende mod Humanitetens Interesser og tillige var uforenelig med den danske Krones højtideligt garanterede Rettigheder.

Skjøndt en paa Grundlag af dette Forslag tilvejebragt Overenskomst vistnok endnu vilde være langtfra at tilfredsstille de Fordringer, som den danske Re-

gjering ansaa sig berettiget til at gjøre, og skjøndt der kunde indvendes endel mod en Vaabenstilstand, der saaledes i sin Form nærmede sig et Delingsproject, og under hvilken derfor Oprøret vilde vedblive at herske i en stor Del af det omtvistede Land, idet det ikke kunde forudsættes, at Overenskomsten vilde komme til at indeholde nogen indskrænkende Bestemmelse med Hensyn til det Antal Tropper, som kunde besætte Landet Syd for Demarcationslinien, — saa vilde en saadan Overenskomst dog ogsaa medføre flere væsenlige Fordele, idet den allerede i og for sig vilde være et moralsk Nederlag for Oprøret og vilde føre til en fuldstændig Betryggelse af den danske Nationalitet i Slesvig. Ligeledes vilde den Vanskelighed, som altid i Begyndelsen vilde være forbundet med at regjere dette Land, naar en fredelig Tilstand engang igjen indtraadte, i høj Grad formindskes, naar den større Del af Landet først var udtraadt af sit Forhold til Oprøret, og det vilde derfor ved en nøjere Betragtning af Sagen være langt fra, at en temporair, militair Deling med Grund kunde betragtes som farlig for Landets fremtidige Integritet.

Ligesom den i Indledningen af Noten givne Fremstilling af de Grunde, der havde bevæget den danske Regjering til at gjenoptage Fjendlighederne, nærmest var fremkaldt for at modvirke den mindre gunstige Stemning, som havde gjort sig gjældende hos den russiske Regjering i Anledning af Danmarks Fremgangsmaade, saaledes havde det danske Cabinet allerede under 26de April paalagt vor Gesandt i Petersborg paa enhver Maade at søge at stemme den kejserlige Regjering for dets Opfattelse af Sagen og specielt at udtale, at Danmark hos den russiske Kejser haabede at finde den væsenligste Støtte for sin retfærdige Sag; som den naturlige Forsvarer af Legitimiteten og Ret-

færdigheden, var man sikker paa, at Kejseren aldrig vilde samtykke i en Fred, som maatte krænke de Rettigheder, der vare garanterede den danske Krone af hans Forgjængere og anerkjendte af ham selv. Danmarks Skjæbne havde altid været knyttet paa det Nøjeste til Ruslands, og de to regjerende Dynastier vare forenede ved Blodets Baand og havde samme Stamfader; Rusland besad eventuelle Rettigheder til en Del af det danske Monarchi og var bundet til dette ved specielle Tractater. En energisk Handling eller blot et kraftigt Ord, det var det, vi med fuld Tillid haabede paa; Europa kjendte denne vor Tillid, og det var saa meget pinligere for os ikke at see den retfærdiggjort, som den Statsmand, der havde paataget sig at mægle i vor Strid med Tydskland, havde benyttet sig af denne Omstændighed for at berøve os de Sympathier, hvormed man hidtil havde omfattet vor Sag.

Da der hengik en længere Tid, inden Baron Nicolay kunde blive expederet tilbage til London, synes dette imidlertid at have gjort Lord Palmerston noget utaalmodig; han havde nemlig befalet Sir Henry Wynn at tilstille det danske Cabinet en Note, der bar Præget af denne Sindsstemning og indeholdt nogle mindre tilfredsstillende Yttringer om Udsigten til, at man fra tydsk Side skulde ville gaae ind paa at lægge vor Verbalnote af 17de April til Grund for det paatænkte Arrangement; dog udtalte Lord Palmerston sig imod Centralmagtens stigende Prætensioner og ikke længer fordulgte Tilbøjelighed til at unddrage sig Overholdelsen af den ved den Gagernske Note af 3die Februar antagne Fredsbasis, og han erklærede med Bestemthed en saadan Tilbagekaldelse for utilstedelig. Det maatte af Sir Wynns Note blive klart for det danske Cabinet, at den igjennem Baron Meyendorff erholdte Efterretning om Centralmagtens fredelige Dispositioner neppe kunde tillægges

synderlig Betydning, og det varede heller ikke længe, inden man erholdt fuldstændig Vished i saa Henseende ved at blive gjort bekjendt med en Depeche, der i Anledning af Lord Palmerstons Forslag af 17de April var bleven udfærdiget i Frankfurt den 27de April af Rigsministeriet for de udenlandske Anliggender. Hr. Gagern udtalte i denne Depeche, at Centralmagten vel ikke var utilbøjelig til en Løsning af Stridsspørgsmaalet mellem Hertugdømmerne og deres Hertug ad fredelig Vej, saaledes at Slesvig erholdt en særlig, politisk Selvstændighed uden at blive indlemmet i Tydskland, men at den ikke kunde tilstede, at den danske Krone med Vaabenmagt søgte at gjennemføre sine af det tydske Forbund for uretmæssige erklærede og imod Hertugdømmernes forfatningsmæssige Rettigheder stridende Fordringer; den maatte i saa Henseende ansee det for nødvendigt, at det i Hertugdømmerne indsatte Statholderskab ikke holdtes udenfor Underhandlingerne. Med Hensyn til Lord Palmerstons Forslag af 17de April om en rent militairisk Vaabenhvile, da vilde man ikke kunne gaae ind paa en saadan, uden at der først forelaa en bestemtere Udsigt til at opnaae en endelig Fred; som Betingelser for en saadan anførtes, 1) at Danmark skulde betale Krigsomkostningerne, og 2) at man med Hensyn til Bestemmelsen af Slesvigs fremtidige Stilling skulde blive staaende ved et af de af Lord Palmerston under 23de Juni forrige Aar anbefalede Forslag, nemlig enten Slesvigs Deling efter Indvaanernes Nationalitet eller Vedblivelsen af den nuværende Forbindelse mellem Slesvig og Holsten, dog uden førstnævnte Hertugdømmes Optagelse i Tydskland; dettes Rigsforfatning maatte i saa Fald modificeres med Hensyn til Forholdet til Slesvig.

Imidlertid vare de danske Befuldmægtigede i London, saaledes som bebudet i Noten af 30te April, ved

en Depeche af 2den Maj blevne instruerede om at holde fast ved, at Tydskland som Fredsbasis vedblivende skulde anerkjende Slesvigs Adskillelse fra Holsten, og at den af Baron Brunnow antydede Demarcationslinie maatte forklares saaledes, at Flensborg og Husum vare indbefattede i den Del af Slesvig, der gjengaves den legitime Autoritet og occuperedes af vor Hær; dog skulde de Befuldmægtigede være bemyndigede til at give efter med Hensyn til Husum. Det paalagdes dem endvidere at fremhæve, at de fra vor Side ved denne Lejlighed gjorte Indrømmelser vare af temporair Natur, alene skete i Fredsværkets Interesse og paa ingen Maade skulde kunne præjudicere den danske Krones Rettigheder og legitime Prætensioner, hvilke de garanterende Magter vilde vide at skaffe fuld Anerkjendelse og hævde ved den endelige Fredsslutning; med Hensyn til Varigheden af Vaabenstilstanden gaves der de Befuldmægtigede udstrakt Bemyndigelse.

Det lidet forsonlige Sindelag, Centralmagten havde lagt for Dagen, og dens Forsøg paa at komme bort fra den Fredsbasis, den engang havde vedtaget, synes i Forening med vore Fredsunderhandleres stadige Bestræbelser for vor Sags Fremme ikke at have været uden Indvirkning paa Lord Palmerston og at have bevæget ham til at stille sig gunstigt ligeoverfor de af vor Regjering gjorte Forslag; en medvirkende Aarsag hertil maa fremdeles antages at have været en Erklæring, som den franske Ambassadeur i London netop ved denne Tid indgav til Lord Palmerston om, at den franske Regjering ansaa Tiden for at være kommen, da man activt og kraftigt burde optræde til Danmarks Forsvar.

Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj til en Vaabenstilstand; Forhandlinger som Følge deraf.

Under 9de Maj forelagde Lorden vore Befuldmægtigede og Hr. Bunsen en Protocol til en Vaabenstilstand, hvori han i det Væsenlige havde optaget de fra vor Side gjorte Forslag. Vaabenstilstanden skulde træde i Kraft fra

den Dag, den herom undertegnede Protocol bragtes til de commanderende Generalers Kundskab, vedvare til den 1ste Januar 1850 og fremdeles fra denne Dag, indtil den maatte blive opsagt, hvilket skulde skee med 14 Dages Varsel. Under Vaabenstilstanden bestemtes som Demarcationslinie mellem begge Parters Tropper en Linie, dragen fra et Punkt paa Kysten i Nærheden af og S. Ø. for Byen Flensborg til et Punkt paa Kysten i Nærheden af og S. V. for Byen Husum, saaledes at begge disse Byer forbleve N. for den nævnte Linie. Derhos udtaltes det i Protocollen, at Forhandlingerne om en endelig Fred uden Ophold skulde gjenoptages.

I Anledning af dette Forslag afgave vore Fredsunderhandlere under 11te Maj den Erklæring, at de, saafremt Hr. Bunsen maatte ville undertegne Protocollen som Befuldmægtiget for Centralmagten, ligeledes vare beredte til at undertegne, men at de, hvis der fra hans Side gjordes Vanskeligheder ved at gaae ind paa alle Punkter, maatte forbeholde sig at fremkomme med nogle Modificationer, nemlig 1) at Hr. Bunsen skulde undertegne saavel i sin Souverains som i Centralmagtens Navn, men at der iøvrigt i Protocollen kun skulde bruges Udtrykket »Befuldmægtiget for Centralmagten«; 2) at Slesvigs Uafhængighed af Tydskland paany skulde anerkjendes som Basis for de paafølgende Forhandlinger, og 3) at det skulde udtales, at det provisoriske Arrangement ikke præjudicerede Kronen Danmarks Rettigheder; endelig bemærkede vore Befuldmægtigede, at de gik ud fra den Forudsætning, at Blokaden først skulde ophøre, naar alle Modstanderens Tropper vare gaaede bag Demarcationslinien. Disse eventualiter forlangte Modificationer fremkaldte et Svar fra Lord Palmerston, der navnlig betonede, at den tidligere udtalte Fredsbasis bestemte Slesvigs Uafhængighed saavel af Tydskland som af Danmark, og Grev Reventlow fandt sig derfor foranlediget til i sin Ind-

beretning til den danske Udenrigsminister at udtale den Formening, at det vilde være heldigst slet ikke at optage Noget vedrørende Fredsbasis, men simpelt hen at holde sig til Vaabenstilstandsspørgsmaalet. Protocollens Bestemmelse om, at Fredsunderhandlingerne skulde gjenoptages, forudsatte iøvrigt ogsaa, at Fredsbasis blev bevaret.

Den danske Udenrigsminister havde hellere seet, at vore Fredsunderhandlere uden Forbehold vare gaaede ind paa det af Lord Palmerston gjorte Forslag, da dette under de givne Forhold maatte ansees for gunstigt og i det Væsenlige stemmede med deres Instructioner; det havde tilmed været særdeles ønskeligt, om den Lejlighed, der her frembød sig for den danske Regjering til at bevidne sine gode Dispositioner, var bleven benyttet. Denne Lejlighed gik nu tabt, idet de Befuldmægtigede ved at referere til Regjeringen, inden de ubetinget erklærede sig for Forslaget, havde sat Regjeringen i den Nødvendighed at lade denne Sag paa Grund af dens Vigtighed forelægge Kongen og discutere i Statsraadet, kort sagt gjennemgaae en formel Forretningsgang, der maatte udhale Sagen og medføre Tab af en meget kostbar Tid. Først den 19de Maj kunde den nødvendige Autorisation udfærdiges og meddeles Grev Reventlow, men allerede et Par Dage forinden havde den danske Udenrigsminister dog opfordret de Befuldmægtigede til i Kraft af deres Fuldmagt at undertegne Protocollen uden at oppebie den forventede Autorisation, saafremt Lord Palmerston maatte fremføre noget Ønske i saa Henseende, eller Hr. Bunsen maatte erklære sig beredt til at underskrive, hvad der dog maatte antages for usandsynligt.

Som det var at vente, havde nemlig denne Diplomat lagt megen Utilfredshed for Dagen ved Modtagelsen af Lord Palmerstons Forslag, der af ham var blevet taget ad referendum, idet han samtidigt var

fremkommet med en Række Indvendinger imod det. Først og fremmest søgte han at gjøre gjældende, at Forslaget ligefrem var ubilligt og usømmeligt, da det for Tydskland hidførte langt mindre gunstige Betingelser end de i Malmø erholdte, og dette uagtet de tydske Tropper ved Besættelsen af en Del af Jylland samt af Dybbelhøjderne havde opnaaet større militaire Fordele, end da der forhandledes om Vaabenstilstanden i Malmø, og den fremherskende Retning i den europæiske Politik med Hensyn til Stridsspørgsmaalet derhos var undergaaet Forandringer, der ikke vare gunstige for Danmark. En anden Indvending gik ud paa, at Gjennemførelsen af de foreslaaede Betingelser vilde møde en afgjort Modstand i Slesvig, da den Del af samme, som vilde blive overgivet til Danmark, var overvejende tydsk, hvilket og særligt gjaldt om Byerne Tønder, Aabenraa, Haderslev og Christiansfeld, saa at Linien i alt Fald maatte drages langt nordligere. Forslaget vilde i det Hele taget for Tydskland frembyde alle Inconvenientser af en meget ulige Deling uden paa den anden Side at indrømme nogensomhelst Fordel.

Først den 23de Maj erholdt vore Befuldmægtigede igjennem Lord Palmerston Meddelelse om de Betingelser, paa hvilke Hr. Bunsen erklærede, at Tydskland var villig til at indrømme en Vaabenstilstand; disse gik ud paa, 1) at Vaabenstilstanden skulde vare til den 1ste Januar 1850, 2) at Jylland skulde rømmes af de tydske Tropper, mod at Blokaden fra vor Side hævedes, og der blev tilstaaet Hertugdømmernes Skibe Adgang til de danske Havne under eget Flag, 3) at Ordrerne til Jyllands Rømning og Blokadens Ophævelse skulde gives samtidigt, og endelig 4) at status qvo i Hertugdømmerne skulde opretholdes under Vaabenstilstanden. Dette Forslag var imidlertid ingenlunde tiltraadt af Lord Palmerston, der tvertimod til Grev Re-

ventlow havde ladet sig forlyde med, at han ikke troede, at det var Hr. Bunsens sidste Ord, og at han i den sidste Conference med denne Diplomat havde ladet ham forstaae, at Rømningen af Jylland ikke kunde betragtes som Æqvivalent for Blokadens Ophør, at saavel Frankrig som Rusland lydeligt misbilligede Indfaldet i Jylland, at en Fortsættelse af denne Tingenes Tilstand let kunde sætte en Grændse for disse Magters Taalmodighed, at man maatte betænke Tydsklands uheldige, indre Tilstand, og at endelig Bladet let kunde vende sig til Danmarks Fordel. I Anledning af det nævnte Forslag afgave vore Underhandlere efter med Lord Palmerston og Baron Brunnow at have confereret om Sagen under 24de Maj den Erklæring, at de ikke vare autoriserede til at gaae ind paa en Vaabenstilstand, der til Æqvivalent for Blokadens Ophævelse kun indrømmede Jyllands Rømning, men at de havde modtaget Ordre fra deres Regjering til at udtale, at den i Tillid til den mæglende Magts retfærdige og venskabelige Dispositioner, og ledet af det oprigtige Ønske om saa meget som muligt at lette Fredsværket, var beredt til fuldstændigt at gaae ind paa Lord Palmerstons Protocol af 9de Maj og om fornødent paa Modificationer i den ved denne fastsatte Demarcationslinie, navnlig for den vestlige Dels Vedkommende. Faa Dage efter tilstillede Lord Palmerston vore Befuldmægtigede atter en Meddelelse fra Hr. Bunsen, hvori Denne kom frem med et Forslag om en Folkeafstemning i Slesvig, og om at de tydske Tropper, hvis man fra dansk Side vilde gaae ind paa en saadan, i saa Fald skulde rømme ikke alene Slesvig, men ogsaa Holsten. Med Hensyn til dette Forslag indskrænkede vore Underhandlere sig til at henvise til det farlige Præcedens, det vilde være ogsaa for Preussen selv, om Indvaanerne i et Land, der befandt sig i Oprør imod

deres legitime Souverain, skulde indrømmes Ret til at træffe Afgjørelse om Landets Skjæbne.

Medens der saaledes kun var en meget ringe Udsigt til, at de i London førte Forhandlinger om en Vaabenstilstand vilde føre til et heldigt Resultat, var Sagen imidlertid paa Grund af Forholdenes Udvikling i Tydskland gaaet et nyt Stadium imøde. Frankfurterforsamlingens Beslutninger om Vedtagelsen af en endelig Constitution for det tydske Rige og om at overdrage Kejserværdigheden til den preussiske Konge havde fremkaldt en energisk Protest fra Østerrigs Side og i Forbindelse hermed en Tilbagekaldelse af samtlige østerrigske Deputerede fra Frankfurt; Bajern, Würtemberg, Sachsen og Hannover havde paa en mere eller mindre aaben Maade lagt deres Utilbøjelighed for Dagen til at anerkjende den nye Rigsforfatning, og endelig havde den preussiske Regjering ved sin bekjendte Declaration tilkjendegivet sin Bestemmelse om ikke at godkjende den decreterede Constitution samt kundgjort Kongens Beslutning om ikke at ville modtage den tilbudte Kejserkrone, idet den samtidigt havde opfordret de enkelte, tydske Regjeringer til at sende Deputerede til Berlin for at forhandle om en ny Forfatning for Tydskland og tilsagt dem sin active Hjælp under de Uroligheder, som stode at befrygte paa Grund af den Tilslutning, Nationalforsamlingens Beslutninger havde fundet hos en saa stor Del af Tydsklands Befolkning. Et aabent Brud imellem Preussen og Frankfurt var saaledes ikke længere til at undgaae, og da Efterretningerne ankom til Berlin om, at Nationalforsamlingen den 30te April havde constitueret sig som Convent, og at den havde rettet en Appel til alle Tydsklands Stænderforsamlinger og communale Autoriteter for at bringe dem til at erklære sig imod de Regjeringer, som vare i Opposition mod Frankfurt, svarede Preussen paa denne Op-

fordring til Oprør ved at give Ordre til Troppesamlinger paa forskjellige Punkter af Monarchiet.

Fortsatte Bestræbelser fra Baron Meyendorffs Side for at tilvejebringe en Tilnærmelse mellem Preussen og Danmark.

Under disse Omstændigheder var der al Grund til at haabe, at Preussen vilde lade sine Tropper rømme Hertugdømmerne, samt at de Regjeringer, som syntes at ville gaae med Preussen, navnlig Sachsen, Hannover og Bajern, vilde følge dette Exempel, og igjennem Baron d'Ungern Sternberg modtog ogsaa det danske Cabinet en Meddelelse fra Baron Meyendorff af 1ste Maj om, at denpreussiske Regjering vedblivende yttrede Tilbøjelighed til at slutte Fred med Danmark, og om, at der endog var Mulighed for en separat Fredsslutning; Baronen tilføjede, at en saadan Tilnærmelse mellem Danmark og dets væsenligste Modstandere særdeles vilde fremskyndes, saafremt den danske Regjering vilde tage Initiativet og benytte Omstændighederne til at erklære sig beredt til at hæve Blokaden for de tydske Staters Havne, hvis Regjeringer maatte være villige til at kalde deres Tropper tilbage. Den danske Udenrigsminister tog heraf Anledning til i en Skrivelse af 5te Maj til d'Ungern Sternberg at udtale det Haab, at de Ideer, som fremsattes i den skete Meddelelse, vilde kunne blive optagne af den danske Regjering, hvem det i højeste Grad vilde være magtpaaliggende at lette Preussen det Skridt, som det syntes at have foresat sig. Han bad imidlertid om, at Baron Meyendorffs Opmærksomhed maatte blive henledet paa, at Antallet af de preussiske Tropper i Hertugdømmerne ikke var betydeligt i Sammenligning med de Kræfter, som vare satte imod os af Staterne i det Indre af Tydskland, saa at Danmark ikke vilde vinde ved Ophævelsen af Blokaden af de preussiske Havne, medmindre Preussens Exempel blev fulgt af alle Stater, som gik med det, derunder indbefattet dem, som ingen Havne besade.

Ved dette Tidspunkt stod den danske Regjering

i Begreb med at afsende en Gesandt, Grev W. Plessen, i en særlig Mission til Nederlandene for at overbringe vor Konges Svar paa en Notificationsskrivelse angaaende det dersteds stedfundne Thronskifte, og der tilbød sig saaledes en gunstig Lejlighed for den til at søge at paavirke Stemningen hos dette Cabinet og at bevæge det til ved sin Optræden i de Forhold, der umiddelbart eller middelbart angik vore Interesser, at bidrage til disses Fremme. Fornødent Paalæg i saa Henseende gaves under 5te Maj Gesandten, idet det samtidigt betydedes ham, at han skulde henvise til den analoge Stilling, Nederlandene indtog ligeoverfor Tydskland med Hensyn til Limburg, og af al Magt skulde søge at modvirke, hvis den nederlandske Regjering imod Forventning maatte vise sig tilbøjelig til at efterkomme Centralmagtens Opfordring om at sende det luxemburgske Contingent til Hertugdømmerne. Derhos bemyndigedes Gesandten til at give bemeldte Regjering Underretning om et Skridt, der fra vor Side var gjort i Wien for at reclamere Østerrigs bona officia i dets Egenskab af Præsidialmagt i det tydske Forbund; ved Efterretningen om, at Østerrig havde nedlagt sin ovenfor omtalte Protest imod Nationalforsamlingens Beslutninger, havde den danske Regjering nemlig fundet Øjeblikket gunstigt til at paalægge sin Befuldmægtigede i Wien at indgive til det kejserlige Cabinet en skriftlig Declaration, der indeholdt en formel Protest imod enhver Beslutning af Nationalforsamlingen, der toges uden den danske Konges Vidende og Medvirkning, hvilken Medvirkning ikke kunde finde Sted, før Kongen atter var bleven gjenindsat i sine ved Tractaterne garanterede Rettigheder som Hertug til Holsten og Lauenborg.

De forsonlige Skridt, som vare gjorte fra vor Side, og den senest viste Imødekommen i Anledning af Ba-

ron Meyendorffs Meddelelse af 1ste Maj syntes at maatte berettige til det Haab, at der vilde blive truffet et provisorisk Arrangement, saameget mere som de tydske Cabinetter ikke mere syntes saa tilbøjelige til at lade sig hovmesterere af Revolutionens Aand, og det kunde derfor ikke Andet end vække stor Overraskelse hos den danske Regjering, da den modtog Efterretningen om, at de tydske Rigstropper havde overskredet den jydske Grændse, og der saaledes derved paany opstod beklagelige Forviklinger med Hensyn til Gjenoprettelsen af Freden; det maatte forekomme utvivlsomt, at Hensigten med dette fjendlige Skridt nærmest maatte være den, at søge etableret en status qvo, hvoraf der skulde drages Nytte. Allerede ved Efterretningen om den fra Insurgenttroppernes Side skete Overskridelse af den jydske Grændse havde det danske Cabinet ved en Circulairnote af 22de April meddelt de allierede og venskabelige Magters Repræsentanter i Kjøbenhavn Underretning om denne Begivenhed og samtidigt udtalt det Haab, at Magterne maatte skjønne Øjeblikket kommet til ved deres Intervention at føre de svævende Fredsunderhandlinger til en lykkelig Ende. Ved Rigstroppernes fiu paafulgte Indmarche i Jylland fandt vor Regjering sig yderligere foranlediget til gjennem sine Gesandter i Petersborg og Stokholm at gjøre indtrængende Forestillinger hos det russiske og svenske Cabinet. Under 10de Maj paalagdes det saaledes førstnævnte Gesandt at fremhæve det Beklagelige i, at der ved Tydsklands Fremfærd atter fremkaldtes nye, alvorlige Hindringer for Fredens snarlige Gjenoprettelse, og i Continuation med det i den tidligere omtalte Depeche af 26de April Udviklede at udtale, at vor Konge følte sig overbevist om, at Kejseren, bevæget ved den Opoffrelse, hvormed Danmark forsvarede sin Ret og den legitime Magts hellige Principer, ikke vilde afholde sig

Den danske Regjerings Skridt i Anledning af de fjendlige Troppers Overskridelse af den jydske Grændse.

fra at bruge sin mægtige Indflydelse for at lade vort Land gaae lykkeligt ud af en Stilling, der paalagde det saa store Offre. For Sverigs Vedkommende var ved de fjendlige Troppers Overskridelse af Jyllands Grændse den casus belli indtraadt, med Hensyn til hvilken den svenske Regjering det foregaaende Aar bestemt og uden Forbehold af Andres Medvirkning havde erklæret sig. Man var vel i Sverig meget forbittret over Preussens Forhold, da dette Lands Udenrigsminister havde afgivet den bestemte Erklæring til den svenske Gesandt i Berlin, Baron d'Ohson, at de tydske Tropper ikke vilde overskride den jydske Grændse; men denne Stemning var dog ikke stærk nok til at fremkalde en Deltagelse i vor Krig fra Sverigs Side uden andre Magters Medvirkning, og det svenske Cabinet havde i Anledning af den ovenfor nævnte Circulairnote af 22de April ikke tilbageholdt den Udtalelse, at den utilstrækkelige Hjælp, man vilde kunne yde Danmark, ikkun vilde skade vor Sag istedetfor at gavne den, da Tydskland langtfra at give efter for Trudslerne blot end yderligere vilde forøge Antallet af de Tropper, som vare bragte i Anvendelse mod os. Ikke desto mindre paalagdes det under 11te Maj vor Gesandt i Stokholm, Kammerherre Bille, paany at udtale for den svenske Regjering, at vor Konge nærede det sikkre Haab, at Kong Oscar, ledet af Ønsket om at holde Kampen om Slesvig indenfor dette Hertugdømmes Grændser, vilde gjenkalde i Tydsklands Erindring Betydningen og Conseqventserne af hans Declaration af Maj forrige Aar, og at den kongelige Regjering ikke tvivlede paa, at Sverig betragtede denne Declaration som ufravigeligt bindende og vilde vide at opfylde de Forpligtelser, som det med de skandinaviske Nationers Bifald og hele Europa som Vidne havde paataget sig.

Endskjøndt disse Bestræbelser for om muligt fra de allierede og venskabelige Magters Side at hidføre en activ Indskriden til Gunst for os ikke bleve kronede med Held, saa forbleve den danske Regjerings Forestillinger dog ikke ganske uden Resultat, idet de bleve den nærmeste Foranledning til det tidligere omtalte, af Frankrig i vor Interesse gjorte Skridt hos det storbritanniske Cabinet, og endvidere, som vi senere skulle see, bragte Rusland til at indtage en mere uforbeholden Stilling med Hensyn til vor Sag. Heller ikke kan det betvivles, at den almindelige Misbilligelse, som den tydske Hærs Indrykning i Jylland fandt hos de allierede og venskabelige Magter, var den væsenligste Aarsag til denne Hærs langsomme og lidet energiske Operationer, ligesom denne Misbilligelse ogsaa maatte gjøre den preussiske Regjering betænkelig ved atter at forlade den Forsonlighedens Vej, som den, om end af andre Grunde, havde troet at maatte slaae ind paa. Den tydske Nationalforsamlings Opraab til det tydske Folk om at skaffe Rigsforfatningen Anerkjendelse og Gyldighed havde allerede baaret blodige Frugter, i Sachsen og i selve Preussen var det allerede kommet til alvorlige Gadekampe, og de anarchiske Tilstande syntes stedse at ville gribe videre om sig; for Preussen maatte det under saadanne Forhold være end mere magtpaaliggende at naae en fredelig Overenskomst med Danmark, og det preussiske Cabinet havde derfor, efter igjennem Baron Meyendorff at være blevet underrettet om den danske Regjerings ved Skrivelsen af 5te Maj for Dagen lagte fredelige Dispositioner, ikke taget i Betænkning at gaae et væsenligt Skridt videre i denne Retning, idet den preussiske Conseilpræsident og Udenrigsminister, Grev Brandenburg, formeligt havde udtalt sig desangaaende i en Note til Baron Meyendorff af 9de Maj. I dette Actstykke, som Baron d'Ungern

Note fra Grev Brandenburg til Baron Meyendorff af 9de Maj.

Sternberg den 12te Maj bragte til den danske Regjerings Kundskab, betonedes først Uhensigtsmæssigheden af en simpel, foreløbig Standsning af Fjendlighederne under den daværende Tingenes Tilstand; den Uvished, i hvilken de krigsførende Magters Undersaatter vilde holdes under en saadan, og den frie Mark, som den vilde aabne for Intriguer af dem, som kunde have Interesse af en Gjenoptagelse af Fjendlighederne, vilde være Motiver, som ikke mindre end Erfaringen fra den sidste Vaabenstilstand maatte bringe Regjeringen til at erkjende Nødvendigheden af at komme til en hurtig Afslutning af den endelige Fred. Det første Skridt for at naae dette Maal syntes at maatte være Afsendelsen til Berlin af en dansk Befuldmægtiget, der maatte bemyndiges til at gjøre og modtage Forslag, hvis forskjellige Punkter, engang vedtagne der, vilde være at sende til London for der under den mæglende Magts Medvirkning at blive optagne i en definitiv Fredstractat. Trods de Begivenheder, som havde fundet Sted efter Vaabenstilstandens Ophør, og som i flere Henseender havde modificeret Preussens Stilling, vilde Regjeringen ikke desto mindre være beredt til at gjenoptage Forhandlingerne paa den Basis, som var bleven vedtaget i Frankfurt imellem den provisoriske Centralmagts Minister, Hr. Gagern, og den derværende, engelske Gesandt, Lord Cowley, saaledes som den var bleven formuleret og defineret i Gagerns Note til Lord Cowley af 3die Februar; det fastslaaede Princip om Slesvigs constitutionelle Uafhængighed saavel af Danmark som af Tydskland maatte Regjeringen endnu stedse betragte som dannende det Minimum af Fordringer, den følte det som sin Pligt at fremsætte i Tydsklands Navn. Regjeringen vilde være meget tilbøjelig til at tage Initiativet til en Fredsslutning, der kunde harmonere med dens Ønsker og Interesser, men den kunde i saa Henseende ikke skille

sig fra de øvrige tydske Stater, som vare indviklede i Krigen. Det kunde maaske blive umuligt at lade Underhandlingerne blive længere i Hænderne paa Centralmagten, men Regjeringen troede, at den i saa Fald med Lethed vilde blive istand til at bevæge de af de tydske Cabinetter, hvis Stilling gav dem en vægtig Stemme, til at vedtage Fredsbetingelserne paa den omhandlede Basis.

Den Modsigelse, der unægtelig fandt Sted imellem de af den preussiske Regjering tilkjendegivne, fredelige Hensigter og den effectuerede Indmarche af Rigstropperne i Jylland, og som, mildest fortolket, maatte antages at hidrøre fra den Anomali, som herskede i alle Tydsklands politiske Forhold, og fra den Omstændighed, at General Prittwitz, som undergiven Centralmagtens Befalinger, ikke længere havde troet at kunne være dennes Ordrer overhørig, havde ikke kunnet Andet end indgyde Baron Meyendorff en Frygt for, at de igjennem ham indledede Forhandlinger ikke vilde føre til noget Resultat, og han fandt sig derfor foranlediget til atter under 12te Maj at tilskrive Baron d'Ungern Sternberg for at paavirke den danske Regjering til at skynde sig med at sende en Befuldmægtiget til Berlin. Han udviklede, at Opløsningen af den tydske Nationalforsamling var forestaaende, at Centralmagtens Tilværelse snart efter vilde være endt, at Preussen beredte sig til i hele Tydskland at bekjæmpe Revolutionen, der bares af Frankfurterforsamlingens Doctriner og Indflydelse, at Dresden var betvunget, og at Kongeriget Sachsen snart vilde være pacificeret, og han udtalte fremdeles sin Overbevisning om, at Preussen, provisorisk stillet i Spidsen for Tydskland, vilde vide at retablere Ordenen der overalt, hvor de revolutionaire Bevægelser maatte komme til Udbrud; det var under denne Omvexling i den tydske Politik, at en Underhandling

burde søges optaget, da det var det Moment, hvor Preussen vilde være mest tilbøjeligt til at lade det komme til en Afslutning, som tillod det at trække sine mod Danmark engagerede Tropper tilbage.

Inden denne Depeche kom til det danske Cabinets Kundskab, havde dette imidlertid allerede fattet sin Beslutning. Vel erkjendte den danske Regjering Muligheden af, at Preussen kunde have andre Hensigter end dem, det udtalte, men den troede dog ikke at turde undlade at benytte en Lejlighed og et Øjeblik, som syntes gunstigt for en endelig Løsning af Stridsspørgsmaalet; vel maatte det ansees som en Ulempe at etablere nye Underhandlinger i Berlin samtidigt og jevnsides med de allerede i London bestaaende, men dette maatte dog betragtes som en uundgaaelig Følge af de indre, tydske Forholds Udvikling, og i hvert Fald maatte det være vor Regjering om at gjøre at give Beviser paa sin Tilbøjelighed til Fred. Den fandt saaledes al Opfordring til at opfylde det af Grev Brandenburg udtalte Ønske om Afsendelsen af en kongelig Befuldmægtiget til Berlin og underrettede allerede den 13de Maj Baron d'Ungern Sternberg om denne sin Beslutning; da netop ved denne Tid Befuldmægtigede fra forskjellige, tydske Stater efter Preussens Indbydelse vare ifærd med at samle sig i Berlin for at forhandle om en ny Forfatning for Tydskland, troede vor Regjering samtidigt at burde fremsætte det Ønske, at ogsaa vor Konge i sin Egenskab som Hertug til Holsten og Lauenborg maatte blive sat istand til ved en Befuldmægtiget at deltage i disse Forhandlinger. Førelsen af de forestaaende Underhandlinger var det Regjeringens Hensigt at betroe til Kammerherre, Baron C. Plessen, men da det igjennem den herværende, russiske og engelske Gesandt bragtes til dens Kundskab, at man i Berlin helst saa Kammerherre Reedtz som Under-

Den danske Regjering beslutter at afsende en Befuldmægtiget til Berlin; Kammerherre Reedtz bestemmes hertil.

handler, rettedes der under 14de Maj en Opfordring til Denne i saa Henseende med Anmodning om, at han, der dengang opholdt sig paa Palsgaard, snarest vilde give Møde i Kjøbenhavn.

Efterat Baron Meyendorff havde erholdt Underretning om den danske Regjerings Beslutning, meddelte han strax yderligere Baron d'Ungern Sternberg, at det var Grev Brandenburgs Hensigt at lade de tydske Troppers Bevægelser i Jylland standse, og at en saadan Standsning efter Grevens Yttringer til ham utvivlsomt vilde finde Sted, selv om de Stater, der havde anerkjendt den tydske Rigsforfatning, ikke maatte ville underlægge deres Tropper General Prittwitz's Befaling. Han udtalte, at den danske Afsending vilde blive modtaget med Glæde i Berlin, hvad enten han kom for at underhandle om Freden eller om en Vaabenstilstand paa Basis af Lord Palmerstons Forslag, og at Preussen vilde forhandle med ham saavel i sit eget som i Sachsens, Hannovers og Bajerns Navn. — Det var imidlertid ikke alle Efterretninger fra Berlin, der løde saa beroligende og lovende for et heldigt Udfald af de forestaaende Underhandlinger. I en Indberetning fra den svenske Gesandt i Berlin til Cabinettet i Stokholm, hvilken igjennem Kammerherre Bille bragtes til den danske Regjerings Kundskab, havde Baron d'Ohson saaledes i Anledning af Grev Brandenburgs Note af 9de Maj aabent udtalt, at det var Preussens Maal at fjerne Slesvig saa meget som muligt fra Danmark og kun at lade Kongen beholde en Skygge af Souverainitet tilbage over dette Hertugdømme, at det vel var Preussen magtpaaliggende at slutte Fred, men kun paa fordelagtige Betingelser, som maatte egne sig til at tilfredsstille de tydske Patrioter i Hertugdømmerne og den offenlige Mening i Tydskland, og at det for Øjeblikket saa bort fra sine Handelsinteresser, da det haabede til-

dels at kunne holde sig skadesløst; Preussen og de andre tydske Stater vilde imidlertid uden Tvivl see sig forstyrrede i deres Planer, dersom Danmark, naar det fandt de Betingelser, man vilde paalægge det, for haarde, roligt fandt sig i Jyllands Occupation og holdt sig til Defensiven paa Øerne, idet det vedblivende hindrede al Handel fra tydske Havne.

Omtrent ved denne Tid havde den danske Regjering erholdt Underretning om det Skridt, Frankrig havde gjort i London til Gunst for os. Frankrig var vel for en Del absorberet af indre Vanskeligheder og af de italienske Anliggender, men den fra Ruslands Side skete Anerkjendelse af den franske Republik var dog en Begivenhed, der syntes at berettige til Udsigten til en for os heldbringende, større Samvirken imellem disse to Magter. Under Paavirkning af den alvorlige Tvivl, der var vakt hos det om Oprigtigheden af de af den preussiske Regjering tilkjendegivne, fredelige Hensigter, fandt det danske Cabinet derfor Anledning til under 20de Maj at tilstille den kongelige Gesandt i Paris, Grev Moltke, en Depeche, hvori det udtalte sig om Preussens vedvarende Utilbøjelighed til at give Afkald paa sine Prætensioner paa Slesvig, om denne Magts sandsynlige Planer og om det Nødvendige i, at Frankrig for at forebygge disse traadte alvorligt op. og hvori det endvidere fremhævede, at alle diplomatiske Skridt under de herskende, indre Tilstande i Tydskland vilde være frugtesløse, naar de manglede behørig, materiel Understøttelse.

Den Kammerherre Reedtz tildelte Instrux.

Imidlertid var Kammerherre Reedtz den 17de Maj indtruffet i Kjøbenhavn og havde der den følgende Dag modtaget den for ham udfærdigede, kongelige Fuldmagt samt en udførlig Instrux, hvis Indhold hovedsagelig var følgende: Efter en Recapitulation af Hovedpunkterne i den Rækkefølge af Begivenheder, der nær-

mest havde maattet influere paa Danmarks Politik, og igjennem hvilke denne var bragt paa det Stadium, hvori den nu befandt sig, paalagdes det først Kammerherre Reedtz efter Ankomsten til Berlin hos den preussiske Udenrigsminister at tilbagevise som ubeføjede de Beskyldninger, Hr. Gagern i en Circulairnote af 24de April og i en General Prittwitz samme Dag tilstillet Ordre angaaende Jyllands Besættelse havde fremført imod den danske Regjering, nemlig at den havde foretrukket Krigen for fortsatte Underhandlinger, for hvilke dens egne Forslag dannede Grundlaget, at den var afveget fra sit Fredsforslag, saasnart Centralmagten havde antaget det, og at den havde gjort sit Samtykke til Forlængelse af Vaabenstilstanden afhængigt af overdrevne og krænkende Betingelser samt forsmaaet de i den mest forsonlige Aand tilbudte Midler til at forebygge et Gjenudbrud af Fjendlighederne. Med Hensyn hertil skulde han bemærke, at vor Regjering i Formuleringen af sin Fredsbasis aldrig havde opstillet Slesvigs Selvstændighed med en særskilt Forfatning uden med udtrykkeligt Tilføjende, at et saadant Arrangement selvfølgelig maatte holdes i Samklang med Grundprincipet: Slesvigs evige og uopløselige Forbindelse med Kongeriget Danmark i en politisk Enhed; saaledes var Basis formuleret i Instruxen for vore Underhandlere i London, og saaledes var den endelig ogsaa i Slutningen af Januar Maaned ved vor Befuldmægtigede i Frankfurt, Baron Dirckinck-Holmfeld, fortroligen bleven meddelt Understatssecretair Biegeleben i en Verbalnote, der var kommen Hr. Gagern ihænde, inden Denne ved sin Skrivelse af 3die Februar underrettede Lord Cowley om Antagelsen af det fra engelsk Side opstillede Fredsgrundlag, og altsaa maatte have gjort det utvivlsomt for ham, at den af Centralmagten saaledes antagne Basis var en anden end den af os foreslaaede I eet

Punkt maatte disse tvende Grundlag dog faae samme Betydning, nemlig deri, at en Adskillelse af Hertugdømmernes Bestyrelse med Nødvendighed maatte fremgaae af dem begge. Det var kun en saadan Adskillelse ved Indsættelse af særskilte Bestyrelser i Hertugdømmerne, som den danske Regjering havde fastholdt som en conditio sine qva non for en Forlængelse af Vaabenstilstanden, hvorimod Centralmagten ikke blot havde nægtet dette med dens egen Basis stemmende Forlangende, men endog i fuldkommen Strid hermed egenmægtigen havde tilladt sig at indsætte en ny Fællesbestyrelse for Hertugdømmerne, og det maatte derfor synes indlysende, at det ikke var denne Magt, men tvertimod Danmark, som med Grund kunde beklage sig over overdrevne og krænkende Forlangender.

Som Hovedøjemedet med hans Sendelse betegnedes det Kammerherre Reedtz, at han skulde søge at komme overens med den preussiske Regjering om de væsenligste Vilkaar for Freden, og at han tillige skulde bestræbe sig for om muligt at bevirke Afsluttelsen af en Vaabenstilstand. Hvad det første Punkt angik, da vilde Muligheden af at komme til en fyldestgjørende, endelig Afgjørelse beroe paa, om den preussiske Regjerings Anskuelser med Hensyn til Hertugdømmet Slesvigs Stilling ligeoverfor det egenlige Kongerige Danmark kunde bringes i Samklang med de Anskuelser, som vor Regjering i Underhandlingernes Løb og med de venskabelige Magters Understøttelse havde gjort gjældende om samme Gjenstand. Forsaavidt den af Grev Brandenburg fremsatte Basis for Fredsunderhandlingerne, Hertugdømmet Slesvigs Uafhængighed saavel ligeoverfor Danmark som ligeoverfor Tydskland, altsaa maatte kunne bringes i Harmoni med disse Anskuelser, vilde der Intet være til Hinder for at gjøre den til Udgangspunkt for Underhandlingerne, men da de af Greven

brugte Udtryk vare saa omfattende, at de syntes at give den kongelige Regjering en Ret til at fordre en nøjagtigere Udvikling, saa vilde det være Kammerherrens første Opgave at forlange en saadan nærmere Forklaring, idet han derhos udtrykkeligt skulde erklære, at hans Sendelse ikke maatte betragtes som indeholdende en ubetinget Antagelse fra den kongelige Regjerings Side af en med saa svævende Udtryk betegnet Fredsbasis. Den forfatningsmæssige Selvstændighed, som vilde være at indrømme Hertugdømmet Slesvig, kunde ikke gives en Udstrækning, som vilde krænke den danske Krones velerhvervede Rettigheder; ved at Slesvig i sit Forhold til Danmark erholdt en Stilling som den, Norge indtog ved Siden af Sverig, en Sammenligning, som undertiden havde været fremsat, vilde der være grundet Fare for, at Tydskland saaledes udvidede sin Indflydelse Nord for sin egenlige, politiske Grændse, at Freden kom til at indeholde Spiren til en virkelig Erobring, der lige saa meget vilde stride mod de tractatlige Garantier, hvoraf den danske Krone var i Besiddelse, som imod de almindelige, europæiske Interesser. Foruden Regentens Person var der visse vigtige Forhold, som nødvendigen maatte være fælles for Kongeriget og Hertugdømmet, og der henvistes i saa Henseende i Instruxen til de af Statsraadet vedtagne Grundtræk for Slesvigs fremtidige, forfatningsmæssige Stilling, idet der samtidigt udtaltes det Haab, at Kammerherre Reedtz uden Vanskelighed vilde kunne godtgjøre, at det var i bemeldte Hertugdømmes egen, velforstaaede Interesse, at disse Forhold forbleve fælles, og at nogle af dem, saasom Hær og Flaade samt Repræsentation i Udlandet, ikke kunde blive Gjenstand for særegen Forvaltning uden til største Fare for det danske Monarchies Existents; med Hensyn til den nærmere Organisation af de fælles Anliggender og Slesvigs

egne, indre Forhold maatte det iøvrigt være en Selvfølge, at han ikke med Bestemthed vilde kunne yttre sig derom, da Alt, hvad der kunde henregnes hertil, først vilde kunne bringes til Afgjørelse ved den endelige Ordning af den slesvigske Forfatning.

Hvad Spørgsmaalet om Afsluttelsen af en Vaabenstilstand angik, da henvistes der med Hensyn til de Betingelser, hvorpaa Regjeringen vilde kunne indlade sig, til den Baron d'Ungern Sternberg tilstillede Note af 30te April og Lord Palmerstons Protocoludkast af 9de Maj, idet der tilføjedes, at Hr. Bunsen neppe vilde blive bemyndiget til at antage sidstnævnte Forslag, og at der derfor ikke var noget Haab om en foreløbig Overenskomst, medmindre det maatte lykkes Kammerherre Reedtz at tilvejebringe et saadant efter Omstændighederne gunstigt Resultat ved directe Forhandlinger med det preussiske Cabinet, som for Øjeblikket paa Grund af Preussens hele, politiske Stilling, navnlig i Forhold til den tydske Bevægelse, muligen mere end ellers kunde være tilbøjeligt til at lade Danmark vederfares Retfærdighed. Sluttelig bemærkedes, at det var uomgængelig nødvendigt, at alle vedtagne Stipulationer nøjagtigt og fuldstændigt opfyldtes af Medcontrahenten, og at den kongelige Regjering kun kunde finde fyldestgjørende Garantier herfor i Blokaden af de fjendlige Havne, der som Følge heraf ikke vilde kunne ophæves, førend de fjendlige Tropper vare rykkede Syd for den Demarcationslinie, som maatte blive fastsat. Ved ethvert Tilsagn om Blokadens Ophævelse anbefaledes der ham derfor den største Forsigtighed, ligesom det særligt fremhævedes, at en mindre, men sand Fordel, som man erholdt fuldkommen Sikkerhed for at opnaae, altid vilde være at foretrække for en større, for hvis fuldstændige Erhvervelse der ikke kunde opnaaes fuldkommen Betryggelse.

Den 20de Maj afrejste Kammerherre Reedtz over

Wismar til Berlin, hvor han ankom den 22de og strax skriftligt anmeldte sin Ankomst for Grev Brandenburg, hvem han tillige tilstillede en ham medgiven, under 20de Maj udfærdiget Skrivelse fra den danske Conseilpræsident og Udenrigsminister, Grev Moltke. I denne Skrivelse udtaltes det, at Hs. Majestæt Kongen i Berliner-Cabinettets Forslag om Afsendelsen af en Befuldmægtiget til Berlin kun saa et Bevis paa en fredelig, med hans egen overensstemmende Tænkemaade og derfor ikke havde taget i Betænkning at gaae ind paa dette Forslag, idet han havde overdraget Kammerherre Reedtz at begive sig til Berlin for med den eller de Befuldmægtigede, som Hs. Majestæt Kongen af Preussen maatte udnævne i samme Øjemed, at fastsætte Artikler, der kunde tjene til Grundlag for Freden og senere ved den mæglende Magts Bistand kunde forvandles til en definitiv Overenskomst. Idet Kammerherre Reedtz saaledes var bemyndiget til at modtage og svare paa de Forslag, som maatte blive gjorte, var det paa den anden Side paalagt ham at forlange en klar Fremstilling af det preussiske Hofs Anskuelser i Henseende til det af den storbritanniske Udenrigsminister foreslaaede Fredsgrundlag, et Grundlag, hvorpaa den danske Regjering havde erklæret sig villig til at gaae ind under Forudsætning af, at det af Preussen og Tydskland blev opfattet i en Betydning, som lod sig forene med den politiske Union, som altid havde bestaaet mellem Hertugdømmet Slesvig og det egenlige Kongerige Danmark. Forsaavidt dette maatte være det preussiske Cabinets Hensigt, da vilde det neppe falde vanskeligt at fastsætte Principerne for de Forhold og Institutioner, som udgjorde denne Unions Væsen og følgelig maatte vedblive at være fælles, uden at præjudicere den Uafhængighed, som iøvrigt vilde blive indrømmet Hertugdømmet Slesvig i Alt, hvad der angik

Skrivelse af 20de Maj fra den danske Conseilpræsident, Grev Moltke, til Grev Brandenburg.

dets Bestyrelse og indre Lovgivning. Angaaende disse Punkter anmodedes Grev Brandenburg om at yttre sig, for at Hr. Reedtz strax kunde være istand til at bedømme, om Sagen for nærværende Tid kunde blive afgjort til de interesserede Parters Tilfredshed, og endelig udtaltes det Haab, at Afsendelsen af denne Befuldmægtigede væsenligt vilde bidrage til at gjøre Tilnærmelsen imellem de tvende Hoffer mere fortrolig, og at i hvert Tilfælde deres forenede Anstrængelser for at standse Blodsudgydelsen ikke længere vilde forblive frugtesløse.

Situationen Berlin ved Kammerherre Reedtz's Ankomst dertil.

Hverken paa Ankomstdagen eller den følgende Dag saa Kammerherre Reedtz nogen af de preussiske Statsmænd, men de Efterretninger, han erholdt igjennem Samtaler med de venskabelige Magters Gesandter, vare kun lidet opbyggelige og gave ham kun en ringe Forhaabning om for Øjeblikket at komme til noget tilfredsstillende Resultat med Underhandlingerne. Bruddet mellem Preussen og Frankfurt var vel fuldstændigt; de af Nationalforsamlingen den 10de Maj tagne Beslutninger om en alvorlig Optræden ligeoverfor den preussiske Regjering i Anledning af de preussiske Troppers Indmarche i Kongeriget Sachsen og om en kraftig Understøttelse af Folkets Bestræbelser for en Gjennemførelse af Rigsforfatningen havde bevæget Preussen til at kalde sine Deputerede tilbage og nedlægge en bestemt Protest imod Gyldigheden af Forsamlingens yderligere Beslutninger samt til endelig under 18de Maj at udtale for Centralmagten, at den preussiske Regjering vilde tage Underhandlingerne med Danmark udelukkende i sin egen Haand, og at det som Følge deraf vilde blive tilkjendegivet saavel Hr. Bunsen som General Prittwitz, at de angaaende deres videre Forhold for Fremtiden kun havde at modtage Befalinger fra selve den kongelige Regjering. Efter hvad der meddeltes Kammer-

herre Reedtz, virkedes der imidlertid i Preussen i Retning af at fremme de tydske Enhedsideer, og man nærede Haabet om, uafhængig af Centralmagten, at sætte Kejserkronen paa dets Konges Hoved; Grev Brandenburg var vel selv moderat, men endel yngre Mænd i Regjeringen førte stedse Ordet om Tydsklands Enhed og om, at der kun kunde være Tale om en ærefuld Fred og en saadan, hvorved Tydskland erhvervede Søhavne og en Del af den danske Flaade. Skjøndt den franske Gesandt i Berlin havde gjort meget stærke Forestillinger hos den preussiske Regjering om at gjøre Ende paa Krigen, havde Grev Brandenburg ikke desto mindre i en Note af 18de Maj til Lord Westmoreland aldeles forkastet Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj og erklæret kun at ville rømme Jylland imod en Ophævelse af Blokaden og en Udlevering af de opbragte Skibe; senere da Lord Westmoreland havde besvaret denne Note og deri tillige berørt Amnestispørgsmaalet, havde Grev Brandenburg dog mundlig bemærket, at Sagen derved forandredes noget, og at der muligen kunde blive Tale om en Demarcationslinie Flensborg—Tønder.

Den 24de Maj havde Kammerherre Reedtz den første Conference med Grev Brandenburg, ved hvilken Samtalen dog var af en temmelig almindelig Natur. Greven gjorde først gjældende, at han ikke kunde gaae ind paa Forslaget af 9de Maj, hvilket han betegnede som de danske Befuldmægtigedes Forslag; da han af Hr. Reedtz blev gjort opmærksom paa, at det var fra Lord Palmerston, at Forslaget var udgaaet, og at de danske Befuldmægtigede først derefter, ligesom han selv nu, vare blevne bemyndigede til at tiltræde det, hvorved altsaa hele Forholdet forandredes, lod Grev Brandenburg til at ignorere dette, nævnede uden at opholde sig derved som Demarcationslinie en Linie Syd om Flensborg til Tønder, og gik derpaa over til at tale

om Amnestispørgsmaalet. Hr. Reedtz bemærkede hertil, at Kongen vistnok ikke vilde være utilbøjelig til en Naadesact af denne Natur, men at den paa ingen Maade vilde kunne udstrækkes til Hertugen af Augustenborg, hvis Forbliven i Hertugdømmerne vilde være aldeles uforenelig med den lovlige Ordens Oprettelse der; Hertugens definitive Skjæbne vilde neppe kunne afgjøres før efter Freden, naar det maatte behage Kongen i Overensstemmelse med sine Allierede at træffe en Bestemmelse med Hensyn til Thronfølgen. Paa Hr. Reedtz's Spørgsmaal, om den Opfattelse var rigtig, at Preussen fortrinsvis ønskede at underhandle om Fredspræliminarier og navnlig paa den af Lord Palmerston opstillede Basis, yttrede Grev Brandenburg, at man vel ønskede strax at komme overens om Hovedbetingelserne for Freden, men at en forudgaaende Vaabenstilstand vel vilde være nødvendig, hvorpaa Hr. Reedtz gjentagende bemærkede, at de to Hoffers Anskuelser med Hensyn til Vaabenstilstandsbetingelserne syntes at afvige meget fra hinanden, og at han derfor troede at burde tilbageholde sin Mening herom, indtil han nærmere erfarede Preussens Hensigter med Hensyn til Fredsbetingelserne, da det maatte være afhængigt af disse, hvorvidt en fredelig Overenskomst for Tiden lod sig tilvejebringe; han vilde derfor først nærmere conferere med den preussiske Gesandt i Hannover, Friherre Schleinitz, som fra preussisk Side var udseet til at føre Underhandlingerne, og som den følgende Dag ventedes at ankomme til Berlin.

Den 26de Maj havde Hr. Reedtz en Samtale med en anden preussisk Statsmand, Grev Bülow, der kom for at meddele ham, at Hr. Schleinitz først vilde indtræffe samme Dags Aften. Ved denne Lejlighed yttrede Grev Bülow, at det preussiske Hof vilde være tilbøjeligt til at være facilt med Hensyn til Fredsbetingelserne,

dersom man fra dansk Side vilde være det med Hensyn til Betingelserne for Vaabenstilstanden, idet det var vigtigt for Preussen ikke at støde den offenlige Mening i Nordtydskland i det Øjeblik, det gik en Kamp med Syden imøde, og at man paa Grund af Preussens Stilling fandt det ønskeligt, at Vaabenstilstanden strax publiceredes, men at derimod Fredspræliminarierne foreløbigt bleve holdte hemmelige. Hr. Reedtz iagttog imidlertid stor Tilbageholdenhed ligeoverfor Grev Bülow og udtalte, at det forekom ham nødvendigt først og fremmest at enes om, hvorledes man tænkte sig Slesvigs fremtidige Stilling, og først derefter at forhandle om en Vaabenstilstand

Den første Sammenkomst mellem Hr. Reedtz og Hr. Schleinitz fandt Sted den 28de Maj, men Sidstnævnte erklærede, at han først maatte sætte sig ind i alle Sagens Detailler og gjøre sig bekjendt med Berliner-Cabinettets Anskuelser, og der hengik endnu en Uge, inden de egenlige Forhandlinger toge deres Begyndelse. Fra Grev Brandenburg modtog imidlertid vor Befuldmægtigede en Skrivelse af 31te Maj til den danske Conseilpræsident som Svar paa Dennes Skrivelse af 20de. I Skrivelsen, der var affattet i en meget forsonlig Aand, og hvori der udtaltes et fast grundet Haab om, at begge Magters alvorlige og oprigtige Bestræbelser for at hidføre en varig Fred denne Gang vilde blive kronede med et lykkeligt Resultat, bebudedes, at de formelige Conferencer uden Forhaling vilde blive aabnede under Lord Westmorelands Auspicier, saasnart Hr. Schleinitz havde modtaget sine Instructioner og havde faaet Lejlighed til at gjøre sig bekjendt med Sagens Detailler, samt at den preussiske Befuldmægtigede da ikke vilde undlade efter det fra Grev Moltkes Side udtalte Ønske at fremsætte for Hr. Reedtz det preussiske Cabinets Anskuelser med

Skrivelse af 31te Maj fra Grev Brandenburg til Grev Moltke.

Hensyn til den foreslaaede Palmerstonske Fredsbasis. Denne af Tydskland antagne Basis, nemlig Slesvigs Uafhængighed i Henseende til Bestyrelse og Lovgivning saavel ligeoverfor Tydskland som ligeoverfor Danmark, holdt den preussiske Regjering endnu fast ved, og Grev Brandenburg tog ikke i Betænkning at udtale, at det preussiske Cabinet opfattede denne Basis saaledes, at paa den ene Side den politiske Union, som altid havde bestaaet mellem Hertugdømmet Slesvig og Kongeriget Danmark i egenlig Forstand, og paa den anden Side de eventuelle Arvefølgerettigheder lodes urørte. Dog udtaltes det, at det preussiske Cabinet iøvrigt ikke vilde forkaste en anden Basis, forsaavidt en saadan maatte være skikket til hurtigt og paa en gjensidig tilfredsstillende Maade at sikkre det Maal, som skulde søges naaet.

Ved at fremsende denne Skrivelse til Grev Moltke bemærkede Hr. Reedtz, at der med den antydede, anden Basis kun kunde være ment Slesvigs Deling, da Hr. Schleinitz for ham havde fremsat den Formening, at en grundig Løsning af Vanskelighederne ikke kunde naaes uden ved Delingen; han havde imidlertid fastholdt, at en saadan Forandring af Basis var utilstedelig, og fandt netop nu en Støtte i saa Henseende hos den franske Gesandt i Berlin, Hr. de Lurde, hvem det var blevet paalagt for Berliner-Cabinettet at udtrykke den franske Regjerings Overraskelse og Misfornøjelse med, at Fredsunderhandlingerne ikke gjorde Fremskridt, og at man fra preussisk Side syntes tilbøjelig til at forlade den engang antagne Basis og gaae ind paa Delingsideen. — I sine Indberetninger til Grev Moltke om Forholdene i Berlin havde Kammerherre Reedtz iøvrigt, navnlig under 29de Maj, udførligt fremsat sine Anskuelser om Situationen og om, hvad han troede at kunne opnaae. Efter hans Formening ønskede Preussen vistnok en snarlig Afslutning af en Vaabenstilstand for

at faae den stedse mere trykkende Blokade hævet og de opbragte Skibe udleverede samt for at faae fri Raadighed over en større Del af de i Jylland og Hertugdømmerne staaende Tropper, men Frygten for at støde an mod Hærens Følelser og de tydske Enhedsideer bevirkede, at i det Mindste den største Del af Ministeriets Medlemmer ikke vilde give andet Vederlag for de anførte Goder end Jyllands Rømning. At gaae ind paa saadanne Betingelser var vel aldeles utilraadeligt, men paa den anden Side troede han, at en Demarcationslinie Flensborg—Husum vilde være uopnaaelig, hvorimod en Linie Flensborg—Tønder muligen vilde være at erholde. En Besættelse af den nordlige Del af Hertugdømmet Slesvig med danske Tropper vilde upaatvivlelig møde uovervindelige Vanskeligheder, derimod haabede han, at en Occupation af denne Del med et bestemt Antal svenske Tropper vilde blive indrømmet, medens et lige Antal preussiske Tropper besatte den sydlige Del af Slesvig; i Holsten vilde det vistnok være nødvendigt, at Preussen, som vilde have at paatage sig Executionen, beholdt en ikke altfor ringe Troppestyrke; til at erholde Fregatten Gefion tilbage var der sikkert ingen Udsigt. For Øjeblikket ønskede Rusland ikke mindre levende end England, at Krigen endtes ved en Fred eller en ikke altfor kortvarig Vaabenstilstand, og det fordrede af os, at vi skulde vise os beredvillige til at modtage nogenlunde antagelige Betingelser og paa Krigsskuepladsen afholde os fra alle aabenbart offensive og ikke som nødvendige Repressalier fremkaldte Foretagender; Frankrig ønskede ogsaa en Afslutning, og fra Østerrig kunde vi for Tiden ikke vente Andet end deltagende Yttringer. Under disse ydre Forhold, paa Grund af Felttogets Gang og endelig i Betragtning af den indre Stilling i Hertugdømmerne lod en tilfredsstillende Løsning af alle

Forviklinger ved en definitiv Fred sig ikke opnaae for Øjeblikket, og Hr. Reedtz troede derfor, at Hovedøjemedet maatte være at skabe en taalelig, foreløbig Tingenes Ordning og at forberede en beroligende Fremtid. Affattelsen af Artiklen om Slesvigs fremtidige Stilling var derfor den vigtigste, men ogsaa den vanskeligste Del af Underhandlingen; det vilde kunne opnaaes, at der ingen politisk Forbindelse kom til at finde Sted imellem Tydskland og Slesvig, men ikke, at Forbindelsen mellem Danmark og Slesvig blev erkjendt som evig og uopløselig; Definitionen af de Baand, hvorved Slesvig vilde blive knyttet til Danmark, kunde ikkun blive meget almindelig, og Udviklingen deraf maatte forbeholdes nærmere Underhandlinger; dog vilde Slesvigs Ikkeincorporation i Danmark blive at udtale. En Undersøgelse af, hvilke for Slesvig og Holsten bestaaende Fællesinstitutioner der vilde kunne bibeholdes eller maatte bortfalde, vilde bestemt blive fordret fra Preussens Side, og Baron Meyendorff insisterede paa, at vi ikke i saa Henseende stillede Sagen paa Spidsen, men levnede Udsigt til, at enkelte Fællesinstitutioner, saasom Klostrene, Sindssygeanstalten og Tugthuset vedblevo at være fælles. At bringe Alt dette fuldkomment paa det Rene paa en for Danmark fyldestgjørende Maade var for Tiden aldeles ugjørligt. Tilsidst udtaltes, at man var enig om at holde Thronfølgespørgsmaalet udenfor Sagen, men at man ønskede det stillet i Udsigt, at Kongen strax efter den definitive Freds Afslutning vilde indlede Skridt for at bringe dette Spørgsmaal til en tilfredsstillende Løsning.

I en Skrivelse af 2den Juni gjentog Kammerherre Reedtz, at Stormagterne fremfor Alt ønskede en hurtig Afslutning af Freden dels for deres Handels Skyld, dels og fornemmelig fordi de frygtede for, at Krigens Fortsættelse skulde kunne fremkalde uberegne-

lige Complicationer, og at vistnok ogsaa Preussen oprigtigt ønskede Freden, men hovedsagelig af Hensyn til dets Stilling til og Planer med Tydskland, hvori den eneste Drivfjeder til dets Handlemaade maatte søges. For at realisere Hegemoni-Ideen havde Preussen igjen iaar optaget Krigen med Danmark, og nu vilde det gjerne gjøre Ende paa den uden at støde an imod de tydske Enhedsideer; Haabet om at vinde eller Frygten for at tabe Popularitet trak Preussen hid og did, og derfor tænkte man snart paa en, snart paa en anden Combination. — Der var endnu en Sag, angaaende hvilken vor Befuldmægtigede fandt Anledning til at henvende sig til den danske Udenrigsminister, idet han nemlig udbad sig Forholdsordre om, hvorledes han ved Vaabenstilstands- og Fredsunderhandlingerne skulde stille sig ligeoverfor et Udkast til en ny Forfatning for Tydskland, der, baseret paa Frankfurter-Constitutionen og kun forandret og tillempet i Preussens Interesse, var fremgaaet som Resultat af de Conferencer, der under Preussens Auspicier vare blevne aabnede i Berlin, og som havde ført til det under 26de Mai mellem Preussen, Hannover og Sachsen afsluttede Forbund, det saakaldte Trekongeforbund. Det var i disse Conferencer, at den danske Regjering, som det vil erindres, havde fremsat Ønsket om, at Kongen i hans Egenskab af Hertug til Holsten og Lauenborg maatte blive sat istand til at deltage ved en Befuldmægtiget, et Ønske, som imidlertid var blevet uopfyldt trods Baron Meyendorffs Andragende i saa Henseende.

Yderligere Instruction for Hr. Reedtz.

Allerede strax, da den danske Udenrigsminister havde modtaget de første Indberetninger fra Hr. Reedtz om de ringe Udsigter, der vare til at opnaae et nogenlunde tilfredsstillende Resultat af Underhandlingerne, lod han ham tilgaae en Skrivelse, hvori det paalagdes ham at føre et Sprog, der uden at forlade det concilia-

toriske Gebet dog kunde danne en Modvægt imod og en værdig Modsætning til de ubeføjede og overdrevne Prætensioner, som det saa ud til, at Modpartens Forslag vilde komme til at indeholde, og der vilde kunne tjene til at berigtige de fejlagtige Forestillinger, man i Berlin syntes at gjøre sig om de Stridskræfter, vi kunde disponere over. Han skulde fremhæve den Moderation, som Danmark stedse havde vist under den det paatvungne Krig, betone, at vi stedse med Samvittighedsfuldhed havde undgaaet end mere at forstyrre det paa en saa beklagelig Maade compromitterede, gode Forhold mellem to Stater, der vare kaldede til at være naturlige Allierede, og at vi ingensinde havde gjort Brug af vor Overlegenhed tilsøes til at gjøre Landgang paa de aabne, tydske Kyster, et Maadehold, som dog fortjente at paaskjønnes af Preussen og andre nordtydske Stater. Han skulde endvidere bemærke, at det preussiske Cabinet ikke alene ganske miskjendte Oprigtigheden af vore imødekommende Skridt, naar det i Gjerningen viste sig utilbøjeligt til at gaae ind paa en for Danmark antagelig Fred, men at det ved at føre Krigen udover Slesvigs Grændser tilintetgjorde de mæglende Magters Bestræbelser, og at det ved at brandskatte og udsuge Jylland vilde bringe os i en Nødvendighed, vi hidtil havde undgaaet, og selv lægge os Nødværget i Haanden. Samtidigt fik Hr. Reedtz Tilhold om at fremskynde Underhandlingerne, selv om Udsigten til en Overenskomst maatte være nok saa ringe, da det var af særlig Vigtighed for den danske Regjering paa en eller anden Maade og mere end ved blotte Slutninger, der kun kunde have en betinget Bevisstyrke, at faae constateret, at den saakaldte Gagernske Basis var en anden end den af os foreslaaede, og at det saaledes ikke var lykkedes at udfinde et ved gjensidige Indrømmelser muligt Medium,

der kunde tjene til Grundlag for de Fredspræliminarier, man fra begge Sider havde ønsket afsluttede. Det betydedes ham, at hans Sendelse, om det end ikke kom til nogen Afslutning, dog vilde kunne faae et nyttigt Resultat, naar Grunden til, at Forsøget mislykkedes, kom til at foreligge enten i en Verbalnote eller helst tillige i en procès verbal, ved hvis Optagelse Lord Westmoreland og Baron Meyendorff maatte anmodes om at være tilstede; særdeles heldigt vilde det være, da der derved vilde vindes et Holdepunkt for videre Forhandlinger, om disse Diplomater vare at formaae til i dette Actstykke om end i ganske almindelige Udtryk at antyde, at den Gagernske—Brandenburgske Basis vilde give Slesvig en Stilling, der ifølge Tractaterne og Garantiacterne var uforenelig med dets anerkjendte Forbindelse med Danmark. I en senere Skrivelse udtaltes, at Amnestispørgsmaalet og denne Naadesacts eventuelle Udstrækning kun vilde kunne blive Gjenstand for Forhandling i Forbindelse med Negociationen om en endelig Fred, og at Kongens Tilbøjelighed til i saa Henseende at gjøre Indrømmelser nødvendigvis maatte være betinget af Beskaffenheden af de Fredsvilkaar, man bød os, og af Modpartens Evne og Villie til at bringe de vedtagne Betingelser til Udførelse. En Indrømmelse med Hensyn til at knytte Amnestispørgsmaalet til Vaabenstilstandsbetingelserne vilde blive fordærvelig for Fredsværkets Fremme, da Amnestien, naar den først var tilstaaet, vilde give Preussen et Paaskud til at overlade Hovedspørgsmaalets Afgjørelse til en directe Forhandling mellem Kongen og hans oprørske Undersaatter. Det paalagdes derfor Hr. Reedtz at iagttage den største Forsigtighed i sine Yttringer om Amnestien og dens mulige Udstrækning, og han skulde søge at sikkre sig Baron Meyendorffs bestemte Indsigelse

imod, at Amnestispørgsmaalet indblandedes i Vaabenstilstandsforholdene. Hvad disse sidste angik, da gjentog Ministeren, at der ikke var noget Hensyn, der bød os at tage til Takke med en Vaabenstilstand, som i noget væsenligt Punkt maatte afvige fra det af os antagne Palmerstonske Forslag af 9de Maj, og at vort Ønske om en Vaabenstilstand nu som tidligere fremgik af en levende Attraa efter Fred, men at den kun i Forbindelse med en Fastsættelse af Fredsgrundlaget vilde faae nogen sand Betydning.

Hvad der paa denne Tid ikke bidrog Lidet til at opmuntre det danske Cabinet til at indtage en fast Holdning ligeoverfor Modpartens Prætentioner, var de Efterretninger, som det havde modtaget om den russiske Regjerings Stilling til vor Sag, og som syntes at tyde paa, at de indtrængende Forestillinger, der vare blevne rettede til denne Regjering, ikke vare blevne ganske uden Resultat. Igjennem Baron d'Ungern Sternberg havde det nemlig erholdt Meddelelse om en Depeche af 12te Maj, som han havde modtaget fra sin Regjering, og hvori anmeldtes Ankomsten til vore Farvande af 1ste Division af den russiske Østersø-Flaade. Ihvorvel denne Sendelse neppe vilde kunne ventes at faae nogen reel Betydning for os, da dens Øjemed kun betegnedes at være det, at lette vore Troppers Retraite, naar de maatte blive nødte til at opgive Als, men kun effectivt at deltage i Kampen, naar Sjælland maatte blive angrebet, og den russiske Rigskantsler desuden efter Indberetninger fra vor Gesandt i Petersborg havde udtalt, at dette var Alt, hvad Kejseren under de nuværende Omstændigheder kunde gjøre for Danmark, og at Kejseren ikke vilde kunne paaføre Kongen af Preussen Krig i det Øjeblik, da denne Monarch sluttede sig til Rusland og Østerrig og brød med Frankfurt, saa var den dog i hvert Fald en Demonstration, hvoraf

man ventede sig en ikke ringe, moralsk Virkning. Ligeledes modtog det danske Cabinet omtrent paa samme Tid ad officiel Vej Meddelelse om en Depeche fra Grev Nesselrode til Baron Brunnow angaaende et Forslag fra den kejserlige Regjering om, at Rusland i Forening med England, Frankrig og Sverig i Berlin skulde afgive en Erklæring i det Øjemed at tilvejebringe Fjendlighedernes øjeblikkelige Ophør, Jyllands Rømning af de tydske Tropper saavelsom en Rømning af Als, hvis denne Ø muligen maatte være bleven taget af disse, samt en derpaa følgende Gjenoptagelse af Underhandlingerne paa det Standpunkt, de havde inden Krigens Gjenudbrud, og paa den af Lord Palmerston foreslaaede Basis; i Depechen var det tillige anført, at de russiske Gesandter i Kjøbenhavn og Berlin skulde følge Baron Brunnows Anvisninger i denne Sag, som om de kom fra selve Petersborg.

Da det var utvivlsomt, at den russiske Rigskantsler ved Afsendelsen af sidstnævnte Depeche endnu ikke kunde have erholdt noget Kjendskab til vore seneste, i London gjorte Forslag, til Lord Palmerstons Stilling til disse og navnlig heller ikke til Dennes Protocoludkast af 9de Maj, og det tillige syntes aabenbart, at den kejserlige Regjering ved sit Forslag havde havt for Øje at fremkalde en Tingenes Tilstand, som under de forhaanden værende Omstændigheder var saa lidet ugunstig for os som muligt, og som mest maatte svare til vore Interesser, tog den danske Udenrigsminister deraf Anledning til under 23de Maj at tilstille Baron d'Ungern Sternberg en Note, hvori han udtalte det Haab, at det kejserlige Cabinet, nu da den mæglende Magt havde foreslaaet en Demarcationslinie Flensborg—Husum, da den danske Regjering uden noget Forbehold var gaaet ind paa Protocollen af 9de Maj, og da Als endnu stedse var under den ligitime Souverains Au-

toritet, vilde yde os sin mægtige Understøttelse til at forskaffe os den mere gunstige Linie, og at det vilde forsyne Kejserens Repræsentanter med Instructioner, der maatte egne sig til at bringe Modparten til ligeledes at gaae ind paa Protocollen af 9de Maj. — Med Hensyn til den bebudede Afsendelse af den russiske Flaadeafdeling, vilde den danske Regjering endnu ikke opgive alt Haab om at opnaae en noget mere activ Optræden fra Ruslands Side til Gunst for os, og der blev derfor i en Note af 24de Maj til Baron d'Ungern Sternberg, samtidigt med at der udtaltes vor Erkjendtlighed for den lovede Sendelse, fremsat det Ønske, at Escadren maatte blive stationeret i Lillebelt til Dækning af Fyen, og at den maatte kunne anvendes til Overførelse af danske Tropper fra Jylland, dersom de maatte blive nødte til at rømme denne Provinds. — Lignende Anmodninger paalagdes det under 25de og 26de Maj vor Gesandt i Stokholm at rette til den svenske Regjering, der havde tilkjendegivet sin Beslutning om at ville slutte sig til den af Rusland i Depechen til Brunnow angivne Fremgangsmaade og om ligeledes at ville sende en svensk Flaadeafdeling til de danske Farvande.

Overvejelser i det danske Statsraad om det nærmeste Maal for Underhandlingerne.

Kammerherre Reedtz's Indberetning af 29de Maj om hans Opfattelse af Situationen og om, hvad han troede at kunne opnaae, vakte mange Betænkeligheder hos den danske Regjering, da det syntes, som om han allerede havde ladet sig intimidere ved Omstændighedernes Paavirkning og attraaede en Forandring eller Modification af den ham tildelte Instrux. Iblandt Statsraadets Medlemmer gjorde der sig forskjellige Meninger gjældende, navnlig om, hvorvidt man ved Underhandlingerne ogsaa fremdeles skulde betragte en Afslutning af Fredspræliminarierne som Hovedsagen, eller om man ikke heller først skulde søge at opnaae en Overens-

komst om en Vaabenstilstand. Denne sidste Anskuelse hævdedes navnlig af Udenrigsministeren, der befrygtede, at en Discussion om Fortolkningen af den Gagernske Basis under de forhaanden værende Omstændigheder let i højeste Grad vilde kunne compromittere et heldigt Udfald af Underhandlingerne, og for hvem følgende Betragtningsmaade i saa Henseende stillede sig som den afgjørende: At bringe dette Spørgsmaal paa Bane nu paa en Tid, hvor Lidenskaberne endnu syntes at være i en stormende Bevægelse, vilde være at vælge et Moment, hvor det neppe var muligt for Preussen, selv om det vilde det, at admittere en Fortolkning af denne Basis, hvormed vi kunde være tjente. Hvis Forsøget strandede, og man maatte gjøre en retrograd Bevægelse og indskrænke sig til en Underhandling om en Vaabenstilstand alene, da vilde Opgaven efter et saa uheldigt Præcedens være gjort endnu vanskeligere, og de paafølgende Underhandlinger om Freden vilde føres under ugunstige Indvirkninger. Begyndte Underhandlingerne derimod med Negociationen om en Vaabenstilstand, da vilde man — foruden den Fordel, at holde sig til Sagens naturligste, mest logiske og sikkreste Udvikling, foruden Lettelserne for Statskassen, Bortfjernelsen af det paa Jylland hvilende Tryk og Gjengivelsen af en Del af Slesvig til sin retmæssige Souverain eller dette Hertugdømmes Overgivelse til en neutral Magts midlertidige Beskyttelse — opnaae den væsenlige Fordel, at muliggjøre de garanterende Magters Bistand og gjøre deres Indflydelse mere frugtbringende. De allierede Magters gode Dispositioner for os kunde vel ikke betvivles, men det var paa den anden Side mere end sandsynligt, at de under de bestaaende, politiske Forhold ikke vilde overskride Grændserne af en moralsk Understøttelse, og at de ikke vilde skride ind i det slesvigske Spørgsmaal paa den

Maade, vi ønskede det; paa deres Understøttelse kunde man derimod vistnok gjøre sikker Regning, naar Forhold indtraadte, hvor deres Hjælp var mulig, og dette vilde være under en Vaabenstilstand, naar en roligere og mere lidenskabsfri Tingenes Tilstand var tilvejebragt. Saafremt det preussiske Cabinet derfor maatte være tilbøjeligt til at forlade den ved Grev Brandenburgs Note af 9de Maj betraadte Vej og til at afslutte en Vaabenstilstand, maatte man betragte dette som et Bevis paa en sand og virkelig fredelig Disposition fra dette Cabinets Side, og vor Regjerings første og vigtigste Opgave vilde da, naar det var lykkedes at komme til en Afslutning, være den, at formulere den Artikel af Fredspræliminarierne, hvor Fortolkningen af Lord Palmerstons Basis omhandledes og fastsattes, og dernæst at anmode samtlige allierede Magter om at understøtte vore Bestræbelser for at faae denne Artikel antagen fra Tydsklands Side, en Understøttelse, der forhaabenlig under de tilbagevendende, fredelige Forhold vilde vise sig heldbringende. Først naar alle Forsøg paa at jevne Sagen i Mindelighed skulde strande, vilde Øjeblikket være indtraadt for Danmark til med Udsigt til Held højtideligt at paakalde Garantierne. — Denne Betragtningsmaade kunde imidlertid saa meget mindre trænge igjennem, som der navnlig fra Krigsministerens Side nu, som ogsaa allerede tidligere, vistes en afgjort Utilbøjelighed til i det Hele taget at gaae ind paa en Vaabenstilstand, end ikke paa Basis af Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj, saalænge den for Skibsfarten gunstige Aarstid vedvarede. Der blev nemlig i saa Henseende gjort gjældende, at en Vaabenstilstand vilde berøve os det eneste Tvangsmiddel, vi havde imod Fjenden, nemlig Standsningen af hans Handel, samt det eneste Baand paa England og Rusland til at bringe dem til kraftigt at medvirke til Fredens Gjenoprettelse,

at specielt en Vaabenstilstand paa den Palmerstonske Basis vilde være en Forløber for en Deling af Slesvig, og dette end mere, hvis det kun blev en mindre Del af dette Hertugdømme, der skulde rømmes af de tydske Tropper, og hvis denne Del tilmed skulde besættes af neutrale Tropper; naar Modparten derfor ikke vilde antage en Vaabenstilstand paa den nævnte Basis, vilde der være den bedste Anledning for den danske Regjering til at tage sin Indvilligelse tilbage og afbryde hele Forhandlingen, det skulde da være, at Preussen muligen vilde indrømme, at hele Slesvig under en Vaabenstilstand besattes af neutrale Tropper, en Indrømmelse, der vilde gjøre Vaabenstilstanden nogenlunde taalelig for os.

Resultatet af disse Overvejelser blev, at det under 3die Juni blev betydet Kammerherre Reedtz, at der ikke kunde være Tale om at betegne den yderste Grændse for vore eventuelle Concessioner, før Forhandlingerne med Hr. Schleinitz ikke alene vare aabnede, men tillige saa vidt fremmede, at der i Form af en Verbalnote, procès verbal eller deslige forelaa en bestemt Udtalelse, som gav en i det Mindste summarisk Fremstilling af Hovedpunkterne og de fra preussisk Side med Hensyn til hvert især stillede Forlangender; først naar et saadant Actstykke forelaa og af Hr. Reedtz var taget ad referendum, vilde man være istand til at supplere de ham givne Instructioner med yderligere Tillæg; det fremhævedes, at hvad der i Instruxen var anført om en eventuel Afslutning af Fredspræliminarierne var Hovedsagen, hvad der var anfort om en Vaabenstilstands Afslutning derimod noget rent accessorisk. Vilde Preussen slutte en Vaabenstilstand, der ikke i noget væsenligt Punkt afveg fra Lord Palmerstons Forslag, da hørte denne Sags Afgjørelse rettest hjemme i London, hvor Forhandlingen var begyndt; men dette forhindrede dog ikke, at den formelle Behandling af Sagen, hvis

Preussen maatte ønske det, kunde fuldbyrdes i Berlin. Isolerede Vaabenstilstandsforslag paa en forandret Basis vilde han uden Anstød kunne tilbagevise som noget hans Sendelse og det preussiske Cabinets Indbydelse Uvedkommende, og kun i Forbindelse med Forslag til Fredspræliminarier, naar disse maatte skjønnes antagelige, maatte han ansee sig bemyndiget til at modtage nye Forslag til en Vaabenstilstand. Det paalagdes ham fremdeles strax efter Forhandlingernes Aabning at forlange den forventede Udtalelse med Hensyn til Forstaaelsen fra Preussens Side af den omhandlede Fredsbasis og iøvrigt, naar denne blev formuleret paa en for os nogenlunde tilfredsstillende Maade, at tage ethvert accessorisk Forslag ad referendum, forsaavidt det uden at forrykke den opstillede Basis mere eller mindre kunde tjene til Fredsværkets Fremme; dersom han med Hr. Schleinitz's Samtykke kunde formaae en eller flere af de garanterende Magters Gesandter til at overvære Forhandlingerne, da vilde dette være en stor Vinding for vor Sag. Endelig gaves der Hr. Reedtz Tilhold om, at han for iforvejen at imødegaae enhver ubeføjet Indvending imod offensive Bevægelser fra vor Side skarpt og bestemt skulde anke over den Modsætning, der fandt Sted imellem de fra preussisk Side udtalte, fredelige Dispositioner og de tydske Troppers Optræden i Jylland, et Forhold, som det danske Cabinet tillige fandt sig foranlediget til at paatale i en Circulairskrivelse til de allierede og venskabelige Magters Gesandter i Kjøbenhavn.

Umiddelbart efterat ovennævnte Skrivelse var afsendt til Hr. Reedtz, modtog man imidlertid i Kjøbenhavn Efterretninger fra London, som syntes at tyde paa, at Lord Palmerstons Jalousie var vakt, at saavel han som Baron Brunnow vare mindre vel tilfredse med, at Forhandlingerne vare forlagte til Berlin,

og at de betragtede Underhandlingerne i London som suspenderede, indtil Udfaldet af Kammerherre Reedtz's Sendelse forelaa. Selv om det preussiske Cabinet skulde dele denne Betragtning, hvorpaa Meddelelser fra Berlin til London syntes at tyde, vilde der, hvor vigtige end de Hensyn vare, som gjorde det ønskeligt for os at fastholde de egenlige Vaabenstilstandsunderhandlinger i London, dog kunne indtræde Combinationer, hvor overvejende Grunde maatte tilraade at tilendebringe denne Del af Underhandlingerne i Berlin, og Hr. Reedtz bemyndigedes derfor under 4de Juni til momentant at see bort fra det nærmeste og hovedsagelige Øjemed for hans Sendelse og den ved Noterne af 9de og 20de Maj fremkaldte Underhandling samt til at rette sine Bestræbelser paa at istandbringe en Vaabenstilstand, stemmende saavidt muligt med Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj; dog maatte han ikke lade sig henrive til afgjørende Concessioner, da Lord Palmerston efter vore Befuldmægtigedes Overbevisning var gunstigt stemt for vor Sag. — Samtidigt paalagdes det vor Gesandt i London ikke at forsømme nogen Lejlighed for at tydeliggjøre Lord Palmerston Anledningen til og Øjemedet med den separate Underhandling i Berlin, der ikke maatte opfattes anderledes end som underordnet Hovedunderhandlingen i London; han skulde fremhæve, at efter de Meddelelser, Lord Palmerston havde beordret Sir Wynn at gjøre, og efter denne Gesandts ivrige Bestræbelser for at bevirke Hr. Reedtz's Afsendelse til Berlin maatte den danske Regjering være overtydet om at have handlet i fuldeste Overensstemmelse med det engelske Cabinets Ønske og i selve Fredsværkets Interesse.

Den 4de Juni, altsaa forinden Kammerherre Reedtz endnu havde modtaget Svaret paa sin Indberetning af 29de Maj, havde han den første, virkelige Conference

med Friherre Schleinitz i Nærværelse af Lord Westmoreland. Først anmodede Hr. Schleinitz vor Befuldmægtigede om at meddele ham sit Forslag, men paa Dennes Vægring i saa Henseende forelagde han en den 3die Juni dateret Memoire, hvori det preussiske Cabinet i Anledning af den til det stillede Opfordring uforbeholdent udtalte sig om, hvorledes det forstod den af Lord Palmerston foreslaaede Fredsbasis, og nærmere præciserede de Betingelser, som efter dets Formening burde være bestemmende med Hensyn til Hertugdømmet Slesvigs politiske Stilling. Der udtaltes saaledes, at den politiske Union, som skulde bevares imellem Danmark og Slesvig, ikke paa nogen Maade skulde præjudicere Arvefølgespørgsmaalet og Agnaternes eventuelle Rettigheder, samt at der skulde tilstaaes Slesvig en repræsentativ Constitution, som sikkrede det en fuldstændigt uafhængig Lovgivningsvirksomhed, en fra Danmark fuldstændigt adskilt, indre Administration med indfødte Embedsmænd og en fuldkomment selvstændig Finantsforvaltning, hvorimod Hertugdømmet ikke skulde have nogen særlig, diplomatisk Repræsentation, men i denne Henseende skulde betragtes som en integrerende Del af Danmark. Som Bidrag til Hæren skulde Slesvig stille et selvstændigt, af indfødte Officerer commanderet Corps, hvis Størrelse engang for alle skulde fastsættes, og som i Fredstid stedse skulde være disloceret i Hertugdømmet, der ikke maatte betrædes af danske Tropper uden med den slesvigske Lovgivningsmagts Samtykke; ingen Slesviger skulde kunne tvinges til at tjene i Marinen, men til Flaaden og de maritime Etablissementer skulde Hertugdømmet yde et vist, nærmere fastsat Pengebidrag. Sluttelig var der anført, at Forbindelsen imellem Slesvig og Holsten i visse Henseender saavidt muligt skulde søges opretholdt; Hertugdømmerne skulde have et fælles Told- og Handelssystem, ligesom

Conferencen den 4de Juni. Den preussiske Memoire af 3die Juni.

ogsaa Universitetet i Kiel, den øverste Domstol, Brandassurancevæsenet, Ridderskabets nexus socialis og Døvstummeinstitutet skulde vedblive at være fælles.

Der forelaa vel saaledes endelig en tydelig Udtalelse om, hvad det var, Tydskland tilsigtede, og hvorledes det preussiske Cabinet i dette Øjemed vilde, at den Palmerstonske Fredsbasis skulde fortolkes, men denne Fortolkning var imidlertid lige saa meget i Strid med det danske Monarchies Interesse, som uoverensstemmende med de garanterende og venskabelige Magters Erklæringer og Yttringer. Under de nuværende Forhold turde man neppe haabe, at Preussen vilde slaae noget Væsenligt af i sine Prætensioner, og Hr. Reedtz bestyrkedes derfor end mere i den Overbevisning, at en fyldestgjørende Ordning af Slesvigs Forhold til Danmark aldeles ikke vilde kunne bevirkes uden ved Hjælp af de garanterende Magters Deltagelse i Underhandlingerne. Foreløbigt troede han at burde afholde sig fra enhver bestemt Yttring om de enkelte Punkter i Memoiren og indskrænke sig til kun i Almindelighed at bemærke, at de fremsatte Forslag ikke vilde kunne tiltrædes af den danske Regjering uden ganske væsenlige Forandringer, ligesom han ansaa det for rettest ogsaa ved de paafølgende Conferencer i det Hele at holde sig paa et negerende Standpunkt, indtil han havde modtaget nærmere Instructioner.

Conferencen den 6te Juni.

Den 6te Juni fandt atter en Conference Sted, ved hvilken Vaabenstilstanden bragtes paa Bane, men som dog nærmest kun maatte betragtes som en forberedende Udvexling af Ideer. Hr. Schleinitz udtalte først, at Preussen ikke kunde gaae ind paa Forslaget af 9de Maj, og tilbød Jyllands Rømning som Vederlag for Blokadens Ophævelse og Udleveringen af de opbragte Skibe; men da vor Befuldmægtigede svarede, at man i saa Fald kunde have sparet sig Ulejligheden

med at lade ham afgaae til Berlin, ledede han strax Talen hen paa en Demarcationslinie Flensborg—Tønder; med Hensyn til Besættelsen af den nordlige Del af Slesvig under Vaabenstilstanden bemærkede Hr. Schleinitz, at hverken danske eller svenske Tropper kunde admitteres, men muligen nok et tilstrækkeligt Corps af indfødte Slesvigere. Hvad Slesvigs Regjering under Vaabenstilstanden angik, da omtaltes to Combinationer, nemlig enten at vor Konge udnævnte en saadan for den nordlige Del af Slesvig, og Preussen en lignende for den sydlige Del, eller at der udnævntes en fælles Regjering for hele Hertugdømmet saaledes, at den kom til at bestaae af 3 Medlemmer, nemlig en Dansk, en Preusser og en Englænder som Opmand, valgte henholdsvis af Danmark, Preussen og England; Holstens og Lauenborgs Stilling under Vaabenstilstanden blev kun løseligt berørt, da Hr. Schleinitz i saa Henseende syntes aldeles uforberedt og at antage, at man for den Tid kunde lade disse Hertugdømmer raade sig selv. Hr. Schleinitz udtalte endelig, at Preussen og de med det forbundne, tydske Magter selvfølgelig vilde opfylde de af dem indgaaede Forpligtelser, at General Bonin og de øvrige i slesvig-holstensk Tjeneste staaende, preussiske Officerer vilde blive hjemkaldte, og at der i visse Tilfælde vilde kunne indrommes Danmark Ret til at anvende Magt for at bevirke Udførelsen af den eventuelt sluttede Convention.

Der hengik nu en Uge, inden der afholdtes nogen ny Conference; i Mellemtiden havde Hr. Reedtz imidlertid gjentagne Gange længere Samtaler med Hr. Schleinitz og kom efterhaanden mere og mere til den Overbevisning, at det ubetinget vilde være rigtigst at give Forhandlingerne en Retning, hvorved Afgjørelsen af Spørgsmaalet om Slesvigs eventuelle Stilling henvistes til den endelige Fredsunderhandling i London. Det kom derfor an paa ved de yderligere Forhandlinger at

søge Præliminarierne fastsatte i Udtryk, der ikke foregrebe Danmarks gode Ret, men tvertimod kunde gjøre det muligt for den mæglende og de øvrige Magter senere at skaffe denne Anerkjendelse. Med Hensyn til Vaabenstilstanden var der vel vedblivende fra Preussens Side en Tendents tilstede til at prøve paa at byde os de muligst byrdefulde Vilkaar, og man havde saaledes blandt Andet af al Magt søgt at overtale Hr. Reedtz til at indvillige i, at Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden skulde raade sig selv, dog med det Forbehold, at Danmark under visse Eventualiteter skulde kunne bruge Magt — en Basis, Hr. Reedtz selvfølgelig bestemt forkastede — men ikke desto mindre fik vor Befuldmægtigede et bestemt Indtryk af, at Udsigterne til at erholde antagelige Vaabenstilstandsbetingelser ingenlunde vare slette, da man fra Modpartens Side følte en oprigtig Trang til et fredeligt Arrangement, og Sympathierne for den slesvig-holstenske Sag kun vare saare ringe; Vanskelighederne laa efter hans Formening hovedsagelig i at skaffe fuldstændig Sikkerhed for Udførelsen af Vaabenstilstanden. Allerede for længere Tid siden havde Kammerherre Reedtz bevæget Baron Meyendorff til gjennem Baron Brunnow at indlede det Fornødne hos Lord Palmerston for at bevirke, at England, Rusland, Frankrig og Sverig i Forening paatoge sig Garantien for Udførelsen af en eventuel Vaabenstilstands Betingelser, men Lord Palmerston havde mundlig erklæret, at den engelske Regjering ikke troede at turde binde sig ved nogen Forpligtelse i saa Henseende, idet han havde tilføjet, at Danmark, dersom det ikke skulde være stærkt nok til ene mod Insurgenterne at udføre Vaabenstilstandsconventionen, vistnok vilde kunne faae Hjælp fra Sverig. Det forekom imidlertid ikke Hr. Reedtz sandsynligt, at Modparten skulde ville gaae ind paa en saadan Tanke, og

Preussens særegne, for Tiden meget complicerede Stilling frembød derhos neppe en tilstrækkelig Garanti for en nøjagtig Udførelse af indgaaede Forpligtelser og navnlig ikke for, at de i Hertugdømmerne og Jylland værende Rigstropper vilde efterkomme en eventuel Befaling til at tiltræde Tilbagemarchen; i sine Indberetninger til Grev Moltke om Underhandlingernes Gang udtalte Hr. Reedtz dog et Par Dage senere, at man i Berlin var bleven mere beroliget med Hensyn til Sagernes Stilling i Tydskland, efterat Bajern havde maattet anmode Preussen om militair Hjælp, og den preussiske Konge i den Anledning var afrejst til Hæren i Sydtydskland.

Den danske Regjerings Stilling med Hensyn til Underhandlingernes videre Gang.

Skjøndt den danske Udenrigsminister vistnok ingenlunde havde ventet for Øjeblikket at see den politiske Forbindelse mellem Slesvig og Danmark anerkjendt som evig og uopløselig, forekom det ham dog i høj Grad overraskende, at det første Punkt af den foreliggende, preussiske Memoire begyndte med udtrykkeligt at erklære det Modsatte, idet den forlangte, at den politiske Forbindelse ikke maatte foregribe Arvefølgespørgsmaalet og Agnaternes eventuelle Rettigheder. I intet af de tre Hovedpunkter, Formen af Slesvigs Selvstændighed, Beskaffenheden af dets politiske Forbindelse med Danmark og dets Adskillelse fra Holsten, stemmede de af Preussen foreslaaede Grundbestemmelser paa nogen Maade med de danske, paa den historiske Ret og Tractaterne støttede Fordringer, og en Antagelse af disse Bestemmelser var selvfølgelig umulig, da den vilde være ensbetydende med Slesvigs Tab for Danmark. En Afbrydelse af Forhandlingerne, der vistnok i og for sig vilde være fuldt berettiget, forekom Ministeren ikke heldig, eftersom Striden derved saa at sige vilde blive ført tilbage til det Standpunkt, hvorfra den udgik i Marts 1848, og han antog derfor,

da heller ikke han troede at turde gjøre Regning paa nogen væsenlig Eftergivenhed fra Preussens Side, at Øjeblikket var kommet, hvor man maatte søge at formaae de venskabelige Magter til at lægge deres samlede Mening i Vægtskaalen for at understøtte vore Befuldmægtigedes Bestræbelser; som et indledende Skridt dertil tilstillede han derfor allerede under 10de Juni disse Magters Gesandter i Kjøbenhavn en confidentiel Note, hvori han gjorde dem bekjendt med den af Hr. Schleinitz forelagte Memoire og udtalte Ønsket om en collectiv Samvirken fra Magternes Side. Det var nærmest Udenrigsministerens Tanke, at en saadan Samvirken skulde søges opnaaet derved, at den medierende, de garanterende og intervenerende Magters Repræsentanter toge Sæde i Forhandlingerne mellem Hr. Reedtz og Hr. Schleinitz, og at disse Forhandlinger da ikke skulde indskrænke sig til blotte Ministerconferencer, men udstrækkes til en formelig Congres, ved hvilken enhver af de tilstedeværende Gesandter skulde have Stemme og deliberativt Votum, saa at vi derved vilde vinde, at de garanterende Magter indtraadte paa Gebetet af collectiv Solidaritet og ansvarliggjordes for Udførelsen af de Punkter, hvorom man kom overens; at bestemme netop Berlin som Sæde for Congressen forekom ham heldigst, dels fordi Fredsforhandlingerne hovedsagelig førtes med Preussen som Repræsentant for de andre tydske Stater, dels fordi de venskabelige Magters Forestillinger derved vilde kunne ventes at faae større Indflydelse. De største Vanskeligheder for Realisationen af denne Tanke vilde man sikkert kunne vente at møde i Berlin og London; paa det preussiske Cabinet haabede han imidlertid, at der vilde kunne indvirkes gjennem Kejseren af Rusland, medens Lord Palmerstons bekjendte Utilbøjelighed til at deltage i hvilkensomhelst collectiv Samvirken maatte søges besejret af vore Be-

fuldmægtigede i London ved Understøttelse fra Baron Brunnows Side, idet de afgave bestemte Forsikkringer om, at Englands Mediation vedblev, og at det ikke var Mangel paa Tillid til Lord Palmerston, der lod Danmark ønske Sammentrædelsen af en Congres, men alene Haabet om, at en mere umiddelbar Samvirken af de venskabelige Magter i høj Grad vilde fremme Underhandlingerne i Berlin. — Naar man vilde arbejde hen til et saadant Maal, vilde dog en lang Tid hengaae, inden de fornødne Forberedelser vilde kunne være tilendebragte, og Ministeren kom derfor ved at referere sine Anskuelser for Statsraadet tilbage til sit tidligere fremsatte Forslag om, først og fremmest at søge at drive paa Afslutningen af en Vaabenstilstand, idet han gjorde gjældende, at en saadan uden Tvivl vilde tilraades af Magterne som det første, forberedende Skridt for at gjøre deres Hjælp mulig og heldbringende, og at Mellemtiden ellers vilde medføre uforholdsmæssige Offre for Staten og drage den beklagelige Følge efter sig, at Interessen for Oprørets Sag og den lidenskabelige Stemning, som stedse tjente det preussiske Cabinet til Undskyldning, vedligeholdtes i Tydskland og vanskeliggjorde de venskabelige Magters Indflydelse; i Indledningen til den eventuelle Vaabenstilstandsconvention maatte det da udtales, at den Palmerstonske Fredsbasis vedblivende anerkjendtes, samt, til Beroligelse for Tydskland, at Slesvig ikke skulde incorporeres i Danmark, og endelig maatte det forbeholdes de fremtidige Underhandlinger at bestemme den nærmere Fortolkningsmaade af den nævnte Basis. Vor politiske Stilling vilde efter Ministerens Mening væsenligt forbedres ved saaledes at kunne afvente Begivenhedernes Gang og navnlig Løsningen af det dengang saa fremtrædende, ungarske Spørgsmaal, og først efterat en Congres havde kunnet sammentræde, og ogsaa dennes Bestræ-

belser for at tilvejebringe en for Danmark antagelig Fred maatte blive frugtesløse, antog han, at en højtidelig Paakaldelse af Garantierne vilde kunne skee med Udsigt til et heldigt Resultat.

Heller ikke nu kunde imidlertid Ministeren trænge igjennem med sin Anskuelse om, at der først og fremmest burde søges tilvejebragt en Vaabenstilstand. Under 13de Juni paalagdes det derfor Kammerherre Reedtz i hvert Fald ikke at indlede formelige Forhandlinger om Vaabenstilstand, før Lord Palmerston selv skulde ønske disse overførte fra London til Berlin, og i det Hele taget at undgaae formelige Conferencer med Hr. Schleinitz, indtil han erholdt nærmere Instruction om, hvorledes den danske Regjering maatte ønske en Contraerklæring afgivet; dog skulde han søge at nærme sig Hr. Schleinitz og vinde Dennes Tillid, saa at han i Fortrolighed kunde udtale for ham, at Fredens Gjenoprettelse væsenligt var betinget af Preussens Optræden og dets Tilbøjelighed til at følge en conseqvent Politik ligeoverfor Oprøret, hvor dette end fandt Sted, ligesom han heller ikke skulde lade nogen Lejlighed ubenyttet til at betegne den preussiske Forstaaelse af Slesvigs Forbindelse med Danmark som aldeles forkastelig. Med Hensyn til Vaabenstilstanden skulde han i sine Samtaler fastholde Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj med de tidligere angivne, eventuelle Modificationer angaaende Demarcationsliniens vestlige Del, og hævde, at Besættelsen med neutrale Tropper kun vilde kunne tilstaaes, naar hele Slesvigs Fastland blev rømmet af de tydske Tropper, og at Nordslesvigs Ikkebesættelse aldrig vilde kunne indrømmes. Allerede nogle Dage forinden, nemlig den 10de Juni, var det blevet paalagt Hr. Reedtz i Anledning af det første Punkt af den preussiske Memoire at fremhæve, at den danske Regjering ikke kunde betragte Sagen

fra noget andet end Tractaternes Standpunkt, og at den samme Arvefølge med Hensyn til Slesvig som til Danmark siden 1721 var at betragte som en Kjendsgjerning, der ikke kunde være nogen Tvivl underkastet, ligesom det var betydet ham, at han kunde udtale som sin personlige Mening, at det danske Cabinet langtfra at betragte den foreliggende Erklæring som et Ultimatum, det i saa Fald ganske maatte forkaste, tvertimod vilde ansee den som en foreløbig Yttring om Sagen, indeholdende Anskuelser, man fra preussisk Side i den attraaede, snarlige Freds Interesse forhaabenlig vilde være tilbøjelig til at lade undergaae væsenlige Modificationer.

Conferencen den 13de og 15de Juni. Preussiske Forslag til Fredspræliminarier og Vaabenstilstand.

Den 13de Juni havde imidlertid en ny Conference fundet Sted imellem den danske og preussiske Befuldmægtigede hos Lord Westmoreland. I dette Møde fremlagde Hr. Reedtz først en Skrivelse i Anledning af den preussiske Memoire, hvori han forbeholdt sin Regjering at udtale sig nærmere om Enkelthederne, men iøvrigt antydede, at en Discussion herom snarest maatte synes at høre hen under de endelige Fredsunderhandlinger. Derefter forelagde Hr. Schleinitz et Udkast til Fredspræliminarier, der af vor Befuldmægtigede toges ad referendum, og endelig fremlagde Sidstnævnte et Resume af de af ham som antagelige betegnede Forslag til en Vaabenstilstand, nemlig Lord Palmerstons af 9de Maj og, saafremt Preussen maatte forkaste dette, et andet, der væsenligt var grundet paa Principet: Slesvigs fra begge Sider anerkjendte Integritet, og hvori der som Hovedpunkter fastholdtes:

1) De under Vaaben værende, slesvigske Soldaters Hjemsendelse og de holstenske Troppers Tilbagegang bag Ejderen.
2) Indsættelsen af en midlertidig Bestyrelse for hele

Hertugdømmet Slesvig, der skulde udøve sin Myndighed i Kongen af Danmarks Navn samt bestaae af et af Kongen af Danmark og et af Kongen af Preussen valgt Medlem med et af Storbritannien valgt, tredie Medlem som Voldgiftsmand.

3) Besættelsen af den sydlige Del af Slesvig med et bestemt Antal tydske Tropper og et lignende Antal danske Tropper i Hertugdømmets nordlige Del og paa Øerne til Ordenens Haandhævelse og til at udføre de af den nævnte Bestyrelse tagne Bestemmelser.

I en ny Conference den 15de begyndte Hr. Schleinitz med at fremlægge nedenstaaende, endeligt redigerede Fredspræliminarier med den Bemærkning, at det havde kostet den største Møje at opnaae det preussiske Statsraads Approbation i saa Henseende:

1) Hertugdømmet Slesvig skal have en særegen Forfatning, forsaavidt angaaer dets lovgivende Magt og indre Bestyrelse, uden at være forenet med Hertugdømmet Holsten og saaledes, at den politiske Forbindelse, som knytter Hertugdømmet Slesvig til den danske Krone, lades urørt.

2) Hertugdømmet Slesvigs selvstændige Stilling og Forhold, saaledes som de ere betingede af denne Basis, ville paa en bestemt og tydelig Maade blive endeligt fastsatte ved yderligere Underhandlinger, i hvilke de høje, contraherende Parter ville indbyde Storbritannien til at deltage som mæglende Magt.

En af Gjenstandene for denne Forhandling skal være, forsaavidt det i nærværende Conventions 1ste Artikel opstillede Princip tilsteder det, at opretholde de materielle og ikke politiske In-

teressers Baand, som bestaae mellem Hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

3) Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg skulle vedblive at udgjøre Dele af det tydske Forbund.

Den endelige Anordning af den Stilling, som disse Hertugdømmer ifølge de Forandringer, der forestaa i Tydsklands Forfatning, skulle indtage i ovennævnte, politiske Samfund, forbeholdes en yderligere Forstaaelse mellem de høje, contraherende Parter.

Hans Majestæt Kongen af Danmark, Hertug af Holsten, vil i den kortest mulige Frist skjænke dette Hertugdømme en repræsentativ Forfatning.

4) Det er vedtaget, at de i de foregaaende Artikler indeholdte Bestemmelser i ingen Henseende skulle kunne foregribe Arvefølgespørgsmaalet og Agnaternes eventuelle Rettigheder.

For at forebygge de Forviklinger, som vilde kunne blive en Følge af de Tvivl, der ere opstaaede med Hensyn til Successionen i de under Kongen af Danmarks Scepter forenede Stater, vil Hans Danske Majestæt strax efter Afslutningen af den endelige Fred tage Initiativet til Forslag, sigtende til at ordne denne Arvefølge efter fælles Overenskomst med Europas Stormagter.

5) De høje, contraherende Parter ere enige om at anholde om Stormagternes Garanti for den nøjagtige Udførelse af den endelige Fred.

Paa Hr. Schleinitz's Spørgsmaal, om vor Befuldmægtigede vilde modtage ovennævnte Præliminarier, der kun adskilte sig fra det den 13de forelagte Udkast derved, at der nu var tilsat den første Passus af Artikel 4, erklærede Denne, at han maatte oppebie nærmere Instructioner, og at han aldeles ikke kunde

yttre sig nærmere, saalænge han ikke kjendte Preussens Hensigt med Hensyn til Vaabenstilstanden. Den preussiske Befuldmægtigede kom nu frem med et Forslag til en Vaabenstilstand, paa hvilket han erklærede, at hans Regjering var villig til at gaae ind, saafremt Fredspræliminarierne modtoges, men som kun fremsattes mundlig og altsaa ikke forelaa i nogen bestemt formuleret Skikkelse. De væsenligste Punkter af dette Forslag vare følgende:

1) Fastsættelsen af en Demarcationslinie S. for Flensborg—Tønder, bag hvilken de preussiske Tropper, der under Vaabenstilstanden skulde blive tilbage i Slesvig, skulde forlægges; alle andre Tropper skulde aldeles rømme Hertugdømmet med Undtagelse af, at de danske Tropper skulde kunne holde Als og Ærø besat.
2) Blokadens Ophør, naar de preussiske Tropper vare blevne trukne bag Demarcationslinien.
3) Indsættelsen af en Interims-Bestyrelse for hele Slesvig, bestaaende af en dansk, en preussisk og en engelsk Commissair. For Holsten skulde der ikke træffes nogen midlertidig Foranstaltning, men dette Hertugdømme skulde under Vaabenstilstanden overlades til sig selv.
4) Oprettelsen af et Gendarmericorps for Nordslesvig.
5) Tilvejebringelsen af en Overenskomst imellem den danske Regjering og Interims-Bestyrelsen om Brugen af et eller andet Interimsflag, hvorunder Slesvigerne skulde kunne fare under Vaabenstilstanden.
6) De civile og militaire Fangers Frigivelse og Tilbagegivelsen af de opbragte Skibe for de Staters Vedkommende, som opfyldte Vaabenstilstandsbetingelserne, samt nærmere Bestemmelse om

Styrken af de preussiske Tropper, som til Ordenens Overholdelse skulde holdes tilbage i Sydslesvig.

7) En Bestemmelse om, at Preussens Afslutning af Vaabenstilstanden kun vilde skee paa egne Vegne, og at Vaabenstilstandsbetingelserne kun skulde komme de andre tydske Magter og Hertugdømmerne tilgode, forsaavidt de anerkjendte og opfyldte dem.

Skulde imod Forventning et eller andet tydsk Contingent eller de slesvig-holstenske Tropper vægre sig ved at rømme Jylland eller Slesvig, forpligtede Preussen sig til at trække sine Tropper aldeles ud af Hertugdømmerne, hjemkalde General Bonin og de øvrige preussiske Officerer i den slesvig-holstenske Hær samt til aldeles at overlade det til Kongen af Danmark at gjenoprette Ordenen i Hertugdømmerne.

De Kammerherre Reedtz saaledes gjorte Meddelelser forekom ham saa vigtige, at han troede at maatte ile med at bringe dem til den danske Regjerings Kundskab, endnu inden der var opnaaet nogenlunde Enighed om en passende Redaction af Vaabenstilstandsforslaget. Bedre Betingelser troede han ikke at kunne erholde, og han frygtede tilmed for, at enhver Forandring i det preussiske Ministeriums Sammensætning vilde gjøre det umuligt endog at opnaae disse; heller ikke antog han, at der vilde bortgives noget Væsenligt ved at antage Præliminarierne, naar der til Erklæringen om Antagelsen føjedes en Note, hvorved Danmark forbeholdt sig sin Ret i Henhold til Garantiacterne. Paa den Mangel, at Vaabenstilstandsforslaget ikke forelaa i nogen bestemt formuleret Skikkelse, troede han at kunne bøde ved at lade det overbringe personlig af den ham attacherede Secretair, Kammerjunker Qvaade,

der vilde være istand til at gjøre Rede for Tingenes Tilstand og udvikle de Betragtninger, som efter Hr. Reedtz's Mening indtil et vist Punkt gjorde de preussiske Forslag antagelige.

Den 18de Juni ankom Kammerjunker Qvaade paa Kjøbenhavns Rhed, men paa Grund af Quarantainen maatte han give Afkald paa personlig at forelægge Udenrigsministeren de Beretninger, hvoraf han var Overbringer, og kunde først senere, efterat Sagen allerede var bragt til Forhandling i Statsraadet, tilstedes Adgang til Ministeren. I et den 20de Juni afholdt Statsraadsmøde gjorde en stærk Meningsforskjel sig gjældende med Hensyn til den foreliggende Sag. Medens Udenrigsministeren søgte at gjøre de vægtige Motiver gjældende, som bestemte ham personlig for den Anskuelse, at man burde stræbe hen til Afslutningen af en Vaabenstilstand i Berlin og af al Magt undgaae en Afbrydelse af de der stedfindende Underhandlinger, mødte han i saa Henseende nu som før den stærkeste Modstand fra Krigsministerens Side. Som tidligere var Denne i det Hele taget imod enhver Vaabenstilstand, saalænge den for Skibsfarten gunstige Aarstid vedvarede, og vilde i alt Fald kun gaae ind paa en saadan, som fastsatte hele Slesvigs Besættelse af en neutral Magt, ligesom han ogsaa, hvad Fredspræliminarierne angik, paa det Bestemteste udtalte sig imod at lade nogen Forbindelse vedblive at bestaae mellem Slesvig og Holsten; efter hans Formening var der nu, da Modparten end ikke havde villet antage Forslaget af 9de Maj, og man heller ikke kunde blive enig om Fredspræliminarierne, den bedste Anledning til at afbryde den hele Underhandling, saameget mere som det ikke var Danmark, der havde taget Initiativet til den, og der altsaa i et saadant Skridt ikke vilde ligge nogen Tilbagetagen af et givet Tilsagn. De Beslutninger,

Forhandling i det danske Statsraad angaaende de preussiske Forslag.

der fremgik som endeligt Resultat af disse Forhandlinger, og den Betragtningsmaade, der blev den bestemmende for dem, var i det Væsenlige følgende:

Hvad først Præliminarierne angik, da var den 1ste og vigtigste Artikel en Gjengivelse af Artikel 1 i Lord Palmerstons Protocol af 13de Marts, og imod dette saaledes fremsatte Princip kunde der i og for sig intet Væsenligt være at indvende, naar man turde vente, at de contraherende Parter vare nogenlunde enige angaaende Forstaaelsen og den nærmere Udvikling af Grundlaget, der ved det Almindelige i Udtrykkene selvfølgelig aabnede Adgang for forskjellige Fortolkninger. Til en Overensstemmelse mellem Parternes Anskuelser i saa Henseende var der imidlertid kun liden Udsigt, da den preussiske Memoire af 3die Juni kun altfor tydeligt viste Preussens Synsmaade saavel i Henseende til Bevarelsen af de materielle Interessers Baand mellem Slesvig og Holsten som angaaende »den politiske Forbindelse«, hvorved Slesvig vedblivende skulde være knyttet til Danmark. At antage de forelagte Præliminarier uden nogen yderligere Reservation maatte derfor ansees for farligt, og man fandt det af den Grund nødvendigt at lade Hr. Reedtz indgive en officiel Note, hvori den danske Regjerings Opfattelse af det i den ovennævnte Artikel brugte Udtryk »den politiske Forbindelse« med Bestemthed skulde fremsættes. Af Forslagets øvrige Artikler var det egenlig kun Artikel 2, som vakte alvorlige Betænkeligheder ved det deri brugte Udtryk »selvstændige Stilling« og navnlig ved dens Slutningspassus om Bibeholdelsen af visse Baand mellem Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, og det blev derfor vedtaget, at det skulde paalægges Hr. Reedtz bestemt at forlange Ordet »selvstændige« og den nævnte Slutningspassus fjernede, saafremt den oprindelige Redaction af For-

slaget skulde bibeholdes. Iøvrigt blev det besluttet, at der skulde indgives et Contraproject, uden at man dog af Hensyn til Hr. Schleinitz's Yttringer ved Forelæggelsen den 15de skulde insistere paa dets Antagelse. I dette Contraproject vare de paapegede Vanskeligheder søgte undgaaede derved, at Udtrykket »selvstændige Stilling og Forhold« var ombyttet med »endelige Organisation«, og at den omtalte Slutningspassus i en noget forandret Redaction var henført til Artikel 3, hvorved man antog, at der aldrig kunde blive Spørgsmaal om Vedligeholdelsen af andre end rent privatretlige Baand mellem Slesvig og Holsten, og hvorved man tillige haabede at opnaae, at dette Spørgsmaal ikke vilde komme til at foreligge ved de Underhandlinger, som maatte have Ordningen af Slesvigs Forhold til Gjenstand, eller ved de egenlige Fredsunderhandlinger, men derimod alene ved Ordningen af Holstens Forhold til Tydskland; foruden endel andre, mindre betydningsfulde Redactionsforandringer var der endelig i Projectet tilføjet en 6te Artikel, som fastsatte, at en Vaabenhvile skulde indtræde strax efter Undertegnelsen af Præliminarierne og danne Overgangen til en Vaabenstilstand, bygget paa Lord Palmerstons Forslag af 9de Maj.

Med Hensyn til Vaabenstilstanden fastholdt man, at Forhandlingerne herom maatte henvises til London, eftersom man fremdeles ansaa sig bunden ved det engang antagne Palmerstonske Forslag, og at der var saa meget mindre Anledning til at fravige denne Anskuelse, som der ikke var fremkommet nogen officiel Erklæring om, hvorledes Modparten havde stillet sig til dette Forslag, og der heller ikke forelaa noget andet af Preussen stillet, formeligt Forslag; thi som et saadant kunde Hr. Schleinitz's mundlige, af vor Befuldmægtigede efter Hukommelsen optegnede Yttringer

ingenlunde betragtes; saalænge en saadan Erklæring eller et saadant formeligt Forslag udeblev, besluttede man at forholde sig passiv med Hensyn til Vaabenstilstanden og ikke at underkaste denne Sag en nøjere Overvejelse i Statsraadet.

Yderligere Instructioner for Kammerherre Reedtz.

I Overensstemmelse med de saaledes tagne Beslutninger udfærdigedes under 21de Juni de fornødne Instructioner for Kammerherre Reedtz, og som Overbringer af disse, det vedtagne Contraproject og et Udkast til den Note, vor Befuldmægtigede skulde indgive, afgik Kammerjunker Qvaade endnu samme Dag til Berlin. I bemeldte Udkast fremhævedes først, at det danske Cabinet, da det i forrige Aar havde lovet at ville give Slesvig en særlig, selvstændig Stilling, et Tilsagn, der havde givet Lord Palmerston Ideen til den af ham opstillede Fredsbasis, udtrykkeligt havde reserveret sig, at denne særlige, selvstændige Stilling ikke skulde compromittere Monarchiets almindelige Interesser eller den danske Krones uomtvistelige Rettigheder. Iblandt disse Rettigheder og Interesser stod i forreste Linie de Baand, som forenede Slesvig med det egenlige Kongerige Danmark, og hvis Opretholdelse i Løbet af forrige Aarhundrede var tilsikkret Danmark af forskjellige Magter, idet disse havde garanteret den danske Krone den evige Besiddelse af Slesvig og saaledes sanctioneret en territorial og som Følge heraf uopløselig Forbindelse. Regjeringen vilde derfor ikke kunne gaae ind paa den fra preussisk Side givne Fortolkning, som indskrænkede Slesvigs politiske Forhold ligeoverfor Danmark til en ren Personalunion og saaledes undergravede en af de Rettigheder, hvorpaa det danske Monarchi hvilede, som Tractaterne havde tilsikkret det, og som Europa aldrig havde tænkt paa at berøve det. Det danske Cabinet skjulte ikke for sig selv, at der imellem Danmark og Preussen var en alvorlig Menings-

forskjel, men det var overbevist om, at de to Regjeringer ad Underhandlingernes Vej vilde finde Tilknytningspunkter, der vilde kunne føre til en fuldkommen Forstaaelse, og det foreslog derfor at overlade det til Underhandlingerne om den endelige Fred at finde Løsningen af denne Vanskelighed og uden nogen yderligere Fortolkning at adoptere den 1ste Artikel af Lord Palmerstons Protocol af 13de Marts. Udkastet indeholdt dernæst en Udvikling af Grundene, hvorfor den danske Regjering maatte insistere paa, at Slutningspassusen af Præliminariernes 2den Artikel bortfaldt, men udtalte sig iøvrigt fordelagtigt om Præliminarierne og gav tillige en Udsigt til, at Regjeringen vilde tage Hensyn til Befolkningens virkelige og sande Trang i Henseende til Bibeholdelsen af visse Baand mellem Hertugdømmerne Slesvig og Holsten. Sluttelig fremhævedes det som ønskeligt, at det i Præliminarierne fastsattes, at en Vaabenhvile skulde indtræde strax efter disses Undertegnelse og danne Overgangen til en paa Forslaget af 9de Maj bygget Vaabenstilstand.

For at sætte Kammerherre Reedtz istand til at bedømme de formelige Forslag til en Vaabenstilstand, som muligen maatte fremkomme, og som han maatte tilbyde sig at tage ad referendum, naar de efter deres Væsen skjønnedes egnede til Forhandling, dog uden at foregribe Regjeringens endelige Beslutning i saa Henseende, meddeltes der ham til egen Efterretning nedenstaaende Bemærkninger om hvad den danske Regjering savnede i det af Hr. Schleinitz fremsatte, mundlige Forslag, og om hvad den maatte ønske eller forlange anderledes end af Denne foreslaaet:

1) Vaabenstilstanden maatte ikke vare kortere end til 1ste Januar 1850, men heller endnu længere.

2) En separat Vaabenstilstand med Preussen vilde

ikke kunne antages; der maatte i hvert Fald haves fuldkommen Sikkerhed for, at det store Flertal af de tydske Stater umiddelbart efter Vaabenstilstandens Afslutning formelig vilde tiltræde den.

3) Det vilde stemme mere med den danske Regjerings Ønsker, om istedetfor den antydede Interims-Bestyrelse en dansk Commissair overtog Bestyrelsen N. for og en preussisk S. for Demarcationslinien, saaledes at disse valgtes efter fælles Overenskomst og iøvrigt satte sig i Forbindelse med hinanden.

4) Forvaltningen i Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg maatte for Formens Skyld føres i Kongen af Danmarks Navn.

5) Til Haandhævelse af Ordenen ønskede man helst, at en neutral Magt besatte hele Slesvigs Fastland, en Plan, til hvis Iværksættelse man allerede havde anmodet Stormagternes Repræsentanter i Kjøbenhavn om at medvirke ved Forestillinger i Berlin og Stokholm; saafremt dette ikke kunde opnaaes, maatte man holde paa, at Sydslesvig besattes af et nærmere begrændset Antal preussiske Tropper, og Nordslesvig af det strængt fornødne Antal danske Tropper, fortrinsvis Slesvigere.

6) Den slesvig-holstenske Hær maatte opløses, Slesvigerne hjemsendes, og de holstenske Troppers Antal reduceres til det forbundsmæssige Contingents Størrelse.

7) Først naar alle Tropper vare trukne tilbage i de vedtagne Stillinger, skulde Blokaden hæves for de fremmede Havne og i Hertugdømmerne paa alle de Steder, hvor Indvaanerne uden Modstand underkastede sig den ved Vaabenstilstandsconventionen etablerede Tingenes Orden.

8) Der skulde om muligt fastsættes en gjensidig Udlevering af de tagne Skibe, og i Forbindelse dermed

en Erstatning for de i Jylland i Aarets Løb skete Reqvisitioner.

9) Et særligt Flag for de slesvigske Skibe vilde ikke kunne indrømmes, men muligen et særegent Tegn i det danske Flag.

10) Det maatte nødvendigt forlanges, at der i en hemmelig Protocol gaves et Tilsagn om, at den saakaldte Statsgrundlov for Slesvigs Vedkommende erklæredes ugyldig, ligesom ogsaa enhver Virksomhed i Slesvig af den saakaldte Landsforsamling.

Samtidigt med at de ovennævnte Forholdsordrer tilstilledes Kammerherre Reedtz, troede det danske Cabinet, at det under de forhaandenværende Omstændigheder vilde være hensigtssvarende at gjøre et directe Skridt hos Lord Palmerston, hvorved det blandt Andet tydeligt skulde udtales, at den danske Regjering ikke ansaa Underhandlingerne i London for suspenderede, men endnu betragtede sig bunden ved Antagelsen af Protocollen af 9de Maj og derfor ikke definitivt havde villet indlade sig paa de fra Berlin udgaaede Vaabenstilstandsforslag. Det blev derfor under 23de Juni paalagt vor Gesandt i London, Grev Reventlow, at indgive en officiel Note i denne Retning og deri tillige henstille til den storbritanniske Udenrigsministers Afgjørelse, om man skulde fortsætte Underhandlingerne om en Vaabenstilstand i Berlin eller fra nu af henvise dem til London alene. Skjøndt det danske Cabinet saaledes paa Grund af den Vigtighed, det maatte have for Danmark at sikkre sig Englands Venskab, den eneste større Stat, som for Tiden var istand til at følge en uafhængig Politik, ikke havde troet at turde lade Lejligheden ubenyttet til at vise Lord Palmerston, hvilken Pris det satte paa hans Bestræbelser som Mediator, maatte det dog være betænkt paa at arbejde videre hen til det Maal, som allerede i saa

lang Tid havde forekommet det som ubetinget nødvendigt, saafremt Stridsspørgsmaalet skulde løses paa en for Danmark og de europæiske Interesser tilfredsstillende Maade, nemlig det, at tilvejebringe en collectiv Samvirken fra Magternes Side og faae Sagen endeligt ordnet paa en Congres. Fastlandets Stormagter vare vel endnu stedse absorberede af de dersteds stedfindende Forviklinger, men Europas politiske Forhold syntes dog umiskjendeligt at gaae en mere tilfredsstillende Ordning imøde, og naar dette blev Tilfældet, og de Principer, som ogsaa Danmark var kaldet til at forsvare og opretholde, atter havde indtaget deres Plads og kunde udøve deres heldbringende Indflydelse paa Staternes Politik og Folkenes Tilstande, troede man at turde haabe, at vore Allierede med større Iver og Virkning end paa de tidligere Stadier af det slesvigske Spørgsmaal vilde forene deres Bestræbelser for at tilvejebringe en endelig, tilfredsstillende Ordning af samme. De tidligere stedfundne Forhandlinger om en collectiv Erklærings Afgivelse fra de garanterende og venskabelige Magters Side havde tilstrækkeligt vist, at det hos Flertallet af disse ingenlunde manglede paa en rigtig Opfattelse af Forholdene, end mindre paa god Villie, men alene paa Kraft til at fjerne den Hindring, som stadigt havde været Anstødsstenen, nemlig Englands bestemte Utilbøjelighed til at deltage i nogensomhelst collectiv Samvirken, og det gjaldt derfor først og fremmest om at gjøre de forberedende Skridt for at stemme Lord Palmerston gunstig for den paatænkte Plan I dette Øjemed blev det paalagt Grev Reventlow uden Forbehold og med al den Fortrolighed, en uindskrænket Tillid fører med sig, at udvikle for den russiske Gesandt i London, Baron Brunnow, det danske Cabinets Anskuelser om det for os Fordærvelige i en fortsat, isoleret, engelsk Mægling og om Nødven-

Spørgsmaalet om en collectiv Samvirken fra Magternes Side.

digheden af de garanterende og venskabelige Magters collective Samvirken til Stridspunktets endelige Losning, samt at anholde ham om hans Raad og Bistand med Hensyn til det paatænkte Formaals Fremme.

For yderligere at anskueliggjøre den store Betydning, der med Hensyn til det danske Monarchies Existents maatte tillægges Stridsspørgsmaalet, blev det under 23de Juni paalagt de danske Gesandter i London, Paris, Wien, Petersborg og Stokholm i deres Udtalelser at fremhæve, at det preussiske Systems Sejr, saaledes som dette traadte frem ikke mindre i Hr. Schleinitz's Memoire af 3die Juni end i Kongen af Preussens Brev til Hertugen af Augustenborg af 24de Marts 1848, tilsidst vilde tvinge Kongen af Danmark til at tiltræde det tydske Forbund for Hertugdømmet Slesvig, hvorved de danske Konger vilde tabe deres uafhængige Charakter, og Opretholdelsen af det danske Monarchi som en Magt i Norden vilde blive udsat for Fare lige imod Europas og den almindelige Ligevægts Interesse.

Rigstroppernes uventede Fremrykning i Jylland den 20de Juni og følgende Dage gav endelig det danske Cabinet Anledning til at tilstille den engelske Gesandt i Kjøbenhavn en Note, hvori der atter gjordes opmærksom paa den beklagelige Modsigelse, som vedblivende fandt Sted imellem den preussiske Overgenerals Fremgangsmaade og det preussiske Cabinets Forsikkringer om et forsonligt Sindelag, og hvori det stærkt fremhævedes, at Fremrykningen havde fundet Sted, endnu inden General Prittwitz havde eller kunde have erholdt Svar fra General Bülow paa den Skrivelse, han havde tilstillet Denne.

Da Kammerherre Reedtz modtog de ham under 21de tilstillede Instructioner, følte han sig ikke lidet skuffet ved, at det Hverv, han havde anbetroet Kammer-

junker Qvaade, ikke af den danske Regjering syntes at være tillagt den Vigtighed, han havde haabet. Strax efter sin Ankomst til Berlin og i Begyndelsen af sit Ophold der havde han, som vi have seet, stedse mistvivlet om en nogenlunde antagelig Afgjørelse og derfor antaget, at Hovedøjemedet med hans Sendelse maatte være at tilvejebringe Bevis for Preussens tvetydige Sindelag, saa at, dersom en Afbrydelse af Underhandlingerne fandt Sted, denne da kunde skee paa en for vor Sag gunstig Maade; først efterhaanden var han ved sine Conferencer med Baron Meyendorff og Lord Westmoreland bleven bragt til den Overbevisning, at en saadan Opfattelse af hans Stilling var urigtig, at baade England og Rusland, hvorvel maaske af forskjellige Hensyn, vilde have Ende paa Krigen, og at man derfor burde søge at komme til en Forstaaelse i Berlin. Det havde ogsaa snart vist sig, at de nævnte Diplomater ivrigt understøttede ham i Hovedpunkterne, og en Følge af deres Skridt hos Grev Brandenburg havde ogsaa været det fremkomne Forslag til en Vaabenstilstand, som efter Hr. Reedtz's Overbevisning ikke udelukkede Udsigten til en nogenlunde tilfredsstillende, midlertidig Afgjørelse, og med hvilket det ingenlunde havde været Meningen, at det uden videre skulde tages tilfølge. Det forekom ham imidlertid nu, at de gjennem Kammerjunker Qvaade modtagne Instructioner ikke kunde tilstede ham alvorligt at underhandle om Vaabenstilstandsbetingelserne, inden han erholdt fuldkommen Vished om, hvorvidt det danske Cabinet maatte billige, at han arbejdede i denne Retning, eller om det maatte foretrække, at Underhandlingerne i Berlin afbrødes; men en saadan Afbrydelse syntes ham aldeles utvivlsom, dersom den ham i Udkast tilstillede Note blev indgiven. Hans Anskuelse i saa Henseende deltes fuldstændigt af Baron

Underhandlingernes videre Gang.

Meyendorff og Lord Westmoreland, med hvilke han confererede om Sagen, og som indstændigt anmodede ham om at udsætte Indgivelsen af Noten, indtil han havde indhentet nærmere Ordre, og der derved kunde blive givet Ruslands og Englands Gesandter i Kjøbenhavn Lejlighed til at fremføre de Grunde, som maatte gjøre en saadan Udsættelse tilraadelig. Denne Anmodning troede Hr. Reedtz at maatte tage tilfølge, og han henstillede derfor under 24de Juni Spørgsmaalet til den danske Udenrigsministers fornyede Overvejelse, idet han samtidigt udtalte sin Overbevisning om, at de nævnte Gesandters Indberetninger om Sagen i modsat Fald vilde kunne fremkalde meget betænkelige Følger for os; ved samme Lejlighed fremsendte Hr. Reedtz en Afskrift af en Skrivelse, som han havde fundet sig foranlediget til at tilstille Baron Meyendorff, der netop stod i Begreb med at tiltræde en Rejse til Warschau, og i hvilken han gjorde Denne klar med Situationen og bad ham at virke for vore Interesser hos Kejseren af Rusland.

Medens Hr. Reedtz saaledes afventede sin Regjerings nærmere Beslutninger, og Underhandlingerne i Mellemtiden indskrænkede sig til en Discussion af de af Preussen foreslaaede Vaabenstilstandsbetingelser, der, nærmere udviklede og hist og her forsynede med Varianter, af vor Befuldmægtigede bleve satte paa Papiret i fransk Text og oversendte til Kjøbenhavn, bragte Denne i Erfaring, at det skulde være Kejseren af Ruslands Agt at tilskrive vor Konge et Brev, hvori det klart vilde blive fremsat, hvorvidt den kejserlige Regjering for Tiden vilde understøtte Danmarks Sag. Af dette Brev antog Hr. Reedtz, at der utvivlsomt vilde blive sendt en Afskrift til Berlin, saa at han tidligere end det danske Cabinet vilde erholde Kundskab om dets Indhold, vel omtrent samtidigt med, at han

modtog de forventede Instructioner fra Kjøbenhavn. Forsaavidt disse nu maatte paalægge ham at indgive Noten, maatte han deri see et Bevis paa, at den danske Regjering vilde søge at bringe Sagen til Ende i London, selv om dette maatte mishage Rusland, men hvis et saadant Paalæg ikke gaves, ansaa han det for sin Pligt at handle, inden det i Berlin endnu kunde vides, hvilket Indtryk Kejserens Brev kunde have gjort paa den danske Regjering, og han besluttede derfor i dette Tilfælde at tage det nævnte Brevs Indhold til Rettesnor for sin Fremgangsmaade, idet han ikke troede at turde gjøre Regning paa, at de forventede Instructioner vilde blive tilstrækkeligt fuldstændige med Hensyn til Underhandlingerne om Vaabenstilstanden og dennes Afslutning; han antog saameget mere at turde paatage sig Ansvaret for denne Beslutning, som den Omstændighed, at han muligen kunde blive desavoueret, forekom ham som en ringe Biting i Sammenligning med en Forkastelse af Ruslands Raad. I en Skrivelse af 30te Juni fremstillede Kammerherre Reedtz denne sin Opfattelse af Situationen for den danske Udenrigsminister, idet han tilføjede, at det nu var Ministeriets Sag at afgjøre, hvorvidt det under de nuværende Forhold vilde sætte sin Lid til Rusland eller til England, men at han dog ikke vilde lade ubemærket en Yttring af Lord Westmoreland om, at Afgjørelsen formentlig kom fra Øst og ikke fra Vest. Denne vigtige Skrivelse gik imidlertid ved en Fejltagelse fra det svenske Postvæsens Side fra Ystad til Stokholm og blev derved saaledes forsinket, at den først indtraf til Kjøbenhavn den 10de Juli.

Her havde imidlertid Sir Henry Wynn og Baron d'Ungern Sternberg efter at have modtaget Meddelelser om Sagen fra deres Collegaer i Berlin gjort det danske Cabinet de alvorligste Forestillinger, idet de fremhævede

Nødvendigheden af ikke at lade de nuværende, politiske Conjuncturer gaae ubenyttede hen og ikke at berede Preussen altfor store Vanskeligheder ved paany at bringe Discussionen om de mellem Danmark og Slesvig bestaaende Baands Uopløselighed paa Bane. De Punkter, de betegnede som særligt betænkelige, vare Udtalelsen om Slesvigs Uadskillelighed fra Danmark og Paastanden om, at Slutningspassusen af Artikel 2 skulde fjernes fra Præliminarierne. I Henseende til det første Punkt troede man at kunne tage Gesandternes Raad tilfølge og at remplacere den paagjældende Passus af Noten ved en i almindeligere Udtryk affattet Reservation, hvorimod man mente at maatte fastholde Paastanden med Hensyn til Artikel 2, da man ellers vilde række Haanden til at give de Baand, som skulde kunne vedligeholdes imellem Slesvig og Holsten, en tractatmæssig Betydning og deres Vedligeholdelse en tractatlig Berettigelse, der vilde være saameget mere betænkelig, som Hr. Schleinitz's Memoire af 3die Juni havde vist, hvilket Omfang Modparten tilsigtede at give dem. Under 30te Juni tilstilledes der derfor Hr. Reedtz et forandret Udkast til Noten med det Paalæg ikke at opsætte at indgive saavel den som Contraprojectet, saafremt man i Berlin betragtede Afslutningen af Præliminarierne som en Betingelse for Vaabenstilstanden; hvis de to Forhandlinger derimod ikke gjordes afhængige af hinanden, overlodes det Hr. Reedtz at bestemme, om han vilde indgive Noten nu, eller om han maatte finde det mere stemmende med vore Interesser at udsætte dens Indgivelse.

Med Hensyn til Vaabenstilstandsspørgsmaalet tilstillede den danske Udenrigsminister ligeledes under 30te Juni Hr. Reedtz en confidentiel Skrivelse, hvori han fremhævede, at de i formel Henseende fornødne Betingelser for Indledningen af Vaabenstilstandsforhand-

lingerne maatte være opfyldte, forinden det blev ham muligt atter at forebringe Sagen for Statsraadet. For at gjøre denne Sag til Gjenstand for Forhandling i Statsraadet maatte der altsaa foreligge et formeligt Forslag fra preussisk Side, indsendt fra Hr. Reedtz med en Rapport, der næst efter at vise, at det saavel var Preussens som Ruslands og Englands Ønske, at Afslutningen af Præliminarierne og Vaabenstilstanden fandt Sted samtidigt og paa samme Sted, indeholdt en igjennem bestemte Yttringer erhvervet Forvisning om, at Preussen ikke vilde samtykke i at undertegne Præliminarierne uden i Forbindelse med en Vaabenstilstand, forsaavidt dette virkelig maatte være Tilfældet. Ministeren tilføjede, at det paa dette Stadium vilde blive ham mindre vanskeligt at gjøre den Anskuelse gjældende, som han personlig nærede angaaende det Forkastelige i at afbryde Underhandlingerne i Berlin, og at det da formentlig turde lykkes ham bedre at belyse Sagen, saa at det relativt Opnaaelige blev stillet klarere, og derved den Meningsforskjel udjevnet, der hidtil paa Grund af manglende, bestemte Data havde afholdt Statsraadet fra at indvillige i Afslutningen af en Vaabenstilstand i Berlin.

Det synes, som om de ovenanførte Skrivelser og navnlig den danske Udenrigsministers deri tilkjendegivne, personlige Anskuelse om det Hensigtsmæssige i, at det kom til en Afslutning i Berlin, i en væsenlig Grad have bestyrket Kammerherre Reedtz i hans Beslutning om eventuelt at bringe Sagen til Afgjørelse; herfor taler en foreliggende, confidentiel Skrivelse af 3die Juli fra Hr. Reedtz til den danske Udenrigsminister, hvori han blandt Andet udtalte, at han ikke noksom kunde takke for de modtagne Skrivelser af 30te Juni, da han ved dem nu, men ogsaa først nu, var sat fuldstændigt istand til at handle paa en Maade,

som i det Mindste nogenlunde vilde svare til Ministerens Hensigter. Den nævnte Dags Morgen indtraf til Berlin en russisk Courer, der kom fra Warschau og skulde overbringe til Kjøbenhavn ikke det forventede, egenhændige Brev fra Kejseren, da Tanken herom var bleven opgivet, men en Depeche fra Grev Nesselrode, hvori Denne meget indtrængende tilraadede den danske Regjering Antagelsen af de af Hr. Schleinitz gjorte Forslag, der i en medfølgende, af Baron Meyendorff affattet Memoire vare gjorte til Gjenstand for en nærmere Betragtning og charakteriserede som ingenlunde ugunstige for Danmark, medens deres Forkastelse og Afbrydelsen af Underhandlingerne i Berlin betegnedes som i højeste Grad betænkelig; samme Courer overbragte tillige en Depeche til det preussiske Cabinet, hvori udtaltes, at Besættelsen af det nordlige Slesvig med svenske Tropper under den eventuelle Vaabenstilstand syntes at være en billig Fordring fra dansk Side. Da Kammerherre Reedtz havde erholdt Kundskab om Indholdet af Grev Nesselrodes Depeche, hvilken han synes at have tillagt samme Betydning som det forventede Brev fra Kejseren, og han tillige den 4de Juli fik Vished om, at den preussiske Regjering igjennem sin Gesandt hos den russiske Kejser i Warschau var bleven fuldstændigt underrettet om dette det russiske Hofs Skridt i Kjøbenhavn, forekom det ham, at Øjeblikket var kommet, hvor han ikke uden at compromittere Fædrelandets helligste Interesser kunde undlade at gjøre et afgjørende Skridt. Frygtende for den skadelige Indflydelse, den fra Ruslands Side foreliggende Udtalelse vilde kunne udøve paa det preussiske Cabinets Holdning, og overbevist om, at enhver Udsættelse vilde forværre vor Stilling og fremkalde uforudselige Complicationer under langt ugunstigere Forhold, ansaa han det for sin Pligt at gjøre et Forsog paa at bringe Sagen i et afgjørende

Stadium for saaledes i det Mindste at bevare Skinnet for den danske Regjering, saa at det ikke fik Udseende af, at den havde maattet give efter for Ruslands gjentagne, stedse alvorligere Forestillinger. Han foranledigede derfor en Conference hos Lord Westmoreland den 5te Juli og aabnede Forhandlingerne med at afæske Hr. Schleinitz en bestemt Erklæring, om hvorvidt Preussen ansaa Præliminarierne og Vaabenstilstanden som uadskillelige Acter. Da Hr. Schleinitz i saa Henseende gav et bekræftende Svar, forelagde vor Befuldmægtigede derefter et tildels efter det danske Contraproject omredigeret Udkast til Præliminarierne med den Bemærkning, at han ikke vilde discutere deres Indhold, men at det preussiske Cabinet inden 2 Gange 24 Timer maatte bestemme sig, om det vilde antage det uforandret eller ikke. Med Hensyn til Vaabenstilstanden erklærede Hr. Reedtz sig villig til i den ovenanførte Tid at ansee sig bunden til de opstillede Betingelser, naar der fra preussisk Side indrømmedes svensk Besætning i det nordlige Slesvig, og Preussen vilde paatage sig at garantere Udførelsen fra alle de andre tydske Magters Side. Den 7de Juli blev Sagen foredraget i det preussiske Statsraad og efter en stormende Debat vedtaget med nogle uvæsenlige Modificationer i Vaabenstilstandsbetingelserne, og den 8de parapherede de to Befuldmægtigede hos Lord Westmoreland hver enkelt Artikel for sig og vare herved bundne til Overenskomsten lige saa fuldt, som om den allerede definitivt var underskreven, en Omstændighed, der ikke blev uden Betydning, da den endelige Underskrift, der først fandt Sted den 10de, sandsynligvis ellers vilde være bleven nægtet fra Preussens Side paa Grund af den yderst ugunstige Stemning, som Efterretningen om Slaget ved Fredericia vakte i Berlin. Efter i en confidentiel Skrivelse af 8de Juli at have gjort den danske Udenrigs-

Conferencer den 5te, 8de og 10de Juli.

minister Rede for sin Handlemaade oversendte Kammerherre Reedtz den 10de de nedenfor gjengivne, endeligt underskrevne trende Actstykker, idet han tilfojede, at Hr. Schleinitz paa skeet Opfordring havde forbundet sig til samtidigt med Ratificationernes Udvexling at nedlægge hos Lord Westmoreland en Erklæring om, at Commandoèn over de preussiske Tropper i det sydlige Slesvig var uforenelig med en Stilling i den slesvig-holstenske Hær; ved samme Lejlighed anmodede han Ministeren om at opfordre de danske Generaler til at være paa deres Post, da han efter derom faldne Yttringer ansaa det for højst rimeligt, at man fra tydsk Side i sidste Øjeblik vilde søge at tage Revanche for Fredericia Slaget.

Protocol af 10de Juli.

Protocol.

Undertegnede Befuldmægtigede, som respective ere udnævnte af Hans Majestæt Kongen af Danmark og Hans Majestæt Kongen af Preussen for at lægge Grundvolden til en endelig Fred, bestemt til at udjevne den Tvist, som er opstaaet imellem Deres Majestæter i Henseende til Hertugdømmet Slesvigs Forhold, ere under Medvirkning af Greven af Westmoreland, Hendes Britiske Majestæts Minister i Berlin, som den mæglende Magts Repræsentant, komne overens om følgende Præliminair-Artikler for Freden:

Art. 1.

Hertugdømmet Slesvig skal have en særegen Forfatning, forsaavidt angaaer dets lovgivende Magt og indre Bestyrelse, uden at være forenet med Hertugdømmet Holsten, og saaledes, at den politiske Forbindelse, som knytter Hertugdømmet Slesvig til den danske Krone, lades urørt.

Art. II.

Hertugdømmet Slesvigs endelige Organisation, saaledes som den er betinget ved denne Basis, skal være Gjenstand for yderligere Underhandlinger, i hvilke de høje, contraherende Parter ville indbyde Storbritannien til at deltage som mæglende Magt.

Art. III.

Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg skulle vedblive at udgjøre Dele af det tydske Forbund.

Den endelige Anordning af den Stilling, som disse Hertugdømmer ifølge de Forandringer, der forestaae i Tydsklands Forfatning, skulle indtage i ovennævnte politiske Samfund, forbeholdes en yderligere Forstaaelse mellem de høje, contraherende Parter.

En af Gjenstandene for denne Forstaaelse skal være, forsaavidt det i nærværende Conventions første Artikel opstillede Princip og Hertugdømmet Holstens tilkommende Stilling i Forhold til de andre tydske Stater tilstede det, at opretholde de materielle Interessers ikke politiske Baand, som have bestaaet mellem Hertugdømmerne Holsten og Slesvig.

Hans Majestæt Kongen af Danmark, Hertug af Holsten, vil i den kortest mulige Frist skjænke dette Hertugdømme en repræsentativ Forfatning.

Art. IV.

Det er vedtaget, at de i de foregaaende Artikler indeholdte Bestemmelser i ingen Henseende skulle foregribe Spørgsmaalet om Successionen i de under Hans Danske Majestæts Scepter forenede Stater, ej heller Nogensomhelsts eventuelle Rettigheder.

For at forebygge de Forviklinger, som kunne opstaae af de Tvivl, som ere rejste med Hensyn til Arvefølgen, vil Hans Majestæt Kongen af Danmark uop-

holdelig efter den endelige Fred tage Initiativet til Forslag, sigtende til at ordne denne Arvefølge efter fælles Overenskomst med Stormagterne.

Art. V.

De høje, contraherende Parter ere enige om at anholde om Stormagternes Garanti for den nøjagtige Udførelse af den endelige Fred med Hensyn til Hertugdømmet Slesvig.

Denne i dobbelt Original udfærdigede Protocol skal forsynes med Hans Majestæt Kongen af Danmarks og Hans Majestæt Kongen af Preussens Approbation, og de saaledes hver for sig approberede, tvende Exemplarer skulle udvexles i Berlin inden en Frist af otte Dage, eller før, om skee kan, fra Underskriftens Dato at regne, hvorefter Protocollen af begge de høje, contraherende Parter skal meddeles Hendes Majestæt Dronningen af Storbritannien.

Til Bekræftelse af Forestaaende have de Befuldmægtigede undertegnet denne Protocol og paatrykt den deres Vaabensegl.

Givet i Berlin den tiende Juli Atten Hundrede og Ni og Fyrgetyve.

(Undert.) Reedtz. (L. S.) (Undert.) Schleinitz. (L. S.)

Vaabenstilstandsconvention af 10de Juli.

Vaabenstilstands-Convention,

sluttet i Berlin den 10de Juli 1849 imellem Hans Majestæt Kongen af Danmark og Hans Majestæt Kongen af Preussen.

Da Præliminarierne til Freden mellem Hans Majestæt Kongen af Danmark paa den ene Side og Hans Majestæt Kongen af Preussen paa den anden

Side ere blevne undertegnede, have Deres Majestæter, hvem det er højst magtpaaliggende strax at gjore Ende paa Krigens Ulykker og paa Blodsudgydelsen, og som derhos troe med Hensyn til Hertugdømmet Slesvig at burde træffe Foranstaltninger, egnede til sammesteds at bane Vejen for en endelig og varig Pacification, stemmende med det i de ovennævnte Præliminariers Art. I. opstillede Princip, fattet den Beslutning, i hint dobbelte Øjemed at slutte en Vaabenstilstands-Convention, og derfor udnævnt til Deres Befuldmægtigede, nemlig

Hans Majestæt Kongen af Danmark:

Hr. Holger Christian Reedtz, Allerhøjstsammes Kammerherre, Commandeur af Dannebroge og Dannebrogsmand, Commandeur af den Svenske Nordstjerneorden, af den Franske Æreslegion samt af den Belgiske Leopoldsorden,

og Hans Majestæt Kongen af Preussen:

Hr. Alexander Gustav Adolph Baron v. Schleinitz, Allerhøjstsammes Kammerherre og overordenlige Gesandt og befuldmægtigede Minister hos Hans Majestæt Kongen af Hannover, H. K. H. Storhertugen af Oldenborg, H. H. Hertugen af Brunsvig og H. D. Fyrsten af Schaumburg-Lippe, Ridder af den Preussiske Johanniterorden og af den Røde Ørns Orden, tredie Klasse, decoreret med Nishan Iftihar,

hvilke med Deltagelse af Greven af Westmoreland, Hendes Britiske Majestæts Gesandt i Berlin, som den mæglende Magts Repræsentant, og efter at have udvexlet deres i god og rigtig Form befundne Fuldmagter, have fastsat følgende Artikler:

Art. 1.

At regne fra den Dag, da Ratificationerne af nærværende Convention udvexles, skal der indtræde en

fuldstændig Standsning af Fjendlighederne til Lands og Vands i sex Maaneder og udover denne Termin i sex Uger, efter at Vaabenstilstanden maatte være opsagt af en af Parterne.

Dersom nærværende Vaabenstilstand skulde blive opsagt, kunne de preussiske og tydske Tropper besætte Hertugdømmet Slesvigs Fastland, som i saa Fald skulde være at rømme af de neutrale Tropper, der endnu maatte befinde sig der.

Art. II.

Hans Majestæt Kongen af Preussen vil lade den højstcommanderende General over den i Jylland og Hertugdømmerne Slesvig og Holsten samlede, preussiske og tydske Hær tilgaae Befaling om at rømme Jylland og inden 25 Dages Forløb at indtage de i Art. III og V betegnede Stillinger.

Art. III.

Den højstcommanderende General over de danske Tropper og den højstcommanderende General over de preussiske og tydske Tropper skulle udnævne danske og preussiske Officerer, som i det Øjemed at bestemme Grændselinien mellem de Territorier, der respective skulle besættes af preussiske og neutrale Tropper, skulle drage og paa et Landkaart betegne en Demarcationslinie fra et Punkt paa Kysten i Nærheden af og Syd-Øst for Byen Flensborg til et Punkt paa Kysten Nord-Vest for Byen Tønder, saaledes at den første af disse Byer, saavelsom de jydske Enclaver, holdes Nord, og Byen Tønder Syd for bemeldte Demarcationslinie.

Art. IV.

Hans Majestæt Kongen af Preussen kan under Vaabenstilstanden og Syd for ovennævnte Demarcations-

linie holde et Armeecorps i Hertugdømmet Slesvig, hvis Styrke ikke maa overstige 6000 Mand.

Hans Majestæt Kongen af Danmark kan vedblive at holde Øerne Als og Ærø militairt besatte.

Art. V.

Disse danske og preussiske Tropper ere den eneste Militairstyrke, som skal kunne forblive i Hertugdømmet Slesvig under Vaabenstilstanden, dog med Undtagelse af et neutralt Troppecorps, hvis Styrke ikke maa overstige 2000 Mand, og som skal holde den Del af Hertugdømmet Slesvigs Fastland besat, som ligger Nord for Demarcationslinien.

Disse neutrale Troppers Underholdning og Lønning falder Hans Majestæt Kongen af Danmark til Byrde.

De høje, contraherende Parter have til Hensigt at anmode Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norge om at ville stille dette neutrale Troppecorps.

Ingen af Parterne vil under Vaabenstilstanden henlægge Garnison i de jydske Enclaver i Hertugdømmet Slesvig.

Art. VI.

Paa samme Tid som de under den højstcommanderende General for den preussiske og tydske Hær samlede Tropper indtage de i Art. III betegnede Stillinger, vil Hans Majestæt Kongen af Danmark lade den ved Allerhøjstsammes Marine foranstaltede Blokade af preussiske og tydske Havne hæve.

De Befalinger, som have Hensyn til Udførelsen af de foregaaende Artikler, skulle paa selvsamme Dag expederes til de Generaler og Officerer, som commandere vedkommende Armeer og Flaader.

Art. VII.

Alle Handelsskibe, som paa begge Sider maatte være opbragte siden Fjendlighedernes Begyndelse, skulle umiddelbart efter Blokadens Ophævelse tilbagegives tilligemed deres Ladninger. Hvad de Fartøjer eller Ladninger angaaer, som maatte være solgte, da skal deres Værdi erstattes.

Til Gjengjæld forbinder Hans Majestæt Kongen af Preussen sig til at erstatte eller lade erstatte de af de preussiske og tydske Tropper i Jylland hævede Penge-Contributioner saavelsom Værdien af de til den preussiske og tydske Hærs Brug udskrevne Heste, som ikke senere maatte være Vedkommende tilbagegivne. Bemeldte Troppers Forplejning og Indqvartering samt den dem leverede Fourage falde Landet til Byrde.

For at ordne denne Erstatningssag skulle en af Kongen af Danmark og en af Kongen af Preussen udnævnt Commissair komme sammen paa vedkommende Steder sex Uger efter, at Ratificationerne af nærværende Convention ere blevne udvexlede.

Disse Commissairer skulle afgjøre Sagen inden 4 Ugers Forløb, og dersom der efter denne Frist endnu skulde henstaae uafgjorte Krav, med Hensyn til hvilke de ikke maatte være blevne enige, skulle disse Reclamationer underkastes en endelig Kjendelse ved en Voldgiftsmand, som de høje, contraherende Parter ville anmode Hendes Britiske Majestæts Regjering om at udnævne.

De forskjellige Erstatningskravs Beløb skal betales i det Seneste inden sex Maaneder efter den Dag, da Ratificationerne af nærværende Convention blive udvexlede.

Art. VIII.

Samtlige Krigsfanger og politiske Fanger skulle paa begge Sider uden Undtagelse sættes i Frihed.

Fangernes Udvexling skal finde Sted i Flensborg senest 25 Dage efter, at Ratificationerne af nærværende Convention ere blevne udvexlede.

Art. IX.

Hans Majestæt Kongen af Preussen vil indbyde alle de Regjeringer, som have taget virksom Del i nærværende Krig mod Danmark, til saa snart som muligt at tilkjendegive deres Accession til nærværende Overenskomst, hvis Bestemmelser derved blive forbindende for dem, medens de tillige blive fuldkomment anvendelige i Alt, hvad der angaaer dem.

Art. X.

Der skal for hele Hertugdømmet Slesvig anordnes en Bestyrelses Commission (Landesverwaltung), som under Vaabenstilstanden skal regjere Landet i Hans Majestæt Kongen af Danmarks Navn.

Den skal bestaae af tvende Medlemmer, hvoraf det ene vælges af Hans Majestæt Kongen af Danmark og det andet af Hans Majestæt Kongen af Preussen, med hvilke en Commissair, som Hendes Majestæt Dronningen af Storbritannien bliver anmodet om at udnævne, skal træde i Forbindelse for, i Tilfælde af Meningsulighed mellem de tvende andre Medlemmer, at afgjøre Sagen.

Denne Commissions Hverv skal være at forvalte Hertugdømmet Slesvig efter de gjældende Love samt opretholde Orden og Ro i Landet.

I dette Øjemed skal den være forsynet med den fornødne Myndighed, dog med Undtagelse af den lovgivende Magt, hvilken forbliver suspenderet under Vaabenstilstanden.

Hvad angaaer Love, Anordninger og administrative Foranstaltninger af hvilkensomhelst Beskaffenhed, som efter den 27de Marts 1848 ere emanerede for

Hertugdømmet Slesvig, skal bemeldte Commission være beføjet til at undersoge og afgjøre, hvilke af hine Love, Anordninger og administrative Foranstaltninger det i Landets velforstaaede Interesse maatte være passende at ophæve eller vedligeholde.

Art. XI.

Den til Ordens Opretholdelse fornødne, væbnede Styrke bliver paa dens Begjæring stillet til Bestyrelses-Commissionens Raadighed, for Als og Ærø af den General, som commanderer de danske Tropper, i den sydlige Del af Hertugdømmet Slesvigs Fastland af den General, som commanderer de preussiske Tropper. og for den Nord for Demarcationslinien beliggende Del af Hertugdømmet Slesvigs Fastland af den Højstbefalende over de neutrale Tropper, og tages respective af de i de nævnte Districter staaende Tropper.

Art. XII.

Bestyrelses Commissionen for Slesvig har at indlede det Fornødne med den danske Regjering i Henseende til fælles Vedtagelse af et interimistisk Flag, under hvilket slesvigske Skibe kunne fare i Vaabenstilstandstiden med Andel i de samme Fordele, som danske Skibe nyde.

Art. XIII.

Postforbindelsen og anden indre Samfærdsel skal atter have sin regelmæssige Gang. Posternes frie Gjennemgang gjennem Hertugdømmet Holsten og Opretholdelsen af Postindretningen i Hamborg forbeholdes udtrykkeligen.

Art. XIV.

Denne Convention skal ratificeres og Ratificatio-

nerne udvexles i Berlin inden en Frist af otte Dage, eller før, om skee kan, fra Underskriftens Dato at regne.

Nærværende, i tvende Exemplarer udfærdigede Convention er affattet i det franske, danske og tydske Sprog.

Det er vedtaget, at de Tvivl, som maatte rejse sig med Hensyn til Conventionens Fortolkning, skulle afgjøres efter Indholdet af den franske Text.

Til Bekræftelse af Forestaaende have de Befuldmægtigede undertegnet nærværende Convention og paatrykt den deres Vaabensegl.

Givet i Berlin den tiende Juli Atten Hundrede og Ni og Fyrgetyve.

(Undert.) Reedtz. (L. S.) (Undert.) Schleinitz. (L. S.)

Hemmelige Artikler

Hemmelige Artikler.

til Vaabenstilstands-Conventionen, som den 10de Juli 1849 er sluttet i Berlin mellem Hans Majestæt Kongen af Danmark og Hans Majestæt Kongen af Preussen.

For at der ikke skal kunne være Tvivl med Hensyn til de høje, contraherende Parters Mening angaaende Udførelsen af nogle af de Bestemmelser, som ere optagne i den idag afsluttede Vaabenstilstands-Convention, ere de Befuldmægtigede komne overens om følgende hemmelige Artikler:

Art. I.

Hvis imod al Forventning Hertugdømmerne og navnlig den slesvig-holstenske Hær skulde nægte at rette sig efter de idag fastsatte Vaabenstilstands Betingelser og dels med, dels uden Hjælp fra et eller andet

af de for Øjeblikket i Jylland og i Hertugdømmerne stationerede, tydske Contingenter skulde imod dens Udførelse sætte en Modstand, som kun kunde betvinges ved Vaabenmagt, vil det staae Hans Danske Majestæt frit for til dette Maal at anvende alle til hans Raadighed staaende Midler.

I det ovenomhandlede Tilfælde, saavelsom hvis i Løbet af Vaabenstilstanden Fjendlighederne paany skulde aabnes fra Hertugdømmernes Side, vil Hans Majestæt Kongen af Danmark ikke tage sin Tilflugt til nogen fremmed Magts væbnede Intervention; men Hans Majestæt Kongen af Preussen vil da for at bidrage saa meget, som hans Stilling tillader det, til at sikkre den nøje Udførelse og Haandhævelsen af den idag undertegnede Vaabenstilstand, ikke alene strax trække alle de preussiske Tropper ud af Hertugdømmerne, og navnlig dem, som i Henhold til Vaabenstilstandens Artikel IV skulle stationeres i Hertugdømmet Slesvigs sydlige Del, men forpligter sig ogsaa til efter den første Opfordring, som i den Henseende maatte rettes til ham fra Hans Danske Majestæts Side, uopholdeligt at tilbagekalde alle de preussiske Officerer — derunder indbefattet General Bonin — som i Øjeblikket tjene i den slesvig-holstenske Hær.

Da Hertugdømmet Holsten udgjør en Del af det tydske Forbund, og da de Forholdsregler, som maatte kunne synes nødvendige for der at gjenoprette Freden og Souverainens legitime Autoritet, maa træffes af Forbundet, forpligter Hans Majestæt Kongen af Preussen sig iøvrigt til under de Eventualiteter, hvortil denne hemmelige Artikel har Hensyn, at anvende al sin Indflydelse, for at nævnte Forbund skal opfylde de Forpligtelser, som ved Forbundspagten og Wiener-Slutningsacten af 15de Maj 1820 i denne Anledning paahvile det. Af Hensyn hertil forpligter Hans Danske

Majestæt sig til ikke at udstrække de militaire Operationer, som maatte synes nødvendige for at besejre Modstanden mod Udførelsen af den idag undertegnede Vaabenstilstand, ud over Grændsen, som skiller Hertugdømmet Slesvig fra Hertugdømmet Holsten.

Art. II.

Hvis en Del af de Tropper, som ere forenede under den højstcommanderende General for den preussiske og tydske Hær, skulde modsætte sig Udførelsen af den idag undertegnede Vaabenstilstand, skal denne Modstand ikke være en Hindring for Blokadens Ophævelse eller for Tilbagegivelsen af Skibene og Ladningerne i Overensstemmelse med Vaabenstilstands Artiklerne VI og VII, med mindre at Antallet af de Tropper, der saaledes maatte gjøre Modstand, skulde overstige 3000 Mand.

Hvis Hertugdømmerne skulde nægte at underkaste sig nævnte Vaabenstilstand, skal paa samme Maade denne Acts Bestemmelser ikke være mindre forpligtende for de høje, contraherende Parter, naar afsees fra de Modificationer, som ere forudsete ved den første, hemmelige Artikel.

Det er vedtaget, at Vaabenstilstands-Conventionens Artikler VI og VII i ingen Henseende skulle være anvendelige med Hensyn til de tydske Stater, hvis Tropper imod al Forventning ikke maatte ville rette sig efter nævnte Conventions Bestemmelser.

Art. III.

Saasnart som i Hertugdømmet Holsten Adgangen for danske og slesvigske Skibe til de holstenske Havne er sikkret, forpligter Hans Majestæt Kongen af Danmark sig til efter den Anmodning, som derom rettes til ham som den legitime Souverain, paa samme Fod

at lade de holstenske Skibe, som sejle under tydsk Flag, faae Adgang til de danske Havne.

Art. IV.

Bestyrelses Commissionen, som er omtalt i den idag undertegnede Conventions Artikel X, skal selv vælge det Sted, hvor den vil tage Sæde. Acten, hvorved den installeres, skal foregaae i Flensborg, 25 Dage efterat Vaabenstilstanden er undertegnet.

Art. V.

Hans Majestæt Kongen af Preussen vil forsøge paa at bevæge Hertugen af Augustenborg saavelsom hans Broder, Prinds Frederik af Augustenborg, til med deres Familie under Vaabenstilstanden at tage Bopæl udenfor Hertugdømmerne. Saalænge Deres Højheder efterkomme denne Opfordring, skal der fra den danske Regjerings Side og ved den preussiske Regjerings Mellemkomst maanedlig betales dem en Sum af 5000 preussiske Daler.

Art. VI.

De i de foregaaende, hemmelige Artikler fastsatte Betingelser skulle have samme Kraft og Gyldighed, som om de vare optagne i den idag undertegnede Vaabenstilstands-Conventions Text, og de skulle ratificeres samtidigt.

Til Bekræftelse af Foranstaaende have de Befuldmægtigede undertegnet disse hemmelige Artikler og paatrykt dem deres Vaabensegl.

Givet i Berlin den tiende Juli Atten Hundrede og Ni og Fyrgetyve.

(Undert.) Reedtz. (L. S.)

(Undert.) Schleinitz, (L. S.)

Den hurtige Afslutning, Underhandlingerne i Berlin saaledes havde fundet, kom selvfølgelig den danske Regjering meget uventet, og det saa meget mere, som Hr. Reedtz's Skrivelse af 30te Juni, efter hvad der tidligere er anført, først indtraf til Kjøbenhavn den 10de Juli, og der altsaa i Rækken af Dennes Indberetninger havde manglet et Mellemled, der var uundværligt for at kunne fatte de Betragtninger, som havde bevæget ham til selv med Tilsidesættelse af sine Instructioner at bringe Sagen til en saa pludselig Afgjørelse. Endnu den 8de Juli havde den danske Udenrigsminister efter at have havt fornyede Conferencer med den engelske og russiske Gesandt i Kjøbenhavn, navnlig angaaende Præliminariernes Artikel 2, og efterat Sagen atter havde været for i Statsraadet, ladet Kammerherre Reedtz tilgaae en Skrivelse, hvori de ham under 30te Juni givne Instructioner yderligere suppleredes. Det udtaltes i denne Skrivelse, at, skjøndt Regjeringen nærede en begrundet Betænkelighed ved at tilstaae Bibeholdelsen af nogetsomhelst Baand imellem Holsten og Slesvig, især naar en slig Indrømmelse fremkom i et saa betydningsfuldt Actstykke som Præliminarierne, troede den dog af Hensyn til de politiske Forhold og Tilstande, til Stormagternes passive Holdning og Raad, til vore egne Interesser, Landets Tarv og Begrændsningen af vore Ressourcer, ikke at burde udsætte sig for en Afbrydelse af Underhandlingerne i Berlin; saafremt Udførelsen af Instructionen af 30te Juni betræffende Fredspræliminarierne skulde støde paa uoverstigelige Hindringer, bemyndigedes derfor Hr. Reedtz til at indrømme, at en Passus angaaende Bibeholdelsen af visse, ikke politiske Baand mellem Hertugdømmernes Befolkning optoges i Artiklerne, men helst dog i Form af en separat og hemmelig Artikel.

Som Vederlag skulde vor Befuldmægtigede søge at opnaae:

1) En Bestemmelse om, at de Regler, som indtil Marts 1848 havde været gjældende med Hensyn til Gejstligheden og den gejstlige Jurisdiction i Nordslesvig, paany skulde indtræde.
2) Indrømmelsen af, at hele Slesvig under Vaabentilstanden skulde besættes af svenske Tropper, et Arrangement, hvortil Sverig allerede havde givet sit Minde, og for hvis Gjennemførelse Stormagterne gjennem deres Gesandter i Kjøbenhavn under 1ste Juli vare blevne opfordrede til at virke i Berlin.
3) Ret for den danske Regjering til at sammensætte et Gendarmeri, som enten under hele Vaabentilstanden eller indtil de svenske Troppers Ankomst skulde opretholde Ordenen i Slesvig Nord for Demarcationslinien.

Saaledes som Forholdene vare, havde det danske Cabinet imidlertid nu kun Valget imellem enten at anbefale de trufne Overenskomster i uforandret Form til Antagelse og Ratification af Hans Majestæt Kongen eller at desavouere sin Befuldmægtigede, hvilket Sidste dog maatte ansees for i høj Grad misligt, da al Skyld, hvis en Afbrydelse af Underhandlingerne maatte blive Følgen deraf, i saa Fald vilde blive kastet over paa den danske Regjering I tvende Møder den 13de og 14de Juli var Sagen Gjenstand for Forhandling i Statsraadet, hvor den gav Anledning til en ikke lidet bevæget Discussion. Navnlig Krigsministeren fremhævede stærkt, at Hr. Reedtz havde overskredet sin Fuldmagt, at de af ham vedtagne Forpligtelser baade vare ufordelagtige, ydmygende og uklare, og at den Tingenes Tilstand, som muligen kunde blive en Følge af Krigens Fortsættelse, ikke vilde kunne ansees for et

Forhandlinger i Statsraadet om Ratificationen af de trufne Overenskomster.

større Onde end den, der vilde udspringe af Antagelsen af de foreliggende Overenskomster; han holdt derfor fast ved, at disse kun burde ratificeres, ifald Preussen vilde samtykke i, at der i dem foretoges saadanne Forandringer, som maatte være skikkede til at bringe dem i mere Overensstemmelse med de af den danske Regjering hidtil hævdede Anskuelser. De fleste andre af Statsraadets Medlemmer billigede heller ingenlunde Hr. Reedtz's Forhold og vare meget utilfredse med adskillige af de foreliggende Bestemmelser, men de ansaa dog vor Stilling for saa kritisk og Øjeblikket for saa farefuldt, at de ikke troede at turde paatage sig Ansvaret for at fraraade Kongen at ratificere de trufne Overenskomster i uforandret Form; Marineministeren bemærkede desuden særligt, at vi ingenlunde maatte smigre os med det Haab, endnu i lang Tid at kunne opretholde Blokaden, da dens Opretholdelse i Efteraaret vilde være umulig, og Fjenden med de Dampskibe, han havde vidst at forskaffe sig, vilde være istand til at bryde Blokaden snart paa et, snart paa et andet Sted, forstyrre vor egen Handel og foraarsage os al Slags Skade. En Omstændighed, der ikke blev uden Indflydelse paa Statsraadets endelige Beslutning, var den, at vor Befuldmægtigede i London, Conferentsraad Treschow, der efter Opfordring fra Regjeringen i Begyndelsen af Juli havde begivet sig til Berlin for at conferere med Hr. Reedtz og nu var indtruffen til Kjøbenhavn, var tilstede i Statsraadet og paa den mest indtrængende Maade opfordrede dettes Medlemmer til uden Betingelser og uden Opsættelse at gaae ind paa Conventionen. Han forsikkrede, at der ikke var et Øjeblik at spilde, at vor Sejr ved Fredericia havde gjort et uheldsvangert Indtryk i Berlin, at man der kun aandede Hævn, at det preussiske Ministerium ikke vilde kunne modstaae den nationale Uvillies Strøm, at det

var højst tvivlsomt, om det vilde kunne holde sig, naar Kamrene den 7de August traadte sammen, at det var sandsynligere, at et demokratisk og mere krigersk Ministerium da vilde komme til Roret, og at man ved at nægte Ratificationen maatte være beredt paa at see Fjendlighederne gjenoptagne med mere Kraft end hidtil, og derved Jylland hærjet og udsuget med den storste Strænghed. Ligeledes fremhævede han stærkt, at Kejseren af Rusland sikkert ikke var stemt for at paatage sig Omsorgen for vore Interesser, en Overbevisning, hvortil han var kommen ikke alene ved de fra Grev Nesselrode og Baron Meyendorff i Anledning af de preussiske Forslag fremkomne Udtalelser, som han ved denne Lejlighed oplæste for Statsraadets Medlemmer, men ogsaa derved, at Baron Brunnow i den senere Tid havde vist den yderste Tilbageholdenhed ligeoverfor de danske Diplomater og med Flid undgaaet enhver Samtale med dem.

Conferentsraad Treschows Forestillinger undlode ikke at gjøre et dybt Indtryk og at bane Vejen for en roligere Betragtningsmaade, saa at det kom til at træde klarere frem, at Landets politiske Stilling, især ligeoverfor de venskabelige Magter, vilde blive betydeligt forbedret ved Ratificationen, og at der dog i Conventionen var opnaaet ikke faa Indrømmelser fra Preussens Side, Betragtninger, som allerede tidligere havde stemt Udenrigsministeren gunstigere for Conventionen og bragt ham til ingenlunde at misbillige de Motiver, som havde været de ledende for Hr. Reedtz.

Hvad nu først Præliminarierne angik, da maatte Underhandlingens Opgave synes at være tilfredsstillende lost, naar der i de vedtagne Bestemmelser Intet indeholdtes, som stred imod den danske Krones Ret, og dette maatte siges at være opnaaet ved de betydelige Modificationer, som det oprindeligt forelagte Udkast

var undergaaet, idet det danske Contraproject for en væsenlig Del var taget tilfølge. Den Omstændighed, at Præliminarierne ikke indeholdt Modpartens Anerkjendelse af den danske Krones Ret i sit fulde Omfang, kunde neppe komme i Betragtning, medmindre der var nogen rimelig Udsigt til, at denne Anerkjendelse, som hidtil ikke var opnaaet ved Krigen eller ved andre Magters Bistand, kunde blive Resultatet af vor Vægring ved at modtage hvad der nu tilbødes, og af Krigens Fortsættelse. Hertil syntes der, naar man saa hen til Begivenhedernes Udvikling siden Krigens Begyndelse og de venskabelige Magters Holdning ligeoverfor Stridsspørgsmaalet, imidlertid ikke at være nogen Udsigt.

Hvad Vaabenstilstandsconventionen angik, da var den unægtelig mindre tilfredsstillende, idet den indeholdt endel Bestemmelser, som man maatte ønske anderledes affattede eller fjernede; den var i det Hele taget kun i faa Punkter afvigende fra Hr. Schleinitz's oprindelige Forslag, og den væsenligste Indrømmelse var egenlig kun Bestemmelsen om Nordslesvigs Besættelse af en neutral Troppestyrke istedetfor det tidligere foreslaaede Gendarmeri. Tvende Indrømmelser, hvis Opnaaelse havde været væsenlige Motiver for os til i Foraaret at gjenoptage Fjendlighederne, skjænkede dog Conventionen os, nemlig en fra Holsten adskilt Interimsbestyrelse for hele Slesvig og Beskyttelsen for Nordslesvigs Beboere, saa at vor Kamp dog ikke kunde siges at have været forgjæves. Saa man endvidere hen til, at en Convention om en Vaabenstilstand neppe vilde kunne afsluttes aldeles uafhængigt af de militaire Forhold, som havde havt Indflydelse paa de contraherende Parters gjensidige Stilling, at Preussen af Hensyn til Stemningen i Hæren og Opinionen i Tydskland vanskeligt kunde gaae videre, end skeet var, og endelig

til, at Hovedopgaven for vore Bestræbelser maatte være den, at tilvejebringe en mere lidenskabsfri Tingenes Tilstand, for derved at gjøre de garanterende og allierede Magters Hjælp mulig og frugtbringende, da maatte det synes tilraadeligt at give efter for disses gjentagne og indtrængende Forestillinger og at modtage den tilbudte Convention. Herved vilde den Mulighed ikke være udelukket, fra Preussens Side at opnaae Antagelsen af en Additionel-Artikel betræffende Holstens og Lauenborgs Stilling under Vaabenstilstanden og dets Samtykke til, at det endelige Fredsspørgsmaal gjordes til Gjenstand for Forhandling paa en formelig Congres, denne vor Regjerings stadige Tanke; en væsenlig Hindring for dennes Realisation var nemlig i den allersidste Tid bortfalden, da det britiske Cabinet igjennem Sir Wynn havde tilkjendegivet den danske Regjering sin Tilbøjelighed til nu at understøtte dennes Ønske i saa Henseende, forsaavidt London maatte blive bestemt til Congressens Sæde.

Det endelige Udfald af Statsraadets Forhandlinger blev en af samtlige Medlemmer med Undtagelse af Krigsministeren vedtagen Beslutning om at anbefale Conventionerne til Hans Majestæt Kongens Approbation og Ratification, hvilken ogsaa blev given den 15de Juli; Forhandlingernes Udfald havde foranlediget Krigsministeren til at indgive sin Demission, men denne blev ikke modtaget af Kongen, der paalagde Conseilpræsidenten at tilkjendegive Statsraadet og Krigsministeren, at det var Kongens Villie, at denne Minister skulde vedblive sine Functioner, og at Hans Majestæt fritog ham for alt Ansvar, som maatte kunne blive en Følge af Ratificationen.

Conventionerne ratificeres.

De ratificerede Actstykker tilstilledes allerede samme Dag Kammerherre Reedtz til Udvexling, idet der samtidig gaves ham Tilhold om endnu at gjøre et

Forsøg paa at bringe Vaabenstilstandsconventionen i mere Harmoni med Regjeringens Ønsker ved Hjælp af nogle additionelle Stipulationer; som Gjenstand for saadanne fremhævedes Bestemmelser om Holstens og Lauenborgs Stilling under Vaabenstilstanden og angaaende Opløsningen af den slesvig-holstenske Hær eller i det Mindste Slesvigernes Udsondring af samme og deres Hjemsendelse. Tillige blev det betydet ham, at han skulde forlænge sit Ophold i Berlin i nogle Uger, indtil eventuelle Vanskeligheder ved Vaabenstilstandens Udførelse maatte blive fjernede, og at han skulde rette sine Bestræbelser paa følgende Punkter:

1) Han skulde i en Note opfordre Preussen til i Medfør af Vaabenstilstandsconventionens Artikel V at anmode Kongen af Sverig og Norge om at stille det omhandlede Troppecorps til Raadighed, med Tilføjende, at Grev W. Plessen den 16de Juli var afrejst fra Kjøbenhavn til Gøtheborg i nævnte Anledning, og at den danske Regjering indtil de svenske Troppers Ankomst ønskede et interimistisk Gendarmeri i Nordslesvig, hvortil Slesvigere af den danske Hær vilde kunne udtages.
2) Han skulde i en Note udbede sig den preussiske Regjerings Medvirkning til, at de endelige Fredsunderhandlinger uopholdeligt maatte blive fremskyndede, og deri tillige udtale det Haab, at Preussen vilde give sit Minde til, at Fredsspørgsmaalet fandt sin endelige Afgjørelse ved en Congresforhandling, en Vej, som de venskabelige Magter vare beredvillige til at følge, og som alene sikkert vilde kunne føre til en varig Fred.
3) Endelig skulde han af al Kraft virke for, at Preussens Valg af et Medlem til Bestyrelsescommissionen for Slesvig blev saa gunstigt for os.

som muligt, og at der under ingen Omstændigheder valgtes nogen ved Oprøret compromitteret Personlighed dertil.

Som ovenfor antydet, afrejste Grev W. Plessen den 16de Juli fra Kjøbenhavn til Gøtheborg, hvor den svenske Konge tilligemed hans Udenrigsminister, Baron Stjerneld, ventedes at indtræffe den 18de, for at overbringe denne Monark en allerhøjeste Cabinetsskrivelse, gjøre ham bekjendt med de i Berlin afsluttede Conventioner og i vor Konges Navn udtale det Haab, at Kong Oscar vilde følge de contraherende Parters Indbydelse til i Medfør af Vaabenstilstandsconventionens Artikel V at stille et svensk eller svensk-norsk Troppecorps paa 2000 Mand til Raadighed for under Vaabenstilstanden at besætte Slesvigs Fastland Nord for Demarcationslinien; tillige skulde han anholde om, at Sverigs Repræsentant i Berlin snarest muligt maatte erholde bestemte Instructioner om af al Magt at virke hen til en tro Opfyldelse af Conventionen fra Preussens Side.

Stemningen i Berlin var vedvarende saaledes, at et Paaskud til at bryde de indgaaede Overenskomster muligt endog vilde have været den preussiske Regjering velkomment, og Hr. Reedtz ansaa det derfor for sin Pligt strax at skride til Udvexlingen af Ratificationerne uden dertil at knytte nogen Betingelse, et Skridt, der ogsaa af den engelske og russiske Gesandt i Berlin betegnedes som aldeles nødvendigt. Udvexlingen fandt Sted den 17de Juli om Eftermiddagen hos Lord Westmoreland, hos hvem Hr. Schleinitz ved samme Lejlighed tillige deponerede den tidligere omtalte Erklæring om Uforeneligheden af en Commando over de preussiske Tropper i Sydslesvig med en Stilling i Insurgenthæren. Paa given Foranledning erholdt vor Befuldmægtigede tillige et mundligt Tilsagn om,

Ratificationerne udvexles.

at den preussiske Regjering ved Valget af Medlemmet til Bestyrelsescommissionen for Slesvig saa meget som muligt vilde tage Hensyn til Danmarks Ønsker, og at den vilde anmode Kongen af Sverig om betimeligt at stille det omhandlede Troppecorps paa 2000 Mand til Raadighed.

Endnu samme Dag gav Kammerherre Reedtz den danske Regjering Meddelelse om Ratificationernes Udvexling og om de af Preussen givne, mundlige Tilsagn; samtidigt indberettede han, at det derimod for Tiden vilde være umuligt at opnaae Indsættelsen af en særlig Regjering for Holsten og Lauenborg, og at Preussen heller ikke var villig til at paatage sig nogen Forpligtelse med Hensyn til Oplosningen af den slesvig-holstenske Hær eller til Slesvigernes Udsondring af samme, dersom denne Hær iøvrigt maatte falde tilføje og gaae tilbage bag Ejderen.

Ordrer fra Krigsministeren i Anledning af Ratificationerne.

Den 17de Juli sendte Krigsministeren Generalerne Bülow og de Meza Underretning om, at Hans Majestæt Kongen havde ratificeret de afsluttede Conventioner, og at Ratificationerne vare sendte til Berlin for at udvexles. I Mellemtiden, som vilde forløbe, indtil Vaabenstilstanden traadte i Kraft, skulde vi afholde os fra alle Fjendligheder, forudsat at vi ikke bleve angrebne. Det paalagdes Generalerne, gjennem General Bülow tillige Oberst Flindt, i høflige Udtryk at underrette de ligeoverfor dem staaende, fjendlige Generaler — dog ingen Insurgentgeneral — derom, og det anbefaledes særligt General Bülow i Brevet til General Prittwitz at lade indflyde nogle Ord om, at man fra dansk Side med Paaskjønnelse havde bemærket, at de preussiske Tropper ved en god Disciplin havde søgt at formindske de Byrder, som Krigen medførte for Landets Beboere.

Den følgende Dag sendte Ministeren General Bülow et Exemplar af den i Berlin afsluttede Conven-

tion, idet han bemærkede, at de hemmelige Artikler selvfølgelig burde holdes strængt hemmelige, og at ejheller Indholdet af de andre Actstykker burde blive bekjendt, førend Udvexlingen af Ratificationerne var skeet. Endelig den 19de underrettede Ministeren Generalen om, at denne Udvexling havde fundet Sted den 17de, at alle Fjendligheder som Følge deraf skulde ophøre, og at Oberst Flindt øjeblikkelig skulde tillægges Ordre i denne Retning. Ministeren skrev, at ligesom General Bülow ved en Officer af sin Stab maatte underrette General Prittwitz om Vaabenstilstandens Ratification, saaledes maatte ogsaa Oberst Flindt beordres til i samme Øjemed at afsende en Officer til General Hirschfeldt, og det maatte derhos paalægges disse Officerer for de preussiske Generaler at udtrykke vor Tilfredshed over, at den unaturlige Krigstilstand, hvori vi befandt os til Preussen, nu var ophørt; de skulde gribe Lejlighed til dog blot ad Conversationens Vej og uden officiel Foresporgsel at søge at erfare, naar og hvorledes de tydske Tropper agtede at trække sig tilbage bag den conventionsmæssige Demarcationslinie. Det vilde vel ikke være sandsynligt, at General Prittwitz strax vilde skride til Bestemmelsen af denne Linie, men naar dette skete, burde det saavidt gjørligt iagttages, at den fulgte Amts- og Herredsskjel, saaledes at af Tønder Amt Herrederne Tønder, Højer, Slogs, Lundtoft og om muligt Kjær, ligesom af Flensborg Amt Herrederne Vis, Husby og Munkbrarup udelte kom til at henhøre til den nordlige Del, der skulde besættes af neutrale Tropper. I en lignende Skrivelse til General de Meza udtalte Ministeren, at nærmere Meddelelse skulde følge, saasnart General Bülow havde sat sig i Forbindelse med General Prittwitz og med ham ordnet det Fornødne i Henseende til Demarcationslinien.

Saaledes var der da efter langvarige Forhandlinger atter tilvejebragt en Standsning af Fjendlighederne; de afsluttede Overenskomster indeholdt vel langtfra hvad den danske Regjering havde troet at kunne vente og forlange, men Manglerne vilde dog ved den practiske Udførelse af Vaabenstilstanden kun blive af mindre Betydning, saafremt Preussen maatte vise sig rede til en loyal Gjennemførelse af de paatagne Forpligtelser. Erfaringen fra det foregaaende Aar lovede i saa Henseende just intet Godt, og den danske Regjering maatte derfor hovedsagelig sætte sin Lid til, at det vilde lykkes de allierede og venskabelige Magters Forestillinger og Bestræbelser at bortfjerne de muligt indtrædende Hindringer og tilvejebringe en tro og ordenlig Udførelse af Vaabenstilstanden.

Saadanne Hindringer skulde dog ikke udeblive, ogsaa denne Gang skulde Gjennemførelsen af den vedtagne Vaabenstilstand støde paa væsenlige Vanskeligheder, der gjorde det umuligt i en Del af Slesvig at oprette en lovlig Tingenes Orden, og som vedvarende maatte holde den loyale Del af Hertugdømmets Befolkning i en ængstelig Spænding. Forinden man imidlertid i dette Værks 3die Del skrider til Fremstillingen af disse Forhold, Underhandlingernes Fortsættelse og Afslutning ved en definitiv Fred med Preussen og Tydskland samt den derpaa følgende Kamp med Insurgenthæren, staaer der for det afsluttede Felttogs Vedkommende tilbage at berøre endel Omstændigheder, som nærmest angaa de indre Forhold i Hæren, samt at give en Skildring af Marinens Virksomhed i den sidstforløbne Del af Krigen, forsaavidt den ikke hidtil har fundet sin Omtale.

I den forløbne Periode have vi af nye Afdelinger seet fremtræde 2det Forstærknings-Jægercorps, 4de og 5te Forstærknings-Bataillon samt 9de Batteri (Wegener);

naar undtages, at der i Slutningen af Juni til Middelfart ankom endel Sappeurer til Dannelsen af en Reserve-Brodeling, var der iøvrigt ikke blevet formeret andre Afdelinger end de her nævnte, idet det kun uegenligt kan betragtes som en ny Afdeling, at 4de Batteri (Marcussen), hvad forresten ogsaa er berort, efter Fredericia Slaget sendtes til Assens for at omdannes fra 6 Pds. til 12 Pds. Et Forslag fra Overcommandoen om, at der af de i Odense værende 3 Depotescadroner skulde formeres 2 Feltescadroner for som en 4de Cavaleri-Division at indlemmes i Armeecorpset, blev som Folge af Forslagets sene Fremkomst, i Midten af Juli, ikke taget til Folge. Hvad Foranstaltninger til Hærens Forstærkning angaaer, rettedes Bestræbelserne under Felttoget væsenligst paa at holde de allerede existerende Afdelinger fuldtallige ved Afgivelse af det i Aarets Løb uddannede Mandskab. Infanteri-Exercerskolerne, der vare etablerede i Kjøbenhavn, Nyborg og Aalborg — paa sidstnævnte Sted dog kun til den 18de Maj, da Skolen forlagdes til Kjøbenhavn — havde atter begyndt deres Virksomhed den 15de Maj, til hvilken Tid de ved de afholdte Extrasessioner udskrevne Værnepligtige vare beordrede til Møde, og efter endt Uddannelse sendtes Mandskabet til Hæren for at indlemmes i Afdelingerne; Underbefalingsmændenes Uddannelse skete igjennem Underofficers-Commandoskolen i Kjøbenhavn, fra hvilken Skole der i Slutningen af Juni afgaves et storre Antal der uddannede Underofficerer. Hvad Cavaleriet angaaer, blev 5te Dragon-Regiments Depotescadron i Begyndelsen af Maj stillet til General Ryes Disposition, og da Cavaleriets Rekruter den 15de Juni vare uddannede, bleve de Flinkeste sendte til Afdelingerne for at completere disse til 120 Undercorporaler og Menige pr. Escadron foruden temporairt 5 overcomplette Menige, der ved

Foranstaltninger til Hærens Forstærkning.

tilfældig Afgang ikke skulde erstattes, medens Resten indlemmedes i Depot- og Reserve-Escadronerne; som Følge af Manglen paa Trainkudske ved Hæren, en Mangel, der var følelig, uagtet der extraordinairt var blevet udskrevet 1000 Trainkudske, hvoraf Halvdelen til Møde den 15de Maj, blev en Del af Mandskabet ved sidstnævnte Escadroner afgivet for at anvendes som Hestevartere. For de øvrige Vaabens Vedkommende er der Intet særligt at bemærke, undtagen at der, som flere Gange er seet, bestandigt klagedes over Mangel paa uddannet Mandskab, navnlig ved Artilleriet, og det uagtet 1ste Artilleri - Regiment under 8de April var blevet bemyndiget til at indkalde de øvede Frilodsmænd af Aarene 1843 og 44 samt Overconstablerne af Forstærkningen fra Aarene 1838 og 39. — Af Officerer havde man, navnlig som Følge af Afgangen fra Uddannelsesskolerne i Begyndelsen af Marts, ikke alene et tilstrækkeligt Antal, men endog saamange, at Krigsministeriet fandt sig foranlediget til i Begyndelsen af Juni at anmode vor Gesandt i Sverig, Kammerherre Bille, om at forebygge, at svenske og norske Officerer og Underofficerer kom hertil for at tilbyde deres Tjeneste, da man ikke længer vilde kunne antage dem; i Slutningen af Juni blev det endvidere ad tjenstlig Vej bragt til Vedkommendes Kundskab, at samtlige midlertidigt til Tjeneste tagne Officerer saavelsom de i Hæren ansatte, svenske og norske Officerer og Underofficerer vilde komme til at fratræde deres Tjeneste ved Udgangen af August.

I Ordningen af de høiere Commandoforhold var der ikke foregaaet nogen Forandring, og Flankecorpsets Forhold til Overcommandoen henstod endnu uafgjort trods Ministerens Erklæring i sin Skrivelse til Overcommandoen af 18de Juni. Et Forslag, der fremkom i Begyndelsen af Juli, og som gik ud paa at faae

Hærens højstcommanderende Artilleriofficers Stilling nojere bestemt i Forhold til de højstcommanderende Artilleriofficerer ved Hærafdelingerne, saavelsom paa at faae en hensigtsmæssigere og med Tjenestens Tarv mere overensstemmende Fordeling af de til Artilleri Overbestyrelsen nødvendige Poster, blev som Følge af Begivenhedernes Udvikling foreløbigt upaaagtet. Forslaget gik ud paa, foruden den højstcommanderende Artilleriofficer ved Hæren, at faae 1 Stabsofficer for hver Hærafdeling, 1 i Fredericia, 1 i Spidsen for Artilleriets Park- og Depotvæsen og endelig 1 i hver af de Provindser, i hvilke der forefandtes faste Artilleri Etablissementer, altsaa i Jylland, Fyen og paa Als; der vilde derved, ogsaa i det Tilfælde at ingen Del af den active Hær var der tilstede, paa disse Steder være en Overbestyrelse, om hvilken det forresten antoges, at den uden Ulempe kunde falde sammen med Provindsens faste Artilleri Administration.

Commandoforholdene i Hæren ved Felttogets Slutning.

I Besættelsen af de højere Commandoposter var der derimod efterhaanden foregaaet nogle Forandringer, hvoraf de fleste ere omtalte i det Foregaaende; for Fuldstændigheds Skyld gives dog her en Oversigt over, hvorledes Commandoforholdene stillede sig efter Felttogets Slutning i den sidste Halvdel af Juli.

Overcommandoen:

Commanderende General . .	Generallieutenant Bülow,
Stabschef	Oberst Flensborg,
Souschef	Capitain Kauffmann,
Højstcommanderende Artilleriofficer	Oberst Fibiger,
Højstcommanderende Ingenieurofficer	Oberst Schlegel,
Corpsintendant	Overkrigscommissair v. Schmidten,

Corpsstabslæge	Overlæge Bendz,
Corpsstabsdyrlæge	Regimentsdyrlæge Ringheim,
Corpsauditeur	Overauditeur Paulsen,
Til Ledelse af Recognosceringsarbejder	Major Caroc,
Commandant i Hovedqvarteret	Ritmester Pingel (tillige Commandeur for Ordonnantscorpset),
Marineofficer i Hovedqvarteret	Capitain Muxoll,
Traincommandeur	Ritmester Barner.
3die Infanteri-Brigade	Generalmajor Schleppegrell,
Stabschef.	Capitain Neergaard,
3die Linie-Bataillon . . .	Oberstlieutenant Paludan,
5te do. do. . . .	Major Helgesen p. t.,
3die Jægercorps	do. Coch,
1ste Forstærknings-Bataillon	do. Stochfleth,
2den Forstærknings-Bataillon	do. Dau p. t.*),
4de Forstærknings-Bataillon	do. Tuxen.
4de Infanteri-Brigade	Generalmajor Moltke,
Stabschef.	Capitain Abrahamson,
8de Linie-Bataillon . . .	Major Pontavice p. t.**),
11te do. do. . . .	Oberst Staggemeier,

*) Da Oberstlieutenant Irminger midlertidigt commanderede 5te Brigade, var Major Dau bleven udnævnt til midlertidig Commandeur for 2den Forstærknings-Bataillon.

**) Under Oberstlieutenant Lemmichs Sygdom var Major Pontavice — under 15de Juli tillagt Majors Charakter — midlertidig Commandeur for 8de Linie-Bataillon

5te Reserve-Bataillon . . .	Oberstlieutenant Arenfeldt,
6te do do. . . .	do. la Cour,
2det Forstærknings-Jægercorps	Major Lange.
5 te Infanteri-Brigade	Oberstlieutenant Irminger p. t.,
Stabschef.	Capitain Beck,
6te Linie-Bataillon . . .	Oberstlieutenant Bentzen,
7de do do. . . .	Major Vogt,
9de do. do. . . .	do. Saint-Aubain p. t. *),
4de Reserve-do. . . .	do. Thrane,
1ste do. Jægercorps	do. Bonnez.
6te Infanteri-Brigade	Oberst Ræder,
Stabschef	Capitain Muus,
1ste lette Bataillon. . .	Oberstlieutenant Walther,
2den do. do.	do. Hindenburg,
2det Jægercorps	Capitain Vett p. t. **),
3die Forstærknings-Bataillon	Oberstlieutenant Gerlach.
1ste Forstærknings-Jægercorps	Major Schepelern.
1ste Cavaleri-Division	Major Torp p. t.
2den Cavaleri-Division	do. Hegermann-Lindencrone.
Artillericommandoen.	Oberst Fibiger,
Stabschef . . .	Capitain Stiernholm,
2det Batteri	Capitain Schultz,
3die do.	Major Jessen,

*) Efter Major Krabbes Død midlertidig Bataillonscommandeur.

**) Under Oberstlieutenant Branners Sygdom midlertidig Corpscommandeur.

4de Batteri	Capitain Raasløff p. t. *),
8de do.	do. Mossin,
9de do.	do. Wegener,
Granat-Halvbatteri	do. Tillisch,
do. do.	do. Jonquières,
1ste Espingolbatteri....	Major Meincke,
Faste Batterier ved Lille Belt	Capitain Olivarius,
Feltparken paa Fyen...	do. Geltzer.
Feltingenieurdetachementet.....	Oberst Schlegel,
Stabschef.....	Capitain Dreyer.
Fæstningen Fredericia:	
Commandant	Oberst Lunding,
Hojstcommanderende Artillerioffícer.....	Major Vahl,
5te Forstærknings-Bataillon	do. Jacobsen.
General Flindts Corps	Generalmajor Flindt **),
Stabschef.....	Oberstlieutenant Steinmann,
Hojstcommanderende Artillerioffícer.....	Oberstlieutenant Fuhrmann,
12te lette Bataillon ..	Oberstlieutenant Læssøe,
1ste Jægercorps	Major Wilster,
1ste Cavaleri-Brigade	Oberst Juel ***),
Stabschef.....	Ritmester Bauditz,
3die Dragon-Regiment	Oberstlieutenant Freiesleben,
5te do. do.	Oberstlieutenant Voigt,

*) Under Capitain Marcussens Sygdom midlertidig Batterichef.

**) Under 22de Juli tillagt Generalmajors Charakter.

***) Ved Befaling af 30te Juli overtog Oberst Juel atter Commandoen over 1ste Cavaleri-Brigade.

2den Cavaleri-Brigade	Generalmajor Flindt,
Stabschef. . . .	Ritmester Bardenfleth,
6te Dragon-Regiment.	Oberst Pfaff,
6te Batteri	Capitain Haxthausen.
Fæstningsartilleriet paa Helgenæs	do. Brockdorff.
Flankecorpset*)	Generalmajor de Meza,
Stabschef	Oberstlieutenant Bülow.
Souschef	Major Wørishøffer,
Højstcommanderende Artillerioffícer.	Oberstlieutenant Bruun,
Højstcommanderende Ingenieurofficer	Capitain Owesen,
Traincommandeur	do. Jenssen-Tusch.
1ste Infanteri-Brigade	Oberst Krabbe,
Stabschef.	Capitain W. Stricker,
10de lette Bataillon. . .	Oberstlieutenant Ræder,
1ste Reserve-do. . . .	Major Henckel,
3die do. do. . . .	Oberstlieutenant Lorentzen,
3die do. Jægercorps.	Major Gosch.
2den Infanteri-Brigade	Oberst Thestrup,
Stabschef. . . .	Capitain Kranold,
Livgarden til Fods	Oberstlieutenant Kirchhoff,
4de Linie-Bataillon . . .	do. Blom,
13de do. do. . .	do. Trepka,
2den Reserve-do. . . .	do. Schow.
3die Cavaleri-Division	Major Saurbrey.
Artillericommandoen.	Oberstlieutenant Bruun,
1ste Batteri	Capitain Lumholtz,
5te do.	do. Dinesen,
7de do.	do. Baggesen,

*) 6te Brigade er som værende paa Fyen anført under Hovedcorpset.

De faste Batterier . . . . Capitain Grove,
2det Espingolbatteri . . . do. Schøning,
Reserve- og Feltparken . Premierlieutenant Borthig.
Ingenieurafdelingen . Capitain Owesen.

Hærens Materiel.

Med Hensyn til Hærens Materiel er det tidligere anført, at det var Hensigten at forsyne saavel Jægercorpserne som de lette Batailloner hver med 200 Taprifler, medens deres øvrige Mandskab bevæbnedes med franske Geværer, og at ligeledes Cavaleriet skulde forsynes med nye Skydevaaben. Disse Foranstaltninger vare endnu ikke fuldt iværksatte ved Vaabenstilstandens Begyndelse, men der arbejdedes derefter fremdeles derpaa, saa at Fordelingen af Haandvaaben efterhaanden blev saa nogenlunde efter den lagte Plan. Med Hensyn til Ammunitionen var det ved Ordre af 16de Maj blevet fastsat, at der for Infanterigeværer til $1^3/_4$ Qv. Ladning istedetfor de hidtil brugte Rendekuglepatroner skulde anvendes 2 Rendekugler i et Papirhylster, sat ovenpaa det almindelige Kugleskud, og under 23de Juni blev det befalet, at hver Jæger og Infanterist, der var forsynet med saadant Gevær, skulde have 50 Kuglepatroner og 6 Rendekuglehylstre. Hvad Artilleriet angaaer, er det gjentagne Gange omtalt, at der var udrustet et nyt 12 Pds Batteri (9de Batteri, Wegener), og at 4de Batteri (Marcussen) var blevet sendt til Assens for at omdannes til 12 Pds.; dette Batteri meldte sig først marchefærdigt den 2den August. Det er endvidere omtalt, at der til Fredericia var ankommet en Raketvogn, som var bleven attacheret Espingolbatteriet Meincke; denne Vogn var udrustet med 6 Pds. Granater samt 4 Raketbukke. Espingolerne bleve ifølge Forslag fra Artilleri-Brigaden forandrede i Overensstemmelse med en af Overkrigscommissair Foss op-

funden Forbedring, hvorved de bleve anvendelige til Spidskugler, og hvorved Ladnings- og Betjeningsmaaden blev lettere. Hvad endelig Ingenieurmateriellet angaaer, havde Krigsministeriet i den sidste Halvdel af Maj approberet et Forslag fra Feltingenieurdetachementet, hvorefter der i Erstatning for det til Marinen afgivne Bromateriel skulde udrustes en Broeqvipage til en Længde af 103⅓ Fod, en Brede af 9 Fod, og Ministeriet havde tilføjet, at Arbejdet derpaa strax skulde begynde; de til denne Eqvipage fornødne Gjenstande bleve dels forarbejdede paa Stedet, dels oversendte fra Kjøbenhavn.

Telegraphvæsenet.

Som staaende i nær Forbindelse med Hærens Materiel, om det end ikke directe sorterede under Hæren, skal omtales Telegraphvæsenet. I Begyndelsen af Maj havde Ingenieurcapitain Lehmann fuldendt Udstikningen af Telegraphlinien gjennem Fyen og paabegyndt Anbringelsen af Apparaterne. Til Knudepunkt var valgt en Højde S. for Sønder Højrup, hvor der anbragtes 2 Telegrapher, da Skjæringsvinklen i dette Punkt var for stor til at 1 Telegraph kunde fungere saavel mod Nordvest som Sydvest; herfra gik Linien mod Øst over Mollegaards Bakken mellem Paarup og Ellinge. Linien til Bøjden fik endnu kun 1 Station tæt N. for Ostrupgaard, Linien til Middelfart derimod Stationer paa Ravnebjerget, paa en Bakke tæt V. for Vissenbjerg Mølle, paa en Bakke tæt V. for Baaring By og paa Smaahøjene N. Ø. for Middelfart, V. for Vejen til Strib. Foruden de bestaaende Stationer ved Nyborg og Bøjden, der corresponderede henholdsvis med Stationer ved Korsør (med Sprogø som Repeterstation) og paa Als, kom der saaledes ialt 7 Stationer paa disse Linier, der aabnedes for Correspondancen i de første Dage af Juni; paa Als var der 2 Stationer. Det var Bestemmelsen, at der skulde anlægges endnu

en Linie paa Fyen, nemlig fra Bøjden til Fredericia. Paa hver Station var der ansat 1 Bestyrer, 2 Assistenter og et Par Menige. Telegraphen stod under Postvæsenet, men var forpligtet til at besørge al tjenstlig Correspondance til alle Stationer; under Als's Belejringstilstand stod dog Telegraphen dersteds som alt Andet under General de Meza. Overinspectionen ved samtlige Linier var af Generalpostdirecteuren bleven overdraget Justitsraad og Telegraphbestyrer Weinholdt i Nyborg. Da der ikke fandtes nogen Telegraphlinie paa Sjælland, maatte Depecherne, som Vest fra ankom til Korsør, expederes videre pr. Stafet eller Post. Nogle Ufuldkommenheder ved Linierne, navnlig som Følge af Kikkerternes mindre gode Beskaffenhed, bleve snart afhjulpne.

Hærens Depotvæsen.

I Depotvæsenets Ordning var der ikke foregaaet væsenlige Forandringer, og de, der foretoges, vedrørte alene Heste- og Traindepoterne. Af faste Depoter fandtes der ved Krigens Gjenudbrud i Odense et Traindepot, og i Aarhus et fast Hestedepot; dette blev i Slutningen af April evacueret til Fyen, hvor det, efterat dets Commandeur havde overtaget det i Odense værende Traindepot, kom til at udgjøre en Del af dette. I Odense etableredes desuden under Oberstlieutenant Hindenburg et Depot og en dermed i Forbindelse staaende Skole for Hestes Tilridning, hvori der optoges saadanne Heste, som efter at være tilredne nærmest vare bestemte til at udleveres som Tjenesteheste til de Officerer, der ifølge Reglementerne skulde forsynes dermed, eller ogsaa mod Betaling til Officerer, som erholdt Krigsministeriets Tilladelse til at kjøbe dem. I Odense etableredes fremdeles et fast Depot for syge Heste. Hvad de mobile Depoter angaaer, er det alt omtalt, at der var givet Oberst Juel Ordre til at træffe de fornødne Foranstaltninger til Oprettelsen af et mo-

bilt Hestedepot. Dette tilligemed et mobilt Sygehestedepot og et Reserve-Traindepot, som oprettedes i Henhold til de udkomne Bestemmelser for Trainvæsenet, udgjorde, tilligemed en lille Reservestald paa Als, de Depoter, der vare bestemte til at følge Hærens Bevægelser. Et Forslag fra Overcommandoen om endnu at faae oprettet et lille Depot med Reserveheste for Hovedqvarteret blev ikke bevilget. Det mobile Hestedepot, der var underlagt Lieutenant Bentzon, havde som Opgave at forsyne Hæren med Ride- og Artilleriheste; det normeredes med 1 Officer, 1 Dyrlæge, 2 Underofficerer, 1 Beslagsmed, 2 Undercorporaler, c. 60 Menige, 50 opsadlede Rideheste, 70 ikke opsadlede Rideheste, 15 Officers Rideheste (tilredne) og 40 Artilleriheste. Det mobile Sygehestedepot under Lieutenant Langhorn havde den Bestemmelse at transportere alle syge og marode Heste fra Hæren til det faste Sygedepot i Odense; det normeredes med 1 Officer, 1 Dyrlæge, 2—3 Underofficerer eller Undercorporaler, 1 Beslagsmed og c. 25 Menige; dets Hestestyrke kunde efter dets Bestemmelse kun være meget ubestemt. Reserve-Traindepotet endelig, som underlagdes Ritmester Barnekow, der nærmest sorterede under Chefen for Hærens Trainvæsen, skulde forsyne Hæren med Trainheste og Voiturer, saaledes som det var udtalt i Bestemmelserne for Trainvæsenet § 13; dets Styrke sattes til $^1/_{10}$ af det i Brug værende Train. Medens sidstnævnte Depot anbragtes i Odense, vare de mobile Hestedepoter i Jylland, dækkede af General Ryes (Oberst Flindts) Corps.

Uagtet det var en Regel for Overcommandoen at forsyne Hæren fra de mobile Depoter, havde dette ikke altid kunnet lade sig iværksætte, især da Forbindelsen mellem Hærafdelingerne ofte havde været afbrudt eller dog vanskelig, og man havde da maattet tye til de

nærmestliggende, faste Depoter for at blive forsynet. Krigsministeriet fremhævede imidlertid gjentagne Gange, at denne Fremgangsmaade kun maatte følges under særdeles presserende Omstændigheder, da det ellers ikke kunde vide, hvilket Antal Heste der var til Disposition, og dette Kjendskab var saa meget vigtigere, som det efterhaanden blev mere og mere vanskeligt at skaffe den Mængde Heste tilveje, som der forbrugtes.

Hærens Parkvæsen.

Parkvæsenets Ordning, om hvilken der under Vaabenstilstanden ikke var taget endelig Bestemmelse, fastsattes ved et under 1ste April approberet «Regulativ for Udrustningen af de mobile og faste Parker ved Middelfart og paa Als.» Efter dette skulde der ved den mobile Park ved Middelfart haves:

1 Commandeur (Major eller Capitain af 1ste Classe),
1 Capitain af 2den Classe,
1 Lieutenant,
7 Underofficerer,
6 Overconstabler,
50 Constabler,
4 Haandværkere,
10 Trainkudske,
12 Rideheste og
8 Trækheste til øjeblikkelige Kjørsler.

Ved den mobile Park paa Als skulde der være:

1 Capitain af 2den Classe,
1 Lieutenant,
4 Underofficerer,
3 Overconstabler,
25 Constabler,
4 Haandværkere,
6 Trainkudske,
8 Rideheste og
4 Trækheste til øjeblikkelige Kjørsler.

Parkerne skulde sortere under vedkommende højstcommanderende Artilleriofficer, og Troppeafdelingerne derfor gjennem ham reqvirere den fornødne Ammunition m. v., som skulde udleveres fra den mobile Park, hvis Forraad atter skulde erstattes fra den faste Park, om hvis Forsyning den nævnte Artilleriofficer havde at gjøre Indstilling til Directionen for Hærens Materiel. Det var endvidere bestemt, at naar større Detacheringer skulde finde Sted, saaledes at Detachementerne ikke længer kunde forsynes fra de respective Parker, maatte vedkommende højstcommanderende Artilleriofficer sørge for, at en tilsvarende Del af Parkerne afsendtes tilligemed Detachementerne. Som Commandeur for den mobile Park paa Fyen ansattes Capitain Geltzer, for Parken paa Als foreløbigt Lieutenant Welsch; førstnævnte Park anbragtes tæt S. for Bogense, sidstnævnte paa Augustenborg.

Retsplejen i Hæren.

Retsplejen undergik i den omhandlede Periode ingen Forandring, og de faa, særlige Foranstaltninger paa dette Omraade, nemlig Nedsættelsen af Krigscommissioner i Anledning af Ejendomsindgrebene efter Fredericias Bombardement og endel Mandskabers Forhold under Udfaldet Natten mellem den 22de og 23de Maj, ere allerede berørte. Der staaer her endnu kun tilbage at omtale, at Overcommandoen under 22de Maj indgik med en Skrivelse til Krigsministeriet, i hvilken det udvikledes, hvorledes den Tilstand, der var hidfort ved Bombardementet af Fredericia og ved Borgernes Bortflygten allerede havde fremkaldt højst beklagelige Ejendomsindgreb, hvorfor man ikke maatte see bort fra, at en forværret Tilstand let kunde fremkalde endnu farligere Excesser; da den ved Belejringstilstand ellers ofte stedfindende Myndighed til at kunne skjærpe Love ns Straf under saadanne Forhold, hvor den ikke strakte til, eller at kunne true endog med Livsstraf for visse

bestemte Overtrædelser og i saa Fald fuldbyrde Straffen paa dem, som strax kunde overbevises — efter Standretsprocedure — da denne Myndighed hverken ved vore Love eller ved særlig Bestemmelse var given for Fredericias Belejringstilstand, da derhos den ved Krigsrets-Instructionens Artikel 21 givne Myndighed til under visse Betingelser at anvende Standret ikke ydede noget præventivt Middel saaledes som en paa Dødsstraf lydende og behørig kundgjort Trudsel, og da endelig de Forbrydelser, der efter de gjældende Love medførte Livsstraf, vare langt færre end i det 17de Aarhundrede, og der derfor efter hin Artikel heller ikke lettelig vilde indtræde Straf til exemplarisk Afskrækkelse fra Forbrydelser overhovedet, henstillede Overcommandoen til Krigsministeriet, om Samme ikke maatte finde sig foranlediget til at bevirke en Myndighed som den omtalte nedlagt hos Armeecorpset, hvis Forbindelse med Fredericia stadigt ventedes vedligeholdt. Efter at have indhentet Generalauditeurens Betænkning udtalte Krigsministeriet, at de Straffe, som Krigsartiklerne fastsatte, endnu bestode, og iblandt dem var Livsstraf saa hyppigt anvendt, at en Skjærpelse i de færreste Tilfælde vilde være mulig; men var der saaledes i Realiteten væsenlige Hindringer for at tillægge Armeecorpset den attraaede Bemyndigelse, mødte der fra Formens Side end flere Vanskeligheder, idet en saadan Myndighed, der da maatte tillægges enhver Højstbefalende, stod i aaben Strid med Krigslovens Aand og paa ingen Maade kunde forenes med den nyere Tids Anskuelser om Udøvelsen af den dømmende Myndighed. Det Resultat, som Armeecorpset ved sit Andragende havde villet bevirke, vilde efter Ministeriets Formening kunne opnaaes derved, at vedkommende Autoritet, der ifølge Krigsrets-Instructionens Artikel 21 var berettiget til at anordne Standret, naar en Forbrydelse eller en Art af

Forbrydelser hyppigt gjentoges, lod proclamere, at ved det først indtrædende Tilfælde Standret vilde blive nedsat, og denne Trudsel vilde da muligt vise sig ligesaa virksom som den ønskede Bemyndigelse. — Fra Flankecorpset indkom kort Tid efter et Andragende om Jurisdictionsmyndighed for dets højstcommanderende Artillerioffícer; da et lignende Andragende i Begyndelsen af Aaret var blevet afslaaet, gik dette ud paa, at Myndigheden kun skulde tilstaaes, saalænge Krigen varede; uagtet Flankecorpset udviklede, hvor nødvendigt det var, at navnlig paa Krigsfod Forretningsgangen var saa simpel som mulig, og at enhver Uorden eller Forseelse paa det Hurtigste og uden mange Omstændigheder kunde blive paatalt og straffet, og dette helst af den, hvis nøje Kjendskab til Personer og Forhold satte ham istand til bedst at dømme i det foreliggende Tilfælde, fandt Krigsministeriet saa lidt Anledning til at tage Hensyn til det gjorte Andragende, at dette endog forblev ubesvaret.

Ved under 4de Juni at indsende en Foresporgsel fra General Rye om, hvorledes der skulde forholdes med Krigsfangers og døde Fjenders Ejendom, ligesom med Heste, Armatur o. s. v., der gjordes til Bytte i Krigen, udbad Overcommandoen sig Ministeriets Afgjørelse i denne Sag. Ministeriet fandt vel, at Bestemmelserne i Bytteanordningen af 10de Marts 1813, der i og for sig ikke vare synderlig practiske, kun vanskeligt kunde komme til Anvendelse i denne Krig, idet den vidtløftige Maade, denne Forordning foreskrev for Beregningen af Byttets Værd og dets Fordeling m. m., ikke passede paa en Forsvarskrig, hvor i Reglen Byttet kun vilde være af mindre Betydning. Paa den anden Side fandt Ministeriet det ikke hensigtsmæssigt at foranledige en ny Lov om denne Gjenstand, hvilket ogsaa vilde have havt særdeles practiske Vanskeligheder.

Forsaavidt Bestemmelserne i Forordningen af 10de Marts 1813 kunde bringes til Anvendelse, burde man derfor holde sig til disse og i alt Fald indskrænke sig til at foreskrive saadanne Modificationer, som lode sig forene med Lovens Bestaaen og gjorde den mere anvendelig. I saa Henseende formente Ministeriet, at man til Bytte ogsaa maatte henregne Alt, hvad en Krigsfange førte hos sig; men hvorvel man ikke ubetinget kunde forbyde Soldaten at tage denne Sort Bytte, burde man dog ved Formaninger og Forestillinger søge at afholde ham derfra, og det burde forhindres, hvor det var større eller mindre Afdelinger eller Enkelte, der toges tilfange af samlede Tropper. Hvad Delingen af det gjorte Bytte angik, fandt Ministeriet, at der neppe kunde være Noget til Hinder for, at Forordningens § 56 bragtes til Anvendelse i sin fulde Udstrækning, idet denne § indeholdt en Opmuntring for Soldaten, som det ikke fandtes rigtigt at nægte ham; tog altsaa en enkelt Mand af Infanteriet en Hest, kunde han sælge den efter dog først at have tilbudt Kongens Tjeneste den mod lovlig Vurderingssum. Blev der Strid om, hvorvidt En eller Flere havde havt Del i det tagne Bytte, maatte Sagen afgjøres af vedkommende Bataillons- eller Regimentscommandeur. Gjorde en Afdeling noget Bytte, vilde det være uhensigtsmæssigt at holde sig til Bestemmelserne i Forordningen af 1813 og fordele dette mellem hele den active Hær, idet Fremgangsmaaden vilde blive for vidtløftig og bekostelig, og hver Enkelts Part for ubetydelig; det vilde i dette Tilfælde være bedre at anvende den ældre Bytteanordning af 13de April 1810, og i Overensstemmelse hermed fordele alt Bytte, hvis Værdi ikke oversteg 10,000 Rdr., mellem den eller de Afdelinger, Corps etc., som ifølge Forordningen af 1813 maatte ansees som virkelig Byttegjørende; Afgjørelsen

af Spørgsmaalet om, hvem der var virkelig Byttegjørende, maatte, naar det var mindre Commandoer, der hørte til samme Regiment, Bataillon eller Corps, overlades til vedkommende Commandeur, naar det var flere Regimenter, Batailloner og Corps eller Afdelinger, hørende til forskjellige Corps, afgjøres af vedkommende Brigadecommandeur eller, hvis det var af forskjellige Brigader, af den commanderende General.

Et af Overauditeurerne Paulsen og d'Origny udarbejdet og af Overcommandoen fremsendt Udkast til provisoriske Bestemmelser om Bytte og Byttes Deling fandt Ministeriet vel omhyggeligt udarbejdet og særdeles hensigtsmæssigt, men det formente, at man vilde støde paa altfor store Vanskeligheder, hvis man søgte disse Bestemmelser meddelte den Lovskraft, som de ifølge Grundloven uundgaaeligt behøvede; idet Ministeriet paatog sig Ansvaret for de enkelte Afvigelser fra den gjældende Forordning, mente det at fjerne enhver Betænkelighed hos Overcommandoen ved at afgjøre Sagen efter bedste Skjøn i Samklang med de anførte og de øvrige Modificationer, som Sagen maatte kræve. Saaledes bifaldt Ministeriet Overcommandoens Indstilling om, at Delingen af Byttet skete efter Meniges Lodder, saaledes som det i Forordningen af 13de April 1810 er bestemt, efterat de 5 pCt. til Statskassen deraf vare indeholdte. Ligeledes bifaldt Ministeriet, at Fordelingen skete gjennem en Commission, som efter simple, kortvarige men dog betryggende Former behandlede og delte det gjorte Bytte.

Medens det forinden den 6te Juli ikke var store Summer, hvorom det ved Byttets Deling drejede sig, var det den nævnte Dag erobrede Bytte af temmelig betydelig Værdi. Alt Byttet blev afleveret i Fredericia, hvor Taxeringen strax foretoges, navnlig over de For-

plejningsgjenstande o. l., som ikke kunde taale at opbevares, eller som hurtigt skulde sendes andetsteds hen; om de enkelte, erobrede Sager, der vare blevne tagne i Brug ved Afdelingerne, maatte der sendes Byttecommissionen Oplysning. Da samtlige Troppeafdelinger og Commandostabe af den active Hær, alle uden Undtagelse, ifølge Bytteanordningen havde Del i Værdien af det erobrede Bytte, bleve de alle beordrede til efter et bestemt Schema at indsende fuldstændige Lister over det Personale, som paa den nævnte Dag var ansat ved dem, og for at give Enhver, som kunde formene, at Fejl vare indløbne ved disse Lister, Lejlighed til at paatale egen eller Andres Ret, blev det befalet, at en Underafdelings Liste, efter at være oplæst ved en Compagniparade eller lignende Lejlighed, i 3 Dage skulde være til Eftersyn paa et beqvemt Sted eller være under Circulation i Underafdelings-Cantonnementerne.

Forholdsregler imod Misbrug af Pressen.

Allerede ved Felttogets Fornyelse var Ministeriets Opmærksomhed bleven henvendt paa de Meddelelser om forefaldne og forestaaende, militaire Operationer, om vore Troppers Stilling, Styrke og Bevægelser og om andre i Forbindelse med Krigen staaende Begivenheder, der jevnligen, næsten dagligt, indeholdtes i de forskjellige offenlige Blade. Man indsaa let, at disse Efterretninger, der vare i Fjendens Hænder næsten lige saa hurtigt som i vore egne, kunde afstedkomme megen Skade, men man havde intet Middel til at forebygge disse Misbrug. Det var forgjæves, at Ministeriet hver Dag bekjendtgjorde et Uddrag af de indløbne Rapporter faa Timer efter deres Modtagelse, forgjæves, at der ved Dagsbefalinger paalagdes de Militaire ikke at skrive om militaire Gjenstande, forgjæves, at man gjentagne Gange appellerede til den Understøttelse, Redacteurernes egen Fædrelands-

kjærlighed og loyale Sind maatte yde. og at man opfordrede dem til hellere at være for sparsomme og tilbageholdne i Beretningerne om de øjeblikkelige Foretagender end bestræbe sig for at mætte og tilfredsstille Publicums Nysgjerrighed. Da Krigsministeriet intet Middel havde ihænde til at forebygge Pressens Misbrug, henstillede det til Justitsministeriet, om Samme ikke maatte finde Grund til at foranledige en ny, provisorisk Anordning, hvorved det under Mulkt eller anden Straf forbodes Alle og Enhver i Trykken at offenliggjøre Noget om de militaire Foretagender eller om Troppernes Stilling, Bevægelser, Styrke, Transport af Krigsmateriel o. l., og som tillige skulde indeholde en Opfordring til Vedkommende om i Meddelelser af Facta, der stode i mere indirecte Forbindelse med Krigsbegivenhederne, at iagttage den fornødne Discretion. Som Følge heraf udkom der den 8de Juli en »foreløbig Lov, indeholdende Forbud imod ved Trykning at offenliggjøre Efterretninger vedkommende Krigen«, ifølge hvilken Lov det skulde straffes med Boder fra 20 til 500 Rdr. at offenliggjøre Efterretninger om forestaaende eller forventede Krigsforetagender, om Troppernes Styrke, Stilling og Bevægelser, Krigsmateriels Transport, de Overbefalendes Opholdssted og Rejser. eller om Krigsskibenes Ankomst og Afgang, med mindre Efterretningen forud var meddelt af Krigsbestyrelsen.

Sundhedsvæsenet ved Hæren.

For Sundhedsvæsenets Vedkommende er det tidligere omtalt, at dette, hvad Ambulancer og Lazarether af 1ste Linie angaaer, var blevet ordnet i Overensstemmelse med »Reglementariske Bestemmelser for Sundhedsvæsenet ved Armeen i 1849«, at man ved Fjendlighedernes Gjenoptagelse havde Plads i Lazaretherne af 2den Linie til c. 2000 Syge og Saarede, og at man regnede paa i Kjøbenhavn at have Plads for c. 1500; det er endvidere anført, at Evacuationen

fra 2den til 3die Linie frembød store Vanskeligheder paa Grund af Mangel paa Transportmidler. Ved denne Mangel paa Skibe til Evacuation kom man snart til det Punkt, at 2den Hospitalslinie i Fyen og paa Als truedes med at blive overfyldt, hvorfor Corpsstabslægen som et foreløbigt Middel derimod foreslog at bruge Lazarethet i Odense, der efter Bestemmelsen nærmest skulde anvendes til Reconvalescent-Depot, udelukkende til Syge, og istedet derfor at udsøge 1 à 2 større Gaarde paa Landet til Anvendelse for Reconvalescenter. Dette Forslag blev strax taget til Følge, og Generalcommandoen paa Fyen beordredes derhos til ved Hjælp af Sejlskibe successive at evacuere til Kjøbenhavn. Den vedvarende Mangel paa Dampskibe til at foretage Evacuationen og de Ulemper, der viste sig ved, at Sejlskibe benyttedes dertil, gjorde det dog snart nødvendigt at foretage en Forandring i det hidtil etablerede Lazarethsystem, der alene var bygget paa hurtig Evacuation mellem de 3 Linier ved Dampskibe, og Overcommandoen indsendte derfor i Slutningen af April et af Corpsstabslægen udarbejdet Forslag til en ny Ordning. Idet Corpsstabslægen gik ud fra, at Lazaretherne i Kjøbenhavn ikke vilde kunne benyttes i den Udstrækning, som tidligere var paatænkt, og at det af flere Grunde heller ikke var tilraadeligt at lade Lazaretherne paa Als være fuldt belagte, maatte han ansee Fyen for det Sted, hvor største Delen af Hærens Syge og Saarede burde optages. Da Hæren efter Bestemmelserne skulde være forsynet med Personel og Materiel til Behandling af Syge for 10 pCt. af dens Styrke, maatte man regne paa at skulle have Lazarether med Lægebesætning m. m. for c. 3500 Syge og Saarede; da Lazaretherne af 1ste Linie imidlertid kun burde betragtes som Receptionslazarether for den opererende Hær, indtil Evacuationen kunde skee, og da der i disse bestandigt maatte holdes Plads for

ny tilkommende Syge og Saarede, burde de kun gaae ind i Beregningen med en meget ringe Qvotadel; Forsigtighed vilde endogsaa byde slet ikke at tage dem med i Beregningen, men at tilvejebringe de fornødne 3500 Pladser i 2den og 3die Linie. Naar Receptionslocalet i Sønderborg som hørende til 1ste Linie ikke regnedes med, havde man paa Als i Lazarethet paa Augustenborg Plads til 700 Syge og i Lazarethet i Nordborg til 100; da Forholdene dog gjorde det betænkeligt at lade 800 Syge henligge paa denne Ø, og man derfor ogsaa bestandigt søgte at evacuere derfra til Fyen, burde disse Lazarether ikke gaae ind i Beregningen med mere end 500 Pladser. I Lazaretherne paa Fyen havdes 1323 Pladser, nemlig i Middelfart 32, i Assens 115, i Faaborg 146, i Nyborg 110, i Odense 350, i Bogense 150, paa Harreslevgaard 120, paa Valdemars Slot 300. Ifølge denne Oversigt vilde Lazaretherne af 2den Linie kun byde over 1823 Pladser, saa at 3die Linie eller Lazaretherne i Kjøbenhavn følgelig maatte yde 1700 Pladser. Hvis nu 1 à 2 Dampskibe med de fornødne Lazarethskibe stode til Lazarethvæsenets Disposition, vilde der Intet være at erindre mod denne Fordeling, især da Lazaretherne af 1ste Linie, hvoriblandt det i Fredericia med 200 Pladser, aldeles ikke vare medregnede; men da Dampskibe manglede, bød baade Forsigtighed og Omsorg for de Syge at indskrænke Antallet i 3die Linie og at forøge det i 2den Linie. Corpsstabslægen ansaa det derfor for hensigtsmæssigt at fordele 2500 Pladser paa 2den Linie, 1000 paa Kjøbenhavn eller 3die Linie, og at ordne 2den Linie saaledes, at 500 Pladser stedse antoges belagte paa Als, hvor der da stedse var 300 Pladser disponible, 2000 Pladser derimod tilvejebragtes paa Fyen, hvor der altsaa maatte skee en Udvidelse med 700 Pladser; hvis Lazarethet af

1ste Linie paa Billeshave med 100 Pladser overgik til 2den Linie, Lazarethet i Middelfart udvidedes fra 32 til 60 Pladser, Lazarethet i Odense fra 350 til 400 Pladser og man medregnede det under Oprettelse værende Lazareth paa Fjælebro til 100 Pladser, vilde der endnu være 422 Pladser tilbage, som maatte søges tilvejebragte ved dertil at afbenytte Slottet i Odense, Herregaarden Arreskov, Seminariet paa Trolleborg eller hvilke andre Steder Generalcommandoen paa Fyen i Forening med den derværende Lazarethbestyrelse maatte finde bedst egnede dertil.

Omtrent samtidigt med dette Forslag havde Corpsintendanten sendt et Andragende til Krigsministeriet om, at den hidtil bestaaende Forbindelse mellem Brigade-Ambulancerne og de Brigaderne efter de reglementariske Bestemmelser for Sundhedsvæsenet tildelte Lazarether af 1ste Linie maatte ophæves, og disse Lazarether stilles umiddelbart til Disposition for den active Hærs Intendantur, saa at det fremdeles blev Corpsintendantens og Corpsstabslægens Sag at foreslaae den commanderende General, hvor Hospitalsvognene skulde anvendes til Etablering af Lazarether, medens derimod specielt Intendanturen skulde bestemme, hvilke Vogne der skulde afgives dertil; det var tilføjet, at Corpsintendanten og Corpsstabslægen vare enige om Hensigtsmæssigheden af denne Ordning. Den Resolution, som Krigsministeriet i Skrivelse til Overcommandoen af 4de Maj gav paa dette Andragende, blev tillige en Resolution paa Corpsstabslægens ovenomtalte Forslag, idet den gav Midler til at faae dette iværksat. Idet Ministeriet erkjendte, at Forholdene i Løbet af Felttoget havde stillet sig i væsenlig Grad afvigende fra de Forudsætninger, hvorpaa hine reglementariske Bestemmelser vare baserede, og at navnlig Hensigten med at forsyne hver Brigade for sig

med et Lazarethapparat for 100 Patienter derved ikke havde kunnet opnaaes, erkjendte det Nødvendigheden af en Modification i de givne Bestemmelser, for at det disponible Materiel kunde blive anvendt paa en hensigtsmæssig Maade. Medens man Intet havde imod den foreslaaede Ophævelse af Forbindelsen mellem Brigadernes Ambulancer og de omhandlede Lazarether, skjønnede man dog ikke, at den paatænkte Concentration af samtlige Lazarether umiddelbart under de respective Intendanturer ved den active Hær vilde føre til et til Øjemedet og Midlerne ganske svarende Resultat, idet det disponible Materiel vilde være for betydeligt til Anvendelse paa den antydede Maade, naar Hæren, som Tilfældet var, i det Væsenlige bestod af 2 sluttede Hovedafdelinger, Flankecorpset og det nørrejydske Corps, og det erindredes, at dertil havdes 20 firspændige Vogne med Lazarethreqvisiter til 1000 Syge, samt at Lazaretherne hovedsagelig maatte blive at etablere paa Als og Fyen, altsaa næsten i umiddelbar Forbindelse med Lazaretherne af 2den Linie. Saalænge Hærens Stilling var saadan, som Tilfældet var, at den factisk var delt i Divisioner, mente man, at Hospitalsapparatet burde indskrænkes derefter, saavidt saadant med Hensyn til Eventualiteterne kunde ansees tilraadeligt, og derimod den 2den Hospitalslinie søges udvidet saavidt fornødent ved Hjælp af det for 1ste Linie bestemte Materiel; ved at lade 4 Hospitalsvogne forblive paa Als, 6 ved det nørrejydske Corps og 2 i Reserve ved Hovedqvarteret, ved altsaa at indrage 8 Vogne, vilde man uden foroget Udgift kunne give 2den Linie en Udvidelse af 400 Pladser, medens Hæren til 1ste Linie beholdt Materiel disponibelt for 600 Patienter og vilde være istand til at afgive Lazarether til enkelte Brigader, som maatte blive detacherede fra de større Hærafdelinger. — Da Overcomman-

doen ikke havde Noget at bemærke til denne Ordning, blev Corpsintendanten beordret til at foranstalte det til de 8 Vogne hørende Inventarium afleveret til Intendanturen paa Fyen og de øvrige Vogne fordelte mellem de respective Intendanturer, saaledes at de stilledes umiddelbart under disse til Etablering af Lazarether i 1ste Linie.

Efter Fredericias Indeslutning søgte man der at træffe saadanne Foranstaltninger for Sygeplejen, at man baade kunde komme Garnisonen og Indvaanerne til Hjælp; foruden det derværende Sygehus med c. 200 Senge bleve flere rummelige Localer tagne i Brug og forsynede saaledes, at man disponerede over c. 500 Pladser. En stadig Evacuation vedligeholdtes over Strib til Lazarethet paa Billeshave, hvorfra der atter evacueredes til Lazaretherne i Odense, Bogense, Harreslevgaard, Middelfart og Assens. Idet man paa Grund af Bombardementet maatte opgive at benytte de etablerede Lazarether, blev der paa forskjellige Steder i Byen indrettet Forbindingsstuer, ligesom de haardt Saarede og Syge henlagdes i Barakker i Castellet, indtil de kunde overføres til Fyen. Lazarethet i Middelfart blev rømmet paa nogle Intransportable nær, og et lille Lazareth for saarede Qvinder og Børn med ialt 16 Senge oprettet paa Katrinebjerg nær ved Billeshave. Da senere de fjendlige Bomber naaede Castellet, blev den derværende Ambulance flyttet fra Barakken til en Caponniere. Hvorledes Ordningen var under Udfaldet den 6te Juli, har tidligere været omtalt, og det er ligeledes bemærket, at Brigadelæge Jacobsen dengang var overordnet Læge i Fæstningen; han havde beklædt denne Stilling fra den 10de Juni, idet han da havde aflost Brigadelæge Rørbye.

Da General Ryes Corps begyndte Retraiten mod Nord, bleve de i Jylland værende Lazarether evacuerede;

efterat Corpset paa Retraiten mod Helgenæs var standset i Stillingen N. O. for Aarhus, foretoges Evacuationen af Syge og Saarede meget regelmæssigt ved Hjælp af Lazarethskibe, som fra Udbyhøj bugseredes til Kjøbenhavn.

Sundhedstilstanden ved Hæren havde under hele Felttoget været særdeles god, naar undtages efter Slaget den 6te Juli, da Antallet af Syge og Saarede en kort Tid naaede op til over 4000; umiddelbart forinden Slaget var der kun c. 2500 Syge eller c. $5^{4}/_{5}$ pCt., og naar de Qvartersyge fraregnes, kun c. $4^{3}/_{5}$ pCt.; tidligere paa Aaret havde Forholdet været noget ugunstigere, idet Antallet af Syge omtrent i Midten af Maj var steget til c. 3000 eller lidt over 8 pCt., de Qvartersyge dog medregnede, men med den mildere Aarstid var Tallet hurtigt aftaget. I enkelte af Lazaretherne var der forekommet nogle faa Tilfælde af Stivkrampe med Mundklemme, men denne farlige Sygdom fik heldigvis ikke større Udbredelse.

Efter Slaget ved Fredericia havde Befolkningens altid patriotiske Sind vist sig paa en særdeles smuk Maade, idet Private og Communer paa Fyen kappedes om at imødekomme Autoriteternes Bestræbelser for paa den hurtigste Maade at skaffe Locale og Pleje for de saarede Krigere, forsaavidt de allerede bestaaende Lazarether ikke øjeblikkeligen tilbøde Plads eller vare for langt fjernede fra Valpladsen, ligesom de ogsaa med Iver stræbte at tilvejebringe Forbindingsmateriale til Brug i Lazaretherne. Ministeriet tog deraf Anledning til særligt at udtale sin Tak til de brave Fyenboere, ved hvis velvillige Imødekommen Lazarethvæsenet havde erholdt en saa væsenlig Hjælp.

Intendanturforholdene i Hæren.

Intendanturvæsenets Ordning var ikke undergaaet nogen Forandring naar undtages, at Ministeriet paa en Indstilling fra General Ryes Corps havde tilladt, at

Cavaleriet istedetfor den ved de »Reglementariske Bestemmelser for Forplejningsvæsenet for Armeen paa Feltfod i 1849« fastsatte højeste Ration af $^{10}/_{16}$ Skp. Havre, 5 Pd. Hø og 8 Pd. Halm maatte hæve $^{12}/_{16}$ Skp. Havre, 2 Pd. Hø og 8 Pd. Halm; denne Forandring maatte dog kun skee ved dette Corps alene og kun, naar Generalen fandt det hensigtsmæssigt. En anden Undtagelse var, at det, naar Naturalforplejning fandt Sted, tillodes Mandskabet at erholde den reglementerede Portion Brændevin godtgjort med 2 Sk. dagligt. Troppernes Forsyning med Munderingssager havde ikke altid været tilbørligt ordnet, og navnlig fra General Ryes Corps fremkom der oftere Klager over forskjellige Mangler; det var endog forekommet, at en enkelt Bataillon havde maattet opkjøbe Benklæder paa Landet. Ogsaa hvad Forplejningen angaaer, var der enkelte Gange forekommet Uregelmæssigheder, saaledes ogsaa i Anledning af Udfaldet fra Fredericia, hvor det var befalet, at samtlige Troppeafdelinger gjennem vedkommende Brigademagasin kunde erholde 2 Dages Extraforplejning; disse Uregelmæssigheder vare hidførte derved, at de gjældende Bestemmelser satte Armeecorpset med Hensyn til Afdelingernes Forplejning i Afhængighedsforhold af den locale Intendantur i det District, i hvilket Armeecorpset i det givne Øjeblik befandt sig, aldeles uden Hensyn til, at det ellers Intet havde at bestille med denne Intendantur, og uden at Corpsintendanturen, som dog stod i det nøjeste Forhold til Armeecorpset og skulde paasee dets Tarv med Hensyn til Forsyning og Forplejning, var istand til at have nogensomhelst Sikkerhed for den prompte Udførelse af Ordrer, der som Følge af Omstændighederne undertiden kun kunde gives med kort Varsel. Disse Forhold bevægede Overcommandoen til foreløbigt at bemyndige Corpsintendanten til under paatrængende Omstændigheder

selv directe at træffe de fornødne Foranstaltninger til Effectueringen af Armeecorpsets Ordrer og til at gjøre vedkommende locale Intendantur ansvarlig i Tilfælde af, at Forsyningen ikke efter behørigt Avertissement var normal; de fremkaldte endvidere en Indstilling til Ministeriet om, at der enten maatte gives Corpsintendanturen en udstrakt Fuldmagt til, naar det erkjendtes, at Omstændighederne krævede det, paa eget Ansvar at effectuere Armeecorpsets Befalinger ved selv at besørge disse udførte, eller at den maatte blive stillet i et overordnet og derved controllerende Forhold til vedkommende locale Intendantur, en Indstilling, der navnlig begrundedes i Vigtigheden af, at kun En blev delagtiggjort i Operationernes Maal, og at derfor denne Ene maatte være istand til af egen Magtfuldkommenhed at kunne foranstalte det Fornødne.

Fremstillingen af Marinens Virksomhed under Felttoget, hvortil vi nu gaae over, vil væsenligst kun omfatte Blokadetjenesten og de dermed i Forbindelse staaende Forhold, da den Del af Virksomheden, som angaaer Cooperationen med Hæren, tidligere er bleven udførligt omtalt, og der i saa Henseende kun staaer tilbage nærmere at angive enkelte Forandringer, som i Felttogets Løb fandt Sted med Hensyn til Fordelingen af de derhen hørende Kræfter.

Escadren paa Østkysten af Hertugdømmerne.

Hvad disse angaaer, vil det erindres, at der i den første Halvdel af Maj fandtes ved Sønderborg Dampskibet Skirner og 4 Chalouper af 2den Division, og i Hørup Hav 2 Joller af samme Division; paa Strækningen fra Arnkilsøre til Aabenraa Fjord laa Dampskibet Valdemar og 3die Divisions Fartøjer, idet Dampskibet, 2 Chalouper og 2 Joller vare stationerede ved Arnkilsøre, 2 Chalouper ved Hardeshøj, og 2 Chalouper ved Stegsvig; ud for Aabenraa Fjord fandtes Skonnerten Delphinen, ved Orø Sund, hvorfra Dampskibet Hertha var

afgaaet til Anvendelse Nord paa, 2 Chalouper af 1ste Division, i Beltet ved Fredericia 4 Chalouper af samme Division, og ved Fænø endelig 2 Joller ligeledes af samme Division. Da det i Slutningen af Maj blev anseet ønskeligt at sende 2 Chalouper til Aarhus Bugten, dirigeredes de 2 Chalouper ved Orø Sund derhen, hvorefter Delphinen dirigeredes til denne Station, og Valdemar til Aabenraa Fjord; snart kom disse 2 Skibe dog atter tilbage til deres tidligere Stationer, idet 2 Chalouper af 3die Division forlagdes til Orø Sund, men da man i Slutningen af Juni ønskede at forøge Kanonbaadsflotillen i Lille Belt i Anledning af det forestaaende Udfald fra Fredericia og dertil afgav de 2 Chalouper ved Orø Sund, sendtes atter Delphinen herhen, og Valdemar til Aabenraa Fjord; efter endt Affaire kom imidlertid Alt tilbage i den tidligere Orden, idet dog de 2 Chalouper af 3die Division, som havde deltaget i Demonstrationen, gik til Als Sund og ved Orø Sund erstattedes af 2 andre Chalouper af denne Division.

Hvad den øvrige Del af den Commandeur Garde underlagte Escadre angaaer, og da navnlig den, der som fastliggende anvendtes til Blokade af holstenske og slesvigske Havne, vil det erindres, at den i den første Halvdel af Maj var fordelt saaledes:

Kutteren Neptun for Neustadt og Femern Sund,
Fregatten Freja og } for Kiel,
Dampskibet Gejser }
Briggen Mercurius for Ekernførde og
Corvetten Najaden med sin Tender, Jagten Karen Knuth, for Flensborg Fjord.

Dampskibene Hekla og Ægir anvendtes, saa ofte andre Forhold tillode det, til at forstærke Blokaden, og efterat sidstnævnte Skib havde været anvendt ved Evacuationen fra Jylland, holdtes det saaledes en Tid lang

mellem Sønderborg og Borreshoved til Hjælp for Blokaden af Flensborg Fjord. Denne Station erkjendtes imidlertid snart at være mindre udsat, tilmed da der i Tilfælde af Angreb hurtigt kunde komme Understøttelse fra Sønderborg, hvorimod Stationen for Neustadt og Femern Sund mere var udsat for Angreb af fjendlige Kanonbaade; det besluttedes derfor, saasnart Linieskibet Skjold var ankommet, atter at foretage en Omfordeling af Skibene. Linieskibet fik allerede den 9de Maj Ordre til at gaae under Sejl og løbe ned paa Østsiden af Rügen, omtrent til Højden af Greifswald Øje, saa at det kunde communicere med de der blokerende Skibe og sees fra Land; det skulde derpaa løbe mod Vest for at sees langs Pommern, Mecklenborg og Femern, navnlig fra Warnemünde, passere Kieler Fjord og melde sig til Commandeur Garde. Den 15de ankrede Skibet under Mommark, og det erholdt da Ordre til at overtage Blokaden af Kieler Fjord, hvorfra Fregatten Freja sendtes til Farvandet mellem Ekernførde Fjord og Slimünde, Briggen Mercurius dernæst til Farvandet foran Neustadt og Femern Sund, hvorfra Kutteren Neptun sendtes til Aarhus Bugten; Dampskibet Gejser afløstes af Dampskibet Hekla, og Dampskibet Ejderen, hvis Udrustning var begyndt den 10de Maj, afløste Corvetten Najaden, medens denne foretog en Forandring i sin Armering; derefter byttede Najaden og Mercurius Station, idet Najaden den 23de Maj sejlede til Neustädter Bugten, Mercurius derefter til Flensborg Fjord.

Blokadetjenesten.

I de østligere Farvande fandtes paa det anførte Tidspunkt Corvetten Galathea og Briggen St. Croix foran Pillau og Danzig, medens Blokaden af Cammin, Swinemünde, Wolgast, Greifswalde, Stralsund og Rostock udførtes ved Fregatterne Havfruen og Nymphen, Corvetten Flora og Barkskibet Saga, idet Skibene i Reglen havde Station fra Øst mod Vest i den Orden,

hvori de her ere anførte. I Nordsøen endelig til Blokade af Hertugdømmernes Vestkyst, af Elben, Weser og Jahde fandtes Fregatterne Rota, Bellona og Thetis samt Corvetten Valkyrien.

Bestemmelserne for Blokaden bleve, som omtalt, efterhaanden noget modificerede dels derved, at det tillodes forskjellige Postdampskibsselskaber at vedligeholde Forbindelsen med de blokerede Havne, naar de kun ikke medførte Krigscontrebande, og dels derved, at den oprindeligt fastsatte Tid, indenfor hvilken neutrale Skibe havde fri Tilladelse til at forlade de blokerede Havne, i mange Tilfælde forlængedes betydeligt. Der er ogsaa i det Foregaaende hentydet til, at Blokaden vanskeliggjordes derved, at flere af de neutrale Magters Consuler ikke toge i Betænkning paa forskjellige Maader at begunstige de tydske Interesser, blandt Andet ved at lade Skibe, der tidligere havde været tydske og i Grunden endnu vare det, fare under neutralt Flag. I flere af Østersøens blokerede Havne, navnlig Stettin, søgte man derhos saavel gjennem Pressen som ved udsendte Emissairer at bibringe de neutrale Skibsførere den urigtige Tanke, at disse Havne ikke vare effectivt blokerede, og at Skibsførerne derfor med Lethed til Trods for Blokaden kunde anløbe dem. I denne Anledning fandt Regjeringen sig under 9de Maj foranlediget til at lade en Bekjendtgjørelse udgaae til Oplysning om, at de anførte Fremstillinger vare urigtige, at Havnene vare effectivt blokerede, men at de danske Krydsere hidtil havde søgt at undgaae at skyde paa og at opbringe de neutrale Skibe, som de havde indskrænket sig til at afvise fra Havnene, endog naar det var indlysende, at disse Skibe vare fuldkomment vel underrettede om Blokaden og altsaa gjorde Forsøg paa om muligt at snige sig igjennem den. Vedbleve imidlertid de neutrale Skibe paa denne Maade, vilde man blive

nødt til at anvende den Strænghed imod dem, der hjemledes ved Folkeretten og Blokadereglementerne, og man advarede derfor alle venskabelige og neutrale Magters Skibsførere imod at lade sig forlede til saadanne Forsøg. For virksomt at kunne fuldføre Blokaden, tildeltes der flere af de blokerende Skibe Tendere dels til at hente Proviant og dels til directe Hjælp ved Blokaden, og der sørgedes for Afløsning, naar Skibene bleve nødsagede til at forlade deres Station for at hente Vand. Briggen Ørnen afløste saaledes i Slutningen af Maj først Saga, derefter St. Croix, derefter Galathea; paa Vejen fra Rügen til Danzig skulde den communicere med Blokadestationerne for Oderen og recognoscere de ikke blokerede Havne ved Colberg, Rügenwalde og Stolpemünde, hvor imidlertid neutrale Flag paa det Strængeste skulde respecteres; Skibets Bestemmelse var derefter at gaae til Kjøbenhavn, men denne Ordre forandredes under 2den Juni derhen, at det efter endt Hverv skulde gaae til Blokadestation mellem Rügen og Warnemünde, paa hvilken Strækning Dampskibet Ejderen et Par Gange indtil Ørnens Ankomst midlertidigt havde forstærket Blokaden. Ogsaa havde Corvetten Najaden, hvis Nærværelse tæt ved Femern ansaaes mindre vigtig, i Slutningen af Maj erholdt Ordre til engang imellem at gjøre et Stræk over til Warnemünde for at styrke Blokaden der, og i Midten af Juni præciseredes denne Ordre derhen, at Najaden skulde holde et vaagent Øje med Warnemünde, for at Barkskibet Saga mere udelukkende kunde have sin Opmærsomhed henvendt paa Farten til Barth og Løbet Vest om Tornebusken; Najaden, understøttet af Kutteren Neptun, som i Slutningen af Juni vendte tilbage fra Aarhus Bugten og beordredes til Assistance for den, samt Kutteren Løvenørn, der i Slutningen af Maj var sendt til Assistance for Saga, skulde observere Kysten

af Holsten og Femern samt tildels Warnemünde, medens Saga skulde være ved Stralsund og Barth uden derfor at opgive ved Lejlighed at løbe under Warnemünde. Det gjaldt at constatere, at Blokaden virkelig var effectiv, navnlig ligeoverfor den Undersøgelse, som ved Dampskibet Hecate fra engelsk Side blev anstillet i denne Retning, og det gjaldt endvidere om at være paapassende ligeoverfor den Virksomhed, man fra den fjendlige Side begyndte at rette mod de blokerende Skibe.

Skjærmydsler ud for Kieler Fjord.

Den 7de Maj havde et fjendligt Dampskib vist sig udenfor Kieler Fjord, men det vendte strax tilbage, da vore Skibe holdt ned imod det; den 9de gjentoges samme Manoeuvre, dog med den Forandring, at det fjendlige Skib, da det ankrede i Ly af Fæstningen Frederiksort, begyndte en Skydning, rigtignok paa alt for langt Hold; et Par Dage senere, den 11te, var Dampskibet blevet forstærket med 5 Kanonbaade, som fra Mundingen af Fjorden rettede henved 100 Skud mod Fregatten Freja og Dampskibet Gejser, dog atter paa altfor stor Afstand. Fra Fregatten gjordes kun et enkelt Prøveskud, som faldt for kort, og da Fregatten og Dampskibet vare komne saa langt ind mod Grunden, som deres Sikkerhed tillod det, bleve de liggende, indtil den fjendlige Armada var forsvunden indenfor Fæstningen. I dette Farvand var nu Alt roligt indtil den 19de Juni, paa hvilken Dag et Par Dampskibe og 5 Kanonbaade, hvoraf 1 Dampkanonbaad, Kl. 2 3/4 Eftermiddag kom ud af Kieler Fjord og omtrent 1 Mil udenfor Bülk kastede endel Bomber, heldigvis aldeles uden Virkning, mod Linieskibet Skjold, der laa til Ankers udenfor Fjorden; da Skibet lettede og krydsede mod Fjenden, og da denne tillige frygtede for Fregatten Freja, som for en frisk Bramsejls Kuling satte Cours tæt Øst om Stollergrunden for om muligt at afskjære ham, forcerede han tilbage Fjorden ind til

Holtenau. Det viste sig iøvrigt ved denne Lejlighed, hvor ønskeligt det var i stille Vejr at have Dampskibe til Disposition for Sejlskibene, og da Hekla midlertidigt havde faaet anden Anvendelse, blev Dampskibet Ejderen derfor detacheret til Assistance for Skjold. Hekla var i Henhold til Ordre til Commandeur Garde af 17de Juni afgaaet til Forstærkning af Blokaden for Swinemünde, i hvis nærliggende Farvand der snart blev særlig Anvendelse for det, nemlig til midlertidig Aflösning af Fregatten Nymphen, som havde faaet Skade paa sit Roer og maatte gaae til Kjobenhavn for at reparere.

Den 10de Juni blev Fregatten Havfruen udsat for et Angreb, idet nemlig Dampskibene Adler og Elisabeth, slæbende 2 Kanonfartøjer, den nævnte Dag viste sig paa grundet Vand under Syd Peerd og paa langt Hold kastede en Bombe mod Fregatten, dog uden at naae den. Medens Hekla laa ud for Swinemünde, forholdt Fjenden sig rolig, men da det afgik derfra for at aflose Najaden, hvis Station havde været noget nordligere, løb Adler atter ud, og holdende sig langs Kysten naaede den op til Farvandet om Hela ved Begyndelsen af Danziger Bugten, hvor Briggen St. Croix havde Station. Den 27de Juni Kl. 4 1/2 Eftermiddag saa man fra Briggen et Dampskib kommende Nordvest fra, styrende imod den. Briggen hejste Flag, satte Sejl op, gjorde klart Skib og stod under svag, sydlig Brise Dampskibet imøde; da dette Kl. 5 1/4 paa 4—5 Kabellængder fra Briggen vedblev at staae ind i Danziger Bugten uden at tone Flag, blev der skudt et lost Skud fra Briggen, som drejede til Vinden Vest efter; dette besvaredes med et skarpt Skud fra Dampskibet, hvorefter det preussiske Flag blev hejst. Briggen gav det da det glatte Lag, og da Dampskibet fjernede sig efter at have vexlet et Par Lag, vendte

Træfning mellem Briggen St. Croix og et preussisk Dampskib.

Briggen og stod Øst efter for at nærme sig Corvetten Galathea, som kunde sees liggende i Sydost i omtrent 4 Mils Afstand. Skydningen fortsattes fra begge Sider, dog med længere Ophold mellem Skuddene og paa længere Afstand, omtrent 6 Kabellængder, til Kl. 9³/₄, da Galathea, som imidlertid havde faaet Brisen, nærmede sig godt. Dampskibet stod da først Vest efter og derpaa ind mod Danzig. Ingen af dets Kugler havde truffet, men man havde erkjendt, at dets Skyts var sværere end Briggens; denne havde i det Hele gjort 192 Skud.

Efterat Fregatten Nymphen var bleven repareret, afsejlede den den 3die Juli til sin tidligere Station, og Dampskibet Hekla fik nu Ordre til at recognoscere den fjendlige Kyst fra Danziger Bugten til Kiel for muligen at bringe de fjendlige Dampskibe til at løbe ud og prøve Styrke med det. Denne Hensigt opnaaedes dog ikke.

Hvad Escadren i Nordsøen angaaer, da var denne i Slutningen af Maj bleven forstærket med Dampskibet Gejser, som blev afsendt nærmest for at standse et Uvæsen, som dreves af engelske Dampskibe, der lagde sig for Anker under Helgoland for derpaa ved første, gunstige Lejlighed at smutte ind til Hamborg. Saadanne Foretagender kunde uden stor Vanskelighed lykkes, tilmed da man af Humanitetshensyn havde ladet Fyrskibene paa Elben blive liggende, idet Elben nemlig passeredes af adskillige Postskibe. Paa Weseren derimod, som kun blev passeret af et enkelt Skib en Gang maanedlig, vilde man ikke vise Skaansel, da Fjenden her dannede Hoveddepotet for den Sømagt, han dels havde samlet og dels videre uddannede; bleve Fyrskibene her en enkelt Gang lagte ud, bleve de snart jagede ind igjen.

Ogsaa i disse Farvande fandt der en Fægtning Sted, idet nemlig den 4de Juni 3 tydske Dampskibe,

Træfning ved Helgoland.

1 større og 2 mindre, kom ud fra Weseren og, staaende mellem Blokadeskibene, forsøgte at afskjære Corvetten Valkyrien. Dette Skib holdt med laber Kuling af O. N. O. — V. S. V. henimod Fregatterne Rota og Thetis og aabnede Kl. 2½ Eftermiddag i Nærheden af Helgoland sin Ild mod de 3 Dampskibe, der, liggende i Linie, beskjøde det med Granater indtil Kl. 4¾, da Dampskibet Gejser, som blev sendt Valkyrien til Assistance, aabnede sin Ild, og de 3 Dampskibe derefter flygtede, jagede af Valkyrien og Gejser. Afskaarne fra Weseren ved Fregatterne Rota og Thetis søgte de, da Vinden løjede og tillige skrallede for Fregatterne. Elben ind, det større, som førte Stander, slæbende et af de mindre; de forfulgtes nu et Stykke videre af Gejser, indtil dette blev kaldt tilbage, da det var ¾ Mil fra Fyrskibet. Commandeurcapitain Bille fremhævede Capitain Polders gode og mandige Monoeuvre ved uanseet Fjendens Overlegenhed at fortsætte sin Cours til Standeren uden at bære uden om Helgoland samt ved den velrettede Ild fra Corvetten at have bragt Dampskibene til at standse Farten imod den. Valkyrien havde aldeles Intet lidt, hverken paa Mandskab, Skrog eller Takkelage.

Den 17de Juni kom de 3 Dampskibe ud af Elben og styrede Cours for Weseren; Rota og Thetis jagede ned imod dem og havde et Øjeblik Haab om at bringe dem til Slag, men de knebe snart ind under Grundene, hvor Fregatterne ikke turde komme.

Forholdene ved Escadrillen paa Vestkysten.

Med Nordsø Escadren at understøtte Commandeurcapitain Ellbrechts Operationer var ikke muligt, da de store Skibe ikke turde vove sig ind i de vanskelige Farvande mellem Vesterhavsøerne. Som vi i en tidligere Afdeling have seet, holdt Commandeurcapitain Ellbrecht fra Begyndelsen af Maj kun Fanø besat, paa hvilken Ø et Detachement paa 1 Officer og 40 Mand

med 2 3 Pds. Kanoner og 2 Haubitzer var henlagt til Sønderho, i hvis Nærhed der var stationeret 2 armerede Fartøjer, medens Resten af Commandeurcapitainens Commando forblev i og ved Nordby. Fra Fanø foretoges der fra Tid til anden Recognosceringer til Fastlandet for at skaffe Underretning om Fjenden, som udskrev Contributioner der i Omegnen, ligesom der ogsaa foretoges Recognosceringer i Farvandene Syd paa for at søge Oplysning om de fjendlige Kanonfartøjer, der fandtes at holde sig temmelig ubevægelige i Farvandet mellem List og Højer. Ved en Recognoscering den 19de Maj saaes det tydske Flag at vaje paa List; paa Romø derimod, hvor Fjenden ej havde været i 14 Dage, fandtes endnu det Kongelige Toldskilt, der først blev nedtaget den 30te Juni, da 2 Kanonbaade landede paa Romø og omhuggede 2 nylig oprejste Baaker; en mindre, østlig Baake paa Albuodde saavelsom samtlige Sømærker i Listerdybet vare blevne borttagne nogle Dage iforvejen. Efterat Valkyrien i Slutningen af Juni havde været sendt paa en Expedition langs Kysterne Nord paa, fik den i Midten af Juli Station ved List for at bevogte Øen, da det hed sig, at de tydske Kanonbaade huserede slemt ved Ballum, Romø og List; den skulde genere dem og i hvert Fald afskjære en Sejlads, som gjennem Listerdyb var begyndt paa Højer.

Den fjendlige Søstyrke paa Weseren.

Med Nordsø Escadren at angribe Befæstningsanlægene ved Bremerhafen eller de derværende, armerede Skibe viste sig heller ikke gjørligt; N. for Indløbet fandtes der en lille Fæstning, som skulde passeres meget nær, og som var armeret med svært Skyts; i Diget N. for denne Fæstning var der anlagt Skydeskaar til adskillige Stykker lignende Skyts, Castellet ved Bremerhafen var armeret med henved en Snes Sykker svært Skyts, og da et Angreb paa Bremerhafen neppe vilde

fore til det Resultat at odelægge de store Dampskibe, som i Begyndelsen laa ved Brake, 5 danske Mil S. for Bremerhafen, aldeles utilgængelige for Skibe, stikkende over 12—14 Fod, ansaa Commandeurcapitain Bille det ikke tilraadeligt at søge derind, tilmed da Tønderne paa Weseren vare optagne, og de helgolandske Lodser, som maatte benyttes, ikke kunde betragtes som fuldt paalidelige. Kun Gejser blev engang i Midten af Juli sendt ind paa Weseren for at recognoscere og muligen lokke de fjendlige Dampskibe ud; det gik indenfor det ydre Fyrskibs Plads og saa længere inde Dampskibet Barbarossa og et andet Dampskib samt 2 Kanonbaade; det lykkedes at bringe Dampskibene til at forfølge Gejser, men de vendte strax om, da de opdagede Rota og Bellona længere ude. Den fjendlige Søstyrke paa Weseren var iøvrigt efterhaanden voxet; foruden 4 Dampskibe, Barbarossa, Hamburg, Lübeck og Bremen, fandtes der endel Kanonbaade, dels færdige, dels under Bygning. Et stort Dampskib, United States, som var kjøbt i Amerika, fængslede ofte vore Nordsø Krydseres Opmærksomhed, idet det gjaldt om at opbringe dette Skib, om hvilket det jevnligt hed, at det vilde ankomme; Skibet kom imidlertid ikke længer end til England. Det var dog ikke saameget Dampskibe, paa hvilke Vægten lagdes ved Udviklingen af den tydske Marine; det var navnlig Kanonbaadsfotillen, som man først søgte at danne, og efterhaanden som Baadene bleve færdige, bleve de udrustede og saavidt muligt forte til de Stationer, til hvilke de vare bestemte; men hvad det især skortede paa, var Officerer og Mandskab.

Under 15de Juli underrettede Marineministeren Commandeur Garde om, at en Vaabentilstandsconvention rimeligvis om faa Dage vilde blive udvexlet, og at det derfor vilde være hensigtsmæssigt at afholde sig

fra offensive Operationer og at indskrænke sig til at iagttage Fjenden; i Blokaden og den Strænghed, hvormed den haandhævedes, burde dette dog ikke gjøre mindste Forandring. Ministeren henledede specielt Opmærksomheden paa, at det ikke maatte blive Fjenden muligt at slæbe Gefion fra Ekernførde til Kiel, men at dette med al Magt maatte forhindres, hvis der skulde blive gjort Forsøg derpaa; det burde ligeledes om muligt forhindres, at de Kanonfartøjer, der sagdes at ligge ved Ekernførde og paa Slien, skulde kunne begive sig til Kiel. Allerede den følgende Dag kunde Ministeren meddele, at Vaabenstilstandsconventionen var bleven ratificeret, og i de Instructioner til de forskjellige Skibschefer, som i den Anledning afsendtes, paalagdes det dem at afholde sig fra Fjendligheder, naar de ikke bleve angrebne, paa andre Maader end ved Blokaden, som indtil nærmere Ordre skulde haandhæves uafbrudt; da dens Ophævelse imidlertid kunde antages at forestaae, erklæredes det for ønskeligt ikke at opbringe neutrale Skibe, naar disse ikke ved deres Fremgangsmaade gjorde en Opbringelse uundgaaelig.

Christian Krieger,

Søn af den i Aaret 1824 afdøde Contreadmiral og Kammerherre J. C. Krieger, var født den 14de October 1809. I Aaret 1821 traadte han ind paa Secadetacademiet, og den 22de Debember 1826 udnævntes han til Secondlieutenant, hvorefter han jevnt avancerede, den 24de August 1834 til Premierlieutenant og den 20de Februar 1842 til Capitainlieutenant. Som de fleste Søofficerer var han idelig paa Togter og andre Udcommandoer eller paa Rejser. Kort efter Krigens Udbrud i 1848 fik han Commando over 1ste Division Kanonchalouper og kom derved den 8de Maj til at deltage i Commandeurcapitain Billes Angreb paa det af Fjenden besatte Fredericia Citadel; han havde her Lejlighed til at vise stor Uforfærdethed og Koldblodighed, og uagtet Grundskud i den Baad, hvorpaa han befandt sig, samt flere Havarier holdt han ud, indtil Signal blev givet til at retirere. Det var udentvivl paa Grund af hans Forhold i

Ved flere af Nekrologerne ere Selmers nekrologiske Samlinger væsenligt benyttede.

denne Affaire, at han den 14de September 1848 blev udnævnt til Ridder af Dannebroge. I Foraaret 1849 blev han udcommanderet som Næstbefalende paa Linieskibet Christian den Ottende, og her fandt han Maalet for sin korte Bane ved den ulykkelige Katastrofe den 5te April, idet han var blandt dem, som fandt Døden ombord i Skibet, da dette fløj i Luften. Liget blev først fundet den 24de April og begravet i Ekernførde, men senere igjen opgravet og ført til Kjøbenhavn.

Krieger havde i 1835 giftet sig med en Datter af afdøde Generalqvartermester og Generallieutenant Volfgang Haffner; han efterlod Enke og 3 Børn.

---

†

Osvald Julius Marstrand

var Søn af den ved flere mekaniske Opfindelser bekjendte Commerceraad, kgl. Mekanikus N. J. Marstrand; han fødtes den 14de Juli 1812. Allerede som Barn udmærkede han sig ved sit ualmindeligt livlige og opvakte Væsen, og fra hans tidligste Ungdom havde vor Marines gamle historiske Berømmelse gjort et stærkt Indtryk paa hans fantasirige Sind. I Aaret 1824 blev han Søcadet og den 24de December 1830 udnævntes han til Officer. Hans Sands for Videnskaberne vakte imidlertid en stærk Attraa hos ham efter yderligere Uddannelse, og han indtraadte derfor paa den militaire Højskole, hvor han studerede i 2 Aar. Han blev derefter af Admiral Mickael Bille, hvem den preussiske

Regjering havde overdraget Bestyrelsen af den nyligt oprettede Navigationsanstalt i Danzig, valgt til Medhjælper herved, men uagtet den preussiske Regjering meget ønskede at beholde ham, førte Kjærligheden til Fædrelandet ham dog tilbage efter den Orlov paa 1½ Aar, som havde været ham tilstaaet. Efter i 1840 at være avanceret til Premierlieutenant blev han først ansat som 2den og nogle Aar efter som 1ste Lærer i Navigation ved Academiet, paa hvilken Post han virkede med Iver og Held og skattedes ej alene for sin Dygtighed, men ogsaa for sin humane og velvillige Charakter; sin Fritid anvendte han til videnskabelige Arbejder, navnlig om Navigationen. Ved Krigens Udbrud 1848 blev han commanderet til Tjeneste paa Batteriet Trekroner; men da han længtes efter en Commando tilsøes, og for at opnaae en saadan endog vilde opgive sin Post som Lærer paa Academiet, opfyldte man hans Ønske og udcommanderede ham i 1849 som ældst Premierlieutenant paa Linieskibet Christian den Ottende. Kort efter at han var udcommanderet, udnævntes han under 1ste Marts til Navigationsdirecteur for Danmark med Charakter af Capitainlieutenant, saaledes at han derved udtraadte af Marinens Detail; han beholdt dog den ham tildelte Commando, og da 3die Commanderende paa Linieskibet forsattes til et andet Skib, indtog han Dennes Plads og commanderede saaledes Linieskibets 1ste Batteri under Affairen ved Ekernførde den 5te April, hvor han omkom ved Skibets Explosion. Hans Lig blev jordet i en særskilt Grav paa Ekernførde Kirkegaard.

Han havde udmærkede Anlæg. Af sin hele Sjæl elskede han og higede han efter at erkjende Sandheden;

det var dette, som bragte ham, hvis Sind iøvrigt var mildt og blidt, til altid djærvt og tidt heftigt at udtale og forsvare sin Overbevisning og til rastløst at stræbe fremad i Videnskaben; aldrig følte han sig dog bedre tilpas, end naar han var ude paa det frie Hav.

---

†

Carl Johan Christian Hohlenberg,

Søn af Premierlieutenant i Søetaten, senere Capitainlieutenant C. Hohlenberg, blev født i Kjøbenhavn den 8de Maj 1802. Han blev af sin Fader bestemt til Søen, blev ogsaa i 1815 Søcadet og gjorde nogle Toure med Cadetskibet; paa Grund af Ulyst til denne Stand erholdt han imidlertid i 1820 sin Afsked, hvorefter han i 1821 traadte ind paa Landcadetacademiet. Den 26de Februar 1822 erholdt han Anciennetet som Secondlieutenant af Infanteriet, ansattes den 1ste Januar 1823 ved daværende Kongens Regiment, forfremmedes den 14de August 1829 til Premierlieutenant i Regimentet og udnævntes ved Armeeorganisationen i 1842 til Capitain af 1ste Classe i 3die Linie-Bataillon; under 28de Juni 1840 var han bleven udnævnt til Ridder af Dannebroge. Ved Krigens Udbrud drog han med 3die Linie-Bataillon til Krigsskuepladsen, hvor Bataillonen foreløbigt indlemmedes i det af General Wedell commanderede, højre Flankecorps; senere overførtes Bataillonen til Fyen og derfra til Als, hvorved Hohlenberg fik Lejlighed til at deltage i Træf-

ningerne i det Sundevedske den 28de Maj og 5te Juni. Da hans Helbred havde lidt endel, var han ved Felttogets Begyndelse i 1849 først bestemt til at overtage en Post ved Intendanturen i Nyborg, hvilken Bestemmelse dog ved tilfældige Omstændigheder forandredes, og han erholdt nu Commando over den til Linieskibet Christian den Ottende hørende Soldatesque; han blev derved et af de mange Offre i den ulykkelige Affaire den 5te April, idet han ved Skibets Explosion fandt sin Død ombord i samme.

Han efterlod Enke og 4 Børn.

✝

Viggo Skibsted

var født den 5te September 1815 paa Hammermøllen ved Helsingør, hvor hans Moder opholdt sig i Besøg; han var en Søn af Capitain i Søetaten P. N. Skibsted. Tidligt bestemt til Søen, indtraadte han i 1829 som Cadet paa Socadetacademiet, blev i Aaret 1835 Officer og offrede sig nu med stor Iver og en energisk Charakters hele Kraft til sit Fag; naar undtages de 2 Aar 1840 og 41, da han havde Tjeneste som Styrmand paa et Koffardiskib, var han i Tiden fra 1837 til 1848 næsten hvert Aar udcommanderet med Marinens Skibe. Den 1ste November 1844 var han bleven udnævnt til Premierlieutenant. I 1848 gik han med Corvetten Valkyrien til Nicobarøerne og var saaledes i det første Krigsaar fjernet fra Hjemmet; i 1849 blev han derimod udcommanderet med Fregatten Gefion og arbejdede

med utrættelig Iver paa Uddannelsen af det nyligt indkaldte Mandskab. Under Affairen den 5te April fik han Laaret knust og laa forbundet, da det sørgelige Bud naaede ham, at Dannebroge var strøget; den Smerte, som herved tilføjedes hans stolte Sømandssjæl, synes at have bidraget til at forværre hans Tilstand, som ellers ikke var anseet for aldeles haabløs, saaledes, at han den 19de April hensov paa Lazarethet i Ekernførde.

Skibsted var en dygtig og afholdt Officer og en trofast Ven; han var i høj Grad tjenstivrig og tog med Liv og Sjæl Del i Marinens Glæder og Sorger; mod sine Undergivne var han i høj Grad human, retfærdig og kjærligsindet.

✝

Albrecht Eriksen Bøje

var født paa Ærø og bosat paa Bandholm. For i Farens Tid at tjene Fædrelandet opgav han frivillig sin Stilling som Lods, blev udnævnt til Maanedslieutenant og var som saadan en Tidlang ansat paa Batteriet Trekroner; da Linieskibet Christian den Ottende i 1849 udrustedes, ansattes han som Bekjendtmand paa dette, kom saaledes til at deltage i Expeditionen til Ekernførde den 5te April og fandt med en stor Del af dettes Besætning sin Død ved Skibets Explosion.

Han efterlod Enke og 2 Børn.*)

---

*) Flere Oplysninger har man ikke kunnet tilvejebringe.

†

Rasmus Schmidt

var født den 9de December 1821 paa Mordrupgaard ved Slangerup, som dengang ejedes af hans Fader. Efter at have gaaet i en Almueskole paa Landet kom han i 1831 til Kjøbenhavn, hvor han en kort Tid var Elev i det v. Westenske Institut; senere blev han af sine Forældre bestemt for Handelen, men da hans Tilbøjelighed drog ham til Studeringerne, begyndte han i 1837 igjen paa disse og naaede, uagtet de Vanskeligheder, Familiens økonomiske Vilkaar lagde ham ivejen, dog at blive Student i 1840. Efter først at have studeret Theologi begyndte han fra 1844 at lægge sig efter Lægevidenskaben, og i Foraaret 1848 tog han Lægeexamen med Charakteren Laudabilis. Han fungerede derefter i kort Tid som Candidat ved Frederiks Hospital, gjorde dernæst Tjeneste paa Søhospitalet og modtog endelig i Marts 1849 Ansættelse som Underskibslæge paa Linieskibet Christian den Ottende. Under Affairen den 5te April var han først paa Forlangende af Chefen paa Gefion om Lægeassistance bleven sendt ombord i Fregatten, men da Gefion havde strøget Flaget, var han vendt tilbage til Linieskibet, og han blev der en af de Mange, som omkom ved dettes Sprængning, idet han, efter at være reddet i Land, maa være bleven truffet af en Kugle fra de løsgaaende Kanoner eller ihjelslaaet af Stykker af Vraget. Han havde under hele Affairen vist en sjelden Dygtighed, Tjenstiver og Utrættelighed i Opfyldelsen af sin Pligt.

Allerede fra de første Studenteraar havde Schmidt

udfoldet en ikke ringe literair Virksomhed og havde leveret en Mængde Journalartikler over forskjellige Gjenstande; det var dog nærmest senere som Medarbejder i den lægevidenskabelige Presse, at hans Skribentvirksomhed blev af mere Betydenhed, hvorvel han ifølge en Anmeldelse i Bibliothek for Læger neppe hørte til dem, af hvem man kunde vente, at Videnskaben i sin Helhed vilde blive ført til et højere Udviklingstrin; men da han med omfattende Detailkundskaber og en ualmindelig Lethed til at arbejde forbandt en oprigtig Kjærlighed til sit Fag, er der dog al Grund til at antage, at en saa driftig Natur vilde have svunget sig op til en hæderlig Plads blandt Fysiologiens Dyrkere og maaske ved en ufortrøden Stræben gavnet sin Videnskab nok saa meget som mangt et mere glimrende Talent.

---

†

Carl Ludvig Theodor Ibsen,

en Søn af Lektor ved Kjøbenhavns Universitet, Professor Ibsen, blev født i Aaret 1825. I 1843 blev han fra Borgerdydskolen paa Christianshavn dimitteret til Universitetet, og i 1845 tog han den for Lægestuderende foreskrevne, forberedende Examen i Chemi og Botanik med Laudabilis i begge Fag. Da i 1848 Krigen fordrede et større Lægepersonale, end der let kunde erholdes, tilbød han, skjøndt endnu ikke Candidat, sin Tjeneste og blev da ansat som Underskibslæge paa Fregatten Freja. I 1849 var han saa vidt med Studierne, at han om Efteraaret

vilde kunne have underkastet sig Lægeexamen, og han vilde derfor neppe atter have taget Tjeneste, dersom han ikke ifølge sin Alder havde hørt til det unge Mandskab, der efter Septemberloven kunde vente Udskrivning til Krigstjenesten; han ansattes dette Aar som 2den Underskibslæge paa „Christian den Ottende", i hvilken Stilling han den 5te April delte Skjæbne med saa mange Andre af dettes Besætning. Han formodes at have fundet sin Død ombord i Skibet, i hvilket han under hele Affairen havde virket med Iver og Utrættelighed.

Han var en haabefuld Studerende og særdeles afholdt af alle sine Omgivelser.

✝

Jens Harald Fibiger Jahn

var en Søn af den i Aaret 1828 afdøde, især som dansk, militairhistorisk Forfatter hæderligen bekjendte Capitain i det lauenborgske Jægercorps F. H. Jahn. Født den 7de Juni 1818 i Kiel, var han fra den tidligste Barndom bestemt til den militaire Stand, blev den 1ste Mai 1831 optaget paa Landcadetacademiet og tog i April 1835 Officersexamen, hvorefter han den 1ste Maj s. A. ansattes som Secondlieutenant i daværende Kongens Regiment. Da han stedse havde havt stor Forkjærlighed for Historien, opoffrede han sig nu, da hans Tid tillod det, aldeles for dette Fag, navnlig for Krigshistorien, og efter at have skrevet endel mindre Afhandlinger, udgav han i 1840 og 41

de danske Auxiliairtroppers Historie. Paa Grund af svageligt Helbred søgte og erholdt han ved Armeereductionen i 1842 sin Afsked som Secondlieutenant paa Vartpenge, men da hans Sundhedstilstand senere betydeligt bedrede sig, erholdt han under 21de Januar 1843 en ny Ansættelse som Premierlieutenant i Infanteriets Krigsreserve og Forstærkning. Ved Krigens Udbrud kaldet til activ Tjeneste, kom han dog ikke i 1848 til at deltage i Felttoget, hvorimod der overdroges ham adskillige Hverv og Commandoer, først i Ribe og Middelfart, senere som Pladscommandant i Faaborg og ligeledes i Odense. Ved Aabningen af Felttoget 1849 derimod kom han strax til at deltage i Kampene i det Sundevedske, og her faldt han som Commandeur for et Compagni af 3die Reserve-Bataillon i Træfningen ved Ullerup den 6te April, just som han haabede snart at blive udnævnt til Capitain. Han blev begravet paa Sønderborg Kirkegaard.

---

†

Carl Frederik Christian Kohl

var en Søn af afskediget Capitainlieutenant Kohl og var født i Kjøbenhavn den 23de September 1823. Efter at have forladt Efterslægtselskabets Realskole søgte han at uddanne sig som Sømand, gjorde som saadan 3 længere Rejser og underkastede sig Styrmandsexamen; et uheldigt Fald ombord var tildels Anledning til, at han senere forlod denne Vej. Efter i et Aar at have arbejdet paa en Told-

embedsmands Contoir i Randers, erholdt han i 1845 Ansættelse som Kammerskriver under General-Toldkammer- og Commercecollegiet, i hvilken Stilling han befandt sig ved Krigens Udbrud. Hans fyrige Temperament og Begejstring for Fædrelandets retfærdige Sag tillod ham da ikke at holde sig tilbage, trods de mange Baand, der bandt ham til Hjemmet; i Begyndelsen af Maj 1848 indtraadte han i Militairtjenesten som frivillig Commandersergent og blev efter tilendebragte Vaabenøvelser ansat ved 3die Reserve-Bataillon, ved hvilken han deltog i Kampen under det fjendlige Angreb paa Haderslev den 29de Juni. Ved denne og andre Lejligheder erhvervede han sig for sin raske Færd og sit roesværdige Forhold Bataillonens Tilfredshed og blev under 14de December 1848 udnævnt til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve. I Foraaret 1849 fandt han sin Død i den første, større Træfning, som leveredes, nemlig den 6te April; ved Landsbyen Avnbøl blev han truffet i Hovedet af en Kugle, der næsten øjeblikkelig dræbte ham, saa han kun fik Tid til, idet han sank om i de Tililendes Arme, at sige de Ord: „Jeg dør gjerne for Danmark".

Han efterlod sig Enke og en Søn.

Jens Johannes Wilhelm Seehusen,

Søn af Kobberstikker samt Lærer og Inspecteur under Generalstaben P. J. Seehusen, blev født i Kjøbenhavn den

29de Juni 1826. Først havde Faderen bestemt ham til Studeringerne, men forandrede i 1842 som Følge af Tilbud om en Ansættelse sin Bestemmelse derhen, at han skulde tage dansk juridisk Examen, hvilken Bestemmelse Sønnen trods sin store Ulyst dertil dog føjede sig efter. Hans udprægede Tilbøjelighed for Kunsten bevirkede imidlertid, at Faderen senere rettede sig efter ham, og han begyndte nu at lægge sig efter Billedhuggerkunsten og blev i 1845 Elev af Kunstacademiet; baade originale Arbejder og Copier findes fra hans Haand. Efter ved Oprørets Udbrud strax at have meldt sig som Frivillig blev han i Mai 1848 ansat som Underofficer ved 5te Reserve-Bataillon og kom saaledes ikke i dette Aar til at deltage i nogen Fægtning; den følgende Vinter gjennemgik han Commandoskolen, og den 10de Marts 1849 udnævntes han til Secondlieutenant i Linien med Anciennetet af 1ste Januar s. A. og ansattes ved 3die Reserve-Bataillon. I Fægtningen ved Ullerup den 6te April blev han haardt saaret under Knæet af 2 Geværkugler og blev som fangen ført til Flensborg, hvor han den 14de April døde som Følge af en Amputation.

Hans lyse Forstand og hans aabne Væsen gjorde denne for Kunst og Fædreland begejstrede Yngling almindelig afholdt.

Andreas Peter Dorscheus

var født den 10de Marts 1821 og Søn af Silke- og Klædekræmmer i Kjøbenhavn J. Dorscheus. Efter at have nydt

privat Undervisning indtraadte han i 1833 i Borgerdydskolen paa Christianshavn, hvorfra han i 1841 dimitteredes til Universitetet. Af indre Drift førtes han til at studere Theologi, men havde endnu ikke faaet Embedsexamen, da Krigen udbrød, og Fædrelandskjærligheden bragte ham som saa mange Andre til at forlade den fædrene Arne for at stille sig mod Landets Fjender. Han ansattes ved 10de lette Bataillon, ved hvilken han snart avancerede til Underofficer. Efter at have gjennemgaaet en Commandoskole blev han den 10de Marts 1849 udnævnt til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve og deltog derefter ved den nævnte Bataillon i den blodige Træfning ved Dybbøl den 13de April, da han blev ramt af en Kugle i Underlivet og Dagen efter døde paa Augustenborg Lazareth. Han var i høj Grad agtet af sine Foresatte og afholdt af Kammerater og Undergivne; hans Bortgang blev derfor dybt beklaget, og navnlig hans gamle Moder følte Savnet af Sønnen med det blide, kjærlighedsfulde Sind.

Conrad Ferdinand Schindel,

en Søn af den i 1837 som Major af Infanteriet afdøde J. F. Schindel, fødtes den 21de Februar 1800 paa Halbygaard i Løve Herred, hvor Forældrene da opholdt sig. Allerede i sit 11te Aar ledsagede han sin Fader overalt, hvor Dennes Tjeneste førte ham hen, og derved vaktes

hos Drengen Sandsen for Soldaterlivet; i April 1813 optoges han paa Landcadetacademiet, den 22de Januar 1818 erholdt han Secondlieutenants Anciennetet, og efter 2 Aars-Tjeneste som Cadetunderofficer blev han i Begyndelsen af Aaret 1820 ansat ved 3die jydske Infanteri-Regiment, som dengang laa i Kjøbenhavn, men allerede i Maj Maaned forlagdes til Aalborg; i 1822 blev han ansat som Adjutant ved Regimentets 2den Bataillon, den 18de April 1829 udnævnt til Premierlieutenant. Efter et kort Ophold ved den i 1830 oprettede, militaire Højskole vendte han tilbage til Regimentet og blev i 1833 udnævnt til Regiments-Adjutant. Den 30te August 1838 udnævntes han til Ridder af Dannebroge, den 28de Juli 1839 reserveredes der ham Capitains Anciennetet, og ved Armeeomordningen i 1842 forfremmedes han til Capitain af 1ste Classe og ansattes ved 11te Linie-Bataillon i Aalborg. I Slaget ved Slesvig udmærkede han sig ved Mod og Besindighed og blev kort derefter — under 24de Maj — forfremmet til Major, ligesom han den 13de September 1848 hædredes med Dannebrogsordenens Sølvkors. I Felttoget 1849 deltog han som Commandeur for 5te Linie-Bataillon og fandt Heltedøden i Slaget ved Kolding den 23de April under Kampen i selve Byen, hvor han saaredes dødeligt af en Geværkugle.

Var Schindel en for sin Tapperhed og militaire Dygtighed meget anseet Officer, hvis Tab blev særdeles beklaget, havde han ikke mindre vidst ved sin exemplariske Vandel og retskafne Tænkemaade at erhverve sig Alles Højagtelse, som han kom i Berøring med; navnlig i Aalborg, hvor han i en saa lang Aarrække havde levet, var han meget afholdt.

Schindel havde den 16de Novembor 1823 giftet sig med en Datter af den i 1846 afdøde Kammerherre, Generalkrigscommissair Moltke; han efterlod Enke og 2 Børn.

---

†

Rasmus Bonnichsen

blev født i Aaret 1807 og var den 3die Søn af Oberst Bonnichsen ved Randers Dragoner, der faldt i Holsten 1812 i en Fægtning mod Kosakkerne. Som ganske ung kom Bonnichsen til Søes og foretog endog længere Rejser, saaledes til Brasilien: han kunde imidlertid ikke betvinge den Lyst til Militairvæsenet, som havde besjælet ham fra hans tidligste Drengeaar, hvorfor han opgav Sømandslivet og tog Ansættelse som Underofficer i Rendsborg. Ved Statholderen, Prinds Frederiks Bistand og Anbefaling traadte han i Aaret 1828 ind paa Landcadetacademiet, og efter at have gjennemgaaet dette udnævntes han til Secondlieutenant med Anciennetet af 19de December 1830 og ansattes ved det holstenske Infanteri-Regiment; den 9de October 1838 udnævntes han til Premierlieutenant, og ved Armeeomordningen i 1842 traadte han over i 14de Linie-Bataillon. Her forblev han til Oprørets Udbrud i Marts 1848, da han mod at udstede det forlangte Revers erholdt Tilladelse til at forlade Rendsborg og afrejse til Kjøbenhavn. I Felttoget 1848 deltog han derfor ikke; men da Krigen igjen skulde til at begynde i 1849, troede Bonnichsen, der under 17de Juli 1848 var bleven forfremmet

Halsen; han udaandede endnu samme Dag paa Lazarethet i Fredericia.

Han havde stedse vist sig som en udmærket Officer, og Fædrelandet tabte i ham en af sine bedste, ædleste og mest lovende Sønner.

✝

Hans Holbek

fødtes den 2den October 1825 i Ebeltoft, i hvilken Byes Nærhed Faderen, Proprietair N. Holbek, dengang beboede en Landejendom. Bestemt til Studeringerne, blev Sønnen i 1836 sat i Latinskolen i Horsens, efterat Faderen som kongelig Godsforvalter havde taget Bopæl paa Bygholm; da Faderen i 1840 kjøbte Hovedgaarden Albek, sattes Sønnen i Randers Skole, hvorfra han i 1844 dimitteredes til Universitetet. Han valgte Filologien til sit Studium og var paa gode Veje til at naae det Maal, han arbejdede hen imod, da Oprøret udbrød, og hans varme Temperament, hans ungdommelige Raskhed og Energi bragte ham til som Frivillig at kjæmpe for Fædrelandet. Efter at have gjennemgaaet de foreløbige Øvelser og underkastet sig en Prøve paa Commandoskolen udnævntes han under 24de Maj til Secondlieutenant i Krigsreserven og ansattes ved 9de Linie-Bataillon, med hvilken han deltog i Slutningen af Felttoget 1848, dog uden at have Lejlighed til at maale sig med Fjenden. I Foraaret 1849 derimod, da han efter at have været hjempermitteret igjen var kommen

fimodig, sandhedselskende og kjæk Dreng. Som Følge af Faderens tiltagende Svagelighed og Flytning fra Frederiksværk kom Meincke i Huset hos sin derboende Halvbroder, senere Major og Chef for et Espingolbatteri, der fra nu af ledede hans Undervisning. Det var oprindeligt Hensigten, at han skulde studere, men snart opgaves denne Tanke, og efter et kort Ophold i et privat Institut i Kjøbenhavn tog han i Marts 1839 Adgangsexamen til Landcadetacademiets næstyngste Classe. Den 1ste November 1844 udnævntes han til Secondlieutenant med Anciennetet af 1ste November 1843 og ansattes ved 15de Linie-Bataillon i Rendsborg, hvor han, et Par kortvarige Detacheringer til Altona fraregnede, forblev til Krigens Udbrud; Livet i Rendsborg behagede ham ikke, navnlig som Følge af den mod de Danske saa stærkt fremtrædende, hadefulde Aand, der ofte viste sig i Gjerning, uden at der paa Grund af de slappe Commandoforhold med Kraft blev traadt op derimod. Da Oprøret i Rendsborg udbrød, og Meincke flygtende ankom til Kjøbenhavn, blev der foreløbigt anvist ham Garnison i Helsingør, men snart efter blev han ansat ved 8de Linie-Bataillon; i Løbet af Efteraaret afgik han dog atter derfra til en Rekrutskole i Kjøbenhavn. Ved Krigens Gjenudbrud i 1849 blev han ansat ved 6te Reserve-Bataillon, hvor han forrettede Tjeneste som Adjutant, indtil han i Slaget ved Kolding den 23de April blev dødeligt saaret. Da Bataillonscommandeuren, Major la Cour, under Kampen saa sin Kjæde ifærd med at vige, sagde han til Meincke: „Rid ud og animer dem“. Han foer afsted, fik Hesten skudt under sig, samtidigt en Kugle i Laaret, og kort efter traf en Kugle ham i Munden og gik ud gjennem

holdt han senere Anciennetet fra 1ste November 1840; efter bestaaet Oprykningsexamen bestemte han sig for Ingenieurvidenskaben. Hans Studier paa Højskolen bleve noget forsinkede dels ved Sygdom, dels derved, at den ældste Afdeling var opløst i 2 Aar paa Grund af indre Forhold i Anstalten, og det var først den 30te Marts 1848, at han udnævntes til Premierlieutenant i Ingenieurcorpset med Anciennetet fra 1ste Maj 1846. I den korte Tid, hvori han gjorde Tjeneste ved Corpset, deltog han i forskjellige Befæstningsarbejder, navnlig i Fredericia i Foraaret 1849. Ved Angrebet paa Kolding den 23de April havde han som Commandeur for den Avantgarden tildelte Ingenieurafdeling det Hverv at rydde de ved den østlige Tilgang til Byen anbragte Barricader, ligesom han senere, da Retraiten tiltraadtes, under Fjendens heftige Ild barricaderede den sydlige Udgang af Byen; under dette Tilbagetog blev han imidlertid dødeligt saaret, og Dagen efter døde han paa Lazarethet i Middelfart.

✝

Johan Christian Julius Meincke

fødtes den 14de Marts 1824 paa Frederiksværk, hvor Faderen, Capitain Meincke, var ansat som Laboratorieofficer ved Raketcorpset; Drengen sattes tidligt i Værkets Skole, hvis indbyrdes Undervisning interesserede ham meget, og han bragte det snart forholdsvis vidt; han var en ærekjær,

til Capitain, sig forpligtet til atter at stille sig i de danske Rækker, og han ansattes da som Compagnichef ved 6te Linie-Bataillon. Da han om Morgenen den 23de April rykkede ud til Kampen, yttrede han meget bestemt til en ham kjær Kammerat: „Jeg falder idag paa Aarsdagen efter min Broders*) Død"; og da han senere paa Dagen med en Kugle i Brystet blev bragt paa Lazarethet, betragtede han med stirrende Blik denne Kammerat**), der ligeledes saaret blev lagt ved hans Side, som om han vilde sige: „Hvad jeg forudsagde er skeet". Bonnichen døde den 25de April.

Han var en practisk Officer, modig og dygtig, afholdt af Alle, der kjendte ham; han var en øvet Gymnastiker og en lidenskabelig Jæger.

✝

Christian Julius Høyer

var født i Kjøbenhavn den 14de Mai 1820 og var Søn af Controleur ved det militaire Bageri, Krigsassessor C. F. Høyer. Han nød Undervisning som Gratist i Efterslægtselskabets Realskole, der tillige forberedte ham til Adgangsexamen til den militaire Højskole. Efter at have bestaaet denne, udnævntes han til Elev af Højskolen og Secondlieutenant i Artilleriet, og som saadan er-

*) Capitain B. Bonnichsen, der faldt ved Slesvig.

**) Capitain Bohse.

til Tjeneste, først paa Als, senere i Fredericia, deltog han den 23de April i Angrebet paa Kolding. I Spidsen for sine Folk trængte han op paa Formiddagen ind i Byen; hans Uniform var gjennemboret af flere Kugler, og ved Stormen paa en Barricade modtog han endelig et Skud i Underlivet; han førtes til Lazarethet i Fredericia, hvor han opgav Aanden den 27de April.

Han var en aaben og elskværdig Charakter, af dem, der finde Venner overalt og blive længe og dybt savnede i deres nærmeste Kreds.

---

†

Carl Christian August Füssel,

en Søn af Stadsmusikant i Kjøbenhavn C. G. Füssel, fødtes den 4de Maj 1811. Han blev Elev af Kunstacademiet og leverede derefter flere Malerier til de aarlige Kunstudstillinger. Efter et fleraarigt Ophold i Skaane var han netop vendt tilbage, da Oprørskrigen udbrød; han meldte sig strax som Frivillig og deltog som Menig ved 12te lette Bataillon i Slaget ved Slesvig, efter hvilket han paa Grund af sit gode Forhold blev forfremmet til Corporal og som saadan deltog i Træfningerne den 28de Maj og 5te Juni. Han gjennemgik derpaa en Commandoskole, hvorefter han den 1ste September 1848 udnævntes til Secondlieutenant i Krigsreserven og atter ansattes ved sin gamle Bataillon. I Slaget ved Kolding den 23de April 1849 deltog Bataillonen, der hørte til General Ryes Brigade, i Kampen

ved Egstrup paa Hærens højre Fløj, og her blev Füssel haardt saaret i Brystet af en Geværkugle; han bragtes til Lazarethet i Middelfart, hvor han døde den 1ste Maj.

---

†

Carl Christian Trane,

Søn af Hofskomager Trane, blev født i Kjøbenhavn den 19de September 1823. Som Deltager i den Skole for Exercits og Vaabenbrug, der i de bevægede Dage i Slutningen af Marts 1848 var oprettet i Kjøbenhavn, efterkom han den Opfordring, der rettedes til Skolens Medlemmer om at træde ind i Hæren som Frivillige og ankom i Begyndelsen af April til 5te Linie-Bataillon, med hvilken Afdeling han deltog i dette Aars Felttog. Den 6te Maj forfremmedes han til Corporal, den 15de Juni til Fourer. Den følgende Vinter gjennemgik han en Commandoskole, hvorefter han den 10de Marts 1849 udnævntes til Secondlieutenant i Infanteriets Linie med Anciennetet af 1ste Januar s. A. og atter ansattes ved 5te Bataillon. I Slaget ved Kolding den 23de April blev han under Bataillonens Fremrykning mod de foran Kolding liggende, fjendlige Forskandsninger ramt af en Kugle i Underlivet og døde endnu samme Dag paa Middelfart Lazareth.

Hans Død blev almindelig beklaget i Bataillonen, idet han som en brav Soldat, en god Kammerat og et særdeles retskaffent og elskværdigt Menneske var meget afholdt. Han havde en Forudanelse om den Skjæbne, der skulde

ramme ham, og da i Bataillonens Mødeopstilling Officererne vare samlede for at spise Frokost, og der blev spurgt Trane, hvorfor ikke ogsaa han tog for sig, svarede han: „Jeg behøver ikke at spise, da jeg ikke slipper fra det idag.“ Til en af Kammeraterne, hvem han betalte en lille Sum, som han var ham skyldig, og som sagde, at det jo ingen Hast havde med Betalingen, svarede han: „Jo, Du kan troe, at det haster, imorgen faaer jeg vist ikke Lejlighed til at betale Dig.“

---

†

Gustav Walentin Mamen

blev født den 16de Januar 1824 i Frederikshald, hvor hans Fader, D. K. Mamen, var Grosserer og Stadscapitain. Mamen havde nydt merkantil Uddannelse, havde opholdt sig i England i 6 Aar, i Frankrig i 2 Aar, men levede derefter i Norge som Sproglærer. Da i 1848 Krigen udbrød, var han blandt de Første af de mange svenske og norske Brødre, der ilede til Kamp for den danske Sag. Han ansattes ved 2den Reserve-Bataillon, og her gjorde han sig ved sit gode Forhold saa bemærket, at han efterhaanden avancerede til Sergent. I Vinterens Løb gjennemgik han en Commandoskole i Kjøbenhavn, hvorfra han den 16de Marts 1849 afgik som Secondlieutenant i Krigsreserven og ansattes ved 4de Reserve-Bataillon. I Slaget ved Kolding den 23de April, da Bataillonen deltog i den omgaaende Bevægelse over Egstrup, blev han allerede i Fægtningens

Begyndelse saaret i Brystet; han blev bragt hen til den i en Bondegaard i Ejstrup etablerede Ambulance, hvor han kort efter blidt og roligt hensov som Følge af en indre Forblødning, da det dræbende Skud havde truffet Lungen og de store fra Hjertet udgaaende Aarer. Hans Lig blev ført til Fredericia og begravet der.

Mathias Silberloh,

Søn af Capitain Silberloh, blev født den 28de October 1803. Bestemt for den militaire Stand, traadte han i Aaret 1814 ind paa Landcadetacademiet, erholdt den 10de Maj 1823 Secondlieutenants Anciennetet og blev efter at have forrettet Tjeneste som Page den 22de December s. A. ansat i 2det Livregiment til Fods. Den 25de Maj 1831 blev han forfremmet til Premierlieutenant og i August 1832 udnævnt til Adjutant ved Regimentet, i hvilken Egenskab han forrettede Tjeneste, indtil han ved Omordningen i 1842 blev udnævnt til Capitain og Compagnichef ved 9de Linie-Bataillon med Capitains Anciennetet af 28de Juni 1840.

Ved Hærens Indrykning i Slesvig i April 1848 commanderede han det 4de Compagni af 9de Linie-Bataillon, henhørende til det venstre Flankecorps under Oberst Schleppegrell, og deltog med dette i Træfningen ved Lyksborg den 9de April, Slaget ved Slesvig den 23de April og senere i Juni Maaned i Træfningen ved Haderslev; for

sit gode Forhold i dette Felttog blev han den 29de December udnævnt til Ridder af Dannebroge med Anciennetet som saadan fra 13de September. Ogsaa i 1849 rykkede han i Felten med 9de Linie-Bataillon og deltog med denne i Slaget ved Kolding og senere ved Gudsø; i sidstnævnte Fægtning blev han saaret af en Granat, hvorved han mistede nogle Fingre, samt fik det højre Laar og Hoften stærkt beskadigede; han bragtes til Lazarethet i Fredericia, hvor han døde den 10de Maj. I Bataillonsrapporten over nævnte Fægtning anføres han blandt dem, „hvis Conduite, Mod og Opoffrelse Bataillonschefen har havt Lejlighed til at beundre, og hvis særdeles roesværdige Exempel og Opmuntren havde en saa gavnlig Indflydelse paa det Hele."

Silberloh var i Aaret 1846 bleven gift med en Datter af Lieutenant Lund; hun overlevede ham tilligemed en Søn.

Fritz Ludvig Faber

blev født den 15de Marts 1804 i Marstal, hvor hans Fader, senere Fyrinspecteur paa Nakkehoved, dengang var Toldcontroleur. I sin tidlige Alder blev han sat i Urtekræmmerlære, men da han følte Trang til Studering, kom han efter udstaaet Læretid til Skaarup Seminarium, hvorfra han efter 3 Aars Forløb i Aaret 1826 afgik med bedste Charakter med Udmærkelse. Han søgte nu til Kjøbenhavn for ved fortsat Studering at opnaae at blive Student, men maatte

af Mangel paa Existentsmidler opgive denne Tanke. Senere blev han Klokker og Cantor ved Frue Kirke i Odense samt Lærer ved Skolen sammesteds. Han var en kraftig Personlighed med mange Evner og aandelige Interesser samt flersidig Dygtighed, navnlig i Sprog og Musik; han blæste udmærket Fløjte og havde en ypperlig Sangstemme. Han var en ivrig Jæger og varm Patriot, deltog stedse i Samlingerne ved Skamlingsbanken og blev som Følge af sin varme, nationale Følelse saaledes grebet af Begejstring i 1848, at han forlod Hustru, Børn og Embede for at gaae til Hæren. I sin egen, civile Dragt med sin egen Riffel stødte han til Hæren ved Bov og kjæmpede her for første Gang med, blev derefter optaget som Menig i 13de Linie-Bataillon, avancerede snart til Corporal, blev den 30te Juni fanget ved det pludselige Sammenstød med Fjenden under Retraiten gjennem Bjerning Skov, blev den 13de September udnævnt til Dannebrogsmand, kom derefter paa en Commandoskole i Kjøbenhavn og blev den 14de December udnævnt til Secondlieutenant i Krigsreserven. Under sit Fangenskab blev han ligesom de andre Fanger besøgt af Hertugen af Augustenborg, der paaberaabte sig, at Faber som født paa Ærø var tydsk født, og vilde overtale ham til at gaae i tydsk Tjeneste, et Forslag, som Faber paa en ligesaa bestemt som djærv Maade tilbageviste. Ved Felttogets Begyndelse i 1849 blev han forsat til 8de Linie-Bataillon. Under Affairen ved Gudsø den 7de Maj gjorde han i Forening med endel Mandskab, som han opmuntrede til at følge sig, et forvovent Angreb mod den fjendlige Kjæde; han kom derved i en heftig Ild, blev saaret i Benet, fanget og bragt til Kolding, hvor han optoges i et privat

Hus; skjøndt amputeret, var han dog paa god Vej til at blive helbredet, da han pludselig døde den 28de Maj.

Breve fra hans Afdelingschefer til hans efterladte Hustru vidne tilstrækkeligt om, hvor højt han var anseet som udmærket og tapper Soldat.

---

†

Peter Alfred Edvard Valdemar Silfverberg,

en Søn af Juveler J. Silfverberg, var født i Kjøbenhavn den 21de September 1827. I Aaret 1845 blev han dimitteret til Universitetet af en af sine Brødre, der var theologisk Candidat; han kastede sig derefter over Lægevidenskaben og tog i Efteraaret 1847 den foreskrevne Prøve for Læger i Botanik, Chemi og Zoologi. Men førend hans Studeringer vare halvt fuldendte, rev Begivenhedernes Magt ham med sig. Efter Opfordring modtog han i Foraaret 1849 en Ansættelse ved Hæren, først som Ambulancelæge og senere som Underlæge ved 1ste Forstærknings-Bataillon. I denne Stilling blev han under Affairen ved Gudsø den 7de Maj truffet over det højre Knæ af en mat Kanonkugle, som splintrede Benet; dette blev samme Dag amputeret, og han førtes kort efter til Kjøbenhavn ikke uden Haab om Helbredelse; efter 7 Ugers Forløb døde han imidlertid den 27de Juni paa Frederiks Hospital, og der udslukkedes saaledes et ungt Liv, til hvilket der var knyttet de bedste Forhaabninger.

---

†

Julius Wilhelm Theodor Gøtzsche

var født den 29de Juli 1818 i Tjørnelunde i Nærheden af Slagelse, hvor hans Fader, Kammerassessor og Universitets- og Communitetsforvalter M. Gotzsche, boede. I sit 10de Aar kom han i Huset hos sin Bedstefader, Brænderiforpagter Borgen paa Frederiksværk, og blev allerede i sit 12te Aar anbragt som Skriver hos Bogholderen paa Værket. Efter Confirmationen blev han indsat i en Forberedelsesskole for Elever til den militaire Højskole og indtraadte efter 2 Aars Forløb, i sit 19de Aar, som Elev paa Højskolen, hvorfra kan i sit 23de Aar blev dimitteret og ansat ved Artilleriet som Secondlieutenant med Anciennetet af 28de September 1836. Den 1ste Juli 1842 blev han Premierlieutenant. I omtrent 4 Aar opholdt han sig nu ved forskjellige Kanonstøberier i Sverig som Controlofficer; i Begyndelsen af Aaret 1848 vendte han tilbage og blev ved Krigens Udbrud ansat ved 6te Batteri (Fuhrmann). Han var med i Slaget ved Slesvig den 23de April, hvor han gav Prøver paa Raskhed og Conduite, da han med en Deling af Batteriet i Husby blev angrebet af fjendlige Tirailleurer og kom i stor Fare med sine Kanoner, indtil han selv personlig fik hentet Escadronen Würtzen og derved frelst Kanonerne. Den 13de Juni s. A. forfremmedes han til Capitain. I Aaret 1849 deltog han, ligeledes ansat ved 6te Batteri (Haxthausen), i flere Affairer, navnlig den 23de April og den 7de og 8de Maj; under sidstnævnte Fægtning blev han under Retraiten fra Stillingen ved Vejle haardt saaret af en Granat i det venstre Laar; han blev bragt til Lazarethet i Horsens, hvor han dode den 16de s. M.

†

Ernst Wilhelm Henrik Dorn

var en Søn af Krigscancellisecretair M. V. Dorn og fødtes i Kjøbenhavn den 12te Januar 1818. Undervist af Faderen indtil næsten det 16de Aar, indtraadte han efter kort Tids yderligere Vejledning paa Landcadetacademiet, hvorfra han afgik som Secondlieutenant af Infanteriet med Anciennetet af 1ste November 1838. Efter derpaa at have gjennemgaaet den militaire Højskole udnævntes han til Premierlieutenant i Artilleriet med Anciennetet som saadan af 1ste August 1844 og med Ansættelse ved Regimentet i Kjøbenhavn. I 1846 forsattes han til Frederiksværk som Commandeur for det derværende Artilleridetachement, i hvilken Stilling han forblev til kort efter Krigens Udbrud. Besjælet af den mest brændende Lyst efter at komme til at maale sig med Fjenden, afgik han i Midten af April med det 12 Pds. Batteri Baggesen til Sønderborg og videre ind i det Sundevedske, da Batteriet stødte paa den fra Slesvig tilbagegaaende Hær og med denne vendte tilbage til Als, hvor Dorn fik Commando ved de faste Batterier langs Kysten. Han deltog senere i Træfningerne ved Nybøl den 28de Maj og ved Dybbøl den 5te Juni og bestod navnlig den sidste Dag en meget haard Dyst, da det halve Batteri, han commanderede, i 4 Timer paa det Heftigste blev beskudt af Fjendens langt overlegne Artilleri. Han forblev derefter under Resten af Felttoget og i hele Vinteren 1848—49 ved de faste Batterier paa Als. I det korte Felttog i det Sundevedske i Foraaret 1849 deltog han uden dog at komme synderligt i Ilden, og nogle faa Dage efter Træf-

ningen ved Ullerup blev han beordret til Fredericia, hvor han under Fæstningens Bombardement den 8de Juni blev truffet af en fjendlig Granat; medens denne Dag de fleste af Fjendens Skud og Kast vare gaaede over Bastionerne Holsten og Oldenborg ned i den bagved liggende Del af Byen, var et enkelt af Kastene meget uheldigt for Besætningen paa Oldenborg, idet Granaten slog ned foran i Brystværnet, ricochetterede over samme, faldt paa Kanonbænken og, idet den exploderede, saarede den commanderende Artilleriofficer (Dorn), 1 Underofficer og 3 Constabler. Dorn var haardt saaret i Foden; han blev transporteret til Billeshave Lazareth, hvor han døde endnu samme Dag, dog ikke af dette Saar, men af en Hjernerystelse, foraarsaget ved, at en lille Granatstump havde strejfet hans Hoved.

Dorn havde erhvervet sig almindelig Anerkjendelse som en talentfuld, dygtig og koldblodig Officer; han var i høj Grad agtet og afholdt af Undergivne og Kammerater.

Christian Ludvig Holm,

en Søn af Etatsraad, Administrator ved Creditkassen for Husejere i Kjøbenhavn, C. J. Holm, fødtes den 12te August 1827. Efterat han i endel Aar havde gaaet i Efterslægtselskabets Skole, bestemtes han efter eget Ønske til at forberede sig til Adgangsexamen ved den militaire Højskole, og han kom i den Anledning først i Professor Mariboes

Skole og senere i et privat Cursus. I Sommeren 1844 underkastede han sig Adgangsexamen til Højskolen, og efter bestaaet Oprykningsexamen 2 Aar senere traadte han ind i Ingenieurafdelingen, hvis Cursus dog ikke helt blev afsluttet, idet Udbrudet af Krigen i 1848 foranledigede, at ældste Afdelings Elever afgik til de specielle Vaaben, uden at den sædvanlige Afgangsprøve blev afholdt. Den 30te Marts udnævntes han til Secondlieutenant i Ingenieurcorpset med Anciennetet af 1ste August 1846. Den 6te Juni 1848 udnævntes han til Premierlieutenant.

Efter i nogen Tid at være benyttet ved de Befæstningsarbejder, som anlagdes om Hovedstaden, afgik han i Juni 1848 til det nørrejydske Armeecorps, hvor han ansattes som disponibel Arbejdsofficer, men snart forsattes til Feltingenieurtropperne. Henimod Efteraaret sendtes han til Helgenæs for at arbejde paaForskandsningerne dersteds; her forblev han dog ikke længer end til i October Maaned, da han kom til Fredericia, hvor han forblev Vinteren over, tildels beskjæftiget med Opmaalingsarbejder. I Foraaret 1849 benyttedes han ved Anlæget af Forskandsninger ved Gudsø, fik efter Hærens Tilbagegang til Fredericia Commandoen over en Deling Feltingenieurer og var derefter beskjæftiget dels med Bro- og Batterianlæg paa Strib, og dels vexelvis med de andre Ingenieurdelinger med Tjeneste i Fredericia. Den 30te Juni skulde han have været afløst for med sin Deling at gaae til Fyen til den sædvanlige Rast af 4 Dage; da det imidlertid erkjendtes nødvendigt den Dag at foretage et Udfald for at demolere de af Fjenden N. for Fæstningen mod den østre Landgangsbro anlagte Værker, bestemtes det, at han med sin Deling skulde tage

Del i Udfaldet Netop som Hensigten med dette vel var naaet, og de sidste Faskiner vare antændte, blev han dødelig saaret af en Geværkugle, der trængte ind i Underlivet; han bragtes til Billeshave Lazareth, hvor han udaandede den 2den Juli, knap 22 Aar gammel.

Holm var anseet for én lovende Officer, hvis lyse Forstand, gode Kundskaber og særlige Anlæg for Feltingenieurfaget spaaede ham en god Fremtid i Corpset; ved sin uforsagte og ufortrødne Adfærd erhvervede han sig sine Foresattes Velvillie og Agtelse, ved sin jevne, honnette og ærlige Charakter sine Kammeraters og Undergivnes Kjærlighed; han virkede med Lyst og Iver i sit Kald.

✝

Carl Waldemar Bjerregaard,

Søn af kgl. Capelmusicus C. T. Bjerregaard, var født den 4de Januar 1826. Fra Borgerdydskolen i Kjøbenhavn dimitteredes han i 1842 til Universitetet; Aaret efter tog han anden Examen og underkastede sig, omtrent samtidigt med den filosophiske Prøve, Adgangsexamen til den militaire Højskole, hvorefter han under 10de Juli 1844 udnævntes til Secondlieutenant uden Anciennetet og Elev af Højskolen. Ligesom fornævnte Lieutenant Holm blev han den 30te Marts 1848 ansat som Secondlieutenant i Ingenieurcorpset med Anciennetet af 1ste August 1846, men først den 1ste Maj 1849 blev han forfremmet til Premierlieutenant. Han deltog ikke i Felttoget 1848, men var den største Del af

dette Aars Sommer beskjæftiget med fortificatoriske Anlæg paa Helgenæs. I 1849 derimod blev han commanderet til Tjeneste ved den active Hær, først paa Als og i det Sundevedske, senere i Fredericia. Her fandt han første Gang Lejlighed til at komme i umiddelbar Berøring med Fjenden, nemlig ved Udfaldet den 13de Maj, hvor der vel ikke blev Brug for Ingenieurtropperne, han førte, men hvor han efter eget Tilbud gjorde Tjeneste som Ordonnantsofficer hos Major Marcher; faa Dage efter blev han i selve Fæstningen et af de første Offre for Bombardementet, idet han den 18de Maj blev truffet i Underlivet af et Granatstykke, som næsten øjeblikkelig dræbte ham.

Bjerregaard var en kjæk, dygtig og kundskabsrig Officer med elskværdige, personlige Egenskaber og meget afholdt af sine Omgivelser; han havde et særligt udviklet Talent for Musik.

---

†

Peter Ferdinand Glud

blev født i Kjøbenhavn den 4de April 1804. Faderen, der var Typograf, døde, medens Sønnen endnu var en lille Dreng, og efterlod Moderen i smaa Kaar, hvorfor hun var glad ved at faae Sønnen optaget i Underofficers Elevskolen. Herfra afgik han i 1820 og kom til Tjeneste i Artilleriets Staldetat. Senere gjennemgik han den militaire Manege og var derefter i en Række Aar en flink Berider og meget søgt Ridelærer. Han avancerede nu igjennem de

forskjellige Underclasser i Artilleriet og var ved Krigens Udbrud 1848 Overfyrværker, decoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Da Artilleriet ved Hærens Mobilisering havde Mangel paa Lieutenanter, blev han tilligemed flere Kammerater strax udnævnt til Secondlieutenant, og som saadan rykkede han i Felten med Batteriet Fuhrmann. I Slaget ved Slesvig fik han Lejlighed til særligt at udmærke sig, idet han med en Deling af Batteriet bestod en haardnakket Kamp mod det V. for Bustrup opkjørte, meget overlegne, fjendlige Artilleri; endskjøndt han fik sine Kanoner ilde tilredte og havde betydelig Afgang blandt Betjeningsmandskabet, opgav han dog ikke Kampen, men vedblev at skyde med Assistance af nogle Infanterister, indtil han fik Ordre til at trække sig tilbage. Sine Døde begravede han paa Stedet; da han om Aftenen fik en mild Bebrejdelse af sin Batterichef, fordi han ikke havde medtaget de Dødes Armatur, svarede han, at han syntes, det var rigtigst paa højnordisk Vis at jorde dem med Sværdet ved Siden. Batteriet Fuhrmann kom i 1848 ikke oftere i Engagement med Fjenden; i Efteraaret blev Glud commanderet til Kjøbenhavn som Lærer i en Trainconstabelskole, og hermed gik Vinteren. I Foraaret 1849 rykkede han i Felten med Batteriet Mossin; efter nogle Yttringer, han lod falde ved Afrejsen, havde han ligesom en Anelse om, hvad der vilde ramme ham, og da han nogle Dage senere kjørte op med Batteriet paa en Mark i Parkstillingen ved Middelfart, kastede hans kraftfulde, dengang i Artilleriverdenen saa velbekjendte Hest „Claus" sig plat ned paa Jorden med ham, uden at han dog tog mindste Skade; men han udbrød i det Samme: „Tænkte jeg det ikke nok,

jeg kommer aldrig vel fra dette Felttog." Kort efter drog han med Batteriet til Fredericia, hvor han indqvarteredes i Castellet; den 6te Juni om Middagen, da han hvilede sig i sit Qvarter, slog en 168 Pds. Bombe ned igjennem Værelset og sprang nogle Fod under Gulvet, og under et Chaos af sønderbrudte Gulvbjælker, Brædder og Grus fandtes Glud med begge Ben brudte foruden en Mængde Saar over hele Legemet. Endnu samme Dag overførtes han til Billeshave Lazareth, hvor han udaandede den 17de Juni.

Glud var ualmindelig kraftigt bygget, høj og bredskuldret, men noget korthalset og for en Rytter temmelig corpulent. Som han var stærk af Legeme, var han det ogsaa af Charakter, og han besad en djærv og kraftig Aand. Han var meget afholdt af Kammeraterne, og han var dem en paalidelig og fuldtro Ven, der gav gode Vink og Raad.

Wilhelm Hastrup,

en Søn af Proprietair Hastrup til Brandbjerg ved Vejle, blev født den 2den Februar 1828. Opdraget i Hjemmet indtil han var 16½ Aar gammel, blev han efter kort Tids Forberedelse i Kjøbenhavn optaget paa Landcadetacademiet, hvorfra han den 21de April 1848, som Følge af Oprørets Udbrud tidligere end ellers bestemt, blev dimitteret og udnævnt til Secondlieutenant med Anciennetet af 1ste November 1847. Ansat ved 2den Reserve-Bataillon deltog han med denne i Felttoget 1848. I Felttoget 1849 var

han ansat ved 8de Linie-Bataillon, som under Belejringen af Fredericia afvexlende gjorde Tjeneste i Fæstningen; her blev han den 15de Juni truffet af en Granatstump i Hovedet og døde som Følge deraf Dagen efter paa Billeshave Lazareth. Hans Retsind og Mod havde vundet ham Alles Agtelse.

✝

Carl Christian Adolph Hansen,

en Søn af Stadslæge i Korsør C. F. Hansen, var født i Korsør den 26de Maj 1823. Efter at have freqventeret et Institut i Nyborg kom han efter sin Confirmation i Lære hos Kjøbmand Schalburg i samme By, hvor han efterhaanden avancerede til Bogholder. Ogsaa han blev grebet af den almindelige Enthousiasme og forlod frivilligt en rolig Livsstilling for med ungdommeligt Mod at drage til Kamp for det betrængte Fædreland. Han fægtede som Menig ved 3die Jægercorps ved Bov og Slesvig, deltog i Træfningerne i Sundeved, blev siden Overjæger, commanderedes derefter til Commandoskolen i Kjøbenhavn og udnævntes den 1ste September 1848 til Secondlieutenant i Krigsreserven. Han gjorde hele Tiden Tjeneste ved 3die Jægercorps og var stedse agtet af sine Vaabenfæller som modig Kriger. Den 22de Maj 1849 blev han udcommanderet til at forsvare Blokhuset ved Fredericia og stod her kjæk, med draget Sværd ved Indgangen, truende med at nedhugge Enhver, som vovede at forlade sin farefulde Post, indtil han segnede for et Bombestykke, som knuste hans venstre Laar; og

først da han var falden, veg den Skare, han havde ført. Han blev siden amputeret og døde paa Lazarethet paa Billeshave den 31te Maj, dybt savnet af de gamle Forældre, hans Forlovede, Sødskende og de mange Venner, han havde efterladt sig.

✝

Carl Frederik Ferdinand Müller

var født den 29de April 1829 i Aarhus, hvor Faderen, senere General i Cavaleriet, dengang var Premierlieutenant og Adjutant i Prinds Frederik Ferdinands Regiment lette Dragoner. I Aaret 1843 blev han optaget paa Landcadetacademiet, men da han i 1844 ikke bestod Examen, atter afskediget. Han blev nu bestemt for Landvæsenet og manuduceredes til juridisk Examen for Ustuderede, da Krigen udbrød. Livlig, stærk af Constitution og besjælet af Fædrelandskjærlighed, gik han til Hæren som Frivillig og ansattes som Commandersergent ved 1ste Reserve-Jægercorps; den paafølgende Vinter gjennemgik han en Commandoskole i Kjøbenhavn og udnævntes under 10de Marts 1849 til Secondlieutenant i Linien. Efter Ønske ansattes han ved 3die Jægercorps og deltog med dette i Fægtningerne i April 1849 i det Sundevedske og derefter den 23de April ved Kolding, hvor han under Fægtningen i Byen blev saaret af en Strejfkugle i Underlivet. Hans Higen efter paany at deltage i Kampen bragte ham til snart atter at melde sig til Tjeneste; men for svag til at udholde Strabadserne,

blev han som Reconvalescent sendt til Kjøbenhavn, hvor han forblev til den 21de Maj, da han atter afgik til Corpset i Fredericia; den 3die Juni om Aftenen fandt han her sin Død under Fjendens Angreb paa vore Forposter V. for Fæstningen.

Han var en god Kammerat og højt agtet baade af Over- og Underordnede.

---

†

Olaf Rye

blev født den 16de November 1791 paa Gaarden Bøe i Nedre Tellemarken, Aggershus Stift; hans Fader var Major og Bataillonscommandeur i det tellemarkske Infanteri-Regiment, fra hvilken Stilling han i 1812 erholdt Afsked som Oberstlieutenant. I April 1804 blev Sønnen antaget som Elev ved det norske Landcadetcorps i Christiania, hvorfra han den 4de Maj 1808 blev udnævnt til Fændrik i det samme Regiment, i hvilket Faderen stod, saaledes at der efter fuldendt Examen tillagdes ham Anciennetet fra 1ste Januar 1808. Ved sin Ankomst til Regimentet blev han ansat ved en Bataillon, som holdt Brunlaugsnæs besat til Forsvar mod Englændernes Landgang, og her forblev han indtil Fredens Slutning i Jønkøping 1809, da Regimentet marcherede til Hjemstavnen.

Som ansat ved et nationalt Compagni, opholdt han sig, naar Tjenesten ikke fordrede hans Nærværelse i Districtet, for største Delen hos sine Forældre; dog var han

i Aarene 1810—14 hver Sommer commanderet til Opmaaling, og om Vinteren tegnede og beregnede han de om Sommeren gjorte Opmaalinger. Den 14de December 1809 forfremmedes han til Premierlieutenant.

Da i Januar 1814 Enthousiasmen for Frihed og Selvstændighed havde grebet enhver Nordmands Bryst, var det ogsaa Ryes ivrigste Ønske at kunne bidrage sin Skjærv til Fædrelandets Forsvar. Med det tellemarkske Regiments 2den Jægerdivision afmarcherede han mod Slutningen af Februar til den sydlige Del af Grændsen mod Sverig; han commanderede her en Jægerafdeling paa 200 Mand og deltog med stor Hidsighed og ungdommeligt Overmod i de fleste Fægtninger, som forefaldt, navnlig ved Halfslund, paa Rolfsøen, ved Rolfssund, ved Sannebro og ved Sannegaard; overalt, hvor han kunde, søgte han Lejlighed til at slaaes, om end Overmagten var nok saa stor, men disse Skjærmydsler kunde ikke føre til Noget, og Overenskomsten til Moss blev afsluttet. Han vendte derefter tilbage til Tellemarken, dybt nedtrykt over det mislykkede Forsøg paa at forsvare Norges Frihed og Uafhængighed, og han besluttede strax at forlade Militairtjenesten og tillige Landet; ved sin Hjemkomst i November 1814 indgav han derfor uforteøvet sin Ansøgning om Afsked. Efter mange Omstændigheder og lang Venten erholdt han endelig denne i Midten af Marts 1815, og allerede den 18de s. M. afsejlede han fra Laurvig i Selskab med sine Venner, Fr. Schleppegrell og H. Helgesen. Det var først deres Bestemmelse at gaae i russisk Tjeneste, men da undervejs Prinds Christian Frederik foreslog dem at gaae i preussisk Tjeneste og lovede dem Anbefalinger til Fyrst Blücher,

forandrede de deres Bostemmelse og afrejste til Lüttich, hvor Fyrsten havde sit Hovedqvarter; denne modtog dem med megen Velvillie og lovede sin Medvirkning til, at de kunde blive ansatte ved et Regiment, som gjorde Felttoget med; midlertidigt maatte de dog nøjes med en Ansættelse ved det 3die rhinske Landeværnsregiment i Keln. Den 25de Juli modtoge de imidlertid den glædelige Efterretning, at de strax skulde afgaae til det 2det Armeecorps, som stod hinsides Paris, og de ansattes nu Alle ved det 5te westphalske Regiment, med hvilket de deltoge i Erobringen af Philippeville og Rocroix. Dog allerede den 12te October fattede Rye den Beslutning at søge sin Afsked og indgav den 25de sin Ansøgning, forinden han endnu havde Underretning om, at han og hans to Venner vare blevne ansatte i den danske Armee, Rye i det oldenburgske Infanteri-Regiment. Efter at være fulgt med 5te westphalske Regiment tilbage til Tydskland, erholdt Rye den 19de December Meddelelse om sin Afsked af preussisk Tjeneste, hvorhos Medaillen for Felttoget 1815 tildeltes ham. Han rejste nu til Antwerpen, hvor han meldte sig hos Chefen for det danske Hjælpecorps, Prinds Frederik af Hessen, der midlertidigt ansatte ham ved det fyenske Infanteri-Regiment, som cantonnerede i Omegnen af Valenciennes og Bouchain, og her forblev han, indtil han i April fik Ordre til at rejse hjem; en Ansøgning, som han havde indgivet om 2 Aars Orlov af dansk Tjeneste for at træde ind i den russiske Hær, var bleven afslaaet.

I over 26 Aar tilbragte nu Rye i sin Garnison Rendsborg et roligt Liv, om hvilket der ikke er meget at berette; ved Faderens Død 1818 foretog han en Rejse til

Norge, og senere besøgte han Frankrig et Par Gange; af Jagten var han en ivrig Elsker og hengav sig til denne Beskjæftigelse saa meget, som Omstændighederne vilde tillade. Den 10de September 1817 udnævntes han til Stabscapitain, men først i August 1832 fik han Compagni; den 17de Februar 1835 forbeholdtes der ham Majors Anciennetet, og den 23de Maj 1840 blev han Major i Regimentet; ved Omorganisationen i 1842 blev han udnævnt til Oberstlieutenant og Commandeur for 1ste Linie-Bataillon, hvorved han fik Garnison i Kjøbenhavn; den 28de Juni 1840 var han bleven udnævnt til Ridder af Dannebroge.

Under Opholdet i Rendsborg havde Rye været 2 Gange gift med Døttre af Capitain ved det oldenborgske Infanteri-Regiment N. F. Krabbe; hans første Hustru døde 1824, efterladende en Datter, som døde 1835; den anden Hustru døde 1833, ligeledes efterladende sig et Barn, som kun overlevede hende nogle Maaneder. Mod Slutningen af 1842 giftede Rye sig tredie Gang med en Datter af Capitain og Kjøbmand i Varde P. H. Schultz; Frugten af dette Ægteskab var 2 Sønner, hvoraf den ene døde spæd, medens den anden lever tilligemed Enken.

Efter Krigens Udbrud i 1848 deltog Rye i Spidsen for sin Bataillon med megen Berømmelse allerede i de første Affairer; i Træfningen ved Bov som ogsaa i Slaget ved Slesvig var han stedse i første Linie, udsættende sig for den heftigste Kugleregn, stedse opmuntrende og fremskyndende, ordnende og vejledende sine Soldater; og efter Tilbagetoget til Flensborg den 24de April see vi Rye ved sin Dygtighed og Koldblodighed at bidrage sit til at standse den indtraadte Forvirring. Under 24de Maj udnævntes han

til Oberst efter allerede fra Slutningen af April at være bleven benyttet som Brigadecommandeur; som saadan var han med i Træfningen ved Nybøl den 28de Maj og ved Dybbøl den 5te Juni, i hvilken sidste Træfning hans Brigade havde en meget virksom Andel og var heftigt i Ilden.

Den 13de September 1848 hædredes han med Dannebrogsordenens Sølvkors, og den 7de Marts 1849 tillagdes der ham Generalmajors Charakter.

Da ved Felttogets Begyndelse i 1849 Rye almindeligt betragtedes som en af de Førere, der vare bedst skikkede til at operere paa egen Haand, erholdt han Commandoen over alle i Jylland tilbageblevne Tropper, og der aabnedes saaledes for ham en mere selvstændig Virksomhed med Hensyn til Operationerne, især i Tilfælde af, at hans Corps maatte blive isoleret og nødt til for en overlegen Fjende at trække sig tilbage op i Jylland. Denne Opgave blev for ham Kilden til foræget Berømmelse.

Efter den 3die April at være gaaet over Grændsen ind i Slesvig og have leveret de mindre Fægtninger ved og i Haderslev trak han sig efter Ordre tilbage til Grændsen, indtil Fjenden den 20de April tvang vore Forposter til at opgive Kolding By; Corpset indtog derpaa en Stilling bag Alminde Dalen, hvorfra det rykkede frem for under General Bülows Commando at deltage i Slaget ved Kolding den 23de April; Corpset havde her den Opgave at passere Kolding Aa ved Egstrup og gjøre den omgaaende Bevægelse, paa hvilken Slagets Plan i det Væsenlige var grundet. Bevægelsen mislykkedes, og man fandt det rettest at afbryde Kampen og trække sig tilbage; Ryes Corps

gik atter bag Alminde Dalen. Den 7de Maj angreb Fjenden vore Stillinger, og da han var langt overlegen, maatte Vore trække sig tilbage, Ryes Corps mod Nord, og nu begyndte det berømte Tilbagetog, der især har skaffet Rye saa hæderligt et Navn i den danske Krigshistorie.

Hans Krigerbane skulde desværre snart faae en brat Ende. Under Udfaldet fra Fredericia, i hvilket han efter Ønske deltog og commanderede den 5te Brigade, der rykkede frem langs Stranden, blev han under sine Bestræbelser for at hindre Fjenden i at trænge frem til Undsætning for Trælleskandsen dødeligt truffet. Hans Hest var bleven saaret og afgivet til den eneste, tilbageværende Ordonnants for at ombyttes, og midlertidigt havde han faaet en Hest tillaans fra Espingolbatteriet, af hvilken han maa være faldet ned paa det Sted, hvor hans Lig blev fundet, nemlig ved Vejen, der fra den sydlige Kant af Trælle Skov løber i vestlig Retning. Efter de foreliggende Oplysninger er hans Fald ikke blevet bemærket paa anden Maade, end ved at Enkelte have seet en ældre Officer styrte af Hesten; antaget for en ganske anden Officer, blev han tilfældigt fundet, men snart gjenkjendt af Lieutenant Carlsen, som for at forvisse sig om Identiteten løftede ham op i sine Arme og saaledes hørte hans sidste Rallen. Liget udviste, at han var faldet for en Kugle, der var trængt ind igjennem den nederste Del af Underlivet; et andet Skudsaar havde han i højre Laar. Midt i den Jubel, hvormed den store Sejr blev hilset, vakte Efterretningen om hans Død den største Sorg, ikke blot i Hæren, men over hele Landet.

Rye var en ægte Kriger, der elskede Soldaterlivet og

Krigen. Et hærdet Legeme, en nøjsom Natur, et mageløst Mod og fuldstændig Dødsforagt samt et sundt, practisk Blik satte ham, trods hans dog navnlig i tidligere Tid noget fremtrædende Tilbøjelighed til opbrusende Heftighed, istand til i en sjelden Grad at vinde og beherske sine Undergivne. Han var mandig, ærlig og ligefrem af Charakter, ofte opoffrende for Andre, altid kjærlig og omhyggelig som Ægtefælle og Fader; ogsaa udenfor den militaire Virksomhed var han en practisk og duelig Mand, hvis ivrige Foretagelsesaand viste sig paa forskjellig Maade.

Paa Garnisons Kirkegaarden i Kjøbenhavn hviler hans Støv under et Mindesmærke, sat ham af det Corps, der bar hans Navn; over hin Plet paa Valpladsen, hvor han udaandede sit Liv, rejstes der en Høj, paa hvilken en Sten bærer Indskriften: „Her faldt Olaf Rye den 6te Juli 1849"; endelig er der ved Hjælp af Bidrag fra hele Landet blevet rejst Helten et Minde i Fredericia By, hvor en Buste af Generalen paa en 7 Alen høj Piedestal staaer som en af Landets smukkeste, monumentale Prydelser.

✝

Christian Henrik Kæsemodel

var født den 31te Januar 1798 i Aarhus, hvor hans Fader, der var af tydsk Herkomst og Student fra et Universitet i Tydskland, stod som Fourer ved 1ste jydske Infanteri-Regiment. I Januar 1814 traadte Kæsemodel ind paa

Landcadetacademiet, som han atter forlod den 31te Januar 1818 for med Anciennetet som Secondlieutenant fra 20de Januar 1817 at tiltræde Tjenesten ved 1ste jydske Infanteri-Regiment; den 18de December 1826 blev han Premierlieutenant, den 27de September 1837 fik han Capitains Anciennetet, og kort efter ansattes han til Tjeneste paa Landcadetacademiet. Ved Armeeomordningen i 1842 blev han Capitain af 1ste Classe i 9de Linie-Bataillon. Paa Grund af langvarige, haardnakkede Sygdomsanfald søgte han i Slutningen af 1845 sin Afsked, hvilken allernaadigst blev ham bevilget med Pension og Majors Charakter. Da Krigen i 1848 begyndte, var hans Sundhed nogenlunde gjenoprettet, og han androg da om atter at maatte træde i activ Tjeneste i Hæren. Hans første Ansættelse blev som Befalingsmand paa Linieskibet Dronning Marie, der efter Slaget ved Bov var blevet indrettet til at optage Krigsfanger; men snart blev han udnævnt til Commandeur for 3die Reserve-Bataillon, i hvilken Egenskab han kom til at tage virksom Del i Operationerne mod Fjenden, navnlig den 29de Juni ved Haderslev, hvor han havde Commandoen over en Styrke, bestaaende af 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon, 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon, 1 Deling Dragoner og 8 Espingoler. For sit Forhold i denne Dags Fægtning blev Kæsemodel meget rosende fremhævet, og kort efter udnævntes han til Ridder af Dannebroge. Den 7de September 1848 fik han Oberstlieutenants Charakter og blev udnævnt til Højstbefalende over den Militairstyrke, der i Anledning af Negeropstanden afsendtes til de vestindiske Øer; det følgende Aar kaldtes han dog tilbage derfra, og umiddelbart efter sin Ankomst

hertil i Begyndelsen af Juni afgik han til det nørrejydske Armeecorps, til hvis Disposition han foreløbigt blev stillet. Først i Anledning af Udfaldet den 6te Juli fik han Commando, nemlig under Oberstlieutenant la Cours Sygdom som Commandeur for 6te Reserve-Bataillon; med 2 Compagnier af denne Bataillon rykkede han Klokken omtrent 4½ om Morgenen frem over Kolding Dæmningen til Angreb paa Redouterne Vest derfor, hvilke hidtil havde været uberørte af den store Kamp. Her fandt Kæsemodel Heltedøden, idet en Spidskugle gik tvers igjennem Brystet; han udaandede 10 Minuter efter med fuld Bevidsthed midt imellem sit Mandskab, som han energisk tilraabte: „Bryd Jer ikke om mig! Fremad, løs paa Fjenden for Konge og Fædreland!" En Hilsen til hans Hustru og Stedsønner vare hans sidste Ord.

Kæsemodel havde i 1843 giftet sig med Enken efter den i 1839 afdøde Justitsraad Fr. von Haxthausen.

Fra sin tidligste Ungdom havde Kæsemodel i høj Grad været gjennemtrængt af en stræng, militairisk Aand. Aarvaagenhed, Nøjagtighed, Omtanke prægede hele hans Færden, og altid indskjærpede han sine Nærmeste disse Egenskaber. Stræng i Fordringerne til sig selv saavelsom til sine Undergivne, vant til at lyde ubetinget, forstod han ogsaa selv at skaffe sig Lydighed og hævdede i alle Forhold Myndigheds Principet og Underordnelses Pligten som Grundbetingelserne for ethvert Fremskridt og for al Orden og Velvære. Af Middelvæxt, rank, bredskuldret og stærklemmet frembød han i sin hele Person, i Gang og Holdning en Typus af en ægte Soldat. De Mangler i hans Barndoms og Ungdoms Opdragelse, som han selv blev vaer,

søgte han udholdende at raade Bod paa ved god, æstetisk og videnskabelig Læsning; navnlig til tydsk Litteratur og Historie erhvervede han sig et grundigt Kjendskab. Af legemlige Idrætter drev han især Fægtning og Hugning til stor Fuldkommenhed.

---

†

Carl Frederik Krabbe,

født i Kjøbenhavn den 22de October 1793, var en Søn af den i 1809 afdøde Toldforvalter i Ærøeskjøbing J. H. Krabbe, der tillige var Capitain og Chef for det under den daværende Krig oprettede, æreske Compagni. I 1807 blev Sønnen Fricorporal, freqventerede det daværende holstenske, militaire Institut i Rendsborg og kom i 1811 som Landcadet til Kjøbenhavn, hvor han i December 1812 tog Officersexamen og derefter blev ansat som Secondlieutenant i 2det jydske Infanteri-Regiment med Anciennetet af 28de December s. A. I Aaret 1813 marcherede han med Regimentet til Holsten, men kom snart tilbage til Fyen og derfra til Jylland, hvor han forblev indtil i 1815, da Regimentet marcherede til det Hannoverske og i Slutningen af Aaret til Frankrig, hvorfra det først i 1819 vendte tilbage, Bataillonen, hvortil Krabbe hørte, til Aalborg. Her giftede han sig i April 1820 og drog strax derefter, i Maj 1820, med Regimentet til Garnison i Kjøbenhavn, hvor han forblev indtil Krigens Udbrud. Den

20de Januar 1824 forfremmedes han til Premierlieutenant, den 16de Februar 1834 blev der tillagt ham Capitains Anciennetet, den 25de Juli 1837 Capitains Charakter, den 1ste August 1839 udnævntes han til virkelig Stabscapitain ved Regimentet, og ved Armeeomordningen i 1842 blev han ansat som Compagnichef ved den af 2det jydske Regiment dannede 9de Linie-Bataillon.

I sin Garnisonstid var han commanderet i en Mængde Skoler og var til forskjellige Tider Medlem af større Commissioner; fra Juni 1836 til 1842 beklædte han Posten som Adjutant hos Inspecteuren over samtlige Infanteri-Regimenter og Jægercorpser. Den 10de Juni 1841 udnævntes han til Ridder af Dannebroge.

Ved Krigens Udbrud marcherede han med Bataillonen til Slesvig og deltog i Træfningen ved Bov og i Slaget ved Slesvig. Under 17de Juli 1848 forfremmedes han til Major og blev Commandeur for Garnisons-Bataillonen i Kjøbenhavn, indtil han den 1ste April 1849 overtog Commandoen over 9de Linie-Bataillon; den 13de September 1848 benaadedes han med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. I Felttoget 1849 deltog han i Slaget ved Kolding og Træfningen ved Gudsø; senere sendtes Bataillonen til Helgenæs som fast Besætning paa dette Punkt, og her forblev den, indtil den indskibedes for at deltage i Udfaldet fra Fredericia. Ved Stormen paa Forskandsningerne Ø. for Trælle Vejen blev Krabbe i Spidsen for sin Bataillon saaret af en Geværkugle i Laaret, og 5 Dage efter udaandede han paa Billeshave Lazareth.

Krabbe var en tapper og dygtig og i det Hele meget

anseet Officer. der savnedes dybt saavel i Hæren som af sine Efterladte; han efterlod Enke og 5 Børn.

Johan Peter Christian Weldingh,

hvis Fader var Major, fødtes i Kjøbenhavn den 17de Juli 1800. Efter at have gjennemgaaet Landcadetacademiet udnævntes han til Secondlieutenant med Anciennetet af 28de December 1820 og ansattes ved 2det Livregiment til Fods, hvor han endnu stod ved Armeeomordningen i 1842, da han overgik til 3die Linie-Bataillon. Den 20de April 1831 var han bleven Premierlieutenant, den 28de Juni 1840 havde han erholdt Capitains Anciennetet, og ved Omordningen i 1842 udnævntes han til Capitain.

Medens han endnu var Barn, var Faderen bleven blind og havde erholdt sin Afsked, og da Moderen døde meget tidligt, og Familien ingen Formue havde, blev det den unge Officers Opgave at hjælpe til Faderens og 2 Sødskendes Underhold, en Opgave, som kun blev ham mulig ved at give privat Undervisning og ved i en Tid at blive ansat som Lærer paa Landcadetacademiet. Den Samvittighedsfuldhed, som han her gav Beviser paa, fulgte ham gjennem Livet og var tilligemed stræng Pligtopfyldelse Grundtrækkene i hans Charakter. I 1835 ægtede han en Datter af Capitain og Urtekræmmer Meyer i Kjøbenhavn,

og med hende fik han 5 Børn, af hvilke en Søn tjener som Officer i Hæren.

Efter Krigens Udbrud deltog Weldingh med Bataillonen i de Træfninger, i hvilke den kom til Anvendelse, indtil han i Slaget ved Fredericia blev dødeligt truffet af en Kugle i Underlivet, kort efterat hans Compagni var blevet opløst i Kjæde paa højre Fløj af 3die Brigade under dennes Fremrykning mod Stovstrup.

✝

August Emil Fugl,

en Søn af Cancelliraad, Landsoverretsprocurator Fugl, fødtes den 23de Juli 1813 i Kjøbenhavn. Da Faderen faa Aar efter døde, opdroges han tilligemed sine 4 Sødskende af Moderen. Bestemt til den militaire Stand, kom han ind paa Landcadetacademiet, hvorfra han efter bestaaet Afgangsexamen afgik som Secondlieutenant med Anciennetet af 21de December 1826 og ansattes ved Kongens Regiment med Garnison i Kjøbenhavn. Den 16de December 1835 forfremmedes han til Premierlieutenant, og ved Organisationen 1842 ansattes han ved den af Regimentet formerede 5te Linie-Bataillon, med hvilken han ved Krigens Udbrud afgik til Als. Efter Slaget ved Bov rykkede Bataillonen til Mysunde, og herfra blev Fugl detacheret til Ekernførde, hvor han deltog i flere smaa Træfninger, indtil Detachementet efter Slaget ved Slesvig indskibedes paa Hekla og gik Nord paa. Udnævnt til Capitain den 27de Maj, deltog

han nu fremdeles med Bataillonen i dennes forskjellige Fata under Felttoget i 1848 og blev ved dettes Slutning udnævnt til Ridder af Dannebroge. Den 1ste Marts 1849 forsattes han til 2den lette Bataillon; et særligt Hverv betroedes ham i Dagene fra den 3die til den 6te April, da han forlagdes til Egernsund for herfra at observere Terrainet mod Vest og give saavel Flaaden som Hæren Oplysninger om Fjendens Styrke og Bevægelser. I Slaget ved Fredericia førte han med Kjækhed og Omsigt sit Compagni i Kampen; han var naaet frem til den bag Forskandsningerne ved Egum Vejen værende Hyttelejr, da han blev saaret af en Kugle i Foden og maatte bæres ud af Ilden; paa Baaren blev han truffet af 2 andre Skud, der gjorde Ende paa hans Liv.

Med levende Interesse for Naturen og med aabent og kritisk Blik for alle Ejendommeligheder havde han altid havt Lyst til at gjøre Udflugter i og udenfor Riget, fra hvilke Udflugter han medbragte interessante Iagttagelser af Natur og Mennesker. I Tjenesten rolig og bestemt, i Kammeratlivet, skjøndt kritisk anlagt, godmodig og venlig, efterlod han et godt og kjærligt Minde, ikke alene hos sin Slægt, men tillige blandt Kammerater og Undergivne.

Frederik Christian Bentzen

blev født i Kjøbenhavn den 24de April 1813. Hans Fader, Capitain og Lærer ved Landcadetacademiet C. F. V. Bentzen,

døde et halvt Aar efter Sønnens Fødsel, og Moderen blev derved henvist til med en ringe Pension at sørge for Børnenes Opdragelse. Efter at have gjennemgaaet Landcadetacademiet udnævntes han til Secondlieutenant med Anciennetet af 1ste Januar 1836 og ansattes ved Kronens Regiment, som havde Garnison i Helsingør. Her giftede han sig i 1838, men hans Hustru døde dog allerede det følgende Aar efter at have født ham en Søn. I 1839 forsattes han til 3die Livregiment i Kjøbenhavn, udnævntes den 1ste Juli 1842 til Premierlieutenant ved 3die Linie-Bataillon og deltog med denne i Felttoget 1848; den 1ste Marts 1849 forsattes han som Compagnichef til 7de Linie-Bataillon og udnævntes den 26de April s. A. til Capitain. I Slaget den 6te Juli rykkede han ud med Bataillonen, men blev under dens første Storm med Trælleskandsen dødeligt truffet i Brystet.

Hans Væsen var stille, beskedent og bramfrit, hans trofaste og kjærlige Sind skaffede ham mange Venner. Med Troskab og Nidkjærhed opfyldte han sin Pligt.

---

†

Johan Christopher Schwartz

fødtes den 10de April 1812 i Næstved, hvor Faderen var Musik- og Sanglærer ved Herlufsholms Skole. Da Faderen senere fik Ansættelse i Slagelse, kom Sønnen i den derværende, lærde Skole, hvorfra han dimitteredes i Aaret

1830; han studerede nu i nogle Aar Theologi og var samtidigt Huslærer i Herfølge Præstegaard. Men istedetfor at tage Embedsexamen lod han sig af en Barndomsven overtale til at gaae den militaire Vej, og efter at have tilbragt 2 Aar paa den militaire Højskole traadte han ind i Infanteriet som Secondlieutenant med Anciennetet af 1ste Februar 1837. Efter at være bleven anvendt paa forskjellig Maade blev han ved Armeeomordningen i 1842 ansat ved 2den Linie-Bataillon, hvor han den 27de April 1844 forfremmedes til Premierlieutenant. Han stod endnu ved Bataillonen, da Krigen brød ud, og det var hans inderligste Ønske at følge den for at deltage i Kampen, men til sin store Sorg maatte han blive tilbage i Kjøbenhavn for at indøve Rekruter. Først i 1849 kom han med, idet han den 1ste Marts ansattes ved 2den Reserve-Bataillon og med denne afgik til Hæren. Inden han forlod Sjælland, blev han i Korsør viet til sin Forlovede, en Datter af derboende Justitsraad Palndan, men kun faa Timer levede han sammen med sin Hustru, som han forlod for aldrig mere at gjensee hende.

Ankommen til Fyen modtog han en Ordre fra Krigsministeriet af 18de Marts om at afgaae til 6te Linie-Bataillon for der at overtage et ledigt Compagni; med Bataillonen, der hørte til Ryes Corps, deltog Schwartz, der den 26de April blev tillagt Capitains Charakter, i dette Aars Felttog, indtil han i Slaget den 6te Juli blev haardt saaret under Stormen mod Trælleskandsen; han bragtes til Billeshave Lazareth, hvor han døde den 13de Juli, efterat den ene Fod var bleven amputeret.

Han var en høj, kraftig Mand med et livsglad Sind

og en energisk Charakter, og han havde en særlig Gave til at vinde sine Undergivnes Agtelse og Hengivenhed.

---

†

Carl Frederik Tronier,

Søn af den med Obersts Charakter i 1842 entledigede Major af Livjægercorpset V. V. C. Tronier, var født den 3die October 1818. Den 1ste Januar 1830 blev han optaget paa Landcadetacademiet og efter at have taget Officersexamen udnævnt til Secondlieutenant med Anciennetet af 1ste Maj 1839 og ansat ved 1ste Livregiment. Ved Armeeomordningen i 1842 ansattes han ved 1ste Linie-Bataillon, og den 27de Maj 1848 forfremmedes han til Premierlieutenant. Han deltog i hele Felttoget 1848 og var med i alle Kampene i det Slesvigske, den 9de og 23de April, 28de Maj og 5te Juni; fremhævet med Roes, blev han den 13de September s. A. udnævnt til Ridder af Dannebroge. I Felttoget 1849 var han med i den lille Fægtning ved Adsbøl den 3die April, ved Recognosceringen i Sundeved den 12te April og endelig i Slaget den 6te Juli, da han faldt under den heftige Kamp, Bataillonen havde at bestaae ved Vejen til Trælle; han dode paa Billeshave Lazareth den 8de Juli.

Tronier var en dygtig, koldblodig og tapper Officer; i et Brev om Fredericia Slaget anføres det, at han var „en herlig Karl, modig som en Løve.“

Carl Wilhelm Moldrup

fødtes den 28de Marts 1822 i Bagsværd og blev af sin Fader, Capitain og Regimentsqvartermester Moldrup, uddannet til den militaire Bane. Efter at have gjennemgaaet Landcadetacademiet blev han den 1ste November 1843 udnævnt til Secondlieutenant med Anciennetet fra 1ste November 1842, men han forblev dog paa Academiet til 1ste November 1844, da han ansattes ved 6te Linie-Bataillon. I 1844 underkastede han sig Landmaalerexamen, og i 1845 fik han Bestalling som Landmaaler, i hvilken Egenskab han udarbejdede et Kaart over Bernstorf Slot med Omegn og i den Anledning af Kong Christian den 8de egenhændigt erholdt overrakt et Gulduhr til Erindring. I Løbet af 1847 gjennemgik han en Cavaleriskole, og i 1848 var det hans Agt at indstille sig til Examen ved den militaire Hojskole, da Krigen udbrod, og han med Bataillonen rykkede i Felten. Han deltog i Affairerne den 28de Maj og 5te Juni saa hæderligt, at han den 13de September benaadedes med Ridderkorset. Den 17de Juli var han bleven udnævnt til Premierlieutenant. Han var en elskværdig Kammerat, en ædel Ven, en kjæk Soldat, og han blev derfor meget savnet, da han i Slaget ved Fredericia blev dødeligt saaret under Bataillonens Angreb paa Trælleskandsen; Kuglen havde truffet ham midt i Brystet.

---

†

Friherre Axel Lagerbjelke

fødtes 1824; hans Fader, der havde været Cavaler hos Gustav den IV Adolphs Søn, Kronprinds Gustav, havde i 1816 taget sin Afsked af Krigstjenesten som Generaladjutant og døde 1832. Efterat Sønnen havde gjennemgaaet Krigsskolen i Carlsberg, udnævntes han den 4de December 1843 til Underlieutenant i Svea Lifgardet og den 26de Januar 1847 til Lieutenant. I Foraaret 1849 tilbød han den danske Krigsbestyrelse sin Tjeneste, og den 22de Marts ansattes han som Premierlieutenant ved 1ste Forstærknings-Jægercorps. Hans Begejstring for den danske Sag kostede ham hans Liv; da i Slaget den 6te Juli 1ste lette Bataillon kjæmpede isoleret i Aabningen mellem de fjendlige Forskandsninger N. for Fæstningen, blev 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps sendt frem til Støtte for højre Fløj, og i den voldsomme Kamp, hvori Compagniet her indvikledes, blev Lagerbjelke saaret dels ved et Skud i Underlivet og dels ved et Skud i højre Skulder. Uagtet hans Saar var dødeligt, levede han dog endnu en Tid, idet han først den 11te August udaandede paa et Lazareth i Kjøbenhavn.

I den korte Tid, Lagerbjelke havde staaet i den danske Hær, havde han vundet megen Anseelse, og i Corpsets Rapport over Slaget fremhævedes han særligt for sin Conduite og sit Mod.

†

Friherrre Carl Olaf Cederstrøm,

hvis Fader var Landshøvding og Præsident i Kammercollegiet, fødtes den 20de September 1824. I Aaret 1844 traadte han ind som Underofficer ved Svea Lifgardet, hvor han den 19de Marts 1846 forfremmedes til Underlieutenant. I Foraaret 1849 tilbød han den danske Regjering sin Tjeneste, og den 22de Marts ansattes han som Secondlieutenant paa ældst Gage ved 1ste Forstærknings Jægercorps, men blev dog allerede den 1ste Juni taget til Tjeneste som Premierlieutenant. Ligesom sin Vaabenbroder, Friherre Lagerbjelke, der var ansat ved samme Afdeling, skulde ogsaa han i Slaget den 6te Juli erholde sit Banesaar; under Corpsets Kamp i Nærheden af Vejlby blev han saaret af en Kugle i det venstre Knæ, og dette Saar, der i Begyndelsen ansaaes for mindre farligt, forværredes efterhaanden saaledes, at han den 7de August afgik ved Døden paa Billeshave Lazareth.

Ogsaa han fremhævedes i Corpsets Rapport for sin Conduite og sit Mod, og hans Bortgang blev dybt beklaget, ikke alene i hans Hjemstavn, men ogsaa af de Kammerater, hvis Venskab han her havde vundet.

---

†

Frantz Ole Valdemar Petersen

blev født den 17de Marts 1827 paa Arresødal ved Frederiksværk, hvor hans Fader, senere Bestyrer for Hellebæk

Geværfabrik, var Capitain og Adjutant ved Raketcorpset. Sin første Undervisning fik han af private Lærere; senere freqventerede han Borgerdydskolen paa Christianshavn, og efter sin Afgang derfra traadte han i Aaret 1847 ind paa Landcadetacademiet i dettes Afgangsclasse. Som Følge af Krigens Udbrud udnævntes han allerede den 24de April 1848 til Secondlieutenant med Anciennetet fra 1ste November 1847; han ansattes ved 4de Reserve-Bataillon. Den 1ste Marts 1849 forsattes han til 2det Jægercorps og deltog med dette i Fægtningerne i Sundeved og i Slaget den 6te Juli. Da 4de Compagni, ved hvilket han stod, tilligemed Dele af de andre Compagnier var naaet frem til Redouten ved Egum Vejen N. for den store Slugt, og en Del af Compagniet var kommen ned i Graven, søgte Petersen at formaae Compagnichefen til strax at foretage en Storm; Denne mente imidlertid, at Angrebsstyrken var for svag, og at man burde vente, til der kom flere Kræfter til; men Petersen troede paa Muligheden af, at et rask Angreb kunde lykkes, og i Spidsen for nogle Mænd klavrede han op ad Brystværnet; han naaede dog kun op til Creten, da han blev ramt af en Kugle, som gjorde Ende paa hans Liv.

Petersen var meget afholdt paa Grund af sit uforstyrrelige, gode Humeur, og han var meget søgt, fordi han altid var i høj Grad hjælpsom; han havde et særligt Talent for Musik og spillede endog paa forskjellige Instrumenter med Lethed Alt, hvad han hørte, uden nogensinde at have nydt Undervisning i Musik.

Wilhelm August Lorentzen

fødtes den 18de September 1810 i Kjøbenhavn. Da han fra Barndommen af yttrede Lyst til den militaire Stilling, blev han efter Confirmationen i October 1824 ansat som Tambour ved Frederik den Sjettes Regiment; den 1ste Januar 1827 blev han Corporal, og han avancerede nu efterhaanden gjennem de øvrige Underofficersgrader og naaede den 1ste Juli 1834 at blive Commandersergent. Den 1ste Juli 1842 overgik han fra nævnte Regiment til 5te Linie-Bataillon. Hans gode og tro Tjeneste var bleven og blev efterhaanden anerkjendt paa forskjellig Maade; saaledes var der i 1827 givet ham Tilladelse til at bære en Æresepaulet, den 28de Juni 1845 blev han decoreret med Dannebrogsmændenes Sølvkors, og i 1847 erholdt han Hæderstegnet for 20 Aars tro Tjeneste; endelig blev han i 1848 udnævnt til Secondlieutenant og som saadan ansat ved 4de Reserve-Bataillon. I 1848 kom han altsaa ikke til at deltage i nogen Fægtning; i 1849 derimod deltog han i de af General Ryes Corps leverede Træfninger, navnlig i Kampene ved Kolding og ved Fredericia. I sidstnævnte Slag, da Bataillonens 1ste Compagni, ved hvilket Lorentzen gjorde Tjeneste, rykkede lige løs paa Redouten Ø. for Trælle Vejen, mistede Compagniet i et Øjeblik 4 Officerer og c. 40 Underofficerer og Menige; blandt de første var Lorentzen, der her paa denne mindeværdige Dag

hengav et Liv, som altid havde været viet til stræng Pligtopfyldelse, til Troskab mod Konge og Fædreland.

Han efterlod en Enke med en Søn.

---

†

Georg Vilhelm Eichmüller

blev født i Kjøbenhavn den 9de November 1808. Hans Fader, der var Commandersergent, bestemte ham tidligt for Militairstanden og satte ham i Garnisonsskolen. Efter sin Confirmation gjennemgik han Undervisningsanstalten for Underofficerer og Spillemænd og afgik derfra med Præmie „som Bevis paa Directionens Tilfredshed med hans udmærkede Flid og gode Opførsel". Han blev derefter i 1824 ansat som Hoboist, først ved Prinds Christians Regiment og senere ved 2den Brigades Musikcorps og modtog efterhaanden Tegnene for 8, 16 og 20 Aars Tjeneste. Den 28de Juni 1845 benaadedes han med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

I Aaret 1840 stiftede han Pensions- og Enkekassen for 2den Brigades Musikcorps, og ved Afholdelsen af en Række Concerter udvirkede han med utrættelig Iver, at en Grundcapital af 7000 Rdr. blev bragt tilveje; denne Indstiftelse ophævedes dog atter 1865, da Medlemmerne enedes om at dele Grundfonden.

Da Eichmüller ved Krigens Udbrud ønskede at tjene i de Kjæmpendes Rækker, gjennemgik han en kort Skole og ansattes derefter som Commandersergent ved 1ste Reserve-

Jægercorps; den 24de Maj 1848 forfremmedes han til Secondlieutenant i Krigsreserven. Stedse forblivende ved nævnte Jægercorps og deltagende med dette i dets forskjellige Kampe, var han en af de Første, som faldt i Slaget den 6te Juli, idet han under Stormen paa Løbegravene ved Stranden blev dødeligt saaret af et Skud i Hovedet.

Eichmüller var en ivrig Militair, en dygtig Musiker, en energisk og kraftig Personlighed med et skarpt Blik og en let Opfattelse; han besad forskjellige Talenter, havde mange Interesser og var afholdt af Alle, som kom i Berøring med ham.

Edvard Nyborg Lassen

var en Søn af daværende Fuldmægtig paa Stiftscontoiret i Aalborg, senere Raadmand og Stiftrevisor sammesteds, A. N. Lassen, og var født i Kjøbenhavn den 20de September 1815. Ved Faderens Død 1821 toges han til Plejesøn af Grevinde Juliane Vedel-Jarlsberg, hos hvem han fik sin første Undervisning, hvorefter han i sit 13de Aar indsattes i Aarhus Cathedralskole og derfra i Efteraaret 1834 dimitteredes til Universitetet I Begyndelsen studerede han ivrigt Filologi, men opgav i 1838 dette Studium og beskjæftigede sig derefter og indtil Krigens Begyndelse med Studiet af dansk Sprog og dansk Litteraturhistorie. Efter Krigens Udbrud meldte han sig som Fri-

villig og deltog som Corporal ved 12te Bataillon i Affairerne i det Sundevedske; han gjennemgik derpaa en 6 Ugers Commandoskole i Kjøbenhavn og blev under 1ste September 1848 udnævnt til Secondlieutenant i Krigsreserven. Efter eget Ønske blev han forsat til 7de Linie-Bataillon, ved hvilken han om Vinteren ledede Undervisningen i Underofficerskolen, og med denne Bataillon deltog han i Felttoget 1849 og saaledes ogsaa i Slaget ved Fredericia. To Gange var Bataillonen, der stormede Trælleskandsen, kastet tilbage, da Officererne for at indgyde Mandskabet Mod satte sig i Spidsen for Angrebscolonnen; truffet i Panden af en Geværkugle, der trængte ind i Hjernen, segnede Lassen til Jorden. Han bragtes til Bogense Lazareth, hvor han udaandede den 8de Juli.

Lassen var elsket af Kammeraterne i Bataillonen, hvis særdeles Agtelse og Tillid han ved sit Mod og sin Tapperhed i alle Affairer, sit gode, practiske Blik og sin moralske Vandel havde vidst at vinde.

---

†

Jens Carl Christian Ibsen,

en Søn af Kammerfourer hos Kong Frederik den 6te, Kammerraad F. J. Jbsen, blev født i Kjøbenhavn den 8de September 1823. I 1833 traadte han ind i Herlufsholms Skole, tog i 1843 examen artium og valgte nu Juraen til sit Livsstudium. Faderen var imidlertid død allerede i 1834, og Moderen sad i smaa Kaar med flere Børn, hvor-

for han for at subsistere maatte søge et Erhverv og foreløbigt opnaaede Ansættelse som Volontair under Postvæsenet. Da Krigen brød ud i 1848, drev Begejstringen ham til at søge Frihed for denne Tjeneste og til at gaae til Hæren; han traadte ind som Frivillig ved 10de Linie-Bataillon og naaede til Slesvig By Natten før Slaget 1ste Paaskedag, i hvilket han kom til at deltage. Efter Retraiten til Als blev han forfremmet til Corporal og deltog som saadan i Kampen den 5te Juni; i Slutningen af denne Maaned afgik han til den i Kjøbenhavn etablerede Commandoskole, som han gjennemgik, hvornæst han den 1ste September udnævntes til Secondlieutenant i Krigsreserven. Ved Krigens Gjenudbrud i 1849 beordret til Tjeneste ved 2den Forstærknings-Bataillon, deltog han med denne i Fægtningerne i Sundeved i Begyndelsen af Felttoget og endelig i Slaget ved Fredericia den 6te Juli, hvor han fandt Hædersdøden lige i Slutningen af Slaget, da han som Compagnifører i Spidsen for Compagniet under Fremrykningen imod Havreballe Passet blev dødeligt saaret af en Kugle i Underlivet; han udaandede den følgende Dags Morgen.

Ibsen var af en livlig og bestemt Charakter, kraftig af Legemsbygning og udholdende; hans ligefremme og aabne Væsen gjorde ham almindelig afholdt, og den Interesse, hvormed han omfattede den Virksomhed, han nu havde valgt sig, havde upaatvivlelig holdt ham paa denne nye Bane, især da han var indstillet til Ansættelse i Linien.

Axel Frederik Larsen,

Søn af Kjøbmand, Agent J. Larsen i Frederikshavn, var født den 2den November 1821. Efter at have freqventeret Borgerdydskolen paa Christianshavn arbejdede han i Faderens Forretning, indtil han efter erholdt Myndighedsbevilling selv etablerede sig som Kjøbmand i Frederikshavn. Da udbrød Krigen, og da der i den Anledning udgik Opraab til alle unge, tjenestedygtige Mænd om at deltage i Fædrelandets Forsvar, kjøbte han sig en Riffel og forlod Hjemmet for aldrig mere at vende tilbage. Han ansattes ved 7de Linie-Bataillon, avancerede her til Fourer, gjennemgik Commandoskolen og udnævntes den 1ste September 1848 til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve. Han omtales meget rosende som en god Kammerat og en tapper Fører, og han viste i Gjerningen sin Adkomst til sidstnævnte Betegnelse, idet han i Slaget den 6te Juli ved 7de Bataillons Fremrykning mod Trælleskandsen var blandt de Forreste til at storme denne; desværre ramtes han i Underliv og Hoved af en Granat, der sprang i hans Nærhed, og som øjeblikkeligt medførte Døden.

Otto Conrad Skeel,

Søn af Capitain Chr. Skeel, var født i Vordingborg den 1ste September 1824. Efter at have gaaet i Vordingborg lærde

Skole blev han, da Forældrene flyttede til Kjøbenhavn, i 1844 privat dimitteret til Universitetet. Næste Aar tog han 2den Examen og begyndte derefter at studere Jura, medens han paa samme Tid med megen Iver lagde sig efter de levende Sprog, navnlig Fransk, idet den franske Litteratur og politiske Udvikling i høj Grad interesserede ham. Begejstret for Fædrelandets hellige Sag, gik han den 19de April 1848 som Frivillig til Hæren; han ansattes ved 6te Linie-Bataillon, hvor han snart avancerede til Corporal, gjennemgik derpaa Commandoskolen og blev den 1ste September s. A. udnævnt til Secondlieutenant i Krigsreserven og atter ansat ved 6te Bataillon. Med denne deltog han ogsaa i det følgende Aars Felttog, indtil han under Udfaldet fra Fredericia den 6te Juli faldt under Bataillonens forgjæves Forsøg paa at komme i Besiddelse af Trælleskandsen.

---

†

Alexander Sehested

var født den 7de Marts 1825 paa Fraugdegaard i Fyen, som ejedes af hans Fader, Ritmester A. M. Sehested. I Aaret 1847 blev han fra Herlufsholms Skole dimitteret til Universitetet og begyndte derefter at studere Forstvæsen og Agricultur. Men da Fædrelandet kaldte sine Sønner til Vaaben, meldte han sig strax som Frivillig og deltog som saadan med 2det Jægercorps i dette Aars Felttog. Efter at have gjennemgaaet Commandoskolen blev han under 1ste

September 1848 udnævnt til Secondlieutenant i Krigsreserven, og fremdeles tjenestegjørende ved 2det Jægercorps, deltog han i Felttoget 1849, indtil han i Slaget ved Fredericia endte sin korte Krigerbane, da han under Stormen paa de fjendlige Værker ved Egum Vejen faldt for en fjendlig Kugle, efterladende blandt Venner og Kammerater Mindet om en djærv og uforfærdet Personlighed.

Carl Ravn,

en Søn af Skibscapitain H. Ravn, blev født i Kjøbenhavn den 16de December 1826. Som Barn gjorde han sig bemærket ved sin skarpe Forstand, og det var derfor saavel Forældres som Læreres og eget Ønske, at han skulde gaae den studerende Vej; paa Grund af Forældrenes Formuesomstændigheder kunde dette Ønske imidlertid ikke opfyldes. Hans særlige Talent for Tegning bevirkede da, at han blev sat i Malerlære, samtidigt med at han freqventerede Kunstacademiet, hvor han hurtigt gjorde god Fremgang. Da Krigen udbrød, grebes han af den almindelige Begejstring. og, skjøndt sin Søsters eneste Støtte, meldte han sig strax som Frivillig; efter at have gjennemgaaet en Rekrutskole gjennemgik han en Commandoskole, og efter derpaa i 6 Uger selv at have deltaget i Indøvelsen af Rekruter udnævntes han den 17de Juli 1848 til Secondlieutenant i Krigsreserven og ansattes ved 1ste lette Bataillon; den 1ste September s. A. erholdt han Anciennetet

som Secondlieutenant. En Sygdom, paa Grund af hvilken han maatte indlægges paa Augustenborg Lazareth, bevirkede, at han først den 6te Juli 1849 saa sit Ønske opfyldt, at komme til at deltage i Kampen for Fædrelandet; i denne Dags Kamp faldt han imidlertid, efter hans Compagnichefs Vidnesbyrd „i Spidsen for det Compagni, som han med Tapperhed førte mod Fjendens Skarer."

William Sidney Horatio Rosenstand-Goiske

blev født i Kjøbenhavn den 18de November 1820; hans Fader var Lieutenant i Marinen og gik senere af som Capitainlieutenant. Efter at Sønnen havde underkastet sig Præliminairexamen og derefter Adgangsexamen for Polytechnikere, gik han 4 Aar paa Værkstederne i polytechnisk Anstalt, indtil han under de truende Forhold i Begyndelsen af 1848 ansattes som Civilconducteur ved Befæstningsanlægene omkring Kjøbenhavn. Efter Krigens Udbrud gik han med som frivillig Corporal ved Ingenieurerne, traadte derefter ind paa Commandoskolen og blev under 4de October 1848 udnævnt til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve og ansat ved 2det Jægercorps. Ved dette deltog han i Felttoget 1849, indtil han i Slaget ved Fredericia først blev saaret og kort efter dræbt, idet en Granat borttog Halvdelen af Hovedet.

Han var en godmodig Personlighed, en modig Officer

og forte syngende sin Afdeling i Kampen; som mangen Anden havde han en Anelse om sin forestaaende Død og havde i den Anledning forinden Kampen bortgivet flere af sine Ejendele.

---

†

Christian Møller-Holst

var født den 11te Juni 1824 i Nyborg, hvor hans Fader, senere Sognepræst, Consistorialraad C. Møller-Holst, dengang var Adjunkt ved Latinskolen. Først bestemt til Studeringerne, blev han paa Grund af en Øjensygdom i 1840 nødt til at opgive disse og tilbragte nu de følgende 3 Aar dels med practisk, dels med theoretisk Uddannelse i Landvæsenet; i 1½ Aar studerede han derefter i Kjøbenhavn Naturvidenskabernes forskjellige Grene, hvorefter han underkastede sig en partiel, polytechnisk Examen og derpaa indtraadte som Lærer ved det nylig oprettede Agerdyrkningsinstitut paa Hofmansgave; private Baand forte ham dog efter kort Tids Forløb herfra. Da det i Slutningen af 1847 blev bestemt, at der skulde oprettes en agronomisk Anstalt paa Sorø Academi, og at de første, academiske Examina der skulde kunne tages med nogen Lettelse i de døde Sprog, begyndte han, med Tanken om i Tiden at blive Bestyrer af en større Agerdyrkningsskole, ved Nytaar 1848 at forberede sig til den ny Examen artium, der samme Efteraar ventedes afholdt i Sorø. Da udbrød Krigen, og han meldte sig som frivillig Soldat; han stødte til Hæren

ved Dannevirke, men deltog kun i kort Tid i Kampen hin 1ste Paaskedag, da han ved Uforsigtighed fik et Bajonetsaar i Haanden; efter endt Helbredelse blev han Corporal, gjennemgik en Uddannelsesskole i Kjøbenhavn, kom tilbage til sin Bataillon (1ste lette) og blev udnævnt til Sergent, gjennemgik under Vaabenstilstanden en Commandoskole og udnævntes den 10de Marts 1849 til Secondlieutenant i Infanteriets Linie med Anciennetet fra 1ste Januar s. A; han ansattes ved 1ste lette Bataillon. Den 6te Juli blev han efter 2 Timers Kamp saaret af en Kugle i Knæet; han blev bragt til Odense, hvor Benet maatte amputeres, og hvor han som Følge deraf afgik ved Døden den 21de Juli.

Hans Sind var aabent for Alt, hvad der er Ædelt og Stort; mild som han var i Bedømmelsen af Andre, var han kun stræng, hvor det gjaldt om at forsvare den Forurettede. Som Soldat var han agtet og elsket som Faa, paa Valpladsen behjertet og brav.

✝

August Erik Carl Møller

var i 1841 bleven Student efter at have gjennemgaaet Kolding lærde Skole, havde i 1843 taget 2den Examen og var endnu Student, da Krigen udbrød, og han som Frivillig stillede sig i Hærens Rækker. Allerede i Slaget ved Slesvig, i hvilket han deltog som Menig i 1ste Jægercorps, blev han farligt saaret i Hovedet og maatte som fangen gjennemgaae en besværlig Cur paa Lazarethet paa Gottorp

Slot. Efter Udvexlingen kom han tilbage til sin Afdeling, blev Overjæger og den 13de September udnævnt til Dannebrogsmand. Han gjennemgik nu en Commandoskole og blev derefter den 10de Marts 1849 udnævnt til Secondlieutenant i Infanteriets Linie med Anciennetet fra 1ste Januar s. A. og ansat ved 1ste lette Bataillon. Med denne deltog han i Felttoget 1849, indtil han den 6te Juli faldt under Bataillonens Forsøg paa at holde sig i sin Stilling i det aabne Rum mellem Skandserne.

Den Anerkjendelse, han i sin korte, militaire Løbebane havde vundet, viser tilfulde, at man havde et aabent Blik for hans i mange Retninger fortrinlige Egenskaber.

---

†

Søren Ludvig Buch,

hvis Fader var Kjøbmand i Korsør, blev født derstedes den 24de April 1814. Sin første Uddannelse modtog han i en Privatskole der i Byen, indtil han efter Confirmationen kom i Handelslære i Helsingør. Efter at have udlært foer han et Aarstid til Søes og var derpaa ansat som Commis i sin Broders Colonialforretning i Kjøbenhavn, indtil han selv etablerede sig i Aaret 1837. Faa Aar efter hævede han imidlertid Forretningen og ernærede sig fra nu af som Handelsagent, indtil Krigen i 1848 udbrød, og han sammen med de mange andre Frivillige efterkom Opfordringen om at stille sig i de Kjæmpendes Rækker. Han ansattes ved 5te Reserve-Bataillon, i hvilken han avancerede til Vaaben-

mester, gjennemgik den paafølgende Vinter en Commandoskole, udnævntes den 10de Marts 1849 til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve med Anciennetet fra 1ste Januar s. A. og ansattes ved 2den lette Bataillon. Da den 6te Juli Capitain Schønings Compagni rykkede frem paa Bataillonens venstre Fløj, førte Buch et Peloton af Compagniet, opløst i Kjæde, med hvilket han uforsagt trængte frem over de fjendlige Løbegrave, indtil han i Højde med Redouten N. for den store Slugt ved Egum Vejen blev truffet af en Kugle i Brystet og faa Secunder efter udaandede. Mod, Dygtighed og Snarraadighed vare de Egenskaber, der nærmest charakteriserede ham som Soldat og Fører.

---

†

Georg Johan Flor

blev født den 28de Marts 1815 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var practiserende Læge. Sin Undervisning modtog han i Efterslægtselskabets Skole, indtil han i sit 14de Aar sattes i Handelslære; senere etablerede han sig som Manufacturhandler og tjente som saadan i adskillige Aar i Livjægercorpset. Her fik han det første Indblik i det militaire Væsen, som han opfattede med særlig Alvor; da Krigen udbrød, greb han derfor Lejligheden med Begejstring og meldte sig som Frivillig ved 1ste Jægercorps. Han deltog med Corpset i Felttoget 1848, udmærkede sig navnlig i Slaget ved Slesvig og blev forfremmet til Sergent. I den følgende Vinter gjennemgik han en Commandoskole i Kjø-

benhavn, hvorefter han den 10de Marts 1849 udnævntes til Secondlieutenant i Krigsreserven med Anciennetet af 1ste Januar s. A. og ansattes ved 3die Jægercorps. Med dette deltog han i Slaget ved Kolding og senere under Fredericias Belejring; i Slaget den 6te Juli erholdt han under 3die Brigades Fremrykning Ordre til at kaste sig mod Fjenden, som truede med et Angreb i Flanken, men faldt i samme Nu, gjennemboret i Brystet af en Kugle, der havde den øjeblikkelige Død tilfølge.

Han var en ivrig Militair med et godt Blik paa de militaire Forhold. Han var en smuk og imponerende Personlighed, der var bekjendt for sin ualmindelige Styrke.

✝

Rudolf Emil Hyrup

fødtes den 3die October 1824 i Fredericia, hvor hans Fader var Mølleejer. Han freqventerede Byens Realskole indtil sit 13de Aar, da Faderen kjøbte en større Mølleejendom med betydeligt Jordtilliggende i Egnen om Horsens. Her fik han snart Lyst til Landvæsenet, som han i Forening med Jagten dyrkede saavel theoretisk som practisk, saa at han i sit 22de Aar selvstændigt kunde overtage Bestyrelsen af en Landejendom i Frederiksborg Amt. I et Par Aar førte han her under Ejerens Fraværelse et roligt, uafhængigt Liv, og hans Charakter fik derved Præget af en Fasthed og Selvstændighed, som ret gjorde ham skikket til den Livsstilling, der saa uventet tilbød sig for ham. Med levende

Interesse fulgte han nemlig Begivenhederne i Martsdagene 1848, og da Krigen udbrød, opgav han, greben af den almindelige Begejstringsrus, øjeblikkeligt sin Stilling og meldte sig ved 1ste Jægercorps, med hvilket han deltog i Slaget ved Slesvig og i den øvrige Del af Felttoget. Efterhaanden forfremmet til Overjæger og Sergent, gjennemgik han den paafølgende Vinter en Commandoskole og udnævntes derefter den 10de Marts 1849 til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve med Anciennetet fra 1ste Januar s. A.; han ansattes ved 1ste Reserve-Jægercorps, med hvilket han deltog i dette Aars Felttog. For sit brave Forhold den 9de Maj som Commandeur for Besætningen i Blokhuset ved Fredericia blev han rosende omtalt af Fæstningens Commandant; Hyrup blev ved denne Lejlighed saaret af et Strejfskud i Hovedet, men holdt dog ud paa sin Post, til han blev afløst; da han om Aftenen kom tilbage til Fæstningen, viste hans Saar sig saa betydeligt, at han maatte indlægges paa Lazarethet i Bogense, hvor han forblev til den 29de Juni. Denne Dag hørte han Tale om Forberedelserne til et Udfald fra Fæstningen den følgende Dag, og uden at være friskmeldt og uden Lazarethlægens Tilladelse forlod han Bogense og meldte sig om Morgenen den 30te til Tjeneste ved sin Afdeling. Efter Udfaldet forlod han med sin Afdeling Fæstningen for atter at vende tilbage til det store Udfald den 6te Juli. Efter at have passeret de forreste Løbegrave nærmest Strauden laa hans Peloton bag en Jordvold langs Exercerplads Vejen og chargerede derfra de vestligere liggende Forskandsninger, medens det oppebiede det gunstige Moment til at deltage i Angrebet paa dem; da dette var forhaanden, sprang han

kjækt op paa Jordvolden, svingede sin Sabel og kaldte sit Mandskab frem, styrtede dernæst, fulgt af nogle Brave, frem mod Forskandsningerne, men faldt snart dødeligt truffet af 3 Kugler i Brystet, og endte saaledes sin korte, men hæderlige, militaire Løbebane.

---

†

Harald Lauritz Christian Grüner,

var en Søn af Præst ved Roskilde Domkirke L. P. V. Grüner og fødtes den 26de Januar 1826. I Aaret 1844 blev han privat dimitteret til Universitetet og havde, da Krigen udbrød, i $2^1/_2$ Aar forberedet sig til juridisk Embedsexamen; men drevet af Begejstring for Fædrelandets hellige Sag, meldte han sig som Frivillig og deltog som Underofficer i 2den Linie-Bataillon i Felttoget 1848; dog fandt han ikke Lejlighed til at tage Del i nogen af de da forefaldende Affairer. Da Krigen i 1849 atter udbrød, havde han imidlertid gjennemgaaet en Commandoskole og var under 10de Marts bleven udnævnt til Secondlieutenant i Krigereserven og ansat ved 4de Reserve-Bataillon, med hvilken han deltog i de af General Ryes Brigade leverede Træfninger, indtil han den 6te Juli strax i Begyndelsen af Slaget blev saaret af en Kugle i Læggen, hvilket Saar senere medførte Benets Amputation og derefter Døden den 29de Juli.

Hans frejdige Mod og tillidsfulde Uforsagthed gjorde ham i høj Grad agtet og afholdt.

---

†

Axel Eliasen Ursin

var født den 25de Marts 1829 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var Bogbindermester. Omstændighederne tillode ikke at lade ham følge sin Tilbøjelighed, at opoffre sig til Kunstmaling, hvortil han syntes at have fortrinlige Anlæg, og hvormed han tilbragte enhver Fritime i den Tid, da han maatte lære sin Faders Haandtering. Ved Krigens Udbrud var han Rekrut i Livjægercorpsets Skole, meldte sig strax som Frivillig og blev ansat som Overjæger, siden Fourer, ved 1ste Reserve-Jægercorps, men fik ikke Lejlighed til at deltage i nogen af de i 1848 forefaldende Træfninger. I Januar 1849 indtraadte han i Commandoskolen og blev i Slutningen af Marts ansat som Sergent ved 8de Linie-Bataillon, med hvilken han deltog i dette Aars Felttog, fra 31te Maj som Secondlieutenant i Krigsreserven. Blandt de Forreste under Bataillonens Storm paa Trælleskandsen den 6te Juli blev han kun faa Skridt fra denne truffet af en Kugle, som strakte kam død til Jorden.

Han var et sjeldent paalideligt Menneske, udmærket ved Iver, Udholdenhed og Arbejdsdygtighed; han var stille og ordknap, men altid med et roligt og tilfreds Ydre; naar det gik varmest til, saa Ursin mest tilfreds ud.

---

†

Niels Peter Hastrup Schou,

en Søn af Sognepræst J. P. Schou, blev den 25de Juli 1825 født i Gjødvad Præstegaard i Hids Herred. Paa

Grund af sin Opvakthed og Lærelyst var han først bestemt til den studerende Vej, men senere besluttede han at gaae Forstvejen og underkastede sig derfor i 1844 den almindelige Forberedelsesexamen. Efter en kort practisk Uddannelse som Forstelev kom han i Efteraaret 1845 til Kjøbenhavn for at forberede sig til den theoretiske Forstexamen, men da saa Krigen udbrød, fulgte han det almindelige Opraab og gik med som Frivillig ved det beredne Jægercorps fra Øerne. Med dette deltog han i Affairerne den 28de Maj og 5te Juni, hvorefter han tog Orlov og rejste hjem. Da Corpset blev opløst, gik han om Efteraaret ind paa Commandoskolen og underkastede sig i Marts 1849 Examen som Officeraspirant. I April gik han til Als og blev efter eget Valg ansat ved 2den lette Bataillon, ved hvilken han forblev, indtil han den 30te Maj udnævntes til Secondlieutenant i Krigsreserven og ansattes ved 1ste lette Bataillon. Ved Udfaldet den 6te Juli fik han et Skud i Underlivet, blev fort til Billeshave Lazareth og døde her den følgende Dag.

Carl Ferdinand Lorentzen

blev født den 8de December 1826 i Kjøbenhavn paa Veterinairskolen, hvor Faderen havde Ansættelse. Da denne senere forflyttedes til Randers som Regimentsdyrlæge, sattes Sønnen i Randers lærde Skole, hvorfra han dimitteredes som Student i 1844. Hans Studium var Jura. Allerede fra Barn af havde han havt megen Lyst til den militaire

Løbebane og havde ønsket at blive Officer, men da Forældrene satte sig imod, at han valgte denne Vej, fik han først sit Ønske opfyldt, da Krigen i 1848 udbrød. Han meldte sig som Frivillig i Aalborg, blev ansat som Menig ved 4de Reserve-Bataillon, avancerede til Fourer, gjennemgik den følgende Vinter en Commandoskole og udnævntes den 10de Marts 1849 til Secondlieutenant i Infanteriets Krigsreserve med Anciennetet fra 1ste Januar s. A. Ansat ved 8de Linie-Bataillon, deltog han ved denne i dette Aars Felttog, indtil han den 6te Juli ved Bataillonens Angreb paa Løbegraven ved Trælleskandsen blev meget haardt saaret og endnu samme Dag udaandede paa Lazarethet i Fredericia.

Han var elskværdig som Menneske, tapper som Fører og derfor afholdt af sine Omgivelser; hans korte, militaire Løbebane blev derved yderligere en Jubeltid for ham.

---

†

Carl Ussing,

Søn af Cancelliraad, Contoirchef J. H. Ussing, blev født i Kjøbenhavn den 14de April 1823. Efter at have freqventeret Metropolitanskolen blev han i 1839 Student, hvorefter han i Foraaret 1844 tog juridisk Embedsexamen med bedste Charakter. I nogen Tid besørgede han nu som Vicarius Fuldmægtigtjenesten paa Amager Birks Contoir, indtil han i Slutningen af 1847 blev ansat som Fuldmægtig under Kjøbenhavns Magistrats 2det Secretariat. Da Opreret udbrød, og Ussing, der havde ladet sig vælge til Officer i Livcorpset,

forrettede Vagttjeneste med sit Compagni Studenter, ønskede han tidt at være hist ovre, hvor det gjaldt; og da ifølge Septemberloven en betydelig Del af de i 1823, 24 og 25 fødte Kjøbstadbeboere bleve udskrevne, og Loddet traf ham, vilde han derfor ikke stille for sig. Som Officer i Livcorpset blev han ansat som Secondlieutenant ved 6te Linie-Bataillon, og med denne deltog han i 1849 i flere Træfninger, navnlig i Kampen ved Ejstrup den 23de April, og senere under General Ryes Tilbagetog i Jylland. I Slaget den 6te Juli blev han dødeligt truffet af en Kugle i det venstre Bryst, just som han var beskjæftiget med at samle sine Folk efter den Uorden, hvori Bataillonen var kommen ved det forgjæves Stormløb mod Trælleskandsen.

Ussing havde flere selskabelige Talenter, blandt Andet en stor Lethed i at skrive Vers og mindre sceniske Fremstillinger, en Gave, der fra hans tidligste Tid skaffede ham mange Venner. Som Officer var han brav og pligtopfyldende, og hans Kammerater i Hæren satte ikke mindre Pris paa ham, end tidligere hans Studentervenner.

---

†

August Duse,

hvis Fader var Livdrabant hos Kongerne Gustav den IV Adolph og Carl den XIII, fødtes den 18de December 1817. I Aaret 1838 traadte han ind som Underofficer ved 2det Lifgrenader-Regiment og forfremmedes den 11te Januar 1841 til Underlieutenant ved Nerikes Regiment. Begjærlig

efter Krigerhæder og begejstret for Danmarks hellige Sag, tog han den 23de Maj 1848 sin Afsked — dog saaledes at han senere atter kunde være traadt ind paa sin Plads i Hæren — og tilbød den danske Regjering sin Tjeneste; den 12te Juni ansattes han som Secondlieutenant ved 1ste lette Bataillon.

I Slaget den 6te Juli endte han sin Bane, idet han faldt under Bataillonens morderiske Kamp i dens isolerede Stilling mellem Forskandsningerne. Et smukt Mindesmærke er sat ham i Bataillonens Rapport, hvor det hedder: „Her faldt den tappre, svenske Lieutenant Duse, der med sandt Heltemod udsatte sig for Kugleregnen ved at opmuntre Mandskabet til at holde Stand.“

Carl Hermann Holst,

født i Christiania den 3de Juni 1819, var en Søn af Bureauchef i Finants-, Handels- og Tolddepartementet J. C. Holst. I nogle Aar var han Elev ved det kgl. norske Landcadetcorps; da han imidlertid ikke saa sig istand til indenfor den fastsatte Tid at absolvere Officersexamen, men dog ønskede at forblive paa den militaire Bane, indtraadte han i April 1842 som Frivillig i Kongens svenske Livvagt i Stokholm, nemlig ved „andra Gardet“, hvor han efter at have tjent som Corporal allerede den 25de August s. A. blev befordret til Sergent. Det følgende Aar underkastede han sig fuldstændig Officersexamen og fik i Februar 1844

kgl. Bestalling som Lieutenant ved Jemtlands Feltjæger-Regiment, ved hvilket han stod til i Sommeren 1847. De lange Udsigter til Avancement i Fredstid i Forbindelse med hans Lyst til at lære Krigskunsten i Felten bragte ham da til at søge sin Afsked, hvorpaa han begav sig til Paris for at søge Ansættelse ved den franske Armee i Algier; bevæget til at opgive sin Plan, vendte han tilbage til Norden, hvor han snart fik Lejlighed til at følge sit Krigerkald. Neppe var Krigen udbrudt, før han ilede til Danmark og tilbød sin Tjeneste, der ogsaa blev modtaget, og under 17de April ansattes han som Secondlieutenant paa ældst Gage ved 1ste Reserve-Bataillon. Medens han i 1848 ikke kom til at deltage i Kampen, finde vi ham i Foraaret 1849 paa Als, hvor han under Fægtningen paa Dybbølbakken den 6te Juni forsvarede sin Post med Mod og Fasthed. Efter at være bleven forsat til 3die Forstærknings-Bataillon deltog han Maanedsdagen derefter i Slaget ved Fredericia, i hvilket han fik et Skud i den venstre Side, og 2 Dage efter udaandede han paa Billeshave Lazareth; han beholdt sin Sjæls Rolighed og Livfuldhed til det Sidste og glædede sig over den skjønne Sejr, han havde været med til at kjøbe med sit Blod.

✝

Hans Jacob Blichfeldt

fødtes den 21de April 1824 i Aalborg, hvor hans Fader, senere Provst M. F. Blichfeldt, Sognepræst til Vejby og

Tibirke i Frederiksborg Amt, dengang var Capellan. Fra Aalborg Skole blev han i 1844 dimitteret til Universitetet og begyndte derpaa at studere Medicin, dog drev han især Botaniken con amore og havde engang næsten bestemt sig til udelukkende at hellige sig til dette Fag. Ved Krigens Udbrud drev Begejstringen ham til frivillig at stille sig i Krigernes Rækker som Menig i den kongelige Livgarde til Fods. Som saadan deltog han med Hæder i Slaget ved Slesvig og senere i Fægtningen ved Dybbøl den 5te Juni. Efter at være bleven Underofficer tog han sin Afsked, men gik dog, da Felttoget i 1849 atter begyndte, frivillig med som Underlæge. Det var i denne Stilling, at han under Udøvelsen af sit Kald fandt Døden i Slaget ved Fredericia den 6te Juli; han var rykket ud med 9de Linie-Bataillon, ved hvilken han var ansat, og just som den første Saarede bragtes fra Slaget, tilbød han sig til dennes Behandling; men idet han knælende udførte denne Forretning, traf den dødbringende Kugle ham i Brystet.

Han var en ædel, retskaffen Charakter med en dyb Kjærlighed til Naturen; han var en behjertet, ung Mand og en elskværdig Kammerat.

Bilag A.

Armeringen paa Als den 26de Juli 1849.

I. Batterier og Indskjæringer N. for Sønderborg.

Benævnelse.	Batteriernes Montering.						
	84 Pds. G.-K.	24 Pds. K.-K.	24 Pds. G.-K.	12 Pds. K.-K.	168 Pds. Morter.	84 Pds. Morter.	Antal Pieces.
Arnkilsøre Batteri	2	1	»	»	»	»	3
Skovfoged- eller Forbindelses-Batteri	»	»	2	1	»	»	3
Skovbatteri	1	»	1	2	»	»	4
Rønhaves nordre Batteri	1	1	1	1	»	»	4
Kjærvig Batteri	1	»	1	2	»	»	4
Surløkke Batteri	1	1	2	»	»	»	4
Indskjæring N. for Lynette I.	2	4	2	»	»	»	8

II. Batterier og Indskjæringer ved Sønderborg.

Lynette I.	2	»	»	»	»	»	2
Mellembatteri	1	2	»	»	»	»	3
Batteri A	3	1	»	»	»	»	4
1ste Morterbatteri	»	»	»	»	4	»	4
Batteri B	»	2	2	2	»	»	6
2det Morterbatteri	»	»	»	»	»	4	4
Batteri D	4	1	»	»	»	»	5
Indskjæring ved Toldboden	»	»	»	2	»	»	2
Søndermølle Batteri	3	1	»	»	»	»	4

III. I Reserve havdes:

	»	1	»	5	»	»	6

HÅNDBIBLIOTEKET